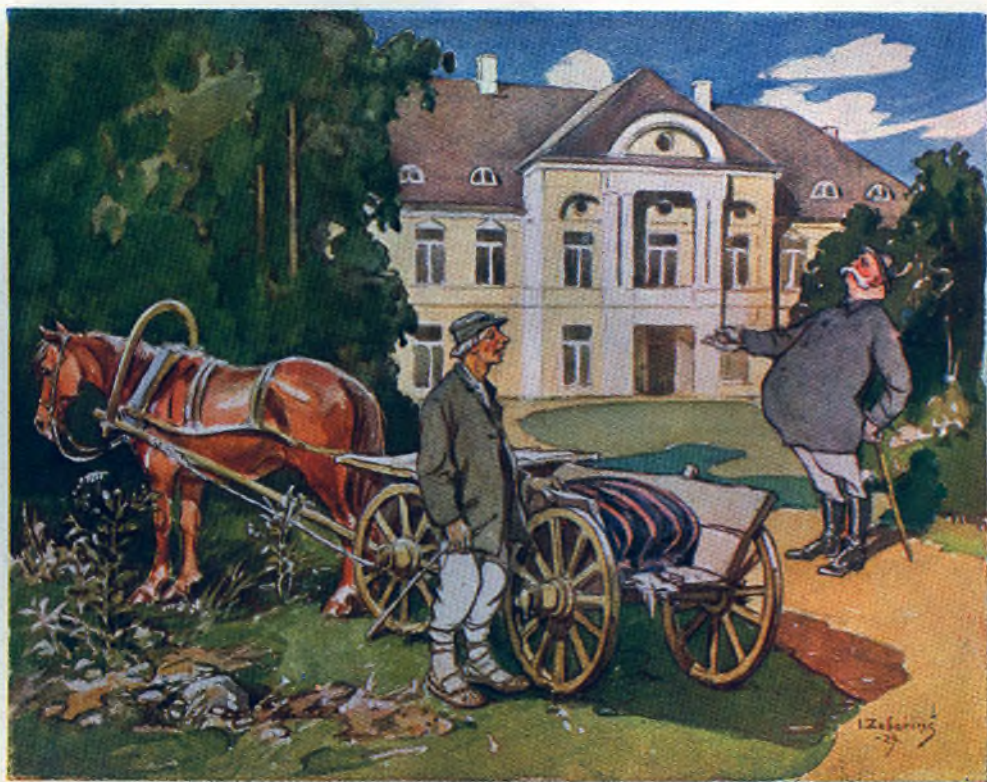

LĀTVJU TAUTAS
ANEKDOTES

«Ko tu man spļau', vai tā šnab' nebi' lab'?» (Sk. anekd. Nr. 1684a.) I. Zeberinš.

LATVJU TAUTAS ANEKDOTES

Ilustrēts izdevums ar variantiem un zinātniskiem
apcerējumiem

Sakopojis un rediģējis

P. Birkerts

Ilustrējis

I. Zeberiņš

V

1930.

IZDEVUMS «LITERĀTŪRA»

ĪPAŠNIEKI K. & P. RASIŅI

RĪGĀ

A.-S. Golts un Jurjans, Ķīga, Māztaļu ielā 5.

A. Birkerts.

Muiža un muižnieki latvju tautas anekdotēs.

1. Laikmets. Anekdotēs par muižu un muižniekiem pārceļ mūs atpakaļ klaušu un dzimtbūšanas laikos jeb kungu laikos, vergu laikos — kā tauta pati šos baigos laikus raksturo. Viņas lasot, atceramies nostāstus, kas nav rakstīti nevienā vēstures dokumentā, nevienā vēstures grāmatā, nostāstus, ko mūsu sirmie tēvi un mātes stāstīja pa gaļiem ziemas vakariem pie skala uguns, strādādami dandzos un dažādos māju darbus, stāstīja ar smiekļiem un asarām, zīmēdami gan jocīgas, gan trāģiskas ainas no savām muižas gaitām, sāpīgi garā vēl reiz pārdzīvodami baigos laikus un priecādamies, ka tie nu gaļām un nenāks vairs.

«Kaut es mācētu rakstīt, es varētu sarakstīt biezu biezas grāmatas», izsaucās nereti stāstītāji, izteikdami ar to savu ieskatu par savu pārdzīvojumu un pieredzējumu svarīgumu un vēlēšanos nodot savas atmiņas vēlākām paaudzēm, lai bērni neaizmirst, ko tēvi un mātes izcietuši, pieredzējuši, pārdzīvojuši.

Mūsu sirmie tēvi un mātes bija un ir vēl tagad kā dzīvas chronikas, pilnas visbagātāko, dzīvāko ziņu un ainu par mūsu drūmo pagātņi, un šīs dzīvās chronikas runāja un atgādināja sevi visās dzimtenes malās, bet viņu pedējā trāģika bija tā, ka stāstītāji — kā viņi paši nožēloja — neprata savus pieredzējumus uzrakstīt, un tā tie pa lielai daļai aizgāja viņiem līdz kapā. Jaunā paaudze neprata savu tēvu nostāstus novērtēt un atstāja nepievāktu zeltu, kas mētājās apkārt pa malu malām un kas tagad tikai ļoti reti vairs kur atrodams.

Ja nu mums vajadzīgs kļaušu un dzimtlaiku pagātnei rekonstruēt, tad tas diezgan grūti izdarāms. Ar dažādu oficiālu dokumentu palīdzību mēs to gan varam, bet šī rekonstruētā pagātne izskatās vairāk pēc skeleta, kam trūkst dzīvas miesas un dvēseles. Mēs zinām, piemēram, ka Latvijā bija tik un tik muižu, ka zemniekiem bija jāpilda tādas un tādas kļaušas, ka muižnieki un viņu rokas puīši bija pret kļaušiniekiem bargi, bet iedomāties muižnieku un zemnieku attiecības dzīvā darbībā un gleznā ar oficiālo dokumentu palīdzību vien nevaram, neņemot tikai fantāziju. Mums trūkst tādu svarīgu pagātnes dzīves raksturojošu materiālu avotu, kā: latviešu pašu rakstītu chroniku, tēlojumu un aprakstu. Straumītes, Grīntāla, Reinharda atmiņas ir tās nedaudzās drumslas, kas uzglabājušās no milzīgā, nepārredzamā atmiņu krājuma, kas nogrimis līdz kļaušu un dzimtlaiku cilvēkiem.

Vāciešiem šādu pagātnes dzīves tēlojumu un atmiņu nav trūkums, bet tikai galvenā kārtā par vācu liteām, un ja arī kas ir par latviešiem, tad muižnieciskā viedokļa apgaismojumā.

Ievērojot šādu latviskā vēstures materiāla nabadzību, mūsu tautas anekdotes, tāpat kā daiņas un pasakas, iegūst sevišķu vērtību un nozīmi. Ipaši liela nozīme ir anekdotēm par muižu un muižniekiem. Gadu simteņiem muižu un muižnieki ir kā slogs gulējuši uz mūsu zemniecības un visas tautas kamiešiem un dvēseles. Šis slogs nu ir nokritis. Muižniecības loma ir beigusies. Bet kāda viņa īsti bijusi — tas maz vēl izpētīts. Un te anekdotes, kas radušās vistumšākajos muižniecības varas laikos, kad latvieši bij nospiesti pilnīgā vergu stāvoklī, met spilgtu gaismu atpakaļ uz šo stāvokli un šiem kungiem, kuŗi vēl tagad savās atmiņās nebeidz jūsmot par saviem varas laikiem kā par pazaudēto paradīzi: tas ir laikmets no XVIII. g. s. vidus līdz XIX. g. s. vidum.

Mūsu tautai šī muižnieku paradīze tēlojas pavisam citādā gaismā. Kļaušu laikiem beidzoties, latvju pirmie ideologi «Pēterburgas avīzēs» rakstīja, ka latvieši neprot smieties. Franču slavenais dzejnieks Viktors Igō esot frančus iemācījis raudāt, bet «Pēterburgas avīzes», ierīkojot humoristisku pielikumu «Dzirksteli», «lai ar laiku latviešu tauta iemācās smieties — tā tauta, kas pašus priekus neprot baudīt bez raudāšanas!»¹⁾

Ļoti zīmīgi, ka mūsu pirmie tautas aizstāvji un idejiskie cīnītāji kļaušu laiku beigās varēja aprādīt šādu mūsu nacionālās psihes stāvokli. Bet kā no piedūkušas padebess izšaujas zibeni, tā no tautas nomāktās dvēseles tomēr šad un tad izšāvās pa atjautas dzirkstij, pa smieklu staram. Kā grieķu vergam Aizopam satira un humors noderēja par cīņas ieroci, tā verdzinātai latvju tautai vienīgais līdzeklis, ar ko remdēties pazemojumā un sāpēs, bija — anekdotes, kuņās varēja pazoboties par privilēģijās bruņotajiem verdzinātājiem, muižniekiem.

Kungi jā medībās. Dundugas pils (1866. g.), celta bruņinieku laikos, domājams XIII. g. s. (Fotogr. no V. Stavenhagena krājuma: Album kurländischer Ansichten.)

XVIII. g. s. sākumā, pēc Ziemeļu kara, kas norisinājās starp Krieviju un Zviedriju un beidzās ar Krievijas uzvaru, muižniecība dabūja atpakaļ zviedru laikos zaudētās privilēģijas un ieguva neaprobežotu varu pār zemniekiem, nospicžot tos galīgā verdzībā. Zeme un zemnieks paliek par kunga neaprobežotu īpašumu. Ar zemniekiem kungs var darīt, ko grib: pērt, pārdot, mainīt pret dzīvniekiem un lietām. Hūpels 1789. g. raksta, ka Vidzemē cilvēki lētāki

nekā Amerikas kolonijās: kalpu varot pirt par 30—50 rubļiem, kalponi par 10 un bērnus par 4 rubļiem. Valiņiekus un to bērnus pārdodot vai mainot pret dzīvniekiem un lietām, kā: zirgiem, suņiem, pīpju galviņām un tamlīdzīgi.²⁾ Pārdeva atklāti pat uz tirgus veselas ģimenes par 100 rubļiem. Dažs muižnieks, piem., Gaujienas brīvkuņģis fon Delvigs tirgojies ar latviešu zemniekiem kā vergiem īpaši plašos apmēros jeb schwungvoll, kā vācu vēsturnieks Jūlijs Ekarđts saka.³⁾

Šajos drūmajos laikos, kad stabilizējās latviešu verdzības stāvoklis, t. i. latvieši nogrimst viszemākā stāvoklī, muižnieciskā kultūra un muižnieka tips kāpj arvien augstāk. Ap XVIII. g. s. vidu paceļas visās Latvijas malās muižnieku staltās akmens pilis un izveidojas tie kungu tipi, kas muižas pārvērta par mazām valstiņām, kur viņi rikojās kā neaprobežoti valdinieki. Savā kopībā tie sastādīja noslēgtu korporāciju, bruņniecību un muižniecību, kā īpašu lielgruntnieku šķiru, kuŗa bija noteicēja par latvju tautu nevien saimnieciskā dzīvē, bet arī pašvaldībā, politikā un kultūrā.

Muižnieku vara dibinājās uz viņu lielajiem zemes īpašumiem, muižām, kas viņiem deva lielus ienākumus, nodrošināja augstu stāvokli, plašus sakarus ar valdību, deva iespēju ļaut vispusīgi attīstīties un darboties viņu personībām. Vācu vēsturnieki, kultūrvēsturnieki un rakstnieki tēlo muižniekus vienīgi kā zalona cilvēkus, vācu anekdotes rāda tos arī tikai tur, kur tie var šā vai tā spīdēt ar augstu stāvokli, izglītību, kultūru. Šie tēlojumi ir idealizēti un vienpusīgi. Mūsu tautas anekdotes te sniedz daudz jauna materiāla, kas šo šķiru nostāda citādā apgaismojumā. Sekosim šiem latvju tautas zīmējumiem, ko tā izveidojusi paaudzū paaudzēs, vērodama šos tipus viņu dzīvē un gaitās.

2. Muižnieku tipi. Vēriģākie XVIII. g. s. rakstnieki, kā: Vecais Stenders, Merķelis, Hūpelis, pazīst divējādus Latvijas muižnieku tipus: labus un ļaunus. Stenders vienus sauc par «laimes tēviem», bet otri ir tādi, kas zemniekus «aplām dzen».⁴⁾ Merķeļa raksturojumā valdošie ir plēsīģie tipi un labie «ir tikai meteori».⁵⁾

Latvju tautas anekdotes zīmē dažādus muižnieku tipus. Muižnieku neatkarīģais stāvoklis, bagātība, privilēģijas, deva iespēju šai šķirai parādīt sevi plaši un vispusīgi. Ieskatīsimies še tautas zīmētajās portrejās (numuri iekavās

apzīmē šā krājuma tekošo numuru). Labu tur ir maz, lielāko tiesu tie ir negatīvi tipi: avantūristi jeb švauksti un minchauzeni (1465.—1517., 1519., 1520.), bargi (1566.), blāvēji un ļaužu tramditāji (1451., 1454., 1534.), sliņķi, dzērāji, glēvuji (1586., 1588., 1591.), niekalbji (1589.), goda un varas kāriģi (1532., 1567., 1568.), jūras laupītāji (1541.), meitu un sievu pavedēji (1531., 1579.—1581.), nejauki neganti (1543., 1544., 1560.), dumji (1538.), cilvēku pērāji (1544.), plēsoņas un varmākas (1548.—1555.), psihopāti jeb pustraki, kā tauta saka (1448., 1558.), skopuļi (1447., 1542.) un visādi untumnieki (1523., 1529.), cietsirdīgi kā akmens (1559.).

Frīdrihs Kārlis fon Osten-Sakens, Dundagas muižas īpašņ. (1731.—1794.).
(Ģimetne no Rīgas pils. bibl., Buchholca krājums).

Tautas anekdotes raksturo muižniekus gan anonimi, gan saucot vārdā un apzīmējot dzīves vietu. Augšējā tipu klasifikācija balstīta tikai uz tām anekdotēm, kas muižniekus noteikti min vārdā. Tādu ir Kurzemē ap 20, Vidzemē tāpat. Šīs anekdotēs dod arī iespēju pārliecināties par viņu kultūrvēsturisko vērtību, jo zīmētās personas un viņu muižas atrodamas vēsturiskos dokumentos: muižu senrakstos un kultūrvēsturiskos apcerējumos.⁹

Muižnieku dzīves aina, ko zīmē mūsu tautas anekdotes, galvenos vilcienos arī saskan ar to, kādu to tēlo vācu autori, bet anekdotes, protams, tās pašas parādības laiž caur tautas vērojuma, komikas un satiras prizmu, un tā aina parādās citā apgaismojumā, citās krāsās.

3. Muižnieku dzīve anekdotēs. Raksturīgi, ka mūsu anekdotēs gandrīz nemaz nav attēlota muižnieku bērība. Acīm redzot, tautai maz kas par to, ko teikt. No veciem ļaudīm var gan dzirdēt vienu otru nostāstu par muižnieku bērnu nerātībām, bet stāstītāji te izturas tā, kā jau kad runā par bērniem: sak', 'te jau tā lieta nav nopietna. Tikai tur, kur darišana ar pieaugušiem muižnieku kārtas locekļiem, tauta nepalaiž gaļām neatzīmētus savus novērojumus. Mums pieejamās anekdotēs šie novērojumi zīmējas uz visu galveno muižnieku dzīves daļu, sākot ar precēšanos un beidzot ar nāvi.

Kungs precas. Baroniem precēšanās bija lielā mērā veikala lieta, jo sieva nereti pūrā dabūja līdz veselās muižas. Kāds barons Firkss, gribēdams pielabināties līgavas tēvam, izliekas saimniecisks un brauc ar kartupeļu vezumu. kādu citu reizi arī ar bakšiem, gaļām līgavas tēva logiem, bet — ar barona pajūgu! (1457.).

Kungs rīko viesības. Viesības ieņem baronu dzīvē ievērojamu vietu. Visi vācu memuāristi ieskata par vajadzīgi ciļdināt muižnieku viesmīlību. Tā kāds vācu virsskolotājs K. Hermans, ierazdamies 1798. g. Jaunlaicēnē, atrod visu lielo māju ar viesiem tā pārpildītu, ka nevar guļu vietas sev atrast.⁷⁾ Ārzemju ceļotājs J. Kōls, iepazīnies ar Kurzemes un Vidzemes muižnieku viesmīlību, 1841. gadā raksta: «Vidzemē un Kurzemē, kas gan tur bēdas par laiku! Vaļa ir visas dienas. Darišanas nokārto pārvaldnieks, advokāts un tirgotājs. Uz pulksteni paskatās tikai, lai zinātu, vai drīz nebūs pusdiens, jeb vai tēja nebūs drīz gatava, un kalendārā ieskatās tikai ar to nolūku, lai zinātu, cik ilgi vēl līdz Ziemas svētkiem vai Lieldienām, cik nedēļu līdz peldu sezonai, un vai varbūt rīt nav kur svināma kāda dzimšanas diena.

Muižnieki ir neatkarīgi ķēniņi. Katra diena ir svētdiena un svētku diena. Puse mājas parasti ir nodota viesiem. Šur tur ir arī viesiem gluži atsevišķas mājas. Vesels bars kalpojošu garu tevī noģērbj, notīri, uzkopj, un tu priecīgs un apmierināts ieej pilnās viesību istabās!»⁸⁾ Pat vēl jaunākā laikā bijušais Krievijas valsts domes deputāts no

Kurzemes, barons H. Felkerzāms, atcerēdamies un aprakstīdams Kurzemes seno un neseno pagātņi, ieskata par vajadzīgu atzīmēt un cildināt muižnieku viesmīlību.⁹⁾ Bez šiem piemēriem mēs vēl varētu minēt veselu virkni citu, no kuriem redzams, ka visas Latvijas muižās dzimt- un klaušu laikos muižnieki dzīvojuši mūžīgās dzīrēs, jo pils vienmēr bijušas viesu pilnas, kuņi tur uzturējušies dienām, nedēļām, lai aizbraucot atstātu vietu atkal jaunam viesu pieplūdumam.

Dzimtlaiku muižnieks pie Lielvārdes pils. Pils arhitektūra nav sevišķi ievērojama, bet raksturīgs ir muižnieka tips. (Fotogr. no Rīgas pils. bibl., Panlučija albums, 1812.).

Bet ko tad nu varēja sadarīt šis cilvēku bars, mūžīgi viesojoties? Ēda, dzēra, mūzicēja, dejoja, plāpāja, stāstīja anekdotes, spēlēja kārtis, lakstojās un visādi ālējās. Šajās viesībās valdīja materiāla izšķērdība un garīga tukšība. Raksturīgi, ka muižnieciskie memuāristi šo vicību īpatnību nemaz neredz un neatzīmē. Vecais Stenders

savā laikā viņu raksturo dzejolī: «Lieka kungu godība» un biedina dzimtlaiku zemnieku no šādas posta dzīves.¹⁰⁾ Par šo dziļu tukšību varam vēl spriest netieši no kādas vācu memuārista piezīmes, ka Liepu muižas baronese Boije, kas cēlusies no pilsoniskām aprindām un kuŗu arī Merķelis piemin kā izņēmumu, jo viņa labi satiekot ar saviem zemniekiem,¹¹⁾ neieredzējusi muižnieku viesus, jo «baronisko muižu īpašnieku tukšās sarunas, viņu patvarīgā, bieži vien varmācīgā izturēšanās pret saviem zemniekiem, bija viņai ļoti pretīgi.»¹²⁾

Ja jau tādai personai muižnieku tukšība viesībās bija pretīga, tad daudz pretīgākas šīs mūžīgās dzīres bija latviešu zemniekiem, dzimtcilvēkiem, jo šie mūžīgie dzīvotāji taču spieda viņus dienām un naktīm vergot muižu gaitās, lai muižniekam nepietrūktu ko šim bezbēdīgajam līksomojošajam liekēžu baram celt priekšā. Tauta savās anekdotēs netik vien neļūsmo par šīm viesībām, bet nesaudzīgi zobojas par muižnieku garīgo tukšību un ķēmošanos. Tā, piem., Brinķu kungs sarīko viesības. Kad visi sēž pie galda, viņš dod kučierim savu putekļu mēteli un bašļiku, liek nosmērēties ar darvu un ierasties viesu istabā, nosmērējot viesus, kas pārbijušies glābjas, kur un kā varēdami, skrien ārā, lai brauktu projām, bet kungs jau tīri pucešpiegēliskā kārtā licis izsmērēt viņu ratiem arī sēdekļus ar darvu (1448).

Kādā citā anekdotē tauta zobojas par muižnieku sibiritismu. Kad dzimtcilvēkiem nebij pat lāga pēlavu maizes, ko ēst, — muižnieki savā gardēdībā nezināja nekādu robežu. Tā Laidzes barons Hāns reiz saaicina daudz viesu un liek savam pavāram «pagatavot tādu pusdienu, kāda pasaulē vēl nav bijusi.» Pavārs nu nesamaņā, ko šiem sibirītiem izgatavot. Bet izdomā gan: savāra savas ziemišķa bikses, pielikdams klāt vislabākos materiālus, kas vien barona ķēķī atrodami, un iztaisa vēlamo pusdienu. Viesi ēd un cildina lielisko pusdienu, tikai nevar uzminēt, no kā tā pagatavota. Beidzot Hāns pasaka, ka no pavāra ziemišķa biksām. Nu visi spļaudīdami skrien ārā pa durvīm (1499).

Lai neizliktos, ka tauta pārspīlē, šos sibirītus zobodama, tad varam aizrādīt uz līdzīgu anekdoti Baltijas vācu literatūrā: Hansa fon Šroedera krājumā. Tur stāstīts, ka Ergemes kungs de la Barre, kas bijis pazīstams kā liels gardēdis XVII. g. s., turējis slavenu franču pavāru, kas ar savu mākslu pievilcis kungam daudz viesu. Kādreiz de la

Barre salīgst ar pieciem draugiem, ka viņš varot pacienāt tos ar brokastī, kuŗa sastāvdaļas tie neuzminēs. Viņš liek pavāram izgatavot zupu no zirga astes kaula, otru ēdienu no zaļajām un brūnajām vardēm, trešo no savām vecajām briezādās jājamām biksām, šampinjoniem, putnu pasteti no vārnām un žagatām un cepeti no lapsas gaļas. Vīcīem ēdiens ļoti labi garšo, no kā tas gatavots, to uzminēt viņi nevar, bet kad dabū zināt, tad tiem paliek nelabi, un tiem jāķeras pie vīna.¹³⁾

Šī anekdote, kā redzams, pilnīgi apstiprina latviešu anekdotē tēloto faktu realitāti, un reizē ar to vēl skaidrāk apliecina dzimtlaiku muižnieku plašo dzīvi, jo ēst brokastīs piecas, sešas izmeklētas, pavāra gatavotas maltītes, varēja tikai tamdēļ, ka šie, neaprobežotie vergu ekspluatātori — runājot Kola vārdiem — dzīvoja kā ķēniņi.

Kungs medī. Pie muižnieku dzīves nepiccīšām ierašām pieder medišanas ieraša. Var pat teikt, ka tā ir viņu galvenā nodarbošanās. Barons Felkerzāms liecina, ka bez pazīstamā teiciena, «cilvēks sākās tikai no barona», tikpat nodibinājies Kurzemē bijis ieskats, ka barons esot īsts cilvēks tikai tad, kad viņš esot arī mediņieks. Pat jaunatnes laiku aizpilda reizēm tikai medišana. Tā autors atzīmē, ka kāds jauns barons dzīvojis tēva muižā bez jebkādas noteiktas nodarbošanās. Kāds vecāks kungs viņam reiz jautā, ko viņš īsti darot. Uz to tas atbild: «Es medīju». Bet kad nav medības laika — ko tad? «Ķeru zivis», atbild jauneklīs. Savīcīgā dzīvē medības ir neizsmejams sarunu temats. Kāds bagāts bezmuižas muižnieks pat turējis uz nomu Dundagas mežos lielu meža gabalu, ierīkojis ērtu mednieka māju un algojis sevīškus mežsargus. «Medība bija» — saka autors — «Kurzemes muižniekam gabals no viņa dzīves satura un spēlēja lielu lomu savīcīgā dzīvē».¹⁴⁾ Kāds cits autors, Ernsts fon Rechenbergs, raksta, ka medišanas ieraša pie Kurzemes muižniekiem bijusi cieņā XVIII. g. simtenī un XIX. g. s. pirmajā pusē, kad veseli medīnieku pulki ar zemiņiekiem un 15—20 supiem gājuši rudens un ziemas mēnešos pa mežu mežiem, medīdami un pa piļu pilīm dzīrodami un dižodamies ar saviem medīnieku nostāstiem.¹⁵⁾

Daži muižnieki reiz iedomājušies ierobežot šo neaprobežoto medišanu pa visiem mežiem. Sakarā ar to tad izceļas debātes Kurzemes landtāgā, kur tura gaŗas runas gan baroni, gan grāfi, un kāds ceļotājs, Ludvīgs Brunīers, aprīno gan pašus runātājus, gan viņu runas, kuŗas, nu-

dien, nevar lasīt bez zobgalīga smaida uz lūpām, pat ne bez skaliem smiekļiem. Landtāgs nolemj, ka vecajam medību tiesībām jāpaliek spēkā, jo viņu ierobežojums varētu noderēt par ierosinājumu arī citu privilēģiju ierobežošanai.¹⁶⁾

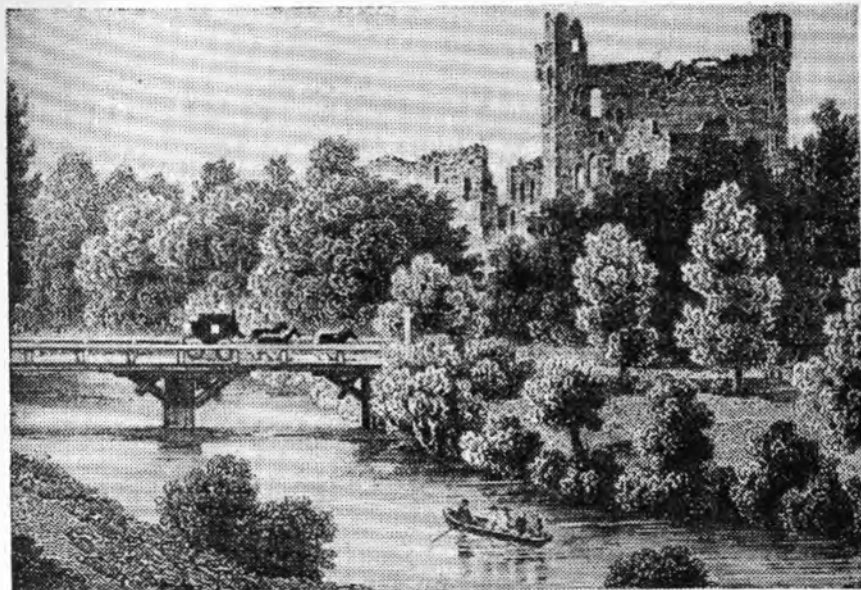
Latvju tautai ir bijis iemesls divejādi izturēties pret muižnieku medības privilēģiju un medīšanu. Muižnieku landtāgu lēmumi un viņu izveidotie un izgādātie likumi zemniekiem vai nu pavisam aizliedza nodarboties ar medīšanu, kā tas lasāms Kurzemes privāttiesību grāmatā¹⁷⁾, vai arī atļāva tikai tādiem, kam pieder mazāks 150 desetīnu liels zemes īpašums, kādu zemniekiem gandrīz nebija un kas tamdēļ līdzinās medību aizliegumam.¹⁸⁾

Vai nu zemnieku dzina medību klaušās vai viņš brīvi dabūja novērot kunga «varoņdarbus» medībās, bez satiriska īgnuma un ironiskiem smiekļiem sevī viņš nevarēja noskatīties, kā šie bruņinieki pildīja savu «augsto» dzīves uzdevumu.

Kā zemnieku medniekus tvarsta, ķersta, krata, vazā pa tiesām un kā viņi atjautīgi piemāna dižos kungus, par to runā daudz anekdotes (1122.—1127.). Cēsaines lielskungs riko lielas lāču medības, uz kurām sabrauc arī apkārtējie baroni. Dzinējiem noteikts, ka lācis jādzenot uz lielkunga pusi, lai tas dabū šaut. Lācis no šāviena nekrit, un dzinējs vienkārši ar savu rungu to nosit, bet lielkungam — kā anekdote saka — «no lielām bailēm biksēs gadījies kaut kas smags» (1053.). Zemniekam zaķus šaut nav brīv. Saticis muižnieku, viņš tomēr pasaka, ka aizsūtījis tam vienu zaķi. Otrreiz satiekoties, muižnieks zemnieku bar, ka viņš mājījies, jo zaķis muižā nav saņemts. Zemnieks atsaka, ka viņš nav vainīgs, jo viņš zaķim teicis, lai tas aizskrej uz muižu.

Kungs dažādās gaitās. Vēl pie muižnieku valdošā tipa raksturojuma pieder braukšana ar četriem zirgiem, «uz špicī» jūgtiem, dzenot no ceļa nost zemniekus, vienalga, vai tie tukšā braucēji, vezumnieki, vai bērnieki; naudas kaisīšana vai nu ar nolūku dižoties vai nerot nabagus laudis; bezkaunīga pagasta pašvaldības izmantošana savu interešu labā, iespaidojot pagasta vecāko vai, ja tas nav iespaidojams, to nodabūjot pie maļas (1131., 1132., 1333.); alkoholisma kultivēšana, ierīkojot brūzus un krogus, kur ekspluatē zemniekus, gan apkaujot pārmērīgiem darbiem, gan izvelkot beidzamo nabadzību (1457., 1575.); dzīve pilsētā klubos un pa sapulču laiku, sarīko-

jot visādas dēkas (1493., 1494., 1511.); dzīve ārzemēs, rezidencēs, valdinieku tuvumā, augstos amatos (1526., 1527., 1532.); zemnieku pārmērīga izmantošana, kur sevišķi daži muižnieki izceļas ar savu plēsonību (1549.—1554., 1566.); pārmērīga godkāriba, pēc kuŗas slāpstot, daži grūž pa gabalam zemniekiem roku pie mutes vai arī braucot pa ceļu kliez, lai cepures ņem nost (1450., 1567., 1568.); zemnieku meitu un sievu ķerstišana (1531., 1572.); psihopatoloģiska ālšanās, piem., pavasara ledum ejot, drāzties ar četrjūgu pāri Gaujai, skrienot acīm redzamā nāvē; anekdotes tādus sauc par pustrakiem vai trakiem (1448.,

Muižnieks brauc ar četrjūgu, «uz špici». Zīmējums no V. Stavenhagena. 1866. g. Skats pie Dobeles pils drupām. (Album kurländ. Ansichten.)

1557., 1558.), kaušanās (1465., 1547.), asins kāre (1552³), spīdzināšanas kāre (1519., 1543.); miršana, kas bieži vien nenotiek dabiski un allaž saistīta ar komiskām vai drausmīgām nejaušībām: dažu nosit, dažs noslīkst, dažu baznīca apzvana 8 dienas no vietas un beidzot izved ar zirgiem no baznīcas; dažam pēc nāves kapā nav nekāda miera (1524., 1552³, 1555., 1558., 1566., 1569.).

Bet tas nav vēl viss.

Daži no muižnieku tipiēm tautas anekdotēs zīmēti ar nedaudz svītrām, bet spilgti, daži, turpreti, zīmēti sīki un vispusīgi. Dažas no šīm portrejām pelna sevišķu ievēribu. Tādas ir divu Dundagas baronu figūras, barons Simoliņš, Vecais Hāns un Bikseres Magnüss.

4. Divi Dundagas Diž-Kārļi. Apcerējumā par anekdoti latviešu literātūrā jau tiku minējis kādu anekdoti, kurai sakars ar 1710. g. lielo mēri Kurzemē. (LTA. 184., 185. l. p.) Anekdotē tēlots, ka kāds lielskungs, satiekot sava pagasta laudis, vaicājis tiem: «Māk tev siev' būt?» Ja atbilde skanējusi — nē, tad pēriens, pretējā gadījumā — dālderis. Vēl kungam bijis otrs jautājums: «Māk tev bērnu būt?» Ja bērni bijuši, tad vēl dālderis klāt.

Šī anekdote, acīm redzot, ir atrāvusies no kāda nostāsta par Dundagas dzimtkungu firstu Kārli fon Ostenu, sauktu Sakenu, par kuru tauta stāsta, ka viņš lielāko tiesu dzīvojis ārzemēs, izpildīdams kādu augstu amatu. Kad braucis uz Dundagu, tad ar ķēnišķīgu godu. Pils pagalmā tikuši saaicināti bērni no visa pagasta, un katrs no lielkunga saņēmis pa vērđiņam. Šis ir tas pats kungs, ar kuru saistīta nupat minētā anekdote. Nostāsts pauž, ka šis kungs dzīvojis aizpagājušā, t. i. XVIII. g. s. vidū. Tas tiešām saietas ar īstenību. Šis kungs mantoja Dundagu 1731. gadā, ieņēma spīdošus valsts amatus Polijā, Vācijā, Zviedrijā un mira 1794. g.²⁰)

Pēriens un nauda — tā reprezentējās šis kungs tautas priekšā. Ne ļaužu labums viņam rūpēja, bet pasa: vajadzēja pildīt mēri izmirušo muižu ar cilvēkiem, jo tukša muiža, kaut arī viņa būtu tik liela, kā Dundaga, kas līdzinājās labai hercoga valstij, nebij necik vērts. Rikstes naudu nemaksāja, tās ņēma no Dundagas mežiem, un dāļātos vērđiņus bija sanesuši paši zemnieki, vaigu sviedros strādādami. Ar savu vērđiņu žestu šis kungs rada ap sevi tā kā zināmu labsirdības un devīguma spulgu. Turpreti viņa pēctecim, kuru anekdotes dēvē par Dižkārli, tās nav, bet ir tikai bezgalīga goda kāre: kad viņš braucis pa ceļu, tad kalpiem laukā vajadzējis raut cepures no galvas nost un iet arklam pakal plikām galvām. Viņš pieder arī pie tiem tipiēm, kas braukdams ceļa virus dzen nost no ceļa. Raksturīgi, ka citpagastnieki neklausa šim varmācīgajam untumam, — zīme, ka pašu pagasta zemniekiem šajā ziņā bijis verdziski jāpadodas (1450., 1451.).

5. **Barons Simoliņš** bijis, kā anekdote saka, ļoti negants un arī prasījis, lai zemnieki tam parāda lielu godu. To vajadzējis godināt ar visiem viņa tituliem. Kas to nevarējis, tam barons cirtis ar pātagu. Kāds zemnieks, iedams ko lūgt, aizmirsis bargā kunga titulus, nokritis ceļos un gaidījis parastos pātagas cirtienus. Barons blāvis: «Vai tu nezini, kas es esmu?» — «Kā pats Dieviņš!» zemnieks, bailēs drebēdams, čūkst. Kungam tas patik, viņš tikai piezīmē, ka esot «bišķiņ zemāks par Dieviņu» un par tādu goda parādījumu dod zemniekam, ko viņš lūdz.

Bet kas šis titulotais un godkārīgais kungs gan ir tāds? Vai kultūrā viņš arī pazīstams? Šai dzimtai 1841. g. piederējusi vesela virkne muižu Kurzemē, kā: Degoles, Rokaižu, Kalna muiža, Perbone, Briņķu muiža, Auder-Asīte, Diždzelde ar tikpat daudz malu muižām.²¹⁾ Ceļotājs Ludvigs Bruniērs savā ceļojumu aprakstā 1868. g. min baronus Simoliņus kā diplomātus. Johans Matīss Simoliņš ir XVIII. g. s. Krievijas sūtnis Londonā, Stokholmā, Kopenhagenā, franču revolūcijas laikā — Francijā. Tur viņš palīdz bēgt franču karāļa Ludviķa XVI. ģimenei. Šis barons bija savu radnieku Aleksandru Simoliņu pieņēmis kā sūtniecības sekretāru, kas bijis liels kēniņienes Marijas Antuanetes pielūdzējs un viens no elegantākiem galma kavalieriem.²²⁾ Viņam Kurzemē piederējušas 4 muižas: Rokaižu, Kalna muiža, Auder-Asīte, Diždzelde līdz ar malu muižām. XIX. g. s. pusē viens no Simoliņiem bijis prūšu kambarkungs pie ķeizara Viļuma IV. galma Berlīnē. Šis Simoliņš bijis arī dzejnieks un patētiskos pantos cildinājis savu radniecību ar Batorija dzimti, laikam gribēdams tikt poļu ķēniņa Stefana Batorija rados. Šī radniecība — piezīmē autors — arī daudziem Kurzemes baroniem liekoties apšaubāma.²³⁾

Viens no šiem Simoliņiem tad nu nešaubāmi ir tas, kas dižojas latviešu klausu zemnieka priekšā ar saviem tituliem un ar pātagu rokā grib no viņa dzirdēt to, ko paradīs dzirdēt Rietumeiropas vai Krievijas zalonos un galma aprindās. Kultūras vērtība šim ākstam ir ļoti niecīga, pat nav nekādas. Šis uzpūtīgais aristokrātiskais ierēdnis tikai rāda, ka Eiropa ar savu kultūru nevarēja pārvērst šo vergu turētāju psihi.

6. **Vecais Hāns.** Noreibuši no savas varas, vaļas, bagātības, baroni reizēm savu dzīvi pildīja ar visādu ālēšanas vien. Tāds tips ir Pastendes, Laidzes un daudzu citu muižu īpašnieks Vilhelms Hāns. Tautas atmiņa par viņu

uzglabājusi vai veselu sējumu anekdošu. Atzīmēšu te dažas no viņa divainībām.

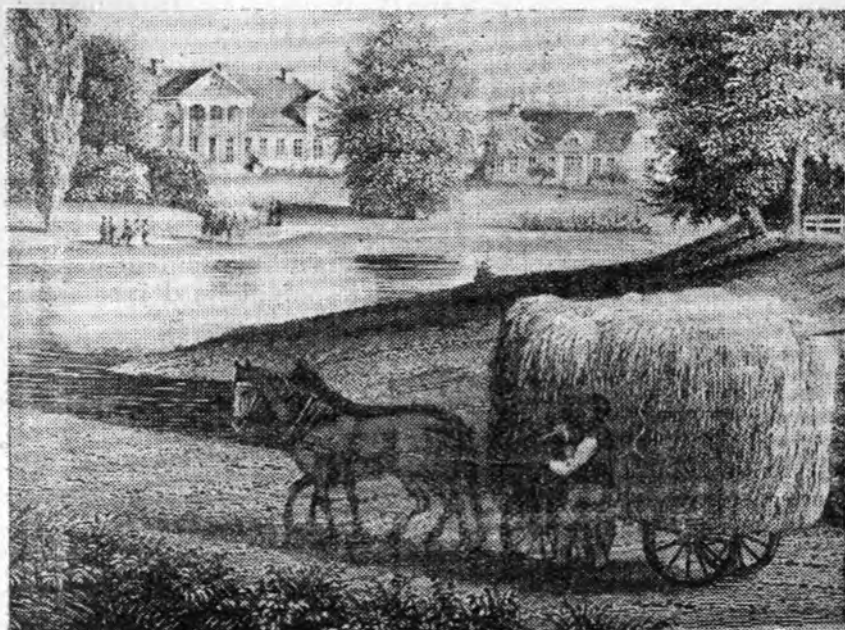
Dažreiz Hans, kā saka, Dieva neliekams, kaujas ar savu kučieri, oikstēdamies un pa mēsliem vārtīdamies (1465.). Kapaņa naudu viņš sviež prom (1466.). Pašam viņam mežu daudz, bet viņš nonomā Dundagas mežā plašu rajonu medībām, uztaisa tur māju, algo četrus mežsargus (1473.). Naudas viņam maisiem; viņš var aizpīpēt cigāru ar simtrubļu gabalu (1467.—1472., 1474.). Pret strādniekiem viņš rupjš, lamājas tikmēr, kamēr dabū kāvienu (1475.). Pilsētā uz tirgus viņš reņģu sievai palīdz pārdot reņģes (1478.). Braucot mājām cauri, viņš tiši iebruc žaģaru strēķī un kaitina meitu (1490.). Uz ceļa, ieraudzījis braucot lupatu žīdu, viņš pielaiž tā vezumam uguni, apdraud žīdu ar revolveri un samaksā par bailēm un zaudējumiem 200 rubļu. Pilsētā viņš salasa bezdarbniekus un liek tiem apbērt žīda nameli ar sniegu (1492.). Uz kādas muižas izsolī viņš ierodas, ģērbies kā žīds un atmasko sevi, kad muižu nosolījis par puscenu (1497.). Viesībās viņš liek izgatavot ēdienu no vecām ziemišķa biksēm (1499.). Viņš piedzirda divus paunu žīdus un sasien tiem bārdas kopā, lai tie, kaudami āzi, viens otram laiž ģimī (1502.). Medībās viņš sanāk strīdī ar kādu baronu un duelējas (1504.). Talsos viņš savāc ielas puikas, samaksā tiem, lai viņi iznerro baronu Firksu, kas lielījies, ka viņam nekā nevarot padarīt (1505.). Ar naudu viņš žīdu piespiež iekāpt pilnā «zelta» mucā, bet ar šauteni draudēdams piespiež to ielīst viņā (1507.). Pēc medībām, kad baroni iemīguši medību būdā, viņš samaksā zemniekam rubli un liek pielaiest uguni (1509.). Un tā tālāk, un tā tālāk.

Liekas, visa šī cilvēka dzīve ir pagājusi tikai jokos, reizēm nevainīgos, bet reizēm rupjos un aizvainojošos, reizēm pat ļaunos. Viņu atšķir no citiem baroniem tikai tā īpašība, ka viņš nevērš savas nerrastības pret mazākiem ļaudīm vien, bet arī pret sev līdzīgiem. Acīm redzot, viņam tāda pūcesspiegēliska daba, kurai viņš varēja ļaut pilnu vaļu, aizsegdams apvainojumus gan ar naudu, gan ar savu muižnieka stāvokli.

Lai nu kā, Ilāna jokos labais, rupjais, ļaunais parādās tādā kausējumā, ka nevar īsti zināt, kas tur pārsvarā, liekas, ka viņi līdzsvaro cits citu, un tautas anekdotēs nav pret viņu ļaunuma. Ne tā tas ir ar dažu citu šīs šķiras reprezentantu.

7. Bikseres barons Magnuss. Ir lietas, kas neaizmirstas. Tautā tas ir pārestības, ko kungi darījuši zemniekiem un strādniekiem. Viens no tādiem plēsoņām, kas tautai palicis atmiņā, ir Bikseres barons Magnuss. Tas bijis tik mantkārīgs, ka citiem nenovīdis it nekā un sev rausis. cik varēdams, ar ko stāv sakarā briesmīga zemnieku jeb kļaušinieku eksploatācija un spīdzināšana.

Kad viņš nomiris, viņa vācētāji baroni pārbīstas un izbēg no istabas, jo pa logu ielien kas melns un uzmetas uz zārka. Ļaudis domājuši, ka velns nāk pēc dvēseles.

Pastendes pils Kurzemē (1866.), Vilhelma Hāna ipašums. Hānam piedēvējusi arī Laidze un daudz citu muižu. Pils celta 17. g. s., bet savu tagadējo jauko veidu dabūjusi nejaukajos verdzības laikos (1780.—1800. g.). Tāpat vertīgo, kuplo iekštelpu izgreznojumu. (Zīm. — Stavenhagena. Ziņas no H. Piranga «Das baltische Herrenhaus, II. 1928».)

kuŗu barons tam sen jau pārdevis, bet tā bijusi pūce, kas uzmetusies un tupējusi uz kunga zārka (1549.). Viņa bardzību nenoliedz ne saudzīgais mācītājs pie kapa (1549².), ne mantinieks dēls (1555.), bet it sevišķi to raksturo zemnieki, nolikdami uz viņa kapa bļodu ar asinīm, kā simbolu,

cik daudz tas lējis viņu asinis, tos pērdams. Uz krusta viņi uzraksta: «Še tev piecdesmit un šē tev sešdesmit!» Parastais miesas sods, kā zināms, bija piecpadsmī, bet ja Magnuss par normu uzstādījis par katru mazāko nieciņu pērt ar piecdesmit un sešdesmit sitieniem, tad varam iedomāties, kas tas bijis par ļaužu zvērīsku spīdzinātāju! (1549⁸).

8. Muižnieku pils. Anekdošu darbība, kuŗai sakars ar muižu, norisinās visās muižas ēkās, arī pilīs. Pils ir tā vieta, ar kuŗu muižniekiem saistās visjaukākas atmiņas. Visu bruņniecības muižu Latvijā, kamēr lielgruntniecība pastāvēja, bija ap 1300, no kuŗām 414 bija Vidzemē, ap 570 Kurzemē un 315 Latgalē.²⁴) Ka katrā muižā bija sava pils, tas pats par sevi saprotams. Šajās pilīs ritēja dzīve, par kuŗu viņu iemītnieki atsaucās ar vislielāko sajūsmu. Tā piem., barons H. Felkerzāms, bijušais Krievijas valsts domnieks, atcerēdamies dzīvi agrākajā Kurzemē, raksta: «Gluži īpatnēja dzīve ir nogrimusi līdz ar veco Kurzemi, dzīve, kuŗu visi, kas to vēl pazinūši, var atcerēties tikai ar sērām un tomēr atkal ar pateicīgām prieka jūtām par to, ka viņiem bijis vēl lemts ļaut sevi iespaidot šīs dzīves skaistumam, burvīgumam (charme).

Kas viņai uzspieda īpašu zīmogu, bija cilvēku pamatnoskaņa, ko es kādā vietā esmu raksturojis kā «svētku noskaņu». Šiem cilvēkiem nevajadzēja cinīties grūtā pašuzturas cīņā, nebūt par darba mašīnām, un tie tamdēļ varēja turēties zināmā augstumā. Jautrība, dzīves prieks, omulība un pieticīga apmierinātība radīja labvēlīgu atmosfēru mājas dzīvei un saviesīgai dzīvei.»²⁵)

Kā redzams no mūsu tautas anekdotēm, šīs muižnieka raksturojums stāv visāsākā pretstatā ar to, ko tauta muižās un pilīs pārdzīvojusi, kas viegli atbalstāms ar pierādījumiem no citiem avotiem. Bet paliksim anekdošu robežās.

Jau tas vien nodibina latvju tautā nepatīkamu un pretīgu iespaidu, ka šajās pilīs viņiem nācies piedzīvot tikai pārestības, pazemojumu, nicināšanu un nepelnītas ciešanas.

Vācu pētnieks Heincs Pirangs savā grāmatā par Baltijas kungu māju, starp citu, raksta: «Celtniecības pieminekļi ir vēstures senraksti. Viņiem nav tikai celtniecības nozarē nozīme, bet viņi var dot vērtīgus materiālus arī ārpus tās vispārējai zemes vēsturei. Arhitektūras vēsture ir uzticīgs spogulis zemes likteņa vēsturei.»²⁰)

Tiesa, tikai vienai sociālai kārtai vai šķirai viņi atspoguļo vienu, otrai otru. Nekur gan, laikam, mākslas sociālais aspekts neparādās tik spilgti, kā Baltijas vacu muižnieciskā celtniecībā.

XVIII. g. s. pirmajā pusē, kad muižnieki nav vēl atzīguši no kara sistajām brūcēm, viņu pilis neko neatšķiras daudz no zemnieku dzīvojamām ēkām. Līdz 1750. g. viņiem jau izveidojas stalts akmens piļu tips, kas attīstīdamies līdz 1800. gadam sasniedz savus ziedu laikus, paceldamies vietu vietām līdz klasiskai pilnībai. Kā parauga tipus vien Pirangs saskaitījis 276 pilis.²⁷⁾

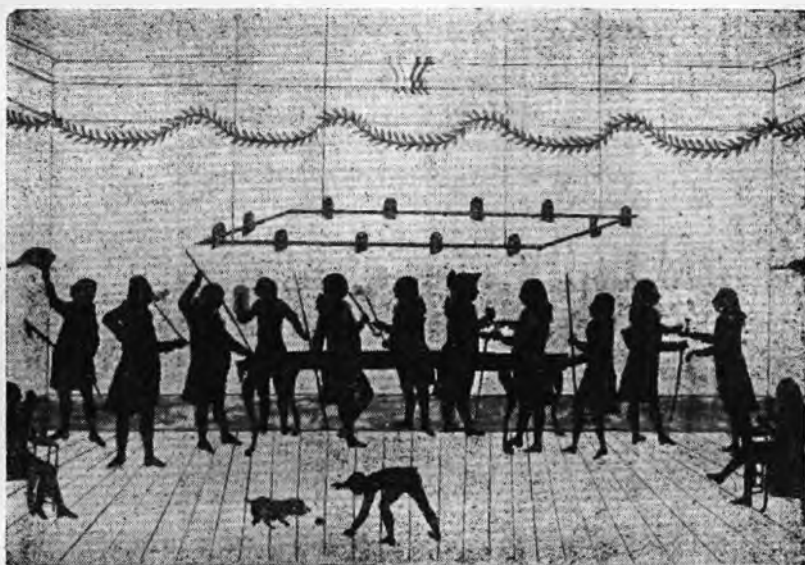
Barons Hāns. Skaidru ziņu par ģimēni trūkst, bet pasniedzam to kā vecāko Hānu ģimenes reprezentantu, varbūtīgu veco Vilhelmu Hānu. (Oriģināls Rīgas pils. bibl., Buchholca kr.)

Kā redzams no gada skaitļiem, muižnieku piļu uzplaukšanas laiks ir latvju tautai dziļākās verdzības laiks. Ar dzimtcilvēku spēku un ar līdzekļiem, kas ar sūriem un moku pilniem paņēmieniem izspiesti no latvju tautas, šīs pilis, šie mākslas pieminekļi celti.

Zināmu attīstības posmu piļu vēsturē, piem., iztaisa balkona izbūve. Latvju tauta atceras, ka uz šiem balkoniem stāvēdami, muižnieki priecājušies par zemnieku pāršanu muižas pagalmā. Zināmu attīstības stādiju piļu vēsturē no-

zīmē parka ierikošana pie pils. Kāda anekdote tēlo, kā muižnieks ieriko parku XVIII. g. s. Tas ir Mālpils Taube. Viņš liek rakt parkā dīkus. Pats sēž klāt ar koku rokā un klausīniekus kauj. Izrakto dīki tauta nosauc par Sibīrijas dīki (1566.).

H. Pirangs raksta: «Šie kungu nami vārda tiešā nozīmē ir «vecu, labo laiku» cienīgi pieminekļi un pagātnes kultūras dokumenti, pagātnes, uz kuŗu mēs drikstam lepni būt. Šo pagātņi turēt godā, ir laika prasījums, it īpaši tamdēļ, ka «reiz» mums vāciešiem tagad pieder atmiņū

Dzimtlaiku muižnieki klubā, Rīgā. (Origin. Rīgas Doma muzejā.)

valstībai. «Reiz bija!»²⁸⁾ To pašu saka citi vācu kultūrvēsturnieki.

Kā redzams, vācieši uz savu piļu kultūru ir lepni un arī uz tiem laikiem, kam šis pils kalpoja. Mūsu kultūras pieminekļi, šīnī gadījumā anekdotes, atgādina, ka šī kultūra izaugusi no verdzības, un ne baroka, ne rokoko stils negroza šīs verdzības laiku kultūras haigo, drausmīgo saturu.

Literatūra.

- 1) «Pēterburgas avīzes», 1862. Nr. 4. Pielikums: «Kāpēc cēlām dzirksteli».
- 2) A. Hupel. Topographische Nachrichten. II. 127. lp.
- 3) Julius Eckardt. Livland im achtzehnten Jahrhundert. I. Leipzig. 1876. 425. lp.
- 4) Zingū lustes. I. 4. lp., II. 5.—7. lp.
- 5) G. Merķelis. Latvieši. Tulk. A. Būmanis. 1905. 36. lp.
- 6) Piem. Heinrich von Hagemester. Materialien zu einer Geschichte der Landgüter Livlands. Riga. 1836. I., II. ar papildinājumiem.
Heinz Pirang. Das baltische Herrenhaus. I. Riga. 1926. II. 1928.
- 7) Fr. Bienemann. Altlivländische Erinnerungen. Reval. 1911. 52. lp.
- 8) I. G. Kohl. Die deutsch-russischen Ostseeprovinzen. I. Dresden und Leipzig. 1841. 31.—46. lp.
- 9) Hamilkar Baron Fölkersam. Das alte Kurland. Eine kulturhistorische Skizze. 1925. 84. lp.
- 10) Zingū lustes. 1789.
- 11) Cit. gr. 35. lp.
- 12) K. Hermann. Grāmata: Fr. Bienemann. Altlivländische Erinnerungen. Reval. 1911. 50. lp.
- 13) Hans v. Schröder. Rodomontaden. Berlin. 1927. 20., 21. lp.
- 14) Fölkersam. Cit. gr. 111.—114. lp.
- 15) Ernst von Rechenberg-Linten. Zustände Kurlands im vorigen und diesem Jahrhundert. Mitau. 1858. Nodaļā: «Jagd-Gesellschaften». 39.—53. lp.
- 16) Ludwig Brunier. Kurland. Reiseeindrücke von Land und Stadt. Leipzig. 1868. Nodaļā: «Die kurische Jagd». 133.—156. lp.
- 17) Dr. Fr. G. v. Bunge. Das kurländische Privatrecht. Dorpat. 1851. § 116.
- 18) J. Maters. Likumi un nosacījumi par pagastu valdišanu un policeju Kurzemes guberņā. Jelgavā. 1877. 164. lp.
- 19) P. Puiškalns. Dundaga. «Pirmais Talsu almanachs». Talsos. 1915. 107. lp.
- 20) W. Stavenhagen. Album kurländischer Ansichten. Mitau. 1866. R. upcerējums par Dundagu. 8. lp.
- 21) H. von Bienenstamm (E. A. Pflingsten). Neue geographisch-statistische Beschreibung des Gouvernement Kurland und Semgallen mit dem Stifte Pilten. 1841. Spriežu pēc rakstiskām malū piezīmēm, ko izdarījis J. Dörings, kuŗa īpašumā grāmata kādreiz atradusies.
- 22) Ludwig Bruinier. Cit. gr. 104.—106. lp.
- 23) Turpat. 106. lp.
- 24) M. Skujenieks. Latvija. Rīga. 1922. 298. lp.
- 25) Fölkersam. Cit. gr. 84. lp.
- 26) Heinz Pirang. Das baltische Herrenhaus. I. Riga. 1926. 7. lp.
- 27) Heinr. Pirang. Cit. gr. I. 1926. II. 1928.
- 28) Pirang. Cit. gr. II. 1928. 43. lp.

Trešā nodaļa

MUIŽA, MUIŽNIEKS, ĻAUDIS

(Sk. 1531. anekd.)

I. Atsevišķi muižnieki.

A. Kurzemes muižas un muižnieki.

1. BERZBEĶES KUNGS.

1447.

Bērzbeķē dzīvoja reiz kāds skops kungs, kas sargājis slaucējus, lai slaucot tie nedzertu pienu. Kādreiz kāds puisis, liels gudrenieks, pa salmu nodzēries paša kunga acu priekšā. Kungs pienu pēc slaukšanas mēro un redz, ka šoreiz puīša slauktā piena ir daudz mazāk nekā citreiz slauktā. Bet neviens nekā nevar puisim padarīt, jo kungs, pats klāt stāvot, nav nekā redzējis.

Uzrakst. Kārlis Kālis.

Teic. Paulīne Kālis, dz. Munkevice, 42 g. v., no Dobeles.

2. BRINĶU BARONS.

1448.

Brinķu muižā bij viens tāds pustraks kungs. Viņš tur dažādi izampelējās. Es jau toreiz biju tāds maziņš krupelis. Skrēju mātei visur pakal, rindukā iekēries.

Kungam kādreiz uznāca tādi niķi, tad viņš sagrāba pilnu sauju desmit kapeiku un piecpadsmit kapeiku un tad šļāca pa logu laukā. Kalpi atkal visi skrej un lasa kopā, kā tikai varēdami un kuŗš tikai ātrāk. Un kad viņam sabrauca citi kungi viesos, tad jau arvienu viņš ko iztaisīja. Vienreiz pat. Sabraukuši daudz kungi no visām malu malām. Kungiem savas gaspažas un meitas līdz. Sasēdinā nu visus pie galda, lai ēd un lai dzer. Bet viņam jau atkal savs stiķis un niķis. Pie viņa muižā bijis viens kučieris, vārdā Gatarš. Tas bijis tas, kam tos stiķus vajadzējis taisīt.

Ed, ēd visi. Uz vienreiz mājas kungs pats pieceļas un iziet laukā. Satiek tur vienu kalpu un liek, lai tas pasauc viņam Gataru. Kalps aiziet un sauc Gataru. «Nu, ko tad atkal vajag?» — «Ej, cienīgs kungs tevi sauc!» — Kučieris ieiet istabā un stāv. Iznāk kungs. «Nu, cienīgs kungs, ko tad vajadzēs?» — «Bučo roku, bučo roku!» — Kučieris pabučo roku un gaida, ko tad nu pavēlēs. Kungs iedod viņam piecus rubuļus un prasa, vai viņš negrib uzvilkt viņa putekļu manteli un bašļiku. Pateic vēl, lai aiziet uz riju un lai nosmērējas viscaur ar darvu, un tad lai nāk uz istabu. Kučieris jau nu saprot, kas viņam jādara, un nemaz negaida, kamēr kungs izstāstīs līdz galam. Uzvelkas kunga putekļu manteli, uzliekas viņa bašļiku, aiziet uz riju, nosmērējas viscaur ar darvu, un tad iet uz istabu pie viņiem. Darva taisni pil vien tikai no manteļa. Kur tikai iet, tur uz grīdas paliekas strīpas. Viņš arī iet pie galda un nosēžas kungiem blakus. Visi mūk no viņa kā no kāda spoka. Bet viņš tikai grūžas arvien klātāk un nosmērē viņus. Ed, ēd un tikai arvienu apskatās uz tiem citiem. Tā beidzot viņš iesaucas: «Kā tad jums tik daudz blōdas priekšā un man tikai viena pati? Tā jau nu atkal nevar!» Un sniedzas pa galdu pāri paņemt sev. Nu notek ar darvu viss galds un pietek pilni ēdienu trauki. Tā kungiem nav vairs pacietības, un tie skrej visi no istabas laukā. Sauc kučieriem, lai jūdz zīrgus un brauks prom. Labi redz, ka kungs ir ar to blēdi uz vienu roku un te vairs nav palikšana. Kungs atkal pasauc, lai viņš iet un lai nomūrē kungiem tambores. Jā, šis itin fiksi izskrien laukā un nomūrē viņiem tambores. Un kuŗam tikai tiek klāt, to pašu arī pataisa melnu no galvas līdz pat kājām. Kungi met viņam katrs piecus rubuļus, lai tikai viņš nenāk klāt un lai nenomūrē

viņus. Šis salasa naudu un svilpo vien tikai. Tikmēr kungi ir savās tamborēs un laiž prom. Tā izskrej pats barons laukā un šauj viņiem pakaļ ar revolveri, jo viņi esot zagļi. Citādi jau viņi nemuktu tā projām.

Tā viņš dzīvoja.

Uzrakst. A. Korsaks, Ezeres pag., Dreimīņos.

Teic. Pēteris Hermansons, 66 g. v., Ezeres pag.

Noklausīta Briņķu pag., Liepājas apr. LFK 647, 1088.

3. DUNDAGAS BARONS.

1449. Kā Vec-Bužu saimnieks Dundagas Diž-Kārli (dzimtskungs Kārlis fon Osten-Sakens) pārmācījis!

Vec-Bužu saimnieks bijis liels palaidnieks un malu mednieks. Dižkungs šo nekādi nevarējis labot, tādēļ nolēmis to izlikt no mājām. Atsaucis uz muižu. Vec-Buža ieiet pie kunga. Te vārds pa vārdam, līdz Vec-Buža ieķeras kungam krūtīs, nogāž to pie zemes tā, ka pats paliek apakšā, un nu tik plēst dižkunga balto zīda vesti. Dižkungs sauc sulātņus palīgā. Tie ieskrien un redz: kungs Vec-Bužam virsū, tā tad tas vainīgs!

Pēcāk tomēr kungs Vec-Bužam nav piedēvis un izlicis viņu no mājām. Ļaudis šo smeļ: «Nu, ko tas tev līdzēja, tomēr esi no mājām ārā!» Vec-Buža atbild: — «Le' ir, bet es viņam sadev' pa riktīgam!»

Uzrakst. Bīruta Meijere, Talsu valsts vidusskolā.

Teic. Līze Vandzberga, Dundagas pag., Ventspils apr.

LFK 230, 3644.

1450.

Kad Dižkārlis braucis pa ceļu, tad viņa kalpiem, kas strādājuši pat labu gabalu nost no ceļa, bijis jārauj cepures nost, kamēr vien lielkungs bijis tuvumā. Reiz kāds arājs nav norāvis cepuri, kamēr citi visi staigājuši pa lauku pakaļ arklam ar plūkām galvām. Tādu nesaskaņu barons nevar ciest. Viņš uzbrēc no tālienes:

«Puiš, vai tu neredz, kas stāv uz ceļ'? Tu, lempi, met to Protams, cepure no galvas nozuda.

T. D., Talsos.

LFK 843, 84.

1451.

Reiz «Dižkārlim» ziemu braucis pretī kāds vezumnieks — citpagastnieks, kas, lai gan bargo lielkungu pazinis, tomēr nav domājis griezt viņam ceļu. Kučieris jau pa lielu gabalu vēcinājis ar roku, par zīmi, ka ceļš dižciltīgajam braucējam jāatbrīvo. Bet vezumnieks nav ne ausu pacēlis. Beidzot sācis kliegt pats Dižkārlis. Arī tas nav līdzējis. Kad barons braucis pa aizputinātu ceļmalu gaŗām, viņš kļiedzis: «Tu, draņķi, kāpēc negriezi man ceļu?»

— «Jūs mani nelamāji, jo neesmu jūsu cilvēks, un negriežu ceļa, tāpēc ka man vezums, bet jūs brauciet tukšā. Un savu «rekti» zinu, ka tukšiniekam ir ceļš jāgriež».

T. D., Talsos.

LFK 843, 84.

1452.

«Tiedura» laiki bijuši samērā labi laiki. Vecais Dindberģis viņu cildinā kā humānu un palīdzīgu kungu. Viņš ar dažiem saimniekiem «gluži prātīgi» aprunājis par pagasta vajadzībām. Viens tāds padoma devējs bijis Kaņķuma saimnieks. Reiz tas par kādu lietu sadusmojies uz baronu un teicis:

«Ēs par tevi esmu pārāks: es esmu Celms (viņam Celms bijis uzvārdā), bet tu tikai sakne. Tu ar mani nemaz nebramēji!»

T. D., Talsos.

LFK 843, 84.

4. EZERES BARONS.

1453.

Ezeres muižā dzīvojis barons Hāns, kas ar muižas kungu pastaigājis tā ap pulksten diviem dienā (vasarā, t. i. dienas visus laikā). Viņi piegājuši pie vēja dzirnavām, kur kāds veikls un niķīgs kalps uzlīdis gulēt dienas dusu uz dzirnavas spārnēm (kuŗi stāvējuši paralēli). Muižkungs gribējis modināt kalpu, bet kungs aizlīedzis, jo varot sabīties un nokrist. Lai gul, kamēr pats atmostoties. Tā niķīgais kalps sagulējis līdz vakaram.

Strause, Talsu valsts vidusskolā.

LFK 230, 5058.

5. BARONS FIRKSS UN BARONIETE DARTA.

1454.

Firkss ļoti negribējis, ka no viņa ko lūdz. Pats viņš visu priekš sevis darījis, un tā arī gribējis, lai neviens negrie-

žas darba ziņā pie viņa ar lūgumu. Reiz kāda sieviņa iegājusi pie viņa un lūgusi, lai atsvabinot viņu no darba, jo bērns esot slims. Firkss tā uzkliezdzis sieviņai, ka tā pagibusī. Arī pats bijis ļoti uztraucies, saucis sulaini un teicis: «Nu, ceļ tokā viņu augšē, es viņai neko nav darījis!»

Uzrakst. M. Klauberģe, Talsu valsts vidusskolā.

Teic. vectēvs, K. Treimuts.

LFK 230, 4182.

1455.

Reiz kāds čigāns bija atvedis Firksam pārdot vecu zirgu. Firksam tieši bijis vajadzīgs tāds zirgs, ar ko varētu apbraukāt savus laukus, jo ar saviem zirgiem bez kučiera nav varējis braukt. Firkss mēģinājis čigāna zirgu iejūgt, bet tas viņam iespēris. Firkss kļuvis ļoti dusmīgs un kliezdzis: «Še tov vēl tik daudz, bet ved tūliņ prom, tu redz, ka es tik un tā ar viņ' bez kučer' nevar būt».

Uzrakst. M. Klauberģe, Talsu valsts vidusskolā.

Teic. vectēvs, K. Treimuts.

LFK 230, 4181.

1456.

Firkss ļoti milējis skaistus zirgus. Kad braucis, tad licis jūgt četrus rindā. Viņam bijis kāds jocīgs paradums: ja kāds atvedis pārdot zirgu un prasījis noteiktu cenu, tad Firkss viņu tūlīt aizdzinis, bet kas sacījis: «Jūs jau, kungs, paši redziet, cik nu tāds būtu vērts», tad Firkss atalgojis dubulti. Reiz uz ielas viņš ieraudzījis kādam zemniekam ļoti skaistu zirgu. Piegājis klāt un prasījis: «Cik tu grib par sav' zirg'?» Zemnieks kunga paradumu nav zinājis, tādēļ, negribēdams šķirties no sava kumeliņa, sacījis: «Tāds mazs zirdziņš jau neko nevar maksāt!» Firksam tas paticis. Viņš samaksājis zemniekam ļoti lielu sumu un zirdziņu aizvedis.

Uzrakst. M. Klauberģe, Talsu valsts vidusskolā.

Teic. vectēvs, K. Treimuts.

LFK 230, 4180.

1457.

Ernsts Firkss, jauns būdams, vedis uz Jaunpagasta brūzi kartupeļus, un pats sēdējis uz v ezuma. Tā braucis garām gar Jaunpagasta barona Hāna logiem. Būs gribējis izrādīties

par prātīgu, jo vēlāk apprecējis tā meitu. Braucis arī ar
baļķiem, bet ar barona pajūgu.

T. D., Talsos.
LFK 843, 129.

1458.

Pēc Firksa valdījusi lepnā lielmāte Dārte, kuŗa parasti
sēdējusi uz pils lievenēm un komandējusi par visu apkārtni.
Ja kāds gājis pa ceļu gaŗām, tūliņ uzprasījusi: «Kur tavs
ceļš?» Seko atbilde. «Kāds tavs darbs?» — Atkal atbilde.
Tam seko gaŗa pamācība, kuŗa aizņēmusi daudz laika. Daži
bezbailīgākie tišām gājuši vairāk reizes gaŗām, jo katru reizi
lielmātei bija sava pamācība. No viņas palicis arī vārds —
Dārtes muiža.

T. D., Talsos.
LFK 843, 208.

1459.

Valdegales barons Firkss gājis gaŗām (pie Talsiem) kā-
dam namam. Tur tikušas vārītas ziepes. Sieviņa vārīdama
smējusies un dziedājusi. To visu novērojis barons. Viņš
prasījis, vai tad tik patīkami ir vārīt ziepes? Sieviņa atbil-
dējusi, ka viņa lielāku prieku nezīnot. Pārgājis mājās, ba-
rons licis nokaut cūku un taukus kopā ar ziepju zālēm salicis
katlā vārīšanai. Vārīšana tam ļoti iepatikusies, un viņš to
sācis darīt bieži. Tomēr aizvien viņš visu virumu izlējis pa
logu laukā. Tā loga priekšā sakrājusies vesela guba. Notī-
rīt tas nav ļāvis. Pa naktīm kalpu sievas gājušas tās ziepes
zagt. To redzot, barons ļoti priecājies.

L. Reinvalde, Talsu valsts vidusskolā.

LFK 230, 4143.

1460. — 1462.

1. Valdegales barons Firkss aizliedza visiem nākt Valde-
gales parkā. Parkā auga daudz zemenes. Lai bērni un sie-
vietes nenāktu zagt pie viņa ogas, viņš katru pavasari un
vasaru (ogu laikā) sasauca visus bērnus un sievietes un deva
bērniem pa pus rubļam, bet lieliem pa rubļam ar noteikumu,
lai viņi nenāktu parkā ogas lasīt.

2. Valdegales barons Firkss, kā stāsta, esot bijis slinks
runātājs un arī no cilvēkiem baidījies. Viņš dzīvojis arvienu
viens pats un turējis baronu Briģenu, vēlāk Heikinu, kas
viņa vietā lai runātu un visu pārvaldītu. Tikai vienīgi savu
parku viņš pats uzraudzīja.

3. Barons Firkss rakstīja arvienu bez kādām pieturas zīmēm un visu ar mazo burtu.

E. Bergmanis, Talsu valsts vidusskolā.

LFK 230, 3883.

1463.

Lai audzinātu labas putnu sugas, Firkss bija iedomājies iznīcināt, visu, kas putniem kaitīgs. Tā, piemēram, peles un žurkas zog putnu olas. Vanagi un vārnas aiznes mazos cālēnus. Šos ļaundarus vajaga iznīcināt. Firkss arī to darījis. Viņš maksājis zēniem par peles asti vienu kapeiku, par žurkas asti trīs kapeikas, par vārnas kājām trīs kapeikas un par vanaga kājām piecas kapeikas. Saņemtās astes un kājas viņš pavēlējis samest mēsļu bedrē. Zēni to pamanījuši. Kādu dienu atnācis pie barona kāds zēns ar daudz žurku astēm, kuņas zēns izlasījis no bedres. Par nelaimi, vienu asti Firkss bija ievērojis. Viņš sacīja zēnam: «Še par tov' gudro galv' vesels rubls, bet tagad man ar ir gudr' galv'!» No tā laika Firkss astes un kājas licis sadedzināt.

Uzrakst. M. Klauberģe, Talsu valsts vidusskolā.

Teic. vectēvs, K. Treimuts.

LFK 230, 4179.

6. BARONS HĀNS.

a. RAKSTURS.

1464.

Vecais Hāns piebraucis pie kāda sava drauga veikala. Veikalniekam licies, ka viens no zirgiem klibo. Abi sākuši sarunāties un nostājušies durvju priekšā. Te veikalnieks nevarējis vairs nociesties un teicis: «Barona kungs, viens no zirgiem taču klibo». — «Ko? Klibo? Kas klibo? Pats klibojiet!» uzsaucis Hāns un aizbraucis, bijušam draugam nekad nepiedodot.

I. Hackinds, Talsu valsts vidusskolā.

LFK 230, 3899.

1465.

Laidzes kungs Hāns bijis ļoti savāds cilvēks. Dažreiz bijis labs, bet dažreiz ļoti nežēlīgs. Viņš ļoti milējis cīkstēties un arī kauties ar saviem apakšniekiem. Ar savu kučieri

tas daudzreiz nopietni plūcies. Kad redzējis, ka nevar kučieri pārspēt, tad saucis, lai laiž vajā. Kad kučieris vēl vienmēr turējis kungu piespiestu pie grīdas, tas sācis briesmīgi lamāties un solījis atlaist no vietas. Beidzot kungs ticis palaists vajā. Hāns vēl pamatīgi kučieri izlamājis, iedevis rubli un sacījis, lai iet. Viņi pat stalli kāvušies, pie kam kungs ar kučieri abi vērtījušies pa mēsliem.

Grinberge, Talsu valsts vidusskolā.

LFK 230, 4166.

1466.

Vecajam Hānam ļoti nepatika, ka kāds, gribēdams viņam parādu samaksāt, atnesa vara naudu. «Ko, vai tu domā, ka es esmu kāds ubags priekš tevis!» Viņš dusmīgi iebļāvās. sviezdams naudu uz grīdas, tā kā tā aizripoja zem galdiem, krēsliem, skapjiem un kumodēm, kuŗu viņam bija diezgan daudz: «Lai visa nauda būtu uzlasīta, lai neviena graša nepaliktu. Man nevajaga tava parāda! Bet to es tev saku. nākošā reizē tu ar tādu ubaga naudu pie manis nerādies!»

Vīrs uz ceļiem uzlasīja izbērtu naudu un taisījās, ka pazūd.

E. Bergmanis, Talsu valsts vidusskolā.

LFK 230, 3880.

1467. — 1472.

1. Reiz Vircavas muižā iebrauca kāds vīrs, kam viens ratu ritenis bija salūzis. Vecais Hāns, to redzēdams, piegāja pie kāda vīra un prasīja, kam tie rati piederot? «Kādam nabaga vīram no Talsiem», šis atbildēja. «Bet kā tad viņš var braukt ar tādiem ratiem?» Hāns prasīja un galīgi salauza riteni. «Bet, kungs, kā tad tas nabagais vīriņš varēs tālāk tikt?» prasīja kāds cits vīrs. Hāns parādīja «figu», atsauca savu meistarū un lika pagatavot četrus jaunus riteņus.

2. Mežu Hānam bija daudz. Bet no sava meža viņš ne rikstīnās arī nenogriezā; visu vajadzīgo pirka. Labību vecais Hāns nekad nepārdeva, tikai retos gadījumos.

3. Vecais Hāns arvienu bija pierēibis. Sešos no rīta viņu varēja satikt nepiereibušā veidā.

Kopā ar savu meistarū Zariņu, viņš katru rītu kaut ko strādāja savā darbnīcā.

4. Ja kāds gribēja ar Hānu runāt par kādu lietu, viņš lika ienest šnabi, un ja atnācējs negribēja ar viņu kopā dzert, tad Hāns viņu vienkārši izdzina ārā.

5. Naudu Hāns nekad nežēloja. «E!» stāstīja viņš Talsos saviem draugiem, «viens maiss jau tukšs, būs jāķerās pie otra!»

6. Vecais Hāns uzpirka ārzemēs fazānu olas, lika tītāriem viņas izperēt un tad jaunus fazānus palaida mežā vaļā. Pēc dažām nedēļām viņš sarīkoja fazānu medības.

E. Bergmanis, Talsu valsts vidusskolā.

LFK 230, 3884.

1473.

Vecais barons Hāns bij savu novadu pārdevis un apmeties Dundagas lielajā mežā Kaugā, kur uztaisīja sev mednieka māju un 70. un 80. gados še nodzīvoja. Ļaudis runāja, ka viņš Dundagas baronam aizdevis naudu un par procentiem medi Dundagas meža zvērus. «Ānam», kā ļaudis viņu sauca, bija četri mežsargi. Rudeņos un ziemā viņš sarīkoja plašas medības. «Āns» pat izskoloja vienu mežsarga dēlu — Frici Kārkluvalku, kas pazīstams arī kā rakstnieks. Kad vecais Kārklis aizgāja lūgt palīdzēt dēlu izskolot, tad Āns uzprasījis:

«Vai tam zēnam laba galva ir?»

— «Brīnum laba, cienīgs kungs!» —

«Parād man viņ liecīb!»

Kad liecību redzējis, tad vairs nav naudu liedzis, kamēr mežsarga dēls nebija cauri augstskolai.

T. D., Talsos.

LFK 843, 85.

1474.

Vecais Laidzes barons fon Hāns labprāt milējis palielināt ar savu naudu. Kādreiz vairāki muižnieki sēdējuši Talsos «Muižnieku klubā». Starp tiem bijis arī vecais Hāns. Visi smēķējuši dārgus cigārus, un katrs uzteicis savus. Tā tie smēķējuši, un galu galā nākuši pie slēdziena, ka visdārgākais cigārs maksājis divdesmit kapeikas. Vecais Hāns tam nepiekritis. Neko daudz nedomājis, izvilcis no kabatas papīra simtnieku, satinis to rullītī, ielicis mutē, un it lepnī satīto simtnieku aizdedzinājis.

E. Avots, Talsu valsts vidusskolā.

LFK 230, 4057.

1475.

Bijušais Laidzes barons Vilis Hāns parasti bijis ļoti rupjš pret saviem strādniekiem. Viņš arvienu lamājies. «Mopsis,

lācis, lemp's tāds!» Tā kādreiz barons, ar savu cienīgo pastaigājoties, nonākuši uz lauka, kur tuvumā strādājuši strādnieki. Barons piegājis klāt un sācis lamāties. Bet kāds kalps, pārdrošs būdams, sācis runāt pretim. Tik ilgi un tik ilgi, kamēr abi sākuši kauties. Kungs, nespēcīgāks būdams, dabūjis krietnu pērienu. Atgriezoties atpakaļ, cienīgā viņu sagaidījusi ar sekošiem vārdiem: «Es jau teicu: neej! Nē! Redzi nu, ko tu dabūji!»

Reinberģe, Talsu valsts vidusskolā.

LFK 230, 4125.

1476.

Hāns reiz stāvējis uz lievenēm durvju priekšā un ar spieķi dauzījis no lievenēm cementa gabalus. Piepēži jautājis sulainim, kas tās trepes esot taisījis. «Mūrnieks Melcherts», atbildējis sulainis. — «Nu, tad atved viņu tūlīņ šurp», — pavēlējis kungs. Kad atnācis mūrnieks, Hāns sācis briesmīgi lamāties un vīcināt spieķi. Spieķis pat tik tuvu aizgājis gar mūrnieka galvu, ka nositis cepuri zemē. Nabaga mūrnieks, redzēdams, ka nu vairs labi neies, sācis bēgt. Uzreizi Hāns ieraudzījis, ka vēl palikusi mūrnieka cepure, kurai var atriebties un sācis to mīdīt kājām. Te kaut ko iedomājies, izvilcis no kabatas piecus rubļus un pasaucis sulaini: «Ņem, aiznes tam muļķa mūrniekam šo naudu, lai viņš nopērk jaunu cepuri, kur nu cilvēks ar pliku galvu lai iet!»

Uzrakst. Ž. Grinberģe, Talsu valsts vidusskolā.

Teic. no Talsiem.

LFK 230, 4170.

b. HANS UN SKABA PUTRA.

1477.

Vecais Hāns labprāt strēbis zemnieku skābo putru. Bet kāds gadījums viņu no tam atradinājis. Reiz medībās iegājis tuvējās mājās un redzējis, ka pa putras toveri bradā zēns.

«Ko tu te dari? barons jautājis.

— «Es zvejoju tuntuļus», — zēns atbildējis.

T. D., Talsos.

LFK 843, 87.

Variants LTA, 4.—6.

c. LABSIRDĪGI JOKI.

1478.

Ānam paticis tirgus dienās klejot pa tirgus laukumu un sarunāties ar tirdziniekiem. Reiz viņš ievērojis, ka kādai zvejniecei no Upesgrīvas nav pircēju. Viņš pieiet tai klāt un prasa:

«Vai tu, sieviņ, gribi, ka es tavas reņģes uz ātru roku pārdotu?» Zvejniece ir ar mieru. Barons kāpj uz ratiem, nostājas pie reņģu toveres un sauc skaļā balsī, tā kā var dzirdēt pa visu laukumu:

«Sanākat pie lētām reņģēm, sanākat ļautiņi!» Tirdzinieki skatās: kas tad tas? Vecais Āns stāv pie reņģu toveres ar atlocītām rokām un riekšavām krauj zivis pasniegtajos traukos, kas paceļas no visām pusēm, jo barons ne skaita, ne naudu prasa, tik noteic:

«Nu tev dēzgan, tu vari iet!»

Zvejniece skatās, un tai paliek bail, ka būs jābrauc uz mājām ar tukšu toveri un tukšu naudas maku. Viņa sāk bārtlies un dzīt baronu prom. Bet tas ātrāki neiet prom, kamēr tovere iztukšota. Tad viņš prasa:

«Cik tā tover' reņģ' maksā?»

Zvejniece saka, ka pieci rubļi.

«Še tev septiņi un brauc uz mājām!»

T. D., Talsos.

LFK 843, 91.

1479.

Iedams gar Talsu nuižas ezeru, Hāns redz, ka viens žīds aizpeldējis tālu ezerā, bet drēbes palikušas krastā. Hāns uzblāvis žīdam, paķēris drēbes un sācis mukt. Žīds izpeld krastā un kliegdams dodas tam pakaļ. Labu gabalu tā skrējusi; Hāns apstājas. Žīds pieskrej klāt, bet ko nu baronam teiksi! Barons atdod drēbes, vēl iedod žīdam trīs rubļus un piesaka, lai citu reizi tik tālu nepeldot, citādi varot noslikt.

L. Jansone, Talsu valsts vidusskolā.

LFK 230, 4174.

1480.

Hāns bija kaislīgs pipētājs, vienmēr nēsāja sev līdzi daudz labu papirosu, cigāru un tabakas. Bieži viņš izbrauca ar būru laivu uz ezera mazgāties.

Vienreiz viņam tādā reizē ienāca prātā rīkot iedzeršanu tūlīņ uz krasta pēc mazgāšanās.

Aizsūtījis uz mājām pēc alus un silķēm. Sasaucis tuvējos zemniekus un devis vislabāko. Visiem bijis jādzēņ no vienas pudeles un jāpīpo viena tabaka.

Dažs labs vēl vēlāku nevarēja aizmirst šo iedzeršanu, kur pats Hāns bija par sulaini.

I. Hackinds, Talsu valsts vidusskolā.

LFK 230, 3897.

1481.

Talsos dzīvoja kāds barons Hāns jeb, kā visi viņu saukuši, Vircavas Hāns. Viņš pats bijis ļoti devīgs kungs, bet viņa sieva bijusi ļoti skopa.

Vienreiz, kad pats barons aizbraucis, lielmāte likusi pasaukt mūrnieku, lai tas nokrāso rakstāmīstabai griestus. Saļīguši par trim rubļiem. Tikko istaba bijusi gatava un lielmāte samaksājusi trīs rubļus, barons pats arī bijis klāt. Saticis durvīs mūrnieku un uzprasījis, ko viņš tur meklējot? — «Nokrāsoju rakstāmīstabai griestus», — paskaidrojis mūrnieks. «Cik tad lielmāte tev samaksāja?» — «Trīs rubļus». — «Tik daudz?» Iesaucies Hāns, «atdod man viņus!» Mūrnieks izvilkis no kabatas naudu un atdevis kungam. Hāns, redzēdams, ka turpat pie durvīm stāv viņa sieva, gribējis to pakaitināt un iedevis mūrniekam piecus rubļus. Sieva no dusmām aizbēgusi projām. «Nekas, sirsnīņ», nosaucis viņai barons pakal, «mūrniek, atdod man to naudul!» Mūrnieks arī otro reizi atdevis naudu. Hāns izņēmis no kabatas desmit rubļus un iedevis tos mūrniekam. Sieva, kas to atkal bija redzējusi, plīsusi gandrīz no dusmām. Bet Hāns par to sirsnīgi smējies.

2. Grinberģe, Talsu valsts vidusskolā.

LFK 230, 4169.

1482.

Reiz kāda veca sieviņa nesusi uz tirgu pīli pārdot. Tīrgū satikusi Hānu un lūgusi: «Cienīgs barona kungs, vai jūs negribiet pīli?» — «Cik tad tov' vaig'?» — «Nu, kādas kapeikas jau nu vajadzētu». Hāns samaksājis sieviņai trīsdesmit kapeikas un teicis: «Aiznes un iedod to pīl' manai cienīgmātei, bet neteic, kas tev sūte un pras' vēl par to pīl' trīsdesmit kapeiks». Sieviņa aiznesusi. Hāna cienīgā bijusi ļoti skopa, tādēļ tik dārgu pīli ar visu sieviņu iztriekusi ārā.

Nekas cits neatlicis, ka iet atpakaļ uz tirgu. Uz ielas satikusi Hānu, kas uzkliežis: «Kāpēc tu nenes to pīl'?» Sieviņa visu izsūdzējusi un lūgusi, lai kungs pats aiznesot pīli. Hāns samaksājis sieviņai vēl trīsdesmit kapeikas un sūtījis no jauna. Cienīgā iztriekusi to atkal laukā, bet Hāns maksājis atkal un atkal un sūtījis sieviņu pie savas cienīgās. Beidzot Hānam apnikusi tāda rotaļa, viņš uzkliežis sieviņai: «Ej un uzšķinķē viņai sov' dārgo pīl!» Sieviņa to darījusi. Cienīgā bijusi aplam priecīga, noglaudījusi sieviņai vaigus un sacījusi: «Paldies, mīļā, lai tas Dēvs tev visu simtkūrt atkal atdod».

Uzrakst. M. Klauberģe, Talsu valsts vidusskola.

Teic. vectēvs, K. Treimuts.

LFK 230, 4177.

1483.

Reiz Hāns, braukdams no Talsiem uz Nurmuižiem, ceļā panāk vienu zemnieku un teic, ja esot pa ceļam, lai braucot līdz. Zemnieks šo nav pazinis, kāpj ratos, un sāk stāstīt par tagadējiem kungiem, kādi izvirtuļi tie esot, šķiežot tik naudu. Labu laiciņu tā runādami, tie piebraukuši pie Ozolkroga. Hāns iedod zemniekam naudu, lai ejot pusstopu brandvīna nopirkt. Zemnieks ieskrien krogū un sauc, lai krodziece dodot brandvīnu, viens vīrs esot viņam licis pirkt. Krodziece paskatoties pa logu un iesaucās: «Kas par vīru? Tas jau barons Hāns!» Zemnieks pārbijies un aizmucis uz mežu. Barons tik nokliežis pakaļ: «Vai man nemaz nedosi iedzert?»

L. Jansone, Talsu valsts vidusskola.

LFK 230, 4173.

1484.

Hāns, ar savu muižkungu no Talsiem mājā braukdams, ceļā sastapis kādu sieviņu, kuŗa nākusi uz Talsiem. Viņš tūliņ licis apturēt zirgus un prasījis: «Ko tu, sieviņ, darīsi Talsos?» Šī atbildējusi: «Gribu sivēniņu pirkt.» — «Nu, cik tad tev naudas ir?» — «Viens rublis un vēl dažas kapeiciņas», — sieva atbildējusi raudulīgā balsī. «Nu, tad šie piecnieks un nopērc krietnu veprēnu!» To izteikdams, Hāns uzšāvis zirgiem un aizbraucis.

Bet Hāna muižkungs bijis skops cilvēks. Viņš neganti pukojies par šo joku un bijis zils no dusmām. Hāns, nevarēdams paciest viņa pukošanos, uzsaucis: «Nu, kas tur nu ko lamāties? Var jau dabūt atpakaļ.» Tā viņš licis griezt zirgus atpakaļ un braukt sieviņai pakaļ.

Muižkungam jau nu, protams, tūliņ laimīgāka seja. Bet ko Hāns? Viņš uzklēdzis jau pa gabalu: «Ē, sieviņ, pagaid', šc vēl piecnieks. Mans muižkungs saka, ka pa to naudu nevar ne klibu cāli nopirkt.»

M. Birne, Talsu valsts vidusskola.
LFK 230, 3885.

1485.

Laidzes barons Hāns bija irējis tiesības no Dundagas barona Diž-Kārļa Ostensakena viņa mežos medīt. Reiz Hans sarīkoja Dundagas mežā Kaugā zaķu medības. Sarunājis daudz dzinējus, maksādams katram divdesmit kapeikas par dieau. Dzinēju barā bijis arī kāds ļoti vecs vecītis. Hāns piegājis pie vecīša un jautājis: «Vai tu, vecais, varēs' ar to zaķ' nokert, vai tas zaķis tev nobadīs?» Vecītis atbildējis: «Neko darīt, cienīgais barona kungs, maizite jāpelnu». Hāns izvilcis naudu no kabatas un devis to vecītim, sacīdams: «Še tov rublis un ej mājās gulēt». Vecītis bijis ļoti priecīgs, pateicies un gājis prom. Te piegājis pie Hāna virsmežkungs Kriyers un sacījis: «Vai tas nebija par daudz?» Hāns saucis vecīti atpakaļ un teicis: «Kriyers teic, ka es tov par daudz iedevu, dod atpakaļ». Vecītis pārmetoši paskatījies uz Krijeru un devis naudu atpakaļ. Hāns paņēmis rubli, ielicis makā, tad drusku padomājis, izvilcis trīs rubļus un devis tos vecītim, sacīdams: «Nu, ej nu uz sov' māj', es domā, ka nu nebūs ne par daudz, ne par maz, un Krijeram ar žēl vairs nebūs».

Uzrakst. M. Klauberģe, Talsu valsts vidusskolā.
Teic. vectēvs, K. Treimuts
LFK 230, 4175.

1486.

Vecam Ānam apkārtējie bērni nesa ogas, vēzus un mežā noķertus putnus, vai zvērus. Viņa nama priekšā, otrpus ceļa, bija vairākas būdas ar drāts pinumu priekšā. Tur lēkāja lapsas, stirnas, zaķi, pūces un vanagi. Sevišķi Āns bija kārs uz vēziem. Kad kāds knauķis bija tos arnesis, tad pats gāja vezumu apskatīt. Žēnam bija tūliņ jākrit pie piedurknes, kuņa dažreiz bija caura vai salāpīta. Tad jautāja:

«Kad tā vēž' ir ķerl'?»
— «Pagājušā naktī.» —

«Kā tu ķēr'?»

— «Ar rokām!» —

«Tu vardi nedirāj'?»

— «Nē, cienīgs lielskungs.» —

Tad tikai ķēksai pavēlēja izbērt un par kālu samaksāja
piecas kapeikas.

T. D., Talsos.

LFK 843, 86.

1487.

Kādreiz Vircavas barons Hāns iegājis kādā veikalā. Te ienāk kāda zemniece un, Hānu ieraudzīdama, saka: «Es gribu ar lielkungu parunāt zem četrām acīm». Hāns, gribēdams pajokot, noņem cepuri un saka: «Nav vērts, man jau galva sirma!»

Bet šī neatlaidīgi turas uz savu, viņai jārunā ar viņu.

«Ko tad tu gribi?» — «Mans vīrs ir slimš, un man nav ko ēst un renti maksāt». — «Še tev 3 rubļi un laidi mani mierā!»

— «Bet man nav miltu!»

«Es tev došu zīmīti, un tu no pārvaldnieka dabūsi.» — Sieva žēlojas, ka viņai zirga nav. Hāns apsolās miltus piesūtīt.

Bet vēl lietai nav gala. IZRĀDĀS, ka viņai arī malkas nav.

Beidzot, kad Hāns viņai solīja piesūtīt arī malku mājās, sieva apmierināta aizgāja.

I. Hackinds, Talsu valsts vidusskolā.

LFK 230, 3896.

1488.

Kādreiz kāda sieva ievedusi Talsos ratiņu izlabot. Viņa prasījusi kādam vīrietim, lai tas pasakot, kur dzīvojot ratiņu izlabotājs. Vīrietis, jokodams, ieraidījis sievieti pie barona Hāna. Ejot istabā, sieva sastapusies ar Hānu. Sieviete prasījusi, vai viņš esot tas ratiņu izlabotājs? Hāns arī pieņēmis ratiņu izlabot. Otrā nedēļā sieva atbrankusi pēc ratiņa. Tā vairs nemaz savu ratiņu negribējusi pazīt, jo tas bijis nolakots. Viņa paņēmusi savu ratiņu un prasījusi, cik jāmaksā? Te vecais Hāns uzsaucis sievieti, lai taisoties, ka tiekot prom, bet lai nevienam nesakot, ka viņš ratiņu izlabojis.

Damškalne, Talsu valsts vidusskolā.

LFK 230, 3301.

1489. (var.)

Reiz barons Hāns izlicis izkārtņi, ka viņš labojot ratiņus. Te kādu dienu atnes pie viņa ratiņu kāda sieviete, lai to izlabo. Tikko sieviete aizgājusi, viņš pavēlējis sulainim aiznest ratiņu pie ratiņu dreimaņa, lai tas labi izlabo un atnes viņam atpakaļ. Pēc kāda laika atnākusi sieva pēc ratiņa un prasījusi, cik jāmaksā? Hāns atbildējis, ka viņa nespēšot samaksāt, jo ratiņa izlabošana maksājot tikpat daudz, cik viņa un ratiņš kopā. Sieviete, nesaprazdama, cik viņš īsti grib, lūgusi viņu, lai palīdz sarēķināt. Bet barons Hāns, negribēdams ilgāki sievieti uzkavēt, atbildējis, ka viņš šoreizi negribot nekā, bet lai nākošu reizi vairs ratiņu nenesot.

A. Neilands, Talsu valsts vidusskolā.

LFK 230, 3907.

d. RUPJI JOKI.

1490.

Kādu reizi vecais Hāns braucis garām kādai mājai. Te kāda meita cirtusi žagarus. Hāns braucis taisni cauri žagaru čupai. Meita, to redzēdama, lamājusies: «Ko tas vecais velns te maisās!» Hāns to dzirdējis. Tas apstājies un saucis meitu atnākt. Bet meita nav gribējusi iet, jo bijusi ļoti nobijusies. Beidzot tomēr meita pienākusi pie barona. Hāns prasījis, ko meita esot teikusi? Meita sabijusies un teikusi: «Ēs tikai teicu, ka jūs esat tik balts kā ābele». Te vecais Hāns atteicis, lai nemaz nemelojot, jo viņš esot dzirdējis, ka viņa esot teikusi, ko tas vecais velns maisoties. Nu Hāns paņēmis un iedevis meitai 5 rubļus un teicis, tas esot tāpēc, ka viņš esot nosaukts par velnu.

Damškalne, Talsu valsts vidusskolā.

LFK 230, 3303.

1491.

Hāns kādā jaukā dienā gājis uz Laidzes muižu. Pa šo ceļu braucis lupatu žīds Joske. Šo reizi viņš nodomājis sadedzināt Joskem, lupatas, tādēļ paņēmis līdzi bencīna pudelīti. Te arī pēc lielas steigšanās viņš žīdu panācis: «Oi, Joske, halt an! Paved man' ar līdz to muiž'!» Joske ar lielāko prieku nu sēdinājis veco Hānu uz vezuma. «Oi, cēnīge, barona lelkunge, sēde tik virsē, mane zirge pavītkse mūse

abe dive.» Hāns apsēdies un uzsaucis, lai brauc! Viņš ap-
 laistījis lupatas ar bencīnu un spēris uguni klāt. Žīds no
 bailēm iesaucies: «Oi gevald, oi gevald!» un kūkumiski
 no vezuma zemē. Vecais Hāns smiedamies darījis to pašu.
 Hāns žīdu gribējis ļoti pārbaidīt, tādēļ viņš izvilkis revol-
 veri no ķešas, mērķējis žīdam virsū un skaitījis: «Ain,
 zvai, oder i drai!» Paukšķ! . . . Noskanējis šāviena, lode
 nosvelpusi pāri žīda galvai, Joske no bailēm dubļu grāvī
 iekšā, par ko vecais Hāns gardi nosmējies. Par šo joku
 Hāns samaksājis Joskem divi simts rubļus. Žīds, prom ie-
 dams, nopriecājies: «Oi, liela baile bija gan, bet lahe
 nopeļne are. Nu mane Sore un bērņem būs lahe, garde
 lieldenu kūgele. Lai ar lupate deg ar vise rate, lahe, ka
 zirge un rate dzelze nesadege.» Nu žīds ar Hānu gājuši
 katrs uz savu pusi.

K. Deniņš, Talsu valsts vidusskola.

LFK 230. 3312.

1492.

Kādreiz ziemā Āns iet pa Talsiem pastaigāties. Jauntal-
 sos uz ielas stāv trīs, četri vīri un sarunājas. Āns, gaŗām
 iedams, viņiem saka:

«Koh jūs, vazaņķ, še bez darba stāviet?»

— «Ja būtu darbs, tad mēs dikā laiku nepavadītu!» —

Āns drusku padomā un tad cieši noteic:

«Nāk man līdz, es jums, kanaļ', darb doš!»

Vecais barons nebija skops ar stipriem izteicieniem.
 Viņš vīrus aizved pie sava nama un iedod katram lāpstu.
 Bija sasnidzis dziļš sniegs. Tanī laikā Talsu ielas no sniega
 neviens netīrija. Āns pavēl tīrīt ielu, iebraucamo ceļu
 pie sava nama un sniegu mest uz namiņa, kas stāvēja līdzās
 viņa namam, kur mūsu dienās atrodas ārsta Sadikova nams.
 Namiņā dzīvoja nabadzīga žīdu ģimene. Tā, redzēdama, ka
 tiek iebērtā sniegā, sāk vaimanāt un kaukt. Bet Āns tik
 skubinā, lai racēji strādā mudīgāki. Kad sniegs no visām
 pusēm mājīnai sniedzās līdz pusjuntam, rakšanas darbi arī
 nobeigti. Vaimanu vairs nedzird. Apraktie, padodamies
 liktenim, laikam gaida nāvi.

Bet racējus barons pacienā ar labu pusdienu un šnabi.
 Darbs būšot arī pēcpusdienā. Un tas bija: sniegs no būdi-
 ņas atkal jāatrok. Kad tas bija izdarīts, barons samaksāja
 katra cilvēka darbu ar rubli. Samaksāja arī žīdu ģimenei
 par pārdzīvotām šausmām.

Tā vēl rīkojās baroni 90-os gados, pagājušā gadsimtā.
Ko gan viņi agrāki visu nedarija?

T. D., Talsos.

LFK 845, 92.

1493. (var.)

Reiz barons Hāns pastaigājoties satika vesclu bezdarbnieku baru. «E, jūs, sliņķi, pie darba, pie darba! Kam nebūs strādāt, tam nebūs ko kost!» barons bezdarbniekus uzrunājis. «Nākat vien man līdz, es jums darbu došu!»

Rīgas ielā, tagadējā Milenbacha, iepretim dakterim Zadikovam, stāvēja tānīs laikos mazs koka namiņš. Tanī dzīvoja kāda nabaga žīdu ģimene. Bija ziema. Ielās bija daudz sniega, un sevišķi uz ceļiem. Barons lika strādniekiem aizbērt ar sniegu žīda mājiņu. Strādnieki to arī darīja. Nama iedzīvotājos bailēs un kļiedzieni. Kad darbs bija veikts, no namiņa bija vēl tikai skurstenis redzams. Barons Hāns lika strādniekiem namiņu no sniega atkal atrakt un izlīdzināt ielu. Kad strādnieki visu pēc viņa pavēles bija izpildījuši, viņš katru pacienāja ar pusdienām un iedeva vesclu rubli.

S. Aronsons, Talsu vists vidusskolā.

LFK 230, 4240.

1494.

Kādreiz Talsos, tagadējā Nātiņa, tad — Zariņa zālē sarīkota «muižnieku balle». Piedalījies arī vecais Āns un viņa švāģeris — Stendes lielkungš. Visi jau bijuši sanākuši, un balle būtu varējusi sākties, bet Āns vēl neļāvis. Viņš teiciens guidīt vēl savu labāko draugu. Uzreiz viņš iedevs kādu vecu nabagu no ielas. Pie galda viņš iekārtojies tā, ka no viņa alus kausa ņēmis nabags, bet no nabaga bijis jāņem vecajam Stendes lielkungam — Āna švāģerim.

Uzrakst. Em. Leimanis, Talsu valsts vidussk.

Teic. Nātiņš, Talsos.

LFK 230, 3619a.

1495.

Kādreiz braucis zemnieks ar labības vezumu. Tā kā viņa zirdziņš bijis ļoti vājš un nav varējis vezumu pavilkt, vīrs sācis zirgu nežēlīgi sist. Pretim viņam braucis barons Hāns. Hāns redzējis, ka lopiņš tā mocās, izņēmis revolveri un zirgu nošāvis. Vīrs sācis neganti kliegt un vaima-

nāt. Hāns uzsaucis: «Ko tu klie dz, kā nelabais! Tā tu va-
ri izbiedēt visus cilvēkus. Par tik nelabu bļaušanu tev rit
jāatnāk uz muižu, tur es tev došu veclaikus». Otrā dienā
nabaga vīrelim gribot negribot jāiet uz muižu. Līķa balu-
mā viņš nostājas kunga priekšā, jo pēriens viņu tā kā tā
sagaidījis. Bet, par brīnumu, kungs licis stallaupisim iet
un iedot viņam vislabāko zirgu un krietnus ratus.

Treimane, Talsu valsts vidusskola.

LFK 230, 3932.

1496. (var.)

Vienreiz Hānam prelim braucis kāds nabaga židiņš ar
loti vāju ķēviti, kuŗu viņš pastāvīgi sitis. Hāns, kad pie-
braucis židam klāt, izrāvis revolveri, nošāvis žida ķēviti
un vēl uzklie dzis: «Es tev rādišu, pagāns, vecu lopu dau-
zīt! Rītdien atnāc uz muižu, tur tu dabūsi vēl kokus, pa-
gāns tāds! Ja neatnāksi, tad tu man tik redzēsi!» Tā žids
palicis uz ceļa vaidēdams. Otrā dienā žids ieradies muiža
kalķa bālmā no bailēm par sodu.

Bet Hāns, židam par lielu brīnumu, izvedis no stalla
krietnu kleperi un teicis: «Še, pagāns, jauns zirgs, nedau-
zī to tā, kā veco, un dod viņam ēst!» —

M. Birne, Talsu valsts vidusskolā.

LFK 230, 3886.

1497.

Vidzemē nākusi pārdošanā kāda caurkrituša kunga
muiža. Torģu dienā sabraukuši no malu malām visādi kungi
un grāfi uz muižas solīšanu. Te piepēži, kur gadījies, kur
ne, iebraucis kāds lupatu žids, un arī sācis solīt. Visi kun-
gi noskatījušies uz viņu, un sākuši kliegt: «Ko tu, diedel-
niek, te vazājies mums pa kājām?!» Uz ko židiņš mierīgi
atbildējis: «Kā? Visiem ir brīv tokšu solīt». Kungi saru-
nājušies savā starpā un pielaiduši arī židiņu pie solīšanas,
tāpēc ka domājuši, kur nu viņš ņemšot tik daudz naudu, ar
ko varētu samaksāt.

Muiža tikusi nosolīta par apmēram pusi no viņas istās
vērtības, un kungi vairs augstāki nesolījuši, bet atdevuši
židiņam, lai ņem, jo viņi bijuši pārliecināti, ka viņš pat
to nevarēs samaksāt.

Bet židiņš smiedamies samaksājis prasīto sumu. Pēc

tam viņš nometis savas skrandas, kungi atplestām mutēm skatījušies, kas notiek. Viņu priekšā bijis redzams, ne vairs nabaga židiņš, bet barons Hāns.

Treimane, Talsu valsts vidusskolā.

LFK 230, 3931.

1498.

Āns Talsos bieži izrādījies kā savādnieks — ar muižnieka dabu. Reiz viņš stāvējis uz Skujas nama augstajām pakāpēm (Tukuma ielā Nr. 3) un ar īpašu spricīti kādu piektdien aptašķījis tirdziniekus. Kāds viņam jautājis, kāpēc baronlielskungs tā darot? Tad teicis:

«Man patīk, ka tie cilvēki ātrāk kustas!»

T. D., Talsos.

LFK 843, 89.

1499.

Vienreiz barons Hāns saaicinājis daudz viesus. Kā jau Kurzemē parasts, viesus mēdz arvien uz to labāko pacienāt. Tā arī šoreiz barons Hāns licis savam pavāram pagatavot tādu pusdienu, kāda vēl pasaulē nav bijusi. Pavārs domājis, domājis, kas tad pasaulē nevarētu būt? Viss taču ir pasaulē! «Es pats nemaz nezinu, kas vēl nav tai plašajā pasaulē!» tā pavārs domājis un izdomājis arī. Nēmis savas ziemišķa bikses, tās labi savārījis, pielicis vislabākos materiālus, kādi vien barona ķēķī atrodami, un tad patiešām iznākusi tāda pusdienu, kādu visā pasaulē pameklēsi, i tad vēl neatradīsi. Viesi ēduši un tencinājuši līdz kaklam gardo pusdienu. Barons Hāns licis viesiem minēt, no kāda materiāla pusdienu pagatavota. Minējuši, minējuši līdz apnikai, bet neviens nav varējis uzminēt. Tad barons Hāns pateicis: «Tās ir mana pavāra ziemišķa bikses!» — «Ko? Vai patiešām? . . .» Ar to viesiem pieticis. Visi kā uz vienu rāvienu pa durvīm laukā, spļaudami vien.

A. Jankevics, Talsu valsts vidusskolā.

LFK 230, 4101.

1500.

Reiz Vandzenes barons sarīkojis lielas kāzas, uz kurām bijuši uzlūgti arī barons Hāns un Stendes barons. Pieņākusi minētā diena, kad bijis jābrauc uz viesībām. Stendes barons jau no rīta izbraucis un braucis gar Hāna namu.

Kad viņš piebraucis, barons Hāns sēdējis rītasvārkos un smēķējis savu gaŗo pīpi. Stendes barons viņam jautājis, vai viņš nemaz nedomānot braukt uz kāzām. Hāns atbildējis, ka viņš ar kājam varot ātrāki tikt, kā Stendes barons ar saviem zirgiem. Par šādu izteicienu Stendes barons ļoti sadusmojies un pavēlējis kučierim ātri braukt uz kāzām. Bet pa to laiku barons Hāns mudīgi nometis rīta svārkus un uzsēdies uz karītes pakaļgalu. Tikko piebraukuši, barons Hāns nolēcis no karītes un aizgājis viesu istabā, kamēr Stendes barons izkāpis no karītes. Liels bijis brīnums, kad Stendes barons redzējis viesu starpā arī baronu Hānu.

A. Neilands, Talsu valsts vidusskolā.

LFK 230, 3906.

1501.

Kādus 35 gadus atpakaļ vecais Hāns Laidzes muižā rīkojis lielas dzīres. Sanācis daudz viesu, bet viņa sirdsdrāugs, Sārcenes muižas kungs, nebijis ieradies. Tas nu gan Hānam nav bijis pa prātam, bet ko citu darīsi? Viesus atstāt un braukt viņam pakaļ — to nevar! Nu tā Hāns nodzīvojis ar viesiem dzerdami un kliegdami līdz agram rītam. Bet piepēzi viņš juties tik noguris un apnicis, ka neviens nav varējis viņu apmierināt. Nu Hāns teicis, kuŗš pagādāšot Baku, t. i. Sārcenes muižas kungu, šurp, dabūšot lielu naudas sumu. Viesi visu nakti izdzīvojušies, nevienam negribējis braukt. Beidzot gadījies arī viens kungs, kas par lielu, lielu sumu Baku kailu, kā no gultas cēlušos, atvedīšot. Hāns neticējis. Kailu nepavisam nevarēšot atvest, viņš derot. Un saderējuši arī. Pēc īsa brītiņa kariete kā šautin aizšāvusies uz Sārceni. Iznācis Baka sulainis pretim, ko vēloties? «Pašu kungu, bet ātri, tepat pie durvīm!» Pēc laba laika iznācis arī pats kungs, bet runājis tāpat aiz aizslēgtām durvīm, vaļā netaisījis: «Ko vēloties?» — Esot steidzīga paka nododama. Tūlīt vajagot ziņas atpakaļ sūtīt. Bet jāsteidzoties, katra minūte dārga. — «Kas par paku? To jau varēja sulainis saņemt!» Baks aiz dūsmām kliedzis. — «Nē, nē, paša kunga rokās paka jānodod». Tūlīt lai taisot durvis vaļā, pakaļbraucējs činkstējis. Baks tīri dūsmīgs atvēris durvis un — kā par laimi, vienā rīta paltrakā. Caps! Kungs saķēris Baku, karietē iekšā un durvis ciet. Kamēr Baks atjēdzies, viņš jau stāvējis kails Hāna priekšā.

A. Jankevics, Talsu valsts vidusskolā.

LFK 230, 4103.

1502.

Laidzes Vilis (tā tauta dēvē Laidzes pēdējo baronu) bijis liels «stiķu meistars». Reiz šis sastapis Laidzē divus paunu žīdus. Piesolījis tiem labi paēst un padzert, lai tik pēc tam ļaujot sasiet abu bārdas kopā. Žīdi itin priecīgi, atļāvuši arī. Vecais Vilis šos krietni paēdinājis, piedzirdījis un, kā jau runāts, sasējis bārdas kopā. Necik ilgi — žīdi sāk vemt un «sper» viens otram ģimī. Bet Vilim prieks, skatoties, ka piedzērušie un kopā sasietie žīdi plūcas un vemmj viens otra ģimī.

Vilis Šmidenberģis, Talsu valsts vidusskolā.

LFK 230, 4044.

1503.—1504.

1. Bijušam Laidzes baronam Hānam toreiz Talsos piederējis nams. Kādā ziemas dienā, tas sadomājis savus jokus. Ejot pa ielu, tas uzsaucis kādam žīdam, kuŗš ķibitē, kū parasti, braucis teļus pirkti: «E, aizveda man' uz Nurmuiž'!» Žīds, zinādams, ka alga būs laba, tūlī paklausījis. Iebraukuši Nurmuižā. Hāns pavēlējis uzgaidīt. Kad Hāns labu laiku bija paciemojies, viņš uzaicināja arī Nurmuižas baronu braukt apciemot viņu. Hāns pavēlējis savam kučierim (žīdam) piebraukt pie durvīm. Drīzi abi baroni nākuši ārā. Hāns tūlī iesēdies ķibitē. Nurmuižas barons iznākot redzējis, ka jāsēž tādā vecā ķibitē, saviebis seju pavisam greizu un ne par ko negribējis sēdēt iekšā. Hāns uzsaucis: «Nāc, sēd' iekšā, kā es varu sēdēt un tu nevarēs'?» Neko darīt. Abi baroni tagad sasēdušies blakus un braukuši uz Talsiem. Talsos iebraucot, cilvēki skatījušies ar izplestām acīm. Ko tas lai nozīmē? Divi lepni baroni brauc žīdu ķibitē un ar zirgu, kas tikko turās uz kājām. Bet Hāns tikai smējies, ka varējis otru baronu tā smuki piejokot. Žīds par vešanu saņēmis krietnu algu.

2. Tas pats barons Hāns turējis Dundagas mežā kādu gabalu no Dundagas barona meža par savu medības apgabalu. Viņš licis tur uztaisīt īpašu vasarnīcu, kur pa medības laiku uzturēties. Viņš aicinājis uz medībām apkārtējos baronus, kā arī no Vācijas. Kādreiz šis barons sanācis, joku dēļ, ar kādu vācieti tādā naidā, ka beidzot vājadzējis izšķirties ar divkauju (kuŗa tomēr tikusi atcelta). Beidzot visi muižnieki un arī pārējie viņu pazinuši kā vislielāko joku Pēteri.

Strause, Talsu valsts vidusskolā.

LFK 230, 3055.

1505.

Kādreiz atkal Stendes barons fon Firkss lielījies, ka viņam neviens neko nevarot padarīt. Vecais Hāns izzinājies, ka Firkss brauks Talsos, salasījis pa pilsētu dažādus kļaidoņus un puikas, samaksājis tiem labi, lai ejot tai un tai laikā, tai un tai vietā, un kad brauks Firkss, lai skrejot tam pakaļ un labi krietni blāujot un lamājot to. Puikas arī apņēmies visu izpildīt, un noteiktā laikā bijuši pie pašiem Autiņu kapiem tam pretim un gaidījuši. Braucis barons Firkss. Puikas nu ņēmušies tā blaut un lamāties, ka barons no dusmām zīls, bet puikas tik droškai no pakalas un blāvuši. Barons dusmās trakojis, trakojis, tad apmierinājies. Kad nācis tuvāk pie pilsētas, tam palicis ne-labi ap dūšu. Esot bijis arī gan ko redzēt. Visa puspilsēta bijusi kājās. Laime vēl, ka bijis tumšs vakars, tāpēc baronu nav pazinuši. Nelīdzējis nekas. Steigšus vien griezis zirgu apkārt, un ar kaunu braucis atpakaļ uz Stendi, kamēr puikas vēl nebija paspējuši pavisam viņu izlamāt.

E. Avots, Talsu valsts vidusskolā.

LFK 230, 4058.

1506.

Par pazīstamo muižnieku Hānu stāsta, ka viņš ļoti milējis kustoņus, tādēļ redzot nomocītos apkārtbraukājošo žīdu zirdziņus, tas tos vienkārši nošāvis un īpašniekam par zaudējumu samaksājis dubultīgi.

Bet ar cilvēkiem tas dažkārt milējis diezgan sāptigus jokus.

Reiz kāds žīds vedis darvas mucu. Ceļā tas satiek Hānu. «Ko vedat un kurp vedat?» žīds nobijies atbild, ka vedot darvu pārdot. Lai danzot mucai galu laukā un lejot darvu grāvī. Bet par darvu tas žīdam krietni samaksā. Pabraucis gabalu, tas atskatās un redz, ka žīds smeļ darvu atpakaļ mucā. Tas brauc atpakaļ un kliedz žīdam, ka tas nedrīkstot viņa (Hāna) mantu aizlikt. Par sodu, tas iek žīdam arī otru galu mucai izsist un pašam žīdam jāliž mucai cauri. Tad Hāns apmierināts brauc savu ceļu.

Talsu valsts vidusskolā.

LFK 230, 2572.

1507.

Vecais Hāns dzīvojis uz Lielās ielas. Katru dienu garām viņa logiem braucis «zelta» vedējs. Kādu dienu viņš sa-

līdzis ar zelta vedēju, kad tas brauc gaŗām viņa logiem, lai iekāpj mucā, un iedevis 25 rubļus. Otrā dienā, kā norunāts, tā darīts. Bet tikko tas atbraucis pretim logiem, veicais Hāns ar šauteni rokās mērķējis pa logu uz zelta vedēju. Tas no bailēm redzējis, ka citas izejas vairs nav un ierāvis galvu mucā. Atpakaļ braucot, Hāns tam iedevis vēl 25 rubļus.

M. Šmite, Talsu valsts vidusskolā.

LFK 230, 3924.

e. ĻAUNI JOKI.

1508.

Reiz kādai kalpa sievai bijis jābrauc bēŗcs. Nu viņa gājusi pie Hāna lūgt zirģus. Līdz ko sieva iegājusi istabā. Hāns pieslēdzis durvis un ņēmies sievu rāt, kliegdams: «Saki, kad es esmu braucis par kučieri? Kā tu isti gribi braukt, vai ar diviem zirģiem? Es jau tev neiešu par kučieri!» Tā viņš rājis sievu ilgāku laiku. Sieva kāpusies aizvien atpakaļ uz durvju pusi, bet nevarējusi ārā izsprukt, jo durvis bijušas aizslēģtas. Pēģīgi sieva sabijusies sacījusi: «Kad jau nevar, lai paliek!» Te Hāns izņēmis no kabatas piecus rubļus, devis tos sievai, teikdams, lai ejot pie kāda saimnieka pēģ zirģiem, un viņu liekot mierā.

V. Rozenberģa, Talsu valsts vidusskolā.

LFK 230, 4221.

1509.

Vakarā, kad visi jau brangi iesiluģi. Hāns pasauc vienu no dzinēģjiem un pasaka, lai aplieģot Medģna būģu ar kadiģiem un lai pielaiģot uģuni. Zemnieģks lūģzās, lai tā nedarot. Hāns iedod tam rubģi un saka: «Ko tev lieģ, tas jāģdara!» Kad baroni iemiguģi, Hāns lieģ pielaist uģuni. Pats skreģ iekģšā un bģauj: «Deg, deg, bēģziet!» Pats pirmais ārā un skatās, kā citi pa logiem, citi pa durģim klieģdami, lamāģdamies nāģ kā no maisa. Hāns smeģas par trakģ joku. Visi brģnās, kā uģuns cēģusies!

L. Jansone, Talsu valsts vidusskolā.

LFK 230, 4172.

1510.

Reiz gadģģies vecaģam Hānam satikt grants vedēju. Hāns licis vģram grants vezģmu vest uz viņa māģu. Grants

vezumu tas licis izbērt pagalmā un vīru iesaucis istabā. Tas vīru piesaucis pie galdā un ēdis kopā ar viņu. Abi paēduši, un nu tikai grantsvedējs sācis pazīt, kas tas par vīru. Hāns prasījis, cik esot jāmaksā par grants vezumu? Vīrs prasījis 25 kapeikas, bet Hāns iedevis 5 rubļus. Nu vīrs gribējis baronam roku skūpstīt, bet Hāns uzdevis vīram ar pātagu un uzsaucis, lai ejot!

Damškalne, Talsu vaļets vidusskolā.

LFK 230, 3302.

1511.

Rudeņos baroni sabraukuši uz savām ķirspeles apspriedēm, kas notikušas Talsu viesnīcā, pie tirgus laukuma. Sapulcēs Āns gaļlaikojies, tāpēc gājis pie loga, kur nosēdies un metis laukā kapaņa naudu žīdu puikām, kas uz laukuma salasījušies un naudas gabalus kaudamies un grūstīdamies uzķēruši. Šis skats sirmajam baronam sagādājis lielu prieku un labu laika kavēkli. Bet baronam reiz iegribējis sagādāt sev vēl lielāku baudu. Viņš pasauc viesnīcas sulaini un tam iedod veselu riekšavu kapaņa naudas, lai uz pannas sasilda karstus. Sulainis to izdara, un šādus sakarsētus naudas gabalus izmet pa logu laukā zēnu barā. Šie, protams, kāri ķeņ pēc naudas, tomēr tā tik karsta, ka zēni apdedzinā pirkstus, un naudas gabaliņš izkrīt no pirkstiem. Pēc tā ķeņ otrs, trešs, kuņiem tā pati nelaime. Bērni lēkā un sāk raudāt. Bet vecam Ānam par to jo gardi smieklī. Pienāk arī citi baroni pie loga — un visiem amizants skats. Kāds pat filozofiski piebilst: «Jā, tiem puikām jāmacās jau no mazām dienām, ka naudu nav vis viegli saķert.»

T. D., Talsos.

LFK 843. 90.

1512.

Barons Hāns bijis ļoti bagāts. Viņam piederējusi Laiždes muiža un vairāki nami Talsos. Ja viņš gājis pa ielu, vienmēr viņu pavadījuši bars zēnu. Pats viņš bijis tāds gaņš, un daudzi, kas to nepazīnuši, noturējuši viņu par skolotāju. «Diez', kur tad skolotājs ved tos bērņus?» daudzreiz ļaudis vaicājuši. Kādreiz viņš iesējis valgā 3 rubļu gabalu un vilcis sev līdzī. Nopakāļus skrējis vesels bars zēnu. Lai tie naudu nedabūtu, viņš vicinājis nūju, ka zēni tuvumā ne rādīties nedrīkstējuši. Lai zēni neapnīktu,

pa reizei viņš izmetis pa saujai siku naudu. Kādreiz naudu nokarsējis un tad metis zēniem. Zēni, saprotams, naudu ķerdami sadedzinājuši pirkstus, bet baronam Hānam tad bijuši gardākie smiekli.

A. Jankevics, Talsu valsts vidusskolā.
LFK 250, 4099.

1513.

Kādreiz Hāns redzējis, ka sieva ar nesienu iznākusi no sētas un gājusi pēc ūdens. Hāns viņai prasījis: «Vai tad jūsu sētā nav ūdens?» Sieva atbildējusi, ka neesot. Tad Hāns izvilkis no kabatas naudas maku, izņēmis pusrubli un metis to sievai, sacīdams: «Ķeri to labi!» Puiķas, kas atradušies pumpja tuvumā, sapulcējušies visi ap sievu, gribēdami noķert pusrubli. Sieva ar visiem spaiņiem tikusi apgāzta, ūdens izlijis un sācies nelabs trācis: bļaušana un aurošana bez gala. Hāns stāvējis kaļnā un tikai priecīgi smējies: par pusrubli var dabūt vairāk re dzēt nekā cirkū.

Treimane, Talsu valsts vidusskolā.

LFK 230, 3933.

1514.

Reiz barons Hāns, būdams Talsos, redzējis, ka kāds plekstu pārdevējs stāv vēl tirgū. «Cik maksā visas tavas butes?» barons prasīja, piededams klāt. — «Pieci rubļi», — vīrs atbildēja. «Ko, tu laikam domā mani nerrot? Es tev gan rādīšu!» viņš iebļāvās un iesplāva vīram acīs: «Nu un tagad tu domā iet mani sūdzēt? Se tev pieci rubļi!» Un iedeva nabagam plekstu pārdevējam 5 rubļus. «Un nu saki, cik maksā tavas butes?» viņš arvienu vēl turpināja. — «Pieci rubļi», — vīrs atkal atbildēja. «Še tev trīs, un taisies, ka pazūd'!» Hāns dusmīgi sacīja un gāja projām.

E. Bergmanis, Talsu valsts vidusskolā.

LFK 230, 3882.

f. HĀNS, KĀ SPEKULANTS.

1515.

Reiz Vircavas barons Hāns nopirka pāri zirgus. Starp zirgiem atradās arī kāds jauns, smuks, balts zirgs. Te notika reiz, ka zirgi, no ganībām pārnākot, paātri dabūjuši,

laikam, dzert, un baltais zirgs kļuva akls. Bet vecais barons daudz neko nenoskuma. Viņš lika iesaukt kādu vīru, pavēlēja viņam zirgu aizvest uz Nurmuižu un pārdot Nurmuižas baronam. Vīrs gan baidījās, jo piekrāpt baronu bija nevis tāda vienkārša lieta. «Nekas, būs jau labi», sacīja vecais Hāns. Lika vēl vienam vīram iet līdz, palikdams nepacietīgi gaidot, kas būs.

Nurmuižas barons arvienu pirka tikai baltus zirgus. Zirgu viņš nekad tuvumā neapskatījās, bet no savas pils loga lika zirgam izskrieties sētai apkārt. Tā arī šinī reizē bija. Nurmuižas barons stāvēja pie pils loga un skatījās, kā zirgs skrien. Vīrs skrēja pa priekšu un zirgs pa pēdām viņam pakaļ. Zirgs bija ļoti smuks, un barons bez lielām «činkēšanām» deva par viņu 95 rubļus.

Hāns, dabūjis zināt, ka zirgs pārdots, un vēl par tādu labu cenu, lika tūlīt otrā rītā piejūgt 2 zirgus un brauca pie Nurmuižas barona ciemā (viņš bija arī viņa svainis). Ienākot istabā, viņa pirmais darbs bija prasīt, kā viņam patīk vakar nopirktais zirgs? Nurmuižas barons iesāka tūlīt zirgu slavēt. Vecais Hāns arī viņam piekrita, galvoja vēl par viņu un sacīja, ka tas esot pirmās «zortes» zirgs, un ka tādu tagad nevarot vairs nekur dabūt. «Bet», viņš pēdīgi sacīja, «zēl tikai, ka tu esi piekrāpts, tas zirgs ir taču akls! . . .»

E. Bergmanis, Talsu valsts vidusskolā.

LFK 230, 5879.

1516.

Vecais Laidzes barons Hāns bija reiz pārdevis visas Laidzes un Rocēžu govīs. Apkārtņē šis notikums sacēla lielu uztraukumu, un visi sprieda, ka vecais Hāns traks kļuvis.

Bet lieta bija tāda: Hāns bija no grāfa Štacheļberga nopircis šīs govīs, kuņas bija novērtētas par 26 rubļiem gabalā. Kontraktā bija uzsvērts, ja govīs būs veselas, viņš viņas paturēs, ja slimas, viņam ir jādabū šīs govīs par velti.

Hāns izdabūja no Laidzes daktera rakstu, ka govīs ir slimas. Hāns šo rakstu parādīja grāfam Štachelbergam, kuram pēc liguma govīs bija jāatdod par velti.

Bet tā kā govīs bija pārdotas, tad vecais Hāns viņas atpirka atpakaļ par nīcīgu cenu.

E. Bergmanis, Talsu valsts vidusskolā.

LFK 230, 3881.

Kūdreiz barons Hāns saticis uz ceļa čigānu. «Vadzi, čigān, pasaki man tūlīt uz vietas divdesmitpiecus melus! Bet tūlīt!» Hāns uzsaucis čigānam. Kad barons pavēl — jāklauša. Čigāns itin priecīgs izsaucies: «Vai, mīlais baronlielskungs, kad jūs man tos divdesmit piecus rubļus atdosiet?» Baronam gribot, negribot bija jāvelk maks no kabatas laukā un jādod čigānam 25 rubļi.

A. Jankevics, Talsu valsts vidusskolā.

LFK 250, 4100.

(Sk. 1533. anekd.)

7. LAIDZES BARONS BRIGENS.

1518.

Laidzes barons Briģens ticis saukts par Kaupiņu. Kad pārdevis muižu Talsu vecajam Hānam, tad paturējis sev divas mājas: Kaupiņus un Reizi, līdz ar kapu birzi.

Saukuši viņu arī par Šnepi, jo rudenos gājis uz citurieni, bet pavasaros braucis atpakaļ un dzīvojis Kaupiņos, kur sev uzcēlis vasarnīcu. (Šo vasarnīcu Talsu Līriņš vēlāk nopircis, un to uzcēlis Pastendes ielas galā aiz Dupura.)

T. D., Talsos.

LFK 843, 164.

8. BARONS MANTEIFELS.

1519.

Kazdangas muižas barons Manteifels kādreiz lika paunu žīdam iekāpt kādā garāmbraucoša zemnieka pilnā brāgu mucā. Tad izņēma no kabatas pistoli, teikdams: «Es skaitīšu līdz trīs, tad šaušu». Mērķēdams uz žīda galvu, barons sācis skaitīt: «Viens, divi . . .», un žīds ar galvu pazuda smirdošā brāgā, gandrīz vai tur noslīdams. Tikko

žīds galvu izbāzis, barons atkārtojis skaitīšanu, žīds tikko dabūjis elpu atvilkt — jāpazūd atkal mucā. Žīds bijis jau gandrīz bez samaņas, kad barons viņu atsvabinājis.

Uzrakst. K. Riss, Talsu valsts vidusskolā.

Teic. no Stendes pag., Renču ciema.

LFK 230, 4032.

1520.

Kādu reiz barons Manteifels dabūja no kaimiņu barona uzaicinājumu uz viesībām, ar piezīmi, ka tiks pieņemti tikai kungi frakās. Barons sadabūjis sešus žīdus uz zirgiem, iejūdzis viņus kariatē un licis tiem braukt uz viesībām. Viņš pārmaiņus uzšāvis ar pātagu žīdiem un zirgiem. tā kā kariete ripojusi lielā ātrumā. Barons, sekodams uzaicinājumam, bija ģērbies tikai frakā un garos ūdens zābakos. Atbraucis, barons iegājis zālē un paklanījies, pie kam zem frakas mugurpusē atklājies ne visai skaists skats.

Uzrakst. K. Riss, Talsu valsts vidusskolā.

Teic. no Stendes pag., Renču ciema.

LFK 230, 4033.

9. NURMUIŽAS BARONI.

1521. Barons Firkss.

Nurmuižas barons Firkss ļoti smalki skatījās uz to, lai kalpiem tiktu pilnīgi pareizi izmaksātas algas. Reiz, izmaksājot algu, viņš bija palicis parādā kādam kalpam vienu kapeiku, tūlīņ ņēmis kvīti, lai izrakstītu to kapeikas vietā. Kalps teicis: «Lai nu paliek, kungs, kas tad nu kapeika . . .» Firkss palicis ļoti dūsmīgs un uzklie dzis: «Ja tu tik bagāts, tad tov manā muižā vairs vēt nav!» Ja kāds kalps palicis kungam kapeiku parādā un gājis to atdot kungam, tad bijis vēl ļaunāki. Firkss kliedz: «Vai tu man' par nabag' tur', un ko tu dzīve pe tād' nabag'!»

Uzrakst. M. Klauberģe, Talsu valsts vidusskolā.

Teic. vectēvs. K. Treimuts.

LFK 230, 4178.

1522.

Vecais Nurmuižas «Ote» vispāri bija nerunātājs. Kad tas piedalījās zirgu komisijas sēdēs, tad varēja nosēdēt cauru dienu, neizrunājot nevienu pašu vārdu.

T. D., Talsos.
LFK 843, 166.

10. PAMPAĻU BARONS.

1523.

Pampāļu barons aizliedzis saviem kalpiem turēt ādas pātagas. Tā vienreiz viņš uzbrucis kādam kalpam un sācis to rāt: «Es jums teicu, Grijūt, ka jums nav brīv turēt ādas pātagu!» Bet kalps atkal sācis sūdzēties, ka viņam jau taču nemaz neesot ādas pātagas. Kungs atkal iesaucies: «Tu man melosi! Kālab tad man vagars teica, ka tev esot ādas pātaga un sikсна vēl galā!» —

Uzrakst. A. Korsaks, Ezeres pag., Dreimaņos.
Teic. Atis Pelūdes, Ezeres pag., Skujās.
LFK 647, 659.

11. PASTENDES BARONS.

1524. Jā, bija gan laiki!

Stāsta, ka reiz nomiris kāds lepns Pastendes barons: 8 dienas zvanīja ar Talsu baznīcas pulksteņiem. Viņam izrādīja tādu cieņu, ka ar zirgiem izveda no baznīcas uz kapsētu.

Jā, bija gan laiki!

T. D., Talsos.
LFK 843, 93.

12. PIKSTES MUIŽAS BARONS.

1525.

Reiz Pikstes muižas kungam bijis uzticams kučieris. Kungs viņu bijis izraudzījis par vienu no vislabākiem pašaulē, jo viņš neesmot nekad melojis. Reiz kungam atbraukusi viešņa ar savu mazāko puiku. Kungs pastāstījis

viņai par savu kučieri, kas nekad nemelojot. Viešņa to neticējusi un teikusi, ka tas nevarot tā būt, un gribējusi izmēģināt. Izmēģināšanas dēļ viņa ar kungu saderējusi uz kādu lielāku naudas sumu. Kučieris patlaban ganījis izbraucamos zirgus. To starpā bijis arī mazs kumeliņš. Viešņa aizgājusi pie kučiera un gribējusi viņam novilcināt mazo kumeliņu, bet kučieris nedevis kumelja ne par ko. Beidzot viešņa solījusies viņu trīs reizes noskūpstīt, bet kučieris vēl nedevis. Otrā dienā viņa solījusi sešus skūpstus. Kučieris bijis jauns, un gribējis jau dot kumelū. Te it kā nevilus ieminējies, bet ko lai šis sakot kungam? Viešņa teikusi: lai sakot, ka vilks apēdis. Beidzot kučieris arī atdevis. Kad kučieris pārnācis mājās, tad kungs prasījis, kur kumelš esot? Bet kučieris nemelojis un teicis: «Atdevu viešņai par sešām bučām». Tad kungs teicis: «Labi, dēls, ka tu nemeloji!»

Latvijas Jaun. sark. krusta pulciņš, Seces pam skolā.

LFK 302, 5575.

13. POPES BARONS BĒRS.

1526.

Popes barons Bērs bijis ļoti bagāts. Viņš pastāvīgi dzīvojis Vācijā, tik vienreiz vasarā atbraucis uz Popi.

Kādu dienu, pastaigājoties pa parku, Bērs ieraudzījis divas cūkas, kas rakušās pa puķu dobēm. «Kam šīs cūkas pieder?» — vaicājis kungs kādam vecam vīriņam. — «Tās jau, laikam, būs tam bodniekam Zebam», — atbildējis vecītis. Kungs tūlīt aizskrējis pie bodnieka, to sabāris un uzteicis vietu. Otrā rītā Zeba ieradies muižā. «Ko tu te vēl meklē, tu taču zini, ko es tev teicu!» sacījis kungs. — «Nē, barona lielskungs, kā jūs varat mani apvainot, jūs taču zināt, ka esmu žīds, un kur tas liks cūkas?!» Bērs uzreiz apkāries, ka viņš ir gan nepareizi apvainojis Zebu. Nopircis no viņa par 300 rubliem dažādas preces un apdāvinājis visus savus gājējus.

Ž. Grinberģe, Talsu valsts vidusskola.

LFK 230, 4168.

1527.

Popes barons Bērs bijis ļoti bagāts. Viņš pastāvīgi uzturējies Vācijā, Popē tikai atbraucis paciemoties. Kā jau

bagātam kungam, visa iekārta arī bijusi greznī ierīkota. Lielie, plašie parki stiepušies līdz pat mežam. Reiz parkā pastaigājoties, viņš izdzirdis, ka kāds mežā zāgē. Šis steigdzies ātri vien uz to pusi un nonācis pie zāgētājiem. Barons uzbļāvis: «Kas jums te atļāvs zāgēt tos balķ's?» Bet zagļi neļāvušies iebaidīties, kāds pat piedraudējis baronam ar cirvi, ja necietīšot klusu. Lai šis tik žigli metot pipi un spieķi krūmos un lai ķeroties pie zāga, šie ātrāki tikšot galā. Barons juties bezspēcīgs tik daudz vīru klātbūtnē, rāvis svārkus nost un ķeries pie zāga. Rāvies, nabadziņš, slapju muguru. Šie sazāgējuši, piekņāvuši vezumus un aizbraukuši svilpodami. Barons gan dziedis uz mājām un sacēlis visu pili kājās, bet kur tu zaķus mežā noķersi!

Uzrakst. Ārmane, Talsu valsts vidusskolā.

Teic. no Dundagas pag.

LFK 250, 4150.

14. POPERVĀLES BARONS.

1528.

Popervāles barons bieži braucis uz Jelagvu. Ceļā dažreiz iznāk savās darīšanās ieskriet mežā. Tā arī kučierim bijis jādara. Bet viņš drīzi atgriezies atpakaļ. Barons par to brīnījies un teicis, ka viņš gan tik drīz nevarot atgriezties atpakaļ. Viņam mežā ilgi jāsedot. Kučieris paskaidrojās, ka tas atkaņoties no vietas. Ja esot istā vietā, tad izdarot drīzi. Barons teicis, lai viņam arī uzrādot isto vietu. Kučieris to apsoliņies.

Pēc kāda laiciņa barons teicis, ka viņam vajadzēšot iet mežā, bet vai še esot istā vieta? Kučieris saka, ka neesot. Brauc tālāk. Pēc pusstundas barons jautā atkal pēc istās vietas. Arī šoreiz saņem atbildi, ka tādas vēl neesot. Bet drīzi barons uzlec kājās un saka, ka ilgāki nevarot paciest. Kučieris teic: «Še jau arī tā labā vieta ir!»

T. D., Talsos.

LFK 843, 102.

Varianti: no Ārlavas p. LFK 230, 3800, no Valmieras p. LFK 23, 4935.

1529.

Popervāles barons viņos «labos laikos» braucis cauri Sasmakai. Par nelaimi, viņš pipi aizmirsis mājās. Pie tir-

gotāja Leibovica durvīm viņš pavēl kučierim apturēt zirgus un sūta savu sulaini pārdotavā pēc pīpes. Še izmeklē labāko, un sulainis iznes laukā.

«Cik tā pīpe maksā?» barons jautā.

— «Vienu rubuli», — sulainis atbild.

«Tā priekš man' pār lēt', ej iznes labāku!»

Bet žīdam labākas nava. Tomēr viņš nav muļķis. Viņš paņem tās pašas «zortes» pīpi, bet ar citādu zīmējumu un ietin smalkā zīda papīrī, bet cenu nosaka citādu. Sulainis iznes pīpi laukā.

«Cik šī maksā?»

— «Trīs rubuļus!» —

«Tā ir laba, un es to paturu!» —

T. D. Talsos.

LFK 843, 101.

15. RENE, DEGOLES BARONS.

1530.

Kādreiz Degoles muižas kungs Rene sarīkojis talku pie grants vešanas.. Pats kungs gājis līdzī. Vienam zemniekam apgāzies vezums. Kungs par to bijis dusmīgs. Zemnieks teicis: «Te tā vainīgā ir tā dziļā rene». Kungs palicis pikts un teicis: «Tā nav rene, tā ir grope», jo viņam nepaticis, ka tā vārdu «rene» mētā gar visām celmalām.

Arvīds Biezbārdis, Irlavas pag.

LFK 4, 688.

16. SILMUIŽAS BARONS.

1531. Vecais Ķeksis.

Silmuižas lielskungs ierīkojis mežā, ceļa malā, sev sēdekli no velēnām tā, ka no ceļa nevarējuši viņu redzēt, un tur sēdējis. Kad gājusi kāda jauna sieviete garām, tad viņš, ar tam nolūkam pagatavotu ķeksi, vilcis to klāt.

Par to arī viņu iesaukuši par Ķeksi.

Vēl tagad ļaudis zina vietu, kur Ķeksis sēdējis.

Uzrakst. Em. Leimanc, Talsu valsts vidussk.

Teic. L. Rūmniece, no Ārlavas pag.

LFK 230, 3620.

17. BARONS SIMOLIŅŠ.

1532.

Kurzemē vecos laikos dzīvojis kāds barons, Simoliņš vārdā. Tas bijis ļoti negants un prasījis, lai zemnieki tam parāda lielu godu. Kad kāds zemnieks to uzrunājis, tad vajadzējis godināt ar visiem viņa tituliem. Ja zemnieciņš to nav varējis, tad Simoliņš tam uzcirtis ar pātagu un nemaz nav runājis.

Kādreiz kāds zemnieciņš gājis pie Simoliņa lūgties žēlastību. Visu ceļu atkārtojis viņa titulus, bet kā teraudzījis bargo kungu, tā tūlīņ visus aizmirsis. Zemnieciņš nu nokritis ceļos un gaidījis parasto tiesu. — «Vai tu nezini, kas es esmu?» barons tam uzblāvis: — «Kā pats Dieviņš, kā pats Dieviņš», zemnieciņš hailēs drebēdams čukstējis. Kungam tas paticis, un viņš noteicis: «Bišķiņ zemāks, bišķiņ zemāks», un atvēlējis zemnieciņam visu, ko tas lūdzis.

Jansonu Ženija.

Noklausīta Kuldīgas apkārtnē.

18. STENDES BARONI.

1533.

Reiz Stendes barons Briģens (tagadējā Briģena tēvs) gājis pastaigāties, bet aizmirsis mājās savu spieķi. Piegājis pie Stendes cūku gana un sacījis: «Aizskrien uz muižu pēc mana spieķa, es pastāvēšu pie tavām cūkām». — «Tik neielaidiet tās cūkas labībā, neieradiniet viņas!» — iesaucies ganu zēns un aizsteidzies pēc spieķa.

Zēns drīzi vien atgriezies ar spieķi rokā un jautājis: «Kur tad manas cūkas?» — «Tur jau viņas ir», — nosacījis barons, rādīdams ar roku uz tuvējo lauku, un devies tālāk.

Aizgājis pie cūkām, zēns atradis tik daļu no tām. Dažas atradis vakarā, turpretī citas tikai trešā dienā iznākušas iz labības.

K. Apfelbaums, Talsu valsts vidusskolā.

LFK 250, 3877.

1534.

Stendes barons amatniekiem par darbu labi samaksāja, bet milēja viņus trenkāt un visādi pamocīt.

Viņam bija kāds galdnieks Forats. Tas bija labs meistars. Reiz barons grībēja likt taisīt krēslus. Licis atsaukt

Foratu un teicis: «Dzirdi, Forat, tu, pataisi man krēslus». — «Kādus?» Barons aizgājis līdz durvīm un uzsaucis galdniekam: «Forat, atnāc! Tādus tu viņus taisi!» Pagājis no jauna trīs soļus tālāki un teicis atkal to pašu. Tā viņš nabaga meistarū izvedis pa visu sētu, stalliem un kūtīm.

I. Hackinds, Talsu valsts vidusskolā.

LFK 230, 3698.

1535.

Stendes mežkungā mazajam Fricītim māte piekodinājusi, ja atnāk Stendes barons, lai par tā matiem nekā nerunā. Kādreiz, viesi atkal sapulcējušies, bijis arī Stendes barons. Apsēdušies pie vakariņu galda. Fricītis iesaucies: «Tu, māmiņ, teici, ja barona kungs atnākot viesos, lai par viņa matiem nekā nerunā, bet viņam jau nemaz matu nav!» Par to barons tā sajūsminājies, ka liecis zēnu labi izskolot.

L. Reinberģe, Talsu valsts vidusskolā.

LFK 230, 4148.

1536.

Stendes lielskungs sarīkojis medības Aizpura mežos. Vecais Ānis arī piedalījies. Tanī laikā bijis ieradums dot visiē dzinējiem šnabi un ēst. Kamēr Stendes kungs neredzējis, tikmēr Ānis ar dažiem dzinējiem izdzēris visu Stendes kunga šnabi un pudeles piepildījis ar ūdeni. Pusdienā viņš prasījis: «Nu, švāģer, šnaba nedosi?» Šis sūtījis puisus pakaļ. Kad šnabis atnests, Ānis pirmais nomēģinājis un sacījis: «Vai tad tik slikti laiki jau, ka šnabja vietā jādod ūdens. Ejiet, puīši, un atnesiet šnabi no manām kamnām». Stendes lielskungs acis vien iepletis.

Uzrakst. Em. Leimane, Talsu valsts vidussk.

Teic. Nātipš, Talsos.

LFK 230, 3619b.

1537.

Savā ziņā vecais Stendenieks niķīgs arī bija. Mērnieks Vicinskis tā stāstīja par viņu.

Uz zirgstaļļa jumta pārgājuši pušu daži dakstiņi, kuri būtu nopemami un pārmaināmi pret jauniem. Kučieris par to saka, bet viņš neliekas ne zinīs. To atgādinā vairāk gadus, ka lietūs nāk iekšā un pūdē grieštus. Bet kā neliek

jumtu labot, tā neliek. Beidzot viens sapuvīs vērbaļķis pār-
lūzt un krītot nosit divus zirgus. Kad kučieris saka, ka
tas nebūtu noticis, ja jumts būtu laikā labots, tad barons
ateirtis pretī:

«Nav ko žēlot, tie zirgi maitas vien bija!»

T. D., Talsos.
LFK 843, 165.

1538. Smirdoša maize.

Stendes kungs bijis divains vīrs. Skops vis īsti nebi-
jis, bet tāds paglups. Ļaudīm viņš ķembūzīti netaisījis.
bet licis visiem iet aiz kūts zemi mēslo. Ļaudis gan lūgu-
ši, lai šis viņiem ietaisot atejas vietai būdu, bet šis teicis,
ka tas neesot vajadzīgs. Nelīdzējis arī tas, ka vīrs pats
kādā novakarē aiz kūts pamatīgi nobradājies smirdošs līdz
pašiem ceļgaliem. Bet kas tad kungam! Uzvelk jaunas bik-
sas, iesmaršinās un dzīvo kā pa puķēm. —

Tanī laukā aiz kūts iesēti rudzi. Izkūluši, samaluši un
cepuši maizi. Kad maize bijusi izcepta, kungs teicis, lai tene-
sot viņam nogaršot. Cepējs bijis asprātīgs vīrs. Pārlauzis
silto kukuli, šebzdējis tajā un aizspiedis lauzumu cieti.
legājis pie kunga, licies kukuli pušu laužam, pielicis pie de-
guna un iekliedzies: «Vai, kungs, to maizi gan nevar ēst!
Nežēlīgi smird!» Kungs paodis — tas pats. Nu visu labību
no tā lauka atdevis kalpiem, tāpat arī jaunizcepto maizi. Arī
ķembūzīti licis uztaisīt, lai kalpi vairs nesamaitā lauku.
Kalpi ēduši jauno maizi, cepures kuldami un gavilēdami.

Uzrakst. Fr. Gulbis, Vandzenes pag., Silenes-Kalējos.

Teic. Jānis Henriņš, 40 g. v., Stendes pag.

LFK 631, 192.

1539. (var.)

Viens kungs noteicis saviem strādniekiem, lai viņi sudus
gāž dārzā, jo tur sēšot pūrus. Kad jāgāž, jāgāž, neko nevar
darīt, ko kungs pavēl, tas jau viņiem jādara. Un tad arī
izauguši gan tādi pūri, ka lieliem vīriem bijis pāri pa galvu.
Kungs nevarējis nopriecāties vien, ka nu būs viņam izēša-
nās, bet kalpiem atkal licies žēli, ka kungam tik vareni pūri.
Viņi prātojuši, vai nevarēs kautkā no kunga tos pūrus izmā-
nit. Rudenī, kad pūri jau bijuši izkulti un samalti, kungs li-
cis, lai no jauniem pūriem viņam izcep baltmaizi. Sulainis
jau gribējis nest kukuli un iedot kungam, lai ēd. Bet tad

vēl kalpiem iešāvies prātā kāds stiķis. Viņi pārgriezuši kukuli pušu, iebezdējuši iekšā, saspieduši atkal kopā un tad devuši, lai nu sulainis nes kungam. Sulainis iedevis, lai nu kungs ēd. Bet kungs, kā nokodis pirmo kumosu, tā tūlīt atsviedis kukuli nost un pateicis kalpiem, lai viņi liek tos pūrus, kur grib, bet viņš tos nevākšot. Bet kalpi nu tikai rokas vien no lieliem priekiem berzējuši, ka nu varēs ēst baltmaizi, cik tikai patikas. Tā arī bijis. Kungs vairāk par tiem pūriem nelicies ne zinot.

Uzrakst. A. Korsaks, Ezeres p., Dreimaņos, Kuldīgas apr.

Teic. Fricis Duburķis, 80 g. v., Ezeres pag. nespējnieku mājā.

LFK 647, 528.

1540. Putnu biedēklis.

Stendes barons bieži rītos milējis iznākt nakts svārkos uz balkona noskatīties laiku un svaigu gaisu paelpot. Čigānu Jancis to ievērojis. Tas bijis liels štuku taisītājs un pārgalvnieks. Šis iet kādu rītu gar pils priekšu un redz, ka barons grozās vien, grozās vien uz balkona. Jancis piegājis labi tuvu, iepletis kājas, izņēmis kaļķīti no mutes un teicis: «Labrīt, putnu biedēkli, vai cienīgs lielskungs mājās?» Barons spīci nospļāvies un iešļūcis pili.

Uzrakst. Fr. Gulbis, Vandzenes pag., iSlenes-Kalējos.

Teic. Jānis Heniņš, 40 g. v., Stendenieku pag.

LFK 631, 123.

19. MUIŽNIEKS T—MELS.

1541.

Senos laikos kāds muižnieks T-mels Melsilā, Dundagas jūpmalā, uztaisījis sev māju, iežogojis ar augstu žogu un apracis grāvjus apkārt. Viņš nodarbojies ar to, ka aplaupījis garāmbraucošus kuģus. Uz kāpām dezdinājuši pat maldu ugunis, lai kuģiniekus vilinātu uz krasta pusi, T—mels mēdzis teikt: «Mēs laupām no laupītājiem!»

Uzrakst. T. D., Talsos.

Teic. J. Zoniņš, Kaļķu ciemā.

LFK 843, 136.

20. VAIŅODES BARONS.

1542.

Senāk Vaiņodē dzīvojis aplam skops kungs. Viņš, ne tikai kā atrāvis strādniekiem to, ko tie bijuši nopelnījuši, bet arī pats sev vis nekā nenovēlējis.

Senāk tie kungi katru gadu tā ap Jāņiem brauca uz Jelgavu. Nezinu, viņiem tur kādas nomaksas, kas bijis jāmaksā. Kādu apspriešanu viņi tur noturējuši, nezinu. Bet katru gadu pa Jāņiem no visas Kurzemes viņi tur (t. i. Jelgavā) salasījušies. Tāpēc arī senāk dziedāja:

«Kundziņš brauca Jelgavā,
pašā Jāņu vakarā!»

Tāpat arī Vaiņodes kungs braucis, bet nevis tā, kā citi kungi, ar četri zirgi, bet ar vienu liku ķēvi. Tad viņš papēmis līdzī sieku ceptus kartupeļus un duidubeni ar putru, lai visu nedēļu būtu ko tikt.

Tā arī kādu Jāņu vakaru, braucot uz Jelgavu, kungam iegribējies dzert, un viņš ieraidījis kučieri vienā krogū, lai iznes tam glāzi ūdens. Labi. Kučieris iegājis pēc ūdens.

Pa tam gaļām braucis bankas kungs ar četriem zirgiem un braukdams šaudījis ar revolveri. Kad iznācis kučieris ar ūdeni, vaiņodnieks sacījis: «Kučieri, apskaties, vai tas bezprātis bankas kungs man nav tos ratēļus sašāvis tā šaudīdams... Tagad viņi visi te tādi brammaņi brauc. Bet, kad nobrauksim Jelgavā, tad viņi līdīs man klāt, lai dodu tiem naudu!..»

Bagāts nu gan tas bijis kā vells. Vācemes bankās tam gulējuši miljoni, un par tā (t. i. skopā barona) naudu dēļ arī uzcēla varenu pili... A tu traks! To tik, laikam, deviņi simti piektā gadā arī nodedzināja!»

Uzrakst. K. Jansons, Durbes Krastiņos.

Teic. vecais tēvs.

LFK 785, 92.

(Sk. 1574. anekd.)

B. Vidzemes muižas un muižnieki.

1. ANNAS MUIŽAS KUNGS.

1543.

Agrāk Annas muižā bijis milzīgi nejauks kungs. Tas nav nevienu pašu ne acu galā ieredzējis. Visus milzīgi sodījis un spīdzinājis. Kad nu kungs palicis slims, tad tas sacījis savējiem, lai to nerokot kapsētā, bet gan ierūkot netālu no muižas vienā purīnā, un uz tā kapa uzliekot krustu ar uzrakstu: «Te guļ tas kungs, kas bija asins suns». Kad viņš nomiris, tad arī tā ticis izdarīts.

Uzrakst. Pēteris Bozis, Rīgas skol. inst.

Teic. Bleikša, ap 70 g. v., Merķeļa p., Ragainos.

LFK 279, 4923.

2. AZVERES (ASTERES) BARONS VEGEZAKS.

1544.

Azveres (vai Azeres) barons Vegezaks bijis ļoti nikns uz čigāniem. Aizliedzis tiem netikvien kā savas muižas robežās uzturēties, bet pat neļāvis muižai tikai cauri izbraukt. Reiz

kāds čigāns, liels stūrgalvis, tomēr braucis caur muižu. Preti gadījies pats barons. «Vai tu nezin', kas es ir?» tas dusmīgi uzbļāvis čigānam, sevišķi dusmodamies par likuma neievērošanu. — «Kas nu tu esi! Azveres Peizaķis, tas tu esi!» čigāns mierīgi atbildējis. «Ach so!» un barons pavēlējis čigānam uzskaitīt piecpadsmit. Kad čigānam noteiktais skaits bijis uzskaitīts, barons atkal prasījis: «Vai nu tu zin', kas es ir?» — «Peizaķis, Azveres Peizaķis tu esi!» čigāns saspītējies atteicis. «Ach so! Puis', uzskait' vēl trīsdesmit!» Kad arī šis skaits bijis čigānam uzskaitīts, barons atkal prasījis: «Nu, vai nu tu zini, kas es ir?» Negribēdams vairāk rīkstes just, nu čigāns teicis: «Cienīgs lielskungs, žēlīgs lielskungs, debess lielskungs!»

Uzrakst. Kārlis Knope, Valkā.

Teic. R. Šunka, Valkā.

1545. (var.)

Reiz draudzes lielskungs Āsteru Peizaks braucis uz pilsetu. Ceļā saticis čigānu. Lielskungs prasījis: «Kur tu brauksi, zirgu zagli?» — Čigāns: «Kas tu tāds esi, ka vari mani par zirgu zagli saukt?» Lielskungs licis apturēt zirgu un sācis pērt čigānu, prasīdams: «Vai tu pazīsti mani, kas es esmu?» — Čigāns: «Tu esi Āsteru Peizaks!» Lielskungs sitis vēl: «Vai tu pazīsti, kas es esmu?» — Čigāns: «Es pazīstu tevi, tu esi Āsteru Peizaks!» Lielskungs sitis vēl vairāk un prasījis: «Vai nu tu pazīsti, kas es esmu?»

Čigāns, nevarēdams pērienu izturēt, saucis: «Tu esi mīļais draudzes lielskungs, Āsteru Peizaks!»

Erna Ulmane, no Rīgas.

1546. (var.)

Citreiz barons Feizaks satiek uz ceļa čigānu, un kad čigāns viņu nesveicinā, prasa tam, vai šis šo pazīstot? Čigāns atbild: «Kas nu tevis nepazīst, tu jau esi Asteres puskunģelis!» Tad Feizaks paķeņ pātagu un sāk čigānu mizot. Teikdams: «Tad tu manis nepazīsti vis!» Kad čigāns saņēmis jau vairākus sitienus un redz, ka nevar Feizakam izsprukt, sauc: «Pazīstu, pazīstu, tu jau esi Asteres Peizaka lielskungs!»

Uzrakst. Pēteris Cīrulis, Rīgā.

Teic. Zelma Cīrulis, Lielstraupes pag.

LFK 708. 85.

3. BEĻAVAS KUNGS.

1547. Kā kļaušu laikos pārmācīts Beļavas kungs Bukalts.

Beļavas muižā dzīvojis kļaušu laikos kāds ļoti stiprs cilvēks Andris Blumentāls, kas centies aizstāvēt nespēcīgākos un bailīgākos biedrus no nejaukā Bukalta nāgiem.

Reiz braucis kāds strādnieks ar mēslu vezumu uz lauku. Mēsli drusku no vezuma nokrituši. Bukalts tūlīt kalpiem jautājis, kas mēslus uz ceļa nosviedis? Stiprais Andris atbildējis: «Es tos tur nometu!» Tā Bukalts tūlīt Andrim klāt. Andris Bukaltu brīdinājis, lai tas nemēģinā ķertres viņam klāt (apkaklē). Bukalts tūlīt saucis pēc sulaiņiem un pušiem. Tur saskrējuši gan kropli, gan tizli. Andris teicis, lai klibie sargājas, ka tiem otru kāju neizlauž no pakaļas. Te Bukalts pats ķēries Andrim apkaklē. Kad Andris kampis Bukaltam pie krāga, tad klājis ar visu sparū, un Bukalts iemests dumbrajā diķī, kur bijušas daudz vārdes.

No tā laika neviens nav uzdrošinājies Andrim ķerties klāt. Bet Bukalts tam devis zemi, lai taisa māju un no muižas ārā.

Uzrakst. Gothards Polis.

Teic. Fr. Krēsliņš, 54 g. v., Vecgulbenes p., Baložos.

L.F.K. 69, 388.

4. BIKSERES LIELSKUNGS.

1548. Bikseres lielskungs un Bikseres butkenieks Sarkītis.

Kādā dienā kungs gājis uz Sarkīti renti iekasēt. Viņš piegājis pie butkiņas, saticis dēlu priekšā un sacījis: Labdien! — «Labdien, labdien!» — Puika atpēmis. Kungs jautājis: «Nu, kur tavs tēvs?» — «Mans tēvs aizgāja uz mežu jaktē». — «Ko viņš jaktē?» — «Viņš tos beigtos atstāj mežā, bet tos dzīvos pārnes mājās». — «Kur tev māsa?» — «Aizkrāsne guļ lustes slimībā!» — «Kas tev tur katlā vāras?» — «Tur, lielskungs, cits citu dzenā!» Lielskungs nevarējis saprast un palicis varen dūsmīgs. Lielskungs prasījis: «Dod man ēst!» Dēls atbildējis: «Ko jūs, lielskungs, ēdīsiet, vai to, kas no sākuma silts, vai to, kas no d—rsas sprucis?» Lielskungs nesapratis, ko tas nozīmē. Viņš nepēmis itin nekā, bet noteicis: «Rīt tu tiec pie manis: ne pliks,

ne apģērbies, ne jāšus, ne kājām un zirgu tu man piesien starp ziemu un pavasaru», kungs stingri noteicis un aizgājis uz muižu. Drīzi pārnācis tēvs no meža mājā. Dēls nu stāstījis, ka kungs bijis, un kā viņš ar to esot izrunājies, bet gan drusku glupāki. Tēvs noklausījies un teicis: «Dēls, tu esi gan ar lielu kungu glupi runājis, tā nevajadzēja». Nekas, labi būšot, nosacījis tēvs. Viņš bijis arī liels zvejnieks. Ārā uz grēdas bijis vecs tikls. Tēvs teicis: drēbju vietā lai šis sev uzvelkot šo tiklu, zirga vietā lai šis paņemot to kazu un uzkāpjot tai mugurā, jo tad šis nebūšot ne jāšus, ne kājām, un piesienot starp ziemu un vasaru, tas esot — lai šis paņemot apaušku pavadu, izvelkot cauri ragavām un piesienot pie vāģiem. Kad lielskungs prasot, tad lai stāstot visu pareizi. Dēls nu kļuvis priecīgs. Pienācis rīts. Dēls uzvilcis tiklu, uzkāpis kazai mugurā un aizjājis uz pili. Viņš tūlīt piesējis kazu starp ragavām pie vāģiem. Kungs arī jau ieraudzījis, nācis pretī un teicis: «Ak tu, lielais rakari, man jau esi klāt! Nāc iekšā pili!» Viņš arī tūlīt iegājis. Lielskungs nu prasījis: «Nu saki, vai tu zirgu piesēji starp ziemu un vasaru?» Jā, esot piesējis. «Saki tu man, es tev vakar prasīju, kur ir tēvs? Saki, kā tu man atbildēji?» Dēls teicis: «Viņš vakar aizgājis uz mežu jaktē!» — «Es tev prasīju, ko viņš tur jaktē? Bet ko tu teici?» — «Tos dzīvos viņš pārnes mājās, bet tos beigtos atstāj mežā!» — «Saki tu man, kas tas ir?» — «Lielskungs, mans tēvs aizgāja uz mežu utis kaut, jo viņam esot to pulka, tās beigtās, kuņas viņš nokaunot, atstājot mežā, bet tās dzīvās atnesot atpakaļ uz māju, jo viņš labi nesaredzot un tā paliekot dažas dzīvas». — «Es tev prasīju, kur ir tava māsa, ko tu teici?» — «Māsa aizkrāsne gul lustes slimību». — «Saki tu man, kas tā ir par lustes slimību?» — «Lielskungs, māsai esot piedzimis maziņš, un kas tad tā cita par slimību ir, ja ne lustes slimība?» — Lielam kungam nebijis nekas ko iebilst. Viņš nu teicis: «Es tev prasīju, ko tu vāri, saki, ko tu man atbildēji?» — «Es vāru to, kas cits citu dzenā». — «Bet saki tu man, kas tas ir?» — «Lielskungs, tie ir zirņi, jo kad viņi katlā vārās, tad viņi cits citu dzenā!» Kungs tikai nābrinājies un sacījis: «Nu saki, kā tu teici, kad es tev prasīju, dod ēst?» — «Es teicu, lielskungs, ko jūs labāki gribētu, vai to, kas sākumā silts, vai to, kas no d—rsas sprucis?» — «Saki, kas tas ir?» — «Tas pirmais ir tas, ko no govš piena var pagatavot, t. i. piens un siers, un tas otrs ir ola, kuņa izkrīt no vistas pakajas». Kungs par tik gudru izstāstījumu apglaudījis viņam galvu un teicis: «Labi,

mans dēls, ka tu neesi mani aprunājis», un prasījis, lai dēls izstāstot vēlreiz visu no gala. Dēls arī stāstījis. Lielskungs nu ņēmis un visu pierakstījis. Beidzot lielskungs ņēmis, apglāstījis zēnam galvu un sacījis: «Ej nu tu mājās un saki tēvam, ka parāds tam ir atlaists par to, ka tu esi bijis gudrāks par mani». Kungs vēl ņēmis un dēlu bagātīgi apdāvinājis. Tā nu viņi dzīvojuši kādu laiku laimīgi. Kungs gan jau tagad esot sen miris, bet dēls vēl esot dzīvs, tikai tagad jau esot vecs vecītis.

Uzrakst. Br. Riekstiņš, Rīgā.

Teic. Anna Dimanta, 60 g. v., Bikseres m., Patkules p., Madonas apr.

Nokl. no mātes, Patkules pag.

LFK 72, 9290.

1549. — 1552. Bikseres barons Magnuss.

1. Kad nomiris Bikseres barons Magnuss, kuŗš bijis ļoti nikns un mežonīgs pret saviem ļaudīm, daži muižnieki pie viņa pa nakti vāķējuši. Tā kā bijusi vasara, tad logi stāvējuši vaļā. Te ap pusnakti vāķētāji redz, ka pa logu lien kautkas melns iekšā. Šie pārbīstas un skrien no istabas ārā pie ļaudīm meklēt palīgus, jo domājuši, ka pa logu lien iekšā velns, kas atnācis pēc Magnusa dvēseles, kuŗu tas pēdējam jau sen bijis pārdevis. Salasījušies ļaudis un gājuši skatīties, bet atraduši tikai uz zārka tupošu pūci, kuŗas acis pie uguns apžilbušas.

*

2. Kad tas pats Magnuss ticis glabāts, mācītājs pie kapa pats savās runās teicis: «Bija gan viņš bargs kungs — bet labs!» —

*

3. Pēc apglabāšanas zemnieki aiznesuši un uzlikuši uz viņa kapa bļodu ar asinīm, jo viņš tik daudz esot izlējis zemnieku asinis, tos pērdams. Un uz krusta uzrakstījuši: «Še tev piecdesmit un še tev sešdesmit!» Jo Magnuss citādi nemaz nevēlējis ļaudis pērt, ka pa katru i mazāko niecīņu — piecdesmit un sešdesmit rīkšu. —

*

4. Kad citi baroni rikojuši dzīras, tad sūtījuši ļaudis ar ielūgumiem viens pie otra, jo savādāki nevarējuši tajos laikos sazināties. Viss bijis labi, tikai neviens negribējis iet pie Magnusa ar ielūgumu, jo nekad neviens viņam nevarējis izdarīt pa prātam. Un kas nevar, tam pēriens. Bet tad nu tomēr dabūjuši gājēju — drošgalvi, balamuti. Tas aiziet pie Magnusa. Magnuss prasa: «Ko t' esi nācis?»

«Lielskungs taisa balli, un tad «mēs» arī jūs ielūdzam!»
Magnuss pārskaities kliedz: «Vai tad tavam kungam
nebija labāka cilvēka ko pie manis sūtīt?»

«Labi pie labiem, es — pie jums!»

Uzrakst. Ā. Vējiņa, no Viesienas pag.

Teic. Lābāns, no Ergļu pag.

1553. (var.)

Kungam, Vidzemē, bijis igauņis par sulaini un to sūtījis
otru kungu sērstu aicināt. Igaunis nogājis un teicis: «Manna
kunga sak uz tev, lai tu nāk pie viņa puzdienā.»

Kungs saļaujoties, ka viņu tik rupji — par «tu» — uzrunā
un teicis: «Vai tavam kungam labāka cilvēka nebija, kad
tevi — tādu sūtīja?»

Igaunis atbildējis: «Labāka cilvēka pie labāka kunga —
man atkal pie tev.»

Uzrakstīta 1850. g., Valmieras apg.

LP. «Latv. taut. pasakas», VI., 358. lp.

1554. (var.)

Agrāk, kad vēl vēstules nerakstījuši, šo vietu izpildījuši
sevišķi ziņneši. Reiz viens grāfs sūtījis savu ziņnesi pie
kāda kaimiņu grāfa, lai tas ierodoties pie viņa uz viesībām.
Ziņnesis aizgājis pie kaimiņu grāfa un teicis: «Mūs grāpis
sacīja, lai jūs grāpi nākot pie viņa šovakar uz viesībām». Grāfs
par šādu ziņojumu juties apvainots un prasījis ziņnesim,
vai tad viņa grāfam labāka ziņneša neesot? Bet ziņnesis
atteicis: «Ir gan labāki. Labākos aizsūtīja pie labākiem, bet
mani pie jums».

V. Jerums, no Rīgas.

1555.

Bikseres muižas vecajam Magnūzam bijis liels melns
zirgs, kuŗu tas ļoti mīlējis. Tas nekad no zirga nevarējis
šķirties. Kad nu zirgs kļuvis vecs, un neko vairs nevarējis
darīt, tad viņam devuši vecuma maizi, līdz tas nosprādzis.
Kad nu zirgs nosprādzis, tad puīši noplēsuši tad ādu un zirgu
aprakuši. Bet zirga kājas ar visiem pakaviem nogriezias
mētājušās pa muižu. Pats vecais Magnūzis jau bijis miris un
apglabāts kungu kapos, netālu no muižas. Pie jaunā Mag-
nūza kalpojuši puīši. Sevišķi labi ticis cienīts kāds puisis,
kuŗu sauķuši par Lapiņu. Reiz nu kungs viņam uzdevis ar

vēl otru puisī, lai vedot mēslus no zirgu kūts uz tīrumu. Lapiņš arī mierā. Ko tad klausīšot, ja ne kungam. Abi puisī veduši mēslus. Tīrums nebijis tālu no kungu kapsētās. Puisī nu sarunājušies, ka nosprāgušā zirga vienu kāju uzlikšot uz vecā Magnūza kapa un tad teikšot, ka tur esot liela smārde, ka nemaz mēslu nevarot vest. Kā norunāts, tā padarīts. Paņēmuši vienu zirga kāju ar visu pakavu, aiznesuši uz kungu kapsētu un nolikuši uz vecā Magnūza kapa. Kāja jau smirdējusi bez gala. Otrā dienā kāja izplatījusi tik nelabu smaku, ka nemaz nevarējuši uzturēties tai tuvuma. Tai dienā puisī vēl tur veduši mēslus. Te puisī, atpakaļ braucot, satikuši pašu lielmāti. Tā gājusi kapus apskatīt. Puisī apturējuši zirgus un prasījuši lielmātei, nezīn, kas tur pie tas kapsētas esot, ka izplatoties tik nelaba smaka, ka nemaz nevarot izturēt. Lielmāte to negribējusi ticēt un gājusi uz kapsētu. Jau pa gabalu tā saodusi nelabu smaku. Piegājusi pie kapa, tā ieraudzījusi uz kapa nosprāgušā zirga kāju. Lielmāte nu nezīnājusi, ko darīt. Tādu nesmukumu! Viņa nu mudīgi aizgājusi pie kunga un stāstījusi, kas uz kapa par briesmām. Lielskungs mudīgi pasaucis puisī Lapiņu un prasījis, vai šis neesot to kāju uzlicis uz kapa. Lapiņš teicis, ka šis ar tādām maitām nemaz nekrāmējoties, ne pirkstu klāt neliekot, kur un vēl nestu uz kapsētu un uz kapa liktu! Lapiņš tā norunājis, ka kungs nevarējis viņu par vainīgu piekert. Kungs nodomājis, ko tad ar to maitu tagad lai darot. Viņš pasaucis puisī un teicis, lai šis no kapa maitu nonesot nost. Lapiņš atteicis, ka šis gan to darbu nekad nedarīšot, šis pie maitām pirkstu neesot licis klāt un nekad nelikšot. Lai to darbu uzdodot citam puisim. Lielskungs gan izrunājies, pat naudu solījis. Bet puisis ne par ko negājis maitu novākt no kapa. Nu kungs aizsūtījis citu puisī. Tas ar kūju maitu ieogrūdis gravā un nekur tālāk nesis. Lielskungs tam samaksājis labu naudu. Bet Lapiņš ar otru puisī nepalikuši mierā. Tie aizgājuši pa nakti uz gravu un atkal maitas kāju uzlikuši uz kapa. Paši atnākuši mājās un nelikušies ne zinot par to. Otrā dienā ejot atkal lielmāte uz kungu kapiem apskatīt kapus, un ieraudzījusi, ka kāja atkal uz kapa. Viņa nesapratusi, kā kāja atkal uz kapa nokļuvusi. Tā atnākusi atkal pie lielkunga un izstāstījusi tam, ka kāja atkal pa nakti uzlikta uz kapa. Lielskungs pasaucis atkal Lapiņu un prasījis, vai tik šis neesot vainīgs pie tās kājas, viņa atkal esot uzlikta uz kapa. Lapiņš atteicis, kāds jau vecais lielskungs bijis dzīvs, tāds viņš arī nomiris esot. Dzīvs būdams nevienam neko

nenolicies no savas mantas un nomiris arī vel velkot kā gars uz sava kapa melnā zirga kāju. Nu lielskungs neko daudz Lapiņam pretīm neteicis. Varbūt Lapiņam arī esot taisnība, traks jau esot gan bijis lielskungs, dzīvs būdams, pēc mantības. Lielskungs nu domājis, domājis, ko ar nelaimīgo kāju darīt. Kaunu vien tā darot, kad nevarot viņas nokopt. Pēdīgi tas nospriedis, ka kāju aprakšot pie pils, lai vienmēr tā vieta būtu acīs. Tas nu puisim pavēlējis kāju atnest no kapsētas un aprakt pie pils vienā stūrī. Puiši arī izpildījuši lielskunga pavēli un aprakuši kāju pie viena pils stūra. Nu gan vairs kāja nekad nevarējusi tikt uz vecā Magnūza kapa, jo Lapiņš ar otru puisi vairs nevarējuši tikt klāt pie tās izrakšanas un aiznešanas uz kapsētu. Tad nu kapa vietai tie likuši mieru.

Uzrakst. J. Riekstiņš, Rīgā.

Noklaus. Alūksnē.

LFK 479, 1380.

Teic. Antonija Voite, 35 g. v., Patkules p., Bikseres m., Madonas apr.

5. BLOMU KUNGS.

1556.

Agrāk kungi baŗojuši vēršus pārdošanai. Baŗotāji bijuši vīrieši.

Kādreiz (laikam, šim pašam Blomu kungam. Stāstītājs nevar lāgā atcerēties) bijis briesmīgi smuks un brengs vēršis. Kungs jau taisījies vērši pārdot. Baŗotāji izdomājuši tādu stiķi: iesituši vēršim pierē naglu. Vēršis sācis nelabi baurot un dikt. Baŗotāji skrēši kungam stāstīt, ka vēršis taisoties sprāgt. Kungs atnācis skatīties, vēršis mēli izkāris bauroš un dīcis. Kungs naglas neuzskatīš, tā bijusi maza. Kungs vēlējis, lai šie ved vērši prom uz maitu mežu (bijis tāds mežiņš, kur visi sprāguši lopi vesti). Baŗotāji arī, laiski nebūdami, tūliņ veduši vērši prom. Kā tikuši maitu mežiņā, tā vērši nokāvuši, noplēsuši tam ādu un gaļu izdalījuši līdzīgās daļās.

Uzrakst. Jānis Bērtulis, Blomu pag., Kalna-Bērtulos.

Teic. Prauliņš, 60 g. v., Blomes pag.

LFK 528, 185.

1557.

Tas Lēvensteins gan bijis traks kungs. Es vēl atceros. Par naudu gan viņš nebēdāja. Redzi: tiltam lenderes aizvilkta priekšā, ka nav brīv pa to tiltu pāri braukt. Bet ko Lēvensteins? Jāšus, zirgs lēkšus lenderēm pāri. Bija jau

gan arī zirgs briesmīgs, izmācīts. Pa tiltu kā jau pāri lēksus, tūliņ sods. Kas šim, samaksā. Kādu reiz nebija paša kunga mājā. Laikam, uz Vāciju bija aizbraucis. Tur raka telepona stabus. Atribrauca šīs mājā: «Ko? Bez manas ziņas rakti stabi manā zemē! Tūliņ kā tiek nozāģēti!» Kalpi nozāģējuši arī. Un ko valdība izdarīja? Nekā. Izbrauca patiešām un vairāk nekā. Pilnvarnieku tik bija atlaidis no vietas, ka tas ļāvis rakt.

Uzrakst. Jānis Bērtulis, Blomu pag., Kalna-Bērtuļos.
Teic. tēvs. LFK 528, 55.

6. BRENGUĻU BARONS.

1558.

Kāds senatnes Brenguļu lielskungs piebraucis pašā lielajā pavasaras plūdu laikā ar četrjūgu ratiem pie Gaujas. Ledus pašulaik gājis lieliskām uz leju, tā ka ne domāt nevarēja uz to, pār upi tikt pāri. Tādēļ tik pavēlējis cēlējam, kas pie upes bijis, lai šo tūliņ ar visu aizjūgu pārceļot. Gan cēlējs tā nekādi negribējis darīt, norādīdams uz tām briesmām, kas caur to viņam un arī lielkungam varētu celties, bet lielskungs tik vēl krietni saklīdzis un viņu sakulakojis un pēdīgi tā uzbļāvis, ka cēlējam gribot negribot bijis jāpadodas lielkunga gribai. Bijis jāiet uz celtavas lielkungu ar visu viņa aizjūgu pārceļt. Lielskungs, turklāt vēl, iepriekšu ratos ielicis pāris nūju ar piezīmējumu, ka ar tām cēlēs otrā upes malā dabūšot, ja sveiki pārtikšot. Bet no tām vis cēlējs nedabūjis baudīt, jo tikko ar mokām bijuši tikuši Gaujas vidū, kad jau celtava ar lieliem krācošiem tedusgabaliem tikusi sadragāta. Lielskungs, slīkdams, tik vēl izsaucies: «Gauja, vai tu traka neesi! Vai tu neredzi, ka Brenguļu lielskungs brauc!» Cēlējs, pieķēries pie kāda celtavas gabala, gan izglābies no nāves briesmām.

«Latvietis», 1882. g. Nr. 19.

7. CESVAINES BARONS.

1559.

Kāda ļoti nabadzīga sieviete gājusi pie Cesvaines barona lūgties palīdzības. Barons viņu pievdeis pie loga un rādījis pa logu ārā lielu akmeni, teikdams, ja šī no šā akmeņa varot

izlūgt palīdzību, tad no šā arī, bet ja no akmeņa nevarot, tad no šā viss esot velti. Sieviņa gana lūgusies, bet viņš nekā ne-devis, tikai izsviedis pa durvīm ārā. Nabadzīgā sieviete rau-dādama aizgājusi projām. Barons pēc tam tūliņ sācis slimot un drīzi nomiris. Apkārtējie runājuši, ka viņš sava sko-puma dēļ nomiris, jo sieviete viņu esot skaudīgi lādējusi.

Uzrakst. B. Riekstiņš.

Teic. Ede Bernovska, 75 g. v., Cesvaines p. nesp. mājā, Madonas apr.

LFK 72, 8118.

1560.

Cesvaines muižas kungs bijis ļoti negants. Kādreiz viņš dzirdējis, ka labības kūlēji rijā tikai slinkojot un nemaz ne-strādājot. Viņš gribējis strādniekus slepeni novērot. Kādu dienu viņš ielīdis rijā salmos, lai noskatītos, vai strādnieki strādā, vai ne. Kāds strādnieks tomēr manījies, ka muižas kungs ielien salmos. Viņš to pateicis citiem, un visi kopīgi nolēmuši muižas kungu izjokot. Visi sākuši strādāt tā, ka klaudzējis vien. Te uzreiz viens no strādniekiem iesaucies: «Vēlns zin, kur tas Bambans ielīdis, pirmīt vēl bija un nu vairs nav. Kad tik nu atkal neslinko! Puiši, pārmeklēsim riju, un ja atrodāt, tad nosukājat kā pienākas!» Visi strād-nieki tūliņ ar spriguļiem likušies rijā iekšā Bambanu meklēt. Izmeklējušies, izmeklējušies, bet kā nav, tā nav. Te uzreizi viens iesaucies: «Vai tik nav tepat zem klājiena palīdis, ņemat spriguļus un labi krietni padauzat». Nu visi strādnieki ņēmušies kult to vietu kur muižas kungs ielīdis. Muižas kungs gan cietis, cietis, bet beigās vairs nevarējis izturēt un sācis kliegt. Bet jo kliezjis, jo kūlēji mizojuši dūšīgāki. Beidzot, kad pateicis, ka esot pats muižas kungs, sitēji apstā-jušies, bet muižas kungam mugura bijusi krietni zila. Un no šīs reizes viņš vairs negājis uz riju pie kūlējiem.

Uzrakst. B. Riekstiņš.

Teic. Kārlis Bulders, 54 g. v., Cesvaines pag.

LFK 72, 8047.

Var. LTA Nr. 609.

8. JUMPRAVMUIŽAS BARONS.

1561. — 1563.

1. Agrāk bijis Lāds Jumpravmuiža tad, kad tie verg laik. Kad zvaniš, lai bijis kur būdams, tūlīt jājūdz zirgs zeme.

Un vienreiz viens ved mēsls, turpat drīz bijis pie kūt klāt, kad zvanijs, un viņš vēl pār sol's pabroucs, ka tiek pie kūts, un par to viņš dabuš pēren.

Kad nopēruš, tad noģērbuš kail un piesējuš pie bērzu muiž priekša, kamēr cit paēd un iet akal pie darb. Tur biš dundur un mušs noēduš viņ, un roks biš sasiets uz mugur. Un kad nu cit gājuš pie darb, tad ties laists vaļa, lai atpūšas. Bet tad ar biš novārdzs, dundur saēsts un sapērts. Kāds diens pagulējs un ar to paš mirs.

2. Otra diena biš otram vīram tāpat. Bet to nav dabuš nopērt. Siev incs pusdien un pie dzirnavam viņai ir teiktis: kot šī nes pusdien, vīrs jau dabus pēren. Šī nolikus ēden zeme turpat pie dzirnavam un skrējus ko māc pret kaln uz muiž. Kad šī noskrējus, vīrs jou biš nolikts zeme. Viens vīrs uz kājam, viens uz galv. Bet siev tūlīt brunčs ougša un pārklājs vīram par pakaļ pār un pat ar sev to mugur paslēpus, un neviens vairs nov sits vīram, jo tad iesist sievai. Kungs ir brēcs, lai ron nost to bāb, lai dabu sist, bet tie strādnek neviens nov rāvs, un tā kungs pats ir gājš rout nost šās, bet nov vareš. Šī ciet biš apķeres. Bet heidzot tomēr norāvs. Tad kungam dēls ir soucs: «Liec miera bābam! Liec miera bābam!» Tad kungs atlaids vaļa, kad bijis atmugurisk atrāvs atpakaļ, un tad to vīr ar nov vairs pērs.

3. Kādreiz atkal kvartnek meit ir ganiš lops. Gova biš iznākuš labībā. Kungs pavēlēš meit nopērt. Uzskaitījuš meitai 30 sitienus. Meit cēlusies augša un teikus: «Vai nu izskatijāt gon man pakaļ?» Kungs lies uzdot vēl 30. Meit uzcēlusies un papliķejus gar gurniem un teikus: «Skatat, cik nu gribat, kād viņ biš', tād paliks!» Tad kungs nov vairak lies pērt.

Uzrakst. E. Adamsons. Rīgā.

Teic. no Limbažu pag.

LFK 781, 449.

9. KOKMUIŽAS KUNGS.

1564.

Vecos laikos Kokmuižas rijnieku stārasts apsūdžējis kungam, ka tas zog. Kungs noprasījis rijniekam, vai viņš zog, stārasts — ka nezog. Lielskungs sitis rijniekam ar spieķi un teicis: «Zagim pīpim tabakam un pārim pastalam, bet vairāk nav brīv zagim». —

Uzrakst. Kārlis Bukums. Valmierā.

Teic. Kristīna Slāviete. 72 g. v., nē Mūrmuižas pag.

LFK 23. 8926.

10. LODES BARONS.

1565. Prasi, bet nezodzi.

Pie Lodes lielkunga dzīvojis rijnieks Petuška. Viņš pie sava kunga jau kalpojis vairāk gadus no vietas.

Reiz viņam pietrūcis maizes. Nu ko, domājis un nodomājis no kunga labības paņemt labu maisiņu ko samalt miltos. Kad visi darbinieki aizgājuši projām, rijnieks Petuška iebēris arī sev labi papildnu maisiņu ar rudziem. Kunga nebijis mājās, tādēļ tas devies droši projām. Bet pagājis labu gabalu, redz, ka lielskungs brauc. Ko nu darīs! Ēk, sviedīs maisu zemē un gaidīs, kamēr lielskungs aizbrauks projām. Bet lielskungs jau pamanījis, ka vīrelis tur ko nosviedis zemē. Kungs uzsaucis kučierim: «Ej, palidzi tam vīrelim uzcelt tok to lielē maisu, citādi viņš, nabag', pārstīvēsies!» Petuška nobālis kā nāve. Lielskungs vēl noteicis: «Prasi man, bet nezodzi. Tu jau manu maizi viens ar savu veceni neapēdisi». Petuška atbildējis: — «Kas tiesa, tas tiesa!» — Cēlis maisu uz pleciem un devies uz mājām.

Rītā agri bijis atkal darbā. Tai dienā to atkal satīcis lielskungs un prasījis, kā šis to lielo maisu labi mājā pārnesis. «Nekas, lielskungs, mokas gan bija, bet trūkums spieda!» — «Bet es tev, rijkur', sak', kad tev to maizi vajag, tad prasi man, bet nezodz kā es redzu!» —

No tās reizes rijnieks vienmēr palūdzis lielkungam pa pūram rudzu un miežu, ko tam arī lielskungs tiešām nelieudzis.

No tās reizes Petuška dzīvojis labi. Bet jo jau labi iet, jo grib vēl labāki.

Mans Petuška, kad nav lielskungs mājās, piebērs vēl vienu maisu rudzu bez lūgšanas un nesis uz māju. Bet ko nu domājies, kā šis iet pa muižas vārtiem ar visu maisu ārā, pašlaik lielskungs brauc mājā. Nu lielskungs uzsaucis Petuškam: «Met to maisu zemē un manās acīs vairs nerādies!» Nu Petuškam amats un slava pagalam uz visiem laikiem.

Uzrakst. Aleksandrs Cīmze, Jelgavā.

1.cic. Ādams Simsons, no Taurenes pag., Lodes muižas.

I.FK 617, 2162.

11. MĀLPILS TAUBE.

1566.

Mālpils pili agrāk 1715. — 1775. gadam dzīvojis bargskungs, Taube.

Viņš licis strādniekiem izrakt divus diķus. Pretējais ezers pilij ir izliets ar cementu dibenā. Otrā diķī atrodas vidū saliņa. Šo diķi sauc par Sibīrijas diķi. Taube sēdējis uz saliņas ar koku rokā, un kuņš neklausījis, tam devis pa muguru.

Kad Taube nomiris, viņš apglabāts Mālpils kapos. Naktī viņš nācis atpakaļ uz pili un baidījis cilvēkus. Tāpēc viņam kapos izmūrēts pagrabs un virsū uzcelta liela akmens plāksne, kuņa vēl tagad redzama. Pēc tam Taube vairs neesot redzēts.

Zenta Kešane, Mālpils pam. skola.

LFK 806, 24.

12. MEĶES BARONS.

1567.

Apmēram 60 gad atpakaļ Meķmuiža dzīvojis viens lielkungs. Viņš biš tāds, ka gāš pie cilvēkiem kāda mājā, tad grūds rok pa priekš, lai nu bučo. Bet sievieš akal ir bēguš, kad ieraudzīš, ka kungs nāk. Meits — tos viņš nav tā jaktēš, bet tos sievs. Kad saimniec redzeš, ka kungs nāk, tā prom uz mež vai kur citur nobēdzies. Un kungs kā noredzeš, prasiš: «Kur tev siev, ka nemaz neredz?» Saimnieks teics, ka tīruma. Saimnieks neko nedrīkstoš pretoties. Bet tie, kas ar viņ biš pa draugam, tiem tie siev gāš uz muiž rent maksat, un kad nu nav biš ta ko samaksat, tad tāpēc ir atlaids, kad tā siev gāš. Un tā nu iznācs 23 saimniekiem, kam tie sievs gāš maksat. Un tad septiņ saimniek er gājuš paš maksat to rent.

Un kad nu nācs kungam dēls liels, tas nu tok nav zinaš tos paņēmiens, tas paņēms tād zvērīg stāst, kur tie sievs to naud nav samaksaš, un nu piedzinis visim 23 saimniekim. Nu tik daudz naud uz to ūtrup nav dabuš, un tā lies uz pārdošan to māj. Un no tiem 7 saimniekiem viens ir biš puiss, un tam ir mās dieneš muiža. Tā ir atrads tos rakstus, izlasīš, ka nu brauks pristaps un viss brālim pārdos. Un tā ir izstāstīš, un brāls ir vis izbēdzinaš, kad tik istaba palics vectēvs un liels raibs kaķš. Un nu ienācs pristaps ar jauno kungu. Vectēvs ar kaķ ab sēd uz mūrit. Un tēvs stāst raudadams, ka viņš trīs dien nav ēds, ka dēls aizbrauc uz ceļa, nosprādzs zirgs. Un tad kungs iedevs vēl 25 rubuļ, lai iet ēst lūkot. Un tas viens saimnieks, tam ir biš trīs bērņ ar to kung, to ar nav dzins āra. Tā cilvēk runaš.

Uzrakst. E. Adamsons, Rīgā.

Teic. Meķiete, 72 g. v.

LFK 781, 944.

13. MĒRA DZIMTSKUNGS CEIĶELS.

1568.

Pie Virešiem vedējs atsveicinas no Mēra dzimtskunga. Viņam cepurīte padusē un padevīgs smaids sejā. Vedējs bučo kungam roku un saka: «Ardievu, ardievu, dzimts Mēra lielskungs, ceļa bruģu kungs, skolu vecākais, baznīcas foršteijers fon Ceiķeļa kungs! Ardievu, ardievu!» Ceiķeļa kungs lepni izvelk naudu un, cik paņēmis, visu sviež vedējam sauļā: «Še!» — «Paldies, paldies!» vedējs sāk skaitīt sava kunga titulus un saņem atkal naudu. Šī goda parādīšana atkārojas trīs reizes, un pēc tam Ceiķelis aizbrauc.

Uzrakst. A. Elstiņš.

Teic. B. Elstiņš, Zvārtavas p., Lejzemniekos.

14. PALTMALES KUNGS.

1569.

Reiz bijis kāds bargs kungs. Viņš sevišķi sītis vienu puisi Jāni no Dodēm. Reiz kungs jājis no Paltmales muižas uz Siguldu. Toreiz vēl Līgates miesta vietā bijuši lieli meži. Jānis paņēmis flinti un nolīdis ceļmalas krūmos, gaidījis kungu. Tikko kungs jājis, Jānis šāvis, un kungs nokritis no zirga. Zirgs aizaukšojis atpakaļ uz muižu. Jānis piegājis pie kunga klāt. Kungs teicis: «Jāni, kāpēc tu mani šāvi?» — «Jā, kungs, kādēļ tu mani kāvi?» atteicis Jānis. Jānis paņēmis kunga pulksteni un to Rīgā pārdevis. Zīds izlasījis par kunga nāvi, un pulkstenis nodevis Jāni. Tas arsūtīts uz Sibīriju. Vēl tagad pie kādas robežas redzams akmens, kur kungs nošauts.

Arturs Sika, Līgatē.

LFK 638, 24.

15. PIEBALGAS GRAFS ŠEREMETJEVS.

1570.

Reiz iznākušas tādas ziņas, ka Piebalgas grāfs Šeremetjevs pārdošot Piebalgu. Zemnieki arī to dabūjuši zināt, tūlīt saziņo viens otru kopā. Viņi nu sprieduši, ka kādam pārim no viņu vidus jābraucot līdz Pēterburgai pie Šeremetjeva, lai viņš arī viņiem to zemi ar viņu mājām pārdodot.

Visi tam nodomam piekrituši un divus dūšīgākos no sava vidus izvēlējuši, kas brauks pie grāpa. Visi tiem sametuši naudu ceļam. Tie sataisījušies un aizbraukuši. Pēterburgā iebraukuši, nemaz nesapratuši, uz kuŗu pusi nu iet. Viņi nu pasaukuši kādu pūrmani, un tas viņus novedis pie grāpa Šeremetjeva. Viņi nu tūlīt gājuši pilī iekšā. Pie durvīm piekļauvējuši labi dūšīgi. Iznācis šveicars un prasījis, kā šos saucot un ko šie vēloties. Lai nu gan šiem lāgā tā krievu mēle negājusi, tomēr sarunāties varējuši. Šveicars teicis, lai drusku pagaidot, šis iešot pie grāpa parunāt. Šveicars tūlīt iegājis iekšā un teicis grāpam, ka divi muŗiki esot atbraukuši no viņa muižas un gribot ar šo runāt. Šeremetjevs bijis ļoti priecīgs un tūlīt licis, lai saucot iekšā. Šveicars arī iesaucis. Šeremetjevs nu viņus uzņēmis kā lielus vīrus. Viņi nu sākuši lūgt, ka šie esot dzirdējuši, viņš gribot savu muižu pārdot, t. i. Piebalgu, un šie nu visu zemnieku vārdā esot atbraukuši lūgt, lai tas šo mājas viņiem pārdodot. Šeremetjevs tikai smējies un teicis, ka tās visas esot baumas, jo viņš nepārdošot nevienas muižas, bet tas jau neesot nekas, un tas esot ļoti labi un viņam patīkot, ka šie kādu reizi arī viņu apmeklējot. Šeremetjevs nu licis uztaisīt mielastu, un visi sēdušies pie viena galda. Abi zemnieki nosēdināti galda vienā pusē, un paši apsēdušies visapkārt. Uz galda bijuši visādi labi ēdieni un starp tiem arī trauks ar sinepēm. Sākuši ēst. Viens no piebaldzēniem paņēmis nu uzsmērējis uz maizes labu kārtu sinepes. Kā kodis pirmo kumosu, tā sinepes iekodušas stipri mutē. Nabaga piebadzēns iekliedzies: «Andž brāl, gādā nu par sievu un bērniem, jipts mutē, jipts mutē!» Un, muti ieplētis, tas stāvējis. Kungiem nu lieli smieklī. Beigās arī viņš pats par savu dumību smējies. Tā piebaldzēni vairākas reizes braukuši uz Pēterburgu pie Šeremetjeva, bet vienmēr tukšā.

Uzrakst. B. Riekstiņš.

Teic. Kārlis Upīts, 50 g. v., Cesvaines pag., Madonas apr.

L.FK 72, 6891.

16. RAMKAS BARONS.

1571.

Kādam Ramkas muižas baronam vergu laikos bijis kāds jauns puisis par sulaini. Tam reiz gadās saplēst kādu ļoti dārgu trauku. Viņš nu, labi zinādams, ka bez pēriena nepalikis, nodomājis labāk noslīcināties. Vakaram pienākot

tas gājis uz dambi slīcināties. Bet nogājušam pie dambja, tam nācis liels mells lācis pretīm, kokus lauздams un rēkdams nejauki stiprā balsī. Bet šis nu nabags sācis no bailēm kliegt un skriet uz māju pusi. Atnācis mājās, tas palicis ļoti slims. Slims hūdams, tas visu izteicis. Kungi tam visu piedevuši, un tā ij slīcinašanās, ij pērieas nogājis garām.

Fr. Krēšliņš, Vecgulbenē.

LFK 142, 2787.

17. RUSTUŽA BARONS.

1572.

Rūstuž muižā dzīvoš lielkungs, un viņš bīš tāds lustīgs uz sieviešiem. Kad viņš redzeš jaun smuk meit, tad samaksaš liel lon. Bet šis, kā nu vecs vīrs, tiem meitīm nepatīk, un tie meits iet prom. Ta viņam gan bīš turpat muiža amatniek sievs, gan par mājām saimniecs. Esot izskaitit 11 bēn ar tiem sieviešiem: piec meits un seš dēl. Un pats viņš bīš vec puisis.

Un nu reiz ir gadījies jaun smuk meit, kas bīš ar viņ pa draugam. Reiz muižkungs vien vakar redzeš, ka šie staiga ab pa dārž un ieiet vasars māja. Un gāš klausīties, ko šie tur runa. Kungs ir teics: «Ēs nu gan nedomaj, ka es sava maza valstiņa tev tād atradiš. Tu priekš man ir tīrs zelts!»

Tad viņš viņ ir vadaš visur līdz par kučer, pats sēdeš iekšā. Un ta iedāvnaš viņai zīd kleit. Bet kad nu šī ir dabuš zīd kleit, šī vai veco negrib un iet prom.

Nu viņš ieskatīš akal smuk meit pagasta. Un šī nu smejas, bet negrib iet. Nu viņš soliš trīs rubuļ par dien. Bet meit teics, lai viņš iekar sav trīs rubuļ kakla.

Un tad ir akal gadījusies vien smuk meit tād jauniņ. Tā dzīvoš gan pārs gad. Bet tai gadījies viens cits brūgans. Nu vairs vecaš nepatīk. Un tas kungs ir redzeš, ka šis tur kūdreiz nāk, un viņš stāstīš savam brālim. Nu, kad šim nepatīk, ka tai meitai tas brūgans nāk, brāls teics, lai laiž prom, lai ņem akal cit. Bet viņš teics, ka tā meit ir viņam kā dakters, ka viņš nevar laist vaļā.

Un nu tāpat šī dzīvo un tas brūgans ar nāk pie šās. Nu šie zin, ka kungam ir naud. Viņ nodomaš to kung nobeigt. Tas kungs bīš vec, kād 80 gad. Nu viena reize šis ir atnācs ne vienam nezinot. Nu šī iegādaš snab māja, ka nu ir kungs jānosit un jāņem to naud. Un nu jāiet uz to sišan. Bet šis aiziet līdz durvim un sak, ka nevar. Un tā kād div, trīs reiz

nevar ieiet. Un tad šī ir sacīš: «Tu nemaz nav vīrs, ka tu nevar!» Un nu gāš šī pat pirmā, un saņēms no gult un svieds uz galv zeme uz grīd, un šis ar nu klāt un nu beigts. Un nu likuš apakaļ gultā. Un neviens nav redzeš, kad šis atnācs un akal aizgāš. Un kungs nu ielikts gulta, lai doma, ka pats nomirs.

Bet tas kučers to kung ir cienīš, un kungs pret to kučer ar biš labs. Un tas pa log ir redzeš, ka šī cela vīrieš cepur. Bet šī noliedz, ka nav biš. Bet šis bij sācs to naud izpirkt. Un to kungam naud stūr biš uzrakstīts: «Kārlis». Un tad apcietinaš. Tikai trīs tūkstoš viņ atraduš to naud māja, vairak sum biš pie brāl.

Uzrakst. E. Adamsons. Rīgā.

Teic. limbažniece, 50 g. v.

LFK 781. 946.

18. TALKAS BARONS KREIŠS.

1573.

Talkas muižā dzīvojis Kreišs. Viņu saukuši par «trako Kreišu». Viņš arī bijis bargs un nežēlīgs barons. Viņš pa ceļu braukdams pavēlējis kučieram nevienam negriezt ceļu.

Reiz ziemā braukuši bērinieki ar liķi uz kapsētu. Gadījies, ka bērnikiem pretīm braucis trakais Kreišs. Bērnieki tūliņ ar lielu likumu griezuši viņam ceļu, bet liķa zirgu nevarējuši un nedrīkstējuši no ceļa nogriezt, jo bijusi dziļa ziema. Te Krišs sācis kliegt, vai zinot arī, kas viņš esot? Te kāds bērinieks goddevīgi atbildējis, ka šie barona kungu zinot gan. Bet kāpēc tad viņam ceļu negriežot? Bļāvis atkal Kreišs. Tad atkal tas pats zemnieks atbildējis, ka šie tak vienmēr viņam ceļu griežot, bet šādā reizē ar mironi tak nevarot. Nu barons palicis tā kā mierā. Nu visi bērinieki apgājuši apkārt viņa kamanām, saņēmuši tām aiz abiem galiem un nocēluši tās ar visu baronu, kas sēdējis iekšā kā trops, un arī kučieris nekāpis nost no bukas, no ceļa. Kad liķa zirgs pabraucis barona kamanām garām, tad tās atkal uzcēluši uz ceļa un palaiduši, lai brauc.

Uzrakst. P. Skarainis, Subatā.

Teic. Bertu Skaraine, 42 g. v., Lideres pag., Madonas apr.

LFK 749. 104.

19. TŪJAS MUIŽAS KUNGS.

1574.

1. Noticis Tūjs muiža. Vien sieviņ strādaš muiža, un viņ ir paņēms drusk zirņš klēpi un aizness māj līdz. un tie cit

ir sameloš kungam, ka šī aizness pulk zirņus. Un nu kungs ņem starast un iet lūkot. Satiek bērns cūks ganot. Un nu kungs pras tiem bērniem, vai māt ir ness zirņš? Un bērns ir teikuš, ka atnes gan. Nu, cik ta biš tie zirņ, vai pulk? Nu pulk, pulk zirņ ir biš! Nu, kur tad māt nolik? Ķipitē iebērs. Un nu kungs gāš uz māj lūkot. Kāds pusstops biš tama ķipitē. Kungs pamets ar rok — tas nekas!..

2. Reiz akal saimniec izvāriš kartiņš ar zup ar viss miz. Un tie strādniek ēduš un tos mizs nenoēduš, metuš zeme. Atnācs kungs un redzeš, ka mizs mētajas pa zem, un tā dabuš kulien.

3. Viens biš iekārs mais valdziņā un lies ugun klāt, lai deg. Un sācs tas mais gruzdet. Un tā viles pa vārtiem āra un teics: «Bads, mērs projam, bagatib nāc kung rija!» Un tad vēlāk akal viens uzsūdzeš, un ta dabuš kūlien.

Uzrakstīta Valmieras pam. skolā.

Teic. Meķiete, 71 g. v.

LFK 781, 1015.

20. VALBERĢU BARONS GUSTAVS.

1575. Velna slazds.

Tas pats Valberģu Gustafa lielkungs bij 12 krogu un 2 brūžu īpašnieks, bet acugalā nevarēja ieredzēt iereibušos. Bet zemniekiem un muižas laudīm vismīļākā vieta vasarā likās ēnainais apiņu dārzs brūža sānos. Kad no pārstrādāta alus sāka dzeltēt apiņu stīgas un tuvējā dīķī izsprāga karusas, barons pavēlēja muižā atvērt šinku un šinkas galā aiz zirgu lenderēm izrakt dziļu mārku noteku uzkrāšanai. Šo mārku iesauca par vella slazdu un tas bij taisīts ar nodomu iebiedēt tos dzērājus, kas neprata ieturēt mēru un līdzsvaru.

Otrs tāds slazds bij ierīkots muižas lauzu pārbaudei. — Starp muižas klētīm un stalliem bij šaurs un garš dīķis. Pār šo dīķi no klēts kājceļiņa uz stalli bij pārmešta šaura laipa.

Ja klēts vai stalla tuvumā baronam izgādījās satikt kādu piedzērušu, tad tas to dzina pār laipu. Kam vēl mērs turēja, tas pārgāja laimīgi, bet kas bij ieņēmis pār mēru, iegāzās dīķī.

Muižas klēts galā barons satiek stipri iesilušu muižas mežsargu.

Barons liek mežsargam pasaukt stallmeisteru. Ticis dīķa vidū, mežsargs zaudē līdzsvaru un iekrīt ūdenī. Izbailēs

un skurbulī mežsargs nejēdz ķerties pie laipas un sāk saukt pēc palīga.

Kad tāds nerādās, tas lūdz baronu glābt slīkoni.

«Kad vell tev ir ķert pie kāj und raut uz ell, tad tu man sauc und es tev glābs», — barons smiedamies atbild — nostāties laipas galā.

«Baronlielkungs, nupat jau abas kājas vellam ķetnās», — sauc mežsargs, līdz žodam iegrimis ūdenī.

«Nu tad tav baronlielkung ņems pie tav mat und tad redzēs, kas ir stiprak, vaj ta veln vai manam», — barons lepni atteic, ielēc diķī un sagrābj mežsargu pie matiem.

«Unsvat, dzers tu vēl man pill vēder und špāsēs ar vell!» — barons rājas. «Tav baronlielkung gan ven špās saprot, aber ta sātan nekad špās netais. Viņ tev ierauj ellē ar vis sav vella brendav.»

No veciem baronu laikiem.

«Brivā zeme», 1928. g. Nr. 190.

21. VEC-ADULIENAS BARONS.

1576.

Uz Vec-Adulienas lielkungu pat sākusi staigāt Bučauskas skrodera sieva. Tā staigājusi bieži vien uz labo kungu izdzīvoties un izdzerties viņu. Kad nu skroderis dabūjis zināt par savas sievas palaidnību, tad tas nodomājis, ka sieva jāizmāca, lai tā vairs uz turieni nekad neietu. Viņš izdomājis niķi. Tas teicis sievai, ka iešot uz darbu un mājās nevienu nakti nenākšot. Sieva, nu droša būdama, tuliņ vakarā aizgājusi uz Adulienes lielkungu pa nakti ciemā. Bet viņas vīrs to uzzinājis. Viņš sarunājis sev draugu palīgā, un abi aizgājuši Adulienas muižas tuvumā, viņi gaidījuši, kad sieva nāks atpakaļ. No rīta abi nosmērējušies, ka ne pazīt nevarējis. Kad aususi gaisma, tad tie tiešām ieraudzījuši, ka kāda sieviete iznākusi no pils un steidzīgi gājusi uz savu māju. Ceļā skroderis ar draugu sievu panākuši un nu to gribējuši pārmācīt. Skroderis pats turējis sievu, bet tā draugs ar smalkiem bērza žagariņiem labi dušīgi nokūlis, ka no gurniem tai sākušas asinis iecēt, un bez palīgiem tā nemaz vairs nevarējusi uz māju tikt. Sieva tomēr nekā nezinājusi, ka viņas vīrs pats viņu turējis, kad tā uz ceļa kulta. Sieva pēc šā kūliena nogulējusi divas nedēļas slima. Gulēdama slima, tā stāstījusi vī-

run par nolikumu ceļā. Viņa izstāstījusi visu, un no tās die-
nas skrodera sieva vairs uz mīlo lielkungu negājusi, un vēl
kluvusi par labu cilvēku.

Uzrakst. Br. Riekstiņš, Rīgā.

Teic. Upesleja, Bikseres muižā, Patkules pag., Madonas apr.

LFK 72, 15824.

22. VIETALVAS BARONS PALENS.

1577. Viens Balodēna dēls un Vietalvas lielskungs.

Vecais Vietalvas lielskungs (barons Vilhelms Pālenš) reiz jājis garām Balodēnu mājām. Piejājis pie namiņa slieteņa (slietkšņa), paliecies pa augstajām namiņa durvīm iekšā. Arī zirgs pabāzis galvu pa durvīm. Namiņā uz blukšņa sēdējais viens Balodēna dēls un taisījis stabulītes. Lielskungs prasījis: «Kas tur ir namiņā». Puika atbildējis: «Pusotra vīra un zirga galva». — Nu lielskungs prasījis: «Vai tu viens pats mājā?» — «Viens gan». — «Kur tad tēvs?» — «Tēvs aizgāja uz lauku cicerēt.» — «Kur māte?» — «Aizgāja dziedādama, kur pērn gāja raudādama.» — «Kur māsa?» — «Māsa medibās. Ko nometi, tas paliek turpat, kas dzīvs, to nesīs mājā.» — «Un kur brālis?» — «Ne īsti debesīs, ne īsti padebešos. Ja nāks zemē, nez', vai Dievam, vai velnam būs.» Vairāk nekā lielskungs nesapratis jautāt.

Pēc kādām dienām no muižas pavēle klāt vecam Balodēnam, lai iet pie lielkunga un ved to dēlu līdzī, kurš namiņā stabules taisījis. Aiziet Balodēns ar dēlu. Lielskungs prasa puikam atbildes paskaidrojumus. Puika izskaidrojis: «Sevi es saucu tikai par pusvīru, es biju namiņā, tu arī biji namiņā -- kopā pusotra vīra. Arī zirgs bija galvu iebāzis, bet pats bija ārpusē. Tēvs sēdams staigāja pa lauku no viena gala uz otru. Pērn izprecēja vecāko māsu. Māte viņu vadīdama vien aizgāja raudzībā. Māsa aplokā sukāja galvu. Kuņu uti nokāra -- nokāva, tā pagalam, palika turpat. Bet nenokertās, saprotams, ar galvu nesa līdzī. Brālis bija uzkāpis egles galā, diez ko gribēja darīt ar čiekuriem. Būtu nu kritis zemē -- nosistos, kas zin', vai viņš būtu Dievam vai velnam!» — Lielskungs pasmējies par puikas gudrām atbildēm un nez' ko iedāvīrājis viņam.

O. Timans, Alsviķu pag., Timaņos.

LFK 41, 1156.

II. Muižnieki par sevi un savā starpā.

1. MUIŽNIEKU MĪLAS DEKAS.

1578.

Divi muižnieki sarunājušies. Pirmais teicis: «Mēs abi esam ļoti līdzīgi; ļaudis runā, ka jūsu māte esot bijusi pie mana tēva par istabmeitu». «Nē, jūsu tēvs esot bijis par kučieru pie manas mātes».

Uzrakst. A. Jūgs, Valkā.

Teic. P. Jūgs, 64 g. v., Valkā.

1579.

Reiz kāds muižnieks slepus sagājies ar kambarkunga sievu, bet kambarkungs atkal tāpat slepus dzēris muižnieka vīnu. Kādreiz muižnieks iesaucis kambarkungu pie sevis, licis tam nosēsties galda galā un jautājis: «Kādēļ tu dzer manu vīnu?» Kambarkungs neatbildējis. «Kādēļ tu neatbildi?» uzstājies muižnieks. — «Cienīgstēvs, šai galda galā nekā nedzird» — atbildējis kambarkungs. Nu muižnieks nosēdies kambarkunga vietā, bet šis muižniekam jautājis: «Kādēļ tu saecies ar manu sievu?» — Muižnieks purinājis galvu un teicis: «Jā, šite tiešām nekā nedzird!» —

Uzrakst. M. Rozentāls.

Teic. E. Priedīte, 68 g. v., Rīgā.

1580.

Kādam kungam cienmāte bijusi izbraukusi ciemos, pāņemdama līdz kunga sulaini un savēju atstādama mājās, kā to arvien. viesos aizbraucot, bijusi ieradusi darīt. Šim nu kungs pavēlējis priekš viņa dabūt kādu jaunu meiču. Su-

lainis arī aizgājis. Meklējis visu cauru dienu, bet nevarējis atrast istās. Meties vakars, tādēļ tam jau palicis bail, ka tik nebūšot tukšām rokām jāpāriet mājā, par ko tad tam no kunga gaidāmas ne visai sveikas dienas. Tā it bēdīgi ejot, to pašā pavakarā sastapusi kāda pazīstama ubadze, kas, viņu tik bēdīgu ieraugot, jautājusi, pēc kā tas ejot un kādēļ tik bēdīgs esot. Sulainis arī viņai visu izstāstījis, ka tā un tā ejot, ka nu to mājā tikai kūliens gaidot. Ubadzei, to dzirdot, iekritis prātā sulaini izglābt no gaidāmā soda un turklāt izdarīt jokus. Viņa uzdevusies sulainim iet līdz uz pili. Aizgājusi ar' un tur it brangi nepazīstama pārdzīvojusi. Rītā pirms gaismas svīšanas viņa jau aizdevusies projām, pie kam, par nelaimi, tik aizmirsusi savu nūju. Dienā gājusi tai pakaļ. Bet pili iegājušai tai kungs uzbrēcis: «Dienas zagle, ko tu te vazājies un lieni?!» — «Nu, te jau kungs, man palikusi mana nūja. Tai nācu pakaļ.» — Kungs arī ieskrējis un tiešām — acis apžilbušas — tur bijusi ubadzies nodilusē, nosmulētā nūja!.. Kas nu nācis, domājams: ubadzi par galvu, kaklu aiztriecis projām un sulaini ar kančuku briesmīgi nomizojis. — Šis, cieniemātei pārbraukušai, tai ļoti gaudies un žēlojies par šo padarīto pārestību. Cieniemātei, kas savu sulaini ļoti mīlējusi, tas nepaticis. Tā vaiējusi, kādēļ gan tad kungs viņu tik nežēlīgi sadauzījis. — «Nu, kungs mani izstēlēja dabūt jauna cāļa. Es cāļa nedabūju, dabūju vecu vistu, un lūk, tādēļ viņš mani tā sodīja,» sulainis stāstījis cieniemātei. Cieniemāte nu kungu sākusī tik krietni izbārt par to, ka tas viņas sulaini tāda niecīga iemesla dēļ tā sodījis. «Vai tu nezini, ka no vecas vistas var izvārit vēl gārdāku zupu, nekā no jauna cāļa?» tā pamācījusi kungu. — Sulainis par tādu lietas pārgrozījumu no kunga dabūjis vēl labus glaimu vārdus un brangu dāvanu.

«Latvietis», 1882. g. Nr. 19.

1581. (var.) Vistiņa.

Barons K. bijis liels uzdzīvotājs. Iebraucis pilsētā, tas mēdza izmantot savu brīvību un labi palustēties.

Reiz viņš lika kučieram Andrejam sameklēt skaistu jumpravu, bet Andrejs, uz šīm medībām iedams, satikās ar draugiem un uztaisīja labu ķiveri, tā ka acis tapa raibas, un skaitas, jaunas meičas vietā bija samedijis vecu...

Par to nu barons tā saskaitās, ka kučieri uz vietas atlaida.

Kad Andrejs nonāca muižā pēc savām mantām, baro-

niete to lika pasaukt pie sevis, jo bija ziņkārīga zināt viņa atlaišanas iemeslu.

Andrejs nu bij ķezā. Baronu nodot viņam negribējās, bet baronietei arī bija jādod noteikta atbilde. Galu galā viņam tomēr iešāvās prātā laimīga izeja: «Ja nu, lielmāt, lielskungs mani pilsētā aizsūtīja pēc jaunās visticmas, bet es tam nopirku vecu. Par to nu viņš tā saskaitās...»

Baroniete brīnējās, ka kučiers tādas nieka lietas dēļ atlaists un tādēļ lika tam vēl palikties līdz barona pārbraukšanai.

Kad barons pārbrauca, viņa saka to izklausināt.

«Kā nu tāda nieka dēļ varēji atlaist tik uzlicamu stradnieku?» — «Kā — nieka dēļ?»

«Nuja — nieka vistas dēļ!» Un viņa izstāstīja, ko Andrejs par savu atlaišanu bij teicis. «Un tad», baroniete piezīmēja, «vecas vistas nemaz tik sliktas nav. Dažreiz tās pat labākas kā jaunās...»

Baronam kučiera atpakaļ patika, un Andrejs palika...

«Sikspārnis», 1925. g. Nr. 41.

2. MULĶA KUNGS.

1582.

Reiz kungi sarīkojuši lielas medības, uz kuņām bijis ielūgts arī kāds pilsētas kungs. To, protams, nostādījuši labākajā vietā, tad apņēmuši valkstu un sākuši dzīt. Kungs ar' stāvējis ar paceltu flinti un gaidījis zaķus. Bet bijis tāds vīrs, kas savu laiku ne bijis šāvis, ne arī zaķa redzējis. Drīz vien kāds iztraucēts zaķis skrējis uz kungu pilnās zēģelēs, bet kungs, lai negadītos nelaime, tam uzsaucis, rādīdams ar roku sāpš: «Pabēdz, mazais, še tiks šauts!»

(Sakarā ar šo: ja kāds maisās svarīgā brīdī pa kājām — tam uzsauc: «Pabēdz, mazais, še tiks šauts!»)

A. Ruīga, no Sinoles pag., Valkas apr.

1583.

Kādreiz pie barona iz pilsētas atbraucis viņa dēls. No rīta, izgājis ārā, dēls pirmo reiz ieraudzījis miglu. Neko par miglu nezinādams, tas noturējis to par nokritušiem mākoņiem, tādēļ izmisis iesaucies: «Ach, lieber Gott! Tas nav uz lab', ka mākoņ' krīt zemē... būs drīz pastardiens! —»

Uzrakst. Rob. Kļaviņš, Taurkalnes pag.

Teic. Fr. Upelnieks, 67 g. v., Birgales pag.

1584.

Vienu nakti kungs izdzirdis, ka dārzā dzied kāds svešas zemes putns: «Žī-žā, žī-ža!» Kungs par to bijis vareni priecīgs un nevienam nekā neteicis, bet pats arī ārā negribējis iet, domādams, ka gan jau rīt pie dienas gaismas redzēsot. Citi muižas ļaudis neko nedzirdējuši. Kad nu atnācis rīts, tad kungs jau agri jo agri uzcēlies augšā un gājis dārzā apskatīt jauno putnu. Dārzā iegājis, viņš atradis kokus nozāģētus un nevis svešas zemes putnu. Tad kungs pats teicis uz sevi: «Ak tu, dumais kungs, domā, ka svešas zemes putns dzied, bet nedzird nemaz, ka paša dārzā zagļi kokus zāģē!»

Uzrakst. Pēteris Bozis.

Teic. Jānis Leons, Kosas p., senāk dz. Jasmuižas p., Daugavpils apr.

LFK 279, 4307.

1585.

Reiz kāds lielskungs izlasījis svētos rakstos: «Tev būs savu maizi ēst ar sviedriem vaigā!» Lielskungs domājis, ka šam nu gan, laikam, esot tagad liels grēks, jo šis neesot klausījis svētos rakstus, un pēc tiem nemaz neesot darījis. Šis nekad savu maizi neesot ēdis ar sviedriem vaigā. Nu gan tas nodomājis, ka esot jāstrādā pēc svētiem rakstiem un jāēd maize ar sviedriem vaigā. Tas nu pavēlējis sulainim sakurināt pirti un ienest maizes kukuli. Sulainis arī tā izdarījis. Nu lielskungs iegājis, atsēdies uz lāvas, nogriezis vienu aproci kukulim un nočēdis to ar sviedriem vaigā. Iznācis no pirts, tas teicis, ka nu gan šis esot izdarījis pareizi, kā svētos rakstos stāvo rakstīts.

Uzrakst. J. Riekstiņš, Rīgā.

Teic. Bērziņš, 78 g. v., Vecgulbenes pag., Madonas apr.

LFK 479, 1555.

3. SLINKS KUNGS.

1586.

Dzīvojis reiz kāds bagāts kungs, kuŗš bijis ļoti slinks, tā ka pats nav vīzojis iet kājām, bet gribējis, lai sulainis to nes. Kādreiz noticis šāds gadījums: sulainis, kā jau parasts, nesis savu kungu atkal lejā, lai ietu ar viņu staigāt. Kā par nelaimi uzmaldījušies čigāni, kuŗi gribējuši kungam aitas zagt. Viens aizgājis uz kūti, otrs palicis vaktēt. Tas, kuŗam bijis uzdots vaktēt, ieraudzījis sulaini ar kungu un domājis, ka

otrs čigāns nozadzis aitu — nes, tādēļ prasījis: «Daju, vai dzīvu nesi?» — «Nu kā tad,» atbildējis sulainis. «Nu ko tad dzīvu nes, pārgriez kuņģi, izgāz iekšas,» čigāns teicis. Kungs, to dzirdēdams, izrāvies no sulaiņa un prom uz istabu. Un no tās reizes, vairs ne lūdzams nav gribējis, lai sulainis to nes.

M. Baltgalve, no Slokas.

4. GĻEVS KUNGS.

1587.

Kāds kungs ar dāmu gājuši pastaigāties. Bijusi jau krēsla, un viņi satikuši mežā lāci. Kungs bīdījis dāmu pa priekšu un teicis: «Dāmām priekšroka!» Kamēr lācis ar dāmu, kāvies, tikmēr kungs aizbēdzis.

Uzrakst. Anna Ozoliņa.

Teic. Leontine Ozoliņa, no Alūksnes pag.

1588.

Divi baroni tā sastrīdējušies, ka nonākuši līdz divkaujai. Viens barons bijis ļoti nobaidījies, sak', ka tik mani nenosauj. Te pienācis viņa draugs un to mierinājis: «Nebaidies, nebaudies! Es tev pateikšu, kā vari palikt pie dzīvības: redzi, šauji tik labāk par to otru baronu!»

Uzrakst. Rob. Kļaviņš, Taurkalnes pag.

Teic. M. Zieds, 61 g. v., Birgales pag.

5. NIEKALBJI UN ALKOHOLIĶI.

1589.

Kāds muižnieks iedomājies spēlēt. Viņš salicis atsevišķās kastītēs kaķus, no vecākā runča līdz jaunākam kaķēnam. Uz kaķu astēm uzsitot, viņš dabūjis dažādas balsis.

Emīlija Žagara, no Slokas.

1590.

Reiz kāds lielkungs saderēja ar otru lielkungu, ka viņš izzagšot no viņa stallā to un to zirgu tanī un tanī naktī. Labi, kā sacīts, tā darīts! Lielkungs noliek tanī naktī sargus, divus ārā pie durvīm ar pistolēm, divus iekšā un kučieri zirgam mugurā. Visi gaida, kas nu notiks. Ap pusnakti nāk no gates

viņš zaldāts, pienāk pie stalla un lūdz nakts māju. Viņš atbilst, ka nākot no turku kaņiem, viņa brālis esot tik bezkauņīgs, ka viņam esot šnabi vien iedevis, maizi nemaz. Šiem meles vien plikš, kā grib šnabi. Zaldāts lūdz, lai viņam atneot maizi, tad viņš došot šnabi par brīvu. Šiem nav divreiz dzeršana. Pirmo pudeli jau izdzer, bet otrai pudelei pielietas klāt miega zāles. Kā šie izdzer otru pudeli, miegs klāt, un šie guļ cietā miegā. Zaldāts veicīgi noceļ kučieri no zirga uzsedina uz sētas mieta un pats aizjāj pie lielkunga. Otrā rītā lielkungs iet uz stalli raudzīt puīšus, bet ierauga visus guļam, kučieri uz sētas mieta, bet zirgu izvestu. Lielkungs uzsauca kučierim: «Kučier, kur nu!» Kučiers uztrūkstas augšā un tik iesaucas: «Prs!»

Uzrakstīta Valmieras pam. skolā.

LFK 584, 1287.

1591.

Agrākos laikos Talsos dzīvojis barons, kuŗu sauca par «Melno Pēteri», ļoti tumšas sejas krāsas dēļ. Reiz šis barons aizgājis pie daktļa Strausa un sāk sūdzēties par dažādām kaitēm. Strauss viņu iztaujā un izmeklē, pēc tam pasaka:

«Jūs esat alkoholiķis, no tam visa nelaime!»

— «Es nebūt tāds neesmu!» —

«Vai tad jūs garīgos dzērienus nemaz nelietojat?»

— «Lietoju gan, bet maz».

«Nu, cik tad?»

— «No rīta divas glāzītes ruma, tad rīta kafeju. Pēc tam katru stundu pa pāris glāzītēm. Pie pusdienas maltītes gan iznāk drusku vairāk: tad iedzeru vismaz 4 glāzītes likiera un pāris pudeles alus. Pēc pusdienas kafeja ar benediktiņieti. Vakaros vīns un alus.» —

«Barona kungs, jūs esat īsts alkoholiķis!»

T. D., Talsos.

LFK 843, 97.

III. Lielais kungs un mazie kungi.

1. BARONS UN MĀCĪTĀJS.

1592.

Reiz kādam muižniekam pazuduši trīs teļi: divi sarkanā krāsā, viens melns. Muižnieks licis mācītājam svētdien baznīcā to pasludināt, varbūt, ka kāds tos būšot redzējis.

Mācītājs, labi latviski neprazdams, teicis: «Tam mūsu baronam ir pazuduši drei kalb: div sātan, vien vell!»

M. Pabērze, no Bauskas apr.

1593. (var.)

Cesvaines baronam reiz izskrējuši mežā trīs teļi — viens sarkans un divi melni. Svētdienā no kanceles mācītājs to paziņojis draudzei: «Mīļ ļautiņ, baron lēlkungam ir notikus lēl' skād': ar to karst' laik' ir ieskrējuš' mežā trīs teļi — vēns sātans, divi velni. Kas tōs noķer, lai aizgādā atpakaļ pē' baron' lēlkung'» —

A. Vējiņa, Cesvainē.

1594.

Kāds muižkungs aizsūtījis mācītājam ar zemnieku divus tītarus. Iedevis līdz arī vēstulīti. Zemnieks ar tītariem pa ceļam iegriežas krogū, kur satiek savus draugus. Pie brandvīna glāzēm viņi noliesā vienu tītaru. Kad tas apēsts, saimnieks gan atjēdzies, kas par lietu, bet nosplaujas un iet uz mācītāju. Aizgājis pie mācītāja, atdod tam tītaru un vēstuli, bet pats stāv priekšnamā. Pēc kāda laika mācītājs iznāk laukā un uzklie dz: «Kur ir tas otrs tītars? Šai vēstulē stāv rakstīts, ka muižkungs sūta man divus tītarus!» «Šitas jau ir tas ūtris teitars», atbild zemnieks. «Es tev prasu, kur ir tas otrs tītars?» — «Šitas jau ir tas ūtris teitars, cīnīgs mācītāj' kungs!» Mācītājs tā pārskaities, ka izsviedis zemnieku aiz

krāgus laukā. Saimnieks tūlīt dodas uz krogu. Draugi brīnās, ka tas ar veselu ādu. Bet saimnieks saka: «Viņš kā muļķis man prasa, kur ir tas otrs, bet es saku, ka tas ir tas otrs. Viņam vajadzēja prasīt, kur ir tas viens tītars, tad arī būtu cita lieta!»

T. Aizpurs, Zeltiņos.

Vai uzrakstīts Rīgā. Tītaru sūta ne muižkungs, bet lielskungs. PBK.

1595.

Kāds zemnieks prāvojies ar muižkungu. Tā kā paši tiesas kungi bijuši muižnieki, tad zemnieks tiesu nedabūja. Mācītājs to mierinājis: «Ko nu jūs, zemnieks, daudz varat zaudēt!» — «Vai jūs tā domājat, mācītāja kungs», zemnieks atbildējis, «man šķiet, ja zaķim plēš ādu pār acīm, tas viņam nesāp mazāk kā elefantam!»

V. Veinberga, no Mellužiem.

1596.

Reiz bijusi slikta raža un cesvainieši nepaspējuši laikā samaksāt lielkungam renti, mācītājam nenesuši kukuļus, un sieciņi baznīcā stāvējuši tukši. Mācītājs par to bijis ļoti sadusmots un svētdienā no kanceles, starp citu, teicis: «Vai jus, lōp', ar zin', cik tā baron' lēlkung' maksā vēn' pudel' ārzem' vein', — tik, cik jums trīs muc' kartfel' putr'!» —

A. Vējiņš, Cesvainē.

1597.

Kādam muižas kungam bijušas viesības. Viesībās bijis uzaicināts arī katoļu baznīckungs. Muižas kungs ar baznīckungu sarunājušies par gluži ikdienišķām lietām. Kungs sūdzējies, ka viņam esot ļoti slikts siens, govīs negribot nemaz ēst. Mācītājs teicis, ka tas nevarot būt, viņa bērni to sienu apēdīšot. Muižas kungs to neticējis. Saderējuši uz trīs simts rubliem zeltā. Noilguma laiks trīs nedēļas. Pirmajā svētdienā baznīckungs teicis draudzei, ka svētais Rimo (pāvests) gluži slims: «Lūdziet par viņu Divu!» Baznīcēni lūguši arī. Otrā svētdienā baznīckungs teicis: «Mīļie bērni, lūdziet par Rimu, jis ir gauži slims, naz voj pavisam namērs!» Baznīcēni lūguši vēl vairāk. Trešās nedēļas beigās baznīckungs paziņojis muižas kungam, lai pieved pie baznīcas dur-

vīm vezumu nederīga siena un lai nāk arī pats skatīties. Trešā svētdienā baznīckungs raudājis briesmīgi un teicis draudzei, «ka svatais Rims bejis brīsmīgi slimš un numērs pavisam. Ja cīsas, kur jis gulējs ir nugastas pie baznīcas durvju un nev kurš grib tikt svats, tis lai ād ja cīsas. Var i aiznest arī mājeniekiem.» Pili (lagalieši) kā gājuši no baznīcas laukā, tā i paņēmuši visu siena vezumu. Kuŗš vēl bāzīs sienu kabatās, un kuŗš ēdlis. Bet siena vezuma vairs nebijis.

Verters Saliņš, Meirānu pag., Madonas apr.

2. MEŽKUNGS.

1598.

Cesvaines baronam Volfam bijis ļoti skops un pret ļaudīm slikts mežkungs. Reiz šis mežkungs iegājis mežsarga mājā un teicis uz mežsargu: «Tu, Krustiņ, būtu labs cilvēks, ka neturētu tik daudz bābas iekš savas mājas.»

«Ko ta nu, lielskungs, viņas ļauna dara, un nav jau arī nemaz viņu tik daudz!»

«Šinī kaktā, tanī kaktā un vēl viena veca šterve pa lauku staigā — un tie viss to kok' miz' valkā!»

Uzrakst. A. Vējiņa, no Viesienas pag.

Teic. Lābāns, no Ergļu pag.

1599.

Reiz bijis sirdīgs mežkungs. Tikko kāds ienācis pa durvīm. viņš prasījis: «Kas ir, kā vajag?»

Vienā dienā Vētra ar Stūrmani, no krogus nākot, apgāzuši gar celiņa malu sakņautās malkas asis. Mežsargs aizgājis mežkungam sūdzēties. Tikko šis iegājis pa durvīm, mežkungs kļiedzis: «Kas ir, kā vajag?» Mežsargs sacījis: «Vētra, Sturme, Vētra, Sturme apgāzuši visu malku pie krogus celiņa.» Mežkungs atteicis: «Vai tu tik muļķis, ka nezini, ka tur nekā nevar darīt: malku vajag sakņaut!»

J. Saruks, no Jaunpiebalgas.

1600.

Mežkungam tiek piesūtīta trekna meža pile. Raksta kļāt nekāda, un mežkungs nodomā, ka pile ir sūtīta kā dāvana no kāda drauga. Viņš liek to tūliņ izcept un apēd. Bet otrā dienā atnāk vēstule, un tajā tiek lūgts, lai meža kungs

paoka, ar kādu vainu tā pīle ir sprāgusi, jo viņa bijusi iedūda un pieradināta jau no mazotnes pie cilvēkiem.

Lakšu Mirdza, no Rīgas.

1601.

Kādam muižas saimniekam sapuvis istabas jumt. Viņš gājis pie mežkunga sūdzēt savas bēdas: sak', lietus nāk taisni uz kakla. Bet mežkungs gulējis mierīgi gultā un nelicies ne zinīs. Saimnieks sācis bārties, kas šim nekaišot gulēt sausā istabā. Mežkungs sadusmojies un taisījies sviest so laukā. Bet saimnieks iesaucies: «Klausies, neaiztiec tu mani, slikti būs!»

Skujiņu Austra, no Vidrižu pag.

1602.

Reiz biš tāds jaun puik. Mācība vēl nav biš izgāš. Viņš dzīvoš Limažniek Segrumos. Tas Segrums ir biš mežsargs. Viņam biš jāsūt vīr uz muiž strādat mežkungam Lipauskam. Un tam puīkam nomirs tēvs, un šim jāsājas tēv vieta pie darb. Un nu jāiet uz muiž strādat. Un tā nu sezdien no pusdien laid uz māj. Bet to jauno atstāj, lai dzen sien šķūnī. Šie vecie māc, lai šis ar brauc uz māj. Un šis brauc ar. Un Segrums viņ uzdod kungam Lipauskam. Lai ved uz Ņezberkaln Limbažos. Tur bij tā tiesmāj. Un kad nu nāc Ņezber kalna, tad tur nospried par to piecpadmit si-tien.

Uzrakst. E. Adamsons, Rīgā.

Teic. no Limbažu pag.

LFK 781, 858.

1603.

Kādreiz Stendes mežsargs aizgājis un sūdzējies mežkungam, ka viens zemnieks cērt vai visu mežu nost. Nu mežkungs gājis palūkot pats un tūliņ arī vainīgo noķēris. Apķīlāto zirgu aizvedis Stendes baronam un izstāstījis, kā tā lieta ir. Barons mežkungu krietni izrājis un pasacījis, lai tūliņ vedot zirgu zemniekam atpakaļ, tik pašu zemnieku lai aizvedot uz muižu. Pavēlēts — darīts. Otrā dienā zemnieks ar mežkungu muižā. Barons iesaucis abus iekšā un prasījis: «Vai tas tiesa, ka mežkungs saka, tu cērtot vai visu mežu nost?» — «Nē, cienīgs barona kungs, nocirtu tikai vienu bērzu. Man ir ļoti veci rati. Bērzu man vajadzēja jauno ratu asīm. Kā gan lai iztiek, visiem deģis dod vest brandvīnu, tikai man ne, varot sasist vātis.

Vai tad es, barona lielskungs, negribu kādu kapeiciņu nopelnīt?» — «Jā, bet tu esot arī apses cirtis?» — «Cirtu gan, bet tikai vienu pašu, to man vajadzēja ratu redelēm. Vairāk gan neesmu cirtis!» Barons palicis briesmīgi dusmīgs un uzkliedzis mežkungam: «Taisies, ka tieci prom un nekad nenāc pie manis ar meliem. Un tu vairs necērti kokus, ja vajaga, nāc uz muižu prasīt!»

Uzrakst. I. Reinvalde, Talsu valsts vidussk.
LFK 250, 4144.

1604.

Dundagas virsmežkungs Kuika bijis īsts kunga kalps. Viņš ļoti daudz darījis latviešiem pāri. Reiz kāds kalējs Zemels gribējis Kuikam atriebties. Viņš uztaisījis koka flinti un gājis uz mežu. Izslaiģājis trīs dienas, beidzot sastapis Kuiku. Ar lielām pūlēm kalējs izmucais. Otrā dienā Kuika ar uradņikiem klāt, bet neko nav atraduši. Līdz ko uradņiki aizgājuši, kalējs staigājis atkal ar savu flinti. Kādu svētdienu Kuika ar uradņikiem pārsteiguši kalēju mežā mērķējot ar flinti uz vāveri. Kas par brīnumiem bija, kad izrādījās, ka ar flinti nevar šaut. Kuika bijis ļoti dusmīgs, bet kalējs paskaidrojis: «Es domāju, ka arī mani noņems krievos, un tādēļ pie laika jāmācās ar flinti rīkoties». Neko darīt, Kuika nokaunējies dabūjis aiziet uz māju.

Uzrakst. M. Klauberģe, Talsu valsts vidusskolā.

Teic. vectēvs, K. Treimuts.

LFK 250, 4194.

3. MUIŽKUNGS UN VIŅA SIEVA.

a. MUIŽKUNGS UN ČIGANS.

1605.

Čigāns noķēris muižā tītaru un aizgājis uz kalnu cept. Pienācis muižkungs un prasījis, ko šis tur cepot? (Muižkungs zinājis ļoti labi, ka tas ir nozagtais tītars.) Čigāns atbildējis: «Vornu, vornu cepu!» — «Bet kāpēc tad tai vārņai ir tik garas kājas?» — «Nu, cienīgs lielskungs, tas jau ir tas pots tovainis!» — «Nāc, čigān, līdz uz muižu, dabūsi sviestiņu klāt!» — «Sviestiņu gan, sviestiņu gan!» — priecājies čigāns un gājis līdz uz muižu, kur dabūjis 25 rīkstes.

Uzrakst. Emīlija Fridenberga, no Sabīles.

Teic. Burvecs, 68 g. v., no Sabīles.

1606.

Kādā muižā dzīvojis ļoti dusmīgs muižkungs, ne tuvumā sev kādu laidis, ne runāt ļāvis. Bet čigāns reiz salīdzis iet un ar muižkungu runāt. Labi, gājis ar'. Bet muižkungs, ko ieraudzījis, dusmīgs kā pūķis, sist nabaga čigānu vai nost. Bet čigāns prasījis: «Saki man, cienīgs kungs, cik maksā dimants manas galvas lielumā?» Muižkungs palicis ka saulīte, tik laipns. Lai parādot, kur esot tas dimants. Bet čigāns iesaucies: «Nu es jau tik prasīju, cik varētu maksāt dimants, tik liels kā mana galva!»

Skujiņu Austra, no Vidrižu pag.

1607.

Muižkungs medī sava kunga mežā un uzduņas uz čigāna mājokli. «Ko tu, lops, manā īpašumā savu butku cēli! Tūliņ noplēš to!» uzkliedz čigānam muižkungs.

«Bet ko tu, lops, manā mājā nāci? Taisies, ka tieci projām!» atbild muižkungam čigāns. Muižkungs paliek zili melns no dusmām. «Redziet, kungs, kā iet šinī pasaulē», saka čigāns uz muižkungu. «Muižkungi ienīst čigānus, čigāni muižkungus.»

Lucija Biezais, no Skultes.

1608.

Reiz kāds muižkungs izdevis tādu pavēli, ka neviens nedrīkst zvejot zivis ezerā. Vienu reizi muižkungs iet pastaigāties un ierauga, ka čigāns zvejo zivis. «Kā tu drīksti zvejot zivis ezerā?» muižkungs uzblauj. Bet čigāns atbild: «Es jau neko, cienīgs muižas kungs, es tikai to tārpīņu papeldīnu ūdenī.»

V. Trumpane, no Rīgas.

1609.

Divi čigāni reiz bijuši salaiduši zirgus Piebalgas muižas (grāfa Šeremēļeva) rudzos. Uzskrējis virsū muižkungs un tos noķīlājis. (Saskrējis arī vesels bars ziņkārīgo apkārt.) Viens čigāns sācis aumašām lūgties, bet muižkungs tikai griezis asti gredzenā. Otrs čigāns, redzēdams, ka ar lūgšanos neko nepanāks, — sadomājis muižkungu panerrot: nikni ieģrūdis lūdzējam duku sānos un teicis: «Ko tu ar to gnīdu runā, — vai tam utkam kas pieder, vai viņš tev ko var atlaist: tā muiža un tie rudzi tak pieder grāfam Saramiķēlim, — runāsim mēs ar to!»

A. Ruiga, no Sinoles pag.

1610.

Čigāns bijis apgrēkojies pret muižu. Muižkungs licis viņam atnākt uz muižu, lai varētu uzskaitīt piecpadsmit. Čigāns domājis, ka dabūs 15 rbļ. Iedams uz muižu, tas satiek saimnieku. Saimnieks: «Kurp iedams?»

Čigāns: «Uz muižu pēc 15 rbļ.»

Saimnieks: «Kur tik daudz liksi, dod man pusi?»

Čigāns: «Nem ar'.»

Tālāk ietot, tas satiek kalpu.

Kalps: «Kurp iedams?»

Čigāns: «Uz muižu pēc 7 $\frac{1}{2}$ rbļ.»

Kalps: «Kur tu tik daudz liksi, dod man pusi?»

Čigāns: «Nu labi, saimniekam atdevu pusi un tev, kā viņa kalpam, atkal pusi.»

Muižā satiek vagaru.

Vagars: «Pēc kā nākdams?»

Čigāns: «Pēc 3 $\frac{1}{2}$ rbļ.»

Nākošos 3 $\frac{1}{2}$ rbļ. iet nodzert krogā uz krīta. Atnācis no kroga, tas iet pie muižas kunga. Muižas kungs: «Guli nu, ka varu uzskaitīt piecpadsmit!»

Nu čigāns nāk pie atjēgas: «Man vairs neviena nav.»

Muižas kungs: «Kur tad palika?»

Čigāns: «7 $\frac{1}{2}$ saimniekam, 3 $\frac{1}{2}$ kalpam, 3 $\frac{1}{2}$ krodzniekam.»

Muižkungs pasmejas un liek atsaukt naudas kārotājus. kuņiem uzdod, cik nu kuņam nākas. Tā čigāns paliek sveikā. Tas saka: «Labi gan, ka cilvēks ir devīgs!»

Auniņu Elza, no Rīgas.

b. MUĻĶIS MUIŽKUNGS.

1611.

Kādā laukā strādājuši strādnieki. Te pienācis muižkungs paskatīties, kā labi šiem veicas. Piepēži viens no strādniekiem atšķīries un soļojis projām. Kad muižkungs viņam uzsaucis, uz kuriem šis tā iešot, tas atbildējis: «Sevis pēc». Muižkungs tam uzreiz atcirtis: «Ko, tu iesi sevis pēc? Cik es tev maksāju, tev jāiet manis pēc.»

Jānis Dorba, dzirdējis Burtnieku pag.

1612.

Vīrs iegājis muižas meža un salasījis veselu maisu sviķus. Ceļā uz māju tas satīcis muižkungu. Šis uzstājies:

Saki, vīrs, kas maisā?» — «Saki, kungs!» mierīgi atbildējis vīrs un gājis savu ceļu tālāk. Kungs meties vai zils no dusmām.

Piezīme: Citā pusē sviķus sauc par sakiem.

L. Kumsare, no Rīgas.

1613.

Uz Lielo muižu atbraucis no Vāczemes jauns muižkungs. Tūliņ viņš pavēlējis iet pušiem zivis zvejot. Šie sakēruši ar' lērumu zivju un vēžu. Bet muižkungs līdz šim nemaz vēžus nebijis redzējis un licis tos visus izmest ārā. «Kāpēc, cienīgs kungs, tā?» iepikstējies pavārs. — «Tur mut', lop', es tokš' neādīs kukaiņ!»

Uzrakst. V. Skuja. Lielvārdes pag.

Teic. K. Zariņš. Jumpravā.

1614. «Es tāpat domāju».

Kādam baronam bijis muižkungs, kas uz visiem barona vārdiem atbildējis: «Es ar' tāpat domāju!» Barons gribējis izzināt, vai šis tik tāpat pakaļ runā jeb domā arī. Barons teicis: «Es domāju. rītā būs sāls jāizsēj». Muižkungs teicis, ka viņš arī to pašu domājis. Nu barons zinājis, kas par vainu.

Uzrakst. A. Jūgs.

Teic. P. Jūgs. 64 g. v., Valkā.

Variants uzrakst. Ezeres pag. Muižkunga vietā — vagars.

LFK 647, 391.

1615.

Reiz kāds lielskungs ar citiem lieliem kungiem sarunājušies. Citi lieli kungi teikuši, ka šā muižas kungs esot dumjš. Bet lielam kungam to nevarējis neviens iestāstīt, jo viņš teicis, ka šā muižas kungs esot ļoti gudrs cilvēks. Citi lieli kungi norunājuši savā starpā to lielam kungam pierādīt. Kādu reizi viņi sarīkojuši ļoti lielu un greznu balli. Starp citu ticis ielūgts arī muižas kungs. Nu citi kungi prasījuši lielo kungu, lai pierādot, ka viņa muižkungs esot gudrs. Lielskungs nu tam prasījis dažādus jautājumus. Muižas kungs tiesām jau bijis tik tālu iemanījies, ka atbildējis ļoti prātīgi. Kungi jau sākuši domāt, ka šie, laikam, būšot vilušies. Lielskungs prasījis, vai miežus neesot labāki sēt smilts zemē. Muižas kungs papurinājis galvu un teicis: «Ja, ja!» Kungs viņam parasti uzstādījis

tādus jautājumus, kur nācies atbildēt ar jā. Kungi savā starpā nu norunājuši muižas kungam prasīt, kādus zirņus labāki sēt un kādi labāki augot: vārīti, vai zaļi? Viens kungs, piecēlies un pagriezies pret muižas kungu, jautājis, kā šis domājot, vai vārīti zirņi esot labāki sēt kā zaļi, un vai tie labāki augot? Muižas kungs arī tūlīt apstiprinājis, teikdams: «Es arī dūmāju, ka vārīti aug daudz labāki! Ko vien viņam jautājuši, visur viņš piekritis. Kungi tūlīt sākuši smieties. Muižas kungs tikai nosarcis un domājis, ka, laikam jau, nu gan šis nebūšot pareizi izrunājies, sācis kautko stāstīt, bet neko prātīgu nevarējis izrunāt. Lielskungs redzējis, ka tiešām muižas kungs nav pie pilna prāta un teicis uz citiem kungiem: «Taisnība, taisnība jums! Muižas kungu tas tūlīt atlaidis un jautājis tam, vai šis esot labi vai slikti darījis, viņš domājot, ka esot labi darījis. Muižas kungs piekritis tam. Tikai, kad bijis jāiet prom, tad gan vairs neteicis, ka labi.

Uzrakst. Br. Riekstiņš, Rīga.

Teic. Mārtiņš Vanags, 56 g. v., Cēsaines pag., Madonas apr.

Nokl. Patkules pag.

LFK 72, 8161.

c. MUIŽKUNGS UN SULAINIS.

1616.

Dzīvojis reiz muižkungs, kam bijis sulainis ar vienu aci. Sulainis stāstījis visādus sliktus darbus par muižkungu. Muižkungs to padzirdējis, atsaucis sulaini, dusmīgi teikdams: «Kāpēc tu mani apmelo?»

Sulainis: «Mēle jau teica, bet ne es!»

Mirdza Grintāle, no Mellužiem.

1617.

Netālu no kādas muižas uz sētas rinda tupējušas ļoti daudz vārnas. To ieraudzījis muižas kungs. Viņš gribējis visas vārnas nošaut, tādēļ pasaucis kambarsulaini, jo pats šaut neprātis, un teicis, lai nošaujot visas vārnas. Sulainis atbildējis, ka ar vienu šāvienu nevarot visas nošaut. Muižas kungs teicis, lai tik klausot viņa pavēli. Kad nospiežot flintes gaili, tad flintes stobru vajagot (no viena gala) grozīt uz vienu un otru pusi.

Sulainis paklausījis pavēli, bet pēc šāviena visu vār-
nu vietā atradis tikai vienu.

Drakst. Arvids Rungulis. Valkas ps. p. sk. No Erģemes p. Vibuliem.

Teic. Gusts Jūgs.

LFK 14, 245.

d. PLESOŅA MUIŽKUNGS.

1618.

Muižkungs aizbraucis uz pilsētu. Meitas gribējušas pan-
kopus cept. Viņas zinājušas, ka kunga papagaiļis pastā-
visu visu kungam. Meitas ar adatu un diegu aizšuvušas šim
dibenu, lai viņš drīz nosprāgtu. Nu meitas sākušas cept.
Ieraudzījušas, ka kungs brauc mājā, salējušas visu miklu
spaini. Kad kungs iegājis pie papagaiļa, šis kļiedzis: «Kas
tāt, tas aizsūt, pankopus draņķī.» Kungs nu sapratis, kas
par lietu. Drīz pēc tam papagaiļis nosprādzis.

V. Bite, no Melluziem.

1619.

Kāds muižkungs bijis vairak reizes dzirdējis, ka daudz
kulēju pa kuļamo laiku tik šurp turp pa riju un ap riju
nolodājot un noguļot. Reiz viņš aizgājis pats uz riju no-
skatīties. Ielidis nemanot palieveni salmos, kamēr strād-
nieki taisījušies uz kuļšanu. Bet kāds no strādniekiem to-
mēr to redzējis un pateicis rijniekam. Šim tūdaļ iekritis
prātā, bargo muižkungu brangi izmozēt. Kādam no kulē-
jiem viņš paklusām ieteicis, lai nolienot kaut kur projām.
Pa tam klājiens bijis sataisīts. «Nu ātri pie kuļšanas!» rij-
nieks uzklēdzis kulējiem. «Bet vai visi arī tik esot kopā —
vai kāda netrūkst?» viņš piebildis. «Kā tad — viena trūkst!
— Nu, kur tas varētu būt ielidis? Vai gan, nelietis, ne-
būs kur nolidis un apgūlies? — E, Dibenu Kārli, iesim
uzmeklēsim! Tas rakaris jau pie pirmā klājiena trūkst.
Nu pag', es viņam parādišu!» Gājuši meklēt, papriekšu,
zināms, pa citām vietām . . . tad uz palieveni. Kārlis pir-
mais tumsā atdūries pret cilvēku. «Lūk, šo viņš gu!» Rij-
nieks jau tūlīņ sācis apstrādāt muižkunga muguru: «Ak tā,
slīņķi, rakari! tā man lodāt pa palieveniem, kad citi strā-
dā nosviduši!» Bet pēdīgi taču muižkungs sācis brēkt, ka
šis tas esot. — «Ai, cienījamais muižas kungs! . . . Kas to
domāja!» rijnieks izsamisis . . . No tās reizes muižas kungs
vairs negājis tumsā darbiniekus pārraudzīt.

No derīg. gr. apg. nod. kalendara 1925. g.

1620.

Kādā Lietavas muižā netālu no Leckavas, dzīvojis nezin kāds muižas pārvaldnieks Žabovs. Reiz pie Žabova iebraucis no Saldus žīds un iestiklojis Žabovam logus. Kad darbu beidzis, prasījis «magaričas». Žabovs licis savam kučierim, lai nogāž žīdu pie zemes un lej spirtu mutē. Tā nu arī kučieris žīdu piedzirdījis. Žīds nu steidzies, cik vien ātri varēdams, uz «šabām» mājās. Kad viņš bijis pie Sesiles plāvām, saule jau bijusi aiz meža galiem. Te žīdam, nabadziņam, uznācis milzīgs nogurums un viņš aizmidzis.

Uznākusi nakts. Zirgs nocēlis ratu priekšu un ar to vien iegājis plāvā ēst zāli. Otrā dienā žīds atmodies ap to laiku, kad saulīte taisījusies rietēt. Uzcēlis ratu priekšu un braucis tālāk uz Saldu. Viņš nezinājis, ka ir gulējis nakti un dienu, bet domājis, ka ir vēl «šabu» priekšvakars, un tāpēc steidzies, lai ar sauli tiktu mājās, jo «šabās» žīdiem nav brīv ratos sēdēt un braukt. Kā šis bijis pie Saldus, saulīte aizlīdusi aiz koku galiem. Nu žīds uzsitis savam bērītim, un laidis cik tik vien var. Citi žīdi sākuši brīnīties, šo ieraudzīdami, jo pa «šabām» nedrīkst tā braukt. Nu tikai glāznieks dabūjis zināt, ka jau ir «šabu» diena, un milzīgi pārbiļies.

Lidija Galeniece, no Pampāļu pag.

1621.

Kādreiz Žabovs ar savu kučieri braukuši pa ceļu un saticuši žīdu ar darvas mucu. Darvas muca esot pārdodama. Žabovs prasījis: «Cik viņa maksā?» — bet žīds nekā neatteicis. Žabovs ielicis viņam sauļā 5 rubļi. (Tas noticis pirms kara.) Žīds nu par tādu naudu priecīgs bez gala. Žabovs mucu nevedis vis mājās, bet licis kučierim, lai darvu izgāž zemē, un paši braukuši tālāk. Aizbraukuši kādu gabalu, apdomājušies un braukuši atpakaļ skatīties, vai žīds neliek darvu atpakaļ mucā. Piebraukuši tie redz, ka žīds nosvīdis ņemas gar darvas mucu. Žabovs izlējis darvu atkal zemē un žīdu par tādu joku licis apvilināt darvā un tad apkaisīt spalvām, tā ka viņš izskatījies pēc velna. Žīds sācis žēloties un kliegt, bet Žabovs pavēlējis braukt tālāk.

Lidija Galeniece, no Pampāļu pag.

1622.

Reiz dzīvojis kāds muižkungs vārdā Suknis. Kāds muižas rentes zemnieks, vergu laikos, pēc pabeigta darba no-

gājis gulēt un līcis savam puikam, lai šis vaktējot Sukni. Kad viņš jānot, tad lai šo paceļot. Bet puika nezinājis, kas tas Suknis ir. Piejājis muižas kungs un prasījis, ko šis vaktējot, kad citi gulot? Puika atbildējis, ka Sukni vaktējot. Muižas kungam tas ķēries pie goda. Viņš par to līcis nopērt visus tas mājas iedzīvotājus.

Uzrakst. Br. Riekstiņš, Rīgā.

Teic. Jānis Čačis, Cesvaines pag. nespējniēku mājā, Madonas apr.

LFK 72, 3618. Var. no Vecgulbenes LTA 1681.

1623.

Kādreiz zemnieks gājis uz muižu un ceļa satīcis vilku. Parbijies, tas spējis vairs tikai izsaukties: «Ijā — ūjā, vilks!» — Jo bijis dzirdējis, ka ja šos vārdus tābi stipri izkļiedzot, vilks aizbēgot. Tā arī noticis. Vilks pa galvu, pa kaklu ieskrējis krūmos. Iegājis muižā ķēķī, zemnieks savus piedzīvojumus atstāstījis pavāram, kas nu nevarējis vien nobrinīties. Bet visu viņa stāstu dzirdējis arī muižkungs un milzīgi pārskaities: «Kāpēc tu nevarēji atnākt uz muižu un pateikt man, kur ir vilks, es būtu aizgājis un nošāvis!» Viņš kļiedzis un līcis uzskaitīt zemniekam 15 rikstes.

Uzrakst. Jānis Meisters, Mēdzules pag., Garaušos.

Teic. Pēteris Kazaks, 89 g. v.

LFK 557. 93.

1624.

Vienam muižkungam bijis tāds paņēmiens: ja kāds viņu satīcis un pateicis labrītu, tad viņš tam atteicis: «Sūds par tavu labrītu, nāc laikā pie darba!»

Uzrakst. A. Korsaks, Ezeres pag., Dreimaņos.

Teic. Jānis Eglīte, 22 g. v., Jāņu muiža, Cēsu apr.

LFK 647, 1380.

1625.

Reiz bijis dikti, dikti bezkaunīgs muižkungs. Vagars norunājis ar ļaudīm kaut kā muižkungam atmaksāt. Vagars aizgājis pie muižkunga un žēlojies, ka kalpi viņu nemaz vairs neklausot. Esot slinki un uzdoto darbu nepadarot. Muižkungs nezinot nekāda padoma. Tad vagars teicis, lai palienot rijā, kad kuļ, zem klājiena, tad pats pārliecināšoties. Muižkungs, mulķis, klausu arī. Otrā rītā palien zem klājiena. Atnāk ļaudis un dod ko māc. Muiž-

kungs gan brēc, gan spardās, bet külēji dod tik spriguliem vaļu. Beidzot muižkungam izdevies uzrapties uz sliekšņa. Tomēr külēji to nav taupījuši un nosītuši pavisam.

Kalpi saukti pie tiesas. Tiesai tie stāstījuši, ka tie muižkungu noturējuši par pašu velnu. Un tā tie tikuši no soda vaļā.

Uzrakst. Bertilla Zariņa, Rīga.

Teic. Minna Auziņa, 56 g. v., Rīga, nespējnieku patversmē.

LFK 694. t.

Varianti LTA 609, 1560.

1626. «Sika — saka».

Vec-Saukas muiža nomiris vecais lielskungs. No arzemēm atbraucis viņa mantinieks. Tas nekur necietis vecā lielkunga ievesto kārtību. Viņš atlaidis muižkungu, padzinis vagaru, un ja tikai kāds ieminejies: «Tā mēs darijām pie vecā lielkunga!» tam uz vietas bijis pēriens gatavs. Jaunais lielskungs atvedis, nezin no kurienes, jaunu muižkungu, tādu traku vācieti, kas no lauksaimniecības nesapratis nekā, tikai nežēlīgi mocījis laudis. Reiz pagasta laudis bijuši sadzīti muižas plāvās sienu plaut. Katram plāvējam bijis klāt savs striķis, ar ko izkapti uzasināt. Plāvēji apstājušies un uzasinājuši izkaptis. Tai brīdī piejājis muižkungs. Redzēdams plāvējus apstājušos, tas tapis aiz dūsmām traks. Lamājis vagaru un plāvējus sācis kapāt ar savu ādas pātagu. Kad tā trakodams piekūsis, tad piesaucis pie sevis vagaru un plāvējus, un kļiedzis: «Tu vien' lop'! vai tu neredz', ka to zemniek' lop' negrib to plāv' plavtīt, bet viņ' tik slinko un stāvēdam' laisa to sika-saka, sika — saka! Es tev liek' tūliņ atņemt no vine tā sika — saka (striķis) un nest uz muiž' pie to lielkung'. un tur dabus' vien' ontlīg' pērien!» Neko darīt! Vagaram bijis muižkungam pavēlei jāklausa. Tas atņēmis plāvējiem striķus un aiznesis uz muižu. Muižkungs jau bijis priekšā un to jau lielkungam apsūdzējis. Kučiers ar rijnieku jau bijuši pasaukti, kas tūliņ nodevuši pašam vagaram pērienu.

Plāvēji palikuši bez striķiem, ar neasām izkaptīm vairs nevarējuši plaut. To redzēdams, jaunais muižkungs tapis gluži traks. Visus sulaiņus, kļētnieku, kučieri, rijnieku, pikjeri un staļa puišus aiztriecis uz lielo purvu pēc rīkstēm. Tie arī atveduši trīs vezumus un stājušies pie plāvēju pēršanas. Siena kasējas ielenkušas muižkungu un gauži lūgušas, lai neper nevainīgus plāvējus. Bet bargais muižkungs bijis nepielūdzams. Uz zirga sēdedams, tas ka-

pājis ar pātagu pa sieviešu galvām, tā viņas no sevis atgaiņādams.

Lūdēju pūlī iejaucies bandinieks Ķekānu Kristaps, un veikli pašāvis muižkunga zirgam zem astes lielu asu dadzi. Zirgs nu vairs nebijis savaldāms, kā viesulis tas ar visu jātnieku skrējis pār laukiem un pļāvām riņķu riņķiem, kamēr ieskrējis Kausiņā (mazs, aizaugošs ezeriņš), kur noslicis kopā ar varmācīgo muižkungu.

Veci ļaudis stāsta, ka ap pusnakti daudzreiz esot redzējuši muižkungu ar savu trako ērzeli aulēkšojam apkārt Kausiņam, gar Dūņupi uz pļāvām un atpakaļ.

Uzrakst. K. Oga, Rīgā.

Teic. vecmamiņa.

1627.

Dundagas trakajam kungam» bijis muižkungs Freija, kas nav bijis mazāk briesmīgs par pašu baronu. Kad Freija nomiris, tad suņi kaukuši pie viņa kapa un kausuši zarku laukā. Vairāk reizes aizmetuši, bet tas nav līdzējis. Tad kapu aizmūrējuši. Nu gan suņi vairs nekā nav varējuši padarīt. Vecais Juris, kas tanī laikā spēlējis pravieša lomu, teicis:

«Suņa daba, suņiem rada, vēl paies labs laiciņš, kamēr suņi nekulsies apkārt.»

T. D., Talsos.

IFK 843. 84.

1628.

Kādreiz Cēsvainē dzīvojis nīkns muižas kungs. Kad jājis strādniekus apskatīt, tad tas ņēmis līdzī lielu kūju, ar kuņu tad strādniekus pārmācījis. Jaunie puikas jau daudzī no tā bijuši cietuši. Kad tas jājis klāt, tad puikas viņam saukuši: «Cienīgtēvs!» Kad jājis prom, tad saukuši: «Novalka! Novalka!»

Kādreiz aiz meža četri arāji ardami ieraudzījuši «novalku» jājam. Tad viens no viņiem, stiprāks būdams, sacījis: «Kad novalka jā, tad jūs skrieniet mežā, es viens pats palikšu!» Tad viņš tiši savu vagu sācis laist nepareizi. Novalka piejādams sācis brēkt un rādīt savu kūju: «Nav brīv vādzen laist! nav brīv vādzen laist!» Arājs šim kūju izrāvis, norāvis novalku no zirga un nodevis tam biezu kārtu. Citiem tas uzsaucis: «Voj redzējāt, kā bija!»

Pēc tam novalka divas nedēļas palicis uz gultas un aizvērīs acis uz mūža dusu.

Uzrakst. Anna Liepiņa, Kraukļu pag., Madonas apr.

Teic. Ede Palže, ap 78 g. v., no Kraukļu pag., Madonas apr.

LFK 79. 5.

e. MUIŽKUNGA SIEVA.

1629.

Kāda muižas kunga sieva vienmēr gribējusi ēst liellopu plaušas, bet pats kungs aprēķinājis, ka tas iznākot par dārgu. Viņš apjautājies pavāram, vai nevar tā sievu atradināt no plaušu ēšanas. Pavārs ieteicis sievu izvest caur virtuvi, kad viņš gatavošot pusdienu. Labi. Tikko kungs ar kundzi nāk caur virtuvi, pavārs uzliek plaušas uz blūķa un pats, noģērbies kails, sēstas tām virsū — vienreiz, otrreiz, līdz tās paliek pavisam plakanas. Kundze jautājusi, vai tā maz vajagot darīt. «Jā», pavārs apstiprinājis. No tā laika muižas kundze vairs neēdusi plaušas.

Julijs Egle, Jēkabpils apr., Zālves pag.

(Sk. 1630. anekd.)

IV. Kungs un muižas ļaudis.

1. KUNGS UN SULAINIS.

1630.

Reiz teicis kāds barons uz savu sulaini Janku: «Saki man, Janka, to lietu, vai tu to zini: es vakaros aizeju gulēt ar labi piecētu vēderu, un rītā tas ir ļoti tukšs, lai gan naktī netieku ne reizes ārā bijis?» Jancis pasmējies, teikdams: «Tur ir kāds zaglis, kas piezogas un to aiznes!» — «Nu, Janka, vai tu nevarētu kādu nakti viņu novaktēt?» Uz ko šis atbild: «Varētu gan, bet tad jūs man iedodiet labu pletni, ar ko zaglim salaist». Kungs arī iedod. Janka nu nosēžas pie gultas uz vakti. Līdz ko kungs taisa kādu troksni, tā Janka tik uzvelk. Kungs kliez: — «Nesit mani!» Bet Janka atbild: «Es jau jums nesitu, bet tikai tam zaglim, jo nav iespējams tik smalki tādām nieka zaglim iesist, lai jums neķertu.»

Otrā naktī kungs ne par ko vairs nelicis Jankam vaktēt.

Fricis Krēslīšs. Vecgulbenes pag.

LFK 142. 2074.

1631.

Kāds barons nekad nevēlējies satikt savus parādniekus. «Johan», viņš teicis savam sulainim, kad atnāk

mans kreditors Šmoliņa kungs, tad pasaki viņam, ka ne-
esmu mājās». Pēc laiciņa atnācis Šmoliņš un vaicājis su-
lainim, vai barons mājās? — «Dievamžēl, nav! Izgaja!»
nojiet! Piemirsu. Iešu tam paprasīt». T. Aizpurs.
atbildējis sulainis. — «Uz kurieni?» — Sulainis: «Atvai-

1632.

Kāds kungs bijis nabags, bet citiem kungiem to nav
gribējis rādīt. Kādreiz atnākuši viesi, bet uz galda nav
bijis galdauta. Kungs prasījis sulainim, kāpēc neesot gald-
auts uzklāts. Sulainis atbildējis, ka galdauta neesot.

Kad viesi aizgājuši, kungs teicis sulainim: «Kā tu
man tad' lēl' kaun' padarīj': tu sak', ka galdaut' nav. Tu
tok varēj' teikt, ka galdaut' vešā.»

Otreiz, kad atnākuši viesi, uz galda trūcis sviests.
Kungs prasījis sulainim: «Kāpēc nav sviests uzlikts?»

«Sviests vešā», atbildējis sulainis.

A. Kuķēna, no Pabažiem.

1633.

Kungs aizsūtījis sulaini uz bodi pēc sērkokociņiem un pie-
kodinājis: «Tik pamēģini, vai nav mitri, vai deg!» Su-
lainis atnesis un teicis: «Visus izmēģināju, visi labi deg!»
un parādījis kastīņu, pilnu ar apdegušiem sērkokociņiem.

Uzrakst. R. Čube

Teic. vecmāmiņa, 79 g. v., no Apguldes.

Var. no Valkas, PBK (= P. Birkerta krātuve).

1634.

Kāds kungs nokaitinājis otra kunga sulaini. Reiz ga-
dījies, ka kungs sūtījis savu sulaini pie šī kunga, uzlūgt
pie sevis viesībās. Sulainis aizgājis un teicis: «Mans kungs
sūtīj' man' pie tev' un lika lūgt tev' pie sev'.» — «Vai tavam
kungam labāks nebij ko sūtīt?» jautā kungs.

«Labāks aizgāja pie labāka, es pie tev'», atbildējis su-
lainis.

A. Kuķēna, no Pabažiem.

1635.

Kāds muižas sulainis bijis varen kārs uz pankūkām.
Reiz tas nozadzis lielmātei miltus, sajaucis mīklu un kādā
klusā brīdī izlaidis uz pannas, lai izceptu sev garšīgu kū-
ku. Bet tikko viena puse drusku apcepusi, nākusi liel-

māte. Sulainis rāvis kūku no pannas un spēris šķidro, ne-
apcepto pusi uz galvas, apcepto uz augšu un cepuri virsū.
Lielmāte izskatījusies, izostījusies, bet atrast nekā nav
varējusi. Sulainis pa to laiku cietis briesmīgas deguma sā-
pes. Lielmātei aizejot, tas rāvis cepuri no galvas ar visu
kūku, bet līdz ar kūku nonākuši arī mati. Tik tāds kā
kronitis vien palicis ap galvu gar ausīm.

Uzrakst. V. Mežgailis.

Dzirdēta ap Limbažiem.

Var. no Lādes pag., Valm. apr. Sulaiņa vietā — pavārs. LFK 32. 3613.

1676.

Sulainis nes kungam tēju un tura pirkstu glaze. Kungs
sauc: «Tu, lops! Ko tu turī pirkstu tējā!» — «Neuztrauca-
ties, kungs, tēja nav karsta, pirkstu nesadedzināšu!» mie-
rīgi atbildējis sulainis.

Uzrakst. R. Čube.

Teic. vecmāmiņa, 79 g. v., no Apguldes.

1677.

Kāds sulainis nesis pusduci šķīvju. Nejauši tam pasli-
dejusi kāja. Sulainis kritis un šķīvji sasītušies. Kungs, to
dabūjis zināt, sacījis: «Kā tas tev tā nu varēja gadīties,
ka tie šķīvji sasītās?» Tad sulainis paņēmis otru pusduci
šķīvju, nometis tos kunga priekšā zemē tā, ka tie sapli-
suši un sacījis: «Lūk, šitā, cienījamais kungs!»

Uzrakst. Aleksandrs Linde, Rīga.

Teic. E. Grundmane, 50 g. v., Kandavā.

LFK 625. 81.

1678.

Reiz dzīvojis viens kungs, un pie tā kunga sulainis.
Kungs bijis skops un bailīgs, bet sulainis krietns un go-
dīgs. Kad kungs devis sulainim ēdienu gatavot, tad viņš
stingri uz to raudzījies, lai tas tiktu kārtīgi pagatavots. Sa-
protams — nekādus dārgus ēdienus jau viņš neizvēlējis —
skopums neatļāvis. Bet no tā mazuma, ko viņš devis su-
lainim, vajadzējis prast pietiekoši atlicināt nogaršošanai.
Reiz kungs iedevis sulainim trīs pupas un licis no tām pa-
gatavot pusdienu. Bet lai tikai pieraugot, ka kārtīgi izga-
tavojojot, Sulainis, nabadziņš, nevarējis saprast, kā te var
kārtīgi izgatavot, kā nekārtīgi, jo ko tad no trijām pu-

pām nogaršosi, ko kungam dosi. Tāpēc piemetis sāli tā vien pēc acu mēra. un arī to vārīšanu tā uz labu laimi no-teicis. Bet nebijušas vis pusdienas izdevušās pēc kunga prāta, bijis par maz sāls, un arī pietiekoši izvārījušās ne-bijušas. Sulainis mēģinājis aizbildināties, ka šis jau ne-varējis nekādi nogaršot no tāda mazuma. Par tādu atbildi kungs galīgi saskaities un teicis, ka sulainim vajadzējis vispirms apēst vienu pupu, t. i. pārlicināties, vai pie-tiekoši sāls. tad otru, vai ir pietiekoši izvārījušās, un tad tik trešo celt kungam priekšā. Bet šitā tikai tāda veselības bojāšana vien esot.

Uzrakst. Tāivalds Mālnieks, Valsts Rēzeknes komereskolā.

Teic. Ede Mālniece, no Vietalvas pag.

LFK 608, 425.

1639.

Kungs dzirdējis, ka sulainis priekšistabā vaidējis pēc dzēriena. Kungs piezvanījis. Ienākušam sulainim tas pa-vēlējis atnest ūdeni. Kad tas bijis izdarīts, kungs teicis: «Dzer nu, es jau dzirdēju, ka tu brēci!»

Uzrakst. A. Jūgs.

Teic. P. Jūgs, 64 g. v., Valkā.

Var. no Emburgas pag.

LFK 450, 1252.

1640.

Reiz vienam lielkungam bijis sulainis, kas pie viņa dienējis jau ilgu gadus. Bet viņš kļuvis dīkti slinks. Kungs to ielicis šķūnī, lai guļ, un licis vēl pienest ēdienu. Tad pieņēmis jaunu sulaini. Tas bijis labs un uzcītīgs. Bet kad redzējis, ka vecais tik guļ un ēd, arī kļuvis slinks. Kungs šķūni aizdedzinājis. Nu jaunais sulainis grūdis vecajam sānos: «Ei, celies augšā!» Vecais tikai atrūcis: — «Lai deg, man netik ne runāt?» —

Uzrakst. Alma Medne, Rīgā

Teic. M. Luce, Rīgā.

LFK 450, 1014.

1641.

Reiz kādam sulainim bijis jābrauc uz kādu vietu. Tur pagājusi vairāk kā diena. Bet sulainim bijis jādzīvo pie kunga, un tas ne labprāt palaidis sulaini uz dienām no se-vis projām. Tam labprāt paticis aizvienam sulaini pasaukt pie sevis. Sulainis, to labi zinādams, domājis, ka kun-

gam nevarot teikt, ka šim jābraucot projām uz vairākām dienām, tad kungs šo nelaidīšot. Sulainis nu sagudrojīs joku kā kungu piešmākt. Tas iegājis pie kunga un prasījis, lai viņu palaižot uz kādu laiku. Kungs nu domājis, šim jau nu vienmēr kārtīgs sulainis esot, varot jau uz kādu laiku palaist viņu no mājām laukā. Cik tad ilgi šis būšot no mājas projām? - jautājis kungs. Nu, vairāk gan par stundu būšot. Kad jau tik vien, nodomājis kungs, tad jau lai ejot. Sulainis mudīgi paķēris kūju un aizlaidies. Kungs nu pēc stundas saucis sulaini. Vēl neesot mājās. Saucis pēc divām, trim stundām — neesot mājā. Neko darīt. Sulainis palicis nezin kur. Kungs gan noskaities par tādu velna nelaimi. Tā sirdijies un gaidījis to veselu dienu. Tikai otrā dienā pie vakara sulainis pārradies mājās. Kungs nu bijis noskaities kā uguns un tūliņ pavēlējis sulainim nākt pie viņa iekšā. Sulainis jau zinājis, ka nu āda būšot pušu, bet tas nemaz nebijies, gājis tikai droši iekšā. Kungs pārskaities brēcis: kā šis drīkstējis bez atļaujas tik ilgi blandīties apkārī! Sulainis droši atteicis: «Bet jūs jau mani, lielskungs, palaidāt! Es jau teicu, ka nebūšu par stundu agrāki mājā, bet gan vēlāki. Cik ilgi? To jau šis pats arī nezinājis. Iznācis drusku vairāk kā diena!» Kungs nu apdomājis. To gan sulainis teicis, ka ilgāki par stundu būšot prom, cik ilgi — to jau nefeicis. Sulainim esot taisnība, un šis nepareizi uzbrucis. Kungs nu teicis, ka labi būšot, lai ejot vien pie darba un otreiz sakot skaidrāki, kur šis ejot. Sulainis pasmējies vien par savu gudribu.

Uzrakst. Br. Riekstiņš, Rīgā.

Teic. Kārlis Upīts, Cēsaines pag., Madonas apri.

LFK 72. 14185.

1642.

Reiz kādam lielkungam bijis visai niķīgs sulainis. Tā reiz lielkungam pietrūcis pacietības klausīties sulaiņa runāšanā, un viņš tam nikni uzsaucis: «Turi muti!» Sulainis arī paklausījis un izgājis ārā. Pret vakaru kungs sauc sulaini iekšā un prasa, cik klausēnieku bijis šodien no Meža mājām. Sulainis plātās ar rokām, rāda uz pirkstiem un nesaka ne vārda. Kungs nobijies domā, ka sulainis palicis mēms. Liek atsaukt ārstu. Sāk nu kungs stāstīt ārstam, ka sulainis uz vietas mēms palicis, liekot runāt un nerunāt. «Ak, ta nu es drīkstu runāt», sulainis priedīgi iesaucies.

«Tad jau atkal labi. Pirmīt jūs man paši pāvelejat turēt muti!» Nu tikai kungs nopratis, ka ticis izjokots.

Nolendorfu Vilma. no Kabiles pag.

1643. (var.)

Kādam lielam kungam bijis ļoti pļāpīgs sulainis. Kungs nevarējis ilgi noklausīties sulaiņa pļāpašanā un kādreiz viņam uzklēdzis: «Turi muti!» Sulainis uz vietas apklusis un sācis turēt muti. Pēc kāda laika kungs iesaucis sulaini iekšā un licis pateikt kučierim, lai tas sajūdzot zirgus, kungs gribot izbraukt. Sulainis aizgājis pie kučieņa un tam ar zīmēm mācījis, ka kungs licis sajūgt zirgus. Kučieris nodomājis, ka sulainis palicis dumjš: pie kunga aizgājis, viņš stāstījis, ka sulainim prāts esot pavisam aptumšojies, nerunājot vairs pavisam, mētājoties ar rokām un mīdoties kājām. Kungs arī noticējis, ka sulainis tiešām traks un tapēc licis atsaukt dakteri. Atbraucis dakteris. Kungs izstāstījis tā un tā, sulainis esot vai nu mēms, vai traks palicis, nerunājot vairs ne vārda, kaut gan šis liekot runāt. Kolīdz kungs pateicis, ka šis liekot runāt, tūlīt sulainis noņēmis roku no mutes un sācis stāstīt, ka šis jau neesot ne mēms, ne traks, tikai kungs no rīta šam esot pavēlējis turēt muti, un cilvēks jau ar aizlaisītu muti nevarot runāt. Nu tikai kungs sapratis, ka ticis no sulaiņa briesmīgi izjokots. No tās reizes sulainis varējis runāt, ciek ilgi grībēdams, bet kungs vairs nekad nelicis turēt muti.

Uzrakst. Br. Riekstiņš, Rīgā.

Teic. Jānis Kļaviņš. Grašu pag., Madonas apr.

LFK 72, 815.

1644.

Sulainis uzsaka savam kungam dienastu. «Par ko? Par ko?» dusmīgi prasa kungs. — «Par to, ka jūs esiet tāds ātrs!» — atbild sulainis. «Nu, gluži netaisnība tev nav», saka kungs, «bet tu arī zini, ka tas atkal ātri pāriet». — «Tas arī tūlīt atkal nāk!» — Kungs smejas. Viņš neatlaida sulaini, bet savu ātrumu.

Uzrakst. A. Siliņš. Kalsnavas Gribēnu pam. skolā.

Teic. V. Šules, 44 g. v., Kalsnavas Lielgribēnos, Madonas apr.

LFK 159, 52.

1645.

Kāds kungs rīko viesības. Kad nu galds ir uzklāts, kungs redz, ka nav servjētes. Kungs atsauc kalpu un prasa

servjetes. «Mums jau kungs, vairāk nav». atbild kalps. Kad viesi aiziet, kungs saka kalpam: «Vai, kā tu nemaz neapķēries! Tu taču varēji teikt, ka uz bēniņiem žāvējas, nevis, ka nav!» Labi. Otrā dienā atkal sanāk viesi, bet nu pietrukst tējkarotes. Kungs atsauc kalpu un prasa karotes. «Tējkarotes uz bēniņiem žāvējas», atbild kalps un priecājas, ka bijusi izdevība pielietot kunga doto padomu.

Uzrakst. T. Giedzena, Talsu valsts vidussk.

Teic. no Talsiem.

LFK 230. 3401.

1646.

Kādam kungam bijis sunītis — vārdā Bobītis. Kungs vienmēr teicis: «Ir gan man tā Bobīt' gudr'! vis man viņ zin, tikai runāt nemāk.» Kādu dienu sulainis to izdzirdis un teicis: «Jā, lielskungs, es zinu tādu vīru, kas var sunus iemācīt runāt.» Kungs bijis ļoti priecīgs un prasījis: «Bet ēkš cik ilg' laik' viņš to Bobīt' emācis runāt?» — «Nu, kādus pāra mēnešus Bobītim vajadzēs mācīties. Maksa 200 rubļu par mēnesi.» Kungs bijis ar mieru. Viņš iedevis sulainim 400 rubļu un pavēlējis vest Bobīti pie skolotāja. Sulainis paņēmis Bobīti un aizgājis. Aizgājis labi tālu no muižas, viņš nosītis Bobīti, apracis zemē un nācis atpakaļ. Muižā paziņojis kungam, ka aizvedis Bobīti mācībā. Pēc diviem mēnešiem braucis ar karieti Bobītim pakaļ. Atgriezies atpakaļ, stāstījis kungam, ka Bobītis runājot tīri labi, bet būšot vēl viens mēnesis jāmacās. Kungs iemaksājis vēl 200 rubļu. Pēc viena mēneša sulainis braucis galīgi Bobītim pakaļ. Atgriezies muižā tīri nošļucis un stāstījis, ka Bobītis esot pavisam labi runājis un ceļā devis tik saprātīgas atbildes un jautājumus, ka brīnums, bet kad viņš piepēži ieprasījis, vai lielskungs vēl ar ķēkšu knakstoties, tad viņam uznākušas dusmas, un viņš Bobīti nosītis. Viņš nu gan esmot vainīgs, bet lai lielskungs par viņu apžēlojoties. Lielskungs to uzslavējis, iedevis vēl 50 rubļu un teicis: «Tas lab', ka tu to drank' ir nosītis! Ja nu šito cienmāt dabūt zināt, kas tad būt? Tad drank sun' varēt vis muiž' sajaukt!»

J. Gernsdorfs, no Kastrānes pag.

1647. (var.) Vecā tēva stāsts.

Mūsu tēvu tēvu nostāstos bieži sastopām dumju baronu — kungu un gudru latvieti — kalpu. Kā nekā, bet tie

dunjie kungi bijuši makten labi kungi. kurus toties' kalpi šmaukuši par lielāku sumu.

Tā kādreiz vecam baronam bijis gaužam miļš un gudrs suns. Taisījis visādus niķus un stiķus. Mācējis pat i uz astes sēdēt, i uz muguras gulēt, i uz visām četrām kājām staigāt, i zemu lēkt, i dažādi ķērkēt, i tā tālāk, i tā tālāk, bet nepratis tikai cilvēka balsī runāt.

Reiz, pēc aukstas kapijas un siltiem kliņģeriem, vecais barons pasauc savu sulaini Peksi, vai šis nezinot, kā iemācīt Bobi runāt.

Peksim padoms pie rokas: šis zinot kopštatē vienu gudru aumeistaru, tas izmācīšot.

Labi. Runāts — darīts. Peksis saņem naudu priekš skolmeistara un panziona un ved Bobi augstās gudrībās mācīties. Pa mežu braucot Peksis gudro, kā apšmaukt veco baronu — ilgi neesot šmaucis un kabatas ar' tā kā tukšākas palikušas.

Domā šā, domā tā. Beidzot ņem Bobim aiz dziesmas un — bedrē iekšā, bet pats laiž uz attālāku krogu, kur miests un brandvīns un citas jaukas lietišas, jo priekš Boba skološanas nolemtā nauda nu ir Pekša kasē.

Tikai pēc kādas nedēļas Peksis pārbrauc mājās un gudru ģīmi stājas kunga priekšā: «Viss labi, viss kārtībā. barona lielskungs, tikai pēc mēneša jāved atkal nauda. Tas suns briesmīgi daudz ēdot.»

«Nu lab', lab', Peksi' — še tev par to lab' izdarišan dzeļamnaud'!»

Peksim nu ir māksla rokā. Pēc mēneša viņš saņem no barona lielāku naudas sumu un brauc tikai taisni uz krogu, kur nodzīvo atkal kādu nedēļu. Tā tas turpinās veselu gadu. Barons paliek nepacietīgs un prasa, lai vedot Bobi mājās, diezgan būšot mācījies. Peksis ar mieru — saņem naudu un atkal aizbrauc uz krogu. Pēc nedēļas priecīgs klāt un aizsies saka baronam. «Lielskungs, lielskungs, Bobis māc runāt, rakstīt, rēķināt, tikai dziedāt vēl jāiemācās!»

«Nu lab', lab', bet lai būt' pēdīg' reiz'!»

Peksis saņem naudu un pazūd uz veselu mēnesi. Viņš jūt, ka šī nu, laikam, būs pēdējā reiza. Bet vai ta nu šis ilgi domās? Brauc uz māju un saldi smeļ par savu neganto stiķi.

Pārbraucis stājas atkal kunga priekšā, bet šoreiz briesmīgi bēdīgs: Cienīts, žēlīgs barona lielskungs, viss bij

labi! Bobis jau bija iemācījies runāt, lasīt, rakstīt, rēķināt un arī dziedāt, bet tanī panzionā ar citiem suņiem kopā dzīvodams, bija palicis, pagāns, briesmīgi rupjš. Es priecīgs šim saku: «Bobi, brauksim nu uz māju!» bet šis tā i noprasa, vai jūs, cienīts, žēlīgs barona lielskungs, to resno ķēkšu vēl tāpat bučojot, kā toreiz, kad šis ķēķī zem galda gulējis. Man tā, žēlīgs lielskungs, apskrējās dūša. par tādu rupju bezkaunību, un kā es, cienīts lielskungs, vienreiz vilku, tā šis uz vietas beigts.»

— «Tas lab', tas lab', Peks! Kur tad' dum' lop' tiks?! Še tev vēl par to lab' izdarišan'!»

«Paldies, paldies, cienīgs, žēlīgs lielskungs», Peksis klanās raudādams, «bet Bobis ir dikti miris!»

«Sikspārnis». 1925. g. Nr. 29.

1648.

No medībām pārnāk kungs ar sabristiem zābakiem. Viņš prasa sulainim, kā lai zābakus padarot mīkstākus, tādus, kā zemniekiem? — Zemniekiem jau esot tāds smērs, sulainis paskaidro. Nu, lai pagādānot viņam arī. Labi. Sulainis paņem zābakus un nosmērē ar degutu labi pamatīgi. Ienes iekšā, zābaki spīd vien. Kungs kā velk kājās, tā novārta rokas, kuņas nu bezgala nejauki smird. Kungs dusmīgs ka bail, kur nu lai tādas rokas liekot? Nu citu neko vairs, kā jācērt nost.

Sulainis apsola rokas izārstēt, lai pabāžot tik pa durvīm. Kungs klausā arī. Bet sulainis iedur šim ar lāpāmo adatu pirkstā. Kungs iebļaujas vien un ieģrūž tūlīt pirkstu mutē, nemaz vairs nerunādams par nost ciršanu.

Skujiņa Austra, no Vidrižiem.

1649. (var.)

Reiz lielskungs paņēmis paauklēt mazu bērnu, bet tam taisni tāī brīdī gadījušās dabīgās vajadzības, un nebūšanas notikušās lielskungam pašā saujā. Lielskungs dusmās nosviedis bērnu. izgrūdis roku pa atvērto logu un, acis aiztaisījis, kliezjis sulainim, lai cērtot viņam roku nost. Sulainis, gudrinieks, neņēmis vis zobenu, bet pamatīgu, snalku bērza žagaru un krietni iedrāzis lielskungam pa pirkstiem. Lielskungs, sāpēs uz augšu vien palēcies un bez apdomāšanās ieģrūdis netīros pirkstus mutē. Vēlāk lielskungs pateicis sulainim paldies, ka pavēli nav izpildījis.

A. Ozoliņa, no Bauskas.

vai nav saauguši. Viņš pielicis trepes un uzkāpis augšā, lai pārliecinātos, bet tiklīdz uzkāpis uz kaudzes, tas tūdaļ iekritis iekšā. Tikai pēc kādas dienas, kad strādnieki gājuši uz kuļšanu, tie atraduši zem kaudzes stārasta kaulus, jo miesu peles jau bijušas noēdušas.

Uzrakst. B. Riekstiņš.

Teic. Ilze Zāle, 64 g. v., Kraukļu pag.

LFK 72, 6816.

1654.

Vienam kungam vaidze vager. Nu tā viens čigens aiziet pie to kung un teic, ka viņš ir labs darbu eidējs un ļaužu dzinējs. Lab ir. Kungs pieņem. Pirmdiens rīt jaunes vagers ar visiem darniekem brauc uz tālke pļav. Ka nu aizbrauc tā pļave, vagers liek, le viss gul. Nu tā nu viņ dzīve vis nedēļ. Sān gan atspiest, bet neko dart, ka vagers liek, jādar. Sestdiens vakar pārbrauc mājes, un kungs pras, vai sagrab ar daudz sien? Tas vagers teic: «Kad pļaujām, tad pļaujām, kad grābsim, tad grābsim!» Kungs nav vis apmierants un svēdens rīt grib braukt raudzt. Vagers nu sasauc viss kalps kop un teic: «Mīlie ļautiņi, metīsies ceļos un lūgsim Dievu, lai tā zāliņ aug kā audzis». Kungs aizbrauc raudzt un nodome, ka vagem ir gan varens spēks. Bet čigan tomēr atraide.

Milda Blumberga, Auces p., Rindes pam. skolā.

LFK 526, 246.

d. MUĻĶIS UN VIENTIESIGS VAGARS.

1655.

Kādam lielkungam bijis vagars, kas pastāvīgi, visas kunga domas apstiprinādams, lietojis izteicienu: «Es ar' tāpat domāju, lielskungs!»

Kādreiz lielskungs licis atvest mucu silķu, un, gribēdams pārbaudīt vagaru, tas sācis silķes stādīt uz lauka ar astēm uz augšu un teicis uz vagaru: «Nu, ko tu domā? Vai silķes labāk augs, ja dēstīs astes uz augšu, vai uz leju? Es domāju, ka labāk augs, ja astes stādīs uz augšu.» Vagars uz to atbildējis: «Es ar' tāpat domāju, lielskungs!»

V. Feldmane, no Liezeres pag.

1656. (var.)

Kādreiz kādam kungam bijis ļoti gudrs vagars. Līdz ko kungs stāstījis darbus, vagars tūlīt teicis: «Ēs arī tā domāju!» Tā tas gājis ilgu laiku. Kā kungs stellē darbos, tā vagars domā līdzī. Kādreiz kāds kungs ieteicies, ka viņa vagars esot pavisam muļķis. Bet kā nu to izzināt? Tas ieteicis, lai kungs slāstot, ka viņš domājot stādīt kartupeļus un siļķes kopā. Kungs pasauc vagaru un saka: «Ēs domāju šogad stādīt kartupeļus un siļķes». Tā vagars tūlīt: — «Ēs arī tā domāju!» — No tā laika kungs zinājis, ka vagars ir galīgs zābaks.

Uzrakst. Krišs Baumanis, Cīravas pag.
Teic. Krišs Gutmanis, Ulmales pag.
LFK 808, 55.

1657. (var.).

Kādam kungam bijis vagars, kas vienmēr domājis tāpat kā kungs. Reiz kungs pasauc vagaru un saka: «Ēs domāju, ka tagad vajadzētu sēt zirņus.» — «Ēs arī tāpat domāju», vagars atbild. «Bet vai viņus nevajadzētu papriekš novārit un tad sēt?» kungs jautā. «Ēs arī tāpat domāju», vagars piekrīt. Tagad kungs pārskaišas un kliež: «Ak tā, — tu manu mantu gribi izputināt!» un tūlīt padzen vagaru no vietas, jo sen jau gribējis tikt no viņa vaļā.

A. Graudiņš, Rīgā.

Divi citi varianti: «Mājas viesis», 1864. Nr. 12, «Latv. avīzes», 1866. Nr. 15. Vagara vietā — stārstas.

1658.

Reiz agrākos laikos (vergu laikos), kāds vagars piegājis pie kļaušiniekiem un teicis uz viņiem, lai šie bāžot sienu pašā čorē iekšā. Kļaušinieki pašreiz visi strādājuši ap sienu, to dzīdami šķūnī iekšā un nobāzdami paspārnēs. Par vagara jocīgo pavēli visi kļaušinieki sākuši neganti smieties un par pašu vagaru zoboties tā, ka nabaga vagars vairs nekā nesapratis, ko darīt. Kļaušinieki par tādu joku vārdu, «lai šie sienu bāžot šķorē», smējušies bez gala. Kļaušinieki viņu vienmēr nerrojuši un visādi ķengājuši, kā vien mācēdami. Kādu vakaru vagars pārnācis pie sievas mājās un teicis: «Rīt, siev, tu ej pie kļaušiniekiem, viņi mani vairs nemaz neklausā. Varbūt, ka tevi vēl kaudēsies!» Sieva arī aizgājusi nākošā rītā pie kļaušiniekiem.

Bet ko tu, Dievs! Klausīnieki sākuši bez gala nerrot vagara sievu, ka tā nemaz nevarējusi izturēt. Vagara sieva vairāk arī negājusi uz klausīniekiem. Nu bijis atkal jāiet pašam vagaram un jāklausās zobošanās. Neko darīt. Vagars arī cieties un cieties. Viņš gan domājis visādi parādīt klausīniekiem, ka viņš esot augstāks par viņiem. Vagars bijis arī aitu audzinātājs. Par kādu avēnu tas reiz bijis dabūjis zelta medali. Vagars piesējis medali pie krūtīm un rādījis to klausīniekiem, teikdams, lai uz priekšu viņu vairs tā nenerrojot. Klausīnieki par tādiem vagara vārdiem sākuši neganti smieties. Tie teikuši, kāpēc šis avēna medali ap kaklu sējis, lai labāk piesienot pie dibēnu. Tā nabaga vagars nekāda gala nevarējis ņemt ar nepaklausīgiem klausīniekiem.

Uzrakst. J. Riekstiņš, Rīgā.

Teic. Jozeps Bērziņš, Vecgulbenes pag., Madonas apr.

LFK 479. 966.

e. VILTIGS VAGARS.

1659.

Krogā vīri runājuši par kungiem, ka tiem jābučo roka. Bet vagars lielījies, ka viņš nu gan neesot kungam roku bučojis. Citi neticējuši. Šalīguši uz duci alus, un drošākie gājuši prasīt kungam.

«Vagars man ir gan roku bučojis, pie tam vēl vairāk reizes», kungs paskaidrojis.

Skujiņu Austra, no Vidrižu pag.

1660.

Kādreiz muižkungs apsūdzējis vagaru, ka tas esot patērējis daudz labibas. Barons iesaucis vagaru pie sevīs un jautājis, ko šis uz to teikšot. Vagars taisnojies, ka viņš neesot vainīgs un, uz muižkungu zīmēdams, teicis: «Es tik teic', un kungs tik rakst'! Atnāk pavasaris — tīne tukša!»

Uzrakst. Andžs Rātenbergs, Kuldīgā.

Teic. Jakūlovs, Kuldīgā.

f. GUDRS UN GODIGS VAGARS.

1661.

Kādā muižā vagars līdz ar kūlējiem gulējuši rijā. Nakti vagars izdzirdis, ka viens no kūlējiem, Miķelis Butleris,

vaid: «Vai, kā gribas dzert! vai, kā gribas dzert!» — «Butler, atnes man dzert!» — pavēlējies vagars. Butler paklausīgi atnesis arī vagaram ūdeni. «Padzeries nu!» teicis vagars, sniegdams ūdeni nesējam atpakaļ. — «Es jau, vagara lielskungs, kā divreizes klupu pie spaiņa, tā sauss bija!» —

Uzrakst. Rūta Kārklīņa, no Rīgas.

Teic. vectēvs, no Kalnamuižas.

1662.

Kādreiz viens muižnieks licis notiesāt vagara brāli. Vagars gan lūdzis, lai tas to atsvabina, bet bez panākumiem. Pie muižnieka bijušas viesības. Uz viesībām atnācis arī vagars. Muižnieks, to redzēdams, teicis uz saviem pazīstamiem: «Es zinu, ko vagars man lūgs, bet dodu savu vārdu, ka to nekad nedarīšu.» Vagars, to dzirdēdams, pienācis pie muižnieka un lūdzis: «Muižniek, lūdzu, notiesā manu brāli!» Tā kā muižnieks teicis, ka neklausīšot savu vagaru, tad tas viņa brāli tūlīt arī licis atsvabināt.

Blums Arnolds, no Rīgas.

g. VAGARS UN VAGARA PALIGS.

1663.

Bijušas divas muižas: Veckāķi un Jaunkāķi. Veckāķos par muižnieku bijis Viķins. Jaunkāķos — Krīdners. Krīdners bijis ļoti labs kungs, bet Viķins bijis ļoti slikts muižnieks. Par vagaru viņš bijis ielicis tik rupju cilvēku, ka visi no viņa bēguši. Par vagara palīgu bijis diezgan godīgs zemnieks. Tas nekad nepēris. Kad muižnieks licis kādu nopērt, tad nepēris to visai stipri.

Kādreiz vagars palicis slimš. Vagara palīgam bijusi tāļa māja. Uz muižu viņš braucis ar zirgu. Uz māju braucot, tas ievēlis ratos pāris maisus ar labību. Bet ceļā gadījies nelaime. Pretim nācis Viķins. Viķins prasījis, kur šis braušot? Bet vagara palīgs atbild: «Jūs jau, kungs, vienmēr žēlojāties, ka jums maz labības. Es gribēju jums vest no savas labības». Bet Viķins noskaities un teicis, ja šis nevilksot savu labību atpakaļ uz māju, tad šo tā nopērišot, ka nevarēšot paiet. Šis ticis cauri, brauc ar kunga labību uz māju svilpodams.

J. Stenders, Valmieras latv. pam. skolā.

LFK 584 453.

h. PLESIGS VAGARS.

1664.

Agrākos laikos, kad vagars vēl bija liels vīrs, tas neļāvis nekad muižas strādniekiem pie aršanas apstāties un atpūsties. Tikai ja apstājušies iepīpot un arī vagara pīpi neaizmirsuši, tad varējuši kādu minūti atpūsties. Tādēļ jau arī muižā uz aršanu ejot, neviens neaizmirsis tabāku līdzņemt. Tikai reiz kāds jauns puisis aris, aris un piekusis, nevarēdams apstāties, jo vēl nebijis pieradis pie smēķēšanas. Citi smējušies un prasījuši: «Nu Labānu Pieteri, ko tad tu gaidi?» Un Pieteris arī ilgi vairs negaidījis. Jau nākošo reizi muižā strādājot bijis līdz tabakas rags un pīpe, lai būtu iespējams uz mirkli apstāties un atpūsties. —

Uzrakst. A. Vējiņa, no Viesienas pag.

Teic. Lābāns, no Ergļu pag.

1665.

Vagars Secē bijis ļoti dusmīgs un nelāgs. Bet, paldies Dievam, viņš drīz aizgājis Dieva mierā. Tas noticis šādi:

Strādnieki plāvuši sienu. Vagars, kā jau parasts, jāšus ieradies pie strādniekiem. Te viņš ieraudzījis, ka pa gaisu laižas zosis. Par laimi, tam plinte arī bijusi līdz. Aklās dūsmās vagars pagriezies pret strādniekiem un uzblāvis: «Lūdziet Dievu, būs gaļa!» Te viņš uzšāvis zirgam ar pātāgu un nospiedis gaili. Bet, kā par nelaimi, priekšā bijis grāvis, zirgs paklupis un lode trāpījusi pašu. Tiešām bijis arī jālūdz Dievs, jo «gaļa» bijusi. Necilvēcīgais vagars bijis pie malas. Bet tādu putniņu jau vēl bijis diezgan.

Konrads Kvāls, Seces pag., Baložos.

LFK 523, 517.—518.

1666.

Viens zemnieks strādājis kūtī. Vagars viņu aizkaitinājis, zemnieks kā ķēris vagaru, tā pārsviedis pār redelēm. Nu vagars saucis zemnieku pie cienmātes un izstāstījis tai, ka zemnieks viņu tišām sviedis. Cienmāte prasījusi zemniekam, kāpēc viņš vagaru sviedis? Zemnieks teicis, ka vagars viņu sitis un viņš to pagrūdis. Vagars tūliņ meties zemniekam virsū un sācis to sist. Tad cienmāte teikusi: «Vai,

vagar, tu man acu priekšā tā sit manus ļaudis, kur tad vēl, kad es neredzu!»

Uzrakst. Žanis Trūba, Islicas pam. skolā.
Teic. Trīne Kalniņš, 76 g. v., no Ceraukstes pag.
LFK 202, 548.

1667.

Reiz kādā muižā bijis ļoti sirdīgs un neuzticīgs vagars. Viņš neuzticējies kūlējiem: tie vāji izsilot graudus no salmiem. Reiz tas gribējies pats par to pārliecināties. Labi. Ka neviens nemanījis, viņš palīdis vienā rijas stūrī zem klāsta. Bet kā par nelaimi to noskatījies rijkuris. Viņš pastāstījis kūlējiem, ka vagars zem klāsta un teicis: «Ka tieciet viņā rijas stūrī, ta dodiet tā, ka salmi vie' lai put.» Labi. Nu devuši tai vietā ar spriguļiem no visa spēka. Sadauzījuši vagaru zilu melnu. Tas izskrējis no rijas kā šauts. No tās reizes viņš nerādījies nemaz vairs rijas tuvumā.

Uzrakst. H. Linde.
Teic. Minna Seikstiņa, 86 g. v., Ādažos.

1668. (var.)

Senak, kad gājuši darbos, riju kult, tad vagari staigājuši un vaktējuši, ka tikai kāds no strādniekiem neslīnkotu un labi izsistu ar spriguļiem rudzu vārpas.

Reiz kāds vagars palīdis zem labības klājiena, lai nomanītu, cik stipri katrs sit. Bet strādnieki to pamanījuši un sākuši dot dūšīgi pa to vietu ar spriguļiem. Vagars pusdzīvs no metiena izvīlciens. Bet strādnieki saukuši, ka velns metienā un situši, kamēr nosituši.

Uzrakst. Gothards Polis.
Teic. Trīne Zvirbule, 105 g. v., Abulīšu pag., Jēkabmiesta apr.
LFK 69, 797.

Citi varianti LTA 609, 1560, 1619.

1669.

Kā Nēķēna muižā kļaušinieki vagaru nerrojuši.

Nēķēna muižā bijis reiz briesmīgi stingrs un bargs vagars. Tam nemaz nerūpējies zemnieku un kalpu stāvoklis. Vagara bardzība bijusi tik liela, ka nedrīkstējies neviens ne soļā spert kur sāpus no darba vietas. Par tādu pārkāpumu draudējis kāviens ar stibu. Vagaram stiba bijusi stipri gaļa un

lokana. Ar vienu šmaugu laidienu pieticis, jo tad jau arī āda bijusi pušu.

Bijis rudenis, un klausībnieki veduši labību pie kunga rijas. Pati rija bijusi stipri liela un augsta. Rijai vienā galā bijis piedarbs. Apkārt rijai un tāpat piedarbam bijuši pelavnieki. Vīrieši tā nu veduši seru klāt pie rijas un pelavniekiem. Sievietēm bijis jāstrādā pašā rijā. Manai mātes mātei bijis jāstāv uz ārdiem un jāņem sers pretīm no dakšājām. Bijusi jau tumša nakts, bet vagars vēl strādniekus mājās nelaidis. Mana mātes māte stāvējusi uz ārdiem jau kamēr no launaga laika. Vagars staigājis pa riju, draudēdams par slinkošanu ar stibu. Mana mātes māte gribējusi m-st, bet vagars lejā nelaidis. Mātes māte, gribēdama vagaru iznerrot, laidusi vaļā un tieši vagaram uz galvas. Vagars slapjumu sajutis tikai tad, kad manījis kautko siltu tekam aiz kakla. Tagad tikai vagaram izdevies noprast, kas par lietu. Tas nokaunējies izgājis ārā un nekad vairs nestāvējis zem ārdiem. Vagars gribējis par tādu cūkošanu ziņot pašam muižas kungam, bet bijis kauns par notikušo minēt kādu vārdu.

Uzrakst. Toms Matvējs, Taurenes pag., Bebros.

Teic. māte: Natālija Matvēja, 60 g. v.

Dzirdēta no vecmātes, kuņai toreiz bija 80 g., dzīvo Nēķena pag.

LFK 645, 25.

1670.

Iz kļaušu laiku piedzīvojumiem.

Rudenī kad likuši mārķā linus, tad tur strādājuši tikai pa tumsu. Vagars aplūkojis strādniekus. Viņam rokā bijis lākturis un spieķis. Citreiz vagars nogājis no mārķa un tad palikuši pavisam tumsā. Cilvēkiem pavisam galva sajukusi. Tā arī šoreiz vienam vīriešam iznācis. Viņš paņēmis kādas linu saujas un sviēdis mārķā, domādams, ka mārķs vēl vaļā. Bet tas jau bijis aiztaisīts. Par to vagars viņam licis novilkt bikses un sītis ar kūju 15 reizes.

Uzrakst. K. Grāpis. Valmieras III. pam. skolā.

Teic. no Burtnieku pag.

LFK 584, 1734.

1671. Par varmācīgo stārustu Suknu.

Vergu jeb dzimtsbūšanas laikos, kādā šejienes muižā bijis lielam kungam vai tā sauktam baronam tik nežēlīgs un

necilvēciņš stārstas vai vagars, ka strādnieki vairs nevarējuši no viņa glābties. Pie mazākā nieka viņš tik uzlaidis ar savu spieķi par strādnieka muguru. Strādnieki viņu bijuši iesaukuši «Suknu».

Reiz strādājuši rijā pie sēršanas darba. To steigdzīgi padarījuši, strādnieki norunājuši drusciņ nosnaust. Noliķuši kādu zēnu pie durvīm, teikdami, lai tas uzmana, kad nāks «Sukna», tad lai viņiem pasakot. Bet zēns arī bijis pat aizsnaudies. Pienācis stārstas un, redzēdams zēnu uz durvju sliekšņa guļot, uzprasījis: «Ko tu šē dari? Kamdēļ tu šē uz sliekšņa guli?» Bet zēns tam atbildējis, ka viņš «Suknu» vaktējot, kad nāksot. Vagars jau zinājis, ka viņu tā sauc, ņēmis tūdaļ zēnu milnot. Bet citi, to redzēdami, saskrējuši no visiem rijas kaktiem un saklupuši vagaram virsū. Tad tā situši, kamēr cikko ar mokām tas varējis vēl piecelties un aizvilkties uz dzīvokli. Tad vēl tam piedraudējuši, ja tas vēl uz priekšu tā gribēs kauties un par šito pašu vēl sūdzēs lielam kungam, tad citā reizē, viņu pašu sitis, kamēr viņš turpat savu dzīvību izlaidis un, ja arī viņus visus šā darba dēļ pakārtu vai nosistu, tad būs citi, kas to izdara. Bet ja viņš labosies un tā vairs nedarīs, tad visi to mīlēs un klausīs kā tēvam. Bet nebijis vis sūdzējis ne lielkungam, ne kam. Kad palicis atkal vesels, tad bijis pavisam cits cilvēks, no kaušanās un lamāšanās ne vēsts. Tikai par Suknu gan vēl saukuši, kamēr dzīvojis.

Uzrakst. Fr. Krēsliņš, Vecgulbenē.

Teic. Adams Gāršnieks, 75 g. v., no Vecgulbenes.

LFK 142, 2598.

(Sk. anekd. 1678.)

3. MEŽSARGS, PIŅIERIS.

a. MEŽSARGS.

1672.

Kāds zemnieks, sniega trūkuma dēļ, braukdamš nogriežas pa meža ceļu. Pie kāda koka tas redz piestiprinātu tāfeli ar uzrakstu: «Pa mežu braukt stingri aizliegts.» Zemnieks negriež uz to nekādu vērību, bet brauc tik savu ceļu. Te jau mežsargs klāt — kāpēc neklausol pavēli un braucot pa mežu? «Es jau, cienīgs kungs, nebraucu pa mežu, bet pa ceļu,» zemnieks gudri atbild.

I. Dundurs, no Rīgas.

1673.

Lipju māte pārdevusi mežsargam Aleksandram sivēniņus. Lipju māte kādā dienā zagšus ielaidusi lopus valsts mežā. Mežsargs Aleksandrs, ieraudzījis lopus valsts mežā, iet dusmās ganu krietni sabārt un apķīlāt par nelikumīgu darbu. Lipju māte, ieraudzīdama mežsargu, tā pārbijusies, ka no bailēm skrējusi mežsargam pretī un prasījusi: «Lobdīn, Aleksandriti, kū tad muni soveniņi dara?» Mežsargs, redzēdams Lipju mātes uztraukumu un jocīgo jautājumu, vairs smieklus nevarējis valdīt. Tā Lipju māte tikusi bez soda šoreiz cauri.

A. Galējas uzrakstīta, Valkas apr., Lejas pag.

1674.

Vecos laikos braucot pie mežsarga pēc malkas, gluži tukšā nemaz nedrīkstējuši braukt. Tā par kādu mežsargu stāsta, ka tas, ja kāds «tukšā» nobraucis, prasījis: «No kurienes tu brauc?» Ja atbilde bijusi, ka no mājām brauc, tad mežsargs brīnīdamies prasījis: «Kā tad tu tik zemu sēdi?» (Pajūgā zem sēdekļa vajadzējis būt labības maisam). Ja kāds tādā pat «tukšā» stāvoklī atteicis, ka brauc uz mājām, tad mežsargs teicis: «Nu tad brauc. brauc uz mājām, un tad no mājām brauc pie manis!»

Uzrakst. O. Dūte, Mellužos.

Teic. J. Dūte, 73 g. v., Milzukulna pag.

1675.

Kāds mežsargs nošāvis un nodīrājis savu runci, domādam skaisto ādu pārdot žīdam. Nodīrāto ādu aplūkojis, tas ievērojis, ka viņai liela līdzība ar caunu ādu. Tam tūlīt iesāvusies prātā doma — pārdot ādu par caunas ādu. Ādu kārtīgi uzposis, tas to nesīs uz pilsētu. Žīds, nenākdams viltojumam uz pēdām, samaksājis par to 5000 rubļus, noturēdams to par caunu ādu. Kravādams savu caunu ādu krājumu tālākiem uzpircējiem priekšā, žīds pamanijis tikai tagad, ka starp tām ir viena kaķa āda: «Skie, skie, kur tā kaķē gadījies!» žīds, pa ādu sizdams, teicis un iesviedis to stūrī.

H. Freidenfelds, Talsu valsts vidusskolā.

LFK 230. 4085.

1676.

Mičiņpūsis ieklupis mežā un nozadzis 6 sliedes raga vām. To pamanijis mežsargs Ula un sācis dzities zaglim pakaļ. (Mičiņ pūsis, lai gan tas prātiņš bija tāds pamazs, tomēr bija spēka vīrs). Mičiņš veķē pa priekšu, Ula no pakalas. Atskrien pie Kauniekiem un nu jātiek pa upi pāri. Ko darīt? Tilts izjaukts! Bet Mičiņš nezaudē apķērību. Ierauga egli, kas izllūzusi no saknēm un guļ, pārt upei novēlusies. Šauj pa to pāri. Bet tikko Mičiņš pāri, tā Ula arī klāt un jau uz egles vīrsū. Mičiņš nosviež sliedes, saņem egli aiz zariem un iegāž Uli ūdenī. Pats malā priecājas: «Ulits ūdenī. Ulits ūdenī!»

Uzrakst. V. Rožkalne, Uguņu Bērzmuižā.

Teic. J. Klava, Uguņciemā.

LFK 712, 28.

1677. Kā mežsargs ņēmis smalku sievu,

Reiz bijis mežsargs, kas apprecējis ļoti slinku un smalku sievu. Lai gan sievas māte par meitas slinkumu viņam teikusi, tomēr viņš bijis apmierināts un teicis, ka ēst viņš pats vārīšot. Abi arī apprecējušies, un vīram tagad vienmēr bijis jāvāra ēst, jo sieva nekā nepratusi. Viņa iegādājusies tārbiņu, kur vīram vienmēr bijuši jāieliek zirņi. Vīram sācis tas apnikt, un kādu reizi viņš aizgājis uz mežu, nekā nelikdams tārbiņā. Vīram pārnākot, sieva sūdzējusi, ka tārbiņa nedodot ēst. Vīrs teicis, ka tārbiņa jāpeļ, licis to sievai uz muguras un sācis pērt. Visvairāk dabūjusi sieva, kuŗa no tās dienas sākusi pati vārīt.

Uzrakst. Centa Grunte.

Teic. K. Grunte. Sveiciema pag., Valmieras apr.

LFK 17, 9086.

b. PIĶIERIS.

1678.

Pie kāda kunga dzīvojis pavecs piķieris. Kungs mīlējis bieži iet uz medībām, bet mežs bijis aiz upes. Piķierim katru reizi vajadzējis kungu pārnest pāri upei. Reiz, lai tiktu valā no nepatīkamās nastas, piķieris upē meties atmuguriski kungam virsū. Augšā uzlēcis, tas iesaucies: «Vai, ka tik jūs nesaslapējaties!» No tās reizes kungs nekad vairs nelicis sevi nest pāri upei.

Vilis Druģis Rīgā. Dzirdēta vilcienā.

(Sk. anekd. 1684.)

4. RIJNIEKS, KLETNIEKS, KLAUŠNIEKS.

a. ZAGLIGS RIJNIEKS.

1679.

Kādam kungam bijis pulka tītaru. Uz rudens pusi, kungs novērojis, ka viņa tītari sāk pa vienam pazust. Kungs izlietojis visādus līdzekļus, lai noķertu vainīgo, bet kā nekā, tā nekā. Beidzot viņš nācis uz domām, ka vainīgs ir rijnieks, kas viens pa riju dzīvodams, viņus noķer un turpat arī izvāra un apēd. Kādu dienu kungs slepeni piezadzies rijniekam, redz, ka tas patlaban vienu tītaru vāra. Kungs, piegājis klāt, jautā: «Jon, ko tavs tur vāra?»

— «Vornas līlskungs,» atbild Jānis.

«Kāpēc viņām ir tik gar' to kāj?»

— «Tis jau, līlskungs, ir pots vocais,» atbild Jānis.

«Nu vai tav vīkst' un krēj'm' ar vajag?»

— «Vojaga gan, līlskungs!»

«Nu tad tav nāk uz muiž', tur tav dabūs to vīkst' ar to krēj'm'.»

Jānis zina gan, kas par «vīkstu un krējmu» gaidāms, bet jāiet ir, nevar nekā darīt. Muižā kungs liek Jānim uzskaitīt piecpadsmīt un pie katra cirtiena saka: «Na tav vīkst', na tav krējms; na tav krējms!»

Uzrakst. Jānis Briņķis.

Noklausīta Ropažos.

1680. (var.)

Vienreiz vienam kungam nezin kāds vējš bijis iepūtis ausīs, ka rijkuriš tam katru rītu nozogot pa tītaram un rijas krāsnī cepot. Kādu rītu agri kungs piecēlies un gājis uz riju raudzīt. Jā, rijkuriš kautko krāsnī cepis. «Jāni, ko tu cep?» kungs uzprasījis. — «Vārnul!» — «Āre, kā tad garas kājas?» — «Cienīgs tēvs, vecene (mātīte)!» — «Nac uz muižu, piedošu sviestu!» Labi. Rijkuriš tīri priecīgs, ka dabūs sviestu. Bet muižā kungs pasaucis Vilīti (tā senāk saukts muižas «pērējs»), un rijkuriš dabūjis gruntīgu «sviestu».

Uzrakst. K. Jansons, Durbes pag., Krastiņos.

Teic. Maija Junsone, 80 g. v., Durbes pag.

LFK 785. 17.

1681. (var.)

Reiz biš vienam kungam rijnieks, Jonis vārdā. Jonis reiz nozadzis kungam tītaru un to rijā cepis. Lielkungs to dabūš zināt, gāž uz riju un prasīš: «Joni, ko tu tur cep?» — «Lielskungs, vienu vārnul!» tas atbildēš. Lielskungs sacīš: «Cep nu cep un nāc uz kalnu, es tev došu sviestu klāt.» Jonis aizgāž ar' uz kalnu. Nu lielskungs sadevis tam ritīgi ar pātāgu, sacīdams: «Še tev sviests, še tev sviests!»

Uzrakst. Kārlis Skujiņš.

Teic. Kristīne Jukums, no Biļskas pag.

LFK 207. 542.

1682.

Naukšēnu muižas rijnieks mūžīgi zadzis labību. Kungam vienmēr licies, ka labību izkuļ par maz. Prātojis, vai tik rijnieks nezog. Sācis sekot. Reiz rudens rītā, krēslā rijnieks piebrauc ar zirgu pie muižas rijas, abi ar puisi. Pieber trīs maisus ar rudziem, divus iecel' vezumā un patlaban taisās celt trešo. Te kungs, kā saukts, klāt gan. Rijnieks atrauj veikli maisam galu un ber labību laukā.

«Ko jūs, unsvat, te dar'?» klieudz kungs no dusmām zils. «Ko nu darām, cienīgs lielskungs? Jūs vienmēr žēlojaties, ka mēs maz izkuļam. Tad nu es atvedu no mājām (rijniekam tuvumā bijušas mājas) kādus pūrus rudzu klāt.» — «Koo? Tu, lop', ved' no sav' māj' uz man rij' labib'. Man to tav labib' nevajag. Lēk viņ' tūliņ ēkš' te vezm' un brauc uz māj'!» — «Ka nu jūs, lielskungs, pavēlat — tad jau jā-

brauc būs. Jān, celsim to maisu vezmā.» Piegrābj pilnu, ieceļ un aizbrauc. No tās reizes kungs nekad neteicis, ka par maz izkuļot.

No Rūjienas apvidus. «Uguntiņa». 1929. g.

b. DZĒRAJS RIJNIEKS.

1683.

Vecos laikos kādam rijniekam nemaz neizdevies rijas nožāvēt. Tā kādu dienu sanāk kūlēji, bet sers (labība) ir slapjš, nevar kult, kūlējiem ir jāiet mājās gribot negribot. Otrā nedēļā atkal tāpat sanāk kūlēji, bet atkal nevar kult, tā pati nelaime.

Par muižas pārvaldnieci toreiz esot bijusi pati lielmāte, jo lielskungs jau esot bijis miris. Lielmāte nu liek atvest rijkuri un noprasa tam, kāpēc viņš nevarot rijas izžāvēt, kas tur esot par vainu? Rijkuriis atteic tūlīt lielmātei, ka uguns esot par vecu, un viņa vairs lāgā nežāvējot. Nu lielmāte grib zināt, kur lai ņemot labāku uguni. Rijkuriis iestāsta, ka krodzeniekam esot dikti laba uguns, bet viņš par to prasot trīs pūri kviešu. Lielmāte redz, ka citādi nekas nebūšot un liek rijkurim iemērit arī tos trīs pūrus kviešus un aizvest pie krodzinieka. Sākot no tās dienas rijas žuva kā trakas, jo par trim pūriem kviešu krāsni varēja kurināt daudz labāki nekā bez kviešiem. Nu vairs kūlējiem nebija par velti jālauza savas kājas.

Uzrakst. Fricis Apriķis, Nīkrāces Sprostos.
Teic. Kate Frickope, 84 g. v., Nīkrāces pag.

LFK 687, 359.

Var. LP «Latv. tautas pasakas», VI., 306. lp.

c. KLETNIEKS.

1684.

Senāk muižās bēruši kartupeļus uz laidaraugšas, kur vedušas augšā pa galu trepes. Kādā dienā tur uzgājis kuilis un ēdis kartupeļus. Žids bijis klētszinis, kas gājis pa trepēm augšā aplūkot kartupeļus. Kuilis izdzirdis, ka pa trepēm nāk, steidzies uz durvju pusi, lai varētu drīzāk izsprukt. Līdz žids taisījis durvis vaļā, tā kuilis ar visu spēku devies

starpai cauri, žīdam kājstarpī iekšā un gājis kār velns ar vēj-
lukturi. Citi cilvēki ieraudzījuši un saukuši, ka žīds brau-
cot uz elli.

Uzrakst. Gothards Polis.

Teic. Osiņš, 64 g. v., no Mēmeles pag.

LFK 69, 802.

d. KLAUSNIEKS.

1684a.

Zemnieks aizbraucis uz muižu klausās. Kungs devis
pirmdienas rītos zemniekiem «šņabīti». Zemnieciņš iedzē-
ris ar' un gājis gar kunga balkonu atpakaļ pie sava zirga.
Te viņam tā aptecējusies dūša, ka bijis jānosplaujas. Kungs
noskatījies no balkona un domājis, ka zemnieciņš viņu iz-
smej. Viņš ar «štoku» zemnieciņam klāt: «Ko tu man splau',
vai tā šņab' nebi' lab'?»

Zemnieciņš tīri nelaimīgs: «Labs bij gan, bet maz!»

Z. Vende, no Dikļu pag.

(Sk. 1688. anekd.)

5. KUNGS, PAVĀRS. KUČIERIS, STAĻĻA PUISIS.

a. PAVĀRS.

1685.

Kāds kungs nošauj zaķi un iedod savam pavāram, lai izgatavo pusdienu. Bet nez' kā gadās, kā ne, kaķis apgrauž zaķi, un kā nu cels tādu kungam priekšā. Pavārs nokauj kaķi un izvāra to zaķa vietā. Bet kungam papugailis, kuŗš visu noskatās, pie kunga piegājis tam stāsta: «Kaķis apēda zaķi — kungs apēda kaķi!»

Vilma Elluka, no Lielzalves pag.

1686.

Kādam kungam bijis sūns vārdā Pētersīlis. Kādu dienu kungs teicis uz savu kalpu: «Šodien zupu vārot pieliec pētersīli klāt.» Kungs aizgājis viesus uzlūgt. Kalps domājis, ka kungs traks palicis, tāpēc ka liek suni likt klāt zupai. Viņš arī izpildījis kunga pavēli. Atnācis kungs ar viesiem un teicis kalpam, lai uzliekot zupu uz galda. Kalps arī uzlicis. Visi sākuši ēst. Kungs ievērojas, ka viņa uzticamā Pētersīļa nav un prasījis kalpam: «Kur mans Pētersīlis?»

Kalps atbildējis: «Jūs tak teicāt, lai es Pētersīli pielieku pie zupas, ko es arī izdarīju.»

Kungs taisnojies, ka nevis suni, bet angu pētersīli viņš
licis zupai pielikt. un atlaidis kalpu.

E. Kurme. no Rīgas.

1687.

Kāds kungs bijis liels gardēdis. Pavāram vajadzējis ar-
vien tam taisīt jaunus ēdienus. Kādreiz kungs pavēlējis, lai
pusdienā iztaisa tādu ēdienu, kāds vēl nav bijis. Pavārs ne-
laimē: pavārgrāmata jau izņemta cauri un neko jaunu nevar
izdomāt. Te iebrauc sētā miesnieks. Pavārs tam tūlīt uz-
prasa, vai nav kas jauns. «Ir gan: svaigs teļa s - - s,» mies-
nieks jokodamies atbild. Nu, lai dodot šurp! Pavārs nu ņe-
mas cept un vārīt, saliek visādas mantas klāt un dod kung-
gam ēst. Tas ēdis un priecājies, ka tāds ēdiens gan vēl nekad
neesot bijis!

Osvalds Dute. Mellūzos.

b. KUČIERIS.

1688.

Kādreiz kungs iedevis kučierim auzas zirgiem. Kučiera
sieva no tām izvārījusi auzu ķīseli un iedevusi mazajai mei-
tenītei, lai aiznes tēvam uz pļavu. Meitenīte ceļā satikusi
kungu un naivi sacījusi: «Uzmini, vācieti, kas manā po-
diņā?»

«Kartupeli,» šis atteicis.

«Netrāpiji vis, vācieti! Kungs iedeva auzas zirgiem. un
māte izvārīja ķīseli.»

Nolendorfu Vilma. no Kabiles pag.

1689.

Kādreiz braucis gar Stūres krogu kāds lielskungs, vārdā
Jēkabs fon Klots. Lielskungs bijis ļoti izslāpis un tāpēc pa-
vēlējis kučieram iznest vienu pudeli vīna. Kučieris iznesis
no kroga vīnu un nodevis kungam, lai dzer. Bet kungs tei-
cis: «Pamēģini pats, kāds ir.» Kučieris pielicis pudeli pte
mutes un nu dzēris un dzēris. Kungs kļiedzis: «Nedzer. ne-
dzer, pietiek, atstāj man arī!» Bet kučieris izdzēris visu pu-
deli. Nu kungs prasījis: «Kāpēc neklausīji?» Kučieris at-
bildējis: «Dzerdams jau nevar dzirdēt.» — «Nu, labi, iznes
vēl vienu pudeli, tad es dzēršu, un tu kļiedz!» Labi. Ku-
čiers iznes no krogus vēl vienu pudeli vīna. Tagad kungs
dzēris. bet kučieram licis kliegt: «Diezgan!» Bet kučiers.

gudrs budams, platījis tikai muti. Kungs pudeli izdzēris un teicis: «Ira gan tiesa, ka dzerdams nevar dzirdēt!»

Uzrakst. J. Māršāns. Kalsnavas Gribenu pam. sk.
Teic. P. Stērstiņš, 62 g. v., Kalsnava.
LFK 160. 127.

1690.

Kāds kungs un kučieris braucis pie otra kunga uz vlesībām. Kungs braucot smēķējis. Tam it netīši degošais sērkokociņš uzkritis uz kučiera biksēm. Tās sākušas gruzdēt. Kučieris dikti gribējis vāciski runāt, bet tikai to labi neprātis. Tam bijis liels gods, kad kāds ar viņu runājis vāciski. Tādēļ kungs arī sacījis: «Kučier', kučier' tev Hosen brennt!» Kučieris nesapratījis, ko kungs viņam saka, tādēļ viņš sacījis: «Protu, protu, tikai nemāku atbildēt!» Kungs sacījis vēl vienreiz: «Kučier', kučier', tev Hosen brennt.» Kučieris tikai sacījis savu iepriekšējo. Nu kungs redzējis, ka kučiers nesaprot, un sacījis latviski: «Kučier, kučier, tev biksas deg!» Kučieris ļoti satrūcies, jo maniņjis, ka tam sāk silt. Viņš iesaucies: «Vai, cienīgs kungs, kādēļ jūs neteicāt agrāki!» Kučiera biksēm bijis jau izdedzis liels caurums.

A. Lējejs. Durbes pag., Liepājas apr.
LFK 652. 52.

1691.

Kučieris lūdz lielkungu laist viņu svētdien pie dievgalda. Kungs: «Kāda galda tev vēl vajaga: klausī kungu, nedari lopiņam pāri!»

Auniņu Elza, no Rīgas. (Saldū. Kurzemē.)

1692.

Kučieris atvedis lielu katlu un gājis prasīt kungam, kur viņu nolikt. «Lielskungs, es atvedu vienu grāpi, kur viņu noliks?»

Kungs sapratījis, ka kučieris atvedis grafu, sacījis: «Ved viņu pie parādes durvīm. Es tūlīt iešu saņemt.» Kungs uzvilcis vizītsvārkus un steidzies saņemt «grafu», bet ieraudzījis, ka kučieris pievedis pie parādes durvīm lielo katlu, noskaities, kļēdzis: «Lops, tas jau pods!»

Ķēniņu Anna, no Pabažiem.

1695.

Kāds kungs pavēlējis savam kučierim sajūgt zirgus un braukt uz pilsētā zināmo vietu. Ceļā tas uzreiz iedomājas ko citu un sauc kučierim: «Kucēr, grēz tā zirg atpakaļ! Man tē grib pārgērbj!»

R. Kleinbergs, Iecava.

1694.

Kučieris prasa kungam, kā ir pa vāciski: pazudis. — «Verloren», atbild kungs. «Nu, tad, cienīgs lielskungs, arī mūsu čemodāns ir «verloren».»

Skujiņa Austrā, no Vidrižu pag.

1695.

Kāds kungs nelaidis savu kučieri nekur projām. Ja kučieris kur aizgājis, tad kungs tam kļiedzis virsū un liels uzskaitīt reizes desmit par nepaklausību. Kučieris cieties, cieties kunga pārestības, bet reiz vairs nevarējis paciest, un tāpēc nodomājis kungu dūšīgi izjokot. Tam nepaticis, ka kads padarījis galu. Kučieris nu nospriedis, ka šam esot visādā ziņā jātiek no kunga valā, jo vienmēr, ja kur gribot iet, jāprasot atļauja. Un šī atļaujas prasīšana jau šam esot par daudz apnikusi. Tas nu aizgājis pie kunga un prasījis, lai šo atlaižot uz desmit minūtēm. Kungs pabrīnējies, kur tad šis pa desmit minūtēm iešot? Kučieris atteicis, ka iešot nošauties, un tam laika desmit minūtes pietiekot. To dzirdēdams, kungs prasījis, vai šis traks esot palicis, ka iešot šauties. Kučieris atbildējis, ka šis nevarot to paciest, ka katru reizi, kad viņam kur jāejot, tad jāprasot no šā atļauja, tad labāk viņš miršot. Kungs nu teicis, lai ejot kur gribot, bet šauties gan lai nešaujoties, un lai pasakot ķēkšai un visiem muižas laudīm, lai ejot, kur gribot un vairs šim atļaujas iziešanai neprasot. Tā kučieris iedomīgo kungu izmācījis.

Uzrakst. Br. Riekstiņš, Rīga.

Teic. Kārlis Upits, Cesvaines pag., Madonas apr.

LFK 72. 14182.

1696.

Nez', kurā muiža bijis cieši niknis kungs, laudis viņu varēn necietuši un bēgtin bēguši. Pie nikna kunga bijis manīgs stallā puisis Jānis, tas ar' gribējis laist pekas valā. Puišis reiz, stalli zirgu tīrot un kungu tuvumā jūzdams tā runā-

jot, it kā pie sevis: «Lai saka ļaudis, ko sacīdami, kungs labs, kad tik paši labi. Saka, kungs nelaizot baznīcā, kad tik palūšos vien, laidīs — kungs labs, lai tik paši ir labi; kungs laidīs baznīcā, un dos pat svārkus, ja tik prasišu. Kungs labs, nav ne runas, ja tik paši labi būtu. Es zinu, kungs ar' dotu savus zābakus un bikses, ja palūgtos. Kungs labs, lai tik paši ir labi. Ko nu par to, — kungs dotu pat šo zirgu, ko svētdien nojāt baznīcā, ja tik labi palūgtos, kungs dotu pat pulksteni ar ķēdi, ko paštātēties. Kungs labs, ja tik paši labi, lai tur ļaudis melš ko melsdami. Kungs labs, tik ļaudis paši nelieši.» Kungam runa bijusi, kā mēdz teikt, pa zobiem. Pēc, iznācis pie Jāņa, prasot, kā nu labi ejmot, kā Jānītim pie šā patikoties. «Paldies, kungs,» saka Jānis, «labi iet, cienīgs lielskungs, laba dzīve, cienīgs lielskungs labs visiem, ja tik paši labi būtu.» — «Jā, Jānīt,» saka lielskungs, «tu man labs kalps, ja visi tādi būtu, tad būtu labi.» Svētdien kungs pats piesola Jāņam, lai iet uz baznīcu, dod ar' svārkus un zābakus, bikses un pulksteni un savu zirgu, ko nojāt. — Jānis aizjāj ar labā kunga mantu, bet atpakaļ vairs nejāj. — Kungs labs, kad tik ļaudis būtu labi.

J. Rainis.

No krājuma «Mazie dunduris».

6. MUIŽAS AMATNIEKI.

a. SKRODERI.

1697.

Vecgulbenē gadus 60 atpakaļ dzīvojis skroderis, kas bijis gudrāks par visiem apkārtējiem ļaudīm. Tai laikā Vecgulbenes lielskungs bijis barons Volfs, kuŗam piederējuši plaši dārzi un parks. Parkā un dārzos zemniekiem nebijis bez atļaujas brīv iet. Bet skroderis spītējis muižnieka aizliegumiem, spītējis viņa varai. Reiz sadusmotais barons uzkleidzis skroderim: «Tu nesper kāju uz manas zemes!»

Labi. Drīz muižnieks redz, ka skroderis iet gar pili un sēj no kulītes sev zemi pa priekšu. «Vai tu nedzirdēji, ko es tev teicu?» sauc muižnieks, «pa manu zemi tev nav brīv stāigāt!» — «Es pa tavu zemi nestaigāju. Es sēju pats savu zemi sev pa priekšu, un uz tās kāpju!» atbild skroderis. —

Muižnieks parasti braucis ar četriem zirgiem. Kādreiz atkal šis spītīgais skroderis krogu sadabūjis 12 zirgus, sakā-

ris tos ap ratiem un braucis pa ceļu ap pili ar 12 zirgiem: kļiedzis uz viņiem, cik stipri vien varējis, lai barons arī dzird. —

Uzrakst. Liepiņu Zigfrīds.

Teic. Otto Äbers. no Stāmerienes.

1698.

Vienam lielkungam bijis ļoti bail, ka žīdu skroderis, sagriezdams drēbes, nenozog viņam kādu gabalu. Bet žīds jau tūlīt salicis drēbi dubulti un griezis divus uz reizes, ko lielskungs nemaz nemanījis. Vēl palicis labs gabals pāri, un žīds to pieņēmis pie sevīm. Lielskungs prasījis, kur to likšot? Žīds teicis: «Tas ir prieks to lekiko!» Lielskungs negribējis būt dumjš un neprasījis, kas tas par lekiko! Citu gadu atkal bijis skroderis mājās un griezis drēbi. Lielskungs prasījis, vai tad priekš to lekika viņam nemaz nevajadzēšot? Skroderis brīnējies. Nu kungs redzējis, ka žīds to piemānījis.

Uzrakst. Alma Medne, Rīga.

Teic. Pauline Timmermane. no Codes pag.

LFK 450. 778.

1699.

Lielskungs rādījis otram drēbniekam uzvalku un jautājis, kamdēļ viņš tik šaurs esot. Drēbnieks atbildējis, ka pirmais neesot devis velnam. Tagad viņš paņēmis drēbi, atmērījis četras aršinas un izmetis pa logu sacīdams: «Tas velnam». Lielskungs brīnījies, kāpēc tik daudz vajagot velnam un sūtījis puisi skatīties. Ārā drēbes vairs nebijis. Zem loga stāvējis drēbnieka mācekļis, kas ar drēbi aizgājis.

Pēc tam lielskungs baidījies, ka nepaņem visu kamolu diegu un ielicis kamolu atvilktnē, atstādams galu ārā, lai drēbnieks varētu dabūt, cik vajaga. Drēbnieks visu iztinis un teicis lielskungam: «Netek vairs». Par lielu brīnumu lielskungs atradis atvilktni tukšu.

Edmunds Lezdiņš, no Rīgas.

Anekdote noklausīta Cēsu apr., Veselauskas pag.

b. KOKAMATNIEKI.

1700.

L. muižas īpašnieks vienmēr piedalījies savos saimniecības darbos. Reiz, apskatīdams jauncelāmo šķūni, tas ievēro-

jis. ka balķi pie pakša salaiduma nav taisnā līnijā, kamdēļ sācis bārt būves vadītāju. «Tas nekas, barona lielskungs!» paskaidrojis lietpratējs, «tie balķi var būt astoņas collas uz vienu, vai astoņas collas uz otru pusi, kad tik viņi ir pēc viņķeles!» — «Ak tā, tā! tad viņi ir gan pēc viņķeles, tad ir labi!» norūcis barons un aizgājis apmierināts.

Ed. Lukss, Kalneempu pag.

1701.

Namdaris, ceļot muižas ēkas, redz, ka istabas meita aiznes kungam uz pili ceptu ābolu. Viņš prasa: «Ūja, vai tad nu kungam no viena ābola tiek paēst?» «Tiek gan!» istabas meita atbild. «Vai, tad nu gan par kungu būt nav labi,» nospriež namdaris. «Es ēdu reņģes un tupeņus, cik lien, un man nav labi, kur nu vēl šim, ja ar vienu ābolu jāpietiek!»

Skujīņu Austra, no Vidrižu pag.

c. KURPNIEKI.

1702.

Kādam baronam ir ļoti labs kurpnieks, bet saimniece viņam vienmēr dod silķes ēst. Vienu dienu kurpnieks iesien silķi vīzē, velk to pilij apkārt un per. To redzēdams, barons prasa, ko šis tur darot. Kurpnieks atbild, ka silķes nedodot nakti mieru gulēt. Un no tās reizes viņš vairs silķes neredz.

Valentīna Sarkana, no Rīgas.

d. KALĒJS.

1703.

Kāds kungs (barons) mīlējis roku bučošanu. Kad viņš gājis smēdē, visiem kalējzelliem bijis viņam roka jābučo. Reiz atnācis viens zellis no Rīgas. Kalējs piesauc šo. Tā un tā: mūsu kungs grib, lai roku bučo.» — «Tas man briesmīgi patik.» — Atnāk kungs. Zellis pieiet pie ēzes un nosmērē rokas un lūpas labi melnas, pēc tam steidzas kungam roku bučot. Paņem rokas, spaida, glauda, bučo. Beidzot kungam roka jācērt vai nost.

Vendu Zelma, no Dikļu pag.

1704.

Kādreiz dzīvoja kāds ļoti sīksts kungs. Braucot no ciemiem, tā zirgam nokritusi pakava, tā ka bijis jābrauc pie kalēja kalt jaunu. Kungs nu apskatījies labi, kā kalējs strādā un, pārbraucis mājās, atlaidis savu kalēju un sācis pats smēdē kalt. Savu kučieri tas paturējis par plēšu pūtēju. Kungs paņēmis dzelzs gabalu un gribējis izkalt izkapti. Bet kalis, kalis, dzelzs gabals mazāks vien kļuvis, bet nekas nav iznācis, iesviedis to ūdenī, «čīks» vien nogājis. Kad izkaptis neiznākusi, tad kungs nodomājis kalt cirvi, kausējis uguni, kalis ar veseri, bet kā neiznācis tā neiznācis, iesviedis ūdenī — «čīks» vien nogājis. Tad kungs nodomājis kalt naglu, jo dzelzs pavisam maz bija atlicies. Kalis, kalis, kā neiznācis, tā neiznācis. Iesviedis ūdenī, «čīks» vien nogājis, un visa dzelzs izkususi. No tā laika sīksto kungu un tā kučieri par «čīku» kalējiem vien saukušī.

Uzrakst. Elga Zubeckaja.

Teic. vecmāmiņa. 72 g. v. Rīgā.

LFK 17, 1199, 35.

e. MODERNIEKS.

1705.

Moderniekam pazudusi cūka. Viņš to meklējis, meklējis un neatradis. Meklējis visu dienu un lūdzis Dievu. Bet kad neatradis, tad saskaities uz Dievu un teicis: «Lūdz vai Dievu, vai mūri, kā cūka beigta, tā beigta.»

Auniņu Elza, no Rīgas. (No Jaunpils. Vidz.)

1706.

Reiz Bebru muižā ganu puikas ielaiž lopu laidarā lapsenu pūslī. Lopiem kož lapsenes, un tie trako. Modernieks iet pie lielkunga un sūdz: «Lielī kunge! Gaņa puiki lielī palaidņi, uztāis' mazu papīra kūķeli, ielaiž lopu laidarā un ļopi trako!»

«Tās jau lapsenes», lielkungs saka.

«Nē, es jau ļabi pazīstu lapšu. tā tāda kā šuņe ar kupļe aste!»

Mikelsonu Pēteris, no Kokneses pag.

1707.

Kāds modernieks braucis ar piena vāti uz pilsētu. Piena vatei izkritusi tapa, modernieks to nav manījis, un piens sacis tecēt laukā. Patlaban pa to pašu ceļu braucis kāds zemnieks. Tas ieraudzījis, ka piens tek no vāts laukā un uzsaucis: «Taps vaļam!» — «Netaps gaļām!» modernieks atteicis un braucis vēl ātrāki, negribēdams zemnieku laist sev gaļām. Zemnieks saucis vēlreiz: «Taps vaļam!» «Netaps gaļām!» modernieks dusmīgi atcirtis, uzcirtis zirgam ar pātagu, skubinādams to rikšos vēl ātrāk. Tikai pilsētā modernieks ieraudzījis vaļējo tapu, bet bijis jau par vēlu, jo viss bijis izlijis.

Manija Jekabs, no Edoles pag.

1708. (var.)

«Moderniek, moderniek, tev taps vaļā!»
 — «Netaps vis gaļām!» — Tas atsaka un uzcērt zirgam.
 «Vīrs, tev piens tek!»
 — «Ak, mīlais, kāpēc tu neteici ātrāki?» —

R. Līdaks, Svītenes pag., Grantskalnos.

1709. (var.)

Modernieks aizvedis veselu mucu ķēnes piena uz pilsētu pārdot. Piens bijis stipri skābs un palicis neizpirkts. Negribēdams vest atpakaļ, modernieks izrāvis mucai tapu, pats uzsēdies uz mucas un laidis dūšīgi vien pa ielu prom. Tā braucot, sievas saukušas: «Moderniek, moderniek, taps vaļā!» — «Netaps vaļā,» modernieks stingri atteicis un braucis tik tālāk. Kad viss piens iztecējis, viņš apturējis un brīnījies, kā muca tikusi vaļā.

Osvalds Dute, Mellužos.

I. DĀRZNIIEKS.

1710.

Viens kungs prasījis dārzniekam, cik brāļu viņam ir? Dārznieks atbildējis, ka viens. Kungs sacījis: «Tas ir jociģi! Jūsu māsa man vakar teica, ka viņai esot divi brāģi!»

V. Holemanc, Talsu valsts vidusskolā.

LFK 250, 2784.

1711.

Reiz dārznieki sapulcējušies gudskārtīgi, lai apsprieštos par dārzkopību. Starp citu viņi sprieduši arī par sēklu pazīšanu. Viens no viņiem izteicies, ka pie viņa kalpojot vecs dārznieks, kas pazīstot visas sēklas. Pārējie dārznieki apgalvojuši, ka tas nekad neesot iespējams. Katrs aizstāvējis savas domas, un beidzot noliguši uz lielāku sumu naudas, kas paspēlētājam būtu jāmaksā.

Tad visi nolēmuši doties pie lielā sēklu pazinēja, lai tas iesētu viņu acu priekšā nodotās sēklas un pateiktu, par cik dienām tās izdīgs. Sēklu pazinējs, apskatījis sēklas un izteicies, ka tās uzdīgšot trijās dienās. Tās, visiem klāt esot, iesēja. Sēklu pasniedzēji pēc tam gājuši mājās ar priecīgu prātu, zinādami, ka viņu sēklas nekad nevar dīgt, jo tie iedevuši izkaltētus reņģu ikrus.

Noteiktā dienā tie ieradās pie sēklu pazinēja un izbrīnījušies tie ierauga, ka viņu viltība ir atsegta. Tā kā vecais dārznieks sēklas tūlīt jau bij pazinis, tad viņš trešajā dienā iedēstīja dobē reņģes tā, ka viņu galviņas vien ārā.

Viltīgie dārznieki pasniedza dārza īpašniekam nolīgto sumu naudas, kurā arī nodeva vecajam dārzniekam.

E. Lāma, no Rīgas.

1712.

Latvietis iegājis vācu dārznieka dārzā burkānus ēst. Dārznieks, pamanījis «viesi», skrien ārā. Latvietis metas bēgt tieši uz sētas pusi. Dārznieks notur viņu par vācieti un sauc: «Vart, vart!» Latvietis nosaka pie sevis: «Ēs tev iešu meklēt vārtus» un, pārlēcis pāri sētai, meties krūmās.

J. Zvaigzne.

1713.

Reiz zemnieks atnācis pie muižas dārznieka pēc biešu stāda. Dārznieks vēd šo dārzā, bet pa dārzu patlaban pastaiģājas lielskungs. Turpat pie žoga stāv piesiets viņa ēzelis. «Noņem taču cepuri, palokies priekš pelēkgalvja, nemaz neredz, ka kungs.» dārznieks piegrūž zemniekam. Zemnieks sabijies norauj cepuri un paklanās ēzelim, jo tam arī pelēka galva.

Nolendorfu Vilma, no Kabiles pag.

1714.

Reiz bijis skops brūvers. Nemaz nav brūža puīšiem bijis brīv alu iedzert. Reiz puīši norunājuši tam par to atriebties. Pievakarā nācis uz brūzi muižkungs. Visi ejot tikko uz kājām turēdamies, kā piedzērušies runādami: «Lai paldies, brūvera tēvam, par to siltu mīkstu misu. Sacīja, lai atnākot rīt agri, tad dabūšot to pirmo teci!» Bet patiesībā nav nemaz dzēruši. Nu muižkungs klausījies, klausījies, kā mēr brūveram jāiet uz muižu, kur dabūjis pērienu par to, ka dzirdinā puīšus un tērē kunga mantu.

Bet no tās reizes brūveris nekad puīšiem alu neliedzis, vēl paskubinājis, lai iedzer.

Uzrakst. Emilija Lass, Sidgundas Vildeņos.

Teic. Jānis Lauva, Sidgundā

LFK 524. 513a

1715. — 1717.

Priekš gadiem piecdesmit sešdesmit gandrīz pie katras muižas varēja redzēt vēl brūžus. Bija laiki, kad brūži un dzirnavas bija muižnieku monopols, kas tiem uz latviešu zemnieku rēķina nesa ļoti lielu peļņu. Sešdesmitajos un septiņdesmitajos gados šie ziedu laiki gan tuvojās galam, bet tomēr brūžu kultūra bija vēl visai ievērojama.

Sešdesmitajos gados vīndedži jeb brūveri ar maz izņēmumiem bija žīdi. Muižnieki paši brūžus nenodarbināja, bet viņus iznomāja žīdiem, kas vienmēr prata ar kungiem saprasties. Žīdu brūveri tad arī centās brūžus cik vien varēdami izmantot. Lai izmantotu brūžos pārpalikušo brāgu, žīdi turēja arī liellopus, sevišķi vēršus, kurus nobaroja un veda uz Rīgu pārdot. Brūži parasti sāka darboties rudenos un darbus turpināja līdz pavasarim, kamēr rudenī iepirktie kartupeļi un labība bija izlietota. Par strādniekiem brūžos un tāpat vēršu kūtīs pieņēma vietējos zemniekus. Maksāja labi. Algā ietilpa arī kortelītis spirta, ko vakarā uz mājām ejot, katrs strādnieks dabūja līdzī. Ar šiem žīdu brūveriem, kas veda īpatnēju dzīvi, arvienu iznāca amizantas lietas, par kurām vēl tagad veci laudis labprāt mīl stāstīt.

Umpartes muižā par brūveri bijis žīds Joske. Joske bija kārtīgs brūveris, kas savu amatu pamatīgi pratis, bet tas savā darbā nevarējis iztikt bez māntiecības. Joske nekad ne-

cietis, ja brūzi pie kubla, kuņā rūgusi degvīna jāva, kāds svilpojīs. Viņa brūzi strādājuši vairāki spēcīgi latviešu puisi, bet jau pie viņu ligšanas bijis noteikts, ka attiecīgā vietā svilpot nedrīkst. Strādnieku starpā bijis arī kāds Jānis, liels nebēdnieks, kas Joski, kur vien varēdams, pastāvīgi kaitinājis. Jānis neievērojis arī Joskes aizliegumu par svilpošanu un pie vainīgā kubla svilpojīs. Kad Joske to izdzirdis, tas no dusmām lēcis gaisā un kļiedzis: «Oi, tu, burbel Jankel, ko tu tur atkel pie tam kubelem svelp!»

2. Joske turējis arī vēršus. Nobaņojis viņus ar brāgu un vedis pārdot uz Rīgu. Kādreiz Joske pasauc Jāni un aiziet uz tuvējām mājām darīšanās. Piepeši Joske ierauga, ka deg viņa vēršu kūts. Nu Joske ar Jāni dzied ko māc uz mājām. Puseclā Joske jau nokusis un saka uz Jāni: «Oi, miles Jankel, panes man druske», bet Jankels izliekas, ka nedzird un tik skrien tālak. Arī Joskem nekas cits neatliek, kā skriet pakaļ, ja grib vēl savus vēršus redzēt. Pieskrējis pie degošās kūts, Joske tūlī pagrābis cirvi un ies taisīt vēršus vaļā. Iegājis līdz pusei kūti, viņš apdomājies un prasa: «Ļak' toks, Jankel, ko man būs cirst tam vērsem: vai to strike, vai to rage?»

3. Jānis bijis liels «apikāts». Kādreiz aizņēmis no Joskes naudu, bet par atdošanu nemaz nedomā. Joske prasa vienreiz, prasa otrreiz — bet velti. Beidzot Joskes pacietības mērs pilns, un viņš Jāni iesūdz Bauskas tiesā. Tiesa saka, lai Joske Jāni atved uz Bausku pie tiesas, bet Jānis neiet. Beidzot, kad Joske par daudz bāžas virsū ar savu — «nāc toks, Jankel, uz tam Bauskem» — Jānim apnīk, un viņš apsolās arī uz Bausku iet. Viņi abi iet uz Bausku, bet ir rudens un auksts. Joskem kažoks mugurā, tam nekas, bet Jānis izgājis plānajos svārkos — tam salst. «Nevar jau salt nost», saka Jānis un grasās iet atpakaļ uz mājām. Joske negrib gadījieni laist garām, atdod Jānim savu biezo kažoku un pats iet plānajā. «Procesnieki» laimīgi nonāk Bauskā un tūlīt pie tiesas iekšā. Tiesa prasa, vai Jānis ņēmis naudu no Joskes. Jānis brīnas, viņš neko nezinot. Tas Joske jau esot traks. Viņš jau varbūt drīz sāksot teikt, ka tas kažoks, kas šam mugurā, arī esot viņa. Tādu valodu par savu kažoku padzirdējis, Joske, pie krūtīm sīzdams apgalvo, ka kažoks viņa. Tiesa arī nu sākusi ticēt, ka Joske tiešām nav pilnīgs un abus «procesniekus» izdzinusi uz ielas. Tā Joske pazaudējis aizdoto naudu un arī savu silto kažoku.

(«No seniemi laikiem.»)

«Latvis», 1929. Nr. 2286

7. DAŽĀDI ĻAUDIS MUIŽĀ.

1718.

Kāds kungs liek savam izmanīgam puisim izmācīties par zagli. Kad tas šo amatu bij izmācījies, tad kungs to gribēja pārbaudīt, vai tas patiesi amatu prot. Viņš uzdeva zaglim, nozagt cienmātei laulības gredzenu no pirksta un sev pašam kreklu no muguras. Un izmācījies zaglis to patiesi izdarīja. Par pašu kungu pārģērbies, kungam to bridī neesot mājās, viņš iegāja pie cienmātes, stāstīja tai, ko savam zaglim uzdevis. Tad tas paņēma no cienmātes laulības gredzenu, lai to drošāki paglabātu. — Nakti tas ar ūdeni, kuņā bij iekšā sīkas, mazas zivtiņas, iezagās kunga guļamā istabā un ielēja to, kungam guļot, tā gultā. Kungs, domādams, ka vēders tam šo nepatīkamo stiķi padarījis, novilka kreklu un iemeta to kaktā. Zaglis to slepen paņēma un aizšmauca projām.

Prof. Dr. J. Lautenbachs. «Latviešu literatūras vēsture», II., 652. lpp.

1719.

Reiz kāds kungs apņēmies nerunāt ne ar vienu cilvēku. To viņš pasludinājis visai apkārtnē, piebilzdams, ka tam, kas no viņa izvilinās pirmo vārdu, viņš dos divus podus ar zeltu. Daudz zemnieki izmēģinājuši laimi, bet velti. Kādu dienu pili ieradies nabags, devies pie kunga un uztrauktā balsī teicis: «Cienīgs žēlīgs kungs, jūsu lielmāte iemilējusies raibā sivēnā». — «Raibā sivēnā!» kungs pārsteigts iesaucies.

M. Veinbergs, Vecgulbenē.

1720.

Kāds nabags vīrs iegājis muižā un lūdzis dāvanas. Kungs teicis: «Tas nav viegls darbs ubagot, es tev iedošu pūšļojamos vārdus, ka tu vari slimniekus ārstēt». Nabags iemācījies un sācis ārstēt. Nu vairs nebijis jāiet ubagot. Kādreiz kungam iemeties kaktā augons. Neviens ārsts nevarējis līdzēt. Kalpi kungam iestāstījuši, ka nāburgos dzīvo kāds pūšļotājs. Kungs bijis ar mieru. Atnācis vecis un skaitījis kunga iemācītos vārdus: «Mane vilcins rūc, mane vileins

dūc, manc vilciņš ir ar baltu kāju, tas dziedinās tev' vāju!»
Kungs sacis smieties. Augons pārtrūcis, un tas kļuvis vesels.

Uzrakst. Kārlis Bukums, Rīgā.

Teic. Ieva Baunis, 67 g. v., Jurata pag., Rūjienas draudzē.

LFK 23. 818f.

1721. «Pilēm laba gaļa!»

Reiz. kādam muļķim klātesot, muižas ļaudis runājuši, ka muižas dīķī dzīvojot treknas pīles. Muļķis nogājis pie dīķa un atradis dažas vardes. Viņš noturējis tās par pilēm un nesis uz māju sievai izcept. Sieva no sākuma gan negribējusi cept, gan negribējusi, bet beidzot paklausījusi arī. Muļķis vardes apēdis un visiem stāstījis, cik garšīga gaļa esot muižas pilēm. To dabūjis dzirdēt barons. Ataicinājis muļķi pie sevis. Šis aizgājis arī. Barons noskaities kā traks, kāpēc šis esot zadzis viņa pīles! Lai gādānot desmit vietā! Muļķis tīri priecīgs, atnesis veselu duci «pīļu». Nu tikai barons sapratis, kas par lietu.

Uzrakst. V. Skuja, Lielvārdes pag.

Teic. V. Mailīts, 50 g. v.

1722.

Senāk nabagi staigājuši apkārt, katrā mājā un muižā iegājuši, dziedājuši kādu dziesmu un lūguši dāvanas. Kādreiz kāds nabags iegājis kādā muižā un iesācis dziedāt to dziesmu: «Uz kungiem cerēt viss ir velt'!..» Muižas īpašnieks izpēris nabagu un izdzinis ārā. Nabags domājis, ko nu lai dara. Muižas jau tā tik bieži negadās, un ēst gribējis. Tas aizgājis kādu gabalu līdz mežam, apgriezis kamzoli uz otru pusi, ieplēsis tajā vēl kādu šķērti vairāk un gājis atpakaļ uz muižu. Iegājis muižā un sācis dziedāt to dziesmu: «Kungs, es uz tevi palaujos!» — Kungs tūlit licis iesaukt nabagu kukņā, licis pačudināt, iedevis rubli un teicis nabagam: «Jā, tu esi cilvēk', tu pavisam citādi runā. Priekš kāda stunda es vien' izdzin'. Tas nemāk man' lūgt dāvanas un teic: «Uz kungiem cerēt viss ir velt'». Tād, unsvat, ārā no man' muiž'. Tu es vien' saprātīg' cilvēk'!» —

Uzrakst. Krišs Baumanis, Cīravas pag.

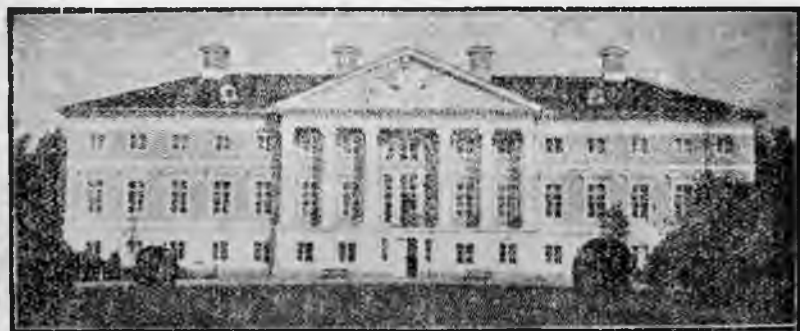
Teic. J. Ozols, no Ulmales pag.

LFK 808. 312.

kumpantus. protokolu tekstus var padarīt konkrētus, likt vergu un kļaušu laiku cilvēkiem dzīvot un likt arī mums pārdzīvot viņu priekus un bēdas, tādā kārtā palīdzot mums izprast, kurš viedoklis par muižnieku un zemnieku attiecībām vergu- un kļaušu laikos pareizāks. kā īstenībai vairāk atbilstošs.

2. Ekonomiski-tiesiskās attiecības.

Muižnieku un zemnieku ekonomiskās attiecības dzimtbūšanas un kļaušu laikos var raksturot ar vienu vienīgu vārdu: kļaušas. Šis vārds, kas mūsu ausīm ir tukša skaņa, senāk ietvēra sevī bagātību, muižniecībai ļāva spīdēt vara un elegancē, zemniecībai nozīmēja mūžīgu darbu, nabadzību, visādas neērtības, verdzību. Kļaušas, kā zi-

Elejas pils Zemgalē, pieder grafu Mēdemu dzimtai. Pils ir viens no slavenā arhitekta Gvarengi meistardarbiem. Starp Latvijas muižnieku piliem — viena no visievērojamākām, celta 18. g. s. beigās, ar verdzināto latviešu darba spēku, parstaidzošs pretstats viņu vergu būdām.

nāms, apzīmē muižas labā pildāmos darbus, jo muižā toreiz nekāda darba spēka neturēja, un visi darbi bija jāpadara attiecīga pagasta vai vairāku pagastu zemniekiem, kurus tad sauca par darbiniekiem, gaitniekiem, kļaušniekiem.

Par šo kļaušu īsto dabu tagad tikt skaidrībā ir diezgan grūts uzdevums. Baltijas vācu literatūrā un arī vadošajās iestādēs par viņam ir spriests kopš 18. g. s. vārdus veseļu gadu simteni no vietas, un visi spriedēji ir nostājušies uz divējādiem viedokļiem. piem. Šules, Merķelis, Samsons, Sīvers*), Rutenbergs, dzimtlaiku kļaušas vērtē kā sma-

gas, turpretī Firkss, Brāžs, Tibe u. c. — kā vieglas.³⁾ Kuŗš viedoklis nu pareizais? Kam taisnība: muiŗnieku vai zemnieku intereŗu aizstāvjiem? Nu, lieta gluŗi vienkārŗa, tā varētu domāt, jāsalīdzina tikai kļauŗu apmēri ar zemnieku māju lielumu. Tā dabūjam zināmus skaitļus, kuŗi mums īstas skaidrības tomēr nedod, jo daŗā vietā zemnieki samērā prāvas kļauŗas pildījuŗi ar prieku, bet citreiz atkal samērā mazākas uzskatījuŗi par mocību.

lemesls te ŗai starpībai ir nevien kļauŗu apmēri, bet arī veids un apstākļi, kādos viņas jāpilda. Kas dzirdējis mūsu tēvus cauriem vakariem un gadiem stāstam par savām kļauŗu gaitām, tam skaidrs ir tas, ka kļauŗu darbus seviŗki grūtus padarīja muiŗnieku un viņu uzticības vīru, muiŗkungu un vagara, ekspluatācijas kāre un veidi. Un, lūk, ŗajā ziņā tautas anekdotes mums nāk palīgā atrast ŗai jautājumā pareizo atbildi, rādīdamas ne to, cik kļauŗu bija jāpilda, bet gan kā viņas bija jāpilda. Un ŗajā kā slēpjas mūsu tautas sociālā traģedija, kuŗā tauta cīnījies ne vienu vien gadu simteni ar apbrīnojamu izturību, atrazdama pat par iespējamu savām bēdām pacelties pāri ar smalku humoru, kuŗa spoŗums vēl ŗodien pārgalvīgi mirdz mūsu tautas anekdotēs.

Kas kļauŗu darbus padarīja viņu pildītājiem smagus, bija darbinieku pēŗŗana, uz ko bija ķakla roka gan baronam, gan mazajiem kungiem, gan vagaram, stārastam.

ŗi pēŗŗana stāv sakarā ar tā saucamo mājas pārmācīŗanas tiesību, kas piederēja pie muiŗnieku privilēģijām kopŗ seniem laikiem. Pat liberālais Aizkraukles barons ŗules savos pazīstamajos zemnieku likumos (1764. g.) atstāj vēl ŗo tiesību muiŗniekiem:

«Parastā pārmācīŗana ar pātagu vai karbaču par nekārtīgiem darbiem vai arī kā lielāks sods par noziegumu un nepaklausību, paliek, tāpat kā līdz ŗim, dzimtskunga rokās.»⁴⁾

Dzimtbūŗanas atcelŗanas likums ŗo privilēģiju atstāja spēkā arī kļauŗu laikiem, noteikdams kā augstāko soda mēru 15 nūjas vai pātagas cirtienu nedēļā.⁵⁾

Mūsu tautas anekdotēs nu uzglabājuŗies daudzi ŗādas māju pārmācības tēlojumi, no kuŗiem redzams, kādos gadījumos kungi viņu lietoja un kādus paŗēmienus viņi pie tam izlietoja: zemniekus pēŗa par visādiem niekiem, bet paŗi nesodīti darīja vislielākos noziegumus.

Nerunājot nemaz par netaisnajām kļaušām, ko muižnieks prasīja reizēm, piem., izsviezdams zemniekus no mājām un viņu vietā ierīkodauns malu jeb lopu muižas kuņas nu jāapstrādā tiem pašiem kļaušiniekiem, tagad pat mazākā sastāvā, aizrādīsim tikai uz to, ka kungs nesodīts var atņemt kalpa vīram vienīgo govī (1760.)*) vai arī uz šādu spilgtu divējādas taisnības piemēru:

Muižnieka bullis nobada zemnieka bulli, par ko zemnieks sūdz muižniekam, neminēdams iepriekš, kas vainīgs. Muižnieks izsaucas: «Bullis pret bulli!» — Zemnieks ļoti mierā ar tādu spriedumu un pasaka, ka vainīgais ir muižnieka bullis, uz ko muižnieks atkliedz: «Nē, nē! Ja tā tā lieta, tad tas ir citādi!» (1811.)

Kļaušnieks uztaisa muižā savu kaļķīti — pēriens, aizmirst muižnieka vārdu, uz kuriem vēstule jānes — pēriens

Partikuša zemnieka majas vergu laikos Vidzemē, Liepupes drandzē, Meķes muižas pag. Istaba ar skursteni un stikla logu — tanī laikā retums un augstākais sasniegums latviešu toreizējā celtniecībā. (Brotces zīmēta 1817. g.).

(kaut gan paši baroni latviski nejdza cilvēkam pateikt, kā pienākas, kā to liecina sakropļotie vietu vārdi, ar kuņiem ir pilnas visas vācu laiku grāmatas un kartes), neparādīja kļaušinieks kungam parasto godu, nesveicināja — pēriens un tālāk (1821., 1829., 1830., 1831., 1832., 1835.).

Kungi pēruši arī meitas, sievas, tiklab kalpu, kā saimnieku. Meitas pēruši vairāk. Tamdēļ arī katra meita tanīs laikos gribējusi ātrāk iziet pie vīra, neskatīdamās daudz uz viņa vērtību, jo sievas tik daudz nekērusi kunga pletne. Bet pērtas arī sievas. Tāds gadījums, piem. bijis Kusas muižā, kur vagars par kādu nieku licis pērt vienu sievu. Vīrs sūdzējies kungam, bet tas izsaucies: «Nu, kas par to? Kad bija pelnījusi, vajadzēja otrtik!» Bet sieva bijusi uz grūtām kājām (1836.).

Pastāvēja kāds ierobežojums attiecībā uz grutu sievu pāršanu.

Tomēr bija tādi muižnieki un viņu uzticības vīri, kuriem šīs cilvēcības jūtas likās pavisam nevajadzīgas. Un to liecina ne anekdote, bet zemnieku oficiālās sūdzības un tiesu protokoli. Tā Cēsu pilsapgasta zemnieki 1776. g. iesniedza Krievijas troņa mantiniekam Pāvilam, vēlākam ķeizaram, kas tolaik ceļoja pa Vidzemi, sūdzību par pārmērīgām klaušām, zemnieku necilvēcīgu eksploatāciju, reizē ar to sūdzēdamies, ka kungi grūtas sievas apstrādā ar bendes pātagām, kālab viņas priekšlaicīgi dzemde un grūti saslimst. Izmeklēšanā un tiesā tiešām izradījās, ka Cēsu pilsmuižas amtmanis ieradies ļaužu pārpildītā kroga kādā vakarā, izrāvis no svārku apakšas pātagu un sācis sist 30 gadu veco melderieni un krodzinieci Mažu pa pleciem un muguru, apvainojot viņu, ka tā neesot gājusi lopu meitai palīgā govīs slaukt, kas viņai nebijis iespējams, jo krogs bijis ļaužu pilns. No sitieniem viņa grūti saslimusi un pēc triju mēnešu sagulēšanas priekšlaikus dzemdējusi bērnu, kas pēc 8 stundām nomiris.⁶⁾

Otrs tāds gadījums 1776. gadā bijis Volfsrubes pusmuižā (tagadējā Kārļamuižā), kur uz dzimtskunga pavēli šķilters ar pātagu pēris 20 gadus veco Bozes Annu līdz ar divi citām kārtniecēm. Bozes Anna aiz bailēm neatmin sitieņu skaitu, ko viņām nācies izciest, bet pēc pārciestā pēriena viņai palicis nelabi, un dažas dienas vēlāk viņa salmu gubeni nelaikā dzemdējusi nedzīvu bērniņu, pēc kam aizvesta uz mājām, kur dažas nedēļas sagulējusi uz gultas. Tiesa atzīst šo muižu baronu Volfu par vainīgu par precētu sievu pāršanu, bet sievu nelaika dzemdēšanu atzīst par nepierādītu, kaut gan to apliecina vairāk liecinieku. Baronam piespriež 100 dālderu soda — kam? — baznīcai par labu!⁷⁾ Tiesas spriedums mūs gan pārsteidz, bet viņš ļoti saprotams. Kas gan 100 dālderu par sodu baronam, kurš naudas nezina kur likt! Un bez tam — maksāt baznīcai, kas taču atradās baronu aizgādībā un kur viņiem upurēt ko neko bija pašu interesēs! Saprotams, šis spriedums tamdēļ, ka tiesās sēdēja — baroni, un vārna vārņai taču acis neknābs!

Atgriežoties pie mūsu anekdotes, jāsaka, ka viņa teļotie apstākļi nav gluži tik smagi, kas runā no tiesu aktīm. Bet tas nemazina anekdotes faktu vērtību. Tiesu aktīs šādi fakti varēja iekļūt tikai izņēmuma gadījumos, jo

zemniekiem, vergiem, nebija tiesības sūdzēt savus eksploatātorus un mocītājus. Tamdēļ jo lielāka nozīme šādiem faktiem, ja tie uzglabājušies anekdotēs vai nostāstos: šis tautas atmiņas apsūdz tagad vēl muižniecību par viņas varas un briesmu darbiem, ko tā pastrādājusi pie vergu važās ieslēgtās tautas, un dod tagadējām paaudzēm mērauklu, kritēriju rokā pienācīgi novērtēt šīs lielgruntnieku šķiras rīcību, sevišķi vēl tad, kad viņa nostāda sevi kā kultūras nesēju un viņas latviskie domu biedri vairāk nezina, kā verdziski atkārtot šos tunsoniskos melus.

Tautas anekdotes nāk pie mums kā modinātājas, kā aizmirsto laiku, tautas likteņa, kā vēstures liecinieces! Nav pievilcīgas šīs ainas, ko viņas atklāj, bet toties viņām ir zināma spēja darīt ārdējošu iespaidu uz mūsu pār-

Parastās zemnieku mājas vergu laikos Vidzemē, Lielvārdes apkārtnē. Istaba bez skursteņa un bez stikla logiem. (Brotce, zīmēta 1796. gadā.)

rak aizmirstīgajām galvām, vieglajām dabām un par daudz lunkanajām mugurām.

Ieskatisimies vēl sejā tām figūrām, kas patlaban nostājās mūsu priekšā: tie ir atkal dzimtkungu tipi elegantos kostīmos, izsmalcinātām manierēm un karbačām rokās. Nē, vienam nepatīk karbača. Viņš nemīl, ka vergus per viņa muižā. Ja kāds jānopeļ, tad viņš uzraksta vēstuli uz otru savu muižu vagaram un liek tam vēstules nesēju nopērt (1833., 1834.).

Kāds cits ir cītīgs likuma tulks: likums viņam atļauj katru nedēļu darbiniekus pērt ar 15 cirtieniem, un viņš negrib laist garām neizmanto tu šo tiesību. Lūk, anekdote:

Viņš sestdienā sasauca muižā visus kļaušniekus, sastāda rindā un per pēc rindas (1823.). Anekdote? Jā, bet arī kultūrvēsturiska īstenība. Reiz man nācās būt kādā Vid-

zemes malienas muižā. Gulēju par nakti kādā pavecā vienstāvu mūra mājā, ar ērtām istabām, kas liecināja, ka kādreiz šī dzīvojamā māja varbūt kalpojusi kungu vajadzībām. Un tā arī bija. Turienes kultūras darbinieki mani ievada paprāvā istabā un stāstīja, ka šajā istabā klausu laikos kungs katru sestdienu licis pērt darbiniekus pēc pabeigtiem nedēļas darbiem. Tā kā peramo rinda bijusi arvien diezgan gara, tad tie klausīnieki, kuriem tālāk mājas, lūgušies, lai viņus per pirmos. Un tā tas arī ticis darīts. Tikai reiz iznācis tracis. Gadījies kāds stiprs puisis, kas ne par ko nav gribējis gulties gar zemi, un kad vagars ar kādiem vīriem ķērušies viņam klāt, tad puisis aizsviedis tos prom, izrāvis vagaram pletni un aiztriecis vtsus līdz ar pašu lielkungu pie joda. Kungs no stiprā puīša tā pārbijies, ka atmetis barbarisko ieradumu, un klausīnieki sestdienās gājuši uz mājām veselām mugurām. — Ir gadu piecpadsmit, ka dzirdēju šo nostāstu, un viņš man palicis atmiņā visos sīkumos, tikai vieta piemirsusies, bet, ja nemaldos, tā bija Ļaudonā.

Kāds cits kungs ar saviem ciemiņiem noskatās, kā muižā per zemniekus; dažs no kungiem tā kā iežēlojas, bet dažs vēl paskubina, lai tik dod (1825.).

Starp muižniekiem ir vēl tādi tipi, kuri eksploatāciju un pāršanu savieno ar sevišķu bezkaunīgu izsmieklu. Tā kādā muižā vagars, gribēdams pielabināties kungam, bez patiesa iemesla apsūdz klausīniekus, ka tie nevīžojuši strādāt. Kungs vakarā, pirms klausīnieku atlaišanas, liek tos nopērt un pēc tam pamielo viņus ar mučeli degvīna. Otru dienu, kad strādā cits darbinieku sastāvs, kungs apjautājas vagaram, kā tie uzvedušies. Vagars tos slavē kā strādīgus un paklausīgus.

«Nu lab'», kungs atbildējis. «tā kā mans ir viens mīlīgs un viens taisns kungs, tad es spriediš' ar vien' mīlīg' un taisn' ties'. Pagaiš' reiz mēs devām papriekš' pērienu und tad brandvein', tagad dar' otrād': dod papriekš' brandvein' und tad pērien!» (1828.).

No muižniecības ideologiem daudz dabūjām dzirdēt par dzimtkungu patriarhālo mīlīgumu, lēnīgumu, taisnīgumu. It sevišķi to uzsver savā polemikā ar Merķeli gandrīz vai katrā lapas pusē barons Firkss. «Mīlestība ir aizdzinusi katru pazeminošu verdzības jūtu pazīmi», raksta viņš vienā no minētajām vietām. «Kungs un kalps ir kā lieļa ģimene, kuņas galva viņš ir. Bez bailēm tuvojas katrs

latvietis savam kungam. kas pat tanī acumirkli, kad viņam vajag sodīt, neaprimst būt maigs un mīlīgs.»⁴⁾ Tauta gan šo maigumu un mīlīgumu saprot citādi, kā to viņu konkrēti parāda minētajā anekdotē, kādu nav mazums.

Kā visa zemnieka dzīve dzimt- un klaušu laikos atkarājās no muižnieka gribas, dabas un untumiem, tā arī sodīšanas veids. Daža muižnieka sodīšanas paņēmienos nepārprotami saskatāmas patoloģiskas pazīmes. Tā kāds kungs nospriedis zemniekam sodu un noteicis dienu, kad viņam jānāk uz muižu. Kad zemnieks atnāk, kungs liek vagaram laist viņam suņus virsū. Bet zemnieks, laikam, pazīdams kunga sodīšanas veidu, paņēmis līdz kaķi, ko palaidis valā, kad suņi taisījušies viņu plosīt, tā izglābdams sevi no zvēriski izdomātām mokām un varbūt arī no nāves (1840.).

Lielu lomu dzimtbūšanas absolutisma laikā spēlēja — žēlīgums. Kungs var dot, var arī nedot, ko lūdz, viņš var sodīt, var arī nesodīt, var zemniekus saudzēt, var arī plēst u. t. t. Viss atkarājas no tam, vai kungam labs prāts, vai viņš ir žēlīgs. Lai šo kungu gribas neaprobežotību iespaidotu sev labvēlīgā virzienā, tad zemniekam bija visādi jāizmanās. Šai kunga patvarības absolutismā slēpās visādas iespējas un varbūtības. Viss atkarājas no viņa žēlastības, par kuņu muižniecības kultūrvēsturnieki atsaucas visai cildinoši. Tautas anekdotēs turpretī redzam ko citu. Piem. kāda nabaga sieviņa aiziet pie Cēsaines barona lūgt palīdzību. Barons to pieved pie loga un rāda pagalmā lielu akmeni, piebilzdam, ja viņa no šī akmeņa varot ko izlūgties, tad no viņa arī, bet ja no akmeņa nē, tad no viņa arī nē. Kad sieviņa vēl mēģina lūgties, viņš izsviež to ārā (1559.). Kāds cits piemērs: viena saimniece nav aizsūtījusi uz muižu darbinieku. Par to nu viņai sestdien pēriens kā lietus, jo muižā sestdienās obligātoriski pār klausīniekus. Lai izpelnītos kunga žēlastību, viņa nopērk par dārgu naudu podu medus un aiznes kungam to kā kukuli. Kungs to arī saņem. Kad nu sākas pēršana, un peramo rinda sarūk līdz saimnieces kārtai, saimniece pārliecināta, ka viņai sodu atlaidīs. Bet viņa maldījies: kungs liek pērājiem nestiept viņu uz zemes, kā pārējos, bet uz zālītes. Tā visa kunga žēlastība: aplaupīt, izsmiet, ievainot, sarūgtināt, maldināt, piekrāpt, bet izlikties, it kā viņš būtu žēlastību parādījis (1838.). Šāds kunga jezuītisms ir patiecināta viela tautas anekdotēm ar sāpīgiem pārdzīvojumiem un vilšanos pamatā.

Viens no tiem psihiskajiem principiem, uz kuriem balstījās dzimtkunga neaprobežotā vara, bija zemnieku verdziskā paklausība. Kā šo principu dažs muižnieks iztulkojis, liecina anekdote par Lādes Jumpravmuižas kungu. Vergu laikos viņa muižā bijis tāds noteikums, ka tiklīdz atskanējis pusdienas zvans, tūlīt vajadzējis zirgu jūgt zemē.

Kāds darbinieks reiz vedis mēslus. Viņš bijis tikai pāris soļu no kūts, kad atskanējis zvans. Viņš nav zirgu tūlīt apturējis, bet pabraucis atlikušos pāris soļus, lai tiktu pie kūts. Par to nu viņš dabūjis pērienu. Bet ar to nav pieticis. Kad nopēruši, tad noģerbuši viņu kailu un piesējuši pie bērza, muižas priekšā, kamēr citi paēd un iet atkal pie darba. Darbiniekam rokas bijušas sasietas uz muguras, un mušas un dunduri ēduši viņu. Kad nu citi gājuši pie darba, tad sodītais palaiests vaļā, lai atpūšas. No pēriena un dunduru kodieniem viņš bijis tā novārdzis, ka dažas dienas sagulējis slims un nomiris (1561.).

Otru dienu tanī pašā muižā notiek vēl zīmīgāks gadījums. Šo pašu militāri-pedantisko formalitāti nav izpildījis kāds vīrs, kuņģam nu draudējis pēriens un, laukam, tāds pat tālāks liktenis, kā iepriekšējam kļaušniekam.

Viņa sievai, kas nes viņam pusdienu, ceļā, dzirnavās, pasaka: ko tad šī vairs nesot, vīrs jau dabūjis pērienu. Sieva nu noliek ēdienu dzirnavās un skrīen uz muižu. Noskrējusi tā ierauga, ka vīrs nostiepts zemē. Viens vīrs tam uzmeties uz kājām, otrs uz galvas. Sieva paceļ bruņčus un apsedz vīram atsegto peramo daļu, un pati ar savu augumu aizsedz vīra muguru. Neviena vairs nevar sist, jo sitieni ķertu sievu. Kungs brēc, lai «rauj nost to bābu», ka var dabūt sist, bet pērāji neviens nerauj. Tad kungs pats stājas pie šī bendes darba, bet sieva tik cieti apķērusies vīram, ka kungam stipri ko ņemties, kamēr beidzot norauj, atplēšot to atmuguriski atpakaļ. Pa to laiku kunga dēls, kam, laukam, sācis palikt nelabi, apsauc savu satrakoto tēvu, lai liek mieru sievai. Kungs pēc tam arī norimst un neper arī vairs vīru (1562.). Te, kā redzams, norisinās ne vairs vienkāršs mājas pārmācības akts, bet jau vesela traģēdija, kupā beztiesīgā sieva varonīgi glābj savu vīru no varmākas nagiem.

No visiem apskatītajiem piemēriem redzam, par ko izvērtās dažkārt mājas pārmācība: tā pārvērtās reizēm par īstu inkvizīciju. Ja kungam pagadījās patoloģisks rak-

sturs vai lielas ekspluatatora tieksmes, tad tika laisti darbā isti inkvizīcijas paņēmieni, kā to apliecina Merķelis⁹⁾ un tiesu protokoli, kurus vēstures pētītāji laiku pa laikam no arhīvu putekļiem ceļ gaisma. Tā, piem., inkvizītorisks dzimtcilvēku spīdzinātājs 18. g s. bijis Viķu muižas īpašnieks majors Christens Vilhelms fon Klodts līdz ar savu sievu, kas visādiem necilvēcīgiem līdzekļiem spīdzinājuši kādu meiteni.¹⁰⁾ un Vērenes muižas dzimtkungs Reinholds Andreass fon Hanenfelds, kas ekonomiskas ekspluatācijas nolūkā mocījis un postījis veselu pagastu, apkraudams to smagam kļaušām un bargiem inkvizītoriskiem sodiem. Sevīši īpatnējs paņēmieni šim baronam bijis piesiet cilvēku

Latvju zemnieks vergu gaitās Vidzemē, Trikates apkārtnē. Karti pakārtis sainis, kura atdusas zidainis. Mātēm, vēl nedēļās esot, bija jāiet muižas kļaušās. (Brotces zīm.)

ar rokām pie dzirnavām, kur tam nakti bijis jāsamal noteikts daudzums labības. Kas to nevarējis, tam pēriens. Darbinieki slēgti arī dzelzis, gan roku, gan kāju, piekalti pie dzirnavām, kur nodotais darbs jāpaveic.¹¹⁾

Tā rikojās lielie kungi, augstā aristokrātija. Protams, ka mazākie viņiem nepalika pakaļ. Īpaši muižkungi strādāja savu kungu un pavēlnieku garā. Tāpat vagari, stārsti, kuriem muižnieks parasti uzticēja šo savu tiesību. Īpaši vagari to izlietoja plaši vietā un nevietā. Arī šie tautas anekdotes sniedz daudz tipiska materiala. Bet vai tas atbilst īstenībai? Nekavējoties sīkāk pie atsevišķām epizodēm, ko vagari ar savu nūju ierakstījuši mūsu tautas mie-

sā un līdz ar to latvju inkvizīcijas vēsturē, atzīmēšu te tikai pāris raksturojumu, kas nāk no tādu rakstnieku spalvas, kas paši vēl kļaušu laikus pieredzējuši.

Juris Neikens kādā vietā raksta:

«Jūs pieminat, kad vecais Dzelksnis muižā bija par stārstu, cik tolaik vajadzēja vainas, lai dabūtu pa muguru! Man zirdzēns arklī sadūrās. — tā bija nelaime viena, un Dzelksnis tūliņ klāt ar spieķi, tā bija otra nelaime. — «Kad vīrs ar citiem kopā tērzē un jaunu zirgu vienu atstāj arklī, — tad —» «Lai paliek, kur bijis!» — Sītienuš toreiz ātri aizmirsu, bet kur tie izsmieklī! Atjūdzām zirgus launagā un sasēdāmies paši ar maizes kulēm lielā rindā — kā tad! Viens uzvelk tūliņ: nu, Anci, tev' ar' apatesa! — Otrs: šoreiz tik drusku pamizoja! Trešs: Dzelksnis jau Anci kutināja vien! Tā viņi ņēmās lielu laiku, un katrs manu likstu zināja godināt ar citu vārdu. Papriekš es, jauneklis, gan kaunējos, gan ļaunojos, bet ko jērs darīs vilkiem! Pēc kauču līdz, lai gan sirds iekšā kunkstēja.» Pēc tam tiek uzskaitīti visādi kušanas (pēršanas) nosaukumi, kā: kult, šaut, pērt, karsēt, sautēt, plaucēt. «Tad protiet, kā tam klājās, kam spieķi, rīkstes, zobu gali, visi virsū krīt. Šim dienām, paldies Dievam, tikai ļaundariem no miesas soda jābīstas, bet priekšlaikos —». Tik tāl Neikens.

Kāds 80. gadu avīžnieks, Ošu Jānis, pēc kuņa šē citēju Neikenu, un kas pats pieredzējis kļaušu laikus, paskaidro: «Pātāga un kūja katru reiz stārstam bija līdz, lai iet kur iedams, un bieži vien dancoja uz darbinieku muguras.» Sakarā ar šo kļaušinieku kaušanu toreiz bijis lietošanā vesels leksikons vārdu šīs nejdzīgās operācijas apzīmēšanai. Tā Neikena minētos vārdus Ošu Jānis no savas puses papildina vēl šādiem vārdiem: sist, mizot, uzdot, sadot, šaut, dot, kraut, iespert, zolēt, belst, muguru lāpīt, zvelt, mielot, uz liesta stiept, drāzt, vicot, svētēt, kaut, uzmešt, aptaustīt, sukāt, uzskaitīt, sutināt, zaka kāpostus dabūt, piparus dot, drāzt, uzlaist, merkt, stibot, muguru lupīt, pīckāt, gāzt, plītēt, dauzīt, žmaugt, samilāt, cirst, slānīt, slodzīt, smeltēt, sutēt, svelnēt: šķibīt, šķilt (pa muguru), tēst, veķēt, kaustīt, kapāt, graizīt u. t. pr.»¹²⁾

Acīm redzot, kļaušu zemniekiem nodarītās pārestības, par kurām runā anekdotes, pilnīgi atbilst īstenībai. Varām vēl piezīmēt, ka mācītājs Tibe. fanātisks muižniecības

un arī dzimtbūšanas aizstāvis, atzīst, ka klausās būtu noteiktāk nosakāmas, un tūkstošiem gadījumu esot tādu, kur zemniekam būtu jāmeklē taisnība tiesā, bet tas pastāvošajās tiesās neesot iespējams.¹³⁾

Tā kā anekdotes, kur šie apstākļi tēloti, nāk no visām Latvijas malām, tad tā ir zīme, ka savā laikā visa mūsu zeme ir bijusi katru dienu kā liela soda vieta, kur kungi pa lauku laukiem, ceļu ceļiem, muižu muižām, malu malām kāva nevainīgus ļaudis, darbiniekus, kāva inkvizītoriski, padarīdami visu tautu par lielu asiņojošu vāli.

2. Krogs un viņa iespaids tautā. Diezgan redzamu vietu tautas anekdotēs ieņem krogs. Un nav brīnums. Krogs ir vecāks kā dzimtbūšana, viņš atnācis līdz slavenajai vā-

Varnas krogs (1816. g.) pie Bullu Lielupes pārceļamās vietas. (Brotce.)

cu kultūrai un nostiprinājies pie mums jau bīskapu un ordeņa laikos (1200.—1561.), jo kad bīskapu un ordeņa vara sabruka un muižniecība padevās poļu karālim, tad loloto un apstiprināto veco privilēģiju starpā bija arī alus brūvēšana un viņa pārdošana krogos, nemaksājot pat nodokļus un akcīzi.¹⁴⁾ Par sevi saprotams, ka muižnieki nodrošināja sev tikai tādas privilēģijas, kas stiprināja viņu sociālo stāvokli un vairoja viņu ieņēmumus. Un alus un degvīna ražošana stipri vairoja muižnieku ienākumus. To liecina jau tas vien, ka viņi lieliski vairoja krogu skaitu, rpaši, salīdzinot ar kultūras iestādēm, skolām, kuņas muižniekiem vajadzēja vairot, bet kuņu skaits palika nesamērīgi mazs un auga ļoti lēnām. Tā 1757. g. Vidzemē bija vairāk kā 900 krogu,¹⁵⁾ bet skolu tikai ap 50, ko pat vācu kultūrvēsturnieki atzīst par pārak mazu.¹⁶⁾ Nepilnus 100 gadus vēlāk Jelgavas draudzes mācītājs Pantenijs raksta: «Pamanu draudzi ir viena baznīca un viens lūgšanas nams, se-

ši skolas nami. bet sešdesmit un seši krogi!»¹⁷⁾ Tas tikai vienā draudzē! Bet gadu 40 vēlāk, t. i. 1889. gadā pa Kurzemi un Vidzemi kopā bija 3098 krogi, novietojušies visur, kur bija paredzama kāda nekāda laužu pulcēšanās: pie upju celtuvēm, dzirnavām, baznīcām, gar dzīvākiem satiksmes ceļiem, kur dažkārt, piem., Ikšķiles pagastā, uz 1½ kilometra bija pa 3 krogi un uz 44 kilometriem starp Jelgavu un Bausku 16 krogu.¹⁸⁾

Alus un degvīna ražošana un pārdošana aimeta muižniekiem milzīgu peļņu. Degvīnu mucām sūtīja uz pilsētām, pārdodot ar lielu peļņu, krogi deva simtiem un tūkstošiem lielu renti, un krogu dažam labam kungam bija desmitiem. Piem. anekdote zina stāstīt, ka Valberģu baronam bijuši 12 krogi un 2 brūži (1575.).

Kādu iespaidu šī alkohola ražošana un kroģēšana darīja uz tautu, to diezgan konkrēti tēlo anekdotes. Tur redzam, ka dzer saimnieki un kalpi, veci un jauni, sievas un vīri, Caur komikas prizmu redzam dzērājus gan grāvī, gan upē, gan ezerā, gan ceļa dubļos, gan runājot ar mēnesi, gan izdarot visādas aplamības un ačgārnības. Etiķskais posts, ko te krogs dara, ir redzams nepārprotami (1957.—1974.).

Otrs posts, ko krogs pie latvju tautas nodarījis, ir materiāla eksploācija. Ne viena vien anekdote rāda, ka zemnieki un zemnieces nodzer savus lopus, labību un dažādu mantu, ko sūri, grūti pelnījuši un kas nepieciešami vajadzīga iztikšanai. Drūmu iespaidu atstāj sievietšu dzeršana, jo alkoholā saindētās mātes pārraida alkohola tieksmi un izvirtības dīgļus uz bērniem (492.—495., 1975.—1978.). Tā tad te līdzās materialai eksploācijai, ko muiža noorganizējusi, tiek nodarīts pie tautas organisma liels fizisks posts, postītas paudzju paudzes.

Arī šie apdošu zīmētās ainas, situācijas un apstākļi atbilst īstenībai. Par to var pārliecināties no mācītāju sprediķu grāmatām, kuŗas kopš Mancela laikiem tiesā dzērājus, tikai šī tiesāšana pati ir komiska operācija, jo mācītāju pašu patroni, baroni, ar kroģiem un brūžiem sekmē alkoholisma izplatīšanos. Pareizu taktiku ieteic Vecais Stenders jau 1772. gadā, rakstīdams: Vajadzētu ierobežot tautas lopisko degvīna žūpošanu, ar kuŗu īpaši mūsu apgabalī (te domāta Kurzeme, bet to pašu saka arī citi autori par Vidzemi, A. B.) saindēti. Visi priekšniecības un kungu sodi un pavēles un visa teoloģiskā sparošanās pret

šo iesakojušos žūpības kaislību ir bezspēcīgi. Bet aizsprostojiet cieti alkohola avotus un ierobežojiet neskaitāmos brūžus un krogus. tad dzeršanas nebūšana pazudīs pati no sevis.»¹⁰) Bet — Stendera aicinājums palika saucēja balss tuksnesī, jo aizsprostot alkohola avotus būtu — aizsprostot muižnieku bagātības avotus. kas būtu pret augstās kārtas psiholoģiju un interesēm.

3. Etiskās attiecības. Pārmērīgais kļaušu smagums, nepelnīti sodi, spaidi un spīdzināšanas, nievāšana, mērdē-

Latviešu ģimene ceļā vergu laikos (18. g. s.). Latviešiem vergu laikos bij daudz braukšanas: gan kļaušu gaitas, gan bēgšana no bargiem kungiem. Še latvju ģimene ceļā sildās pie ugunsкура. (Brotces zīm.)

šana, apdzirdīšana — visa šāda kungu izturēšanās nevarēja modināt tautā tās jūtas, ko kungi vēlējās: godbijību, cieņību, padevību, paklausību, mīlestību. Protams, pret labiem kungiem tautas psihē šādas jūtas bija. Bet tā kā labu kungu bija maz, tad arī šādu jūtu tautai nav daudz. Tas redzams arī anekdotēs. Dažureiz dzimteilvēks izmisis un sagaidāmā pēriena dēļ gatavs vai darīt sev galu (1571.). Reizēm traģiska noskaņojuma vietā redzam atreibības kāri.

un aizvainotais dzimtcilvēks, neskatoties uz savu beztiesīgo stāvokli. grābj kungu aiz krāga un iemet dumbraja diķī (1547.), vai sadod ar spriguliem, kad tas iekuļas metienā (1816.). reizēm nosit it kā pa jokam vai arī visā nopietnībā nošauj (1569.). Un vēsture zina stāstīt, ka bieži vien dzimtlaikos notikuši zemnieku nemieri, kuŗos vergi mēģinājuši tikt vajā no saviem verdzinātājiem. Bet tā kā dzimtlaiku zemnieki bija pilnīgi neorganizēti un dzimtkungiem nemieru gadījumos arvienu bija pie rokas valdības kaŗaspēks, kam viņi lika nemierniekus vai nu apšaut vai bargi sodīt, tad zemnieki no aktīvas uzstāšanās atturējās un ķērās pie tās tikai izmisuma gadījumos. Bet viens, ko zemniekiem kungs nevarēja liegt, tā bija kungu muļķošana un izsmiešana kur un kā vien pagadījās. Bet kā to spēja nopiestais, verdzinātais dzimtcilvēks vai klausīnieks? Te mums uz brīdi jāpamet skatiens tautas psiholoģijā.

4. Tautas atjauta un komikas talants. Kā par dzimtcilvēku klausām, gaitām, stāvokli savā laikā muižnieku un literātu aprindās valdīja divējādi ieskatī, tāpat par latvju tautas garīgām spējām. 1765. g. Vidzemes landtāgā Vidzemes muižniecība noraida liberālā Šulca zemnieku likumus, motivējot šo soli, starp citu, ar to, ka neesot iemesla muižniekiem pārņemt barbarismu, varmācību, jo latviešiem iedzimts esot verdzības ģēnijs, un verdzība ļoti ļaļi varot pastāvēt līdzās humanitātei.²⁰⁾ Kāda šī muižniecības humanitāte izskatās, to mēs jau redzējam. Dzimtcilvēku nicināšana bija tik liela, ka muižās sulaiņi, kas piederēja pie brīviem cilvēkiem, nekādā ziņā neēda pie viena galda ar sulaiņiem, kas bija dzimtcilvēki.²¹⁾ Tad nu varam iedomāties, cik neizmērojami augstāk par dzimtcilvēkiem ieskatīja sevi muižnieki un ar kādu nicināšanu viņi ieskatīja un sauca tos par lopiem. Bet te arī varam saprast, ka apdāvinātajai latvju tautai grūti bija valdīt nicinošus smiekļus, redzot dažādos dižciltīgos ākstus, kuriem varbūt piestāvēja pēc modes šūtie kostīmi, bet ne ikreiz humāna vai gudra cilvēka vārds.

Bet lai runā par latvju tautas gara modrību un atjautu daži dzimt- un klausu laiku rakstnieki. Mācītājs un vēsturinieks H. fon Jannaus 1786. g. raksta: «Zemnieka gara spējas neparādās tikai viņa atjautā, kas, neskatoties uz rupjāko muļķību, var būt īstas satīras asakā smaile, bet arī viņa smalkajā gaumē, ko viņš gadījumos pa-

rāda.» («Die Geisteskräfte des Bauern zeigen sich nicht bloss in seinem Witz, der sehr oft bey der rohesten Dummheit, die schärfste Pointe wahrer Satyre seyn kann; sondern auch in dem feinen Raffinement, das er geteigentlich zeigt.»)²²⁾

Šī liecība latvju tautas komikas talantā pētniekam ļoti vērtīga. Viņa liecina, ka 18. g. s. beigās, t. i. vistumsākajā verdzības laikmetā, bijis dzīvs latvju atjautas un komikas talants, turklāt ar plašu vērienu: rupjš — ass — smalks.

Garlībs Merķelis gadu desmit vēlāk, 1796. g., par latviešiem raksta: «Viņi ir gudri, asprātīgi, gara bagāti, ja vien viņiem priekš tam ir laiks un elpa. Gandrīz arvien viņi runā līdzībās un bildēs kā austrumnieki, un viņu domas dažreiz ir ļoti atjautīgas, bieži kodīgi jocīgas.» (Es ist sinnreich, erfinderisch, geistvoll, wo er Musze und Athem hat, es zu seyn. Fast immer redet er in Vergleichen und Bildern, wie der Morgenländer, und seine Urtheile sind gemeiniglich sehr zutreffend, oft beissend witzig.)²³⁾

Tā tad Merķelis no vienas puses apstiprina Jannau'a raksturojumu, no otras papildina viņu ar to, ka aprāda latviešu atjautas gleznainību un kodīgumu, kas, kā zināms, ir sarkasmam rada.

Barons Firkss, fanatisks muižniecības aizstāvis un ideālizētājs, nodod savu spriedumu arī par dzimteilvēku atjautu. 1804. gadā, vairāk kā pus desmita gadu pēc Merķela, viņš raksta:

«Viņš (t. i. latviešu dzimteilvēks, A. B.) savā sarunā ir atklāts, brīvs, nereti apbrīnojami atjautīgs (bis zum Erstaunen witzig), nebūdams neveikls un nepalikdams nepieklājīgs. Viņš vienlīdz tālu turas kā no līdēja glaimošānas, tāpat arī no apvainojošas rupjības.»²⁴⁾

Šis spriedums papildina agrākos tāni ziņā, ka atzīst latvju komikas talantu par nosvērtu un apbrīnošanas cienīgu savas atjautības dēļ. Šis spriedums vērtīgs vēl ar to, ka nāk no baronu puses, kas par latviešiem labu ko nemēdz teikt. Acīm redzot, fakti nav noliedzami. Kā tas tā, to pierāda arī kāda ārzemju zinātni vīra un ceļotāja I. Kohla spriedums 1841. gadā. tā tad klausu laikos, par šo pašu priekšmetu:

Kohls raksta:

«Katrs latvietis ir tik apķērigs atjautīgos vārdos un runās (in Bonmots und Witzreden), ka viņš arvien jaunus tos

laiž darbā, un pat vācieši vienmēr ir pilni ar stāstiem, atjautīgām un asprātīgām atbildēm, kuņas viņiem devuši zemnieki. Īsti sarunā ar saviem kungiem, viņi parasti ir asprātīgi un gleznu bagāti, īpaši tamdēļ, ka te kailā patiesība bieži vien ne tik skaidri parādās un paslēpjās skaidrās gleznās vai aiz kādas attālas divdomības (Anspielung).»²⁵⁾

Ja nu vēl ievērojam prof. Bochma atzinīgo spriedumu par latvju atjautu un komikas spējām (1911. g.), tad redzam, ka dažādas vācu aprindas dažādos laikmetos apmēram 125 gadu ilgā laika gaitā raksturo latvju tautas atjautas, komikas un humora talantu ar lielu atzinību.

Arī pati tauta apzinās šo savu talantu, kā par to liecina dažas anekdotes, kur latvietis uzaicina vācu baronu sacensties atjautībā un paliek uzvarētājs, sacensties ar zemnieku zēniem, un zēni uzvar (1548., 1577. u. c.).

Tas mūs tiešām pamudina salīdzināt vācu muižnieku un latvju zemnieku anekdotes. Diemžēl, īsumā tas nav izdarāms. Varam tikai teikt, ka katrs objektīvs spriedējs, izlasījis baltiešu «edeldreiste» (muižnieciski-drošās), kā viņi, sevi cildinādami, saka, anekdotes, kas esot reizē arī kungu anekdotes, jo vācietis un kungs esot sinonimi,²⁶⁾ un salīdzinot tās ar latvju tautas anekdotēm, nāks pie slēdziena, ka vispusības un komikas talanta mirdzuma ziņā mācītie, diženie un elegantie aristokrāti ar latvju tautu sacensties nevar, nerunājot nemaz par to interesanto raksturu un lielgruntnieku šķiras psiholoģiju un ideoloģiju, ko savā komikas spektrā sniedz musu tautas anekdotes.

Literatūra.

- 1) Aiskraukles un Rihmaņu-Muischas Semneeku Teesa no Kahr|a Spridd. Schoulz. 1764.
H. v. Jannau. Geschichte der Sklaverey und Charakter der Bauern in Lief- und Estland. 1786.
G. Merkel. Die Letten vorzüglich in Liefland am Ende des philosophischen Jahrhunderts. 1797.
G. von Fireks. Die Letten in Kurland oder Vertheidigung meines Vaterlandes gegen die Angriffe von G. Merkel. Leipzig. 1804.
H. Tiebe. Lief- und Esthlands Ehrenrettung gegen Herrn Merkel und Petri. Halle. 1804. — Nachtrag zu Lief- und Esthlands Ehrenrettung oder die Todten Lieflands stehen gegen Herrn Merkel auf. Halle. 1805.
Otto von Rutenberg. Meklenburg in Kurland. Leipzig. 1863. — Edelmunn und Bauer. 1864.

- Indr. Straumiša raksti. (1840.—1845.) Rīgā. 1906.
 (A. Spāģis). Die Zustände des freien Bauernstandes in
 Kurland. I. Leipzig. 1860. II. Leipzig. 1863.
 (K r. W o l d e m a r.) Baltische, namentlich livländische Bau-
 ernzustände. Leipzig. 1862.
- Al. Tobien. Dažādi raksti par Vidzemes zemnieku stā-
 vokli un agrārjautājumu.
- 2) Sk. rakstu krājumu: Jegor von Sivers. Zur Geschichte der
 Bauernfreiheit in Livland. Riga. 1878. 33. lp., 166.—169. lp.
- 3) Citētie darbi.
- 4) Cit. gr.
- 5) Gesetzbuch für die Kurländischen Bauern. Mitau. 1819. § 170.
- 6) H. Enzeliņš. Cēsu pilspagasta zemnieku nemieri 1776.-1777. g.
 Izgl. min. mēnešr., 1928. g. Nr. 3., 252.—257. lp.
- 7) Turpat.
- 8) Fircks. Die Letten in Kurland. 1804. 155. lp.
- 9) G. Merķelis. Latvieši. Tulk. Al. Būmanis. Pēterburgā. 1905.
 75.—80. lp.
- 10) A. Kāpostiņš. Dzimtlaiku muižnieki-spīdzinātāji. «Domas».
 1927. g. Nr. 10. 363.—369. lp.
- 11) A. Kāpostiņš. Turpat. 1928. g. Nr. 6. 57.—67. lp.
- 12) Oshu Juhnis. Latweeschu tautas dseesmas par darbu. Rota.
 1886. g. Nr. 17.
- 13) H. Fr. Tiebe. Ehrenrettung. 1804. 138. lp.
- 14) Sigismunda Augusta privilēģija (XXI. p.). J. Krodznieka rak-
 stos: «Iz Baltijas vēstures». III. 100. lp.
- 15) Archiv d. Oekonomie Verwaltung, IV., 4. Bij. Vidzemes bruņ-
 nicības arhīvs.
- 16) Fr. Hollmann. Die Volksschule in Livland. Riga. 1909. 286.,
 287. lp.
- 17) Aronu Matiss. Wezais Pantenijs. 54. lp.
- 18) J. Kreicbergs. Tautas postītāji Baltijā. Rīgā. 1910. 23.—25. lp.
- 19) Gotthard Friedrich Stender. Wahrheit der Religion. Mitau
 und Hasenpoth. 1772. 460. lp.
- 20) J. Krodznieks. Cit. gr. 131. lp.
- 21) Freiherr P. von Drachenfels. Jugenderinnerungen—grāmata:
 Fr. Bienemann. Altlivländische Erinnerungen. Reval. 1911.
 5., 6. lp.
- 22) H. Jannau. Cit. gr. 116. lp.
- 23) G. Merķelis. Cit. gr. Būmaņa tulk. 23. lp. Die Letten. 1800.
 Pārdrūkājums, G. Vīgraba izd. 1924. 43., 44. lp.
- 24) G. von Fircks. Cit. gr. 117. lp.
- 25) I. G. Kohl. Die deutsch-russischen Ostseeprovinzen. II. Dresden
 und Leipzig. 1841. 118. lp.
- 26) Hans v. Schröder. Rodomontaden. 1927. Fanfaronaden. 1928.

(Sk. 1741. anekd.)

V. Lielmāte un ļaudis.

1. AUMEISTERA BARONESE.

1723.

Aumeistera muižas preliene, kad zemnieki staigājuši pie lielkunga un sūdzējušies, ka neesot ko ēst, teikusi lielkungam. «Papiņ, saki tak viņiem, lai ēd vakarējo cepeti un sviestmaizes, kā mēs to daram, kad cita nav!» —

O. Timans, Alsviķu pag., Timaņos.

LFK 41, 127.

2. ĀRLAVAS BARONESE.

1724. Caur labumu pie šķendiņa.

Ārlavas muižas kalpi, kā parasts, ziemā cirtuši kokus. Bieži arī Ārlavas freilene, Adele fon Saken, apciemojusi cirtējus. Tā kādreiz viņa pienākusi pie cirtējiem, kad koks

kuņu katru mirkli taisījies krist gar zemi. Koks tieši svēries uz viņas pusi. Viens no kalpiem tūliņ saucis: «Freilen, mūciet!» Bet freilene lepni atteikusi: «Tav tā sun' un man tā kung', un tav tā teic, lai man tā mūk!» Tikko, tikko koks nogāzies freilenei garām.

Strause, Talsu valsts vidusskolā.

LFK 230, 3056.

1725.

Ārlavas preilenei bijis kalps Ernests Feldmanis, kas kādā nejaukā rudens dienā gribējis savas saplīsušās pastalas salāpīt un tādēļ izlicies par slimu. Gadījies braukt ārstam Berkam gar muižu un Sasmaku. Freilene tūliņ saukusi ārstu apmeklēt slimo Feldmani. Ārstam ieejot, Feldmanis tikko paguvis noģērbties un iegulties gultā. Ārsts Berks pasacījis, ka kalps ir ārkārtīgi pārpūlējies (laikam, sakarā ar uztraukumu, kad ārsts atnācis un atradis viņu veselu). Ārsts tam aizliedzis divas nedēļas strādāt. Pēc trim dienām kalps gribējis iet pie darba, bet preilene noteikusi vagaram, lai neļaujot strādāt slimajam kalpam. Pēc nedēļas kalps atkal gribējis iet pie darba, bet preilene teikusi: «Tā dokter teic, ka tev tā jāguļ!» Pēc divām nedēļām kalps sācis tikai strādāt. Pie tam vagars devis viņam visvieglākos darbus.

Strause, Talsu valsts vidusskolā.

LFK 230, 3057.

3. PATKULES BARONIETE.

1726.

Patkules muižā vecai lielmātei vārds bijis Ida. Nu jau 60 gadi, kamēr mirusi. Pie viņas braucis ciemā kaimiņu lielskungs. Abi vienmēr spēlējuši kartis. Kad kaimiņš sācis vairāk vinnēt, lielmāte saukusi: «Mātis, Mātis, velns tevi krātis!» Mātiss atkal saucis: «Īde, Īde, velns tevi didis!»

Uzrakst. Alma Medne, Rīgā.

Teic. Auna Studente, ap 40 g. v., Patkules p.

LFK 450, 1042.

4. GODKĀRĪGĀ LIELMĀTE.

1727.

Kāda lielmāte bijusi ļoti godkārīga. Viņa bijusi ielūgta kādās viesībās un teikusi savai kalponei, lai tā ap pusdienas laiku aiznes viņai viņas mazo bērnu un saka: «Dižā, lielā, šē jūsu bērns.» Tad viņa prasīšot «kas par dižo, lielo» un kalpone lai sakot: «ar to zeltu un sudrabu.»

Bet kalpone saskaitusies uz savu lielīgo cienīgmāti un, aiznesdama tai bērnu, teikusi: «Dižā, lielā, šē jūsu bērns». Lielmāte prasījusi: «Kas par dižo, lielo?» Bet kalpone atbildējusi: «Ar to lielo muti, ar to tukšo maku.»

Eķu Anna, no Kurzemes.

1728.

Lielmāte gribējusi, ka viņu sauc par cienīgo, tāpēc viņa pateikusi kalponei lai tā, kad ar viņu runājot, vienmēr viņu saucot par cienīgo. Kādreiz kalponei iznākusi runa ar lielmāti. Viņa iegājusi pie lielmātes un teikusi: «Cienīgā lielmāt, cienīgai cūkai, cienīgi piedzimuši deviņi cienīgi sivēni un cienīgai vistai četras cienīgas olas palikušas cienīgās vanckarēs».

Uzrakst. Br. Riekstiņš.

Teic. Kārlis Bulders, 54 g. v., Cēsaines pag.

LFK 72, 8048.

1729.

Kāda veca vācu lielmāte nekad nav lietojusi tādu teikumu, piem.: «Viņš vai viņa nāk man no pakaļas!» Ja kāds viņas klātbūtnē tā runājis, tad viņa to nosaukusi vai nu par dumju, vai par cūku.

Kādu reiz šī vecā lielmāte un vēl viena preilene gājušas pastaigāties. No pastaigāšanās mājās pārnākusi (vecā lielmāte). Istabas meita prasījusi, kur preilene palikusi? Viņa atbildējusi: «Preilenīte nāk man no muguras!»

Uzrakst. Arvids Rungulis, Valkas pils. pam. skolā, no Erģemes pag.

Teic. Gusts Jūgs.

LFK 14, 244.

1730.

Reiz dzīvojusi lielmāte. Viņa bijusi ļoti godkārīga. Ja viņa redzējusi, ka kāds pa lielceļu nāk uz muižas pusi, tad skrējusi uz ceļu pretīm, lai tik ceļa gājējs nobūco viņai roku.

Reiz lielmātei ievajadzējies gans. Viņa aizgājusi pie muižas kalēja un stāstījusi tam, ka šai vajagot ganu. Vai šis nezinot kādu ganu? Kalējs nobūcojis lielmātei roku un teicis, ka šim esot radnieks — vecītis, kas varot nākt uz muižu pie šās par ganu. Labi. Lielmāte likusi, lai rīt vecīti atziņo uz smēdi pie kalēja. Šī pati arī tur aiziešot un tad nolīgšot.

Rītā vecītis atnācis arī. Kalējs ieraudzījis lielmāti nākam, izskrējis no smēdes pretīm roku bučot. Bet vecītis sabāzis rokas bikšu ķešās un stāvējis uz smēdes slietņā. Lielmāte skatīsēs, skatīsēs vecīti, tad teikusi kalējam: «Kas tas tāds par «zvēru?» Kalējs atteicis: «Tas pats jau ir tas gans!» — «Tāda gan man nevajaga! — Man no tāda bail. Man pašam gana nevajaga!» saskaitusies teikusi lielmāte un aizskrējusi prom.

Uzrakst. Jānis Landauskis, Rīgas skol. institutū.

Teic. Ķauķītis. 70 g. v., Ķēču pag.

LFK 280, 1987.

5. SKOPA LIELMĀTE.

1731.

Kāda lielmāte bijusi skopa un nedevusi ķēkšai ēst. Tāpēc arī vairākas ķēkšas aizgājušas; bet viena ķēkša gadījusies, kuņa neēdusi. Lielmāte prasījusi ķēkšai: «Anniņ, kā tu vari iztikt bez ēšanas?»

«Jā, lielmāt, ja vienu dienu nogavē, otru dienu, trešo dienu, tad ēst vairs negribas.»

Lielmāte teikusi, lai viņai arī vairs ēst nedodot, tad viņa iekrāšot mantu. Nodzīvojusi dažas dienas, lielmāte sacījusi: «Anniņ, pāri pusei.»

«Nekas, nekas lielmāt, paciešaties — negribēsies ēst,» ķēkša atbildējusi.

Lielmāte palikusi ļoti vāja un varējusi tikai izteikt: «Anniņ, pusi.» Anniņa, redzēdama, ka lielmāte mirs, aizgājusi pie tiesas vīra un sacījusi: «Lielmāte man atvēl pusi no savas mantas.» Tiesas vīrs aizgājis līdzī un redz, ka lielmāte

neko vairāk nevar izteikt kā: «Anniņ. pusi», un norakstījis lēkšai pusi no lielmātes mantas. Otrā dienā lielmāte nomiris.

J. Puriņš, no Rīgas.

1732.

Mūrnieks mūrējis muižā krāsnis. Pusdienā tam pati lielmāte nolikusi priekšā gaļu ar rutkiem un skubinājusi ēst. Mūrnieks tik to gaļu vien ēdis. Lielmātei palicis gaļas žēl un tā teikusi: «Šķibī, mūrniek, rutkus, šķibī rutkus!» — «Kas tad nu, lielmāt, tai pašai gaļai vainas!»

Skujiņu Rūta, no Vidrižiem.

1733. Mana ķēkša traka tapusi.

Kādai lielmātei bijusi īsta lauku ķēkša. Ēdienus tā pratusi labu labos izvārīt. Ar «vāciski» runāšanu gan ķēkšai gājis tāpat, kā lielmātei ar «latviski». Pašas viņas jau tīri labi sapratušās. Tikai tad bijusi nelaime, kad viesi sabraukuši. Tā arī tagad. Sabraukuši viesi. Ķēkša uztraukusies. Ienākusi pie viņas lielmāte un mīļi pateikusi: «Mariechen, tagad vakarā ienes viesiem kartofeln ar kreklīn», — un aizgājusi. Ķēkša uztraukusies vēl vairāk. Viņa sapratusi, ka tai jānes kartupeļi kreklā. Viņa raudājusi un bēdājusies, kā lai viņa nes viesiem kartupeļus ar kreklu. Bet tā kā lielmāte tā pavēlējusi, tad ķēkša izmeklējusi visjaunāko un smukāko kreklu, izpletējusi, un vakarā ieņēmusi kartupeļus kreklā un nesusi kungiem. To ieraudzījama, lielmāte, lai izkultos no nepatīkšanām, saukusi, ka Mariechen sajukusi, un izsteigusies pati ienest citus kartupeļus un viesiem nopietni stāstījusi: «Mana meita traka tapusi!» Bet šī ne traka, ne neprātīga, tikai izpildījusi lielmātes pavēles uz sūkāko.

Uzrakst. V. Piģene, Rīgā.

Teic. Ieva Purne, 74 g. v., Mārupes p., Rīgas apr.

LFK 76, 2111.

1734. (var.)

Kāda lielmāte ielūgusi viesus un piekodinājusi kalponei, lai nes kartupeļus kreklīnā uz galda. Kalpone gan nobrīnījusies, bet tā kā lielmāte bijusi ļoti barga — pretī nekā nedrīkstējusi runāt. Sanākuši viesi. Kalpone salikusi visu uz galda, vēl tik vajadzējis nest kartupeļus. Kauns bijis ģērbties kreklā, bet tad sadūšojusies un nesusi arī. Ciemiņi,

ieraudzījuši kalponi puskailu, domājuši, ka tā traka — zirgos iekšā un aiziet kā viesuļi. Bet cienmāte lielās dusmās brukusi kalponei virsū: «Es tev, meit, lik' to kartupel' krekliņā ģērbt!» Kalpone palikusi kā ar aukstu ūdeni aplieta.

Lagzdu Elza, Iecavas apkārtnē.

1735.

Dzīvojusi kādreiz skopa madama, tik skopa, ka pat pannu katrreiz pati nolaizījusi, lai kalpone nedabūtu. Kādreiz sabraukuši madamai viesi. Kalpone pagatavojusi pusdienu, bet — kas nu pannu laizīs? Cienmātiņa pie viesiem. Ko nu kalpone? Viņa paveņ durvis un sauc pilnā kaklā: «Cienmātiņ, vai Jūs to pannu laizīsāt, vai es?!» — «Laizi pate, maita!» cienmātiņa kaunā atrūkusi. No tās reizes pannu gan vairāk neesot laizījusi.

Lagzdu Elza.

Dzirdēta ap Iecavu (Zemgalē).

Variants no Codes pag. PBK.

6. KO UN KĀ KATRS ED.

1736.

Lielmātes istabas meita stāsta savai kundzei, ka drīzi sagaidāms bads, nebūšot pat sviesta ko ēst. Bet lielmāte mierina istabmeitu: «Nu, nekas. Ja sviesta vairs nebūs, tad ēdisim dzeltenmaizi ar cūkas taukiem.»

Skujiņu Austra, no Vidrižu pag.

1737. (var.)

Kādai sievai nebijis ko ēst, viņa gājusi pie lielmātes žēloties: «Cienīgā lielmāt, man nav nekā, ko ēst!»

«Ja tev nav cita, ko ēst, ēd karašu ar sviestu!» —

Uzrakst. V. Liepiņa.

Teic. A. Baltkāja, Jaunlaicenes p.

1738. (var.)

Kāds zemnieks gājis pie lielmātes žēloties, ka viņam nekā neesot ko ēst. Lielmāte zemnieku mierinājusi: «Mums, kad mēs aizbraucām tālākā ceļā, bieži vien iznāk, ka nav nekā, ko

ēst. Tad mēs nopērkam bulkus un ēdam tos ar tēju. Tīri labi smeķ!»

Uzrakstīta Gaujienas vidusskolā.

Dzirdēta Trapenes pag.

Var. LTA 1723.

1739.

Lielmāte iegājusi pieliekamā istabā; grābusi ogas tāpat ar sauju un ēdusi. Kalpone to redzējusi. Vēlāk lielmāte prasījusi kalponei: «Nez', kā tie «bauri» ēd?»

— «Tāpat kā jūs, lielmāt, tās ogas ēdat!» atbildējusi kalpone.

Uzrakst. O. Dūte, Mellužos.

Teic. M. Baltaisvilks, 86 g. v., Slokā.

1740. Kā jaunais sulainis izmācījies veco lielmāti.

Reiz bijusi kāda lielmāte, kas aizvien dusmojusies. Vienmēr tā bijusi saīgusi un bārusies uz saimi. Jaunais sulainis aizvien ko dabūjis dzirdēt. Tas bijis jautrs zellis un par to nekā nebēdājis. Kādu vakaru lielmāte bijusi briesmīgi saīgusi. Vecajam pavāram bijis bail iet prasīt, kas jāvēra, viņš lūdzis sulaini, lai ejot viņa vietā uzprasīt. Sulainis aizgājis un uzprasījis: «Lūdzu, lielmāte, ko vakarā vārīs?» Lielmāte atklieģusi: «Sūdus!» Sulainis pasmīnējies un teicis: «Tos priekš kungiem. bet ko saime? Tie jau ir mužiķi, kas no smalkām ēšanām neko nezina». Lielmāte nokaunējusies, un no tā laika nekad vairs rupji neatbildējusi.

Uzrakst. V. Piģene. Rīgā.

Teic. Ieva Purne, 74 g. v., Mārupes p., Rīgas apr.

LFK 76, 2112.

7. ŽĒLIGĀ UN NEŽĒLIGĀ LIELMĀTE.

1741.

Kāda lielmāte uzrunā pļāvējās, nožēlodama, ka tām grūti jāstrādā. Pļāvēja atbild: «Tā mums, lielmāt, visur grūti. Tur, viņā pasaulē, jūs atkal tikai sēdēsiet un vārīsaties, bet mums tā malkas nešana un uguns kuršana!»

Uzrakst. Auniņu Elza, no Rīgas.

Dzirdēta Jaunpilī, Vidzemē.

1742.

Zemniekam muižā nosprieduši pērienu: — divdesmit rīkšu sitienus. Lielmāte stāvējusi klāt pie pēršanas un gribējusi, lai rikstēm katrā ziņā nobrauka lapas. Pērējs atteicis: «Ko nu mužiks zin no laba, gan jau būs labs ar visām lapiņām!»

A. Vējiņš, Cesvainē.

1743.

Māt atkal stāstīj, ka muiža bīs jāvērp ties dzij uz to smalkako. Un ka nav bīs tik smalks, tad bīs jāvērp no saviem liniem cit. Lielmāt nav ņēms pretim. Vien meit bīs savērps tād spalvonak, un lielmāt nav saņēms. Viņš atnes māja un iztins caur smilt, linsēkl, ūden un izžāvēš un nu nones lielmātei. Nu saņēms un bīs labs. Kam nav bīs smalk dzij, tas dabuš pērien. Un kam bīs smalk dzij, tas dabuš grāz viņ.

Uzrakst. E. Ādamsons, Rigā.

Teic. no Salaces.

LFK 781, 1189.

8. MUĻĶA LIELMĀTE.

1744. Kā puisis perējis olas.

Vienā muižā dzīvojusi nikna lielmāte. Viņa sameklējusi vistu olas un likusi tās rījā puisim perēt. Puisis arī perējis. Viņam katru dienu devuši ļoti maz ēst. Puisis — ne muļķis. Viņš katru dienu ēdis perēšanai izliktās olas. Kad tas bijis olas apēdis, tas aizdedzinājis pašu riju. Līdz ko rija sākusi degt, visi muižas ļaudis saskrējuši to dzēst. Bet puisis gatavs ugunī lēkt un vienmēr kļiedzis: «Klu — klu — klu — klu!» Tā puisis ticis vaļā no olu perēšanas.

T. Puriņš, Subates valsts vidusskolā.

LFK 475, 95.

1745. (var.).

Kāds vecs vīrs uzdevies lielmātei, ka māc izperēt cāļus. Lielmāte bijusi ar mieru, lai perinā. Vecais teicis, ka vajagot siltas vietas un daudz olu. Lielmāte veci ievietoja pīrti, kas vienmēr kurināta, un olas devusi, cik tik

vīrs pagērējis — pat simtiem. Vīrs pirtī gulējis bez bikšu un perinājis cāļus trīs nedēļas. Bet gulēdams vīrs visas olas apēdis. Pēc trim nedēļām tas dabūjis no kaimiņiem pāris cāļus un pielicis pirtij uguni. Nu pats skrējis no pirts laukā un kliezjis: «Kluk, kluk, visi tādi! Kluk, kluk, visi tādi!» Un jau taisījies skriet degošā pirtī pēc cāļiem, bet lielmāte nelaidusi un teikusi: ik katram esot savu bērnu žēl!

Uzrakst. Jānis Ragainis, Bērzaunes pag., Madonas apr.
Teic. A. Laukmane, 80 g. v., Bērzaunes pag., Madonas apr.
LFK 435, 1320.

1746.

Reiz dzīvojusi bagāta muižniece, kas no lauku darbiem nav nekā zinājusi. Viņa noskatās, ka kalpi paņem pavasašos mazus sivēņņus un rudeņos tos nokauj lielus. Darīs šī ar' tā. Viņa pieaicina vienu kalpa sievu un prasa, lai šai pagādānot vienu kvīkstuli. Kalpone iesākumā nesaprot, kas tas par joku tāds ir. Vēlāk kalpone nopērk pati sev vienu kvīkstuli un baronietei otru. Sāk nu abas audzēt. Bet pēc kāda laika baronietei kvīkstulis nobeidzas. Šī nodomā iet apskatīt, ko tai kalpa sievai dara. Nu šai izaudzis labi liels un dzīvo priekā pa savu aizgaldu. Baroniete brīnās un prasa: «Ko tav' dod ēst to kvīkstul'?» — «Ko nu, lielmāt», saka kalpone, «es tāds nabaga cilvēks piedošu. Tāpat samazgas, kartupu mizas, šādus, tādus atkritumus». — «Tav' nepateicīg' lop'!» — teic baroniete, — «es tokš savam katru ritu vienu kliņģeri un tasi kafijas devu un viņš man ņem un nosprāgst!» —

Jānis Plaudis, Dzērbenes pag., Jaun-Vepros.
LFK 635, 123.

1747. Par kādu cienmāti un aitam.

Baronu laikos vairāk muižās tikušas audzinātas un kop-tas labākās sugas aitas, sauktas lielās «lamenes» vai meri-no, mercenes u. t. t. Tepat mūsu apkārtnē kādā muižā ti-kušas patlaban šādas aitas dzītas pavakarē mājā. Cienmā-te, gribēdama redzēt atkal savas aitiņas, pasaukusi savu mīlulīti klēpja sunīti, aizgājusi uz kūti un nostājusies uz kūts durvīm, lai var tās labi apskatīt, kad nāks garām. Aitas pašureiz jau bijušas netāl no durvīm, kad cienmātes

sunītis, kas bijis palicis viņai atpakaļ, kur nekur tekādams, un sācis meklēt, kur pati cienmāte palikusī, skrien uz kūts pusi aitām no pakalpusēs. Bet aitas, to redzēdamas, satrūkstas un sāk lēkt ar lielu sparū uz kūti. Bet cienīgā, uz durvīm stāvēdama, sākusi ar rokām plātīties, gribēdama aitas vēl atturēt no spēcīgās skriešanas. Bet te viena aita paguvusi ieogrūst galvu cienmātes kāju starpā un to nogāzusi augšpēdus pašās durvīs. Tagad nu visas citas aitas drāzušās tai pāri, skriedamas un bēgdamas no sunīša, aptašķīdamas to galīgi ar dubļiem un mēsliem: ģīmi, vēderu, rokas un visu dārgo uzvalku. Nevarējusi pēc tam vairs pati piecelties, kā bijusi samīdīta. Piesteigušies meita un aitu gans, tad piecēlušī un pusnešus aiznesuši uz ērbeģi, kur to tūdaļ izgērbuši, likuši sārmā un krietni nomazgājuši. Pēc tam tūliņ pievests ārsts, kas apskatījis. Nogulējusi kādas divas nedēļas uz gultas.

Fr. Krēsliņš, Vecgulbenē.

LFK 142, 2539.

9. MUIŽNIECES NO ZEMAS KĀRTAS.

1748.

Nabaga vīra meita bijusi muižnieka sieva. Muižniece, protams, sava tēva vairs neatminējusi.

Kādreiz tēvs atnācis pie meitas, kad pilī bijušas lielas viesības. Baronietei bijis kauns no sava tēva, bet viņu projām dzīt tai neatļāvusi «meitas sirds». Tā likusi kalponei padot tēvam kāpostus.

Tai laikā bijis atnācis vēl otrs ubags dāvanu lūgt. Abi vecīši gaidījuši. Kalpone nesapratusi, kādi lai pasauc baronietes tēvu tā, lai viesi to nezinātu, kas šis nabags ir. Tā teikusi: «Tu, vecīt, aiz to vecīt, madama lika tev iedot karstus kāpostus!»

«Vai mana meita, vai?» jautājis vecītis.

E. Ratniece, no Vecates pag.

1749.

Kāds bagāts tēvs nopircis muižu un nu nezinājis, kā viņu nosaukt. Gudrojuši, gudrojuši abi ar meitu, kādu vārdu nu likt. Beidzot izgudrojuši: kas pirmais uz ceļa

nāks pretim, tā vārdu liks muižai. Gājuši, gājuši, bet kā nenāk, tā nenāk neviens pretim. Te atraduši uz ceļa biksas un nolēmuši saukt muižu par «Bikšu muižu». Tavu brīnumu: bikšu muižā šausmīgi lieli gurķi auguši.

Kādu dienu meita aizbraukusi uz Rīgu. Rīgā viņa mielina ar cepeti un gurķu salātiem. Mielinātāja lielijusies: «Redziet, cik mums lieli gurķi Rīgā!»

— «Ai, manam tēvam «Bikšu muižā» vēl lielāki izaug!»

Uzrakst. Z. Vende, no Dikļu pag.

Teic. I. Vaitniece, no Rīgas.

VI. Kungs un muižas kalpi.

1. MUIŽAS KALPONE.

1750.

Reiz kādam kungam piederējusi muiža. Vēlāk viņš dabūjis vēl kādu mazāku muižiņu. Muižkungs nu gudrojis, kā nosaukt mazāko muižiņu. Viņš nodomājis: «Ko es ārā ejot pirmo ieraudzīšu, tā nosaukšu mazāko muižiņu.» Ārā ejot, viņš ieraudzījis pakārtas biksas. Tā nu arī par «Biksām» nosaucis mazāko muižiņu.

Vēlāk atbraukuši uz lielo muižu kādi kungi. Tie apbrīnojuši muižas galā lielos ķirbjus. Te no istabas iznākusi kalpone un teikusi: «Tie nav nekas! Manam tēvam «Mazajās Biksās» ir vēl lielāki ķirbji!»

J. Jaunzems, no Slokas.

2. KALPI UN DEGVĪNS.

1751.

Pastendes muižas kalpi veduši uz Ventspili degvīnu. Ūgales krogs atrodas tiem pusceļā, tādēļ tur parasti notikusi zirgu ēdināšana. Kad zirgi paēduši, tos no jauna jūguši ratos, lai dotos tālāk. Kāds kalps saviem zirgiem mēdzis pa galvu sist. Zirgi bijuši tā iebaidīti, ka pie galvas labprāt nevienu nelaiduši klāt. Kalps, būdams arī piedzēris, citādi nespējis, kā ķerties zirgam astē. Tikai nespējis pie astes noturēt. Zirgs gājis ar vīru astē pa ceļu uz baz-

nīcu un vairākas reizes baznīcai apkārt. Kādai sievai taisni
tai brīdī gadījies uz bodi iet, kad melnais zirgs ar
vīru astē gājis ap baznīcu. Sieva pārbijusies un kļuvusi
slima, jo tas bijis tumsā, kad mēdz «spokoties».

K. Priekule. Talsu valsts vidusskola.

LFK 250, 2979.

3. MUIŽNIEKS UN GANE.

1752.

Kāds muižnieks jājis uz zirga un redzējis, ka vecmāte
gana lopus. «Vai, veco māt, jums jau abi gali vienādi!»
viņš iesaucies. Vecenīte sākusī bārties, bet šis teicis: «Nu,
kā tad ne: kad meitene bijāt — ganījāt, un tagad, veca bū-
dama, arī ganāt!»

Uzrakst. Irma Medne, Rīgā.

Teic. P. Sile, no Lādes pag.

LFK 32, 170.

4. KLAUŠINIEKS UN RIJNIEKS.

1753.

Bijis nekrietns rijnieks, kuŗš katru nakti izēdis daļu
no gaļas, kuŗu kļaušinieki likuši cept rijas krāsnī. Kād-
reiz kļaušinieki sarunājušies, nosituši paša rijkura kaķi un
nodrājuši. Naktī kaķi ielikuši krāsnī, lai cepas. Bet rij-
kuris kaķi apēdis. No tā laika rijkuris nesis vārdu «Mun-
cis».

Ratnieku Elza, no Vecātes pag.

1754. (var.)

Kādam rijniekam strādnieki vienmēr izēduši speltē ie-
likto gaļu, un neviens nav atzinies, kas to darījis. Kād-
reiz rijnieks spītēdams strādniekiem, nokāvis kaķi un ie-
licis speltē, lai cep. Strādnieki arī to apēduši. Nu rijnieks
gājis pie strādniekiem un žēlīgi runājis, kādēļ gan viņi tā
vienmēr darot. Šoreiz bijusi tāda jauna, mīksta gaļiņa,
jauno kaķīti nokāvis. Kūlēji, kas kaķi apēduši, sākuši
vemt, un nu rijnieks redzējis vainīgos.

Uzrakst. Kārlis Bukums, Valmierā.

Teic. Folkrotu Kristīna, 47 g. v., Vecātes pag., Matīšu dr.

LFK 25, 8962.

5. ATJAUTĪGI KĀLPI.

1755.

Puisis Andžus nozadzis kungam vistu un cepis to. Kungs tam uzgājis virsū un ieprasījies: «A, Andžu, ko tad tu tur cepi?» Andžs: «Es, kungs, cepu veču vornu». Kungs: «Kā tad viņai tik gaŗas kājas?» Andžs: «Tā jau pati večene».

Uzrakst. Vallija Strautmanis.

Teic. M. Lēnbergs, no Slampes pag.

1756.

Muižas kalps krauj malku vezumā. Pienāk muižkungs un jautā: «Also, Johan, ko tu šē man dar'?» — «Sienu vedu, cienīgs muižkungs», — atbild kalps. «Also, nebrūķē tik rup' mut', nosaka muižkungs un aiziet.

J. Zandbergs, no Rīgas.

1757.

Muižas kungs sūtījis kādu darbinieku uz lauka akmiņus skaldīt. Bet darbinieks — liels gudrenieks — nolicies akmiņu tuvumā grāvī gulēt, akmiņu skaldāmo āmuru pagalvī palikdams. Muižas kungam gadījies iet gaŗām gar darbinieku. Šis, ieraudzījis to guļot, piegājis pie tā un uzbrēcis: «Ko tu dari?» Darbinieks uzrāvies un runājis: «Kuš, cienīgs lielskungs, es jau lienu klusi pie akmiņa, lai viņš nemana, ka gribu viņu skaldīt. Viņš sabaidīsies no sitiena un tā it viegli pārsprāgs.»

«Latvietis», 1885. g. Nr. 4.

6. NEPRAŠAS KALPI.

1758.

Reiz kungs iedod kalpam desu. Ir tumšs, un kalps ēzdams iet gar krūmiem. Pēkšņi desa izslid no rokām. Kalps pa krūmu meklēdams satveŗ krupi un koŗ tālāk, domādams, ka desa. Krupis pīkst, bet kalps saka: «Čīkst vai nečīkst, kunga dots, jāēd!»

Mirdza Grīntāle, no Melluŗiem.

Reiz vergu laikos kāds kungs savu kalpu aizsūtījis darīšanās pie otra kunga. Kalps arī tūlīņ aizgājis. Iegājis muižā, tas atradis kungu brokastojam. Kalps izstāstījis kungam, kas bijis uzdots. Kungs arī teicis ķēkšai, lai pielējot vienu krūzīti kafijas atnākušajam kalpam. Kalps bijis par to ļoti laimīgs un domājis, nez', kas tas tāds esot par dzērienu. Ķēkša arī izpildījusi kunga pavēli. Paņēmusi tasīti un krūzīti un uzlikusi uz galda kalpam priekšā. Ķēkša domājusi, ka viņam labi smeķēšot kafija, tad arī pielējusi papriekšu pilnu apakštasīti un krūzīti, domādama, ka tā varēšot vairāk iedot zemniekam. Pielējusi kafiju, viņa pati izgājusi ārā. Zemnieks no tik lepniem traukiem izbijies, ka tik nesaplīstot vien. Saņēmis krūzīti un tasīti ar abām rokām reizē, jo nezinājis, kā esot jādzer no tādiem traukiem, un ka vēl jāņem krūzīte no tasītes nost. Zemnieks pacēlis pie mutes un sācis dzert. Bet te no apakštasītes sākusī vīram līt kafija aiz kakla. Nē, tā nevarējis dzert. Zemnieks nu mēģinājis dzert no apakštasītes. Kā pielicis pie lūpām, tā atkal sācis līt uz pieres un deguna no krūzītes. Un tā nekādi nevarējis izdzert ielieto kafiju. Izmocījies daždažādi, bet kā nevarējis, tā nevarējis izdzert. Beigās viņš nodomājis, ka tas neesot priekš zemniekiem. Viņš piecēlies no galda un teicis: «Vai, lielskungs, es nevaru dzert, man galva sāp no kafijas». Kungs arī par to neko neteicis, tikai nosmējies.

Uzrakst. Br. Riekstiņš. Rīgā.

Teic. Kārlis Upīts, Cēsvaines p., Lejas-Paukšos, Madonas apr.

LFK 72, 4327.

1760.

Vergu laikos viens kungs iedevis savam kalpam ogas un vēstuli, lai tos aiznesot uz citu novadu otram kungam. Kalps arī paņēmis vēstuli, iehāzis kabatā, bet ogu trauku paņēmis rokā. Tālu bijis jāiet. Gājis, gājis. Te ceļā kalpam iešāvies prātā, nezin kā tās ogas smeķējot. Būšot jānoprovē. Zemnieks arī paņēmis vienu ogu un apēdis. Tā labi smeķējusi. Paņēmis otru, trešu, ceturtu ogu, smeķējušas labi. Un tā, nemaz neapjauzdams, apēdis visas ogas. Kad nu visas ogas apēdis, tad tikai satrūcies, ko izdarījis. Dūšīgi nobijies, ko nu kungam došot, un ko nu tas teikšot, dabūjis zināt, ka šīs ogas apēdis. Te kalpam iešāvies prātā, kungam par ogām nemaz nestāstīt, vai tad šīs zi-

nāšot. Iedošot tik šo papīri, nodomājis kalps. Iegājis muižā. Kungu saticis uz lieveņa. Kalps pasniedzis viņam iedoto vēstuli. Kungs paņēmis, izlasījis vēstuli un prasījis, kur tad ogas esot? Kalps nobālējis. Ko nu! Nu nekā. Jāstāsta patiesība. Izstāstījis arī kungam, ka ogas apēdis. Kungs neko daudz neteicis, ko tur nu izdarišot, kad apēdis, apēdis. Kalps, atpakaļ iedams, domājis, ka papīrs protot runāt, tas kungam esot izstāstījis, ka šis ogas apēdis.

No tās reizes kalps, kad kur gājis, papīri līdzī nenēsājis. Ja tam kādreiz iedevuši kādu papīru aiznest, tad viņš nerunājis nekā, jo baidījies, ka papīrs to izstāstīšot kungam. Vienmēr, kad kalps kur gājis, tad aplūkojis kabatas, vai neesot papīra. Un ja bijis, tad to saplēsis sīkas druskās un nometis zemē, jo papīrs protot runāt un cilvēku nododot.

Uzrakst. Br. Riekstiņš. Rīga.

Teic. Kārlis Upits, Cesvaines p., Lejas-Paukšos, Madonas apr.

LFK 72. 4328.

1761.

Jānis jau ilgus gadus uzcītīgi un paklaustīgi kalpojis savam kungam. Te, vienu dienu draugs tam sacis: «Tu, Jāni, strādā par daudz par to mazo algu. Tā jau tu padari kungu bagātu. Tev vajaga iet pie viņa un sacīt: Kungs, maksā man vairāk, jo citādi...!» Jānis arī aiziet pie kunga un saka: «Kungs, no šā briža jums jāmaksā vairāk par manu darbu.» — «Labi,» — atbild kungs, «to mēs vēl redzēsim.» — Par to Jānis sadusmojas un teic: «Tur nav ko redzēt, jums jāmaksā vairāk, jo citādi...!» — «Jo citādi?» — «,, Jo citādi es par to pašu algu strādāšu arī uz priekšu.»

Uzrakst. O. Burjots.

Teic. no Nīfaures pag.

1762.

Reiz kungs pavēlējis savam kalpam atnest tēju. Kad kalps tēju atnesis, kungs to pamācījis: «Redzi, ja tev liek nest tēju, tad tev jānes tēja, maize un viss, kas piederas pie tējas dzeršanas. Ar vārdu sakot, pilna servīze, ne tikai tēja vien.» Pēc kāda laika kungs saslimis un sūtījis kalpu pēc ārsta. Kalps arī aizgājis, bet pārnācis mājās tikai otrā dienā. Kungs dusmīgi prasījis, kur tad šis tik ilgi bijis? «Redziet, kungs,» atbildējis kalps, «jūs jau man sacījāt, lai vien-

mēr gādāju pilnu servīzi. Kamēr to sadabūju, ātrāki galā netīku: pirms pie ārsta, tad uz aptieku, pie mācītāja, pie zārku pārdevēja, pie kaprača un beidzot pie zvanītāja. Pilnu servīzi, kungs, sadabūju.» —

Uzrakst. V. Otto.
Teic. no Bolderājas.

7. PLESONA KUNGS UN KALPI.

1763.

Muižas kungs dod saviem 24 kalpiem lasīt gada kontrakti. Kalpi apskatījuši to, saka uz kungu: «Ēsat gan jūs makten gudri.»

«Kā es nebūšu gudrs, ka mani katru dienu skolo 24 skolotāji.» atbild muižas kungs.

Janis Dorba, dzirdējis Burtņieku pag.

1764.

Agrak Ungurpile kungs bīs tāds nejauks. Viņč vienmēr doma, ka tie cilvēk nestrāda. Viņč zagš gāš uz rij skatītes, ko dar, un klausītes, ko runa. Vienc puiss akal ir noģērbes taisn pusdena tīr plīks, nosējes ar salmiem un iegāš dīķi. Kad kungs ir nācs garam, viņč no dīķ āra un sits to kung, kamer nost.

E. Adamsons, Rīgā.

LFK 781, 1522.

1765.

Kad vēl biš kung laik, apmēram 50 gad atpakaļ, Stiens muiža biš kalps. Viņam biš četer maz bēn. Un viņš noēds biš to maiz, kas ties dots un izņemts uz priekš. Bet nu kungs vairak nav devs. Nu pārdevs gov un domaš vēlāk cit nopirkt. Bet naud izgāš par siļķem un pastals un sāl: 6 ēdaj. tur vajag ar katram sav kumosij un lab podij vārit. Un nu tā barib ir priekš gov, un viņš paņēms no mās, lai būt kād laik aizdars. Bet nu vēlāk dabu zināt, ka kungs būs māsai gov atņemt. Nu vīrs noskatiš, ka kungs aizbrauc lauka. Nu grib māsam to gov vest apakļam. Nu ved, un paveds vien vierst no māj, kungs braucs preti un liek kučieram ņemt atem to gov nost un vest apakļam. Vīrs nu gan lūdzas, ka tas māsam gov: bet kungs nemaz neievēro, noved māja un

ieliek turpat vīram kūti un pieliek vakt klāt. Tam vaktam iedevs, lai kulst lins. Un nu vakts kulstiš un vaktiš. Bet tā siev nu iet pa citim kūtim caur un atplēš sēt vaļa. Tād stāv pīt vibiņ vi biš. Un aizveds gov par mež un pļavim pavisam prom uz otr pus pie vien saimniek, kur agrak dieneš, Meķs pagasta. Tur saimuec tureš kād mēness, un ta mās gāš pakaja un aizveds māja.

Un nu tas kungs saties to vakt, kas to gov vakte un kulst tos lins, un teics: «Tev būs to sēv laist iekš kūt und tam gōvam dōt ēst. Tev būs tō laist, es tō atvēl!» Bet vīrs sak, ka siev jau nemaz nenāk uz kūt un gov neēdina. Nu iet kungs lukot, — un kūts tukš. Nu gāš prasit sievai un teic: «Tu man nēm tō gōv, tu dabus strāp!» Siev ir teics: «Jūs, lielkungs, nēm no man to gov, tad es vai strāp nedabus, es jau jums atdev!»

Nu neko vairak vīram nav ko ņemt, gult un podiņ pagast nelaidis.

Uzrakst. E. Adamsons, Rīgā.

Teic. Meķiete, 71 g. v.

LFK 781, 1018.

8. KUNGS NEZINA NEKĀ NO DARBA.

1766.

Lielskungs, no rīta uzcēlies, aiziet pie siena pļāvējiem. Pļāvēji lielkunga klātbūtnē sarauj ar pļaušanu. Lielskungs, noskatījies, ka šiem tā viegli iet, teicis: «Tā sen pļaut ir vēn vēgl darb, aizker tik un novelk!»

Skujiņū Rūta. no Vidrižiem.

1767.

Vienreiz dzīvojis viens tāds muļķa kungs. Viņš arvienu izgājis pie strādniekiem apskatīties, ko viņi tur dara. Bet nekā laba jau viņš tur neredzējis. Bijis jau rudenis, un kalpi pļāvuši rudzus. Kungs izgājis un noskatījies, ka tie kalpi tā dikti bieži brucina izkapti. Viņš tā iedomājies, ka tas taču esot milzīgs laika patēriņš, un pateicis vagarim, lai viņš atņem visiem kalpiem tos bruceļus, un lai neviens pats vairs nebrucinātu. Kad tā. tā. ko kungs pavēl, tas jau arī ir jāpilda! Un vagars atņēmis visiem kalpiem bruceļus. Nu kalpi pļāvuši ar tādām pat nebrucinātām izkaptīm, cik jau

nu varējuši. Bet izkaptis pāri vien tikai slīdējušas un nogriezušas tikai pašas vārpas. Kungs skatījies, skatījies tādu laiku un redzējis, ka tā jau nu atkal nebūs labi. Pateicis vagaram, lai tas atdod brucekļus atpakaļ, lai pļauj atkal tāpat kā līdz šim.

Uzrakst. A. Korsaks, Ezeres pag., Dreimaņos, Kuldīgas apr.

Teic. Fricis Duburis, 80 g. v., Ezeres pag. nespējn. mājā.

LFK 647. 530.

1768. (var.)

Lielskungs gājis apskatīties siena pļāvėjus. Visi tie patlaban brucinājuši izkaptis. Lielskungs sirdijies: «Slinko vien. tērē tik velti laiku ar tām kokelēm: zvings - žvangs, zvings — zvangs! Kas tā par pļaušanu! Metiet tās kokeles nost!» Pļāvēji arī tā izdarijuši. Lielkungam taču jāklausa! Pēc kāda laika lielskungs teiks: «Kas tā par pļaušanu, ka zāle vēl dzīva!» Nu pļāvēji taisnojušies: «Kā lai zāle nepalik dzīva, kad jūs, žēlīgs lielskungs, liekat kokeles mest nost!» Lielskungs nu teicis: «Ja nevarat bez tām kokelēm iztikt, tad nemt tās atkal rokā!»

Uzrakst. J. Lūsis. Sātiņu pag.

Teic. Ž. Jauguts. Sātiņu pag.

1769.

Tas esot bijis ļoti sen atpakaļ. Kādam kungam no muižas piecas pūrvieta zemes. Viņš nu nobrauc uz pilsētu līgt strādniekus. Salīga kungu, saimnieku un strādnieku un aizsūtīja uz to piecu pūrvieta zemi dzīvot.

Kungs sēž mājās un gaida peļņu, saimnieks rīko strādnieku, bet strādnieks viens pats strādā. Saimnieks tikai staigā pie kunga prasīt, ko strādniekam darīt un gāja atkal to rīkot.

Atbrauc no pilsētas pats īpašnieks un barās uz saimnieku, kādēļ visa zeme neesot apstrādāta. Bet tas atsaka: «Es gāju pie kunga, ko tas lika, to gāju stāstīt strādniekam un tā pastāvīgi biju nevalīgs». Prasa strādniekam. Tas atbild: «Es viens visus darbus nespēju apstrādāt, ko kungs pavēl». Tad prasa kungam, kādēļ visa zeme nav apstrādāta? Tas taisnojas: «Es biju līgts par kungu, tādēļ bija jāsež mājās un jādomā kā rīkot gājėjus. Tā visi bija nodarbināti un alga bija jāizmaksā katram pēc tā pienākuma. Bet zeme palika neapstrādāta.» Tad kungs apdomājās un salīga uz

priekšu visus trīs strādniekus. Nu zenre bez kāda strīdus tika apstrādāta.

Uzrakst. Helēna Sprīņģis, Mārsnēnu pag., Cēsu apr.
Teic. Ādams Miķeļevičaitis (lietuvietis), 106 g. v., no Poņevežas apr.
LFK 739. 359.

9. KALPI GUDRAKI PAR KUNGU.

1770.

Muižas kalpi nokāvuši kunga cūku. Sagriezuši to gabalos, viņi vienu gabalu nozaguši. Pienācis kungs un teicis: «Es domāju, ka cūkai četri šķiņķi?» — «Tas kungs tā, kā izgriež: dažreiz iznāk četri, dažreiz trīs, dažreiz divi.» kalpi atbildējuši. «Ak tā, tā.» kungs noteicis un aizgājis.

Anna Kuķēna, no Pabaziem.

1771.

Reiz kāds kalps ēdis launagu. Kungs viņu saucis, lai nākot jūgt zirgu. Kalps uz to nemaz nav klausījies un tik ēdis tālāk. Kad viņš pāēdis, tad gājis uz stalli un saticis kungu. Kungs viņam prasījis, kamdēļ viņš nav nācis jūgt zirgu, kad viņš saucis. Kalps atbildējis: «Kad ēd, tad nedzird.» Kungs aizgājis ēst un sacījis, lai kalps viņu saucot. Kalps atvēris durvis un plātījis tikai muti. Kungs prasījis, vai viņu saucot. Kalps pamājis ar galvu. No tā laika kungs ticējis teicienam: «Kad ēd, tad nedzird.»

Unguru Marija, no Rīgas.

1772.

Muižā pamiris viens kalps. Kad tas atmodies, kungs prasījis, kur viņš bijis un ko redzējis. Kalps pastāstījis, ka bijis ellē un redzējis kunga tēvu. «Ko tad viņš tur darīja?» kungs ātri jautājis. «Nu, kas kungs te, tas kungs tur! Viņš sēdēja katlā, man jākur uguns apakšā», atteicis kalps.

Osvalds Dute, Mellužos.

1773.

Kādā Malienas muižā, grāvracis pēc nobeigta darba pie-teicies pie īpašnieka, lai atmēra izrakto grāvi un izmaksā naudu. Tā kā visi barona ierēdņi bijuši aizņemti ar dar-

biem, tad barons pats gājis grāvi mērit. Grāvi izmērijis, barons aizsmēķējis cigāru un taisījis iet projām. Grāvracis tapis domīgs un kasījis pakausi. Barons apjautājies, ko šim vēl vajagot? «Bet, lielskungs,» — pabailīgi iebildis grāvracis. «otra puse grāvim vēl netika mērita!» — «Jā, ja, richtig, richtig! Es vilkdam' to dūm', mērišan' pavisam piemirs'!» Pēc tam mērijuši grāvja otru malu un barons izmaksājis grāvracim divkārsu algu.

Ed. Lukss, Kalncempu pag.

1774.

Kalps aiziet pie muižas barona pēc naudas. «Virs, cik tev naudas pienākas?» tā kungs. — Man, cienīgs lielskungs, pienākas 17 rubļu!» — atsaka vīrs. «Nē, tev pienākas 25 rubļi, saproti?» — «Nē, cienīgs lielskungs, tikai 17 rubļi, — vīrs nepadodas, apzinādamies savu taisnību. Bet vācietis negrib ierādīt, ka pārrēķinājies, brēc: «Saprot', tev pienākas 25 rubļi!» — Iedod vīram naudu un izsviež to pa durvim.

R. Līdaks, Švitenes pag., Grantskalnos.

LFK 754. 680.

10. ZAGLĪGI UN STRĪDIGI KALPI.

1775.

Kādam kungam kalpi visu vienmēr zaguši. Kungs to arī zinājis. Kungs gribējis teikt kalpiem, lai nezog, bet ja ko vajaga, lai prasa viņam, bet nav mācējis latviski to izstāstīt. Viņš teicis: «Kad jūs grib zagt, tad zog pie man, bet tā, ka man neredz!»

Kuķēnu Anna, no Pabažiem.

1776.

Kādreiz strādnieki muižā strādādami nozaguši zosi, aizgājuši uz mežmalu un sākuši to cept uz ugunsкура ar visām spalvām. Bet kā par nelaimi uzkulies «strožs». Šis jautājies: «Ko cep?»

— «Vārņēnu!»

«Kāpēc ar gaņām kājām?»

— «Tāpēc ka pati vecene.»

«Nu tad ejiet uz «kalnu», cienmāte iedos sāli.»

Bet šie negājuši vis, jo zinājuši gan, kas tā par sāli. —

Uzrakst. A. Vējiņa, no Viesienas pag.

Teic. Lābāns, no Ergļu pag.

Var. LTA 1755.

1777.

Reiz dzīvojis muižnieks ar saviem kalpiem. Viņa pagasts bijis ļoti zaglīgs. Zaguši tieši dienas laikā. Muižnieks licis savam kalpam vaktēt stallus. Reiz naktī, sargājot mājas, kalps redzējis, ka nāk no otras muižas viens cilvēks kučiera apģērbā. Sargs nemaz negājis klāt, jo redzējis, ka tas ir kučiers. Svešais atslēdzis stalli, sajūdzis divus zirgus glaunos ratos un aizbraucis. No rīta muižnieks prasa sargam, kur palikuši zirgi, un kur šis bijis, kad zirgus zaguši? Sargs atbildējis: «Es tak pats redzēju, ka atnāca kučiers. sajūdza zirgus un aizbrauca».

Uzrakst. K. Grāpis, Valmieras pam. skolā.

Teic. no Glūdas muižas, pie Cēsīm.

LFK 584, 2627.

1778.

Vienā muižā divi kalpi sakaujas. Vairāk cietušais aiziet pie barona sūdzēties. Barons liek atsaukt otru kalpu pie sevis un prasa: «Vai tu viņam siti?» «Jā, situ gan,» kalps atbild. Tad barons saka: «Tas ir slikti, tev nevajadzēja viņam sist, tu varēji viņu tāpat labi sakulakot».

Uzrakst. Leonija Muceniece.

Dzirdēta Dzirciema pag.

1779.

Klaušu laikos kādā muižā dzīvojuši divi kalpi, kuņiem par abiem bijis norādīts viens ķēķis (virtuve) koplietošanā. tikai katram sava plīte un katla mūris. Abiem bijušas sievietes. No Jurgu dienas tās satikušas ļoti labi, bet, kā jau muižas kalpu sievietēm, kas agrākos laikos pa muižām lamājās vai katru dienu, tā arī šām labā satiksme un draudzība pamazām izsīka, un mīlais naidis kā klints nostājās starp abām sievietēm. Reiz vienai gadījies vārīt pusdienai kāpostus, kad izcēlusies atkal asa vārdu maiņa. Viena nu stāvējusi pie savas plītes un jaukusi kāpostus, lai tie neietu pāri, bet otra stāvējusi ķēķa vidū un ņēmusi šo dažādi ganīt. Bet vārītāja saka šai: «Eji labāk ārā, tev jau šoreiz pietiks pātarot!» Šī arī gan tūdaļ sāk iet, bet tikusi pret durvīm, uzrauj uzreiz lindrakus līdz ar visu kreklu uz muguras, un uzsauc otru: «Nāc, iepūti man te!» Bet šī ne laiska, viens acumirkklis, pakērusi šķidro kāpostu no katla un, šai salikušā stāvoklī esot, kā met no apakšas uz augšu, vāroši kāposti vien nošķīst gar kājām.

Tad! tā taisna kā svece aizskrējusi projām. Otrā dienā sievu vairs neredz staigājot, vīrs sajūdzis zirgu un abi aizbraukuši pie ārsta. Pēc tam nogulējusi kādu nedēļu — vairāk, tad tikai sākusī atkal nākt ķēķī putru vārīt.

Tad kādā dienā aizbraukusi uz pagasta māju un iesūdzējusi kāpostu vārītāju (laistītāju). Lieta pēc kādas nedēļas nākusi iztiesāšanā. Aizbraukuši abi vīri ar sievām uz pagasta māju, jo toreiz sieviešiem bijis atļauts vest aizstāvētājus līdzī. Nebijis ilgi jāgaida, kad saukti priekšā. Priekšsēdētājs nolasa pret plucinātāju apsūdzību. Bet šī par vainīgu neatzīstas. Liecinieku arī tanī lietā neviena nebijis, tikai no daktera gan raksts izņemts, ka tāda un tāda vaina bijusi. Bet apsūdzētā tagad uzstājas, lai tad parāda tiesnešiem arī to vainu, un vai viņa jel maz tāda ir. Bet šī atbild, ka tā vaina ir tādā vietā, ka nevarot citiem rādīt. Tiesneši jau zinājuši to joku. Tie nu sākuši prasīt, bet kā tad varējis kāpostus tādā vietā ielikt, ko citiem nevar rādīt! Aiziet apspriesties. Spriedums iznāk tāds, ka apvainotā, pierādījumu trūkuma dēļ, attaisnota.

Tikai sūdzot vēl tā nesmukā lieta tikusi plašāki zināma, pat uz visiem laikiem: šo atgādinājumu vienmēr pie dažādiem jokiem pieminējuši.

Fr. Krēslinš. Vecgulbene.
L.F.K. 142. 2502.

1780. Lilkārlis.

Bijis vīriņš — Lilkārlis (Liel-Kārlis) saukts, lai gan bijis sevišķi maza auguma. Tas bijis visā pagastā tanī laikā (liekas jau klausu laikos, jo vecie cilvēki paši redzējuši Lilkārlī vienīgais zaglis. Nevarējis bez zagšanas dzīvot (tāpat kā pēc viņa nākošais Melu-Kārlis bez melošanas). Ja nebijis cita, tad zadzis pats sev savus cimodus vai cepuri.

No muižas klētīm, caur dzelzstieņiem aizrestoto logu, viņš labību izzadzis šādā kārtā: piesējis kārts galā vīzt un ar to caur restēm smēlis labību un bēris savā maisā, kamēr maiss pilns.

Pie muižas riju kulšanas vienmēr nometis pats pirmais kaktā pašā apakšā savu maizes kulīti. Naktī kuļot vienmēr, lai citi kā skatījušies, pratis pielavīties pie kulītēm un kādam citam izēst tukšu kulīti. Tikai reiz vīram vīlies: citi darbinieki izvilkuši viņa kulīti no apakšas un uzlikuši pašā virsū. Nu vīriņš naktī izēdis pats savu. Brokastlaikā jau visi runā un prāto, kuļa kulīte šonākt būs izēsta. Skatās —

Lilkārļa. Tas pats nobrīnījies un taisnojies par agrāko:
Vusi soka: Lilkārlis! Lilkārlis... bet kasa tagad Lilkārļam
izēda?»

Ļoti labi vīriņš pratis piezagt krējumu un pienu. Tas
viņa sievai nekad netrūcis, lai gan govi neturējusi. Kad uz
svētkiem cepuši karašas, tad Lilkārļa sieva vienmēr žēloju-
sies: «Vej, saimnīcai karašiņa suliņās jaukta — cīta, a man
kua oudentiņā meicīta, nemaz kūpā naturās». Tikai nevis
ūdenī, bet krējumā viņai bijusi jaukta un tamdēļ tik «šau-
tra» (irdena), ka kopā neturējusies.

O. Timans, Alsviķu pag., Timaņos.

LFK 41, 140.

(Sk. 1841. anekd.)

VII. Muižnieks un zemnieks.

1. LABS KUNGS.

1781.

Reiz dzīvoja kāds nabadzīgs zemnieks. Maizi pelnīdams, tas raka grāvjus. Reiz gadījās braukt garām muižas kungam. Kungs jau ierauga pa gabalu, ka zemnieks parok, parok un skrien pie sava kurviša dzert. Tikmēr kungs piebrauc tuvāk un prasa: «Kāpēc tev jārok grāvis?» — «Mīļais kungs, kad es neraktu, tad visi mani bērniņi nomirtu badā!» — Kungs prasa: «Ko jūs mājās ēdiat?» — «Mēs, kungs, ēdam cepeti un dzeram vīnu!» — «Kad esi tik bagāts, tad atnāc rītu uz muižu!»

Zemnieks no rīta noiet uz muižu. Kungs viņam prasa, vai viņš ir tik bagāts?

«Ak, mīļais kungs, jūs domājat par pareizo cepeti! Mums tik ir cepta silķīte un ūdens!» —

Kungs tagad par viņu apžēlojas un iedod naudu, ka varētu nopirkt maizi.

Zenta Andersone, Mežmuižas pam. sk.

LFK 834, 395.

Reiz gājis pa ceļu noplīsis nabags. Viss mētelis tam bijis vienos caurumos. Gadījies pa ceļu gaŗām braukt kungam, un tas, šādu ērmu ieraudzīdams, jautājis: «Vadzi, vec', vai tev nemaz salt nav?» — «Ko nu, kungs, par saltumu bēdāt. Man viņš pa vienu caurumu iekšā, pa otru ārā. Ir ļoti silti!» — «Varbūt tu gribi ar manu kažoku mainīties?» Nabags vēl tā kā no sākuma negribējis, bet vēlāk apmainījies. Kungs laimīgs aizbraucis prom. Bet nabags žigli vien aiztecējis pa ceļu. Lielkunga sieva sākusi mājā bārties uz vīru, lai tūliņ braucot tam nabagam pakaļ. Bet ķeri nu čigānu krūmos! Nedabūjis ne nabagu, ne kažoku.

R. Zilinskis, Jēkabpils vidusskolā.

LFK 549, 202.

1785—1791.

Dzeldes muižā bija Tornavs par kungu. Tas nu gan bija tāds muļķa kungs. Ļaudis viņu varēja iznerrot kā tikai vien iedomājās. Beigās jau viņu tie kalpi un vagari izdzīvoja cauri tā, ka nekā vairs nepalikās un muižu vajadzēja pārdot. Viņam bija mežs arī, un tur viņš pārdeva apkārtējiem saimniekiem malku. No sākuma viņš visu uzticēja mežsargam un tam ļāva visu norādīt. Un kad bija sacirsts, tad atkal ļāva viņam noņemt. Bet pēc viņš dabūja manīt, ka mežsargs ir zaglis. Tad viņš visu norādīja un ņēma pats. Bet tikpat tur bija tā goda. Saimnieki zaga vēl labāki.

1. Viens saimnieks aiziet un prasa, lai viņš tam pārddod vienu asi malkas. Sarunā, cik maksā, un saimnieks sāk cirst. Norunā laiku arī, kad viņš būs izcirtis. Tad kungs ies viņam to malku noņemt. Saimnieks nu sāk tikai cirst. Bet viņš jau ir liels gudrinieks. Viņš tikai aizbrauc, sacērtas, sakrāj pilnu vezumu, uzliek vēl skujas virsū un brauc tikai uz mājām. Skujas jau brīv nest un to neviens nezina, kas viņam apakš skujām. Un tā tikai katru dienu. Pa to laiku viņš sev savedies malku, cik vien tikai viņam vajag. Bet mežā viņš tikai sakrāvis vienu pašu «firteli».

Paiet nu noteiktais laiks, un kungs iet uzņemt sacirsto malku. Satiek saimnieku un prasa viņam, vai nu viņš visu malku izcirtis? Bet saimnieks pateic, ka viņš tikai nu izcirtis vienu pašu «firteli», kur tad nu vēl visu asi. Kungs prasa, kamdēļ tad viņš nav pildījis, ko pats solījis. Ja.

apsolīt jau varot daudz ko, bet nebijis nemaz laika visu vajadzīgo mēru izcirst. Viena «firtele» jau nu esot arī, un lai tad viņš nākot uzņem to pašu. Kungs uzņēmis «firteli» un gājis uz mājām.

Saimnieks nu dzīvojis atkal ar savu zagšanu. Un tā viņi to apzaguši katru gadu.

*

2. Beidzot pieci saimnieki norunājuši un piecos gados izdzīvojuši cauri visu mežu tā, ka kungam nekas vairs nepalicis. Nopērk tikai katrs pa vienai asij un sacērtās diezin cik.

Bijuši jau labi ļaudis arī, kas atkal gājuši un viņam to pateikuši, ka tā ir un ka viņu gribot izdzīvot cauri. Bet viņš neticējis un tikai atbildējis: «Tā, ko tu man tā stāsti. Ta es jau pats tur biju un visu uzņēmu». — «Nu jā, jā, ka jau tā, tā, ka jau bijāt un uzņēmāt, tad jau jūs visu paši zināt, ko tad tur vairs man stāstīt!» — un iet projām.

Bet pēc pieciem gadiem redz, ka nu mežs ir cauri.

*

3. Vasarā tur atkal Jāņus. Nu tikai sapērk vīnus un sataisa sierus, un cienā visus kalpus, cik jau nu tikai kuņģi vien grib. Viņam pašam bijis brūzis. Tad jau alu arī kalpi varējuši dzert, cik jau nu vien tikai viņi gribējuši.

*

4. Pēc, kad sākuši rudzus plaut, tad atkal viena sieva viņu piemānījusi. Dabūjušas visas kalpu sievas labi apģērbties.

Bijis dikti karsts laiks. Visi plāvēji bijuši izgērbusies, cik jau nu plāni vien tikai var. Vīri bijuši visi apakšbiksēs, un sievas atkal ņēmušās bez rindukiem. Kungs arī iedomājies, ka viņam vajaga aiziet uz lauku paskatīties, kā nu labi strādnieki raujas. Aiziet un nu sauc visiem: «Ta nāk to roku bučot!» Visi zina, ka drīz jau atkal no viņa ko dabūs. Šis paskatās uz vienu sievu, ka tā ir tāda pusplika un prasa viņai, kālab viņa nav apģērbusies? Sieva teic: «Es, cienīts kungs, domāju, ka tad tie puīši mani drīzāk iemīlēs!» Paskatās uz otru sievu. Tā arī tāda pat puspli-

ka. Prasa tai. kamdēļ viņa ir tāda pusplika? Tā atkal at-
teic, ka viņa visu esot izšuvusi bērniem un nekā vairs pa-
šai neatlicis. Prasa vēl citai. Tā atkal pateic, ka vīri dikti
ātri pļaujot un viņai jānocās. Kad noģērbjoties, tad jau
vēl esot tā vieglāki. Kungs pateic vīriem, lai viņi tik dikti
nepļauj un lai nemoca sievas. To jau vīri tikai gaidījuši.
Un nu rāpjas kā maz dzīvi. Papļauj gabalu, papļauj un
tikai pīpē atkal. Kungs prasa vagaram, vai tad tās sievas
tik nabadzīgas, ka viņām nav nekā ko mugurā vilkt un
visu atdevušas bērniem? Vagars arī teic, ka tā jau nu esot
gan. Kas tad nu tur daudz no tādas lonītes iznākot, un
kad vēl tā vairāk to bērnu, tad jau ejot pavisam slikti. Tad
kungs nodomājis, ka vajaga palīdzēt.

Vienreiz muižā iebraucis žīds un ievēdis pilnu vezumu
ar dažādām drēbēm. Kungs par savu naudu nopircis no žīda
visu vezumu un izdalījis visu sievām. Tā viņas tikušas
vienreiz pie labām drēbēm.

*

5. Ja kāds ubags viņam mācējis labi nobučot roku,
tad jau viņš tam arī iedevis kādus piecus vai pat vēl vairāk
rubļus.

*

6. Vienreiz viens kalps aizgājis uz bodi. Nezin ko tur
gribējis nopirkt. Atnāk kungs arī un tūlīt abi divi satiekas.
Kungs tūlīt kalpam uzprasījis, ko tad viņš te nācis, ko vi-
ņam vajaga pirkt. Kalps teic, ka viņam vajaga pastalas
nopirkties. Tā kungs tūlīt liek kalpam izmeklēties, kādas
nu viņš grib un aizmaksā bodniekam par pastalām.

*

7. Bet kalpam jau ar to vien vēl nepietiek. Pēc kāda
laiciņa viņš kungam sāk teikt, ka viņam palikusi dikti slik-
ta dūša, nemaz vairs nevarot ne uz kājām nostāvēt. Kad
būtu ko uzdzert, tad jau atkal paliktu labi, bet citādi,
diezin vai viņam vairs tik drīz pāriešot. Kungs teicis: «Es
jau to šnab' nedzer', ej tu bodē un dzer!» Bet kalps atkal
sūdzas, ka viņam nav naudas. Kungs prasa: cik tad nu
viņam tur vajag? Kalps teic, ka bez pieciem rubļiem jau
nu nekas neiznāk. Kungs iedod kalpam piecus rubļus, lai

viņš iet un lai dzer. Kalps sadzežas, bet vēl viņam atliekās naudas diezgan, ko pārnest mājās arī.

Tā viņi to kungu tur dzīvojuši cauri, kur tikai vien varēdami.

*

8. Rudenī atkal, kad visa labība bijusi savesta un izkulta, tad jau arī veduši maisiem no klēts laukā. Beidzot jau nekas arī viņam vairs nepalicis, un muižu vajadzējis pārdot.

Uzrakst. A. Korsaks, Ezeres p., Dreinašos.

Teic. Pēteris Hermansons. 66 g. v., Ezeres pag.

Noklausīta Briņķu pag., Liepājas apr.

LFK 647, 1130.

2. NIKNS KUNGS.

1792.

Pa ceļu gājis kāds zemnieks gaisā paceltām rokām un saticis baronu. Zemnieks viņu pasveicinājis, tikai nepacēlis cepuri. Barons palicis ļoti dusmīgs un sācis rāties: «Ak tu lops? Vai tu nezini, ka vajag sveicināt? Es tevi tūlī pamācīšu!»

Zemnieks ļoti nobijies un atbildējis baronam: «Manai sievai vajag nopirkt tik lielas kurpes, un kad es pacelšu cepuri — man nebūs vairs mēra.»

T. Kauls, no Rīgas.

1793.

Reiz lielskungs aiziet uz mežu, gribēdams pats redzēt, kā izcirsts un vai izvests noližamais meža gabals. Bet aizgājis, kā pa lielu brīnumu, redz: mežs stāv ne cirsts, ne dedzināts. Barons no dusmām zils, melnu vien spļaudīdams, lādas par šādu nekārtību. Te barons pamana zemnieku, kuram pārdevis šo meža daļu, pasauc un bargi teic: «Sak' tu man', grēk gabl, kāpēc ta mež nav cirst?» Zemnieks, kas vairāk jau kā mēnesi atpakaļ bija mežu pircis, žēlīgā balsī taisnojas: «Cienīgs lielskungs, būtu labprāt jau izcirtis, bet tagad ir jauns mēness, un tādā kokus nevar cirst, tad pūst un mitri būs cauru gaļu.»

«Ak tu dumj ķer!» Tam mežam ar tam mēnesem navam nekādam padarīsanēm.»

Uzrakst. E. Puriņš.

Teic. Andrējs Smalkais, Saikavā.

3. KUNGU VARA.

1794.

Kāds zemnieks iet pa ceļu. Pretim nāk kungs un prasa: «Alzo, Petri, kad tu man galvas naudu maksāsi?» Zemnieks atbild: «Kāpcū, jaungskungs, rītu pārdošu vērsi, tad aizmaksāšu.» Bet par to zemniekam jāiet uz Sibīriju.

Bērziņu Vilma, no Rīgas.

4. SKOPI MUIŽNIEKI.

1795.

Kungs licis kalpam atvest jaunu cepuri no Rīgas. Kalps atvedis par 50 rubļiem. Kungs smādējis cepuri, ka esot par lētu. Pavēlējis atvest dārgāku. Kalps atvedis par 75 rubļiem. Kungs smādējis atkal par lētu, licis atvest dārgāku.

Nu kalps atvedis cepuri, kuņa maksājusi 50 rubļus, un teicis, ka maksā 200 rubļus. «Jā, tā būs laba!» noteicis kungs.

Anna Galēja, no Lejas pag.

1796.

Vanderzellis aizgājis uz muižu pie kungiem, kur domājis dabūt labu pusdienu. Bijis arī aizgājis tieši uz pusdienas laiku. «Mēs jau jūs ar' pacienātu, bet karotes nav.» Neko darīt, vanderzellim jāpaliek bez pusdienas. Otrreiz vanderzellis paņēmis karoti līdz. Arī šoreiz aizgājis uz pašu pusdienas laiku. Pusdienā bijusi izvārīta piļu zupa. Atkal saka tāpat, kā pagājušo reizi: «Mēs jau jūs ar' pacienātu, bet karotes nav.» Vanderzellis atbild: «Man pašam ir karote» un sēžas pie galda. Paēdis tas pieceļas un saka: «Piļu zupa tāda blēņu zupa vien ir.» (Vārdā «blēņu» e jāizrūna plati.)

Elza Auniņa, no Rīgas.

1797.

Kādreiz kāds ļoti skops kungs licis savai kalponei izcept kartupeļus. Kalpone, domādama, ka no diviem nekas nebūs, izcepusi piecus. Kad kalpone ienesusi izceptos kartupeļus, tad kungs to izlamājis šādi: «Ak, tu dullā bāba, divus liku cept — piecus izcepa!»

Lidija Galeniece, no Pampaju pag.

1798.

Tā kādreiz bijis ļoti skops muižnieks. Viņš meklējis tādu sievu, kas neēd. Vienreiz mežā, cauri ejot, redzējis kādu jaunavu, kuŗa vēdinājusi ar rokām un plātījusi muti. Šis prasījis, ko šī darot. Viņa atbildējusi, ka ēdot svaīgu gaisu. Muižnieks bijis ļoti laimīgs un bildinājis tūlīt skaisto jaunavu. Pagājuši vairāki mēneši, izrīkojis muižnieks lielas viesības. Viesībās bij likts izcept divas pīles. Muižkunga kundze tā bijusi izsalkusi, ka paklusām apēdusi abas pīles. Vajadzējis likt galdā, bet nebijis. Apkalpotāja pateikusi, ka kundze tās apēdusi. Kungs, aiz liela uztraukuma, dabūjis krampjus un vairāk nekā nevarējis pateikt kā tikai: «Aber abas divas, aber abas divas.» Tā kā jaunā kundze nav bijusi muļķe, viņa sasaukusi visus viesus un teikusi: «Kungs mirst un atstāj man abas muižas.» Visi viesi saskrējuši un mēģinājuši muižnieku glābt. Bet viņš tik paspējis pateikt: «Abas, abas» un nomiris. Tā nu tagad gudrajai jaunavai piederēja abas muižas.

Aboliņu Vilma, no Rīgas.

1799.

Kāds skops muižnieks mālderim licis krāsot tikai grūtākās vietas, bet pārējās pats krāsojis. Reiz atnākuši kaimiņu muižnieki apskatīt jauno māju. Te mālderis, kas bija pabeidzis krāsot norādīto istabu, gājis pie muižnieka un prasījis: «Cienīgs lielskungs, vai jūs paši kleķerēsiet nākošo istabu, vai dosiet man mālēt?»

A. Vējiņš. Bērzonē.

1800.

Kāds kungs gribējis zināt, kur ēdiens pa nakti cilvēkam gulēt paliek. Citi viņam iestāstījuši, ka zagļi izzogot. Nu kungs apņēmies zagļi nomaītāt, lai nebūtu brokastis jāēd. Viņš vakarā nolicies gulēt ar kailu vēderu, atstājis lampas degot un nolicies namiķi ar rungu pie gultas, lai tas zagļi nosistu.

Pirmo nakti nekā, bet otru nakti kungam vēders rūcis un varējis manīt, ka zarnas kustas un cilājās. Namiķis domājis zagļi vēderā esam, ķēris rungu un kņāvis kungam pa vēderu. Tas uzšāvies stāvus, tīri bez «luptes» un uzklicdzis namiķim: «Ak, tu, lops!» — «Bet beigts gan!» atteicis namiķis, jo viņš domājis, ka zagļi nositis. Kungs tā ij nomiris.

M. Lazdiņš. no Rīgas.

1801.

Kādreiz bijuši bada laiki. Bijis ļoti skops kungs. Nabaga ļautiņi gājuši pie viņa maizi lūgt, bet viņš tik atteicis: «Ejat mājās un ēdat baltmaizi ar sviestu!» — «Kungs, mēs jau ēstu rupju maizi, bet kad nav nekādas!» Viņš tomēr uz visu nekā neklausījies un tikai raidījis mājā baltmaizi ēst.

Vienreiz tas licis kučierim sajūgt zirgus un braukt ciemā. Bet kučieris domājis: «Pag', pag', es tevi ņemšu krietni pārmācīt!» Viņš paņēmis sev uzturu kulītē un nu dodas ceļā. Viņiem jābrauc caur mežu. Viņš tīši ieobrauc mežā sāpceļā un saka kungam, ka nezin vairs tālāk ceļu. Ko nu kungs? Sūta kučieri ceļu meklēt. Kučieris atnāk atpakaļ un saka, ka nevar atrast ceļu. Nu, neko darīt, abiem jāpaliek nakti zem klajas debess. Atnāk rīts. Nu kungs sūta atkal kučieri meklēt ceļu. Bet kučieris paņem savu maizes kulīti ar ēdieniem, paēd, padzer, iegūlas krūmos un kungam saka, ka nevar ceļu atrast. Kungs tīri pārsalst, un ēst viņam arī dikti gribas. Bet kučieris paēd, ielien krūmos, izgūlas un saka kungam, ka ceļu nevar atrast. Tā viņiem jāpavada otra nakts zem klajas debess. Bet nu trešā dienā kungam gribas ēst, ka vairs nevar izturēt. Bet kučieris tam pasaka: «Ēdiet, kungs, baltmaizi ar sviestu». — «Es jau ēstu, ja būtu tikai kaut kāda melna maize!» — «Nu ja, bet jūs jau teicāt ļaudim arī tā». — atteicis kučieris. Kad tas pārvedis kungu mājā, no tās reizes kungs nekad nebijis skops.

Uzrakst. Bertilla Zariņa, Rīgā.

Teic. Auguste Caune, 48 g. v., Vecauces pag.

LFK 694, 390.

1802.

Kāds skops barons gribējis pārmūrēt zirgu stalli. Bet baronam licies, ka visi mūrnieki prasa par darbu par daudz augstu maksu. Tā tas nav nekur atradis mūrnieku sev pa prātam. Te nu vagars sadomājis no visa tā izsist cenu sev par labu un apsolījis baronam sameklēt mūrnieku, kas būšot ar mieru darbu veikt par veselu trešdaļu lētāki kā pārējie. Barons bijis ar mieru. Vagars sadabūjis mūrniekus, un maksu noliguši uz kvadrātasim. Darbu beidzot, priekšmūrnieks izmērījis sienai ārpusi un tad gājis mērīt arī iekšpusi. «Ko, vai tad iekšpusi arī mērī?» brīnījies barons. — «Kā tad, kvadrātass jau vien ir!» at-

teicis mūrnieks. Tā baronam iznācis krietns maksājums. bet vagars, kas tā mūrnieku samācījis, nopelnījis smuku grasi.

Uzrakst. K. Knope, Valkā.
Teic. Roberts Šunka, Valkā.

1803.

Dzīvojis reiz ļoti bargs kungs. Sevišķi viņš necietis, ja kāds aizticis viņa mežu. Kad kungs nomiris un nonācis debesu valstībā, to sapemt nācis eņģelis ar palmu zaru rokā. Kungs tūlīt uzkļedzis eņģelim: «Kur tu man to kok' cirt'? Vai ne ekš man' mež'?» Tad eņģelis tam aizcirtis deguna galā durvis ciet, un kungs debesīs neticis.

Vera Oldermane. no Rīgas.

5. ZEMNIEKS KUNGA GAITĀS.

1804. No kļaušu laikiem.

Reiz kungs sūtījis zemniekus uz tālām pļavām. Zemnieki salasījušies kādi 50 ar garķātu izkaptīm, cirvjjiem, cirpjiem un gājuši. Iejūguši zirgus kokriteņu ratos un aizbraukuši dziedādami. Vagars ar vienu zemnieku braucis pa priekšu. Viņi braukuši uz vairākām nedēļām. Piebrauc pie pļavām. Vagars izriko zemniekus pa pļavām. 30 zemnieki iet pļaut sienu. 20 atkal izsūta atjaunot jaunas pļavas. Viņi ar cirpjiem griež krūmus un ar cirvjjiem sit laukā celmus. Kad vagars redz, ka labi strādā, viņš liekas zemē un sāk gulēt. Meitas grib vagaru izmulķot, viņas nomet cirvjus, paņem mietus un sāk dauzīt celmus. Pašas smeļ un dzied. Valāk vagars uzmostas un saka: «Ko jūs darījāt tik ilgu laiku, ka nevarējāt celmu nocirst?»

Uzrakst. K. Grapis, Valmieras III. pam. sk., Valmierā.

Teic. no Mujēnu pag.

LFK 584, 2107.

1805.

Senos laikos Gliebavas kungs Eķerts licis vest šnabi uz Panavēzi. Iebraukuši krogu. Kamēr vagars nebijis klāt, vectēvs un citi puīši pasītuši mucai stīpu sāpūs, izurbuši mazu caurumiņu, iebāzuši mazu sūcāmo, un visi piedzēruši

stīvi. Atkal tāpat uzsituši virsū, ka nemaz nevarējis pazīt.

Uzrakst. Žanis Karša, Islēces pam. skolā, Bauskas apr.

Teic. M. Karša, 88 g. v., Rundāles pag.

LFK 202. 233.

1806.—1807.

1. Klausu laikos kāds zemnieks braucis uz muižu. Rīts vēl bijis ļoti agrs, un tumsa kā naktī. Sieva tam iedevusi cibiņā līdzī kaņepes, jo šis, no rīta agri celdamies, steigā nekā neēdis, domādams, ka gan jau braucot paēdis. Braucot tas paņēmis cibu, nogriezis maizes rīcienu un ņēmis kaņepes. Bet uz naža uzdūrusies visa kaņepu pika un nokritusi zemē. Zemniekam žēl bijis tā zemē atstāt, viņš sācis pa dubļiem meklēt rokā. Ņēmis vienu pikū. Otru, visas vienādas. Beidzot ņēmis tik vienu pikū ciet, kas bijusi tāda mikstāka, un sācis ēst. Caur zobiem gan tā kā drusku čirkstējis, bet zemnieks neko, vai nu vēders ir grāmata! Paēdis un citu noglabājis. Aizbraucis muižā, jau svīdusi gaisma, un citi darbinieki ēduši patlaban brokastis. Zemnieks arī gribējis vēl drusku iekost, bet cibā paskatījies, ieraudzījis dubļu pikū.

*

2. Vakarā vēlu zemnieks pārbraucis mājās. Sieva jau gulējusi un teikusi, lai pameklējot virtuvē pats ko ēst, tur esot novāritas pākstis. Zemnieks sameklējis arī, ka sietā kautkas ir. Šis nu ņēmis un ēdis ar visām pākstīm. Tādas pamīkstas gan bijušas, bet nekas, ēst jau varējis. Otrā rītā sieva prasījusi, diez kur tie kāpuņi palikuši, šī gribējusi dot cāļiem. Nu vīrs apķēries, ka viņš tos vakar apēdis.

A. Rozīte, no Rīgas.

1808.

Vecos laikos, kad darbinieki braukuši uz muižu, novārgušais zirdziņš gājis soļos. Zemnieki braukuši ar kokasu ratiem, tajos laikos vēl nebijis ratu smēra. Riteņi lēni griezušies un čirkstējuši: «Kā būs, tā būs, kā būs, tā būs!» Kad darbinieks bijis jau krietni nostrādājis un vāgars to atlaidis braukt uz mājām, tad zirdziņš tecējis daudz žirgtāk, un saimnieks, būdams laimīgs, ka nav dabūjis ar pletni pa muguru, to vēl paskubinājis. Nu rati griezušies ātri un dziedājuši: «Kā bij, tā bij, kā bij, tā bij.»

M. Balode, no Rīgas.

6. MUIŽAS ZVANS UN KLABURIS.

1809.

Muižu zvans: «Šim ķilķens, tam ķilķens, nammātei pusķilķens.

Uzrakst. M. Ripa, dzirdēta Zemītes p., Tukuma apr.

Teic. Anna Cielava.

LFK 83. 87.

1810.

Muižas darbiniekus ēdiena laikā ar klapi saklapēja:
«Apa| rāciņ, te|a ga|a vārās, apa| rāciņ, te|a ga|a vārās.»

Uzrakst. Jānis Sedols.

Dzirdēta Bārtā, Liepājas apr.

LFK 74, 562.

7. MUIŽNIEKI, KĀ ZEMNIEKU IZMANTOTĀJI.

1811.

Kāds zemnieciņš nonācis reiz pie lielkunga un žēlojies, ka svešs bullis esot šā bulli nobadījis, lūdzis, lai taisnību spriežot. Lielskungs uzsaucis: «Bullis pret bulli!» — «Labi», zemnieciņš, prieka pilns, iesaucies, «tas svešais bullis bija jūsu!» — «Nē, nē!» kļiedzis lielskungs, «ja tā tā lieta, tad tas citādi ir!»

Uzrakst. Irma Manfelde.

Dzirdēta Rīgā.

1812.

Sen atpakaļ dzīvojis kāds labsirdīgs lielskungs. Vien dien, iedams pa laukmalu, vecais Jānis satiek pašu «lielo» un, pazemīgi cepuri rokās turēdams, to sveicina. «Labdien, labdien, Jān'!» barons laipni atņem sveicienu.

«Cienīgs, žēlīgs, lielskungs, es jums šodien nosūtīju skaistu zakī, kas bija ienācis manos kāpostos!»

«Tā. Kāpēc tu nešāv' to zak'?»

«Nedrīkstēju, aizliegts, tādēļ nosūtīju jums».

«Jā, jā, tā rīdīg. Un to zak' aizsūtīj man?»

«Jā, lielskungs!»

«Nu še tev par to zak' pusrubul'»

«Paldies, paldies!»

Pēc dažām dienām lielskungs atkal satiek to pašu zemnieku un sapīcis uzprasa: «Sak', kur tu to zak' sūtīj', es nekā nedabūj'?»

«Tā?.. Ak tad viņš nav aizgājis vis, nu palūk tik, kāds blēdis. Bet es, lūk, viņam stingri pieteicu, lai viņš iet pie jums uz muižu . . .»

Uzrakst. A. Rozīte, no Rīgas.

1813. (var.)

Reiz kāds zemnieks satīcis lielkungu un solījis nosūtīt tam dzīvu zaķi. Toreiz nav bijis atļauts šaut. Lielkungs bijis ļoti priecīgs un iedevis zemniekam rubli. Nākošā dienā zemnieks satīcis atkal lielkungu. Bet tagad viņš bijis ļoti noskaities. Lielkungs teicis zemniekam, ka neesot neviena zaķa saņēnis. Zemnieks atbildējis, ka viņš tur neesot vaiņģis. Viņš zaķim piekodinājis, aiziet pie lielkunga.

M. Miķelsone, no Slokas.

1814.

Kādam lielkungam bijuši visi darbinieki slikti, ta rijnieks tā kūrēji, kā citi. Īpaši pukojies par to, ka kūrēji labību tīri neizkuļot. Gan rijnieks stāstījis, ka viņš arvienu spiežot uz ciešu izkuļšanu, bet lielskungs tam neticējis, jo muižkungs tam arvien stāstījis otrādi. Reiz lielskungs apņēmis pats izmēģināt, cik tur taisnības. Viņš kūrējiem nemānot palīdis zem klājiena. Taču viens to bijis redzējis. Tas to pačukstējis rijniekam. Pēdējais atkal čukstējis ar visiem kūrējiem, lai tie nu tik dūšīgi raujot vaļā, sevišķi kad nākot pie tās vietas, kur lielskungs zem klājiena. «Ē, puīši, aši pīdarbā uz kuļšanu! Un ka dūšīgi kuļat!» viņš beidzot uzsaucis kūrējiem. Pīdarbā sastādījis vēl stiprākos kūrējus tai pusē, kur bijis zināmais brīnuma kūlis. Kad nākuši pie šās vietas, rijnieks vēl sevišķi uzsaucis: «Nu, puīši, te biezs klājiens — te ielikts vai dzīvs rudzu kūlis; te vajag saņemt sevišķi cieši, ka nepaliek dzīvi rudzi!» Gan lielskungs gribējis izciest smagos vāļu sitienus, bet — nekā. Sācis pēdīgi visā kaklā blaut. — «Ē, puīši, kas tur?» rijnieks iesaucies kā izbījies — — «Ai, mūsu visžēlīgais lielskungs... Es domāju, ka te tik biežāks klājiens. Vai, kā jūs, visžēlīgais lielskungs, te apakšā pakļuvuši?!» rijnieks nožēlojis. No tās reizes lielskungs vairs nesūdžējies, ka kūrēji vāji labību izkuļ.

No derīg. grām. apg. nod. kalendāra 1925. g.

1815. (var.)

Lielkungs, gribēdams pārbaudīt savu strādnieku čaklumu, pagūlies slepeni rijā zem labības metiena, bet kūlēji to pamanījuši un dauzījuši ar spriguļiem no visiem spēkiem. Lielkungs nav varējis vairs ciest un sācis vaidēt un kliegt, lai nesit. Bet strādnieki situši vēl stiprāki un saukuši, ka velns rijā. Lielkungs lūdzes un teicis: «Nav tokš, mil ļautiņ, veln, tā toks ir jūs pas žēlig lēlkung!»

Strādnieki atteikuši, ka viņu lielkungs rijā nenakot. Šis nav varējis vairs ciest un licies četrāpus prom, pa durvīm laukā uz muižu, tīri zils melns sasists.

Skujiņu Rūta, no Vidrižiem.

Variants no Alūksnes. LFK 587, 55.

1816. (var.)

Vienā muižā bijis ārkārtīgi nīkns kungs. Kad tas uzraudzījis kūlējus, tad visiem tiem vajadzējis visādā ziņā būt pussalīkušiem, citādi dabūjuši tikdaudz sitienu, līdz salīkuši. Lai novērotu, vai vienmēr ļaudis tā dara, kā lielskungs liek, tas uzkāpis uz jumta cekula un novērojis visu. Beidzot gribējis kāpt zemē un krieņni sadot «sliņķiem», jo atkal visi nebija tā salīkuši, kā vajadzēja. Bet diez kā gadījies, lielkungs paklupis un iekritis klājienā. Ļaudis nobaidījušies, jo domājuši, ka pats velas tur iekritis un sākuši klājienu kult, kā vēl nekad. Kungs lielās bailēs un sāpēs kļiedzis: «Es, lielkungs, esmu še!» Ļaudis apstājušies arī. Tomēr kāds vecāks vīrs teicis: «Tas nevar būt, mūsu lielkungs dzīvo pilī!» Un turpinājuši sist vēl trakaki. Beidzot piekusuši apstājušies, lai klājienu apgrieztu. Lielkungu izvilkuši pusdzīvu. Nu visi vaimanājuši un raudājuši lielkunga priekšā. No tā laika lielkungs vairs nenācis nekad uz riju.

Uzrakst. Ernests Klaviņš, Alūksnes p., Dūdās.

Teic. Vilks, 65 g. v.

LFK 587, 55.

1817. (var.)

Rudenī atkal vienreiz, kad rudzi jau bijuši izžāvēti un vajadzējis kult, kungs skatījies, skatījies, ka kalpi strāda. Tad viņš teicis vagaram, ka tie kalpi ar tiem spriguļiem par daudz lēni sit. Vagars atkal teicis, ka tas nemaz tik lēni nesot. Viņi jau sitot stipri, tas tikai tā izliekoties. Bet kungs neticējis un teicis, ka viņš gribot izprovēt. Viņi apskatīju-

šies vienu vietu, kur palīst apakšā, tad jau manīs, kā sit, vai stipri vai lēni. Tā kungs tur arī apgūlies un gaidījis, līdz strādnieki sāks sist. Vagars pateicis vīriem, ka tur un tur gulēs kungs, lai tad nu uz to vietu pievelk labi dūšīgi. Vīriem jau tas atkal bijis tīri pa prātam. Tā vīri situši, situši tā lēnāki, kā nākuši kungam tuvāk, tā arvien stiprāk un stiprāk. Un kā bijis uz to vietu, kur gulējis kungs, tā vīri uzdevuši labi dūšīgi. Kungs nevarējis vairs izciest, sācis grozīties un list laukā. Kalpi pamanījuši, ka tur kustas un uzsaukuši viens otram, lai tikai nu sit labi dūšīgi, tas esot vells, kas tur apakšā spārdās. Kungs jau nodomājis, ka nu būs klāt pati pēdējā stundiņa un saucis: «Nē, mani bērni, tas nav vells, tas jau ir jūsu kungs!» Tad kalpi nostājušies sist un ļāvuši, lai kungs izlien. Kungs tā bijis sasists, ka ne uz kājām vairs nevarējis labi nostāvēt.

Uzrakst. A. Korsaks. Ezeres pag., Dreimaņos, Kuldīgas apr.

Teic. Fricis Duburis. 80 g. v., Ezeres pag. nespējn. mājā.

LFK 647, 530.

1818.

Vienā muižā kungs kādu dienu pavēlējis strādniekiem vest akmeņus no tīruma. Akmeņi bijuši naiki lieli, un tos viens pats puisis nav varējis nekādi ievelt. Kungs uzkāpis zirgam mugurā un jājis apskatīt, kā puisis ved akmeņus mājā. Kungam zobos bijis liels pīpis. Kungs redzēdams, ka puisis nevar akmeni ievelt vezumā, nokāpis no zirga, iedevis puisim pīpi un sacījis: «Kāp zirgam mugurā un topi par kungu, bet es tapšu par puisi». Puisis paklausījis arī kungam. Kungs izvēlies, izvēlies, bet akmeni nevarējis ne pakustināt. Redzēdams, ka akmeņus nevar vis tā, kā siena klēpjus nest, tas atsūtījis puisam otru puisi palīgā.

Uzrakst. Pēteris Bozis.

Teic. Līze Skuja, 78 g. v., Kosas pag.

LFK 279, 4305.

1819.

Kāds rentnieks palicis kungam rentli parādā. Uz svētkiem rentnieks nokāvis cūku. Pie viņa nejauši ienācis kungs un, cepeti ieraudzījis, teicis: «Tu man nevar' to rent' samaksāt, bet tu man ēdīš' to siven' cepet'. Tūlīt ved to siven' uz muiž'. Elok sev tā rudz' salm' iekš vēder', ka tik tev tā vēder' ir piln'!» —

Uzrakst. Jānis Augusts.

Teic. Lība Grinfelde, 60 g. v., no Grenču pag.

1820.

Reiz kāds lielkungs pavasarī iedevis saimniekam divus vērsus ganīt. Bet saimnieks vasaru ņem nokauj vienu vērsi un aizdzen rudenī lielkungam tikai vienu vērsi. Lielkungs, ieraudzījis vienu vien, uzblāuj: «Tu vērsi, kur tad otrs vērsis?» — «Otrs vērsis? Te jau ir abi: tos ir tis viens vērsis, un es esmu tos otrs, paši jau tā teicāt».

T. Aizpure, no Rīgas.

8. ZEMNIEKU PĒRŠANA.

1821.

Kāds bargs lielkungs aizliedzis savā muižā zemniekiem ļūlķīt kalkīti. Reiz tas noķēris kādu nedarbnieku pie rijas un uzsaucis tam (lielkungs visu zemnieku vārdus nezina, un zemniekam ir kājās zilas bikses):

«Ei tu, silpiks fīrin! Atnāc rīt uz muiž, es tev uzskaitīs piecpadesmit!» Zemnieks gan nobijies, bet neko darīt — jāiet. Tomēr naktī tas aizzadzies uz kunga zivju dīķi (kungs bijis liels zivju cienītājs), piezvejojis veselu kārbu ar mencām un ritā gājis uz muižu. «Se jums, kungs, mencīņas», teicis zemnieks. Kungam acis vien spīdējušas. Paņēmis zivis, aizsūtījis uz virtuvi un zemnieku atlaidis, aizmirsdams pavisam, ka viņš nācis pārienu saņemt. Tā zemnieks izmuļķojis kungu ar viņa paša zivīm.

Uzrakst. II. Linde.

Teic. Olga Jessene. 54 g. v., no Ādažiem.

1822.

Kāds nevisai bagāts muižnieks, cepuru tirgotājs, sīksti dzīvodams, bij ticis pie savas muiželes; bet savu veco amatu tas nebūt neatmetis un pa vecam tirgojies ar cepurēm.

Kādu dienu gadījies, ka zemnieks, kuņam nebijis naudas sevi godīgā ceļā apgērbt, nozadzis cepuri pašam baronam. Tas tomēr zagli sazīmējis un sācis uz vietas pārmācīt: «Nesog, nesog, nesog!» Zemnieciņš nobijies domājis, ka par cepuri jāatnes ogas, priecīgs gribējis tikt no sitieniem vaļā: «Nesiš' ogas, cienīgstēvs, nesiš' ogas!» Bet barons domājis, ka viņu izzobo un pēris zemnieciņu vēl skaudīgāki un kliezdis: «Bet es tev sak' — nesog, nesog, nesog!»

V. Baumanovskis, no Rīgas.

1823.

Kādu sestdienu sasaukti muižā zemnieki un sastādīti visi rindā, lai pēc kārtas visus varētu nopērt, katru pēc savas vainas. Dažs nebij izpildījis klaudas, dažs nokavējies uz muižu u. t. t.

Kāds saimnieks, kas stāvējis rindas galā, noskūpstījis kungam roku un teicis: «Cienīgs lielskungs, periet mani pa priekšu, man mājas vistālāk!»

Bīputa Heistere, no Ozolnieku pag.

1824.

Zemnieks noņēmis kungam uti no kakla. Tas rādījis kungam un teicis, ka noņēmis viņam no kakla. Kungs: «Par uti šē 25 kap.»

Kāds cits to dabūjis zināt, paņēmis blusu pieliek kungam pie vaiga, ņem un rāda kungam, ka noķēris blusu, kuŗa tam bijusi uz vaiga. Kungs: «Ko blusa? Sunim tik blusas,» un liek uzskaitīt 25.

Auniņu Elza, no Rīgas.

1825.

Kāds cits to dabūjis zināt, paņēmis blusu, pieliek kungam bijuši divi ciemiņi — krievi. Kungs un viņa ciemiņi skatījušies, kā zemnieku per.

Viens no ciemiņiem bijis ļoti labs un teicis: «Polna, polna!» Bet viņam bijusi ļoti rupja balss.

Otrs, ar tādu smalkāku balstiņu teicis: «Daij po horošinki, daij po horošinki!»

Zemnieks aizgājis mājās un stāstījis, cik viens ciemiņš kungam bijis ļauns, cik otrs labs. Viens tā vien teicis: «Sīt pelnos, sīt pelnos!», bet otrs: «Dod nu vai karašīņu!»

L. Purgale, no Valkas apr.

1826.

Reiz vienam muižas darbiniekam stipri gribējies ēst. Gar labības malu staigājušas muižas pīles. Darbinieks vienu nosītis un nolēmis iztaisīt pamatīgu cepeti. Viņš sakūris mežmalā uguni un sācis cept. Pienācis vagars un prasījis: «Ko tu tur cep?» — Šis atbildējis: «Vārnu». — «Kā t'šai tik garas kājas?» — «Tī jau poti vacūkšņa». Nekas neldzējis, vagars stiepis darbinieku uz muižu. Kungs piespriedis kūjas un vēl turklāt samaksāt par pīli.

Uzrakst. Pauls Teikmanis. Vecpiebaiga.

Teic. Līze Vēzis, 59 g. v.

1827. (var.)

Muižas kūrēji nozaguši tītaru un cepuši to rijas krāsnī. Ienācis muižkungs un prasījis: «Ko tu tur cep?» «Es cepu to veco vecenīti ar garajām kājām», kūrējs atteicis. «Vai svīkstu (sviestu) negribi?» muižkungs jautājis. — «Gribu gan», atbild darbinieks. «Nu, tad eji uz muižu, tur tev iedos». Kūrējs aizgājis, bet muižkungs tam licis tur uzskaitīt divdesmit pieci pa muguru. (Tādēļ vēl tagad mēdz teikt: «Ja gribi svīkstu, ej uz muižu!»)

F.Kampars, Dubultos.

Citi varianti LTA 1679.—1681.

1828. Pēriens un brandavīns.

Senāk vienā muižā (muižas vārdu neatminu) kļaušinieki sēruši labību. Vakarā, kad vajadzējis atlaist strādniekus uz mājām, vagars mudīgi, mudīgi nolīpējis pie barona un apsūdzējis tos, ka šie nemaz šodien nevīžojuši strādāt un nemaz šo neklausījuši. Ko ta nu kungs? Tas licis visus strādniekus krietni nopērt. Tad iedevis mučeli brandvīna, lai sadzeras un tad, lai iet uz mājām.

Otrā vakarā, kad strādājusi cita strādnieku partija, kungs prasījis vagaram: «Nu, kā tie kerl šodien strādāja?» Šoreiz vagars noslavējis, ka bijuši strādīgi un paklausīgi. «Nu lab'», kungs sacījis, «tā kā mans ir viens mīlīgs un viens taisns kungs, tad es spriediš' ar' vien' mīlīg' un taisn' ties'. Pagaiš' reiz mēs devām papriekš' pērienu und tad brandvein', tagad dar' otrād': dod papriekš' brandavein' und tad pērien'!» —

Uzrakst. K. Jansons, Durbes Krastiņos.

Teic. D. Abols, 72 g. v., Todiķu p. nespējn. mājā.

LFK 785, 89.

1829.

Reiz kalpi kūlušī riju šlīteres muižā. Kungs gājis lūkoties, vai kāds neslinko. Kungs piegājis pie kūlējiem. Te kāds no kalpiem, kunga neredzēdams, iesitis tam ar spriguli pa galvu. Kungs nav gluži labi redzējis, kuŗš tas vainīgais. Tā kā neviens nav atzinies, tad nolēmis visus nopērt, domādams: kuŗš peŗot atzīsies, tas būs tas vainīgais. Rijā gadījies arī kunga sulainis, kuŗam bijis tāds ļauns paradums — iet pie meitām. Kungs prasījis: «Vai tu esi vainīgs?» Su-

lainis sācis raudāt un lūgties, ka citu reizi tā vairs nedarišot. Tā citi kalpi izglābušies no pēriena.

Uzrakst. M. Klauberģe Talsu valsts vidussk.

Teic. vectēvs, K. Treimuts.

LFK 230, 4186.

1830.

Kādreiz kungs pavēlējis nostiept zemnieku gar zemi, un pats ar savu roku tam uzskaitījis piecpadsmīt par to, ka tas kungu nesveicinājis. Zemnieks gan blāvis, gan vaimanājis, bet kungs uz to nemaz neklausījies, darījis tik savu darāmo. Lai zemnieks otrreiz labāki atminētos, tad piedevām tas vēl uzvilcis sešpadsmīto reizi arī. Valā palaists, zemnieks aizgājis mājās smiedamies: zem drēbēm tas vēl bijis pavilcis otras drēbes, par ko kungam nebijusi ne jausma.

Uzrakst. A. Zilemanc. Jelgavā.

Teic. A. Zilemans, Lielā pag.

1831.

Kādreiz muižas zirgu ganam, jaunam puīšam, piespriests pēriens: 20 cirtienu ar kārķļu rīkstēm. Tā kā visas rīkstes, kas atradušās krājumā, bijušas nolietotas, tad barons aizsūtījis savu pieķieri pēc jaunām. Piķieris sagriezis rīkstes labu sauju un nesis uz muižu tāpat ar visām lapām, gribēdams muižā tās nobraucīt. Puisis to redzējis un izgudrojis viltību. tas lūdzis baronu: «Cienīgs. žēlīgs barona lielskungs, ar visām lapām vien nesitiet!» Barons nu nodomājis, ka ar visām lapām vairāk sāp, tāpēc uzbļāvis: «Ko, es tev, latvēt' cūk', lai nesit ar vis' lap'?' Piker, sāk!» Puisis, lai gan daudz nekā nav jutis, tomēr blāvis kā kaujams. No tās reizes laudis bieži vien tikuši pērti ar visām lapām.

Uzrakst. K. Knope, Valkā.

Teic. Anna Šunka.

1832. (var.)

Tēvu tēvu laikos kādā muižā bijuši ļoti dumjš barons un labsirdīgs vagars, kuŗš nekad nesodījis strādniekus. Tā reizi viņi nāk ar kungu no tirumu apskatīšanas un redz: viens strādnieks atstājis zirgu ar arķļu tirumā, bet pats grāvmalā nosnaužas. Par tādu «pārgalvību» kungs pavisam noskaities un pavēl vagaram aiziet uz birzi pēc žagariem, ar ko uz vietas pārmācīt arāju. Vagaram gan žēl, bet neko darīt

— jāiet. Te viņam ienāk labs padoms prātā. Viņš salauž bērza žagarus ar vislielākām un biežākām lapām, iet pie kunga un saka: «Baronlielskungs! Vajadzēja gan viņu drusciņ apžēlot — viņš tik vājš! Vismaz tās lapas bij jāno-brauka!» Bet kungs svētās dusmās uzbrēc: «Ko?! Tād' lemp vēl hūs žēlot? Nein, lai ēt' ar vis' to lap'!». «Pērša-na» gājusi vaļā.

«Sikspārnis», 1923. g. Nr. 84

1833.

Kādam baronam bijušas divas muižas. Tai muižā, kurā tas pats dzīvojis, viņš nepēris ļaudis. Tad uzrakstījis vēstuli otras muižas vagaram, pasaucis to, kam pēriens bijis nolemts, un licis tam vēstuli aiznest. Vēstulē gandrīz vienmēr bijis sacīts, lai nesēju izpeļ. Reiz atkal tāda vēstule iedota kādam kalpam. Tas jau zinājis, kāds liktenis to gaida. Pa ceļam viņš iegriezies muižas krogū. Tur atradies arī viens piebaldzēns. Kalps nu sācis šo lūgt, vai šis nevarot vēstuli otras muižas vagaram aiznest, pašam esot ļoti maz laika. Pēc kādām šnabja glāzēm piebaldzēns bijis arī ar mieru. Muižā nonācis, tas vēstuli iedevis vagaram. Vagars vēstuli izlasījis un tad teicis, lai piebaldzēns drusku uzgaidot. Pēc kāda britiņa vagars ienācis līdz ar pušiem un uzskaitījis piebaldzēnam krietnu daļu. Vēlāk gan pārpratums noskaidrojies, bet izdarīto vairs nevar atdarīt.

Uzrakst. A. Jūgs.

Teic. P. Jūgs, 64 g. v., Valkā.

1834. (var.)

Reiz, kad mūsu zemē valdīja vergu laiki un bija spēkā miesas sods, tas ir, tuvāk sakot, noņemt biksēm mēru jeb muguru ar skābiem kāpostiem pabarot, noticis šāds gadījums:

Kādā krogū iegājis vīrs un gribējis iemest «stojaku» jeb čarku, kad piepēži ienācis viens vīrs un lūdzis viņu noņest uz muižu zīmīti. Šis arī uzjēmies. Aizbraucis uz muižu, kur viņu saņēmis pats muižkungs. Izlasot šo zīmīti, piepēži muižkungs ņēmies nabadziņu daudz līdz pēdējam. Šis tik kliezjis: «Nav taisnības, nav taisnības pasaulē!» Izrādījies, ka šis pēriens pienācies tam, kas šo zīmīti iedevis, bet lai pats izgābtos no soda, viņš to iedevis citam.

Fr. Miķelsons, no Ainažiem.

1835.

Senos kļaušu laikos dzīvojis kāds kalpa cilvēks Fricis. Reiz kungs paziņojis Fricim, ka tam jāierodas pie kunga muižā. Fricis jau agri no rīta stāvējis pie kunga muižas durvīm. Ilgi nebijis jāgaida, kungs iznācis un saucis Frici iekšā. Tā kā senos laikos pasts nebijis, tad vēstules bijušas jānes kunga vergiem. Tā kungs arī Fricim iedevis vēstuli aiznest uz otru muižu. Laiks iešanai bijis ļoti piemīlīgs. Fricis bijis nogājis jau labu gabalu, bet līdz ar to bijis arī piemirsis to vietu, uz kurieni vēstuli jānes. Fricim nekas cits neatlicis, kā griezties pie kunga atpakaļ un prasīt otrreiz, uz kurieni vēstule nesama. Par savu aizmirstīgo galvu Fricis dabūjis no kunga labu pērienu, tad tikai kungs pateicis, uz kurieni vēstule nesama. Fricis gājis otrreiz ar laimīgākām sekām. Pēc pāris dienām Fricis laimīgi sasniedzis otru muižu.

Uzrakst. Jānis Bernards, Seces pam. skolā.

Teic. Ieva Bernarde. 80 g. v., Secē.

LFK 302. 6382.

1836.

Kungi sievas nelikuši tik daudz pērt, kā meitas. Tāpēc arī katra meita gribējusi ar varu precēties, vienalga, ar kādu «plonderi», jo tad tai bijis drusku vieglāki. Sevišķi sievietēm mātes stāvoklī kungi sargājušies «durt pirkstu klāt».

To var apliecināt šāds notikums:

Kusas muižas vagars Papēdītis kādreiz nopērtis pats uz savu galvu, bez kunga ziņas, par kādu nieku vienu sievu. Šīs sievas vīrs tūlīt otrā dienā aizgājis uz muižu sūdzēties kungam par vagaru. Viņš teicis, tam, ka vagars esot šā sievu nopērtis. «Nu, kas par to?» atteicis kungs, «kad bija pelnījusi, vajadzēja otrtik!» Nu vīrs izstāstījis kungam par savas sievas «cerībām». Tā kungs tūlīt aiz brīnumam ieplētis baltas acis un licis uz pēdām atsaukt Papēdīti. Tad nu viņš vagaru iesaucis savā istabā, nopratinājis to un stingri aizliezdzis uz priekšu grūtas sievas aizkart.

Uzrakst. P. Skarainis, Subatā.

Teic. Berta Skaraine. 42 g. v., Līderes p., Madonas apr.

LFK 749. 148.

1837.

Kādā muižā dzīvojusi laba ķēkša. Tā nesusi strādniekiem labāku ēdienu nekā viņai bijis pavēlēts. Kādreiz šī

labā ķēkša, nescama strādniekiem biezputru spainīti, paslepšus spainīša dibenā zem biezputras palikusi gabaliņu sviesta. Viņa cerējusi, ka tas tur būšot labi apslēpts. Tā gribējusi kaut kā palīdzēt nabaga strādniekiem. Ķēkša nemaz neiedomājusi, ka sviests, siltā biezputrā kudsams, var saplūst biezputrai virsū un tā kļūt viņai par nodevēju. Tā arī noticis. Kā nelaiemes uzsūtīts ķēkšai ceļā gadījies kungs. Tas tūliņ licis parādīt, ko šī tajā spainīti nesot. Ķēkša attaisījusi spainīša vāciņu un, ai briesmas! Sviests peldējis biezputrai pa virsu. Kungs, to ieraudzījis, palicis zils un melns no dusmām un kļiedzis: «Kas tev tur ir? Tūliņ, kā nāc uz muižu!»

Ķēkša, nabadzīte, to izdzirdusi, tūliņ sākusi vaimanāt, jo labi zinājusi, kas viņu sagaida. Muižā ķēkšu sasituši zilu melnu un tad padzinuši no vietas.

Uzrakst. P. Skarainis, Subatā.

Teic. Berta Skaraine, 42 g. v., Līderes p., Madonas apr.

LFK 749, 143.

1878.

Reiz viena saimniece nebijusi aizsūtījusi uz muižu darbinieku. Par to nu viņai draudējis sestdienas vakarā pēriens, jo katram saimniekam kļaušu laikos bijis jāšūta uz muižas darbiem noteikts skaits darbinieku. Un ja darbinieki nebijuši noteiktā laikā aizsūtīti, tad vajadzējis sestdienas vakarā pašam saimniekam iet uz muižu un saņemt sodu. Saimniece nu jau zinājusi, ka šī bez soda tagad vaļā netikšot. Tāpēc nu visādi gudrojusi, kā varētu sestdienas vakarā tikt no pēriena vaļā. Tā nu sadomājusi un nopirkusi kadu podu medus. To šī aiznesīšot kungam, varbūt tad šūs nepēršot un atlaidīšot bez pēriena vienu reizi. Samaksājusi par medu vai desmit rubļus. Sestdienas vakarā nu viņa aizgājusi priekšlaik uz muižu, aiznesusi medu un nodevusi to ķēkšai, lai pasakot lielam kungam, ka šī medu esot atnesusi. Tā nu domājusi, ka lielskungs jau par tādu medus podu šo palaidīšot bez pēriena vaļā. Bet viss velti vien bijis. Kad jau nu visi bijuši saradušies, tad iznācis pats lielskungs uz durvīm un viņam pakaļ pērēji ar žagariem. Tad pēruši visus pēc kārtas pils priekšā uz smiltīm. Lielskungs tikai noteicis, cik katram uzskaitīt par sodu. Un pērāji tik uzskaitījuši. Pēc kārtas nu pienākusi arī vecās saimnieces kārtā. Viņu nu saukuši priekšā, lai tiesātu par to, ka neesot darbinieku sūtījusi muižas darbos. Viņa nu domājusi, ka viņu

jau nu nelikšot pērt, jo atnesusi tādu medus podu. Bet lielskungs tikai teicis uz pērājiem: «Vediet viņu uz zālīti, vediet viņu uz zālīti!» Un tur lai perot. Tik vien bijis no lielkunga tās žēlastības par medus podu, ka viņu nopēruši uz zālītes. Bet bez soda vaļā netikusi vis. Saimniece nu, izcietusi sodu, domājusi: «Ak tu valns! Kūpēc tad man vajadzēja par tik dārgu naudu medu pirkt un nest lielam kungam, kad tāpat per! Es jau labāk būtu sodu izcietusi arī uz smiltīm. un pati ēdusi mājā medu, ne grūdusi par velti lielam kungam!» Tā nu, uz mājām iedama, ne mazumu sirdījusies. Bet ko tur nu vairs, kas padarīts, padarīts. Lielskungs jau nu vairs medu nebūtu devis atpakaļ, ja i prasītu.

Uzrakst. J. Riekstiņš, Rīgā.

Teic. Moja Pinka. 65 g. v., Lubānas pag., Stirnās, Madonas apr.

LFK 479. 1616.

10. ZEMNIEKU BEGŠANA.

1839. Aiz Jelgavas.

(Patiesīgs notikums).

K u n g s: «Juri, kur tad tu tās divas dienas biji. kamēr no cietuma izbēdzi?»

J u r i s: «Jūs, cienīgs tēvs, man jau daudzreiz esat piedevuši; tādēļ es bijos, ka šoreiz mani tā nepalaidīsiet, un tā kā mana veselība vāja un es tos pelnītus sītienu nebūtu varējis panest, tad es bēgu aiz Jelgavas, pie jūsu pērnā vagara. tur darbu meklēdams».

K u n g s: «Vai tad tu zini, kur viņš tagad uzturās?»

J u r i s: Tas jau bij tā nelaime, ka es to nezinu, un tādēļ viņu arī netiku atradis. — Gan tiek sacīts, ka mūsu esot dumji un nemācīti ļaudis, bet tas viss nieks pret to, kas aiz Jelgavas — tur muļķis muļķa galā, neviena paša prātīga cilvēka neatradu».

K u n g s: «Ko tu te muldi? Izteic prātīgi, ko tu ar to gribi sacīt!»

J u r i s: «Nu, tad es jums gruntīgi visu izstāstīšu un jūs paši redzēsiet, ka tas tā ir. — Tās jums zināmas blēņas padarījis un dabūjis zināt, ka jūsu senākais vagars aiz Jelgavas dzīvo, es nodomāju viņu apmeklēt. Jebšu man ne graša naudas un ne kumosa maizes nebija kulē, tad tomēr es palaidos uz Dievu, kas man līdz šim palīdzējis, un ņemos tās 112 verstes, kas līdz Jelgavai. kājām noiet. Jelgavā nonācis es

redzēju daudz darba ļaužu stāvam; piegāju tiem. miļi vai-
cāju: «Brāļi, kur še var aiz Jelgavas aiziet?» — Kā mazi
bērni tie skatās man acīs un prasa: «Ko tu tur muldi?» —
Es gribu, brāļi, zināt, kur aiz Jelgavas var tikt?» — Te
viens man prasa: «Par kuriem tu Jelgavā ienāci?» — Es
atbildēju: «Pār tiltu». Atkal prasa: «Uz kuriem tu gribi
iet?» — Es atbildēju: «Aiz Jelgavas». — Te viņš saskai-
stās un prasa: «Teic jel, pa kuriem vārtiem tu gribi iziet:
vai pa Dobeles, vai Annas jeb citiem kādiem?» — Es nopū-
tos, jo redzēju, ka ar tādiem mulķiem jau galā netikšu, un
sacīju tādēļ: «Pa Dobeles». — Nu tik viņam atvērās mute
un tas izstāstīja ceļu tīri riktīgi. Tagad es ņēmos tecēt un
vienos tecīšos notecēju kādas divi jūdzes. Te ieraugu ceļa
malā vecu vīru strādājam. Es prasu viņam: «Vēl, kur
dzīvo Lazdiņš?» — Viņš man skatās acīs: «Kas tas par
Lazdiņu?» — «Raug nu, tad jūs neziniet mūsu pērnā vaga-
ra?» — «No kurienes tad tu esi?» — Es atbildu: «No Se-
ķiem». — «Kas tie Seķi ir: vai muiža, vai māja?» — «Ak
manu sūru dienīņu!» es sāku raudāt un rokas lauzīt, «kādos
dumjos ļaudis es esmu ienācis: nodzīvojis vīrs nezina, kas ir
Seķi, un nepazīst Lazdiņu!» Ne, mūsu pusē tik pat gaišāki
ļaudis nekā aiz Jelgavas; pie mums katrs bērns zin Seķus un
pazīst Lazdiņu. Tādēļ, noslaucījis asaras, es gāju tālāk. Te
pienācu pie daudz ļaužu, kas tiltu taisīja un domāju: kur
tik daudz ļaužu, tur taču arī kāds prātīgs vīrs atradīsies. Bet
ahu! — tie visi kā ar slotu pērti, vēl lielāki mulķi: ne tikai
neviens nemācēja pateikt, kur Lazdiņš dzīvo, bet mani vēl
izzoboja. Redzu, ka tas traki būtu, kad vēl ilgāk paliktu
starp tādiem mulķiem, un tā kā jau četras dienas nebiju ne
kumosa maizes baudījis, tad, apslaucījis asaras, griežos atkal
atpakaļ, lai tagad iet kā iedams! Bet to jums varu sacīt, ka
tie ļaudis aiz Jelgavas ir dumji ļaudis, daudz dumjāki nekā
mazi bērni!»

G. Bruntāls.

«Par piemiņu!» Rakstu krājums, salasīts iz «Baltijas vēstneša»
pirmiem gada gājumiem. (1869.—1874.) no B. Dīriķa. 370. lpp.

11. BARONS LIEK SUNIEM PLOSĪT ZEMNIEKU.

1840.

Senos laikos dzīvojis kāds kungs un zemnieks. Vienreiz
kungs nospriedis zemniekam sodu un noteicis dienu, kad
jānākot uz muižu. No mājām iznākot tas iebāzis azotē mazu

kaķīti, kungs licis vagaram, lai palaižot suņus vaļā un lai laižot zemniekam virsū. Vagars suņus atlaidis un tie bruķuši zemniekam virsū, šo plēst. Te uzreiz mazais kaķītis no azotes laukā un meties bēgt. Suņi tam pakaļ un tikmēr dzinušies, kamēr panākuši un saplosījuši. Nu kungs sācis brēkt: «Ak tu pagāns, kaķus līdzī nesīsi!» Un teicis vagaram, lai šo tūliņ metot pagrabā. Vagars arī iemetis. Par laimi, nesen bijusi cūka kauta un gaļa sakārta pagrabā. Zemnieks paņēmis auklu, paņēmis divus viducus gaļas, pieņējis katram auklu un pārkāris pār pleciem. Viņam bijis līdzī liels kažoks, tas nu to apvilcis un gaidījis, kamēr viņu laidīšot vaļā. Pēc kāda laika ienācis vagars un zemnieku izlaidis. Zemnieks izgājis no pagrabā un lēnām virzījies uz mājām, jo gaļas gabali bijuši ļoti smagi, un viņš tos tikko varējis panest. Viņš aizgājis uz mājām un dzivojts laimīgi, jo nu viņam gaļas netrūcis. Viņš aizvien aizgājis līdz kungam un prasījis, vai varbūt kaķītis neesot vēl dzīvs. Zemniekam kaķīša bijis ļoti žēl, jo tas bija izglābis viņam dzīvību. Bet kungs tikai dikti brēcis.

Germanis Lazdāns, Pilskalnes pam. skolā.

LFK 362, 54.

12. KUNGA UN ZEMNIEKA ATJAUTA.

1841.

Reiz vecos laikos kāds barons gribējis izjokot vienu zemnieku. Viņš piebraucis pie krogus ar tikko pirktu zirgu un prasījis zemniekam: «Saki tu, vecais, kā man būs zināt, vai šis zirgs ir jauns vai vecs?» Zemnieks noņēmis cepuri un cienīgi paklanīdamies atbildējis: «Cienīgs, žēlīgs lielskungs, tas viegli izdarāms: iebāziet viņam degunu mutē, ja būs jauns, tad būs karsts, bet jā vecs, tad auksts». —

Uzrakst. Tālvāldis Mālnieks, Rēzeknes valsts komerciskola.

Teic. Juris Mālnieks. 67 g. v., no Lubānas pag., Madonas apr.

LFK 608. 194.

1842.

Kāds zēns reiz iegājis muižas mežā lūkus plēst. Plēsis netālu no ceļmalas kādā kārklu pudurī. Gadījies, ka šobrīd pa ceļu jājis pats lielskungs, kam mežs piederējis. Viņš zēnu lūkus plēšam ieraudzījis, tam uzsaucis lēnīgā balsī:

«Vaidzi, dēliņ, iznāc šurp laukā, es tev ko pateikšu». Zēns, labi zinādams, kas to nu sagaida, metis lūku virteni pār pleciem un laidis lekas vaļā, lielkungam atbildēdams: «Bērnam nevajag visu no lieliem zināt — tad jau paliek drīzi vecs». No derīg. grām. apg. nod. kalendāra 1925. g.

1843.

Bija viens zemnieks un viens kungs. Tie abi saderēja. Kuņš labāk mācēs melot, un lika pa simts dālderu. Kungs zemniekam saka: baur', tu sāc melot. Zemnieks saka: «Kungi vienmēr pirmie sāk, tiem ij melot pirmiem jāsāk». Nu kungs ņems melot un saka: «Mans tēvs turēja vērsi, tam bija tādi ragi, kā gandrīm visu gadu vajadzēja skriet, kamēr no viena raga varēja noskriet uz otru». Zemnieks saka: «Tas viss var būt». Kungs saka: «Baur', tagad melo tu». Nu bauris sāka melot: «Mans tēvs turēja cūku, tā no viena gala aptecējās, ar otru atnesās». Kungs saka: «Tas viss var būt». Bet bauris tālāk meloja un saka: «Mans tēvs pupas sēja, tās līdz debesīm uzauga. Bauris uzkāpa pa vienu pupu debesīs; bet tad viņam apakšā pupas nocirta, un viņš nevarēja zemē nokāpt. Tad viņš, augšā būdams, atrada pelavas un olu čaumalas, tās viņam bija ko virvi vīt, bet arī tā virve bija pa strupu; tad viņš augšā nogrieza un apakšā piesēja, ta viņš nolaidās uz baznīcas. Bet no baznīcas viņam bija jānolec, un viņš taisni patika uz lielu akmeni, un viņa kājas līdz ceļiem akmeni ielīda; tad viņš, kājas pametis, skrēja cirvi atnest, savas kājas izcirst. Kad viņš atnāca, redz viņš suni viņa kājas graužot, un kā viņš suni ar cirvi cirtis, suns pametis cedeli». Kungs prasa: «Kas tanī cedeli bija?» Bauris saka: «Ka tavš tēvs pie mana tēva cūkas ganījās». Tad kungs saka: «Tā nau tiesa, tu melo». Bauris saka: «Kad tu saki, ka es meloju, tad es vinnēju. Es labāk māku melot nekā tu». Šitā zemnieks toreiz 100 dālderus vinnēja.

Uzrakst. J. Rainis. «Mazie dunduri», kop. rakst. X. sēj., 85 lp.

1844. (var.)

Viens saimnieks aizgājis uz muižu pie kunga un pateicis tam, ka viņš uzkāpšot debesīs. Bet kungs negribējis ticēt. Salīguši abi divi uz vienu kāpostu galviņu. Saimnieks iegājis rijā un nerādījies vairs nevienam trīs dienas. Kungs noticejis, ka nu saimnieks būs gan uzkāpis debesīs. Pēc trim dienām saimnieks aizgājis pie kunga un teicis, ka nu

esot nokāpis jau no debesīm atpakaļ. Ta kungs prasījis saimniekam, ko tad viņa tēvs darījis debesīs? Saimnieks tam atbildējis: «Tavs tēvs ganīja mana tēva cūkas!» Kungam tas nu gan nepaticis, bet ko tur lai var darīt. Atdevis saimniekam kāpostu galviņu un teicis, lai ejot mājās.

Uzrakst. A. Korsaks, Ezeres pag., Dreimaņos, Kuldīgas apr.

Teic. no Ezeres pag. Skujām.

LFK 647, 661.

Variants no Mežmuižas. LFK 834. 5.

1845. (var.)

Reiz man bija melns, skaists ērzelis. Ērzelis ganījās uz āboliņa lauka. Reiz, kur gadījies, kur ne, manu ērzeli ieraudzīja Bikseres kungs. Tas nu saka, lai ērzeli atdodot viņam. Es ne. Un nedodu viņam sava ērzeļa. Viņš tomēr bija manu ērzeli par daudz iemīlējis. Viņš nu paņē, noliek simts rubļu un saka, kuŗš no mums izmelošot vairāk un kuŗš kuŗa meliem ticēšot, tam piederēšot i ērzelis, i simts rubļi. Labi. Otrā rītā jau bija jāstāsta katram savi meli. Es arī no rīta labi agri aizeju uz muižu. Kungs iznāk uz balkona un mani ieraudzīdams, saka: «A, jau tu, lielais gudrniek. klāt!» — «Klāt jau gan», es atbildu. Norunāts bija tā, ka kungam pirmam jāstāsta savi meli, un tad es stāstīšu savus. Kungs nu pienāk klāt un sāk stāstīt: «Pirms septiņiem gadiem šeit bija trīs gadi bads. Nebija ne putras, ne maizes...» — «Jā, tā bija, — es iebildu. — «es jau pats visu redzēju un ticu». — «Bet tad laidās pa gaisu kāds zvirbulis. Viņam bija dzirnavpuse uz muguras. Dzirnavpuse nokrita viņam no muguras, uz reizi bija putras un maizes diezgan...» — «Jā, tā bij!» Es apstiprināju, ka jau būtu visu redzējis. Es visam kunga stāstam ticēju. Kungs nu bija beidzis melot. Nu bija jāsāk man. Es nu stāstīju viņam: «Man bija liels, liels avens. Ragi sniedzās līdz pašām debesīm. Bet kūtiņa priekš viņa tik liela, kā krēsls. Man bija arī tik liela kāpostgalva, līdz pašām debesīm saaugusi. Katru dienu es pa kāpostgalvu uzkāpu debesīs un apskatīju, ko tur dara, un tad kāpu atkal atpakaļ. Bet vienu dienu es atkal uzkāpu debesīs apskatīties. Te, nezin kā, velna avens izsprucis no kūtiņas un nograuzis kāpostgalvu pie pašas zemes. Kāpostgalva nu nogāzusies zemē, un es nekādi nevarēju nokāpt. Ko nu? Te iedomājos, ka mājā palika rūgušpiens kādā bļodiņā. Aizskrēju nu uz māju pēc tā. Pārnesu nu to un noviju striķi,

ar kuŗu nolaisties no debesīm. Noviju to, un nu būtu labi nolaidies, bet, par nelaimi, rūgušpiens bļodiņā bija mazāk, un tāpēc striķis palika īsāks. Kā nu laidos, tā līdz zemi tas nesniedzās, tāpēc kritot kājas ieskrēja akmeņu gubā, un nu nekādi tās dabūt laukā no akmeņu gubas. Te atkal iedomājos, ka mājā man tēvam mazs cirvītis. Aizskrēju pēc tā, lai kājas izcirstu no akmeņu kaudzes. Te, kur gadījies, kur ne. suns jau pie kājām klāt, pakampj tās un skrej projām. Es nu, mudīgi skriedams, to pamanu, un kā metu ar cirvīti, tā sunim vēders pušu. No vēdera izkrita kāda grāmata... Kungs nu paliek jau ziņkārigs un prasa, vai es grāmatu varējis izlasīt? Atbildēju, ka varēju gan lasīt. Viņš nu prasa, kas tad tur bijis rakstīts? Es nu vēl no iesākuma negribu teikt, bet kungs prasa, lai sakot vien. Es nu tad pasaku: grāmatā stāvēja rakstīts, ka tavs tēvs manam tēvam cūkas ganījis! Tas uzreiz: Šļauks, šļauks! Un kungs man liek ar dūri pa ausi, teikdams: «Tā mans tēvs tavam tēvam cūkas ganīja!» Kungs nu saskaities projām. Viņš nu netic maniem meliem. Nu, tad nu man vairāk melots. Nu man pierder i simts rubļi naudas, i paša melnais ērzelis.» —

Uzrakst. J. Riekstiņš, Rīgā.

Teic. Kārlis Upesleja, 53 g. v., Patkules p., Bikseres m., Madonas apr.

L.FK 479, 1037.

1846. (var.)

Kāds muižnieks ar zemnieku nolīguši uz 400 rubļiem. kuŗš vairāk zinās pastāstīt no piedzīvojumiem un brīnumiem, kas jāuzklausa un nav brīv teikt: tu melo! Pirmais stāstījis muižnieks par saviem ārzemes braucieniem, ēdieniem, dzērieniem, izpriecām u. t. t. Beidzis tas jautā: «Bet ko tu man vari pastāstīt?» Zemnieks iesāk lēnā un mierīgā balsī: — «Mans tēvs bija slinks zemkopis. Nebija septiņus gadus no kūts mēslus vedis. Kad tēvs nomira — saimniecību uzņēmos es. Pieņēmu puisi, izvedu mēslus un tajos mēslus iestādīju vienu kāpostu. Uz mežu ejot žagarus cirst, gāju kāpostu apskatīt. Gāju, gāju, pienāca pusdienu. Apēdu līdzpaņemto maizi un līdz vakaram nevarēju apiet kāpostu apkārt. Griezos atpakaļ. Otrū dienā pa kāpostu lapām kāpu uz augšu un iekāpu debesīs. Pie vārtiem mani Pēteris sagaidīja un izvadīja pa visām istabām. Tur bija redzama pilnīga nabadzība un trūkums. Atgriezoties atradu, ka kāpostu kāds bija nocirtis. Par divdesmit kapeikām nopirku no Pētera pakulas, noviju valgu, piesēju pie debesu malas un

laidos lejā. Valsgs trūka, un es izkritu zemei cauri — ellē iekšā. Tur netrūka nekas. Satiku savu tēvu. Viņš dzīvo ļoti bagāti. Kas viņam zirgu, lopu, sulaiņu! Un kādas lepnas pilis! . . .»

— «Vai manu tēvu arī satīki?» — jautā muižnieks.

«Jā, viņš ir pie mana tēva par cūkganu», — atbild zemnieks. Muižnieks, nevarēdams tādu pazemojumu paciest, izsauca: «Melo!» — un pazaudējis 400 rubļus.

Kārlis Bukums, Rīgā.

LFK 23, 2461.

1847.

Reiz kādam baronam bijis ļoti skaists un treknis vēršis. Viņa skaisto vērsi daudzi nākuši apskatīt un apbrīnot. Īpaši viņa tuvējais nāburgs, kāds bagāts saimnieks, kuņam viņa vērsis visvairāk patīcis. Bet šim pašam kaimiņam bijis ļoti skaists paša audzināts ērzelis, kas baronam tā iepaticies, ka acu viņš no tā nevarējis nogriezt. Reiz abiem kādā sarunā nācis zināms, ka vienam patīk otra ērzelis un otram atkal pirmā vērsis. Barons nu licis saimniekam priekšā savu izdomājumu, teikdams, vai viņš būtu ar mieru tā: kuņš kuņū sarunā aizrunās, tas ir, tā sakt, otram muti aizbāzīs, ka nebūs tam vairs ko preti runāt, tas varēs saņemt ir vērsi, ir ērzeli. Labi. Saimnieks tam piekrit. Nolikusi arī vienu dienu. Saimnieks tik vēl iebildis, ka pats, varbūt, nevaļas dēļ netikšot, bet tad viņš atsūtišot savu desmit gadus veco meitiņu. Baronam nu tas pavisam patīcis. Viņš nodomājis, ka ar tādu jaunu meiteni drīz tikšot galā. Viņš nosacījumu pieņēmis ar prieku, vēl teikdams, lai jau tad labāk nākot arī meita. Pienākusi noteiktā diena. Meitene ierodas muižā un liekas pie teikties pie barona. Barons tūdaļ sauc to pie sevis un saka: «Nu, ko tad mēs tagad runāsim?» Viņš liek meitenei vienu jautājumu priekšā, lai tā pasakot, cik tālu varot tādu uguni redzēt, kas esot uz kalna sakurta? Bet meitene atkal prasa šim: «Cik tālu var tādu uguni redzēt, ko Dieviņš debesis taisa (zibins).» Barons to nevarējis pasacīt. Tā viens jautājums jau tam bijis pazaudēts. Uz diviem jautājumiem tik bijis runāts. Nu viņš tai prasa otru jautājumu: «Cik sīksts ir kaķis dīrāt?» Viņa nu pasaka: «To jau katris zin.» Bet lai viņš pasakot, cik viņas mātes kaķis esot sīksts dīrāt, jo viņas tēvs to jau divdesmitpieci gadi kamēr sācis dīrāt un vēl neesot nodīrājis. Barons uz

to neko nevarējis atbildēt, tikai sācis gūstīties. kamēr beidzot izsaucies, lai tā iet laukā un saka tēvam, ka viņa ir vinnējusi, lai nāk uz muižu vēšam pakal. No tās reizes viņš sācis savu kaimiņu nīst un neieredzējis ne acī.

Uzrakst. Fr. Krēslinš, Vecpiebalgas pag.

Teic. Jūle Krūmiņa, 70 g. v., nespējn. mājā, Vecgulbenes pag.

LFK 142, 3672.

1848.

Šlīteres muižā dzīvoja kāds ļoti nabags kalps Atvasis. Viņam nav bijušas pat drēbes, ko mugurā vilkt. Viņš nozadzis jaunu maisu un pašuvīš biksēs. Maisiem bija sadrukāts virsū «Šlīter». Kā par nelaimi, uzraksts gadījies uz bikšu dibena. Neko darīt. Reiz muižkungs gājis kalpam no muguras puses un, ieraudzīdams uzrakstu, sacījis: «Atvas', tev Šlīter uz bikšdibenu!» Būdam labs jokupēteris, kalps atbildējis: «Jā, kungs, nu tik vēl jāpieraksta klāt tas kalps!»

Uzrakst. Klauberģe, Talsu valsts vidussk.

Teic. vectēvs, K. Treimuts.

LFK 230, 4188.

1849. Apslēpta manta.

Kāds nabaga vecītis redzējis sapnī, ka kungs apglabā veselu podu ar naudu zemē. Otrā dienā tūlīņ vecītis aizgājis un izracis naudas podu. Nu vecīšam bijušas laimīgas dienas, viss pa pilnam. Tā kā vecītis nebijis bērnībā gājis skolā, tad sācis tagad iet. Viss nu būtu labi, bet vecīša sieva izplāpājusi, ka viņas vecis izracis naudu. Kungs, to dabūdam zināt, saucis tūlīņ vecīti pie sevis un bargā balsī viņam uzprasījis: «Kur tu to naudu atradi?» Vecītis atbildējis ar drebošu sirdi: «Žēlīgs lielskungs, es viņu atradu tad, kad gāju skolā!» Lielkungs pats pie sevis nodomājis, vai tad nu viņš ies melot, bet stiprā balsī teicis: «Glabā vien, vecīt, savu naudu, tad, kad tu gāji skolā, tad es vēl nebiju dzimis!»

Uzrakst. Edīte Kalniņš.

Teic. Stopiņos.

LFK 17, 2005. 24.

13. MUIŽNIEKS UN ZEMNIEKU LŪGUMI.

1850.

Kāds zemnieks aizgājis pie barona un pazemīgi lūdzis kokus svārstekļam. Bet barons, neizprazdamš tā nozīmi, un negribēdamš par muļķi izlikties, teicis zemniekam: «Vai ar divpadsmit kokiem pietiks?»

Teodors Kāpa, no Slokas.

1851.

Kādā neražas gadā nabaga zemnieks aizbrauc uz muižu lūgt rudzu sēklu. Kad zemnieks ar kailu galvu jau labu laiku uz trepēm gaidījis, beidzot parādās lielskungs ar garu pīpi zobos. Zemnieks nu metas lielkungam klāt un, bučodams svārku stūri, grib lūgt rudzus, bet . . . nezina vairs kā iesākt. Kad lielskungs tam visā bardzībā uzsauc: «Ko grib!» zemnieks, zemu klanīdamies, atteic: «Mēs, cienīgs, žēlīgs lielskungs, pēc rudzu sēklas!» — «Cik tad jūsu ir?» lielskungs prasa. «Mēs . . . cienīgs, žēlīgs lielskungs. viens pats!»

A. Ozoliņa, no Bauskas.

1852.

Ansātu muižas īpašnieks atnācis savā jaunpirktajā muižā, kur audzinātas aitas. Īpašnieks aitas nav ieredzējis, un, kad ļaudis lūgušies, lai aitiņas ļauj turēt, noteicis: «Tā spickāje es negrib', to dzen' ieks meze'. Redze, gane cele male. nāk kāda sunele, iet kāde cilvēke, un tad vine skrej. Un vine ieskrej ieks mane mieze un mane rudze. Tā spiekūje es negrib.»

Uzrakst. Johanna Šinte.

Teic. ap 50 g., no Zemgales, Jaunpils pag.

1853.

Zemniekam vajag zāģi. Kungs viņam iedod skaidiņu, lai aiznesot un iedodot to cienīgmātei. Cienīgmāte paņem skaidiņu un izlasa. Tad viņa paņem zāģi un iedod zemniekam. Zemnieks skatās un brīnās. Cienīgmāte prasa, vai kungs vēl kaut ko esot teicis. Zemnieks atbild, ka kungs neko vairāk neesot teicis. Bet kā viņa zinot, ka kungam vajagot taisni zāģi? Varbūt, ka viņam citu ko vajagot? «Nu, tu taču pats man atnesi zīmi, ka viņam vajagot zāģi,

to man tā skaidiņa pateica.» — «Ak tā! tad arī skaidiņa runā? Nu vairs es nekad nedrīkstu iet uz mežu malku zagt, es zinu — nu skaidiņas mani nodos, jo viņas jau māc runāt.» nosaka zemnieks un aiziet.

Lūcija Biezais, no Skultes.

1854. Barons speciālists.

Vecais Valberģu barons, Gustafa lielkungs, citādi visādi bijis gluži lāga kungs, tikai mežu lietās tādš paskops. Zemnieki, zinādami, ka no barona vieglāk izkaulēt gada nomas atlaidu nekā vienu zāģa baļķi zārka dēļiem, pēc kokiem pie lielkunga griezās tikai tad, kad ēka bruka kopā. Un arī tad nācās ilgi kaulēties. Būvlietās barons izlikās liels speciālists un lūgto 10 zāģbaļķu vietā atļāva izdot tikai 9 būvbaļķus. Bez tam, pie koku izsniegšanas tas arvien piekodināja to riju vai kūti allaž turēt labākā kārtībā, sargāt no lietus un nelaist tuvumā «mātišus»: no tiem sienās metoties piepes.

Ja zemnieks to nosolījās svēti ievērot, tad baļķu zīmei piedevām dabūja arī zīmīti uz alu, lai gan pats lielkungs dzērājus nevarēja acugalā ieredzēt.

Tiša saimnieks Tenis — liels gudrinieks — iekodis rokā, lūdz kokus akas svirkstenim.

Barons, negribēdams zemniekam izrādīt, ka tas nezina, kas ir svirkstenis, prasa, vai veco vēl nevarētu pielāpīt.

Kā nu, lielkungs, to pielāpīs, kad tas pavisam beigts», — Tenis paskaidro.

— «Nu, alzo, vai ar yēn desmit zāģbalk to ēk nevar pielāpīt?» — barons kaulējas.

«Ar lāpīšanu, baronlielkungs, tur vairs nekas nav darāms. Var vēl sagāzties un nodarīt vienu briesmīgu nelaimi.»

— «Man ta nelaims negrib. Mans tev dod 20 zāģbalk, ar vis špic, aber tu skatet, ka nelaim nenotiek,» — lielkungs nozvērina saimnieku un izdod zīmi uz būvmateriālu akas svirkstenim.

«Paldies, paldies, lielkungs par to pašu, — zemnieks pateiņas un iekož baronam rokā. — Tādš maziņš nu gan iznāks, bet kā nebūt jau iztikš.

— «Aber tu man to švirkstel no liet sargā un mātiš nelaiž tuvumā,» — vēl barons piekodina.

«Kas tad nu šos laidis tuvumā tādai svarīgai lietai!» — Tiša Tenis apgalvo. — «No tiem jau piepes metas.»

— «Jā, ven ļaun piep metās: ven špīgansūd, kas mai-tā tā ēk un lop», — barons apstiprina.

Bet Tīša Tenim pietiek koku svirkstenim un jaunai klētij, kuŗa turās vēl šobrīd.

(No veco baronu laikiem.)

«Brīvā zeme», 1928. g. Nr. 188.

1855.

Kāds zemnieks aizgājis pie kunga lūgt pļavu. Iegājis istabā, noņēmis cepuri un pabučojis kungam roku. Kungs laipni prasījis: «Nu, nu, ko tu, tēv, gribi?» Zemnieks, priecīgs par kunga laipnību un, gribēdams izrādīt vēl lielāku laipnību, teicis: «As, lelskungs, bratka, da tevi! Kungs sadusmojies, ka viņu nosauc par «bratku» tāds zemnieciņš un uzklēdzis: «Suns tavs bratka, bet ne es!» Paņēmis aiz krāgas un izsviedis ārā.

Uzrakst. Jānis Zvaigzne, Rēzeknē.

Teic. no Dricānu apkāmes.

LFK 449, 376.

1856.

Kāds nabaga zemnieciņš gājis pie kunga un teicis, ka viņam neesot ko ēst. — «Kad tev vairs nekā cita nav ko ēst, tad ēd baltmaizi ar sviestu», atbildējis kungs.

V. Lazdiņa, no Strazdumuižas.

Var. LTA 1756.—1758.

1857. «Kur ir tas prišs teter?»

Zemnieks Krišs Teters gājis uz muižu pie barona izlūgties kādu zemes gabalu priekš dārza. Krišs liek sulainim pateikt, ka viņš nācis pie barona darīšanās. Sulainis to ielaiž. Krišs pabučo lielkungam roku un saka: «Cienīts lielskungs, Krišs Teters lūdzas gabaliņu zemes». Barons, būdams drusku pakurls, prasījis: «Kur ir tas prišs teter?»

Uzrakst. Aug. Jūgs.

Teic. Pēteris Jūgs, 64 g. v.

1858.

Reiz dzīvojis vecs saimnieks. Viņam māja bijusi galīgi nopuvusi. Domājis jaunu uzcelt, bet koku nav. Gudro, kur ņemt. Redz, tajos laikos, kad vajadzēja ko jaunu saimniekam būvēt, tad kokus deva kungs. Šis nu domā, kā būtu labāk. Paņem savu zosiņu līdz, ko pacienāt cie-

nigtēvu un cienīgmāti. Kungs pieņem šo. Šis izstāsta, ka šim vajagot kokus, ko jaunu istabu celt, vecā galīgi sapuvusi. Tad tas atminas, ka šim zoss ir līdzī, dod to cienīgtēvam. Bet cienīgtēvs paskatās uz šo un saka: «Bet mēs taču esam pieci un kā tad ar vienu zostiņu lai izdalāmies?» — «Nekas. cienīgtēvs, ņemiet mani par dalītāju, es zinu kā to darīt». — «Nāc un rādi, kā to darīt». Kad zoss bija noplūkta, vecais ķērās pie dalīšanas: nogriež galvu ar visu kaklu un dod to pašam kungam: «Jums kā visu cienīgo kungu galvam — tā gudrība un visas varas būšana par to mazo lopiņu». Tad viņš nogriež vienu un otru spārnu, dod cienīgai ar pašas meitu, teikdams: «Tas jums ar daiļo meitiņu — lai jūsu dvēselītes spēj laisties pa debešu debešiem». Tad viņš nogriež abas kājas un dod abiem kunga dēliem: «Tas cienīgā dēliem, lai jūs variet būt labi čakli un veikli. Bet šis viss atlikums lai paliek man pašam par to dalīšanu». Kungs ar savu cienīgo pabrīnās vien par tādu dalījumu, un no priekiem tam dod kokus, cik tik vajadzīgs. Šis arī vairs nav muļķis un uzcēlis sev māju kā kunga pili — lielu, pāris skursteņu, lieliem logiem un platām durvīm. Citi kaimiņi to redz un prasa, kur šis tādu varējis uzcelt, ka nav bijis ne plika graša pie dvēseles. Šis visu izstāsta. Šie redz, ka tas viss par vienu zosi dabūts. Vienam večukam ienāk prātā: «Pag', man ir sešas zosis. ja es aiznesīšu tās, tad viņš man arī dos». Viņš aiznes visas zosis kungam un lūdz to, lai dodot šim kokus, ko jaunu kūti uzcelt. «Labi, labi, bet, mīļo saimniek, kā lai nu varam, tev sešas zosis un mēs esam pieci?» Saimnieks, nabags, nezina ko darīt. Kungs atminas, ka neilgi atpakaļ pie viņa bijis saimnieks, kas tik savādi bija dalījis un tik labi visiem iznācis. Lai pasaucot to šurp. Šis atnāk un tam uzdod izdalīt tās sešas zosis šiem pieciem līdzīgās daļās. Šis padomā un, ilgi neprātodams, saka: «Nu, kad tā, tad tā. Šo daram šā! Ņemsim pa trim: Jūs, kungs, ar cienīgmāti un viena zostiņa — trīs, jūs abi dēli un atkal viena zostiņa — trīs, bet šī zostiņa un abas jaunkundzītes atkal trīs. Tikai nu vēl šīs divas zosis! Darīsim tā: es un viņas abas — atkal trīs. Tā, nu ir visiem līdzīgi izdalīts». Visi acis vien ieplēta. Par tādu joku kungs nedeva vis lūdzējam kokus, bet gan šim par labo dalīšanu. Tā šis atkal uzcēla jaunu kūti, bet otrs palika tukša. Tā vi-

ņam laimējās un no nabaga saimnieka viņš kļuva par ļoti bagātu lielmani.

Uzrakst. M. Jaunzeme, Vec-Milgrāvi.

Teic. Vilemsons, Vec-Milgrāvi.

LFK 181, 1020.

1859. (var.)

Dzīvojis kāds nabadzīgs zemnieks. Viņš nokāvis zosi un aiznesis kungam. Kungs teicis: «Labi, labi, bet mēs esam seši cilvēki. Izdali mums zosi vienlīdzīgi.» Zemnieks nogriezis zosij kājas, iedevis abiem dēliem un teicis: «Jums tālu jāceļo, jums tās kājas.» Nogriezis spārnus, iedevis meitām un teicis: «Jums viegli jādejo!» Nogriezis astes daļu un teicis: «Jums, kā nama mātei, mājās jāsež.» Nogriezis galvu un iedevis kungam: «Jums, kā ģimenes galvai, galva, bet man par dalīšanu — zoss!» Kungs papriecājies un apdāvinājis zemnieku ar naudu. Otrā dienā aiziet bagātais kaimiņš pie nabagā ciemā, un redz, ka šim viss pa pilnam. Uz jautājumu, kur viņš tā iedzīvojies, nabagais saka: «Aiznesu kungam zosi, un viņš man iedeva.» Bagātais nokauj piecas zosis un aiznes kungam. Kungs saka: «Labi, labi, bet mēs esam seši! Izdali visiem vienlīdzīgi.» Bagātais dalījis, dalījis, bet nekas neiznācis. Kungs atsaucis nabago un licis tad dalīt. Nabagais devis zosi kungam un kundzei, teikdams: «Jūs divi un zoss klāt, esiet trīs.» Devis zosi dēliem un teicis: «Jūs divi un zoss klāt, esiet trīs»; devis zosi meitām: «Jūs divas un zoss, esiet trīs. Es ņemu divas zosis un pats — esam atkal trīs!» Kungs nosmējies, apdāvinājis nabago zemnieku, bet bagātajam uzskaitījis piecpadsmit.

Helēna Kārklis Rīgā,

Divi varianti uzrakst. Slokā. LFK 17, 5622 X LFK 17, 1037, 6.

(Sk. 1862. anekd.)

14. MUIŽNIEKS, KĀ ZEMNIEKU JOKU PRIEKŠMETS.

1860.

Brauc pa ceļu barons. Pretim brauc kāds zemnieka zēns. «Grēz ceļ!» sauc barons. «Jums ar' drusku jāpagriež», saka zēns. «Es visem nelgam ceļ negrēž», atbild barons.

«Es gan griežu nelgām ceļu», saka zēns un pagriež savu zirdziņu līdz pašai grāvmalai.

A. Kuķēna, no Pabažu pag.

Variants no Gaujienas. PBK.

1861.

Reiz kāds barons esot licis izramtīt vilku. Tad to visi saukuši par vilku ramci.

Uzrakst. Gothards Polis.

Teic. Jānis Pirāgs, 70 g. v., Jēkabpils apr., Eķengrāvē.

LFK 69, 1071.

1862.

Jauns barons ar cilindri galvā satiek zemnieku un vaicā: «Saki man, kamdēļ tu mani tik nopietni uzskati?» — «Vai jūs man neņemtū ļaunā, ja es ko vaicātu?» Zem-

nieks pazemīgi ierunājas. — «Vaicā droši, es sava pagasta saimniekus milu!» — «Lai Dievs jūs par to svēti, cienīts kungs! Bet sakiēt man, barona kungs, vai jūsu galva patiesi sniedzas līdz tik briesmīgi gaŗas cepures dibenam?»

Uzrakst. A. Tifentāls, Rīgā.

Teic. tēvs.

1863.

Braucis barons pa lielceļu. Tīrumā cilvēks sitis zirga ķēdei mietu. Īsredzīgais (ar acīm īsredz.) barons domājis, ka viņa ļaudis, kā arvienu, baronu sveicinot arī tagad, un sācis vicināt savu cepuri pretīm mieta sitējam. —

Tā tad šoreiz barons sveicinājis vienu no saviem kalpiem, bet tas nav pat sveicienu atpēmis.

Uzrakst. Riĥ. Zariņš, Gaujienas pag.

Teic. A. Zariņš.

1864.

Pa ceļu brauc zemnieks. Viņu panāk kungs un uzsauc: «Lop', grēz to ceļ!» Bet zemnieks nelicies ne zinis, braucis tikai tālāk. Kungs iesūdzējis zemnieku pie tiesas. Tiesnesis jautā zemniekam: «Kādēļ tu negriezi ceļu?» Zemnieks atteicis: «Viņš jau sacīja manam lopam, lai griežot ceļu, bet mans lops ir tāds mulķis, ka nekā nesaprot!»

Uzrakst. J. Siltums.

Teic. A. Bērziņš, Smiltene.

1865.

Kāds kungs visas savas garozas devis apēst kalpam. Kādureiz abi nesuši baļļu. Kalps varējis panest, bet kungs ne. Kungs sacījis: «Kādēļ tu vari panest un es ne?» — «Ēs jau arī ēdu tikai garozas, tādēļ esmu tik stiprs!» No tās reizes kungs vairs nedēvis kalpam savas garozas ēst, bet apēdis pats.

E. Zeiberts, Talsu valsts vidusskolā.

LFK 230. 3853.

1866.

Kādam muižniekam pazudusi cūka. Muižnieks izsūtījis savus kalpus un izgājis arī pats cūku meklēt. Muižnieks sastapis zemnieku un gribējis tam uzprasīt, vai viņš nav cūku redzējis, bet tā kā tas neprātis lāgā latviski, tas prasījis: «Zemniek, vai tu neredzēji dām', ar div' rind' pog' pa vōder'?»

Uzrakst. J. Gipslis.

Teic. F. Jurēvics, no Baižkalnu p.

1867.

Zemnieks meklē pazudušo ratu tapu. Pienāk kungs un jautā: «Ka tu, unsvat, meklē?» Zemnieks atbild: «Meklēju vakarējo dienu.»
A. Cimdiņš, Biļskas pag.

1868.

Lielskungs: «Mīl' cilvēk', kam tu tā naud' par velt' tērē un ved' no tā pilsēt' to feder' eceš'? Tu var' sav' lauk' ar to egl' zar' kok' eceš' izecēt.»

Saimnieks: «Ko nu, lielskungs, zemnieks par tik augstām lietām sapņos, vai tad viņam aug meži? Mēs jau nevaram uz muižām skatīties.»

E. Rulle, no Rīgas.

1869. «Tutū!»

S. muižas barons L. liels putnu pētnieks un mīļotājs. Ceļodams pa ārzemēm, Berlīnē tas nopircis ļoti plāpīgu papagaiļi, kurus sauca par «Tutū». Papagaiļi barons turēja kā savu acuraugu. Kādreiz, baronam esot medībās, meita bij atstājusi vaļā būri un logu, un «Tutū» aizlaidies. Papagaiļa meklēšanā barons sacēla kājās visu muižu, bet putns palika kā ūdenī iekritis. Tad barons laida ziņu pa visu pagastu un apsolija 2 rubļus tam, kas zinātu pateikt, kur papagaiļis atrastos, bet 10 rubļus, kas papagaiļi pienestu mājās dzīvu un veselu. Pēc kādām dienām pie barona ierodas muižas skroderis Plosts ar runci padusē un grib tikt pie barona. Viņš zinot, kur «Tutū» palicis.

«Barona lielskungs, ja es jums pateikšu, kur atrodas jūsu «Tutū», vai es dabūšu apsoltos 2 rubļus?» skroderis jautā.

«Mans tavam dos to 2 rubel», barons apsola.

«Nu, tad man jāteic, ka jūsu «Tutū» atrodas še — kaķa vēderā», — skroderis paceļ runci un pagrūž ar vēderu uz barona pusi. «Es pats savām acīm redzēju, ka mans runcis viņu nokēra un apēda. Bet tagad, lūdzu, tos divus rubļus.»
No vecās tīnes.

Brīvā zeme, 1929. g. Nr. 40.

1870.—1875. Dabas un krāšņuma cienītājs.

1. A-zes lielkungs Konrads f. G. liels dabas skaistuma cienītājs, kaislīgs sēņotājs, labs gleznotājs un citādi ļoti lāga vīrs, bet saimniecības lietās galīgs neprašā. Viņš vai-

rāk priecējās par ezermalā atrastu ozoliņu un sirnu baraviku. nekā par sugas teļu un brašo rudzu zelmeni.

Tamdēļ lielkungs vasaras dienu pa lielākai tiesai pavada mežā vai ezermalā. Savu skaisto ezeru tas uzgleznojis no visām pusēm.

A-zieši, zinādami sava lielkunga vājo pusi, izvairās ar to satīkties meža tuvumā nevalīgā darba laikā.

Saticis pazīstamu zemnieku, Konrads to neatlaiž, kamēr nav parādījis «brīnumu» — kādu mazu ozoliņu sirno ozolu mežā. L. A. muižas novads vēl tagad ļoti bagāts ozoliem vai treknu baraviku.

*

2. Šim atradumam seko jauns brīnums — vai nu kāda sārta bērzlape vai punains bērzs. Lai tiktu vaļā no šo brīnumu apskatīšanas, tad nevalīgais zemnieks ieteic lielkungam šo dabas retumu un skaistumu «uzmālēt».

«Ja, manam ar domāt, ko šo feiņ lēt būs uz mālēt», — lielkungs piekrīt. — «Tu drusciņ pagaidīt, manam aiziet pēc to maubert un pindzel. Ja, šo manam būs gan uz mālēt.»

Kamēr lielkungs steidzas pēc «mālēšanas rīkiem» uz savu vasarnīcu ezera malā, — zemnieks jau sen gabaļā.

* *

3. Sevišķs brīnums muižas mežā ir kāds sirms bērzs ar diviem lieliem, blakam saaugušiem, māzera puniem. Šo bērzu Konrads ieskata par visu bērzu sugas tēvu.

*

4. Otrs tāds brīnums ir resna staklaina priede, — pēc lielkunga ieskatiem, visu priežu māte. Tikai viņš nevarot saprast, ka starp šo meža tēvu — bērzu, un mežu māti — priedi, radušies bērni ozoli un lazdas. Kāds zemnieks — zobgalis, iestāsta lielkungam, ka tie esot priedes un bērza bandu bērni.

«Alzo, manam ar tāpat domā», — lielkungs piekrīt.

*

5. «Aber, vai tā mušmir arī nav ven bērslap und baravik bandu bērns?»

— «Kā tad, lielkungs, — tāpat bandu bērni», — zemnieks apstiprina. — «Tamdēļ tās arī tik jiptīgas.»

(No veciem baronu laikiem.)

«Brīvā zeme», 1928. g. Nr. 190.

1876.—1877.

1. Agrākos laikos arī kāds lielkungs bijis pasācis stāigāt uz zemnieku godībām. Visur, kur vien bijušas zemniekiem kādas bēres, kāzas vai talki, lielkungs bijis kā sadedzis klāt. Viņš bijis milzīgi resns vīrs un zemnieku godos ēdis bez sava gala daudz, ka tīri bail skatīties. Viens pats noēdis visus labākos ēdienus, un citiem nekas nepalīcis pāri. Visi ļaudīs uz lielo kungu dusmojušies, ka šis nākot nabagu zemnieku godībās. Bet ko nu lielam kungam teikšot, tas palikšot dusmīgs. Tā tas vienmēr staigājis pa zemnieku mājām. Reiz vienās viesībās viņam devuši četr putraimu desas. Resnais lielkungs tad ēdis bez jēgas, nemaz nezinādams, cik daudz noēdot viens pats. Tas apēdis visas desas. Otrai reizei vairs nemaz nepalīcis pāri. Kad nu paēdis, tad prasījis, kā tik garšīgas desas varot pagatavot? Šis tādas pirmo reizi savā mūžā esot ēdis. Zemnieki nu to nodomājuši iznerrot. Viņi teikuši, ka šie jau nu brangu ēuku nevarot nobarot. Kādu laiku palāpojot, tad tai pirms kaušanas nedodot dienas trīs nemaz četr. Un tad, kad sataisoties jau uz kaušanu, piebaļojot labi dūšīgi ar izvārītu putraimu putru, kurai gaļas kumosi piegriezti klāt. Tad tūlīņ nokaujot, desas laukā, krāsnī iekšā un — desas gatavas. Lielkungs nu brīnījies par tādu mākslu un teicis, kad iešot mājās, tad tūlīņ likšot ķekšai tādas desas pagatavot.

Zemnieki visādi pūlējušies lielkungu atradināt no tādas godības staigāšanas.

*

2. Reiz, kad kādās godībās ieradies atkal lielkungs, tad ņēmuši izvārījuši kāpostus. Visu gaļu izņēmuši no bļodām, aplējuši ar aukstu nevārītu ūdeni un salikuši tad bļodās atpakaļ, lai tad nu arī lielkungs dūšīgi saēdoties un uz māju braukdams pieminot labo zemnieku maltīti. Lielkungs arī dūšīgi saēdies gaļu. Pēc kāda laika jau sā-

cis grozīties vien. Vakarā, kādu gabalu pabraucis uz muižas pusi, tas uzkliezdīs kučieram: «Kučār, apturi zirgus! Man jāskrien mežā!» Kučiers arī zirgus apturējis, un lielskungs mudīgi ieskrējis mežā. Pēc laba laika tas nācis laukā stenēdams vien. Pabraukuši kādu gabalu. Atkal lielam kungam bijis jāiet mežā. Tas uzkliezdīs atkal kučieram: «Kučār, pieturi zirgus, man jāiet mežā!» Kučiers uz reizi nevarējis zirgus noturēt. Tad lielskungs nikns licis kučieram ar kulaku mugurā un uzkliezdīs, lai klausot, kad sakot. Tikko kučiers zirgus noturējis, ta lielskungs, biksēs turēdams, ieskrējis mežā. Pēc laba laika tikai iznācis laukā un iesēdies karītē. Braukuši tālāk. Bet necik tālu nepabraukuši, kad lielam kungam atkal jāiet mežā darīšanās. Tas atkal uzkliezdīs nikni kučieram. Un kad karītē apstājusies, tas vēl mudīgāki kā citām reizēm ielaidies mežā. Pēc brītiņa nācis atkal laukā un braukuši tālāk. Pabraukuši kādu gabalu uz priekšu, un lielskungs, karītē sēdēdams, iesaucies: «Ekā, jāiet atkal!» Bet šoreiz vis negājis. Tur jau tikpat nekas nebūšot. Bet nu pēc kāda laika kungam kariītē noticis lērums, ka kučiers tikai ar mokām varējis uz bukas izturēt.

No tās reizes arī lielkungu vairs zemnieku godos neredzējuši. Tak reiz tas bijis par visām reizēm izmācīts.

Uzrakst. J. Riekstiņš. Rīgā.

Teic. Moja Vinka. 65 g. v., Lubanas pag. Stirnās, Madonas apr.

Noklausīta Lazdonas pag.

LFK 479. 1617.

1878.—1879.

1. Klaušu laikos dzīvojis kāds zemnieks. Šis zemnieks bijis ļoti gudrs, jo katrreiz piemulķojis savu kungu. Kādreiz pilsētā bijis lielais (gada) tirgus. Zemnieks aizbraucis uz tirgu ātrāki par kungu. Tas sapircis vajadzīgās preces un pārdzinis sievu ar zirgu mājās. Arī viņa kungs bijis pilsētā. Zemnieks nodomājis atkal savu kungu piemulķot. Šis novaktējis, kad kungs brauks mājās, un aizgājis tam uz ceļa priekšā un izlicies piedzēries. Kungs zemnieku uzrunājis un jautājis, uz kurieni šis ceļš ejot? Zemnieks atbildējis, ka šis ceļš nekur neejot, bet viņš pa to braucot. Kungs nu ļoti noskaities, ka piedzēries zemnieks gudrāks par viņu. Aiz dūsmām tas nu nezinājis, ko nu darīt. Beidzot sagudrojis likt saukt zemnieku uz muižu. Tiklidz tas

nākšot pa vārtiem iekšā, tā tūliņ laidīšot nīknus suņus virsū. Zemnieks pārgājīs mājās un visu izstāstīs sievai.

*

2. Iedams uz muižu, tas prasījis sievai mazo zaķenu, kurū pļaudams noķēris, jo kungs bijis ļoti kārs uz zaķiem. Kā zemnieks gājis pa muižas vārtiem iekšā, tā kungs tūliņ palaidis suņus vaļā. Suņi krituši zemniekam nīkni klāt. Zemnieks tūliņ palaidis zaķi vaļā. Suņi dzinušies pakaļ zaķēnam. Pa to laiku zemnieks iegūjis pie kunga un prasījis, ko vajagot. Kungs nu atkal nezinājis, ko darīt, beidzot sadomājis un teicis, lai ēdot ar viņu kopā pusdienu. Kungs ēdot gribējis zemnieku izmuļķot un pavēlējis sulainim tam uzlikt mazas zivtiņas, bet pats ēdis lielas. Zemnieks ēdot licis zivtiņas pie ausīm. Kungs tapis ziņkārīgs un prasījis, kāpēc viņš tā darot? Zemnieks atteicis, ka zivis esot viņa tēvu apēdušas, un tas prasot, kurās tās vainīgās. Tad kungs teicis, lai paprasot arī viņa zivij. Kā zemnieks picīcis to pie auss, tā tūliņ ar zobiem virsū un apēdis. Ēzdams tas teicis: «Tu apēdi manu tēvu, es tevi!» Tad kungs redzējis, ka zemnieks to atkal piemulķojis un teicis, ka viņš no zemnieka vairs klausas neņemšot, un tas lai viņa acīs vairs nerādotos. Zemnieks dzīvojis laimīgi tālāk.

Uzrakst. A. Danenberga, Ukru pam. skolā.

Teic. E. Krūms, 50 g. v., Ukru pag.

LFK 553. 19.

1880.

Reiz zemnieks vedis vezumu savu koku un satīcis ceļā kungu. Šis prasa: «Kas tev vezumā?»

— «Savi, kungs, vezumā!»

«Es tev prasu, ko tu tur ved?»

— «Savi, kungs, vezumā!»

Tā lielskungs nedabūjis taisnību zināt.

Uzrakst. Miķelsonu Pēteris, no Kokneses.

Teic. E. Miķelsons, 70 g. v., no Kokneses.

1881.

Reiz gadījies braukt kādam zemniekam uz Rīgu. Viņa pagasta kungi: muižkungs, vagars, skriveris un krodzinieks bijuši briesmīgi krāpnieki un blēži. Zemnieks taču arī sa-

prātis ar vārdu «kungs» tikai tādus cilvēkus. Stacijā, gaidot vilcienu, ienācis vēl kāds pilsētnieks un teicis: «Labdien, kungī!»

«Te nav vis kungi vien, bet godīgi cilvēki ar' ir», zemnieks pikti atsaucis.

Nolendorfu Vilma, no Kabiles pag.

1882. Dūšīgais zemnieks.

Reiz kāds barons jājis caur mežu. Te zirgam krēpes iekērušās koka zarā. Barons nevarējis zirgu atsvabināt. Te viņš ieraudzījis kādu zemnieku un prasījis: «Vai tev tā nas' (nazis) ir?» Zemnieks atteicis: «Nē, kungs!» Barons zemnieku sapēris un teicis: «Tu var uzprasīt katram cilvēkam, un ja viņam tā nas' nav, tad tu var darīt to paš', ko es tev.»

Kungs aizbraucis. Bet barona muižkungs ar vagaru nevarējuši zemnieku ieredzēt un gājuši viņu izlikt no mājām. Muižkungs aicinājis zemnieku uz muižu, bet zemnieks nenācis, tad viņš sūtījis vagaru zemniekam pakal. Vagars aizgājis pie zemnieka un aicinājis viņu uz muižu. Zemnieks nemaz neklausījies, tik uzprasījis: «Vai tev tā nas' ir?» — «Kas par nas', man tāda nav.» Nu, kad nav, zemnieks stibu rokā un vico, ko tik māc.

Stīvs un liks vagars aiziet pie muižkunga un saka: «Tas jau ir traks cilvēks, ar viņu jau nav vērts runāt.» Otrā dienā iet muižkungs pats uz zemnieku. Bet tikko šis klāt, zemnieks atkal virsū: «Vai tev tā nas' ir?» Kur nu būs — nav! Muižkungs dabū savu tiesu un sadusmots aiziet mājās.

Pusdienas laikā barons katru dienu vienkāršās drēbēs mēdzis pastaigāties gar upi, pa mežu. Zemnieks to dabūjis zināt. Vienu pusdienu zemnieks — daļī! — uz upi prom. Viņš redz — barons nāk. Barons pienāk un saka zemniekam labdienu. Zemnieks izliekas, ka nepazīst baronu un tūlīj prasa: «Vai tev tā nas' ir?» — «Nav!» zemniekam vica rokā un vico baronu ko māc. Otrā dienā barons aicina zemnieku uz pili. Zemnieks arī aiziet. Barons prasa: «Kāpēc tu kaujies?» — «Es? Nē, cienīgs kungs! Es tik izpildīju jūsu pavēli.» — «Kā tā?» — Zemnieks izstāsta, ko barons viņam teicis. «Jā, bet vai tad tu manis nepazīni vakar upmalā?» barons vaicā. — «Vai Dieviņ, vai tad jūs tas bijāt? Tik tiešām, ka nepazīnu!» Bet barons laipni atteicis: «Es redz', ka tu ir vien' kārtīg' ļaud', dzīvo lai-

mīg' iekš' sav māj!» Zemnieks aizgājis smiedams mājās, bet muižkungu un vagaru barons padzinis.

Uzrakst. L. Šūlmane.

Teic. vecmāmiņa, 65 g. v., Sesavas pag.

LFK 17, 2050, 2.

1883.

Kāds puisis salīga pie kunga par ganu. Grūti bija ganam noganīt lielo pulku. Kungam bija kādi sešdesmit govu. Gans sadomāja un pārdeva visas govis žīdam, tikvien astes viņš sev paturēja. Gans paņēma astes, salika visas rindā lielā, stignāja purva malā. Pats kliec: «Nāciet palīgā, visas govis purvā iestīga, nevaru viens izvilkēt!» Atnāca pats kungs un sāka vilkt. Kā vilka, astes vien palika rokā. Vilks otru: kā vilka, tā pats iestīga purvā un noslika. Bet gans nu bija bagāts vīrs. Viņš apprecēja sievu un dzīvoja laimīgi.

Uzrakst. E. Miķelsone, Dzelzavas Meža-Laidēs.

Teic. Elīna Maļinovska, no Dagdas (Noviku sādž.).

LFK 196, 374.

1884.

Senos laikos dzīvojis kāds kungs. Kungs bijis godkāriģs un izpildījis daudzus zemnieku lūgumus, kad tikai viņš pienācīgi godāts. Kāds zemnieks viņam lūdzis 5 pūrvietas no muižas labākā āboliņa, klanīdamies un roku skūpstīdams: «Piecas pūrvietas, cienīgs, žēlīgs lielskungs, jūsu majestāte, tikai piecas!» Kungs pavēlēja vāgaram nomērīt zemniekam 8 pūrvietas labākā āboliņa. Vāgaram iedrošinājies iebilst, ka tas tam suņam ir par daudz. Kungs uzkliecis: «Tu, lops, tu run', tu dabūsi vakarā ar vien' kok', ta tu zinās, ka man tā naud' vien nevaig', man tā god' vairāk vaig'!»

T. Strazdiņš, Gaujienā.

1885. Kā kunga dēls bēdas meklējis.

Reiz kāda kunga dēlam neesot bijis bēdu. Bet lai tādas lietas atrastu, tas kāpis zirgam mugurā un jājis bēdas meklēt pa pasauli. Jājis, jājis, bet bēdas kā nevarējis atrast, tā nevarējis. Neko darīt, bijis vien jājāj atpakaļ. Bet nu esot saticis tādu cilvēku, kas zinot, kur atrodoties bēdas. Nu kunga dēlam vajadzējis jāt svešajam

līdzī, tas šim parādīšot to vietu, kur bēdas varot atrast. Labi. Kunga dēls bijis ar mieru to darīt. Tagad sasēdušies abi uz zirga un jājuši, jājuši, līdz iejājuši lielā mežā. Tur bijis kads mārks, kur lini mērkti. Nu svešais licis apturēt zirgu un kāpt zemē. Piesējuši zirgu. Nu kunga dēlam vajadzējis gērbties plikam un kāpt mārkā mazgāties. Kad kunga dēls bijis noģērbies un iekāpis mārkā, tad šim neesot bijis brīv uz citu pusi skatīties, kā tik uz ziemeļu pusi. Tikam svešais paņēmis kunga dēla naudu, drēbes un zirgu. Kad kāpis no mārka ārā, neatlicis nekas cits, kā noplātīties ar rokām. Bet par visu šo kunga dēls esot tikai smējies un teicis, ka tā vēl neesot nekāda bēda.

Nu dzīvojis mežā pliks. Kad bijis vakars, tad aizgājis uz vienu māju un aizlīdis aiz riera. Pēc necik ilga laika pie saimnieces atnācis nāburgs un sācis ar šās pa gultu vārtīties un visādus jokus taisīt. Tā viņi dzīvojuši kā precēts pāris ilgāku laiku . . . Bet te nu nācis saimnieks mājā. Nu miļākam arī vajadzējis glābiņu meklēt aiz riera. Negribējis gan līst, bet kad saimnieks nācis pa durvīm iekšā, tad bijis vien jālien pie plikā, kaut gan bijis ļoti bail, jo pliko noturējis par pašu nelabo. tikai kunga dēla ādā. Tagad kunga dēls esot bijis lepns uz savu plikumu, jo redzējis tādas lietas, par kurām saimnieks ne tikai drēbes dotu . . . Kunga dēls prasījis, lai šis dodot drēbes, tad nesacīšot šā darbus saimniekam. Drīz kunga dēls esot bijis apģērbies, bet miļākais gluži pliks. Tagad bijis jāizprāto, kur palikt plikajam. Prātojuši, prātojuši, līdz izprātojuši arī . . . Aiz skursteņa esot stāvējusi pelnu un saslauku kaste. Tā nebijusi aizslēgta. Tagad kunga dēls pacēlis kastes vāku un licis plikajam kāpt kastē. Kad plikais bijis kastē, tad kunga dēls aiztaisījis vāku, aizlicis krampi un aizbāzis tapu priekšā.

Tagad kunga dēls esot gājis pie saimnieka un izsūdžējis savas bēdas. Šim neesot tādas kastes, bet šā pelnu un saslauku kaste noderētu, jo šis esot nodomājis rīt lielajā gada tirgū rādīt visiem tirdziniekiem dzīvu velnu. Bet vienīgā bēda esot par kasti, kur tādu ņemt. Nu saimnieks, lāga vīrs, neko ļaunu nedomādams, solījis arī uz vienu dienu savu pelnu un saslauku kasti.

Tagad kunga dēls aizgājis uz nāburgiem bēdas meklēt. Pati saimniece jau gulējusi, un nu «vīriņam» nācies pa tumšu noģērbties . . . Tagad nu kunga dēls gājis droši jo droši pie «sieviņas» gulēt. Šī viņu nu saukusi par miļo vīriņu.

Gan bucojusi, gan citādi visādi bijusi laba . . . Tā šie nu gulējuši visu cauru nakti. Tikai tā ap rīta pusi vīriņš izgājis ārā un vairs nenācis. Nu sieva sākusi bažīties, ka tik kāds buris neesot šās mīļo vīriņu nobūris. Kad atnākusi gaisma — drēbes gan redzējusi un atradusi, bet mīlais vīriņš nekur nebijis atrodams . . .

Otrā rītā kunga dēls bijis pēc pelnu un saslauku kastes pakaļ. Vīri paņēmuši kasti un iznesuši ārā, un ielikuši ratos, nezinādami, ka kastē atrodas dzīvais velns.

Tagad pats kunga dēls uzsēdies un braucis uz lielo gada tirgu rādīt dzīvu velnu. Ceļā tas satīcis to sievu, kurai pagājušo nakti tas vīrs noburts. Nu sieva stāstījusi: «Pagājušo nakti, kad es jau gulēju, bija pārnācis mans vīrs, un mēs visu nakti tā mīļi gulējām. Bet tā ap rīta pusi mans vīrs, atstādams savas drēbes istabā, izgāja ārā. Un no tā laika nezinu, kur viņš atrodas. Varbūt viņu kāds ļauns burvis nobūris, vai arī kas cits ļauns gadījies ar viņu!» Tagad kunga dēls licis nelaimīgajai sievai sēsties uz kastes. Un nu visi braukuši uz lielo tirgu. Kad bijuši braukuši kādu laiciņu, tad nelaimīgā sieva prasījusi kungam dēlam, ko šis tajā kastē vedot? Uz to nelaimīgā saņēmusi lepnu atbildi, ka vedot dzīvu velnu un visiem tirdziniekiem to par brīvu rādīšot. Sacīts, darīts. Aizbraukuši tirgū. Nu kunga dēls saucis pilnā balsī, pakāpies uz kastes: «Sanākiet, sanākiet, veci un jauni, mazi un lieli, visiem rādīšu dzīvu velnu par brīvu!» Kad ziņkārīgie tirdzinieki šo bijuši apstājuši kā baložu būra sēta, tad kunga dēls izvilcis tapu, attaisījis krampi, un nu visi gaidījuši ar atplestām mutēm . . . Bet kunga dēls vēl arvienu vilcinājies pacelt kastes vāku. Pagājuši vēl daži acumirkļi, tad kastes vāks ar sparū atsprādzis vaļā, un no kastes pacēlies liels pelnu un kvēpu mākonis. Tad liels, melns stāvs ar vienu ķērienu ierāvis kunga dēlu kastē un aizcirtis vāku, bet pats izlēcis un pār ziņkārīgo galvām aizskrējis uz tuvējo mežziņu. Tagad nelaimīgā sieva aizlikusi krampi kastei un atkal tāpat aizbāzusi ar tapu. Neviens nu nedrīkstējis iet pie kastes, kurā dzīvi velni, kaut gan kunga dzīvību vajadzējis glābt, jo baidījušies, ka neizlec vēl niknāks velns un nesamet visus tirdziniekus kastē. Tad, kad nelaimīgā sieva bijusi tirgu apskatījusi un savu vīru nekur neatradusi, tā gājusi uz māju. Ceļā tā satikusi savu vīru labi aņģērbušos nākam uz tirgu. Nu sieva sākusi stāstīt savas bēdas, un to trako notikumu ar dzīvo velnu, un par kungu, kurš ta-

gad atrodoties kastē. Tagad vīrs apsoliņies lāga kunga dēlu izglābt no drošas nāves.

Kaste un zirgi vēl arvienu stāvējuši vecā vietā. Tagad abi uzsēdušies uz kastes un veduši kasti tam, kam tā pieder. Nāburgs nu prasījis, kāds tad nu tas dzīvais velns esot iznācis? Uz to kaimiņš piegrūdis savai sievai, lai cieš klusu un pats sācis: «Velnš paliek velns, bet šis smucīgais kungs gan nav kunga vārda vērts!» Pie šiem vārdiem kaimiņš atrāvis krampi un pacēlis kastes vāku . . .

Uzrakst. Kārlis Kupcis, Mores pag.

Teic. Lauris Aņķuriņš, 80 g. v., Mores pag.

LFK 672, 899.

VIII. Barons un žīds.

1. ŽĪDS DARIŠANĀS AR BARONU.

1886.

Reiz žīds sitis kāda lielkunga šķūnim jumtu. Jumts nebijis labi uzsists, jo tikko uznācis lietus, tūlīņ bijis cauri. Lielskungs: «Tas jumts nav labi uzsists, jo lietus tek cauri.» Žīds: «Ui, mīles lēles kunges, tik jaunes jumtes un tik vien vēl tek!»

Erna Ulmane, no Rīgas.

1887.

Kāds žīds, uzpircējs, dabūjis zināt, ka muižnieks pārdod āžus un aitas, steidzies turp, salīdzis, t. i. nopircis aitas un āžus, samaksājis un devies ceļā. Bet gadījies garām braukt muižas piedarbam, kur puīši strādājuši. Tikko pabraucis garām piedarbam, puīši sākuši baidīt aitas. Žīds saniknots devies atpakaļ pie muižnieka, gribēdams dabūt vienu āzi par velti. Iegājis pie muižkunga un teicis: «Jūs moži iebaidējuši manus ožus un viena pavisam vairs nova.»

V. Štāls, dzirdēta Pabažos.

1888.

Kādā muižā dzīvojis kāds kungs, kas gājis bieži pa vakariem ar diviem melniem sunīšiem pastaigāties. Uz muižu braucis arī kāds žīds, kas bijis kungam liels draugs.

Kādu vakaru žīdam gadījies pavēlāk braukt gar kapšētu. Žīdam jau palicis tā savādi, un viņš sācis dzīt savu zirgeli ātrāki uz priekšu. Te tas ieraudzījis uz ceļa no kapšētas iznākam kādu garu, melnu kungu ar diviem melniem sunīšiem. Žīds aiz lielām bailēm kungu vairs nav pazinis. Garām ejot kungs viņam uzsaucis: «Morgen, Josell!» bet žīds, cik ātri spēdams, iebraucis tuvākā mājā un stāstī-

jis: «Ak, mīles saimniekes, es braucot redzēju pase velne. Vins man teice: «Morgen, Josel!» bet es neteice neviene vārde, jo es zīne, ka nelabam nevajag atbildēt!» Saimnieks gribējis iestāstīt žīdam, ka tas būšot bijis kāds cilvēks. Žīds palicis sirdīgs un teicis: «Vai tad es nu cilvēke vairs nepazīste, vins tak bija milzīga gares un lēls!»

J. Stauvers, no Turaidas pag.

1889.

Barons: «Nu, Meiske, tu man teici, ka pārdod uz «galvošanu» zirgu, un tagad viņš klibo un kāšē!»

Meiske: «Nav manes dales. Es tik teice, ka es pārdode jums uz «galvosane» vienu zirgu, un vai tas nav zirge?» —

Uzrakst. Jānis Pīrāgs, Bauskas valsts vidussk.

Teic. I. Kalniņš.

LFK 220, 754.

2. ŽĪDS UN BARONA JOKI.

1890.

Kāds barons satiek uz lauka žīdu, kuram uz deguna ir lielas brilles. «Miķel, ka tu ar tām brillēm laba vari redzēt?» jautā barons. Žīds noskatās uz baronu un saka: «Kā nu katru reizi! Tagad es redz' vēr mērkaķ!»

Barons: «Ei, ei! Parādi man ar tās brilles!» Žīds baronam brilles iedod. Barons, brilles uz deguna uzlicis, paskatās uz žīdu: «Vai! Bet cik mums vienādas acis: es arī redzu tikai mērkaķi!»

V. Baumanovskis, no Rīgas.

1891.

Žīds: «Ui, kas man par lelem godem, soden lelskung' ar man' runej.» Krodznieks: «Ko tad viņš tev teica?» Žīds: «Viņš teic: zīds, cūka, ej nost no cele.»

Rezgaļu Vera, no Rīgas.

1892. (var.)

Kāds žīds stāvējis uz ceļa, gaļām pabraucis barons. Pienācis otrs žīds un prasījis pirmajam:

«Ko tu redzēji?»

— «Redzēju barone lēlkunge un teice vinem tabdien.»

«Bet ko teice lēlkunge?»

— «O, vines man teic, suns, no cele nost!»

Uzrakst. V. Štals.

Dzirdēta Pabažos.

1893.

Kāds kungs aizvien mīlējis žīdus piejokot. Tā kādreiz tas apsolījis dot žīdam 25 rubļus, ja tas nostāvēs piecas minūtes mucā, kura pilna ar atejas mantu. Žīds par tādu naudu bijis ar mieru. Līdz ko žīds iekāpis mucā, kungs paņēmis flinti un mērķējis uz žīda galvu. Kungs arī izšāvis, bet tikai žīdam pāri, tomēr žīds aiz bailēm rērāvis arī galvu mucā. Kungs samaksājis solīto un aizgājis.

Uzrakst. O. Dūte, Mellužos.

Teic. J. Dūte, 73 g. v., Milzkalnes pag.

Var. LTA 1507.

1894.

Reiz lielskungs gribējis izjokot žīdu. Sadabūjis kādu žīdu, viņš tam piesolījis rubli, ja iebridīšot līdz ceļiem ūdenī. Žīds par rubli arī bridis. Nu lielskungs solījis divi rubļi, ja iebridīšot līdz pusei. Žīds bridis. Lielskungs solījis pieci rubļi, ja iebridīšot līdz kaklam. Kad žīds iebridis līdz kaklam, lielskungs izrāvis revolveri un klieudzis: «Nošaušu!» Žīds aiz bailēm iebāzis arī galvu ūdenī. Nu lielkungam bijuši lielu lielie smiekli.

Uzrakst. Teodors Aizpurs, no Rīgas.

Teic. Zuze Aizpurs, no Zeltiņiem.

1895.

Pa ceļu braucis kāds kungs un saticis žīdu ar darvas mucu. Kungam iešāvis prātā žīdu izjokot. Viņš samaksājis žīdam par darvu, lēis izsist mucai dibenu un darvu izgāzt grāvī. To nokārtojis, kungs braucis tālāk. Bet žīdam tapis izlietās darvas žēl, un viņš sācis to smelt kopā. Kungs jau to bijis paredzējis. Gabaliņu pabraucis, tas lēcis griezt atpakaļ un atradis žīdu darvu smelšanā. «Ko tu manu darvu smel?» kungs dusmīgi uzsaucis un par sodu lēcis žīdam izlist caur darvas mucu. Žīds gan negribējis list, bet kungs, ar revolveri piedraudot, triecis žīdu cauri.

Žīds izlīdis gan cauri, bet nu bijis nosmērējies kā lops.
Kungs aizbraucis smiedamies.

Uzrakst. O. Dūte, Mellužos.

Teic. J. Dūte, 46 g. v.

Var. LTA 1506. 1621.

1896. «Vai tad es zinu, kur es eju!»

M. Chabats iet pa ielu pastaigāties. Satiek kādu pazīstamu baronu, tas Motkam jautā: «Kur eji, «draugs»? — «Nezinu, kungs!» — «Kur eji, Motke?» — «Nezinu.» Barons par to uztraucies un teicis sulainim: «Iemet Motku pagrabā. dzirdēsim, vai viņš pēc divām stundām nezinās, kur gribēja iet!» Barons aizgājis uz mājām, no notikuma uztraukts, sēž un lasa avīzes. Bet aiz ziņkārības viņš liek Motku atvest. Uz jautājumu, kur viņš gribējis iet, Motke atbild: «Vai, kungs, vai tad es varēju zināt, kur iešu? Es domāju iet pa pilsētu un nekad nevarēju iedomāties, ka aiziešu uz jūsu pagrabu. Nu redziet, ka nezināju un nesmu arī melojis.» Barons sirsnīgi pasmējies un laidis viņu aiziet uz mājām.

M. Danemane, Talsu valsts vidussk.

LFK 230, 2635.

1897.

Tas notika Talsu apkārtnē kādā muižā. Pašlaik bija mēslu vedamais laiks. Muižā tika turēts talka, kur sabrauca gandrīz visi pagasta saimnieki ar saviem algotiem spēkiem. Tādā barā gāja jautri un arvien iztaisīja visādus jokus. Mēsli tika vesti vairākas dienas, un beigu beigās kūts bija iztīrīta. Te piepēži uznāca milzīgas lietus gāzes, un tukšā kūts piepildījās ar ūdeni. Nu lopus kūtī turēt vairs nevarēja, bet salika, kur vien bija iespējams. Te kādā dienā atbrauca neliela auguma žīds un muižas pagalmā sāka pārdot kalpa sievām savas siļķes. Kungs pa to laiku aplūkoja savu kūti un prātoja, kā ūdeni izpumpēt. Te nevilšus tas pamanīja žīdu un nodomāja: «Tīri vajadzētu iztaisīt kādus jokus!» Kungs lika sulainim atsaukt žīdu. Žīds atnāca un, noņemdam savu pusapvalkāto cepuri, paklanījās kunga priekšā: «Labdien, cienīgs baron tēv, ko vēlaties no nabaga žīda?» — «Ko tad nu var vēlēties. Tu iebrīdīsi manā kūtī un izmērīsi, cik daudz ūdens ir satecējis. Un par to es tev došu desmit rubļus.» Žīds domā: «Desmit rubļus! Es taču nevaru par visām savām siļķēm

ieņemt desmit rubļus. Tā nu gan būs peļņa!» Žīds ļoti laimīgs sacīja: «Cienīgs kungs, es iebridīšu un palūkošu, cik daudz ūdens ir jūsu kūtī.» Žīds iegāja kūtī un iebrida līdz ceļiem. Kungs pie kūts sminēja vien, izņēma revolveri no kabatas un sacīja: «Žīds, ja tu nebridīsi dziļāki, tad lūk, ar šito daiktu es tevi nošaušu.» Žīds sabijās un brida arī. Iebridis diezgan dziļi, tas apstājās: «Kungs, es vairs nevaru . . .» — «Ak tā, tu baidies? Tu nebridīsi?» Kungs pacēla revolveri un izšāva. Žīds no sprādziena sabijās un iekrita satecējušā kūts ūdenī. Vienu brīdi bija redzama tikai pusapvalkātā cepure, bet vēlāki arī žīdu varēja redzēt.

Žīds izrāpās no ūdens galīgi saslapinājies un pārbijies. Bet kas par to, kad tikai dabū desmit rubļus. Kungs sacīja: «Nu es zinu, cik daudz ūdens ir satecējis manā lopu kūtī», un iedeva žīdam solīto naudu.

T. Apfelbaums, Talsu valsts vidussk.

LFK 230, 3874.

IX. Barons un čigāns.

1. BARONS ČIGĀNA ZOBGALIBĀ.

1898.

Bijis lepns lielskungs, kas ne ar vienu strādnieku nav runājis. Reiz čigāns saderējis ar strādniekiem, ka ar viņu gan lielskungs runāšot. Ieraudzījis lielskungu, tas saucis: «Lielskungs, lielskungs, cik maksā tāds zelta gabals, kā mana galva?»

Lielskungs: «Vai tev ir?»

Čigāns: «Nu, ka būtu!»

Auniņu Elza, no Jaunpils. Vidzemē.

1899.

Reiz brauc pa ceļu lielskungs un satiek čigānu braucam. Čigāns negriež ceļu, un lielskungam jāgaida, kamēr čigāns pabrauc garām. Tas nu lielskungam nepatīk, ka jāgaida ceļmalā, līdz čigāns garām, un viņš saka: «Par ko ceļu negriezi, vai tu arī zini, kas brauc?» Tad čigāns atbild: «Kā nu nezinu, es braucu, tu brauci un cienīgs kuciņa kungs!»

P. Miķelsons, no Kokneses pag.

Variants no Gaujienas. PBK.

1900.

Čigāns zvejo lielskunga ezerā zivis. Pienāk pats lielskungs, caur brillēm pētīdams: «Ko tu te dar', suns?»

«Vai tad akls esi, ka neredzi. ko daru», čigāns atbild.

Kungs: «Tu, uncvast, drikst' zvejot iekš man' ezer', tūliņ prom!»

Čigāns: «Ak, tu, stikla aci, vai tu to ezeru est racis un tās zivis audzinājis?»

Rezgaļu Vēra, no Rīgas.

bule, bet ja tu ar vine nerunāse, tad tu man dose simte rubule.» — Čigāns piepēmis žīda priekšlikumu un piezvanījis pie lielkunga durvīm. Iznācis pats lielkungs un jautājis, ko čigāns vēloties? Čigāns tam atbildējis: «Augsti cienītais lielkungs, saki, ko es lai daru, kad man tāds zelta gabals. kā tava galva?» Lielskungs, ticēdams, ka čigānam tiešām ir tāds zelta gabals, to ievēdis istabā un jautājis, kur tas atrodoties? Čigāns tam atbildējis: «Man jau tāds zelta gabals pavisam nav. Es gribu tikai zināt, kas man jādara, kad man tāds būtu!» Lielskungs iztriecis čigānu no istabas. Bet čigāns par šo sarunu dabūjis no žīda simts rubļus.

M. Bērziņš, Umurgas pag.

LFK 556. 2260.

3. BARONS UN ČIGĀNA LIKSTAS.

1910.

Kāds kungs pavēlējis čigānam aizvest uz muižu petrolejas mucu, bet čigāns piebraucis pie krogus, pārdevis petroleju un braucis ar tukšu mucu uz muižu. Piebraucis pie muižas un saucis: «Cienīgs, žēlīgs lielkungs, tas tapis izkritis un tas eles iztecējis!»

O. Apsis, no Rankas.

1911.

Reiz čigāns nozog kungam zosi, bet kungs to noķer. Nu čigāns lūdzas, lai viņam par pūlēm pie zoss zagšanas arī kaut ko atmet. Kungam paliek čigāna žēl, un tas liek viņam sadalīt zosi kristīgās daļās. Čigāns nu ķežas pie dalīšanas: «Pašam lielam kungam — visu galvai — galvu. Viņa otrai pusei — otra puse — aste. Dēliņiem, lai tie tēva pēdās staigātu — pleznas. Meitiņām, lai tās kā eņģeļi laistos — spārni, un man pašam, muļķa dalītājam. — rumpis kā klumpis!»

Uzrakst. N. Jansons, Talsu valsts vidusskola.

Teic. no Ārlavas pag.

LFK 230, 3797.

Var. LTA 1858. 1859.

4. ČIGĀNS, KĀ BARONA KALPS UN PILNVARNIEKS.

1912.

Kādam kungam bija divi čigāni par kalpiem: Janka un Pēteris. Kādu dienu viņš iesauc viņus pie sevis istabā. Uz galda lieliski salikti dažādi labumi. Kungs prasa: «Kurš var šo zosi apēst palaunadzī?»

«Es, lielskungs, to varu!» Janka atļauj.

Atkal kungs: «Kurš var visu šo vīnu izdzert?»

«Es, lielskungs, to varu!» atkal Janka saka.

Lielskungs tālāk prasa: «Kurš var šo šķiņķi apēst vakarā?»

«Es, lielskungs, to varu!» atļauj Janka.

Kungs: «Vadzi, Janka, tad tu esi varens pučsts. Nu labi, bet kurš saskaldīs to malku sētā?» Abi čigāni cieš klusu. Tad Janka pagriežas pret Pēteri un saka: «Vai dzird' tu, Pēter', nu reiz tev arī jāatdara mute, lai kungam atbildētu!»

A. Rozīte, no Rīgas.

1913.

Reiz kāds nikns kungs nekur nevarējis dabūt savam dārzam dārznieku. Kurš pie viņa aizgājis, to viņš tūlīt nositis, jo neviens pa prātam viņam nevarējis izdarīt. Kad nu neviens vairs negājis, tad beidzot pieteicies kāds čigāns. Tas teicis uz kungu: «Klausies, kungs, par mani tu lielāku dārznieku visā pasaulē neatradāsi, un mana sieva, tā ir tāda ravētāja, ka pašu velnu vienā pašā dienā izravēs laukā un kad nāks nakts, tad jau nezīn ko viņa nepadaris!» — «Kad jau tu esi tik liels dārznieks, tad jau nāci vien» — noteicis kungs. Čigāns tūlīt ar savu kurmanu iebraucis dārzā. Kungs noskatījies, kas notiks. Čigāns nojūdzis savu drēpeli un aizvedis uz ganībām. Atnācis atpakaļ, čigāns sameklējis zāģus un cirvjus, sieva atkal ar bērniem lāpstas. Kad viss bijis sameklēts, čigāns gājis augšā pie kunga un teicis: «Tagad laiks ir karsts, bet kad nāks vēsāks, tad rausim, jo tas dārzs tur augšā tik pat kā mežs pieaudzis. Bet, vai zini, kungs, magariči gan tev tagad ir jādod, tad mēs saēdušies varēsīm dūšīgi raut!» Kungs pasaucis sulaini un licis iedot čigānam pāris gabalus gaļas. «Es jau pats paņēmsu, kur tik viņa ir?» teicis čigāns un saēdies gaļas. Kad nācis vakars, tad viņam vēl sanākuši citi tautas brāļi palīgā, un visi kopīgiem spēkiem

«kuši raut vajā ar dārza retināšanu. Nebijis vēl rīts, kad dārza vairs neviens krūma, ne kociņa stāvus nebijis. Kungs piecēlies skatīties, kāds nu dārzs būs un ieraudzījis, ka vairs nav ne krūma. Pasaucis sulaini, paņēmis pipku un nu ies dārzniekam samaksāt. Čigāns to manījis. Kad kungs dārzā iekšā, tā tam maisu galvā, ar rungu dod tikai virsū un skaita: «Tā kuļ dārznieku!» No tās reizes kungs nevienu vairs nekūlis, bet čigānu par dārznieku arī neņēmis.

Uzrakst. Br. Riekstiņš.

Teic. Karlina Riekstiņa, 58 g. v., Cesvaines p., Madonas apr.

LFK 72, 5125.

1914.

Barons ar mācītāju saderējuši iet vārdoties. To uzziņājis čigāns un nu lūdz baronu atļaut viņam šā vietā ar mācītāju vārdoties. Barons, liels joku cienītājs, atļauj ar' un izdod čigānam pilnvaru. — Čigāns ar pilnvaru ierodas pie mācītāja. Mācītājs lūdz čigānu piesēsties. Bet čigāns atsaka: «Nē, kundziņ, ko nu velti laiku tērēst, tā jau var paiet šī diena un vēl kāda.» «Nu labi», mācītājs, pārakumu apzinādamies, lepni uzprasa čigānam: «Kāds ir Jāņa Kristītāja tēva vārds?» Čigāns atbild: «Svētos rakstos stāv, ka Cakarius, Cakarius.» — Mācītājs grib jautāt tālāk, bet čigāns tam preti: «Nē, nē, nu mana kārtā jautāt, pasaki, kāds ir mana tēva vārds?» — Mācītājs taisnojas, ka čigāna tēva vārds nav svētos rakstos minēts. Bet čigāns savukārt, jusdamies kā uzvarētājs, kliez: «Saki tu man, kādos nolādētos rakstos tad ir mana tēva vārds minēts! — Vot, kur gudrinieks, man jāzin, kas ir noticis priekš tūkstoš gadiem, bet tu nezini, kas tagad notiek!»

J. Dupāls. no Suitiem.

5. ČIGĀNS, KĀ BARONA CEĻA RĀDĪTAJS.

1915.

Reiz kāds lielskungs brauc pa ceļu, kur izrakta dziļa bedre. Bedres priekšā, paltrakus atplētis, stāv čigāns. Lielskungs bedres neredz un sauc čigānam, lai tas iet nost no ceļa. Tas atbild: «Neiešu! Akurāt man te jāstāv.» Lielskungs dzen atkal un atkal un beidzot paliek itin dusmīgs. Tad čigāns noiet arī. un kā kungs drāž, tā bedrē

iekšā! «Nu, vai es neiteicu, ka man akurāt tur bija jāstāv», saka čigāns.

M. Birkerte, noklausīta Jaunpilī, Vidzemē.

1916.

Reiz pa ceļu gājis barons. Priekšā tam gadījies liels purvs, caur kuŗu tecējusi maza upīte. Barons nu nesaprotis, kur varētu taisnāki tikt pāri. Ceļa malā stāvējis čigānēns. Barons jautājis tam, kur taisnāki pāri tikt. «Vāciski proti?» uzprasījis čigānēns. — «Protu» — atteicis barons. «Nu, tad ej vien tepat taisni pāri!» noteicis čigānēns un pats skatījies, kā barons pāries. Barons gājis, gājis un iestidzis līdz pat kaklam. Aiz dusmām, tas sācis lamāt čigānēnu. Bet čigānēns atbildējis: «Mans tēvs teica. — ja vāciski proti, tad vari visu pasauli apiet. Tu proti vāciski, bet nevari nieka purviņu pāriet!» —

Uzrakst. M. Ozoliņš, no Rīgas.

Noklausīta Vidzemē.

6. MUIŽNIEKI UN ČIGĀNI PIE ZIRGU PIRKŠANAS UN MĪŠANAS.

1917.

Vecpiebalgas grāfs Šeremetjevs dzīvojis pa lielākai daļai Pēterpilī. Reiz, atbraukdamš uz Vidzemi, tas gribējis sapirkt labus zirgus. Viņam ieteikuši čigānus. Grāfs arī nopircis no tiem vairāk zirgus. Čigāns prasījis piedevām kādu pūru auzas, bet otrs teicis: «Ko tu no viņa prasi. viņam jau nekā nava, tas jau tik viens muižas skrīveris! Tas kungs, kam tā muiža pieder, tas varens Širamētēlis, tas jau dzīvo Pēterburgā!» Šeremetjevs, dzirdēdamš čigāna glaimus, iedevis teicējam veselu maisu auzu. —

A. Vējiņš, Cēsvainē.

1918.

1905. gadā kādu čigānu apvaino, ka tas bijis klāt pie Jaungulbenes muižas dedzināšanas. Pie tiesas tam prasīts, kas vēl tur bijis. Čigāns atbild: «Kungi vien, kungi ar ūtēm vien bija! Tik Jaungulbenes Tranzē vien nebija. To es pazīstu, ar to es esmu zirgu mījis!»

Osvalds Dāte, Melluzos.

7. ČIGĀNU PER.

1919.

Piektajā gadā kāds čigāns bijis nogrēkojies, un barons licis to pērt. Čigāns ar' vārīgi apgulies uz sola un teicis: «Apgūlos jau nu gan, bet diezi', diezi', lielskungs, vai varēšu aizmigt?» Par tādu joku barons sācis smieties, un čigāns no pēriena ticis vaļā.

«Diezi', diezi'. — vai varēšu aizmigt» — arī bieži lietots.)
A. Ruiga, no Sinoles pag.

1920.

Kādam baronam ir dzīres. Pie viņa atved čigānu, kas nozadzis aitas. Barons ļoti saskaistas un grib viņu nopērt. Čigāns lūdzas baronu:

«Cienīgi, žēlīgi, lielkungi, nepeņat mani, es negribu pēriena.»

«Bet es atkal gribu!» iesaucas barons.

«Nu tad saki, lai tevi per. ja tu tā gribi.»

Ciekuru Nāra, no Jelgavas.

1921.

Reiz lielskungs licis čigānu nopērt. Kad čigāns izdzirdis, ka kungs pavēl žagariem nobraucīt lapas, tas steidzies atrunāties: «Ko nu, cienīgs lielskungs, pūlēties tik daudz priekš nabaga čigāniņa! Per nu vien tāpat ar visām lapām.»

Uzrakst. Teodors Aizpurs, no Rīgas.

Teic. no Vējkaines pag.

Var. LTA 1742, 1831.

1922.

Āzveru muižas īpašnieks barons Fegezaks neieraudzīja čigānus. Tiem bija noliegts ne tikai uzturēties Āzveru muižas tiesā, bet pat cauri braukt. Reiz muižas policija noķer čigānu un atved to pie Fegezaka, kas bijis arī draudzības tiesnesis. Noskaidro, barons uzbļauj čigānam: «Vai tu zini, kas es esmu?» — «Ko es zinu, kas tu esi: Āzveru Pei—zaķis vai velns,» atteic čigāns. «Uzskaitīt viņam trīsdesmit!» klieudz barons. Kad čigāns nopērts, Fegezaks prasa atkal: «Nu, vai nu tu zini, kas es esmu?» Bet čigāns atbild: «Ko es zinu, kas tu esi. Āzveru Pei—zaķis vai

velns.» — «Ak tā!» klieudz barons. «uzskaitīt viņam vēl trīsdesmit.» Uzskaita čigānam vēl trīsdesmit. Kad tas izdarīts, Fegezaks prasa atkal čigānam: «Nu, vai tu nu zini, kas es esmu?» — «Tu jau esi», sauc čigāns, kuņam beidzot ticis ādai cauri. «Āzveru lielskungs, draudzēs lielskungs, miera lielskungs.»
«Uguntiņa». 1927. g.

8. BARONS AR ČIGĀNU VIENĀ ĢINTI.

1923.

Čigāns aizved savu dēlu pie lozēm un satiek baronu, kura dēlam arī jāvelk lozes. Čigāns saka: «Labdien, cienīts, barona lielskungs, kādu cīpuru nu tavs dēls izvilka?» Barons jūtas apvainots un novēršas no viņa. Čigāns, to manīdams, saka: «Tu laiki, kas par laikiem, čigāna dēls ar kunga dēlu vienā ģinti!»

Uzrakst. Leonija Muceniece.
Dzirdēta Tukumā.

1924 (var.)

Čigāna un lielkunga dēls gājuši pie lozēm. Čigāna dēla tēvs piegājis pie liela kunga un sacījis: «Redzi nu, cienīgs, žēlīgs, lielskungs, kādi nu laiki: mans dēls ar tava dēlu vienu viet' cīpaņus velk.»

Uzrakst. K. Blaus, Rīgas sk. inst. No Druvienas p.
Teic. Jānis Ronis, 37 g. v.. Druvienas pag.

LFK 719.316.

1925. (var.)

Čigāns makšķerējis muižas ezerā. Muižnieks ieraudzījis un kliedzis: «Nelieti, ko tu zvejo manā ezerā?»

— «Nu redzi, cienīgais, žēlīgais, lielais kungs, tādi, lūk, mēs, baroni un čigāni, visi liekēži esam!» mierīgi atbildējis čigāns.

Uzrakst. V. Štāls.
Dzirdēta Pabažos.

1926. (var.)

Čigāns staigā pa muižas pagalmu un svilpo, pašā darba laikā. Lielkungs, to redzēdams, prasa, vai tad šim nemaz kauns neesot tā «špacierēt», kad visi strādā?

«Jā, cienīgais, žēlīgais lielais kungs», čigāns atteic, «ir jau divas tautas pasaulē, kas pārtiek no citu sviedriem: jūs, lielkungi un mēs, čigāni!»

Skujiņu Austra, no Vidrižiem.

1927.

Gājis čigāns pie barona dāvanas lūgt. Barons saka: «Tāds spēcīgs puisis, vai nevar iet strādāt, maizi pelnīt!» Čigāns atbildējis: «Ak nu, baron lielskungs, kā jūs runājat; mēs tikai divas tautas nestrādājam: jūs baroni un mēs, čigāni.»

A. Grinberģe, no Vecgulbenes pag.

(Sk. 1954. anekd.)

X. Krogs.

1. KRODZINIEKS UN KROGS.

1928.

Kāds krodzinieks bija ļoti skops. Reiz noskatījies, ka puisis, līdz paēdis, iet tūlīt aiz pakša sevis labad. Krodzinieks paķēris mietu un meties pakaļ: «Vells tāds, kur tādā var ēst piedot! Še tev! Še tev! . . .» Gāzis puisim, lai jūt.

Uzrakst. V. Rožkalne, Uguņu Berzmuiža.

Teic. A. R., 62 g. v., Uguņciemā.

LFK 712, 51.

1929.

Krodzinieks līgst sev puisi un saka: «Ienes ķēķī malķu un guli. Pabaŗo zirģus un guli atķal. Bez tam doŗu vēl seŗsus ēdienus: ķartupeļus un bulbes, siļķes un ērinģes, maizes un brotes!»

Valentīna Sarkana, no Vec-Gulbenes pag.

1930.

Sila ķroģus krodzinieķs biģis uzķāpiģ Vēvera ķalna priedēģ pie dravas. Tas dzird, ķa pa gaŗām eģoŗu ceļu

iet kāds vīrs uz Lindes pusi. Tas, iedams viens pats, pie sevis runājās (jo gājis uz tiesu): «Vai tad es esmu vainīgs, ka mani tā var nicināt un zaimot, tamdēļ jāiet pie tiesas sūdzēt. Un vēl pie tam mani pat pieklapē klāt. Pie tiesas es gan savu taisnību dabūšu!» Krodzinieks, dzirdēdams vīreli tā runājom un labi viņu pazīdams par krietni strīdīgu un ķildīgu cilvēku, no priedes augšas saucis rupjā balsī: «Vīrs, tu neej, tu pērienu dabūsi!» Vīrs uz visām pusēm apskatījies, bet neviena neredzēdams, saņēmis rokas un teicis: «Āk tu, mīlais Dieviņ, vai tad tu man ta nospried!» — Nopūties un gājis tālāk . . .

Pie vakara vīrs, nākot no Lindes, iegājis Sila krogū. Krodzinieks steidzies uzprast: «Kā tad tev nu pie tiesas izgāja?» Uz to vīrs atbildējis: «Kā tad nu izgāja, kad jau uz tiesu ejot pats žēlīgs Dievs nospriede, ka pērienu dabūšu, tā arī notike!» —

Andrievs Oškalns, Suintāžu pag.

I.F.K. 696, 511.

2. TRUMPMANI KROGĀ.

1931.

Kadā krogū reiz spēlējuši uz naudu žīds Leibnieks un kāds saimnieks. Bet spēli aizvien vinnējis Leibnieks. Reiz nonākuši tik tālu, ka saimnieks paspēlējies visu naudu. Pavisam sašļucis, saimnieks teicis: «Uz naudu jau tu gan esi liels ķeners, bet uz šaušanos es gan esmu pārāks! Es pat tumšā vakarā sašaušu gaisā uzsviestu cepuri. Pat ar lodi es apņemtos to sašaut!» Leibnieks gan tam negribējis ticēt ne traks, ka saimnieks varot nakti sašaut lidojošu cepuri. Tādēļ salīguši uz tikpat lielu summu, cik saimnieks paspēlējies. Labi. Pienācis vakars. Tapis tumšs. Kāds uzviedis cepuri gaisā un saimnieks izšāvis . . . Bet viņa draugs mudīgi aizskrējis cepurei pakal. Tā nebijusi sašauta, tādēļ draugs ar kādu urķi mudīgi izgrūdis cepurei caurumu un piensesis žīdam, slavēdams aprīnojamo šāvēju. Žīds arī brīnījies, brīnījies, bet, neko darīt, maksājis tikai salīgto summu ciet. Bāžot roku kabatā, žīds tur sataustījis kādu sakaltušu klinģeri. Izvilcis no kabatas, žīds to rādījis saimniekam, teikdams: —
Ui, saimnieks, ja jūs šito varet sašaut ar lodem, tad tas

nekas, bet ja jūs vinu varet sašaut ar skrotēm, tad es jums maksāse divreiz tik liele sume, ka samaksāje jau. Bet tad noteikume ir tāde: jums vesele skrosu lādine ir jāizsaun caur klingere caurume!» Žīds tā cerējis atgūt pazaudēto naudu dubultīgi. Saimnieks apņēmies arī to izdarīt, lai tik žīds sviežot kliņģeri gaisā. Leibnieks arī it priecīgi sviedis kliņģeri gaisā. Saimnieks izšāvis. Tagad žīds gājis pats kliņģerim pakal. Un — kā par brīnumu — tas nebijis sašauts ne ar vienu skroti. Tā tad, pēc žīda domām, viss lādiņš izšauts cauri. Žīds atkal brīnījies, brīnījies un skābu ģīmi maksājis savas pazaudētās dubultīgās derības. Pēc ilgāka laika saimnieks ar žīdu atkal satikušies. Žīds bijis galīgi nokaunējies, laikam, nu sapratis, ka var arī kliņģerim garām šaut. Tādēļ nokaunējies noteicis: «Ja, uz spēlēšanu ar naudem es esmu ķeners, bet uz sausanem es esmu tik mulke, kā vece zābake stilbe!»

Uzrakst. Rob. Kļaviņš, Taurkalnes pag.
Teic. M. Dātavs. 59 g. v.

1932.

Kādā lauku krogū visu nakti notikusi trumpošana uz naudu. Kāds, kas labi pelnījis, taisās aiziet, bet pārējie nelaiž. «Pie labākās gribas, draugi, es nevaru. Ir jau pusnakts pāri, rītu svētdiena, un man jāiet pie dievgalda», šis saka un aiziet.

Karlis Bukums, Rīgā.
LFK 23, 2438.

1933.

Kādā krogū reiz pie pilna galda sēdējuši un trumpojuši daži veči. Bijusi jau pilnīgi tumša nakts. Te kāds pie galda aizsnaudies, tas pilnīgi saprotams. Citi rāvuši vien tālāk. Tomēr večiem savā jautrajā sabiedrībā arī iekritis prātā izjokot aizmigušo. Tie nodzēsuši visas ugunis un sākuši kliegt un grūstīties, it kā spēlētu kārtis. Aizmigušais no trokšņa uzmodies un sācis vaimanāt: «Ak, mans acu gaišumiņš, ak, mans acu gaišumiņš!» Citi to neievērojuši un pa tumsu trumpojuši tālāk. Uzdedzinājuši sveci un atraduši veci bālu ar aukstiem sviedriem no bailēm pārklātu, jo domājis, ka esot akls.

K. Streņģe.

3. DAŽĀDI KROGA VIESI.

1934.

Reiz kāds dzērājs iznācis no kroga un, ieraudzījis pilnu mēnesi, sacījis: «Viņš tikai reiz par mēnesi ir pilns, bet es katru dienu.»
A. Saliētis.

1935.

Braucis vecais krusttēvs kopā ar savu krustdēlu. Piebraukuši pie kroga, kurā krusttēvs domājis drusku zirgu atpūtināt, un izsaucies: «Krustdēl, saki tpru, es nevaru izsacīt!»

Galēju Anna, no Valkas apr., Lejas pag.

1936.

Kāds puisis bijis ļoti liels dzērājs un nevarējis noturēties neiegājis krogā, ja tam bijusi nauda. Vienreiz, ar piecām kapeikām kabatā, viņš nolēmis sevi pārbaudīt un paiet krogum garām. Gŗūti jau nu gan nācies, bet paiet pagājis. Aizgājis līdz stadulai un apskatījies, ka krogus jau garām, priecīgi noteicis pie sevis: «Tā, brāl', tu to pārbaudījumu izturēji teicami. Par to ej tagad iekšā un dzer par visām piecām kapeikām!»

Heisteru Biruta, no Rīgas.

1937. Voi tau daudz ielējai?

Divi zemnieki brauc no pilsētas un apstājās krogū. Viens grib ieliet ķēvei ūdeni un prasa otram: «Voi tau daudz ielējai! Voi tad daudz nelies'?»

Otrs atbild: «Tev nevaidzai liet, ķēv' jau vēl slapjš!»

«Bet es jau vēl nemaz nelējai!»

«Prokvost! nu ko tad tu ķircinājies!»

V. Purite.

1938.

Divi kaimiņi dzer krogū. Viens no viņiem lej glāzītēs: kaimiņa glāzīti nepilnu, savu — pilnu. Savu glāzīti lejoj, tas vienmēr iesaucas «uch!» it kā tas nejauši būtu gadījies. Otrs kaimiņš, noprazdams, kas par lietu, jautā kaimiņam: «Klausies, kaimiņ, vai tu man arī reiz nevarētu ieliet ar to «uch»?»

Jūlijs Egle, Jēkabpils apr., Zalves pag.

1939.

Divi zemnieki iegājuši krogū un sākuši dzert. Viens ieteicies: «Klausies, brāl', tev nevajag vairāk dzert, tu jau piedzēris!»

— «Bet, jān, tu jau vakar dzēris, dod tad man to šnabi, jo šodien tu reibsti!»

Uzrakst. K. Strazdiņš.
Noklausīta kuģi.

1940.

Kādreiz ceļa vīri kādā krogū iesākuši dzert. Bijuši jau krietni sadzērušies, kad gājuši dzirdīt zirgus. Paņēmuši kādu spaini, kuņā domājuši esam ūdeni un ienesuši stadulā. Spainī bijis spirts. Padzirdījuši zirgus un gājuši atpakaļ krogū.

Pēc kāda laika, kad nākuši jūgt zirgus, redzējuši, ka viens zirgs gul izstiepies. Ņēmuši un tūlīt plēsuši ādu nost. Kad āda bijusi noplēsta, zirgs uzcēlies. Nu tikai atgīdušies, ka zirgam iedevuši spirtu, jo krodzinieks sācis zudušo meklēt.

Jānis Bērtulis. Blomes pag., Kalna-Brutuļos.
LFK 528, 262.

1941.

Reiz kāds saimnieks, no muižas mājā jādams, iejājis krogū. Kamēr šis dzer savu ma'ku, garnadzis noņēmis šā zirgam sedlus. Saimnieks iziet, redz, ka sedlu trūkst, Ko nu darīt? Saimnieks bijis stipri apķērīgs, iegājis krogū un teicis: «Nu būs jādara tāpat kā manam tēvam!» Garnadzis pārbijies. Izmanījies pa durvīm un atlicis sedlus atpakaļ. Vēlāk saimnieks iziedams redz, ka zirgs ir kārtīgi atkal apsedlots, priecīgu prātu tas kāpj murgurā, lai jātu uz mājām. Laudis ziņkārīgi prasa: «Ko tad tu īsti būtu darījis?» — Nu, to pašu, ko mans tēvs, būtu bez sedliem jājis uz mājām!» Garnadzis vai pirkstus kož nost.

Uzrakst. V. Rožkalne, Uguņu Bērzmuižā.
Teic. Gertrūde Biškeberga. 66 g. v. Upesgrīvas pag., Uguņciemā.

LFK 712, 171.

1942. Kā ceļinieks braucis stadulā.

Kādu reizi braucis kāds ceļinieks un braukdams apgūlies. Bijusi jau nakts, un zirgs lēni čāpojis uz priekšu.

Vajadzējis jau būt kādam krogum, bet zirgs vēl aizvien esot gājis un gājis. Tā kā zirgs visu dienu neesot bijis dzēris, tad, ejot gar kādu ezeru, tas nogājis no ceļa un piegājis pie ezera padzerties. Ceļnieks, juzdams, ka zirgs apstājies, sācis to, tāpat gulēdams, dzīt uz priekšu. Zirgs esot pagājis kādu gabaliņu un atkal apstājies. Ceļnieks esot nodomājis ka zirgs ejot stadulā, un no jauna to sācis dzīt: «Nū, nū, nū,!.» Tagad zirgs esot bridis arvienu dziļāk ezerā, kad ūdens sācis jau smelties vāgos, tikai tad ceļnieks pamodies. Bet bijis jau par vēlu: zirgs peldējies, vāgi grimuši dzelmē. . . Ceļniekam vajadzējis izlekt un peldus sasniegt krastu, bet zirgs nogrimis dzelmē.

Uzrakst. Kārlis Kupcis, Mores pag.

Teic. Kārlis Jansons, Mores pag.

LFK 672. 877.

4. KRODZINIEKS UN ZAGLI.

1943.

Viens vīrs izmācījies par smalku zagli. Visi zinājuši, ka viņš dikti labi māc zagti. Par meistara zagli vien viņu saukuši. Tā arī bijis, viņš varējis nozagt, ko tikai vien viņš iedomājies, bet pieķert, ka viņš būtu zadzis, to nevarējis neviens pats.

Vienā krogū dzīvojis dikti bagāts un lepns krodzinieks. Tas arī brīnījies par meistarzagli, ka viņš tik smalki var apzagt. Prasījis, lai pastāsta viņam arī. Krodziniekam bijis dikti dārgs pulkstens. Zaglis noskatījies, ka tas jau viņam būtu smalks ķēriens un teicis krodziniekam, lai viņš tam pieliecas tuvāk, tad viņš izstāstīs. Tā dikti jau nevar stāstīt, ka vēl kāds neizdzird no citiem arī, tad var iziet slikti. Krodzinieks pieliecies un klausījies, ko tad nu viņš tam stāstīs. Kamēr krodzinieks pieliecies viņam kļāt un klausījies, tikmēr zaglis paņēmis viņam pulksteni un krodzinieks palicis tukšā. Nu viņš zinājis, kā to izdara.

Uzrakst. A. Korsaks, Ezeres pag., Dreimaņos.

Teic. Jānis Fogulis. 73 g. v., Ezeres pag.

LFK 647. 1670.

1944.

Polītis reiz krogū ieraudzījis skursteni desas žāvējoties. Projām ejot, viņš paņē sev tās desas, atstāj tik

pašu lielāko un saka: «Nu ardievu, krogus papa! Tev tas resnais debess tēvs, man tie sīkie eņģeliši!» Vēlāk tik krodzinieks apskatās, kas tas par debess tēvu.

Uzrakst. Miķelsonu Pēteris, no Kokneses.

Teic. E. Miķelsone, 70 g. v., no Kokneses.

5. DZĒRĀJU LIELIBA.

1945.

Divi iedzērušies saimnieki sākuši lielīties, kam labāks zirgs. Pirmais teicis: «Ēs ar savu zirgu nobraucu no Rīgas līdz Cēsīm pa divām stundām.» Otrs padomājis un iesācis: «Reiz Cēsīs biju iemetis, iejūdzu zirgu ilksis otrādi, nobraucu piecas verstis un tad tikai pamanīju!» — «O, es tam neticu», pirmais šaubījies. Otrs atbildējis: «Ēs tev ticēju uz simts verstīm. bet tu man netici uz piecām!»

Uzrakst. Vilis Druģis.

Teic. brālēns, Cēsīs.

1946.

Vienreiz Piebalgā trīs dzērāji saderējuši savā starpā. Viens sacījis, ka šis atnesīs no bērkkambara cilvēka galvas kausu, bet otri divi teikuši, ka viņš to neizdarīs. Viņi saderējuši uz kurvi alus. Puisis ātri pa ceļu gājis uz bērkkambari. Bet otrs dzērājs sataisījis un aizskrējis taisni pār purvu uz bērkkambari, pirmajam priekšā. Atnācis pirmais, sameklējis vienu galvas kausu, bet te otrs no kakta saucis: «Ēj, neaiztiek to, tas ir mans galvas kauss!» Tagad dzērājs meklējis otru galvas kausu un pirmo nosviedis atpakaļ bedrē. Kā nu šis paņēmis otru galvas kausu. tū tas kliedzis atkal no kakta: «Neņem, tas ir manas sievas galvas kauss!» Dzērājs sviedis arī to galvas kausu kaktā un meklējis trešo galvas kausu, bet no stūpa kliedzis: «Neņem, tas ir manas meitas galvas kauss!» Dzērājs nosviedis arī šo zemē un meklējis citu. Bet no stūpa saucis atkal: «Neņem, tas ir mana dēla galvas kauss!» Nu dzērājs pārskaities un sviedis ar pēdējo galvas kausu stūrī, pēc tam pats aizskrējis uz krogu. Aizskrējis krogū, tas izstāstījis savu notikumu un pēdīgi prasījis: «Kur ir trešais dzērājs?» — «Nu, tas jau aizgāja tevi baidīt, vai tu viņu nemānīji?» Trešais dzērājs tomēr nenācis.

Beidzot abi dzērāji gājuši uz bērķambari un meklējuši savu draugu. To arī atraduši guļot bērķambarī stūrī. Galvas kauss tam bija trāpījis taisni pa galvu. Pēc kāda laika nosisto atreibinājuši (atmodinājuši), aizgājuši uz krogu un dzēruši tālāk.

Uzrakst. Pēteris Bozis.

Teic. Līze Skuja, 78 g. v., Kosas pag.

LFK 279, 3864.

Tas pats no Rūjienas, tikai šajā variantā baidītājs no dabūtā spēriena heigts.

«Uguntiņa». 1929. g.

6. DZĒRĀJS CEĻĀ UZ MAJĀM.

1947

Reiz dzīvojis viens vecis. Tas bijis milzīgs dzērājs. Visu naudu nodzēris. Reiz tam sieva iedevusi govi, lai aizvedot uz tirgu un pārdodot. Bet par naudu lai nopērkot maizi. Vecais ņēmis un visu naudu nodzēris. Vēlāk, kad reibums izgājis, tad tik sapratis, ka nu būs slikti no sievas, tāpēc nodomājis iet slicināties. Otrs dzērājs noklausījies, ka šis ies slicināties, aizgājis līdzī un noslēpies krūmos. Vecais nostājies pie upes malas un teicis: «Novēlu savu dvēseli Dievam!» Otrs dzērājs no krūmiem šim atbildējis: «Tā dvēsele man!» Vecais teicis otrreiz to pašu, bet no krūmiem atkal atbildējis: «Tā dvēsele man!» Vecais teicis vēl trešo reizi: «Novēlu savu dvēseli Dievam!» Bet no krūmiem atbildējis: «Tā dvēsele pieder man!» Pēc tam dzērājs teicis: «Pūt p... ļā-ā, pūt p... ļā!» Bet nenslicinājies vis, jo negribējis savu dvēseli atdot velna n.

Uzrakst. Pēteris Bozis.

Teic. Līze Skuja, 78 g. v., Kosas pag.

LFK 279, 3865.

1948.

Kādu rītu vēl krēslā no krogus nācis piedzēries vecis. Ceļā bijis nolūzis koks, apmēram cilvēka augstumā. Vīrs sabijies un domājis, ka sieva stāv uz ceļa ar slotas kātu un grib šim sist ar to. Šis iebēdzis mežā un apmaldījies.

J. Stenders, Valmieras latv. pam. skolā.

LFK 584, 454.

1949.

Viens piedzēris vīrs nācis no krogus mājā. Ieraudzījis uz ceļa seglus, pacēlis un pārlicis pār pleciem. Pagājis tādu gabaliņu, te jutis, ka viens ar mīkstu, mītru mēli laiza tam ausi. Vīram viss dzērums tūlīn pārgājis. Viņš nosviedis seglus zemē. Nu tikai redzējis, ka dzērumā seglu vietā no ceļa pacēlis sumi.

Irma Medne, Rīgā.

LFK 32, 3381.

1950.

Viens sīkstulis gājis kazu pirkēt. Viņš mīlējis iet krogū. Nopircis kazu, viņš to vedis mājās. Piesējis kazu ārā, pats iegājis krogū. Kamēr šis krogū, tikmēr citi paņēmuši kazu un pārmainījuši to pret buku. Vīrs iznācis no krogus, paņēmis buku un vedis mājās. Pārvedis mājās, licies gulēt. No rīta gaidījis, kad viņam nesīs kazas pienu dzert. Ienākusi kalpone un teikusi, ka neesot vis kaza, bet buks. Vīrs palicis dusmīgs un gājis skatīties. «Patiesi, buks!» viņš iesaucies. Viņš gribējis vest atpakaļ, ka viņu tā piekrāpuši. Citam viņš neļāvis vest, bet vedis pats. Vezdams kazu, tas iegājis krogū. Citi pārmainījuši atkal buku pret kazu. Iznākdams no kroga, paņēmis kazu un vedis uz tām mājām, kur kazu pircis. Aizvedis tur dusmīgs, ka esot tā piekrāpts. Beigās tas noteicis: «Jā, lai ar nopērk buk par kaz', bet pašdarīšan patiek pašdarīšan.»

Alide Pulekste, Talsu valsts vidusskolā.

LFK 230, 2994.

1951.

Dikļu pagastā, Vintēnu mājā kāds vecis piedzēris, zīmu iekritis upē un neticis laukā. Viņš nu sācis skaitīt: «Kungs, kā tev tīk, ar man' tā dari» un «Dievs labi dar' ko darīdams!» Pār tiltu braucis saimnieks un ieklausījies, ka kāds kautkur skaita pāršas. Gājis lūkot. Atradis veci un izglābis no nāves.

Uzrakst. Kārlis Bukums, Valmierā.

Teic. Folkrotu Liene, 78 g. v., Ternejas pag., Rūjienas dr.

LFK 23, 9139.

1952.

Viens zemnieks bijis liels dzērājs. Kādu dienu krietni piedzēries un vakarā nācis uz mājām. Pa ceļam iekūlies

lecekļos. Stikli sākuši plīst, bet šis nodomājis, ka ledus. Gājis tālāk un iekāpis ecēsās. Zābaki aizķērušies ecēšu zobos, un šis ar zeķēm vien izsprucis laukā. Mājās stāstījis: šodien gan es esmu brīnumus piedzīvojis: tādā siltā laikā ūdens sasalis, iekāpu iekšā, džingstēja vien! Pēc tam kāds man iekērās kājās un novilka zābakus.»

Otrā dienā saimniece atradusi i zābakus, i saplēstos lecekļu stiklus.

Uzrakst. R. Čubis.

Teic. vecmāmiņa, 79 g. v., Abguldē.

1953. (var.)

Kāds piedzēries saimnieks naktī uz māju ejot iekāpj ar stikliem aplātus lecekļos un brīnās: «Eku brīnums! Vēl tikai augusts, un diķis jau aizsalis!»

Skujiņu Austra, no Vidrižu pag.

1954. (var.)

Mežsargs Kricniks no kroga mājās nākdams, gar «dri-puža» logiem gažām streipuļodams, nosaka: «O! Te jau diķis aizsalis augstā!»

Olga Grīne, no Majoriem.

1955.

Vīrs ar sievu brauc no tirgus mājās. Vīrs galīgi piedzēries un izmet sievu no ratiem, braukdams pa grāvjiem. Ļaudis un sieva tagad ņemas kliegt un bārties, bet vīrs mierīgi nosaka: «Lai viņi, sieviņ, runā, ko viņi grib, mēs tik braucam!»

Uzrakst. Austra Skujiņa.

Teic. Podnieks, Vecsaulē.

1956.

Viens saimnieks braucis reiz tā ap pašu pusnakti no kroga uz mājām. Tīcis pie kapsētas, viņš redzējis: braukusi pretī melna kariete, ar četriem melniem zirgiem priekšā, un melns kučieris sēdējis uz «bukas». Saimnieks uzšāvis zirgam, bet kariete turējusies šim blakus vien. Aiz bailēm vīram pat cepure nokritusi . . .

Te, par laimi, tuvējās mājās iedziedājies gailis, un kariete nozudusi.

Skujiņu Austra, no Vidrižu pag.

7. DZĒRAJS GRĀVI.

1957.

Kāds saimnieks, iedams no krogus uz mājām, iekritis grāvī. Mocījies, mocījies, bet nekādi nevarējis tikt no grāvja laukā. Te tas izdzirdis, ka baznīcas tornī pulkstens jau nosit divi. Nabadziņš nopūtis: «Grūti laiki! Iešu mājā! Vecene atkal teiks, ka es ilgi pa krogu dzīvoju.»

Teic. A. Upenieks, no Jelgavas.

1958.

Divi piedzērušies vīri gājuši pa ceļu. Viens no viņiem iekritis grāvī. Otrs stāvējis uz ceļa un gaidījis, kad draugs rāpsies no grāvja ārā, bet nevarējis sagaidīt. Beidzot tas ieteicies: «Ei, draugs, vai esi mēms vai nomiris? Ja esi nomiris, tad nekā, bet ja esi mēms, tad pasaki.»

Elza Dauberga, no Viskales pag.

1959. Da eļļē beju!

Kāds dzērājs visu nakti nogulējis savu dzērumu kādā grāvī. Rītā pašlaik taisījies iet mājās, kad saticis vienu draugu. Tas šim prasījis: «Da kur ta' tu biji?» Šis tikai atrūcis vien: — «Da eļļā beju!» — «Kā tad tur nu iet?» — «Da kai jov labi šit, tai labi tur. Mūsu brōļi sāž pī golda, spēlē kōrtis, īdzeļ, uzdzīž dzīsmu. Da miusu brōļim labi šitā, labi tur!»

Uzrakst. P. Vanags, Rigā.

Teic. Trepēņu Stumbris, 38 g. v., Daudzēsē.

LFK 618, 255.

1960. Kā var ellē nokļūt.

Drabiņu Jēcis nācis katru vakaru no krogus gluži pilnā. Kādu vakaru tas nespējis noturēt līdzsvaru un ievēlies grāvī. Gaņām gājis otrs, drusku mazāk dzēris, bet arī ievēlies turpat grāvī. «Velnš pa kaklu!» noņurdējis svešais un izrāpies aizgājis. Arī Jēpis izrāpies iz grāvja. Aizkūlies kaut kā mājā un no rīta teicis: «Ēs. nākdams no krogus, iekritu ellē un satiku pašu velnu, kuņš man kaklu gribēja nogriezt!»

Uzrakst. V. Skuja, Lielvārdes pag.

Teic. A. Graudiņa, Jumpravā.

1961. Dzērāja nelaime.

Kādu vakaru viens ceļinieks gājis uz mājām. Bijis arī krietni iemetis. Kādā vietā, iedams pa ceļu, iekritis grāvī. Saņēmis dūšu un gribējis tikt no grāvja laukā, bet nevarējis. Izmēģinājies vēl kādas reizes, bet kā nekā, tā nekā. «Nu, tad sasodīta būšana, nevarēs vēl ne no nieka grāvīša tikt laukā!» sirdijies vecais. Kā ticis drusciņ uz priekšu, tā viens pie pleciem klāt un rauj atpakaļ. Apskatījies visapkārt: neviena nekur neredz — un no grāvja ārā netiek. Bet kā tad tas tā var būt, ka grāvī iekšā ienāca tik viegli un ārā tikt pavisam nevar. Pagājis kādus soļus uz priekšu un tad mēģinājis tikt ārā. Bet arī tur nav varējis tikt. «Nu, tad jūpis, vai tad nu tīri tā būs, ka nevarēs tikt no grāvja laukā!» Ieķēries ar abām rokām grāvja zālē un gandrīz jau ārā bijis, bet, par nelaimi, viena kāja slidējusi, un atradies tas garšlaukus grāvja dibenā. Ieķēries atkal ar abām rokām zālē un kāpis. Bet šoreiz zāles iznākušas ar visām saknēm no zemes un no kāpšanas atkal nekas neiznācis. Tagad ceļinieks nemēģinājis nekur kāpt, bet gājis pa grāvi tik tālu, kamēr tas izbeidzies. Tur no grāvja ārā tikt bijis ļoti viegli, jo grāvis izbeidzies kādā ielejā, kur atradies arī linu mārks. Mārka malā atradušies akmeņi, kas lietoti pie linu slodzīšanas. Trīs akmeņi bijuši diezgan paprāvi, tamdēļ savelti atsevišķā čupiņā: divi apakšā un trešais virsū. Šie akmeņi gājējam izlikušies kā trīs miroņu galvas, kas cita uz citas lekušas. Ceļinieks nedrīkstējis tuvāk iet, jo bijis bail. Nometies ceļos un sācis skaitīt tēvreizi. Ar skaitīšanu nu gan diez' kā neveicies. Bet ar lielām pūlēm izskaitījis gan. Tagad paskatījies uz miroņu galvām. Tās lekušas daudz lēnāku kā agrāk. Tas ceļiniekam devis drosmi. Viņš saņēmis dūšu un gājis miroņu galvām garām, nemaz uz tām neskatīdamies. Garām nu gan bijis laimīgi. Kad aizgājis mājās, tad bijis cauri slapjš kā žurka. No rīta viņš gājis skatīties, kas vakar tur par ēriem bijuši. Triju miroņu galvu vietā atradis paša pavasar' sakrautos akmeņus. Aizgājis apskatīt arī to vietu grāvī. Bet arī tur nekas nebijis redzams, tikai izrautais zāļu kušķītis.

Uzrakst. Kārlis Kupcis, Mores p., Mazratniekos.

Teic. Jānis Kupcis, 58 g. v., Morē.

LFK 672, 859.

1962.

Viens piedzēris vīrs gulējis ceļmalā. Nācis gaļām krievu mācītājs un teicis: «Dievs svētī kalpa Andža dvēseli, maizes, putras paēdušu un pašu pagalam klāt nosprāgušu!»

Irma Medne, Rīgā.

LFK 32, 3173.

1963.

Vienreiz no tirgus vēlu nācis viens vecis. Bijis jau vēls. Šis bijis briesmīgi piedzēries un nokritis uz grāvja malas zemē. Sācis taisīt pīpi. Uztaisa to un nu grib iet tālāk, bet nekust. Šis nu domā, ka kāds tur aiz mēteļa. un krāvis vienreiz ar spieķi. Bet nu nevar un nevar tikt augšā. Sācis blaut. Cilvēki, kas turpat tuvumā dzīvojuši, dzirdējuši arī. Atnākuši un atraduši veci pavisam nobijušos. Bet tad ta bijuši lieli smieklī, kad atraduši, ka vecis uztupies uz mēteļa stūra un netiek augšā.

Jūlija Skujiņa, Rīgas sk. inst., no Blomes pag.

LFK 702, 6.

8. DZĒRĀJS MAJĀ.

1964.

Kāds saimnieks stipri piedzēris nācis vakarā no krogus mājās. Viņš iegājis rijā, iebāzis galvu rijas krāsnī un aizmidzis. Nakti pamodies un brīnīdamies iesaucies: «Kur gan es tagad atrodos? Visapkārt manīm sienas. Nu droši vien būšu vai pašā ellē iekūlies.»

E. Kurme, no Rīgas.

1965.

Kāds piedzēries iekūlies kaimiņu mājās un lūdzis naktsmājas. Šie ļāvuši arī pārgulēt. Pa nakti gājis ārā, bet nevarējis sameklēt durvis. Beidzot sagrabstījis skapja durvis, attaisījis tās un brīnījies: «Tavu brīnumu, silts un tumšs, nevienas zvaigznītes un debesis var ar roku aizsniegt!»

Uzrakst. R. Čubis.

Teic. vecmāmiņa. 79 g. v., Apguldē.

1966.

Puisis pārnācis no krogus vēlā vakarā. Visi ļaudis jau bijuši apgūlušies. Puisis nu tāpat pa tumsu meklējis va-

kariņas. Uz plīts arī atradis nolikto putras blodu. Putrā bijuši sabiruši daudz prusaku, kuņus puisis dzērumā noturējis par zirņiem. No rīta viņš prasījis meitai, vai vēl neesot tā vakarējā zirņu zupa, tā esot bijusi ļoti garda!

Uzrakst. O. Dūte, Melluzos.

Teic. L. Upīte.

1967.

Divi pušelnieki ziemas svētku saņemšanai iegādājušies kopēji pudeli «balzona», ko pagaidām nolikuši pieliekamā kambarī uz loga, uz kuŗa atradusies arī trāna pudele zābaku smērēšanai. Ziemas svētku rītā, jau labi agri, veiklākais piecēlies, paņēmis pudeli un glāzi, piegājis pie drauga gultas, to Malienas dialektā priecīgi uzrunādams: «Kas ir, Joška, idzersam nu balzumīras!» un sniedzis šim pilnu glāzi ar brūnu šķidrumu. «Itis jau tods ko trānas!» Ierunājies gulētājs, atraugās rīstīdamies. «Trānas gan!» apstiprinājis arī otrs, kas, pārbaudīšanas pēc, arī savu glāzi izdzēris.

Ed. Lukss, Kalncempu pag.

9. DZĒRĀJI, SPOKI UN MIRONI.

1968.

Veduši mironi uz kapiem. Tas nebijis vis nomiris, bet tikai pamiris. Veduši garām krogam. Vīri iegājuši krogū iedzert. Mironis pamodies, arī iegājis krogū un teicis, lai dodot viņam arī iedzert. Visi nobijušies un bēguši prom.

Irma Medne, Rīgā.

LFK 32. 840.

1969.

Reiz veduši mironi uz kapiem, bet vedēji bijuši piedzēruši un nemanījuši, ka zārks izkritis. Aizbraukuši līdz kapiem, skatījušies, zārka nav. Braukuši atpakaļ meklēt. Ceļā satikuši žīdu un prasījuši tam, vai šis neesot redzējis kādu līķi.

«Kā nē, redzēja gan: likums pie Pekstinem (mājas vārds) uz celes!»

Uzrakst. E. Puriņš. Ievākta Saikavas pag.

Teic. Em. Puriņa.

1970.

Kāds cilvēks stipri iereibušā stāvoklī gājis gar Laidzes kapiem. Bijis vējains laiks un pavāja mēnešgaisma. Bērzi pie kapiem vējā stipri locījušies un viens no tiem stipri čikstējis. Pie kapiem ceļmalā bijis verstes stabs. Cilvēks tur apstājies un sācis klausīties čikstoņā. Viņš noturējis verstes stabu par cilvēku un sācis ar to runāties, domādams, ka skaņa nāk no tā un ka tas viņam ko saka. Nevarēdams «jocīgā vīra» domas nekā saprast, gājējs sācis to mētāt dubļiem. Majās pārgājis, ceļinieks stāstījis par savādo vīru pie Laidzes kapiem. Mājnieki no rīta gājuši brīnuma vietu skatīties un atraduši, ka verstes stabs visapkārt dubļiem nomētāts.

K. Priekule, Talsu valsts vidusskolā.

LFK 230, 2981.

1971.

Lukstiņu papa bijis krietns iemetējs. Tā reiz atkal tas krogū pravījis, pravījis dūšu, kamēr nakts klāt. Bet nu kā par nelaimi, uz māju bijis jāiet caur kapsētu. No sākuma gan Lukstiņu papa bailojies, ka tikai ķēmi vien nerādotes, bet vēlāk saņēmis dūšu un gājis vien. Pusceļu nogājis tīri labi, bet tad tas sācis jūst, ka iešana top aizvien grūtāka, nevarējis vairs lāgā ne soli paspert. Jau šis sācis skaitīt tēvrciži. Bet pēc pāris soļiem ķēmi norāvuši Lukstiņu papu aiz kājām pie zemes. «Kungs, Jēzus, stāvi klāt!» šis vēl bailēs nomurminājis un turpat aiznīdzis. Pamodies tikai otrā rītā, kad saulīte jau bijusi gabalā. «Ka tevi velns! kā man tās bikses nokritušas!» šis pukojies, «bet gruntīgi līdz kājām!»

Uzrakst. K. Knope, Valkā.

Teic. Anna Šunka, 76 g. v., Valkā.

1972.

Kāds varen drošs un spēcīgā stiprs saimnieks tumšā naktī iereibis nācis no krogus mājās. Ceļš vedis gar kapsētu. Kad saimnieks nonācis pie kapsētas, uz ceļa tam nostājies melns velns un nelaidis to garām. Saimnieks izrunājies gan ar labu, gan ar ļaunu, lai laižot viņu garām, bet velns ne par ko nelaidis. Beidzot taču neatlicis nekas cits, kā cīnīties ar pašu velnu. Saimnieks cīnījies uz dzīvību un nāvi. Cīņa bijusi sīva un gaļa, tomēr saimnieks galu galā velnu

uzvarējis un saplēsis to gabalos. Tikai uz rīta pasi saimnieks pārnācis mājās pavisam nokusis, bez cepures, saplošītām drēbēm un asiņainu, saskrāpētu seju un rokām. Velns ar saviem asajiem nagiem esot briesmīgi skrāpējis. Otrā rītā mājas ļaudis gājuši skatīties saplēsto velnu. Bet velna vietā pie kapiem atraduši labi lielu kadiķa krūmu, kuŗš bijis izrauts ar visām saknēm no zemes un saplucināts gabalos.

Uzrakst. A. Uķe, Talsu valsts vidusskolā.

Noticis Jaun-Piebalgas pag.

LFK 4049.

1973.

Reiz dzīvojis viens milzīgi drošs puisis. Reiz krogū sagadījušies vairāki puisi, un nu saderējuši tie ar drošo. Drošajam vajadzējis atnest vienu miroņu galvas kausu. Vecos laikos bērķambaros bijušas bedres, kuŗās bijuši galvas kausi. Puisis arī aizgājis uz bērķambari, paņēmis vienu galvas kausu un gribējis iet uz krogu. Tad viens no kakta sacījis: «Neņem, tā ir mana tēva galva!» Šis to arī noliecis un paņēmis citu. Tad atkal no kakta atskanējusi balss: «Neņem, tā ir manas mātes galva!» Puisis paņēmis trešo. No kakta skanējis atkal: «Neņem, tā ir mana dēla galva!» Cik galvas kausus puisis arī neņēmis, katru reizi no kakta teikts, ka tas ir viņa radnieka galvas kausi. Beidzot puisis sviedis ar pēdējo galvas kausu kaktā. Tur bijis paslēpies aunu zaglis ar aunu. No sviestā galvas kausa auns sabijies un sācis nejauki skriet. Puisis, to dzirdēdams, aizskrējis uz krogu. Uzrakst. Pēteris Bozis.

Teic. Līze Skuja, 78 g. v., Kosas pag.

LFK279,3701.

Var.. LTA 1946.

1974. Nāve aiz lielības.

Krogū, vēlū vakarā, dzēruši veči un nolīguši, kas no viņiem varēs bez uguns naktī iziet caur kapsētu. Salīguši un pēc krietnas «čarkas» devušies prom. Bijuši pavisam trīs gājēji. Pirmais mēģinājis. Nakts bijusi tik tumša, kā maiss. Te piepēži tas izdzirdējis tuvojamies no muguras savādu troksni un meties no bailēm bēgt. Nabadziņš nodomājis, ka velns jeb kāds cits skrien viņam no muguras. Noskrējis 5 vai 6 verstis, tas aiz bailēm nokritis. No rīta to atraduši beigtu. Vainīgais bijis vērsts, no-

maldijies no vēršu pulkiem, kuŗi pa dienu dzīti uz pilsētu. jo toreiz dzelzceļa vēl nebijis.

Fr. Miķelsons, no Ainaziem.

10. DZĒRAJAS SIEVIETES.

1975. Zariņiete.

Krogu ienāk Zariņiete. «Labdien, labdien, krog' pampus, vai še bī mans vīrs Zariņš?» — «Bī gan.» — «Ko viņš še darī?» — «Par vērđiņu brandvīna dzēra.» — «Ak tu, zēvels tavā riklē, bērņiem mājās nav maizes, ko kost, viņš dzeŗ par vērđiņ brandviena! Nu, ka viņš par vērđiņu, es par marku».

J. Rainis. No krājuma «Mazie duņduri».

1976.

Ildzenieši, vīrs ar sievu — abi, mīlējuši krogū iedzert. Līdz pirmos rudzus pavētījuši, tā vīrs rudzu maisiņu pār muguru un uz Ildzenes krogu projām. Kamēr vīrs Ildzenes krogū, sieva arī, vīram nezinot, rudzu maisiņu uz sien sev mugurā un pati zirgam mugurā, jāŗ uz Zeltiņu krogu. Uz ceļa cilvēki teikuši saimniecēi, kamdēļ tad šī turot maisiņu mugurā, lai liekot uz zirga. Bet tā atbildējusi: «Ķīvam jou nu manim grouts, kua tod maisas vil viersā liķs. Lobuak turrešu es.» —

O. Timans, Alsviķu pag., Timanos.

LFK 41, 651.

1977. Mazais krodziņš.

Stāsta, ka vecos laikos bijuši lieli dzērāji. Tad dzērušas pat sievietes — visas vecās vecenītes.

Tos laikos dzīvojuši vecs tētiņš un veca māmiņa — abi ļoti lieli dzērāji. Tie pastāvīgi bijuši krogū un dzēruši. Vecīši nosprieduši ierīkot mājās mazu krodziņu, jo līdz lielajam krogum bijis liels gabals ko mīdrīt. Tā ierīkojuši arī turpat gulta zem ķīpas krodziņu. Bet pāri vēl bijis palicis vesels petuks. Vecīši gribējuši iztaisīt lielu peļņu un tāpēc par velti nemaz nedzēruši. Kad petuks bijis pie tētiņa, tad šis gājis pirkt pie māmiņas. Bet, kad petuks bijis pie māmiņas, tad tā gājusi pirkt pie tētiņa. Un tā

nu vecīši dzēruši dziedādami dienām un naktīm par vienu pašu petuku.

Pagājis kāds laiks — un krodziņš tukšs. Bet petuks tāpat dzīvs. Tagad tētiņš brīnojas, kā tas tā nācies? Tak par velti nemaz neticis dzerts, bet peļņas nekādas. Māmiņa atkal pērusi petuku, ka tas vien esot vainīgs, jo šos esot izputinājis.

Uzrakst. J. Maršans, Kalsnavas Gribēnu pam. sk.

Teic. L. Landbergs, 43 g. v., no Kalsnavas.

LFK 160, 126.

1978. (var.)

Vīrs ar sievu gribējuši viegli padzīvot. Lai nebūtu grūti jāstrādā, tie atvēruši krogu un nolēmuši, ka precī pārdos tikai pret «tīru» naudu. Reiz vīrs atradis kabatā 10 kapeikas un tūliņ steidzies pie bufetes pēc «šnabiša», samaksājis sievai tās 10 kapeikas un iedzēris. Pēc kāda laika atkal sieva gājusi pie bufetes un prasījusi par 10 kapeikām vienu «šnabiiti». Vīrs, dabūjis 10 kapeikas, atkārtojis to pašu. Pēc neilga laika krogu tā abi izdzēruši sausu. Sārēķinot ieņēmumus, izrādījies, ka, atskaitot tās 10 kapeikas, kase bijusi gluži tukša. Nu abiem bijis lielu lielais brīnums, kā var izdzert krogu, bet kase tukša.

Uzrakst. J. Egle, no Rīgas.

Teic. P. Krastiņš, Zalves pag., Jēkabpils apr.

11. ČIGANS KROGA.

a. ČIGANS UN KRODZNIEKS.

1979.

Krodznieks, gribēdams čigānu pajokot, iedod čigānam šnabi, bet zakuskam desas ādā iebāztus korķa gabalus. Čigāns, ēzdams, saka: «Krodzniek, tai desai nu gan nav nekāda tone!»

Uzrakst. Leonija Muceniece.

Dzirdēta Dzirciema pag.

1980.

Reiz kāds čigāns steigā ieskrējis krogū un uzsaucis krodzniekam: «Pagatavo pusdienas trīsdesmit cilvēkiem!»

Krodzinieks, būdams priecīgs par tādu peļņu, gatavojis pusdienas, cik ātri vien spēdams. Kad pusdienas bijušas gatavas, čigāns piesēdies un krietni saēdies. Apēdis viens pats divas porcijas un sacījis uz krodzinieku: «Nezinu, kur viņi tik ilgi kavējas, gandrīz būtu jājāj pretī!» To sacījis, viņš ātri uzlēcis zirgā un aizjājis ar visu parādu, atstādams krodziniekam pārējos pagatavotos ēdienus.

Uzrakst. E. Zeiberte, Talsu valsts vidusskolā.

Teic. no Stendes pag.

LFK 230, 3849.

b. ČIGANS DZER.

1981.

Krievu laikā dzertuvēm bija priekšā restes. Kāds čigāns nopircis brandvīnu un turpat iekšā gribējis izdzert. Pārdevējs neļāvis. Čigāns par to noskaities un teicis: «Tu, arestants, gribi aizliegt brīvam cilvēkam šnabi dzert!»

Vilis Drugis, Rīga.

1982.

Čigāns iegūjis valsts degvīna tirgotavā un nopircis pudeli degvīna. Viņš gan labi zinājis, ka tirgotavā nav brīv dzert, bet tā ka tik ļoti gribējis, tad viņš prasījis krodziniekam: «Krodziniek, vai še ir brīv saliet savā traukā?» Krodzinieks teicis, ka esot gan tas brīv. Nu čigāns ņēmis uz vietas izdzēris savu pudeli. Krodzinieks nobijies raustījis čigānu aiz rokas un negribējis ļaut tam dzert, bet čigāns mierīgi atbildējis: «Jūs tak, krodziniek, ļāviet man saliet savā traukā.»

Fr. Egle.

1983.

Kāds čigāns iegājis krogū dzert alu. Ienācis otrs čigāns un teicis: «Miļo brolīt, ieleji man ar kādu stopiņu galvu!» Pirmais čigāns ātri piecēlies, paņēmis stopu ar ūdeni un uzlējis otram uz galvas. «Oi, džindža, džindža!» iesaucies otrs čigāns.

«Ko tu blāuj?» prasījis pirmais, «tu taču man teici, lai uzleju tev vienu stopu uz galvas!»

Velta Timermane.

1984.

Čigāns aizveda savus bērņus uz mežu. Pēc pats aizgāja uz krogu iedzert špukteri. Iedomājās par bērņiem, ka jāiet uz mežu aplūkot. Aizgājis uz mežu un atradis bērņus nosalušus. Izgājis no meža ārā un sācis ar mēnesi bārties:

»Mēnes, tu spīdi, bet tu nesildi!

Tu loni no Dieva ņēmis,

bet tu nepildi . . .

Tu manus bērņus nosaldēji!»

Uzrakst. Zofija Kļaviņa, Kosas pag., Kļavkalna pam. sk.

Teic. Jūle Kļaviņa, 75 g. v., Kosas pag.

e. ČIGĀNS STARP KROGA ĻAUDIM.

1985.

Čigāns krogū puīšiem lielījies, ka paša velna nebaidoties, kur nu vēl miroņa. Saderējuši: ja čigāns plkst. 12 aizies uz kapliču un atnesīs krustu, dabūs pusstopu, ja nē — pašam jāizmaksā. Kamēr čigāns iet pa ceļu, viens no puīšiem pa taisnāku ceļu aizdrāž uz kapiem un noslēpjas kapličā. Atnāk čigāns. Bailes gan nabagam ir, bet ko darīsi! Dūšu uztaisīdams, tas pilnā balsī sauc: «Ja te ir kāds mironis, lai atsaucas!» — «Ko-o?» dobja balss kapličā jautā. Čigānam ar to pieticis, licies kā negudrs uz krogu atpakaļ. «Ui, tur vīns dzīvs mirūnis runā!» tik vien nabadziņš paspējis izdvest. —

Uzrakst. L. Mangalis, Rīgā.

Teic. Elza Mangalis, Smiltēnē.

1986.

Krogū trokšņodams ienāk kāds zemnieks.

Čigāniete: «Ak tu, Dieviņ, gandrīz nobiedēji manu bērņul! Likšu ar to pašu bērņu pa galvu, tad gan tu redzēsi!»

Uzrakst. T. Giedzena, Talsu valsts vidussk.

Teic. no Talsiem.

LFK 230, 3399.

1987.

Čigāns ar žīdu ieiet krogū. Abi uzliek katlus uz plīts — vārīs ēdamo. Žīds ieliék gaļu un vāra, čigānam tik

ūdēns vārās. Čigāns iemet savā katlā piparus un saka žīdam: «Čik tu, žīd, esi dumjš, ko tu vāri gaļu bez pipariem? Ej pie saimnieces, viņai liels, liels maiss piparu, visiem dod par velti, ņem cik gribi.» Žīds aiziet. Samaksā saimnieci par pipariem un nāk atpakaļ. Tikām čigāns gaļu jau pārvēlis savā katlā. Žīds tik rokas vien noplāta: «Ko ta man der tās pipares?» Ņemt gaļu no čigāna katla, to viņš vairs nevarēja.

Uzrakst. E. Miķelsone, Dzelzavas Meža-Laidēs.

Teic. Anna Lazdiņa, 50 g. v., Dzelzavas pag.

LFK 196, 823.

1988. Krogā.

Čigāns redz, ka krogā, no meža atnākuši, guļ slīperu tesēji, un iesaucas uz savu sievu:

«Redzi, sieva, kur šleiperi guļ!»

Kāds no slīperu tesējiem ceļas augšā un tam stingri noprasa: «Kas par šleiperiem, ko tu tur muldi, skaties, ka nedabū!»

Čigāns nobīstas: «Nu, tie brusu cimmermaņi, tie slīperu štelmakari. — tādi paši birģeli, kā es.»

«Sikspārnis», 1923. g. Nr. 35.

(Sk. 1989. anekd.)

12. ŽIDS KROGĀ.

a. ŽIDS KRODZNIEKS.

1989.

Kāds žids, kas plaši tirgojies ar lupatām, vedis tās ar šķūtniekiem uz Trentelberģi. Kādā karstā vasaras pusdienā visi apmetušies krogū. Pa karstumu nomocījušies, šķūtnieki prasījuši žīdam, lai izmaksānot alu. Žids padomājis un teicis: «Atnes viene spaine ūdene!» Kad ūdens bijis atnests, žids nopircis pudeli alus un pielējis to pie spaiņa ūdens. Tad piesmēlis krūzi, padzēries, norēcies un teicis: «Ēch, ta dzerins! Nu dzīvojam kā pa kāzem!» Tad lepni pasniedzis krūzi tuvākajam šķūtniekam un teicis: «Nu dzer un dod tem laudem!» («Ēch, ta dzērtens», «dzīvojam kā pa kāzem» un «dzer un dod tem laudem» ļoti izplatīti teicieni pie alus dzeršanas, sevišķi, ja alus ir no šķiebies.)

A. Ruiģa, no Sinoles pag., Valkas apr.

1990.

Žids aukstā laikā ieiet krogū sasildīties. Viņš sūdzas zemniekam: «Drei kragen un cvei šlips, aber kalt kā kalt!»

Skujiņu Austra, no Vidrižiem.

1991.

Kādreiz žīdi sapulcējušies krogū un lielījušies, kuņš varot vairāk padarīt. Dažs teicis, ka viņš, dažs, ka viņš, bet pie skaidrības nav tikuši.

Tad ienācis krogū kāds cits žīds, kuņš nolīcis savas paunas un klausījies, ko tie citi brāļi tur plēšoties. Viņš dzirdējis, ka par strādāšanu, tad arī šim uznākusi lielīšanās kāre. Viņš pielīdis citiem žīdiem klāt un tad kļēdzis: «Kur cītes zīdes par dive, trīse, tur es ar savu zēne viens pats!» —

Uzrakst. Arnolds Karlsons, Lēdurgas Lejiņos.
Teic. Jūlija Karlsonē, 43 g. v., Lēdurgas pag.
LFK 650, 21.

1992.

Kāds žīds dzēris krogū. Viņš pamanījis, ka alus glāzē puse putas, teicis: «Kas jums par alem: pusglāze ar alem, puse ar putem? Bet mums ieks Zagarem: pilne glāze ar alem, putem nemaz!»

Uzrakst. E. Lagzda.
Teic. māte, Iecavā.

1993. Žīds un desas.

Līzes kroga krodzinieks pārdevis ceļa vīriem uzkošanai tīri siltas putrainu desas. Arī žīdam iegribējies desas. Bet žīds nedrīkstot asiņu ēst, tamdēļ viņš krodziniekam prasījis šā: «Cik moksej tāde gabaline nu to z i v e?» Krodzinieks atteicis: «Vai tu neredzi, ka tā desa, bet ne zivs?» Žīds sadusmojies: «Voi es tev prose, kas vine ir?» Nu tave mulkībe dēļ, es vine vairs nedrīkste ēst!»

O. Timans, Alsviķu pag.
LFK 41, 1083.

1994.

Kādreiz žīds iegājis krogū pa nakti pārgulēt. Turpat krogus istabā daži krogus brāļi sākuši strīdēties. Viens sagrābis otru pie sprandas un to purinājis. Šis kļēdzis: «Nepalaid rokas! Dabūsi pa pirkstiem!» Žīds piegājis pie dzērājiem un prasījis: «Ui, pasake man, kas tas ir: dabūse par pirkstem?» Viens no tiem apsoliņies žīdam to izskaidrot. Viņš uzlīcis roku uz galda un teicis, lai sitot no visa spēka pa roku. «Ui, jums būs sāpēt!» — «Nē, nē,

man nesāpēs!» Žīds piepūtis vaigus un vilcis no visa spēka, bet vīrs norāvis ātri roku, un žīds sadauzījis pirkstus. Žīds saticis uz ielas pazīstamu ciltsbrāli un prasījis: «Vai tu zine, kas tas ir: dabūse pa pirkstem?» — «Nē, nezine!» Žīds gribējis roku uzlikt uz mājas sienas, bet tā bijusi mitra, jo lijis lietus. Tad viņš uzlicis roku uz acs un teicis: «Vēlc!» Otrs izbījies un teicis: «Tev sāpēs!» — «Nē, it ne biskin!» Bet kā šis vilcis, tā trāpījis mūsu žīdam pa aci. Tam dzirkstis vien nošķīdušas gar acīm. Acs palikusi zila. Viņš vēl uzprasījis sitējam: «Vai dabūji pa nagem?» Bet kad tas teicis, ka ne, tad saķēris aci ar abām rokām un aizskrējis bļaudams.

Gernsdorfs, no Kastrānes pag.

1995. (var.)

Kādā krogā krievs ar žīdu sākuši liēties, kuņš vairāk zin ko no jauna. Krievs teicis: «Es tev laidīšu sist man par roku, un man nemaz nesāpēs!» Labi. Krievs uzlicis roku uz sola un teicis, lai žīds sitot. Žīds atvēzis labi roku un sitis ar visu spēku, bet krievs norāvis roku nost, un žīds ar kulaku iesitis pa solu. Žīds iekliedzies un sāpēs atrāvis roku nost. Ejot pa ceļu žīds saticis savu biedri un gribējis arī tam parādīt jauno mākslu. Šis teicis: «Es tev laidīse sist pa mane roke un man nemaz nesāpēs». Otrs bijis ar mieru. Žīds uzlicis roku uz auss, un otrs labi atvēzies un devis pa roku. Žīds norāvis roku nost, un krietnais sitiens ķēris žīda ausi. Žīds tik tikko noturējies kājās, bet otrs žīds nevarējis saprast, kāpēc pirmais žīds norāvis no auss nost roku.

J. Stauvers, no Turaidas pag.

b. ŽĪDU KRODZNIEKS UN KALPI.

1996.

Krodznieks — žīds, gribējis saligt puisī. Puisim viņš stāstījis: «Pie manim ir viegls dzīve un ēd, ko grib. Ēd siļķ ar maiz. Vai nevar paēst! Ēd maiz ar siļķ — ar' var paēst.»

Uzrakst. Strodu Jānis.

Teic. māte, no Rudzatu pag.

1997.

Žīds gribējis salīgt meitu. Bet meita saka, ka daudz darba. Žīds: «Kas tev tur ko darīt! Pabaņo gove un gul, izslauc gove un gul, izkop istabe un gul, izvār ēst un gul. Nu, vai nav lab'!»

Uzrakst. Strodu Jānis.

Teic. māte, no Rudzatu pag.

1998.

Kāda lielāka kroga īpašnieks bijis žīds. Pērkoņa laikā viņš pavēlējis kalpiem iet sienu pļaut un pats gājis līdz. Kalpiem sanākušas lielas dusmas, bet neko darīt — jāiet ir. Viņi norunājuši iztaisīt žīdam kādu «foltrā». Žīds gājis pa priekšu, tad priekšstrādnieks un aiz tiem citi kalpi. Kā nācis liels spēriens, tā priekšstrādnieks liecis tā žīdam ar koku pa galvu, ka žīds bijis gar zemi un visi kalpi ar' (kalpi tā norunājuši). Pēc laika žīds sauc: «Oi, Jankel! Vai tu esi vesels?» Šis atbild: «Man visi kauli tā kā sasisti.» «Man,» saka žīds, «vise kaule vesele, bet tā galve kaule pavisam puse.»

Roberts Baumanis.

1999. Bauskes Jankels.

Kāds krodzinieks — žīds, lielījies: «cite krodzenieke žēlojes, ka viņem dzērājes trūkst, man vins netrūkst. Es viņem dod, kāds dzērājs, tāds als: bairis, medals, fluktals, kviesals. Pie manem spēlē kartes ar. Ui! vines vienreiz plēsēs ar. Tur bij mazas Jersks un Icigs, un Bauskes Jankels, un dive muziks. Bauskes Jankels bij tas stiprakes no viņem, bet kad ta vine muziks nometa savu kazauks, tad Bauskes Jankels krite kā uz gļume led. Mane meite slauke rītē istabe: tur bije saplēste cepure sirme, svārke apkakle, mentele, krāge vesele cupe!»

Uzrakst. A. Jūgs.

Teic. P. Jūgs. Valkā.

2000.

Kādā krogū dzīvojis žīds. Reiz žīds sūtījis kalpu sētā žagarus cirst. Uznācis pārkoņa negaiss, bet žīds kalpu iekšā nesaucis. Kalps gudrojis, ko nu darīt. Paskatījies uz logu, tas redzējis, ka žīds savus «pātarus» apvilcis, stāv pie loga. Līdz ko nocirtis zibens un nācis pārkoņa spē-

riens, žīds vienmēr atgriezis logam muguru. Kalpam iešāvies galvā labs padoms. Viņš paņēmis pusķieģeli un nostājies pie loga. Līdz ko žīds atgriezis muguru, kalps spēris ar ķieģeli žīdam tā pa pakausi, ka žīds uz vietas nokritis pie zemes. Pat; viņš ātri atlīdis savā vietā un turpinājis cirst žāgarus. Žīds uzcēlies, apskatījies, tad pabāzīs galvu caur durvīm un saucis: «Oi, Jankel, nāc iekšā!» Jankelis gājis arī. «Nestāv ārā», žīds turpinājis, «ka tu ar nedabū ar kāde pusķieģele, kā es. Es domāje, ka tā pērkone spēŗ ar ugunem un zēvelem, bet viņe spēŗ ar stigelem un akmenem. ko vins sagrabj!»

Roberts Baumanis.

2001.

Žīdam, krodziniekam, sāp zobi. Ienāk kalējs Jēkabs.
«Ui, Jēkub, kai man zubi sop! Vai tu nezīn kāde zāle?»

«Izmaksai puspudeli, es pastosteīšul!»

Žīds izmaksā. Jēkabs pasaka, lai žīds teic to pašu, ko viņš — tad nesāpēšot.

Jēkabs: «Zūbi sop?»

Žīds: «Zūbi sop!»

Jēkabs: «Šnabi var dzert?»

Žīds: «Šnabi var dzert!»

Jēkabs: «Maizi navar ēst?»

Žīds: «Maizi navar ēst!»

Jēkabs: «Ēd cyukys gaļu!»

Žīds: «Ui, Jekub, volns! Kam tu toi soki!»

Jēkabs: «Nu, ka tu nasoki taipat, zobi kai sopēja, tai sopēs.»

Uzrakst. Strodu Jānis.

Teic. tēvs, 50 g. v., no Rēzeknes apr. Varkļānu p.

Ceturtdā nodaja

BAZNĪCA, MĀCĪTĀJS, CRAUDZE

(Sk. 2002. anekd)

I. Baznīca.

1. BAZNĪCA.

2002.

Reiz būvēta baznīca, un no viņas torņa gala nokritis vīrs ar cirvi rokā. Pie tā piegājusi viņa sieva un teikusi: «Paldies Dievam, labi, ka vēl nav iecirties ar cirvi!»

Lidija Galeniece. no Pampāļu pag.

2003. Kādēļ baznīcas torņa galā liek gaili?

Vecos laikos bijis tāds paradums, ka katram saimniekam jānes uz baznīcu vai sestdienā uz mācītāja muižu pa gailim vai vistai. Saimniecēm arvien nu bijušas lielas žēlabas, ka jānes atkal mācītājam viena dējīga vistiņa prom. Tās aizgājušas pie mācītāja un sūdzējušās. Tad mācītājs atteicis, lai nesot gailus, viņam būšot vairāk gaļas kā no vistas. Bet kā vienai sievai pateic, otra jau to nedzirdējusi un nāk, stāstīdama, ka šai jānesot atkal dējīgākā vistiņa uz muižu. Saprotams, mācītājs atkal atteicis, lai nes labāk gaili, viņam būs vairāk gaļas. Bet drīz tā lieta palikusi nepanesama, jo

katru dienu nākušas saimnieces, sūdzēdamās par savām vi-
stiņām. Nu mācītājs sācis gudrot, kā to varētu izdarīt tā, ka
visām saimniecēm būtu pateikts uz reizi. Beidzot tas izdo-
mājies tādu joku, ka licis torņa galā uzlikt gaili. Nu sievas
sākušas prasīt viena otrai, āre, ko tas gailis tur nozīmējot, ti-
kušas visas pie skaidrības un neplijušās vairs neviena mācī-
tājam virsū.

Kārlis Tiģeris, Saldū, Satiņu Pilēs.

2004. (var.)

Kāpēc baznīcu galos ir likti gaili? — Ja būtu vistas, tad
katru rītu būtu jākāpj raudzīt, vai dēs vai nē? Jo ja nekāp-
tu, tad, kud vista izdētu, ola nokristu un sasistos.

V. Dzenis.

2005. (var.)

Vecos laikos ļaudīm vajadzējis nest mācītājam gaiļus un
vistas, kad nākuši uz baznīcu. Bet daudzreiz zemnieki neat-
nesuši, aizbildinādamies ar piemiršanu. Par zīmi, lai ļaudis
atcerētos, mācītājs licis uzvilkt uz torņa gaili.

Blīmu Arnolds.

2. KĀKA STABI UN ZEMNIEKU PĒRŠANA PIE BAZNĪCĀM.

2006. Pie kāka.

«Grūbas meita bija, dēliņ, pēdīgā, iesāka mana māte stā-
stīt, «kuŗu kūla, piesietu pie baznīcas staba, baznīcas dārzā
trīs svētdienas no vietas, kad baznīcēni no baznīcas nāca lau-
kā pēc Dieva vārdiem. Vai Dieviņ! vai Dieviņ! kā viņa mē-
tājās no vienas puses uz otru. Divi lambasti jau bij, viens
stāvēja ar pletni vienā pusē, otrs otrā; kad sita viens, tad
viņa pašūpojās uz otru pusi, kad dabūja cirtienu no otra, tad
atkal pazvīlies uz pirmo pusi. Rokas bija piesietas uz augšu.
galva aptīta ar lakatu; pār miesu plāna drāna pārvilkta, lai
sitieni cauri iet. Es pirmo svētdieni nebiju baznīcā, kad sā-
kuši kult; tad jau gan kliegusi, vaimanājusi, tā kā citi baznī-
cēni, dzirdēdami vaimanas, apģībuši; citi atkal caur sānu
durvīm un ģērbkambara durvīm izsprukuši laukā un pār valli
pārlēkuši, lai aizietu uz mājām, ka neredzētu mokamo meitu.
Vai Dieviņ! vai Dieviņ! kas tie bij par laikiem! Šitais pats

Mīteļa tēvs vēl bij par mācītāju». Mana māte iesāka raudāt; iebāza galvu rudzu statā... «Māmiņ, kāpēc tad pie baznīcas kūla tos cilvēkus?» es uzņēmu no jauna.

«Ej, dēliņ, vai nu pie baznīcas vien kūla, kūla jau visur, kur tik varēja pieklūt, tie velna skruķi stāraisti. Darbinieks vēl nebija apdomājies, jau stāraista rikstes nošvikstēja vien gar darbinieku pleciem...»

«Bet ko tad Grūbas meita bij padarījusi?» es vaicāju.

«Grūbas meita, dēliņ, nebija vis pret kungu noziegusies, bet pret Grūbu pašu. Grūbam pazuduši 25 rubļi naudas — tā visa vaina; domāja, ka viņa to paņēmusi; sūdzēja lielam kungam; lielskungs nosprieda: meitu pērt pie baznīcas durvīm, lai citi bīstoties un nezogot. Ek, vai tad gan Grūbam, kā pērminderim, pašam nebirst asaras pāri vaigiem un vai viņš nelād to dienu, kuŗā teicis lielkungam par 25 rubļiem — bet nu vairs nevar nekā darīt: lielkunga spriedums ir svēts! . . .

Jelgavas Latv. biedr. rakstu krājums.

2007. — 2009. Zemnieku pērsana pie baznīcas.

1. Zemniekiem pie Jaunpiebalgas muižas vakara gājis diezgan grūti, jo tas bijis pavisam bargs. Tai laikā Jaunpiebalgas baznīca atradusies uz rītiem no Jaunpiebalgas baznīcas kroga. Pie baznīcas svētdienās, pēc beigtiem dievvārdiem, notikušas zemnieku sodīšanas. Nelaimīgo piesējuši pie liela staba tā, lai kājas nemetas pie zemes, un tad vagars ar riksti uzskaitījis sitienus, skatoties pēc nodarītā pārkāpuma.

*

2. Sodīšana notikusi arī priežu uzkalniņā pie Gaujas. Tagad vēl to uzkalniņu sauc par «Bendeskalniņu».

*

3. Zemnieki ar sodīšanām jau bijuši apraduši un sitienus saņēmuši mierīgi.

Sodīšana notikusi sestdien, pēc beigtiem darbiem. Bieži vien sodījuši visus strādniekus, neskatoties, vai viņš ir ko nodarījis, vai nē.

Kādreiz kāds strādnieks teicis uz vagaru: «Strāpējat, kungs, mani pa priekšu, man tālāk mājas!»

Uzrakst. Jānis Klapers, Rīgas skol. inst., no Jaunpiebalgas.

Teic. M. Ceriņa, Jaunpiebalgā.

LFK 637, 46.

2010. Kauna stabi un kauna krēsli.

Agrāk baznīcā bijuši tādi «kauna krēsli», kuŗos sēdināja tos, as kautko noziegušies, lai viņi būtu visiem par apsmieklu un biedinājumu. Baznīcas priekšā bijuši sevišķi kauna stabi, pie kuriem arī svētdienās pa baznīcas laiku tikuši sieti grēcinieki un noziedznieki.

Uzrakst. Pēteris Miķis, Rīgā.

Teic. Liene Miķis, 53 g. v., no Raunas pag., Cēsu apr.
LFK 136, 302.

3. BAZNĪCAS ZVANI.

2011.

Ķekavas baznīcas zvans:

Slinkas un laiskas,
Slinkas un laiskas! . .

Auguste Auza, Bauskas valsts vidusskolā, Rundales p., Bauskas apr.
LFK.

2012.

Tukuma zvans:

Stāvi klusu, stāvi klusu! . .

Uzrakst. M. Ripa, dzirdēta Zemītes pag., Tukuma apr.
Teic. Anna Cielava.
LFK 83, 85.

2013.

Lutera baznīcas zvani b a g ā t a m:

Kur liks mant'!
Kur liks mant'! . .

Uzrakst. Marija Jirģene, Cēsvaines vidusskolā, dzirdēta Vaidavā,
Valmieras ap. Teic. Anna Pods, dzirdēta Cēsīs.
LFK 2, 1033.

2014.

Lutera baznīcas zvani:

Div' balt', div' mell'
Div' balt', div' mell'! . .

Uzrakst. Marija Jirģene, Cēsvaines vidusskolā, dzirdēta Vaidavā,
Valmieras apr. Teic. Aleksandrs Paeglis, dzird. Straupē, Cēsu apr.
LFK 2, 1031.

2015.

Penkules baznīcas zvans:

Šim santims, tam santims,
man pašam div' santimi!

Auguste Auza, Bauskas v. vidussk., dzird. Rundāles p., Bauskas apr.
LFK 220, 248

2016.

Lutera baznīcas zvani:

Brauc ellē! brauc ellē! . . .

Marija Jirģene, Cesvaines valsts vidussk.
LFK 2, 1032.

2017.

Alūksnes zvans:

Grūd ellē! Grūd ellē! Grūd ellē! . . .

Fr. Krēšliņš, dzirdēta Beļavā un Vecgulbenē, Madonas apr.
LFK 142, 1959.

4. KO LUTERĀNI DZIRD CITTICIBNIEKU BAZNĪCU ZVANOS.

2018. Katoļu un luterāņu baznīcu zvanu sacikste.

Šēnbergas lielais katoļu zvans:

Luters ellē! Lutere ellē! . . .

Šēnbergas mazais luterāņu zvans:

Katols priekšā, nelaiž iekšā!

Katols priekšā, nelaiž iekšā!

Uzrakst. Auguste Auza, Bauskas valsts vidussk.

Dzirdēta Rundāles pag., Bauskas apr.

LFK 220, 244.

2019. — 2022. Pareizticīgo baznīcas zvani.

1. Pliskavas zvani, kad latvieši braucot pret Pliskavu,
tad krievi zvanot:

«Tri kalači za kopeiku, tri kalači za kopeiku!» —

Bet kad iebraukuši pilsētā, tad sākot zvanīt: «Tri kopei-
ki za kalač, tri kopeiki za kalač!»

Uzrakst. Otto Timans.

Dzirdēta Alsviķu pag., Valkas apr.

LFK 41, 110.

2. Purpura lindraki, pakulu krekli, purpura lindraki,
pakulu krekli.

Uzrakst. Helda Masule, Cesvaines vidusskolā.
Dzirdēta Bērzaunes pag., Madonas apr.
LFK 2, 1045.

*

3. Baltie kringēļi, mellie kringēļi, baltie kringēļi, mel-
nie kringēļi.

Uzr. Marija Jirģene, Cesvaines vidussk., dzird. Vaidavā, Valm. apr.
Teic. E. Brinģele, dzirdēta Straupē, Cēsu apr.
LFK 2, 1028.

4. Div' zil' biksīts, stripain' oder'; div' zil' biksīts, strī-
pain oder'!

Uzr. Marija Jirģene, Cesvaines vidussk., dzird. Vaidavā, Valm. apr.
Teic. Anna Jirģene, dzird. Straupē, Cēsu apr.
LFK 2, 1030.

(Sk. 2027. anekd.)

II. Mācītāja muiža, sieciņi, linošana.

1. MACĪTAJA MUIŽA.

2023.

Reiz kāds lāču dīdītājs, kas vadājis apkārt lāci, iegriezies mācītāja pagalmā un prasījis: «Cienīgs mācītāja lielskungs, kur mēs to lāci piesiesim?»

Mācītājs: «Sien purvā, mežā, nesien manā mājā!»

Erna Ulmane.

2024.

Mācītāja muižā bijis labojams jumts. Te gadījusies nelaime: trepes lūzušas, algādzis nokritis zemē un nosities. Cienīgtēvs līdzietīgi pasniedzis nelaimīgā strādnieka sievai ortu, sacīdams: «Te tev būs, mīlā sieviņ, tava vīra visa dienas alga, lai gan viņš nositās jau pirms brokastīm!»

V. Veinberga, no Mellužiem.

2025.

Cienīgs tēvs lielījies, ka viņam esot liels dārzs un dārzā skaista atbalss. Viņš uzlūdzis draugus apskatīt viņa dārzu un

dzirdēt skaisto atbalsi. Bet tā kā tādus atbalss nebijis, viņš pierunājis šķesteri uzkāpt kokā, neredzamā vietā, un izpildīt viņa atbalsi. Ieiedams ar draugiem dārzā, cienīgtēvs uzsaucis: «Atbalss, kur tu esi! . . .»

Šķesteris pārprazdams domājis, ka viņu sauc, resaucies: «Cienīgtēvs, es tepat esmu!»

P. Tikāns, no Jaunpils pag., Vidzemē.

2026.

Mācītāja muižā pa gaļas žāvējamo skursteni ielīdis zaglis, kas gribējis izzagt gaļu. Zaglis bijis novārtējies melns kā velns. Mācītāja kalpone, «velnu» ieraudzīdama, briesmīgi pārbijusies, aizskrējusi pie mācītāja un kliegusi, ka gaļas žāvētavā esot velns. Mācītājs teicis: «Meitiņ, uzdzer aukstu ūdeni!» Kalponei izdevies pārliecināt mācītāju, ka redzētais tiešām īsts velns. Aizgājuši pie velna! Pa lodziņu redzējuši, kā velns «rikojies». Mācītājs sācis skaitīt pātarus: «Atkāpies tu, ļaunais gars, laid labu garu tavā vietā!» — «Labi, slēdz durvis vaļā,» «velns» teicis. Mācītājs atslēdzis, un «velns» tā izskrējis mācītājam pa roku apakšu, ka nemaz nepamanījuši «velna» gaļas maisu.

Uzrakst. A. Jūgs.

Teic. P. Jūgs. 64 g. v., Valkā.

2. MĀCITĀJS UN AMATNIEKI.

2027.

Reiz skursteņa slauķis izslaucījis mācītāja mājas skursteņus. Par darbu tam pienākušās dažas kapeikas. Bet cienīgtēvam nebijis pie rokas sīkas naudas, tāpēc tas devis rubli, domādams, ka pārējo naudu tam izdos ārā. Bet skursteņa slauķis pateicies un iebūzis kabatā visu rubli, vēl piebilzdams: «Mēs jau, tie melnie, naudu nemainam, kā es, tā arī jūs!»

K. Mazais, Slokā.

2028. Kuŗš vainīgs?

Reiz kāds mācītājs uzaicinājis akmeņplēsēju izplēst viņa tīrumos atrodošos akmeņus. Labi. Akmeņplēsējs aizgājis arī un uzsācis darbu. Tad pat šķesteris sastājījis, ka šis akmeņplēsējs ļoti dārgi rēķinānot par plēšanu. Tas mācītājam:

nepaticis. Viņš tūlīt sūtījis šķesteri pie akmeņplēsēja. Līcis paziņot, ka esot labi pārdomājis un vairs nevēloties akmeņus plēst. Šķesteris aizgājis un pastāstījis, ka nevēloties vairs akmeņus plēst. Uz to akmeņplēsējs neteicis ne vārda, bet kalis savus akmeņus tālāk.

Pēc kāda laiciņa nācis atkal šķesteris un pavēlējis akmeņus neplēst. Kad šķesteris aizgājis, tad akmeņkalis kalis savus akmeņus tālāk, itkā nekas šim nebūtu zināms. Nebijis ne divi deviņi, kad šķesteris bijis atkal klāt. Tagad šķesteris ķēries akmeņkalim krāgā un sācis to skurināt. Bet akmeņkalis bijis stiprāks, ņēmis un pickāvis šķesteri. Šķesteris aizgājis pie mācītāja un stāstījis, ka akmeņkalis esot šo sitis un spārdījis ar kājām. Tagad mācītājs līcis ataicināt pie sevis akmeņplēsēju. Labi. Akmeņplēsējs aizgājis un nu gaidījis, kas būšot. Iznācis mācītājs un stingrā balsī prasījis, kādēļ šis esot to šķesteri sitis? Uz to akmeņplēsējs atbildējis, ka sitis gan šis neesot, bet tikai grūdis no akmeņa nost. Šim esot bijis akmens pielādēts, te atskrējis šķesteris, uzlēcis uz akmeņa un visādi plātījies, ka neļaušot šim plēst, bet akmens varējis kuŗu katru acumirkli sprāgt, jo esot bijis pielādēts. Tad arī šis ņēmis un nogrūdis, tā izglābdams šķesteri no drošas nāves. Mācītājs noticējis akmeņplēsējam, iedevis tam rubli un pateicies par šķestera izglābšanu, kaut gan neviens akmens nebijis saplēsts.

Uzrakst. Kārlis Kupcis, Mores pag.

Teic. Kļaviņš, Rīgā.

LFK 672, 245.

3. MĀCĪTĀJA KLAUSINIEKI

2029. Manīgais darbinieks.

Darbinieks nozadzis mācītāja rijā pāri sieku labības un nesis uz krogu pārdot. Te ierauga: mācītājs brauc pretī. Nu, ko nu darīs: izmukt vai(rs) nevar — tā sveiž maīšeli grāvī un uzguļas pats virsū. Kad nu mācītājs klāt — sūks šis kukstēt, vaidēt: «Vai Dieviņ, cienīgs mācītājs, kā mani spiedējs spiež!» Bet mācītājs sakot: «Mans bērns (šaurais e), tē, tē

grieki, (grēki) (šaurais e) kas tevi spiež!» un aizbraucot projām. Kā aizbraucot, tā šim maišelis a(t)kal uz muguru un dod projām uz krogu.

Fricis Mejers, Jaun-Auces Mizaišos.
LP. «Latv. taut. pasakas», VI., 359. lp.

2050.

Tirzā, klaušu laikos, cēluši mācītāja muižas riju. Saimnieku kalpiem bijis jāiet palīgā. Tā arī viens tāds pavieglāks ejot uz darbu un satiekot ceļā kādu citu puisi, kas nācis no darba mājās. Šis tam prasot: «Nu, kā tur iet, vai darbu var padarīt?» Pretimnācējs atbild: «Viss jau būtu labi, bet nelaime tik tā, ka viss, ko uzliek, jāapēd!» — Puisis gan nobijies, bet ko tur nu darīs — iet un strādās. Bet tā kā šis noka-vējies un nav brokastis ēdis, tad šo sūta uz mācītāja māju paēst. Šis jau nu domā, ka slikti vien būs. Ed, ēd, nabags. Bet kolīdz šim bļoda iet uz beigām, saimniece pielej vēl. Līdz ko šis jau tūlīn būtu maizi apēdis — saimniece uzliek vēl. Šis mokās, mokas, līdz beidzot vairs itnemas nevar. Kad saimniece vēl grib liet šim putru, šis tīri nobijies saka: «Dariet nu ar mani, ko gribiet, bet vairāk nu gan nevaru!» —

Tā viens kalps otru briesmīgi piemulķojis. No pavieglā. piemulķotā kalpa, saprotams, tai dienā arī strādnieks nekāds neiznācis.

Uzrakst. Jānis Bikše, Rīgas skol. inst., no Druvienas p. Teic. Jūlijs Bikše, Tirzas pag., apm. 50 g. v., noklausīta Druvienas p.

LFK 707. 220.

Mācītājs un draudze sprediķa laikā. (Sk. attiec. nodaļu). I. Zeberinš.

P. Birkerts

Anekdotēs estētika.

1. Vispārējais uztvērums.

Estētikas jēdzienā allaž medz domāt divējādu saturu. Vienkārt, ar vārdu «estētika» apzīmē to filozofijas vai zinātnes nozari, kas iztirzā estētisko pārdzīvojumu un estētisko vērtību problēmas; otrkārt, ar viņu apzīmē pašas šīs estētiskās vērtības dabā un mākslā. Piem., ja runā par dabas estētiku, tad domā galvenā kārtā tos daiļuma un skaistuma elementus, ko saskatām un nojaušam dabā; ja runā par mākslas estētiku, tad domā tos estētiskos pārdzīvojumus, kas kristalizēti mākslā. Īstenībā abi šie jēdzieni ciešā sakarā. Vērojot un pētot dabas un mākslas objektīvo estētiku, dzimst «subjektīvie» domu un prāta slēdzieni, kas virknējoties veidojas teorijā, zinātnē, filozofijā — zinātniskā estētikā.

Mūs te interesē a n e k d o t e. Anekdote pieder mākslas pasaulei. Viņa ir maza, īpatnēja novelīte, humoreska. maza komedija.

Bet, neskatoties uz saviem miniatūr-apmēriem, anekdotei ir sava īpatnēja struktūra, uzbūve, iekārta. Un nevar sacīt, ka šī iekārta būtu vienkārša. Arī kabatas pulksteņa apmēri nav lieli, bet viņa iekārta ir sarežģītāka par dažu labu itin prāvu mašīnu. Tā tas ir arī ar anekdotes miniatūrceltņi.

Mūs te interesē galvenā kārtā anekdotes estētika, t. i. tie anekdotes elementi un aspekti, kas lasītājā un klausītājā ierosina estētiskos pārdzīvojumus. Estētiskie pārdzīvojumi ir tādi pārdzīvojumi, kas saistīti ar vieglu, graciozu baudu. Vispazīstamāka mums šī bauda no kontakta ar mākslas darbiem. Sīkāka šī jēdziena iztirzājumā mēs šeit ielaisties nevaram.

Anekdotes estētiskā struktūra jeb celtne ir stipri bagāta: sīka, smalka un dažāda. Tur iekšējais un ārējais

stils, satura serežģitā un niansetā psiholoģija, ārējo formu dažādība, kā arī valodas līdzekļu dažādība.

Mēs te pirmā un galvenā kārtā aplūkosim anekdoti no estētikas galveno kategoriju viedokļa. Tā ir, mums šķiet, pirmā un fundamentālākā prasība. Galvenās estētikas kategorijas, kā zināms, ir: skaistums, cildenums, traģika, komika. Bez šīm galvenajām kategorijām ir vēl starpkategorijas, subjeb apakškategorijas, dažādi atzarojumi, sazarojumi etc.

Anekdotē galvenā kārtā realizējas komika ar viņas dažādiem atzarojumiem un sazarojumiem, kā: humoru, ironiju, satīru, sarkasmu, atjautu, traģi-komiku u. t. t.

Anekdotes estētisko būtību tā tad noskaidro komikas būtība. Analizējot anekdotes estētiku, vispirms jāķeras pie komikas estētikas un komikas psiholoģijas analīzes. Komikas pamatā, savukārt, ir smieklī. Tā tad, stājoties pie anekdotes estētikas iztirzāšanas, vispirms ir jāsāk ar smieklu problēmu. Tikai pēc šīs problēmas aplūkošanas var pāriet pie komikas problēmas atrisināšanas sakarā ar tautas anekdoti.

2. Smieklī.

a) Smieklu būtība. Smieklī pēc savas būtības ir psicho-fizioloģisks akts, resp. sarežģītāka ģmocija, dvēseles stāvoklī, kur ņem dalību prāts, jūtas, sejas muskuļi un elpošanas orgāni. Psihologs Selli (Sully) smieklus raksturo kā «spēju elpošanas ritmisko kustību pārtraukumu» (...a violent interruption of the rhythmic flow of the respiratory movements) ¹⁾. Smieklu procesu Selli pielīdzina klepošanas un raudu elsošanas procesiem. «Smejoties mute vairāk vai mazāk plati atveras, un viņas kaktiņi stipri vien atvirzās atpakaļ, kā arī mazliet paceļas uz augšu, tāpat arī virsējā lūpa drusku savelkas uz augšu». Tā smieklu sejas izteiksmi raksturo Č. D a r v i n s. ²⁾.

Šis pāris Selli un D a r v i n a tēzes par smieklīem gan vairāk izsaka smieklu fizioloģisko un ārējās izteiksmes aspektu. Smieklu psihiskais aspekts saistās ar baudas un prieka jūtām. Prieks, smaids un smieklī vienmēr iet roku rokā. «Spējš prieks vienmēr rada dažādas bezmērķa kustības — lēkāšanu, plaukstu sišanu, mīdīšanos u. t. t., kā arī skaļus smieklus. Smieklī vispirms, šķiet, ir vienkārši bijuši prieka un laimes izteiksme. To mēs novērojam pie bērniem; rotaļu gaitā tie gandrīz bez pārtraukuma smejas» ³⁾. Tā tad smieklu būtībā ietilpst labsajūta un prieki, kā galve-

nās sastāvdaļas. Smieklī savā attīstībā ar šīm jūtām gājuši roku rokā.

Smieklī dziļi sakņojas cilvēka dabā. Viņi pieder pie cilvēka instinktiem jeb instinktīvas izturēšanas (behaviour), kā tagad ar lielāku uzmanību mēdz izteikties modernā psiholoģija.⁴⁾ Smieklu instinktīvo dabu neapšaubāmi pierāda tas apstākļi, ka cilvēks smaidus un smieklus nevis iemācās kā amatu, bet ar smaidu un smieklu «mākslu» jau piedzimst. Šo patiesību ar novērojumiem un faktiem apstiprina rūpīgākie biologi un psihologi. Tā, piem., Č. Darvins, novērodams savus bērnus, atradis, ka viens no viņiem sāk smaidīt savā 45. dzīvības dienā, būdams pie labas veselības un pašsajūtas. Turpretim pārī dienā vēlāk, kad novērojamas vieglas neveselības zīmes, smaidi nozūd. Pie otra bērna Č. Darvins pirmo smaidu novēro 65. dzīvības dienā.⁵⁾

Perecs apgalvo, ka bērni smaida jau tikko mēnesi veci.⁶⁾ Preijers pie sava bērna pirmo smaidu novērojis, kad bērns bijis tikai 10 dienu vecs. Labi paēdis un iemidzis, bērns miegā smaidījis.⁷⁾ Analōģiskus faktus piedev Selli (Sully), miss Shinn u. c.

Šādi agri bērna smaidi ir vēl neapzinīgas dabas. Tie ir refleksiīva, instinktīva rakstura. Viņi ir iedzimti, un bērns tos līdz ar citiem refleksiīiem un instinktīiem mantojis no saviem vecākiem, bet vecāki — no saviem visattālākiem senčiem — dzīvniekiem. Č. Darvins savā darbā «The Expression of the Emotions» izsekojis un novērojis smaida pirmsākumus jau pie dzīvniekiem, sevišķi augstākiem. Piem., pie dažām pērtiķu sugām Darvins atzīmē pērtiķa «sejas» izteiksmi, as ietver galvenās smaida iezīmes, ko novēro pie cilvēka: attiecīgo mutes kaktiņu savilkumu, rievīņas zem acīm, acu mirdzumu etc.⁸⁾ Šis Č. Darvina domas papildīna un ar jaunākiem faktiem un pētījumiem apstiprina arī Dž. Selli savā izcilus darbā «An Essay on Laughter» (VI. nod. the origin of laughter).

Savelkot kopā savas izteiktās domas, Selli saku: «Slēdziens: pie augstāko pērtiķu bērniem novērojam kaut ko līdzīgu mūsu smaidiem un smieklīiem. un viņi izrāda šīs kustības, kad labi jūtas.⁹⁾

Tā tad franču modernā filozofa Anri Bergsona apgalvojums,¹⁰⁾ it kā smieklī būtu tikai cilvēkam piemītōša īpašība, pieņemams tikai ar zināmām ierunām.

Bet kāda teorētiska un praktiska nozīme tam, ka mēs vedam smieklus sakarā ar agru bērību. ar dzīvnieku pa-

sauli u. t. t.? Tas tāpēc, lai labāki izprastu smieklu būtību un 2) lai zinātu, kas smieklī un tieksmes smieties, kā instinktīva dzīva, jau dziļi iemīt cilvēka dabā. Bet ja komika stāv uz smieklu čmōcijas pamata, tad arī komikas saknes ir dziļas un fundamentālas.

b) Smieklu cēloni. Tie var būt psiholoģiski un fiziski. Mūs vairāk interesē psiholoģiskie cēloņi, tāpēc par fiziskiem un fizioloģiskajiem tikai nedaudzus vārdus. Visparastākais ceļš, kā fizioloģiskā ceļā smieklus ierosināt, ir — *k u t i n ā š a n a*. «Smejas kā kutināts», saka tautas paruna. Smejas kutināts bērns, smejas arī liels. *M a n t e g a c a* kādā no savām grāmatām atzīmē gadījumu, kur vīrs nokutina savu sievu. Greifensona fon Hirsfelda romānā šī romāna varonis *Simplicissimus* stāsta, ka trīsdesmit gadu kara laikā kareivji arestējuši tā vecākus, tos sasējuši un nosmērējuši viņiem kāju pēdu apakšas ar sālīmu. Atnākušas kazas, sākušas laizīt sālīmu, un nabaga vecāki nomiruši no smieklīem.¹¹⁾

Kutelīgākās vietas cilvēkam: kakls, paduses, sāni, kāju apakšas u. c. Patī kutēšana — jūteklisks reflekss uz jūtekliskiem kairinājumiem.¹²⁾

Tamlīdzīgas dabas vēl ir — *n e r v o z i e*, *a u t o m ā t i s k i e s m i e k l i*. Kutināšanā darbojas ārēji ierosinātāji, bet nervozo smieklu gadījumos ierosinājumi nāk no centrālās («iekščējās») nervu sistēmas. Šādus smieklus var ierosināt daži narkotiskie, nervu sistēmu uzbudinošie līdzekļi, piem., smidinošā gāze (*laughing gas*) u. c. Tādi nervozie smieklī var iestāties arī pēc bailu pārdzīvojumiem vai citiem uztraukumiem, sevišķi hysteriski noskaņotām personām.¹³⁾

P r i e k a s m i e k l i. Visvairāk un visvieglāk cilvēks smeļ priekā. Prieks un smaids ir bieži gandrīz vai identiski jēdzieni. To mēs jau redzējam no augšā atzīmētajām Č. Darvina domām, kuŗas viņš nobeidz šādi: «Smieklī vispirms, šķiet, vienkārši bijusi prieka un laimes izteiksme. To mēs redzam pie bērniem... Arī jaunieši, nesenie bērni, kad labā gara stāvoklī, vienmēr daudz mēdz smiet bez kāda sevišķa iemesla». (Darvins).¹⁴⁾

Kā šīs Č. Darvina domas ļoti pareizas, to atzīst vienprātīgi gandrīz vai visi zinātnieki. Šo domu pareizību apstiprina arī ikdienas pieredzējumi un novērojumi.

Psichologs Selli šo Darvina domu attīsta tālāk, atzīmēdams tos īpatnējos prieka stāvokļus, kas smieklus ierosina, jo katrreiz priecīga noskaņa ar smieklīem nav saistīta. Piem., baudot skaistu ziedoņa vakaru, priecājoties par atpūtas brīdi

vai nu dārza lapenē vai zālē, cilvēks bauda gan, bet nesmej. Lai prieki izpaustos smieklos, tad vajadzīgi vēl īpatnēji apstākļi. Par tādiem Džems Sellijs ieskata spēcīgu un pēkšņu prieka uzplūdumu cilvēka psihē (The joyous outburst marks a sudden accession of happy consciousness¹⁶). Piem., mēs smejam pēkšņi un negaidīti, satiekot labu draugu lielpilsētas burzmā u. t. t.

Smej arī cilvēks, kas patlaban atsvabinājies no kāda smaga, nospiedoša, nepatīkama stāvokļa. Smej bērni, plūzdami ārā no skolas telpām, kur tie bijuši spiesti mierīgi sēdēt; smeļ cilvēks, atsvabinājies no aresta vai cietuma, no nepatīkamas sabiedrības u. t. t. Cilvēks mēdz smaidīt vai smiet arī spēlējot, izcīnot rotaļu cīņas; bērns smeļ, kad to tiši pakaitina, ar to pajoko. Un beidzot — bagāts smieklu avots ir — komisko parādību pasaule.

Savelkot visu kopā, tā tad zinām šādus smieklu ierosinātājus un cēloņus: 1) fiziskos resp. fizioloģiskos (kutināšanu), 2) kairienus centrālā nervu sistēmā, kas rada refleksīvos, automātiskos, nervozos smieklus; 3) psiholoģiskos cēloņus: dažādus prieku radošus apstākļus.

4) Prieka smieklus rada: a) piepēžs prieka uzplūdums, b) rotaļa, c) rotaļnieciska rakstūra cīņas: fiziskas un garīgas, c) kaitināšana un jokošana, d) komisko parādību pasaule.

3. Kōmika.

Ievada piezīmes. Jautros smieklus rada jeb ierosina arī kōmika resp. kōmiskas parādības. Bet kas ir kōmika? Par šo jautājumu ir daudz domāts, daudz runāts un rakstīts, sākot ar klasiskās Grieķijas filozofiem Platonu un Aristoteli; beidzot ar visjaunākā laika estētiķiem, filozofiem un psihologiem. Pareizi piezīmē kāds no Amērikas psihologiem J. Y. I. Greigs, ka kōmikas problēma «ir kaujas lauks, uz kura redzams daudz kritušu varoņu, kā arī daudz drošsirdīgi veidotu filozofijas sistēmu drupu un gruvešu». ¹⁶). Visvairāk uz šī kaujas lauka gan kritušu un krīt vēl šodien no spekulatīvo metafiziku frontes, kas mēģinājuši un mēģina kōmikas problēmu atrisināt ar sofismiem un tukšām spekulācijas formulām. Vairāk skaidrības problēmas atrisināšanā ir ienesuši tie zinātnieki, kas nākuši pie šī jautājuma ar dabas zinātnes un zinātniskās psiholoģijas ieročiem.

Otra vispārēja filozofu kļūda ir tā, ka katrs no viņiem

mēģina komiku izskaidrot tikai ar kādu vienu principu. Vieni uzstāda par komikas galveno būtību un serdi **nesaskatītu, pretrunu, otri** — pārākuma sajūtu, ko izjūt tas, kas smejas.

Atzīmēdams šo patiesību, Ribò piemetina: «pēc manām domām abi šie principi pielaižami, jo pa daļai katrs no viņiem īsts un reāls dažādos gadījumos». 17).

Nav mans nolūks šinī īsajā apcerējumā ne sīkāk apskatīt dažādās komikas teorijas, nedz arī sniegt kādu izsmelošu komikas iztirzājumu. Sacīšu tikai vienu: komika ir sarežģīts psihisks process, kurā ņem dalību daudzi psihiski un sociāli-psihiski spēki, un kuram ir sava īpatnēja norīse jeb gaita. Komikas būtību būs sapratis tas, kas būs saskatījis kaut galvenos psihiski-sociālos spēkus kōmikas psihiskajā procesā. Šos spēkus atrast, izcelt un parādīt — tas ir mans uzdevums. Un līdz ar to būs manāmi noskaidrojies arī komikas jēdziens.

Kas attiecas uz daudzo filozofu, psihologu un dabas zinātnieku darbu, tad jāsaka, ka katrs no viņiem kaut ko devis šī jautājuma noskaidrošanā. Arī no vācu metafizīķu spīdoši būvētām un bieži vien spīdoši sabrukušām filozofijas celtņēm palicis pa akmenim un ornamentam, ko var izlietot komikas zinātniskās celtnes nostiprināšanai, izveidošanai un izdaiļošanai.

Latviešu zinātniskajā literatūrā šis jautājums vēl atrodas pilnīgi atmatā, ja neskaita pārs feletonistisku apcerējumu.

4. Komikas pamatnoteikumi.

Uztverot jautājumu plašākā vērīenā, kōmikas noteikumi ir tie paši, kas katras ideoloģijas, katra psihiskā produkta pamatnoteikumi: a) pats cilvēks un b) objektīvā īstenība. Idejas un jūtu veidojumi rodas, tikai abiem šiem pamatfaktoriem kontaktā (attiecībās) stājoties. Šinī ziņā komikai, kā arī katram psihes veidojumam, ir divas saknes: a) subjektīvā (pašā cilvēkā iemitošā) un b) objektīvā (ārpus cilvēka esošā, īstenībā iemitošā). Abas šīs saknes arī jāņem vērā, komiku izskaidrojot. Vienmēr jāatceras, ka komika stāv uz divām kājām.

Bet tas ir uztvērums tikai plašākā vērīenā. Sacīto tikpat labi var attiecināt arī uz traģiku, zinātni, filozofiju etc.

Vērīena meti jāsašaurina. Komikas izskaidrojumu meklējot, nav jāņem cilvēks vispār, nedz arī objektī-

vā īstenība vispāri, bet gan a) cilvēks ar zināmām noteiktām ideju, jūtu, gaumes, ētikas, sociālām, zinātniskām un filozofiskām normām, b) un tikai fragments jeb daļa no objektīvās īstenības, bet šij daļai jābūt ar savām sevišķām īpatnībām. Komikas psiche tad arī ceļas šim ar īpatnēju psihi «apbalvotam» cilvēkam nākot sakarā ar šīm sevišķajām objektīvās īstenības parādībām. Bet arī tas vēl saprašanai maz ko dod. Tāpēc jāapskata abi šie sašaurinātie pamatnoteikumi tuvāku.

a. Kas ir cilvēks ar īpatnēju, noteiktu psihi? Katra cilvēka personībā ietilpst ne tikai tas, ko daba viņam devusi, t. i. zināmas fiziskas un psihiskas struktūras, bet arī tas, ko viņam sociālā daba devusi, pieskaitot turklāt vēl visu pieredzējumu un pārdzīvojumu «devumu». Sauksim pēdējo par psihisko veidojumu pasauli. Tur ietveras visa ideju, jūtu un gribējumu pasaule. Bet šī pasaule atkal ir īpatnēja un caurmērā vienāda cilvēkiem, kas dzīvojuši samērā vienādos apstākļos. Vienādi apstākļi izveidojuši samērā vienādas normas: idejiskās, emocionālās, voluntāras (gribas) resp. zinātniskās, ētiskās, estētiskās. Ar šīm normām cilvēks strādā kā ar galaviem mēriem un svariem. Un tikai pateicoties šīm normām, kōmika tiek iespējama.

Ja kāda vara varētu kādam cilvēkam atņemt viņa psihi iegūtās bagātības, atņemt cilvēka pārdzīvojumu un ideju pasauli, atņemt dzīves izveidotās normas, atstājot tam tikai dabas dotās gara dāvanas — komikas psiche tiktu neiespējama. Ja cilvēks vienā jaukā rītā atmostos bez visa augšā minētā — tad visas pasaules ģeniālākie komiķi un visas pasaules viskomiskākās situācijas nevarētu to sasmidzināt: viņš tikai visā vērīgi skatītos un klausītos kā mazs bērns; tas būtu viss. Piem., cilvēks, kas nezinās, kas ir pieklājības normas zināmā sabiedrībā, nevarēs smiet par otra cilvēka nepieklājīgu izturēšanos, cilvēks, kas nezinās, kas ir normāla cilvēka līps, nevarēs smiet par otra fiziskiem defektiem; tāpat tas būs arī ar aģārnu loģiku u. t. t. Komikas pārdzīvojumi rodas tikai tad, kad cilvēks ar noteiktām ideju, jūtu un gaumes normām stājas pie apkārtējās īstenības vērošanas un vērtēšanas.

b. Kas ir tā īpatnējā īstenības pasaule, kas komiskos pārdzīvojumus var ierosināt? Katram cilvēkam ir zināma apkārtne: fiziskā, sociālā, psihiskā. Šinī apkārtnē ir divējāda veida parādības: 1) caurmēra,

tipiskās, visvairāk parastās, par normālām turētās un 2) ne-parastās, nenormālās, netipiskās. Katrs mēs zinām, kādam jāizskatās, piem., normālam cilvēkam. Ja kādam trūkst vienas kājas vai vienas acs etc., tad to par normālu mēs neturam. Tāpat mēs zinām, kas ir pieņemtas pieklājības normas. Ja kāds sabiedrībā sveicinoties sniegs nevis roku, bet kāju vai vienkārši lamādamies pagriezīs muguru, tad mēs tādu cilvēku ieskatīsim vai par nenormālu, jukušu vai arī par lielu bezkaunu un par izņēmuma tipu. Tas pats sakāms par psihisko un ideoloģisko parādību pasauli. Ir cilvēki ar normālām un nenormālām gara spējām, cilvēki ar loģisku, saprātīgu un nelōģisku, vientiesīgu un mulķīgu valodu.

Lūk, tādas parādības apkārtējā īstenības pasaulē: fiziskā, ētiskā, konvencionālā, psihiskā vispār etc., kuras stipri manāmi atšķiras no parastajām caurmēru parādībām, mēs zināmos apstākļos saucam par aplamām, ačgārnām, nenormālām, absurdām u. t. t. Lūk, šī izņēmumu, ačgārnību, aplamību etc. pasaule ir tā objektīvā īstenība, kura zināmos apstākļos ierosina mūsos komiskus pārdzīvojumus. Sīkāk pie viņas mēs pakavēsimies vēlāk.

c. Zināmi apstākļi, kuŗos komikas pārdzīvojumi norisinās. Arī tiem kōmikas tapšanas gaitā ir liela nozīme. Bet kas ir šie apstākļi? Tie ir daļa no tās pašas objektīvās un subjektīvās parādību pasaules, bet tikai tālāk stāvoša, sekundāras dabas. Viņa nav tāda sastāvdaļa, kam kōmikas procesā vienmēr jāietilpst zināmā noteiktā veidā.

Šie apstākļi galvenā kārtā ir sociālas un psihiskas dabas. Piem., to valodu, ko mēs bērna mutē uzskatīsim par naīvu un komisku, to pašu liela cilvēku mutē mēs sauksim par brutālu, nekaunīgu, apvainojošu. (Salīdz. piem. anekdotes Nr. 1., 4., 8., 16., 17., 23., 24., 31., 35., 51., 95., 99., 100., 121. u. c.). Tā pati izturēšanās, kas būtu patīkami jocīga kāzās, būs nekaunīga un piedauzīga bērēs un sēru noskaņās. Tas, kas būs joks zemniekam, nebūs joks izsmalcinātam aristokrātam u. t. t. Komika ir viena no visvairāk sociālām parādībām. Komika īstenībā ir sabiedrības kritika par nesociālo. Šinī ziņā ir taisnība H. Bergsonam¹⁸⁾, kas smieklus ieskata par sabiedrības atriebību tam, kas ir nesociāls, nesabiedriskis. Ar komikas smiekliem sabiedrība mēģina iznīcināt novirzīšanos no parādību normāltipa.

Pie apstākļiem pieder arī parādības intensitāte,

p a k ā p e. Ja ačgārnā, ērmīgā, savādā parādība ir maza, tā ir jocīga, ja tā tiek lielāka, intensīvāka, tā var tikt par rupjību, netikumību, noziegumu. Relatīvitātes princips arī te ir ļoti vērā ņemams. Un komika vispār ir ļoti relatīva psihosociāla parādība.

Vērā ņemot visus šos tālākos, bet tomēr ļoti svarīgos, apstākļus un faktoros, pāriesim tagad pie tuvākas un noteiktākas komikas analīzes.

5. Komikas psiholoģija.

a. Ievada piezīmes. Komika pieder pie estētisko parādību sfēras. Viņa ir viena no tā sauktajām estētiskajām kategorijām. Estētiska kategorija ir viena noteikta estētisko parādību grupa ar zināmām noteiktām iezīmēm, kas to nošķir no citām estētiskām grupām. Attiecīgo estētisko kategoriju izprast un izskaidrot, nozīmē atrast, izcelt un parādīt šīs kategorijas īpatnības un iezīmes.

Katra estētiska parādība ir vienā un tanī pašā laikā arī psihiska parādība. Izprotama tā tiek galvenā kārtā, piemērojot psiholoģisko analīzi.

Komika ir sarežģīts psihisks process, psihisko pārdzīvojumu pinums. Komiku izprast nozīmē: a) atrast un saskatīt šī procesa elementus jeb vienkāršākās sastāvdaļas, b) saskatīt, kādā kārtībā šie dažādie psihiskie un citi elementi sadarbojas, c) apskatīt paša procesa gaitu, šīs gaitas etapus un posmus; d) apskatīt apstākļus, kas uz šo procesu dara savu nenovēršamo iespaidu.

Komiskā pārdzīvojuma būtība vislabāk šķiet izprotama, atzīmējot komikas ēmocijas momentus un aplūkojot katru no tiem atsevišķi.

b. Komikas procesa galvenie momenti.

1. Psihes pūrsteigums un samulsums, nākot kontaktā ar ērmīgo īstenību: Pirmais manāmākais stāvoklis, ko prāts pārdzīvo, nākot kontaktā ar ērmīgo, ačgārno etc. īstenību, ir: apjukums, samulsums, zināma neskaidrība. Cilvēks situāciju lāgā nevar saprast, un viņam tā uzdod it kā mīklu, uzdevumu, problēmu. Tas — intelektuālā jeb prāta ziņā. Ēmocijonālā ziņā pirmās ir p ā r s t e i g u m a, izbrīna jūtas. Bet šīs jūtas ātri aizmirdz. Cilvēks domā, ka atrisinājums atrasts. Bet arī tas nav pareizi. Komiskā īstenība ir viltīga, un viņa cilvēkam

snie dz ne īstu vērtību, ne īstu zeltu, bet viltotu kredītbiļeti; ātrumos to cilvēks pieņem par īstu. Bet šim momentam strauji seko šaubu nojauta, š a u b u moments. Priekšā nostājas noteikta mīkla, kuŗa jāatrisina. Prāts pie uzdevuma arī strauji strādā.

Lai sacīto labāki saprastu, ņemsim pāris piemēru no «Latvju tautas anekdošu» krājuma. Nr. 31.: «Sieva, kuŗai nomiris vīrs un naudas arī nekādas nav bijis, bēdājusies, ka nebūs ko ēst. To izdzirdis viņas mazais dēlēns un pamācījis: «Nebēdā, māt! Ja nebūs ko ēst, kustināsim tāpat muti, lai vēders domā, ka ēdam». Nr. 36.: «Māte jautā dēlam: «Kāpēc, dēliņ, tu šodien neej peldēties?» Dēls atbild: «Negribas, māmiņ, jo ūdens šodien par daudz slapjš.» Pirmā no šim anekdotēm dēlēns nāk mātes bēdām talkā ar «labu» padomu. Pirmajā acumirkli un uz īsu brīdi šis padoms izliekas arī it kā īsts, bet tad — psiche nojauš padoma neīstumu, nederīgumu, un prāts sāk mīklu atrisināt.

Tāpat otrā anekdotē. Dēlēna sacītais motīvs (par nepeldēšanas cēloņiem) izliekas uz acumirkli kā īsts, bet tad atkal — šaubas un mīklas risinājums.

Te mēs redzam, ka jau pirmā komikas momentā psiche ir diezgan sarežģīta: tur strādā prāts, jūtas un griba. G r i b a piekaļ uzmanību pie savādās parādības un liek prātam to vērot. P r ā t s vēro un pārdzīvo brīnīšanās un pārsteiguma brīžus. J ū t a s šos brīžus uztver kā nepatīkamus, jo katra neskaidriba, sajukums, atšķirība no parastā tiek uztverta no jūtām ar negatīvu aspektu jeb nepatīku. Tā ir maza, sīciņa, strauji pārejoša nepatika, bet tomēr nepatika.

Bet ne ik reizi komiskā īstenība uzdod n o t e i k t u jautājumu vai mīklu. Daudz reiz šī mīkla ir tikai slēptā veidā un izpaužas galvenā kārtā kā pārsteigums. Sevišķi tas sakāms par tā saukto situācijas komiku. (Salīdz. piem. anekdotes Nr. Nr. 318., 372., 379., 410., 411., 450., 369., 604., 547., 548., 549., 629. u. c..) Piem., an. Nr. 318.: Kāds pamuļķis puīsis aizbrauc precībās. Savas muļķības dēļ viņš nepaēd kā pienākas vakariņas. Nakti tam gribas ēst. Viņš iet pa tumsu meklēt ko ēst un ar lielu troksni apgāz skapi ar visiem traukiem. Saimniece uzlēc gultā sēdus un sauc: «Es teicu vakar, meitas, skaitat pātarus: par puīšiem vien runājāt!.. Nu ir vai ugunsgrēks, vai ūdens spēks valā!»

Te «mīkla» ir tikai latentā (slēptā) stāvoklī. Komika ir, pirmkārt, jau pašā ērmīgajā situācijā (par saimnieces «filozofiju» nemaz nerunājot). Analogiskos gadījumos tāpēc arī

estētiski mēdz lietot dažādus terminus. Tā, piem., A. Džerards (Gerard)¹⁹) runā par pārsteigumu un nesaskaņu (incongruity); G. Kembels (Gambell)²⁰) par pārsteigumu un kontrastu; Dž. Bitlijs (Beattie)²¹) par nekonsekvenci, nepiemērotību, nesaskaņu; J. Pristlijs (Priestley)²²) par nesaskaņu (incongruity), nesamēru, W. Hezlijs (Hazlitt)²³) par pārsteigumu un kontrastu. Tomass Brauns²⁴) par negaidītu nesaskaņu; Honts (Hunt)²⁵) un Ramsejs (Ramsey)²⁶) par kontrastu, u. t. t. No vāciešiem A. Horvics uzsvē kontrastu («Ein starker Kontrast ist allerdings in allem Witzigen, Komischen und Lächerlichen vorhanden»)²⁷), tāpat Žans Pōls (Jean Paul)²⁸), Hegelis (Lächerlich kann jeder Kontrast des Wesentlichen und seiner Erscheinung, des Zwecks und der Mittel werden . . .»)²⁹), Šopenhauers u. c., jaunākā laika estētiķus nemaz neminot.

2. Orientēšanās process, meklēšana. Bet prāts nepaliek apmulsumā stāvot. Uzdotā mīkla viņam nav nekad draudošs slings. Prāts strauji ķeras pie mīklas atrisināšanas. Strādā doma: apzinīgā un zemapzinīgā. Šī momenta gara stāvoklis: zināms saspīlējums, piespiešanās. Emocionāli jeb jūtu ziņā arī šis moments jāuzskata par negatīvu, nepatīkamu. Te nevar piekrist J. Folkeltam, kas savā «Estētikas sistēmā» šo momentu ieskata par patīkamu («Diesem Spannungsgefühl ist der Lustcharakter wesentlich»)³⁰). Tikamas ir gan atrašanās jūtas, bet ne pašas neskaidrības, meklēšanas jūtas. Pati domu un prāta darbība šinī meklēšanas un risināšanas procesā notiek ne tik daudz apzinīgos sillogismos, bet gan vairāk intuitīvi, t. i. zemapziņas domai strādājot.

3. Atrisināšanas, uzminēšanas moments. Prāta meklēšana nepaliek bez panākumiem. Prātam uzdotā mīkla tiek drīzi uzminēta, problēma atrisināta. Viltojums atklāts.

Šis moments jūtu ziņā ir augstākā mērā patīkams. Atrašanās jūtas ir skaistas un ar baudu bagātas: vienalga, ikdienā vai zinātnē. Atrašanās ir arī sava spēka apziņa. Tā patīkamo jūtu plūdumu vēl pavairo.³¹)

Ar atrisināšanas momentu sākas komikas jūtu auduma pārkārtošanās patīkamos toņos. Sākas, tā sakot, jūtu celšanās uz augšu.

Vācieši šo momentu apzīmē kā noskaidrošanās momentu. (Erleuchtung). Un zīmīgi jau tas ir: kā zibins pēkšņi apgaismo tumsā tītus priekšmetus, tā šis apziņas uzmirzums apgaismo šo šaubu krēslu.

4. **Vērtēšanas process.** Kād mīkla uzminēta, problēma atrisināta, tad psihe neaprobežojas vienīgi ar priecāšanos. Viņa stājas nekavējoši arī pie parādības novērtēšanas. Tā, piem., abās minētajās anekdotēs bērnu atbildes un padomi tiek novērtēti par nederīgiem, par naīviem. Līdz ar to tiek novērtēts arī pats padoma devējs pirmajā anekdotē un savas darbības motivētājs otrā anekdotē. Spriedums par abiem šiem «varoņiem»: tie vēl mazi, naīvi muļķīši, bērni ar bērna prātu.

Arī vērtēšanas process ir tikams. Tas saistīts ar baudas aspektu, jo te izpaužas spēka un egoisma jūtas. Viņas ir jau kāpiens uz pašvērtības jūtu trepēm.

5. **Pašvērtības jūtu kāpinājums.** Vērtēšanas process strauji pāriet pašvērtēšanas jūtās. «Pašvērtības jūtas ir tādas jūtas, kas rodas, izmanot, apzinot vai domājot par savu vērtību.»³²). Pārvērtības jūtu pamatā ir dzīvības instinkts, egoisms, pašmīla. Pašvērtības jūtu veidi: pašcieņa, goda jūtas, godkāriba, lepnums, slavas kāre. Pašvērtības jūtu ir divas grupas, divi virzieni: tiešās un netiešās. Tiešās pašvērtības jūtas ir tās, kas ceļas, sevi vērtējot, bet citus nepazeminot. Netiešās pašvērtības jūtas ir tās, kas ceļas, citus pazeminot, lai sevi sajustu augstāku un vērtīgāku.³³) Otrā vērtību noplēšot un mazinot, cilvēks cenšas sevi relatīvi paaugstināt.

Attiecināsim sacīto uz pāris minētiem konkrētajiem piemēriem. Novērtējot viena bērna padomu par bērnišķu un naīvu un tāpat otra bērna darbības motivāciju, mēs it kā gribētu sacīt: «Nu jā, es jau tāds naīvs muļķītis neesmu, kā šis, es tik dumju valodu nekad nerunātu, jo es prāta attīstības ziņā stāvu daudz augstāku».

Šā nokritizējot abus mazos «varoņus», pats kritizētājs pa-ceļas labi augstāku pa pašvērtības trepi. Reālizējas galvenā kārtā netiešās pašvērtības jūtas.

Pašvērtības un spēka jūtas, zināms, ir patīkamas un ar baudi bagātas jūtas. Komikas baudas trauku tās padara daudz pilnāku.

Kā pašvērtības un spēka jūtas ir vienas no galvenajām jūtām komikas jūtu pinumā, tur ir diezgan viens prātis visa nevienprātīgā estētiķu, filozofu un psihologu saime, sākot ar klasiskās pasaules Platonu un Aristoteli, ietverot tur 17. g. simteņa angļu filozofu Hobsu («... sudden glory arising from a sudden conception of some eminency in ourselves, by com-

parison with the infirmity of others...») ³⁴⁾ u. c. un beidzot ar jaunākā laika estētiķiem Hefdingu, Groosu, Folkeltu, Lipsu, Ribo, J. Kōnu, Sigismundu Freidu u. c.

Daži evolūcijas teorijas piekritēji pat atzīst, ka skaļie smieklī ir pirmais smieklu veids un ka tie cēlušies sakarā ar brutālām pārākuma jūtām.

c. **Kritiskas piezīmes.** Par komikas psihiskā procesa analīzi daudz ir gudrots. Viens no pirmajiem vispilnīgāki šo procesu uztvēris vācu psihologs Ceizings savā grāmatā «Aesthetische Forschungen». Ceizings komikas procesā redz trīs momentus: 1) apmulsuma momentu, kas nāk kā apmulsiņošs spēriens (Choc), 2) noskaidrošanās moments, kas nāk kā pretspēriens (Gegenhoc), un 3) pārākuma apziņas jūtas. ³⁵⁾ K. Grooss komikas procesā atzīmē divus momentus: 1) samulsuma (Verblüffung) momentu un 2) noskaidrošanās (Erleuchtung) momentu. ³⁶⁾ Pie tādiem pat uzskatiem turās arī Hartmans ³⁷⁾ un Lips ³⁸⁾. — J. Folkelts savā estētikas sistēmā runā par trim momentiem, par 1) saspīlējuma, spraiguma jūtām (Gefühl der Spannung), 2) atvieglinājuma jūtām (Erleichterung) un 3) par rotaļiska pārākuma jūtām (Gefühl der spielenden Überlegenheit). ³⁹⁾

Franču estētiķis Alfrēds Mišels savā darbā «Monde du comique et du rire» izšķir 4 momentus komikas procesā: 1) zināmas nepilnības nojautu, uztveri, 2) ātru un ļoti dzīvu ideālā stāvokļa nojausmu, ar kuŗu uztvertā nepilnība ir kontrastā, 3) atklātu vai slepenu nepilnības nīcināšanu 4) slepenu apmierinātību ar sevi, jo domāts tiek, ka pats ir izņēmums no šīs nepilnības, par kuŗu tiek runāts. ⁴⁰⁾

Mums tomēr visdabiskāks un loģiskāks šķiet procesa sadalījums piecos momentos: 1) psihes pārsteigums un samulsums, nākot kontaktā ar ērmīgo īstenību, 2) orientēšanās process, meklēšana, 3) atrisināšanas, uzminēšanas moments, 4) vērtēšanas process, 5) pašvērtības izjūta. Pie šī dalījuma mēs arī pieturamies. Samazinot šo momentu skaitu, mēs tikai vairākus atsevišķus momentus sapiežam vienā. Tas jautājuma noskaidrošanu nevis atvieglina, bet apgrūtina.

d. Komiskā procesa nepieciešamie noteikumi.

Lai komiskais iespaids rastos, vajadzīgi zināmi nepieciešamie noteikumi. Šie noteikumi ir pozitīvas un negatīvas

dabas. Pozitīvās dabas noteikumi ir tie, kuŗiem katrā ziņā jābūt, negatīvas dabas tie, kuŗi nedrīkst būt.

1. Spēcīgas emocijas. Viens no svarīgiem noteikumiem komiku radošū atmosfērā ir tas, ka tur nedrīkst būt tādi apstākļi, kas ierosina skatītājā vai klausītājā pretēja rakstura spēcīgas emocijas. Piem., ja cilvēks kājai pašļidot, nokrit uz ielas, tad allaž skats ir diezgan komisks, par ko pasmejas gan pats kritējs, gan apkārtējie. Bet ja kritiens ir tik nelaimīgs, ka kritējs paliek guļot ar sadauzītu galvu vai laužtiem locekļiem, tad reti kāds smiesies. Kāpēc? Tāpēc, ka komikas jūtas te pārspētas tiek no līdzietības jūtām, ko pamodina nokritušā cilvēka nelaime.

Tādu pat iespaidu atstās apvainotas kautribas jūtas, riebums, šausmas, dusmas u. c. pretēja rakstura stipras emocijas. Arī nebrīva un dažādām idejām aizņemta domu pasaule atstās vai nu iznīcinošu, vai mazinošu iespaidu uz komisko emociju. Pat pārāk spēcīgas prieka jūtas traucē komikas psihī.

2. Piepēžība (Suddenness, Plötzlichkeit, внезапность). Piepēžībai piemīt divas īpašības: ātrums un negaidītība, pārsteigums. Piepēžs ir tas, kas negaidīts un ātrs. Piepēžība pieder pie svarīgākiem komikas noteikumiem. «Jokam vajag dzirkstīt», piezīmē kāds Amerikas estētiķis *Istman's*.⁴¹⁾ Joks nav arī garī stāstāms un garī skaidrojams. Stāsta vai notikuma gaitai vajag iet strauji un ietvert sevī negaidītus lūzumus, ātras, piepēžas pārmaiņas. Šo komikas noteikumu atzīmēja jau angļu filozofs *Thomas Hobbs* 1650. g. savā darbā par cilvēka dabu (*Human Nature*)⁴²⁾, un par viņu (t. i. piepēžību) runā gandrīz vai katrs komikas teorētiķis. Ceizings šo piepēžo gaitu zīmīgi nosauc par «spērienu» (*Choc*)⁴³⁾, jo piepēžais gaitas pagriezums vai iznākums tiešām nāk «kā pārkoņa spēriens no gaišām debesīm.»

Bet kā tad tas saskan ar mūsu atzīmēto komiskā procesa gaitu ar pieciem etapiem? Vai te nav pretruna? Nebūt nē. Psihes zibins šiem etapiem komikas gaitā tāpat izskrien cauri, kā negaisa zibins ar saviem likločiem plašākiem gaisa slāņiem. Pie kam šinī psiher skrējienā un viņas darbībā strādā abas psiher sfēras: apzinīgā un zemapzinīgā. Daļu darba veic apzinīgā psiher, daļu — zemapzinīgā. Apzinīgajā psihē parasti ir tikai komiskās ķēdes abi gali, pati ķēde, pats risinājums notiek zemapziņā. Tāpēc arī daudzi psihologi un estētiķi redz tikai šos divus momentus un runā

par samulsumu un «apgaismojumu», noskaidrojumu (Erleuchtung). Bet arī šī noskaidrošana, šī samulsuma, šī mīklas pēkšņā atrisināšana parasti ir tikai intuitīva nojauta, resp. nojausma. Ja cilvēks to gribēs noskaidrot, tad viņam labi būs ko padomāt, un ne ikreiz tas viņam pietiekoši izdosies.

3. Novitāte. Arī šis apstākļi ierindojas komikas nepieciešamos noteikumos. «Neviens nesmejas par veciem jokiem un neraud par vecām nelaimēm»,⁴⁴⁾ zīmīgi izteicās jau Tomass Hobss.

e. Valdošā noskaņa jeb jūtu nokrāsa komikas ēmocijā.

Komikas ēmocija, kā redzējām, ir sarežģīts jūtu pinums: tur daudz jūtu pavedienu un pat ar pretējām īpašībām: tīkamām un netīkamām.. Kāds tad nu galā paliek kopiešpajds? Kādas jūtas paliek valdošās? To vispirms jau redzam no «prakses»: īsta komika vienmēr rada zināmu jau trību, kas izpaužas smieklās vai vismaz patīkamā smaidā. Bet jautra noskaņa ir patīkamas jūtas, kas savienotas ar tīksmi vai baudu. Tā tad komiskās ēmocijas valdošā jūtu nokrāsa ir prieka bauda. Kā saulaina, zila debess tā klājas pāri visam sarežģītam prāta, jūtu un instinktu vijumam — komiskai ēmocijai. Tāpēc jau arī cilvēki tik labprāt komiku mīl.

Bet kāda rakstura ir komikas prieks? Vai viņš līdzīgs katram reālam dzīves priekam: piem., mīlas, un draudzības priekam u. t. t.?

Te interesantu atbildi dod Lipss. Viņš saka, ka komika nevis iepriecinot, bet uzjautrinot. («Das Komische . . . erfreut nicht, wie die edle Tat oder die Grosse Gesinnung, sondern es «belustigt.»⁴⁵⁾). Tas ir zīmīgi un precīzi sacīts. Komikas jūtas pieder pie tā sauktajām ideālajām jūtām, t. i. reālo jūtu idejiskā atspulgojuma. Ideālās jūtas arī ir jūtas, bet tikai reālo jūtu atblāzma, ar mazāku reālu dziļumu un spēku. Arī šo aspektu T. Lipss atzīmē. «Diese eigentümliche Lust . . . kann der intensivsten Art sein; sie bleibt dann doch von jener ernsteren und tiefer gehenden Lust verschieden; sie bleibt leicht, inhaltsarm, dünn, leer; und sie bleibt auf der Oberfläche, ein Kribbeln, das mit dem Herzen nichts zu tun hat».⁴⁶⁾ Gluži tik plāns un tukšs šis

prieks gan nav, kā to Lipss izsaka, bet kā viņš paviršāks un vieglāks — tas ir tiesa. Jautribas prieks tomēr ļoti patīkams ar savu gaišo, rotaļisko vieglumu un ar savu svabado lidojumu.

Tā tad komiskās ēmōcijas valdošās jūtas ir — viegla, patīkama, gaiša jautribas noskaņa. Kā gaišs saules stars tā priecina un spirdzina cilvēka dvēseli.

6. Slēdzieni.

Svarīgākās patiesības, ko esam guvuši par komiku, tā tad ir šādas:

1. Komika ir sarežģīts psihisks process, kurā ņem dalību daudzi psihiski spēki no intelekta (prāta) jūtu un gribas sfēras.
2. Komikas ēmōciju (resp. pārdzīvojumus) ierosina ērmīgas, ačgārnas, absurdas un tamlīdzīgas parādības, kas atšķiras no šo parādību un priekšmetu normālā tipa, veida, bet neierosina vērotājā paralēli tādas spēcīgas ēmōcijas, kā: žēlas, kaunu, dusmas, riebumu u. c.
3. Komikas pārdzīvojums sākas ar zināmu pārsteigumu, kam seko viegls samulsums, tad it kā atrasts atrisinājums, kas tomēr izrādās par mīklu, tad — mīklas atrisinājums ar negaidītiem patīkamiem rezultātiem.
4. Komikas pārdzīvojumā cilvēks pārdzīvo arī spilgtas pašvērtības jūtas, sajuzdams sevi pāri ērmīgai, ačgārnai, absurdaī īstenībai.
5. Galējā un valdošā komikas noskaņa ir — gaišas un patīkamas jautribas jūtas, kas izpaužas vai nu skaļos smiekļos, vai klusā smaidā.

Literātūra.

- 1) James Sully. An Essay on Laughter. London, New-York. 1902. 26. lp.
- 2) Charles Darwin. The Expression of the Emotions. 208. lp.
- 3) Turpat. 208. lp.
- 4) I. Y. T. Greig. The Psychology of Laughter and Comedy. London. 1923. 11., 12. lp.

- 6) Charles Darwin. *The Expression of Emotions*. 213.—214. lp.
- 7) I. Y. T. Greig. *The Psychology of Laughter etc.* 25. lp.
- 7) В. Прейер. Душа ребенка. Перев. В. Ф. Динзе. 153.—155. lp.
- 7) Ch. Darwin. *The Expression of Emotions*. 208. lp.
- 8) J. Sully. *An Essay on Laughter*. 163. lp.
- 10) Г. Бергсон. Смех. Перев. А. Е. Яновского 1900. г. 7. lp.
- 11) Л. Саккетти. Эстетика. Т II. 1917. г. 300. lp.
- 12) J. Sully. *Cit. grām.* 51. lp.
- 13) J. Sully. *Cit. grām.* 65.—68. lp.
- 14) Ch. Darwin. *The Expression etc.* 208. lp.
- 15) J. Sully. *Agr. cit. grām.* 72. lp.
- 16) J. Y. T. Greig. *The Psychology of Laughter and Comedy*. 1923. 11. lp.
- 17) Т. Рибо. Психология чувств. Перев. с франц. 1912. г. 241. lp.
- 18) Т. Бергсон. Смех в жизни и на сцене. Перев. А. Е. Яновского. 1900. г. 178. lp.
- 19) A. Gerard. *An Essay on Taste*. 1759. г. 66. lp.
- 20) J. Y. T. Greig. *Cit. grām.* 243. lp.
- 21) J. Y. T. Greig. *Cit. grām.* 244. lp.
- 22) J. Y. T. Greig. *Cit. grām.* 245. lp.
- 23) William Hazlitt. *Lectures on the English Comic Writers*. 1907. г. 1., 2., 189. lp.
- 24) Th. Brown. *Lectures of the Philosophy of the Human mind*. Edinburgh. 1820. г. vol. III. 203., 205. lp.
- 25) Leigh. Hunt. *Wit und Humour*, London. 1910. г. 7. lp.
- 26) Sir George Ramsay. *Analysis and Theory of the Emotions*.
- 27) A. Horwicz. *Analyse der qualitativen Gefühle*. 1878. г. 200. lp.
- 28) Jean Paul. *Vorschule der Aesthetik*. 1813. г. 211. lp.
- 29) G. W. T. Hegel. *Vorlesungen über die Aesthetik*. III. Bd. 534. lp.
- 30) Johannes Volkelt. *System der Aesthetik*. Zweiter Band. 1910. г. 382. lp.
- 31) P. Birkerts. *Psichologija*. Otrs izdevums. 1924. г. 196.—197. lp.
- 32) P. Birkerts. *Psichologija*. Otrs izdevums. 1924. г. 170. lp.
- 33) P. Birkerts. *Psichologija*. Otrs izdevums. 1924. г. 173.—174. lp.
- 34) Thomas Hobbes. *Human Nature*. Works, edited by Molesworth, IV. vol., London. 1840. г. 46. lp.
- 35) Zeising. *Aesthetische Forschungen*. 286. lp.
- 36) K. Groos. *Einleitung in die Aesthetik*. 399. lp.
- 37) Hartmann. *Philosophie des Schönen*. 329. lp.
- 38) Th. Lipps. *Grundlegung der Aesthetik*. 2. Aufl. 1914. г. 578. lp.
- 39) Johannes Volkelt. *System d. Aesthetik*. II. Bd. 381. lp.
- 40) J. Y. T. Greig. *The Psychology of Laughter and Comedy*. 1923. г. 263. lp.

- 61) Max Eastman. *The Sense of Humour*. 1921. g. 104. lp.
- 62) Thomas Hobbes. *Cit. grām.* vol. IV. 46. lp.
- 63) Zeising. *Cit. grām.* 283. lp.
- 64) Thomas Hobbes. *Leviathan*, in *Works*, vol. III. 46. lp.
- 65) Th. Lipps. *Grundlegung der Aesthetik*. 2. Aufl. 1914. g. 576. lp.
- 66) Th. Lipps. *Grundlegung der Aesthetik*. 2. Aufl. 1914. g. 576. lp.

4. MĀCĪTĀJS UN KALPI.

2031.

Mācītājs sūta savu puisī aitu kaut un saka, lai kauj to, kuŗa viņam acīs skatās. Puisis ieiet kūtī un domā: «Jāska-tās, kuŗa nu uz mani skatīsies, bet redz, ka visas skatās. Šis, ilgi nedomādams, arī nokāvis visas. Mācītājs vēlāk tam prasa: «Nu, kuŗu nokāvi?» — «Visas, cienīgs tēvs, jo visas skatījās.»

Uzrakst. M. Birkerte, nokl. Jaunpils pag.. Vidzemē.

2032.

Kādam mācītājam bija kučieris, vārdā «Tāds». Kādu dienu kučieris, kas bija zaglis, ar nolūku tik pie mācītāja iestājies darbā, sajūdzis zirgus, ko mācītājam uz pilsētu braukt. Tas iesācis mācītājam bārzdu dzīt. Pusē nodzinis un izsteidzies ārā. Mācītājs gaidījis, gaidījis, nevarējis sa-gaidīt, gājis ķēķī pie meitām un jautājis: «Vai tu redzēji man Tādu? — «Nē, mācītāja kungs, es jūs tād u neesmu redzējusi», — atteikusi meita. Kučieris meitām bijis uzdevis citu vārdu — un tā nozudis.

Uzrakst. Kārlis Bukums, Rīgā.

Teic. Kristīna Ozoliņa, 30 g. v., Raunas pag.

LFK 23, 5364.

2033.

Vienam mācītājam bijis puisis. Viņi paši ar savu mada-mu ieraduši tā maz un smalki ēst, bet puisis ēd daudz. Ma-dama sāk skatīties, ka puisis viņiem par daudz pulka apēd. Gribētu dzīt prom, bet tā atkal bez kādas vainas cilvēku pus-gadā nevar atraidīt, un tāda nekā nav, ko viņam pārvest. Visus darbus puisis padarījis taisni uz to labāko, un mācītājs viņam nekā nevarējis pārvest.

Vienreiz mācītājs sadomājis, ka puisī vajaga kaut kā dabūt prom. Viņš licis meitām iznest vakarā baltu palagu drēbi un izklāt, lai viņa pa nakti balinājas. Puisim pa dienu vajadzējis strādāt, un pa nakti mācītājs licis viņam to drēbi vaktēt, lai kāds nenozog. Neko darīt, puisis iet un vaktē. Pāiet viena nakts, pāiet otra nakts, bet puisis labi novaktējis un mācītājs atkal nekā nevar teikt. Tā viņš sadomājies, ko lai dara, ies un pats nozags to drēbi, tad varēs teikt puisim, ka viņš nav labi novaktējis un aizdzīs to prom. Puisis nogā-

jis pie audekla un licies uz auss. Bet viņam jau viena meita bijusi pateikusi, ka mācītājs pats pa nakti nākšot zagt audeklu, lai viņš ir labi uzmanīgs. Puisis nolicies gan gulēt, bet viņš palicis nomodā un tikai gaidījis, kad atnāks mācītājs. Jā, mācītājs pēc tāda laika bijis klāt. Puisis kņāc kā aizmidzis, bet ar vienu aci aizmidzis, ar otru skatās, ko nu mācītājs darīs. Mācītājs labi apskatās un tad sāk tīt drēbi kopā. Tin, tin un tikai arvienu labi paskatās, vai puisis nemana. Kad nu ir satinis, tad uzliek uz muguras un nes prom. Puisis ceļas augšā, saķer mācītāju aiz apkakles un nu sāk vīksēt pa muguru. Viņš bijis notaisījis jau tādas ribiņas un nu tikai vilcis. Un pats tā skaitījis līdzī: «Kad gribi zagt, tad mācies pa riktīgam zagt! Kad gribi zagt, tad mācies pa riktīgam zagt!» Mācītājs no sākuma gan spārdījies un gribējis tikt vaļā, bet puisis notur cieti un tikai sit. Tā mācītājs sācis lūgttes: «Nesit mani, nesit, es jau esmu tavs mācītājs!» Puisis atkal atbildējis: — «Ko nu tu man stāsti tādus niekus, vai tad es tavu gudrību nesaprotu! Mans mācītājs tagad gul mīerīgi pie savas cienmātes!» — Un tikai sitis. Beidzot palaidis gan vaļā, bet tad jau mācītājs bijis tikai vairs maz dzīvs. Ko domā, mācītājam plāni svārcīņi mugurā, un puisis liels stīprs cilvēks! Nogulējis zellis pāris nedēļas.

Uzrakst. A. Korsaks. Ezeres pag., Dreimaņos.

Teic. Kristīna Driha, Ezeres pag.

LFK 647, 983.

2034.

Kādreiz dzīvoja kāds ļoti skops mācītājs. Viņš saviem kalpiem nekad nav devis labu ēdienu ēst, nedz arī maizi. Maize bijusi cepta kopā ar pelavām un sēnalām tā, ka ēdot tā dūrusies rīklē.

Mācītājam bijis kučieris, kas nodomājis mācītāju izmācīt.

Tā reiz mācītājs taisījies braukt bērņus pārklaušināt. Kučieris nodomājis: nu es tevi mācīšu. Braukuši un braukuši pa purviem un mežiem, bet mājas nevienas. Tā pienākusi pusdiēna. Mācītājs jau bijis ļoti izsalcis, bet ko ēst līdzī nekā nebījis. Brauc atkal. Celmi, meži, klajumi, bet mājas kā nav, tā nav. Saule jau taisījusies uz rietēšanu. Kučieris tik braucis un braucis riņķu riņķiem ap mācītāja muižu pa mežu. Bet mācītājs jau nekā nezina. Uznākusi tumsa. Kučieris teicis mācītājam, ka viņš uzkāpšot kādā priedē un apskatīšot, vai uz kādu pusi nevar uguņi redzēt. Labi, kučie-

ris rāpjas priedē augšā, viņš domā: nu man laiks tevi mācīt. Tas izņēmis sev no kabatas līdzī paņemto maizi un sācis priedes galā ēst. Mācītājs prasījis, ko šis ēdot? Kučieris atbildējis, ka viņš grauzot čiekurus. Nu, lai sviežot arī viņam lejā, viņš arī gribot grauzt. Kučieris nosviedis dažus čiekurus. Mācītājs sācis čiekurus lupināt, bet neko nevarējis no tā izēst. Mācītājs teicis, ka viņš nevarot norīt, viņam duroties rīklē. Viņš brīnījies, ka kučierim neķeroties rīklē un tas varot norīt. Kučieris atbildējis, ka viņš jau ieradis tādu maizi ēst un ka viņam rīkle esot liela. Bet mācītājs nemaz nezinājis, ka kučieris ēdis maizi. Apēdis maizi, tas teicis, ka uguni nekur nevarot ieraudzīt, un līdzis no koka zemē. Mācītājs sēdējis ratos, un kučieris sācis atkal braukt.

Braucis un braucis, līdz pēdīgi izbraucis uz kādām mājām. Tās izrādījušās par tām pašām, uz kurām viņi gribējuši braukt. Mācītājs teicis: «Ja mums dod ēst, tad, kad pēc tavām domām būtu diezgan ēsts, piemin man ar kāju, jo man kauns, ka es par daudz nēdu aiz liela izsalkuma!»

Iebrauc mājās. Saimniece tūlīt liek uz galda piena zupu. Tā mācītājam labi pa prātam. Abi sēžas pie galda un ēd. Zupa vēl labi karsta. Mācītājs uzsmēlis tikai pāris karotes uz šķīvja, lai ātraki atdzistu. Te tam zem galda gulošais suns piesitis pie kājas. Mācītājs jau satrūcies, paskatījies uz kučieri, bet tas nelicies ne zinot, ēdis tikai tālāk. Pāris karotes uzstrēbis, atkal kautkas piedūries pie kājas. Nu mācītājs sācis, cik ātri tik varēdams nostrēbt zupas šķīvi un visādi laipni pateicies par vakariņām, ka esot labi paēdis. Nelicies ne dzirdot, kad saimniece godājusi, lai ēdot vien, ka šis neesot necik ēdis. Kučieris tik ēdis vien projām.

Paēduši vakariņas, viņi taisījušies iet gulēt. Bet mācītājam ēstgriba bijusi vēl briesmīgāka. Viņš gulēt ejot noskatījies, ka zupa vēl atlikusi un ka saimniece to iznesusi pieliekamā kambarī. Nogaidījis, kad visi apgūlušī, viņš klusām piecēlies un gājis pieliekamā kambarī raudzīt, vai nevarētu dabūt zupu, jo ēstgriba viņam bijusi briesmīga. Pa tumsu nevarēdams saskatīt, kurš būtu zupas pods, nejauši uzdūries uz kādu trauku, aptaustījis to un bāzis roku iekšā. Bet ko nu! roku vairs nevarējis dabūt laukā no krūzes, kurai bijis šaurs kakls. Tas sācis krūzi dauzīt pa pieliekamo kambarī, no kam izcēlies liels troksnis un sākuši suņi riet. Uzcēlušies mājas ļaudis un gājuši skatīt, kas tur par troksni bijis. Ieraudzījuši mācītāju viscaur ar asinīm notašķītu un nolējušos.

Nu vairs nekas cits nav atlicis, kā teikt taisnību, kā viss tas noticis. Krūzē bijušas ielietas asinis, jo iepriekšējā dienā tais mājās kāvuši cūkas. Mācītājs nokaunējies un gājis istabā. Saimniece tam ienesusi atlikušo piena zupu. Nu tas vairs nav kaunējies un ēdis pilnu vēderu. Suņi bijuši izlaisti ārā un nebijis vairs, kas uz kājām min.

No rīta, noklaušinājis bērnus, tas braucis mājās. No tā laika viņš nav vairs bijis skops, bet saviem kalpiem devis labu maizi ēst, jo pats bijis piedzīvojis, kā ar viņa paša maizi reiz tam gājis.

M. Biksons, Ivandes pag.
LFK 668. 3043.

2035.

Kādā svētdienas rītā mācītāja ķēkša lūgusi mācītāju, lai tas viņas palaižot uz kāda radnieka krustībām. Mācītājs arī viņai apsolījis, ka palaidīs, bet ne agrāki kā — kad viņš atnāks no dievkalpošanas un viņa pados viņam pusdienu. Bijusi īsa ziemas diena un baznīcā daudz darišanu: vakariņa laudis, bērnu krustišana, laulāšana, jau krēsla sākusi mesties. Ķēkša lielā nemierā: kad nu atnāks mācītājs, kad pados pusdienu, kad uzgērbsies un aizies! Skrējusi uz baznīcu, kas turpat netālu atradusies. Piegājusi pie kanceles, mācītājs vēl tikai saucis mirušos un dažādus paziņojumus. Ķēkša nostājusies pie sienas, aizlikusi mutei plaukstu no draudzes puses priekšā un saukusi paklusā balsī, uz augšu skatīdamās: «Ko tu tur vāries kā putra, kāp zemē, krusti bērnus, laulā cilvēkus, mājās kāposti jar par s—diem savārijušies!» —

Fr. Krēsliņš, Vecgulbenē.
LFK 142, 2073.

2036. Noticis Liepupes baznīcā.

Agrak, verg laikos, mācītajam biš puiss, un viņš lics, lai tas puiss tīr tos lins un lai līdz sestdien vakaram lai iztīr. Un tie lins ir biš piezidušies, un nav vareš iztīrīt tas puiss. Un nu mācītaš prasiš sestdien, vai šis ir lins iztīriš. Šis sak, ka nav Nu, lai tīr, kamēr iztīr. Un ka tīr, lai viņam tūlīt pasak. Un tas puiss ir iztīriš svētdien līdz pusdienai. Un nu viņš iet uz baznīc tāds pats, ka pie darb biš ar visim plaukiem. Un iet pa sār durim iekša, taisn kancelei pretī. Un ta ir paklanijies un

teicis: «Nu, cienīgs mācītājs, lin ir iztirīt!» Nu mācītājs nezina, ko šim būt darijš. Bet šis pastāv pie sava!

Uzrakst. E. Adamsons, Rīgā.

Teic. no Liepupes draudzes.

LFK 781, 977.

5. MĀCĪTĀJS UN LOPI.

2037.

Aiziet reiz sieviņa pie mācītāja žēloties, ka viņa suns ir sakodis viņas cūku. Bet mācītājs, liekas, neko negrib saprast, tad šī teicis: «Nu, cienīts mācītāja kungs, ja es būtu cūka un jūs būtu suns — un jūs man kājā — hams!»

Skujiņu Austrā, no Vidrižu pag.

2038.

Reiz kādam mācītājam bija zirgs, ļoti straujš. Kādu dienu, kad mācītājs izjāja laukos apskatīt labību, zirgs piepēži saniņojās un sāka slīties kājās. Mācītājs gandrīz nokrita zemē. Viņš tikko paguva pieķerties pie sedlu kāpšļa, kad zirgs sāka auļot. Kāds zemnieks uzsaucis, kur tad šis tā jānot. Mācītājs, negribēdams teikt patiesību, teicis: «To zin vienīgi mana melnā ķēve un es pats».

Alise Bērziņa, Mellužos.

2039.

Kāda mācītāja gans pastāvīgi žēlojies, ka govīs stipri bizojo. Mācītājs tam neticējis un gājis pats uz ganiem raudzīt. «Kuņa govīs tas visvairāk bizo?» viņš prasījis ganam. «Raibā, tā raibā,» gans atbildējis.

Mācītājs nu mācījis ganu, kā govīs savaldāma. Viņš apstiprinis govīs asti sev cieši ap roku. Govīs sabijusies un sākusi skriet kā negudra, raudama mācītāju sev līdz.

Ceļā pretim gadījies ķesteris. Tas izbrīnējies prasījis, kurp gan mācītāja kungs tā skrienot. «To zina tikai augstais Dievs un tā raibā govīs!» mācītājs žēli atbildējis.

V. Veinberga, no Mellužiem.

2040. (var.)

Mācītājam reiz bijusi melna govīs, kas tik ļoti spērusi, ka nevarējuši nekā izslaukt. Mācītājs to vis neticējis, viņš do-

mājis, ka meita pienu izdzer. Tādēļ tas gājis uz kūti skatīties. Pārlicinājies, ka govš tiešām spē, mācītājs mēģinājis pats slaukt, iepriekš piesiedams govš asti sev pie svārkiem. Govš norāvusies no valga un ar visu mācītāju devusies prom pa gatvi. Saimniece stāvējusi istabas durvīs un saukusi: «Kur tad jūs, cienīgstēvs, tā skriesiet?» — «To, miļā, tik Dievs zina un tā melnā govš!»

Austra Skujiņa. Rīgā.

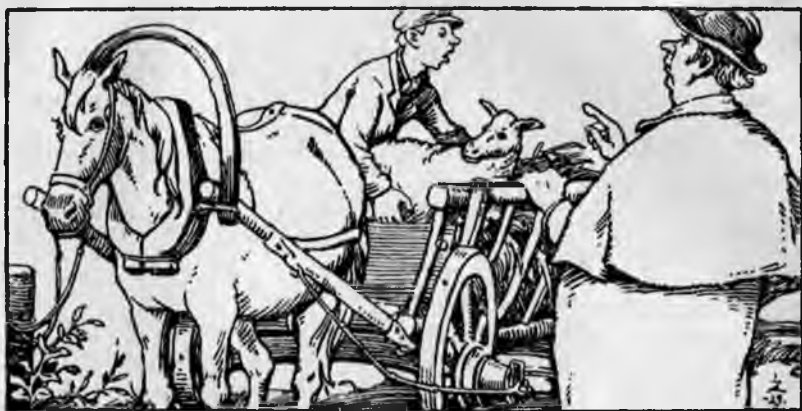
Kāds variants uzrakstīts arī Vidrižu pag. PBK.

2041. (var.)

Mācītājs aizgājis uz kūti skatīties, kā meitas govš slauc. Viņam gadījies nostāties govij pie pašas astes. Te — kā gadījies, kā ne — govš, mušas gaiņādama, aizķērusi ar asti aiz mācītāja mēteļa pogas. Govš pati satrūkusies, norāvusies un devusies pa durvīm laukā un pa ceļu projām, raudama līdz ar mācītāju.

Izbrīnējušies par trako mācītāja skrējienu, laudis vaicājuši: «Cienīg tēvs, cienīg tēvs, kur tad jūs tā steigsaties?» — «To zin Dievs un raibā govš» — tikai paspējis noteikt mācītājs.

L. Atkalējs, no Adlienas pag.

(Sk. 2079. anekd.)

III. Mācītājs personīgā dzīvē.

1. MĀCĪTĀJA KUNDZE.

2042.

Reiz dzīvojusi kāda ļoti skopa mācītāja kundze. Viņa visādi savam vīram pretojusies pieņemt vairāk kalpus kā tikai vienu sulaini. Tam pašam tad nu ar' vajadzējis vārit ēdienus. Un katreiz, kad bijis labāks ēdiens, cienīgmāte gājusi pati pannu laizīt. Reiz mācītājam sanākuši viesi. Sulainis inesis ēdienu un, pret cienīgmāti pagriezies, teicis: «Žēligā kundze! vai jūs šoreiz arī pannu laizīsiet jeb nu man pašam būs jālaiza?»

Irma Vosse, no Rīgas.

2043.

Sestdienas vakarā mācītāja virtuvē iegājusi kāda ubadze. Mācītāja kundze padevusi viņai vakariņas: inesusi pāpriekš gaļu, pēc tam kartupeļus. Nabadze, redzēdama, ka kartupeļus arī nes, teikusi: «Ko nu, cienīgmātīt, tos kartupeļus. Man jau švaki tie zobi. Labi, ka vēl to gaļiņu pamuļļi.»

Uzrakst. J. Gailītis.

Teic. V. Kreičmane. Siguldā.

2044.

«Mācītāja kungs, vai jūs pēc pusdienas arī atpūšaties?»
— «Pēc pusdienām mana sieva parasti vienu stundu atdusas». —

«Piedodat, mācītāja kungs, es domāju, kad jūs atpūšaties?»

— «Nu jā, kad jau mana sieva guļ, tad jau man ir miers!» —

Z. Hilmanis, Talsu valsts vidusskolā.

LFK 230, 3792.

2045.

Kāda mācītāja kundze ienākusi ķēķī, ieraudzījusi tur svešu vīrieti, kas laizījis šķīvjus. Mācītāja kundze ļoti izbriņķusies. Kalpone to pamanījusi un teikusi: «Manam brūtgānam tāda gaļa mēle, ka nūtīra, ta nūtīra».

V. Ungure, no Rīgas.

2046.

Kāds lauku saimnieks aizbraucis darīšanās pie mācītāja. Mācītāja cienīgmāte, gribēdama parādīt saimniekam savu laipnību, lūgusi to uz pusdienu. Saimnieks ar pateicību piedāvājumu pieņēmis. Cienīgmāte ievedusi saimnieku virtuvē un likusi kalponei tam pasniegt pusdienu, kas sastāvējusi no ceptas siļķes un sausiem kartupeļiem. Pēc paēšanas cienīgmāte saimniekam apjautājusies, kā labi pusdienu garšojusi! «Lieliski, cienīgmāt, tā nekad vēl nebiju ēdis!» atteicis saimnieks. — «Vai tad jūs tā kautko mājās neēdat?» — brīnījies cienīgmāte. «Kas tad nu mums tādus zvērus dos, kas pār tik tālām jūrām nākuši!» — «Nu, ko tad jūs ēdiat?» — uzstājusies cienīgmāte. «Mēs kādu cālīti, pīlīti vai jēriņu nokaujam. Tas ir mūsu ēdiens», mierīgi noteicis saimnieks.

Uzrakst. Laimons Mauriņš no Rīgas.

Teic. Ernests Mauriņš, no Stalbes p., Valmieras apr.

2. MĀCITĀJS IET MEITAS.

2047.

Kādreiz kāds jauns pāris aizgājis pie mācītāja lūgt, lai tos uzsauktu. Mācītājam jaunā brūte ļoti patikusi, un viņš teicis tai klusi, kā brūtgāns nedzird, ka šonākt pie viņas

ieradišoties eņģelis Gabriēls un ka tas viņai jāuzņem. Bet lai neizpaužot tikai neko savam brūtgānam.

Mājās braucot, meita bijusi ļoti bēdīga, nav varējusi nociesties un izstāstījusi visu brūtgānam. Šis tūlī sapratis, kas par lietu un ticis brūtei, ja atnākot Gabriēls, lai tik laižot klētī iekšā.

Vakarā brūtgāns paņēmis dzelzs apaušus, noslēpies klētis tuvumā un gaidījis eņģeli. Jā, pēc neilga laika nācis arī. Pieklauvējis pie durvīm un ticis ielaists. Bet līdz ko durvis aizvērušās, brūtgāns pie durvīm klāt un klauvējis savukārt. Brūte prasījusi, kas tur ir, bet brūtgāns atbildējis, ka Pēteris esot. Vai šeit neesot ienācis eņģelis Gabriēls? Dievs viņam licis saskaitīt visus eņģelus, bet Gabriēls trūkstot. Pēdas viņš sadzinis šeit.

Meita attaisījusi durvis, un brūtgāns ņēmies «eņģeli» mizot, sacīdams: «Še tev, Gabriēl! Še tev, apkārt vazāties, lai man tev pēdas jādzen!»

Un tā mācītājs dabūjis krietnu pērienu.

M. Pabērce, no Bauskas apr.

2048.

Kāds mācītājs gājis naktī pie savas istabas meitas un sacījis: «Es mīlu tevi, tu mīli mani, izpūtīsim sveci.» Mācītājs nodzēsis sveci, bet meita tumsā izkāpusi pa logu, un mācītājs palicies viens meitas istabā.

Uzrakst. Konstantins Blaus, Rīgas skol. institūtā.

Teic. Jānis Ronis, 37 g. v., Druvienas pag., Cēsu apr., arī Tirzas pag., Madonas apr. LFK 719, 324

3. MACITAJA BERNI.

2049.

Mācītāja laulātā draudzene veda savu meitiņu Mirdziņu uz baznīcu. Ceļā viņa tai piekodināja, lai baznīcā izturās rātņi un nepļāpā. Tā arī Mirdziņa darīja. Nākot mājās, māte prasīja: «Nu, kā tev, Mirdziņ, patika?» — «Labi», atbildēja meitene: «Visi cilvēki bija tik rātņi, tikai mūsu pāpus viens pats plātījās un blaustījās.»

Uzrakst. Marija Sakne. Rīga.
Teic. Siffers.

2050.

Čigāna un mācītāja dēli reizē velk lozes. Čigāns saka uz mācītāju: «Redzi nu, mācītāj, kādi laiki: mans dēls ar tavu dēlu vienu vietu cīparus velk!»

B. Zariņa. Rīgā.

LFK 707, 159.

2051.

Kādam lauku mācītājam bija paradums, no viesībām uz māju braucot, arī sievietei aizvest ciema kukuli. Kādā mājā, kur viņš zinājis, ka neko nedos, viņš bija nočiepis gabalu cepeša un iebāzis kažoka piedurknē. Pie aiziešanas to bija aizmirsis, un kā grūž roku piedurknē, gaļas gabals izkrit. Mācītājs, gluži nevainīgi: «Kas tā ar mani ir jokus dzinis!» Pieliecies, pacēlis gaļas gabalu un lūdzis papīru ietīšanai. Kad jau reiz viņam novēlēts, lai tad ietot līdz uz māju tā Dieva dāvana.

Kārlis Bukums. Rīgā.

LFK 23, 2453.

2052.

Kāds vecs mācītājs devis padomu savam dēlam, jaunam mācītājam, teikdams: «Mans dēls, kad tu kancelē sprediķo un tev pietrūkst runai viela, tad saki šos vārdus: «Tu, Kristus draudze, tu mīļā Kristus draudze! Tu, sirds mīļā Kristus draudzē!» Ja šos vārdus teicot, neesi sadomājis runai vielu, tad otru reizi nekāpi kancelē!» —

M. Bērziņš. Umurgas pag.

LFK 556, 1092.

4. MĀCITĀJS UN EŠANA.

2053. Kā mācītājs zosi dalījis.

Reiz dzīvojuši divi kaimiņi: viens zosu audzētājs un otrs labības. Tam saimniekam, kuram bijušas zosis, esot bijis pavisam grūti tās noganīt. Līdz nebijis viens gans klāt, tā šis tūlīt kaklus pacēlušas un gājušas uz otra saimnieka miežiem un tos kūlušas, ka lai vai velns par stenderi paliek. Kad bijušas labi paēdušas, tad gājušas uz savu kūti gulēt.

Reiz tas saimnieks, kam piederējuši mieži, sūtījis puisī, lai ejot un noķērot vistreknāko zosi. Kā jau puisim sacīts, tā tas arī izdarījis, aizgājis un noķēris pašu treknāko zosi un

nu stiepis to pie saimnieka. Bet saimniekam vienam negribējis atstāt tik treknu un lielu zosi. Tagad saimnieks sācis vai tiri kauties ar savu puisī. Neko citu nevarējuši izdarīt, kā griezties pie mācītāja, lai šis izšķir šo lietu. Mācītājs vēl pie zoss īpašniekiem pieskaitījis sevi un šķesteri. Tagad mācītājs sācis dalīt: «Kakols pašam saimniekam, skrejolis viņa puisim, tekolis draudzes šķestrim, un man pašam tas s—du bambolis, par tās grēcīgās zoss dalīšanu!» Ar šo dalīšanu nu vajadzējis apmierināties ir vienam, ir otram.

Uzrakst. Kārlis Kupcis, Mores pag.

Teic. Karlina Kupce, Mores pag.

LFK 672, 875.

2054.

Reiz divas sieviņas vārijušas mācītājam zupu. Viņas gribējušas zupu izvārit ļoti labu, bet pašas pie vārīšanas bijušas pirmo reizi. Uzlikušas jau to zupu vārīties, bet nu nezinājušas, ko likt klāt. Iemetušas kartupeļus, ielikušas gaļas gabalu, bet nu domājušas, vai sviestu arī likt klāt, vai ne! Te viena teikusi: «Liksīm vien, māsiņ, labs laba nemaitā». Un tā viņas ielikušas zupā sviestu, medu, olas, pienu, kāpostus un vēl daudz ko citu, sacīdamas: «Liksīm vien, labs laba nemaitā!» Bet zupa iznākusi labi ja cūkām ēdama.

Nora Ramane, Purvmales pag., valsts Viesturu pam. skolā.

LFK 380, 928.

2055.

Kāds mācītājs sūtījis savu ķesteri pie žīda Mozus pēc gaļas. Mācītājam bijis pie žīda lielāks parāds, tādēļ žīds atteicies šoreiz gaļu dot.

Nu mācītājs izziņojis draudzei, lai nākošo svētdienu it visi ierodoties baznīcā, jo viņam esot kas svarīgs sakāms. Ļaudis ieradušies ar'. Bet mācītājs pa to laiku sūtījis ķesteri aitas zagāt. Ķesteris atstājis zirgu birzītē un pats aizgājis uz tuvējām mājām pēc aitam. Kad atgriezies, redzējis, zirga vairs nav — tas nozagts.

Ķesteris steigšus devies uz baznīcu un iepēmis savu vietu pie ērģelēm. Patlaban bijusi jādzied pēdējā dziesma. Ķesterim jāuzdod vārdi. Gribēdams mācītājam paziņot par notikušo nelaimi, tas piecēlies un saucis skaļā balsī: «Velns lai parau' bī un bē, man nozaga ī — hā — hā!»

V. Veinberga, no Mellužiem.

Mācītājs aizsūtījis ķesteri pie miesnieka Dāvida pēc gaļas. Pienācis laiks, mācītājam jākāpj kancelē, bet ķesteris vēl neatgriezies. Te pēc kāda laika viņš pamana ķesteri baznīcā icnākam. Mācītājam ļoti interesējies, vai ķesteris gaļu dabūjis. Bet kancelē runāt nevar par gaļu. Kad draudze dziedājusi, viņam iešāvušās labas domas prātā un arī viņš dziedājis, bet dziedājis vārdus, domātus ķesterim: «Vai Dāvids ar to iedeva». Ķesteris, protams, to sapratis un dziedājis pretim: — «Viņš liek to veco samaksāt, tad jaunu dabūšot.»

Rezgales Vera, no Rīgas.

2057. Kā zēns guva un cepa vecūksnēju vārnu.

Kādam latviešu draudzes mācītājam, vācietim, kas neprata vēl krietni latviski runāt, kāds palaidnieks zēns nozaga svētdienas rītā — jau tai pašai svētdienai kaušanai nodomātu — trekni nobarotu lielu zosi. Aizgājis uz mežu, zēns zosi nokāva, noplucināja, uzkūra uguni un sāka cept, laimīgi priecādamies un liksmodamies.

Mācītājs pēc pabeigtiem dievvārdiem pārnācis mājās, apsēdies pie galda un prasījis meitai, kur ir viņa vārda dienas cepetis? Kad meita sāka žēloties, ka cepetis — treknā zoss — nozagts, mācītājs ļoti sašuta un tūlīņ aizgāja uz mežu pastaigāties, lai izklaidētu nepatīkšanas par izputējušo, gardo vārda dienas mielastu.

Mācītājs, pa mežu staigādams ieraudzīja zēnu, kas, noplucinājis kādu lielu putnu, kurināja uguni un patlaban sāka to cept. Piegājis pie zēna, mācītājs ar to sāka sarunāties:

Mācītājs: «Kārluš, ko tu tur dari?»

Kārlēns: — «Cepu vecūksnēju vārnu!» —

Mācītājs: «Bet, kur tu to ņem?»

Kārlēns: — «Mežā noķēru». —

Mācītājs: «Bet, kāpēc vārna tik liela, tauka un tai tik liel', plot' sporn'?»

Kārlēns: — «Tāpēc, ka vārna ir vecūksnēja». —

Mācītājs: «Kāpēc tai tik goras kojas?»

Kārlēns: — «Tāpēc, ka vecūksnēja». —

Mācītājs: «Bet kāpēc tik gošs kokls?»

Kārlēns: — «Nu tāpēc, kad vecūksnēja!» —

Tomēr mācītājs vecūksnējo vārnu pazina par savu nozagto trekno zosi un, aizsaucis Kārlēnu sev līdzī uz mācītāja

muižu, lika to labi nomizot par «vecūksnējās vārnas» zagšanu, kaušanu un cepšanu.

Jānis Rozenbergs, Ķēču pag. nespēja. mājā.
LFK 675, 92.

5. MĀCĪTAJS UN GUDRI VIRI.

2058.

Reiz kādā ballē sarunājas trīs augsti mācīti vīri: tiesnesis, dakteris un mācītājs, kuŗu amats esot visvecākais. Tiesnesis saka, ka šā amats esot visvecākais. Lai pierādot! Šā amats esot sācies no tā laika, kad Dievs turējis tiesu par Adamu un Ievu. Doktors noklausījies saka, ka viņa amats esot visvecākais par visiem. Nu, lai pastāstot! Nu, lūk, Dievs pirmo operāciju izdarījis pie Adama, izņemdams Adamam ribu un iztaisīdams tam sievu. Nu teicis mācītājs, ka šā amats esot visvecākais. Nu, lai pierādot! Jā, tumsība jau esot sludināta pirms pasaules radīšanas, un to sludinot vēl šo baltu dien. Tad nu visi trīs nosprieduši, ka mācītājam taisnība.

Uzrakst. Br. Riekstiņš, Rīgā.

Teic. Kārlis Upīts, 60 g. v., Cesvaines p., Lejas-Paukšos, Madonas apr.
LFK 72, 3442.

2059.

Reiz bijis ļoti slavens vīrs. Par viņu dzirdējis kāds mācītājs un gribējis ar gudro parunāt. Kādu dienu tas aizgājis, bet neatradis mājā. Iznācis sulainis. Nu sākuši runāt. Mācītājs parādījis sulainim ar pirkstu aci, bet sulainis parādījis mācītājam ar diviem pirkstiem. Nu mācītājs rādījis ar pirkstu uz leju, bet sulainis pacēlis pirkstu uz augšu, nolaidis uz leju un sagriezis riņķi. Nu bijis diezgan runāts. Mācītājs gājis mājās un stāstījis, ja jau sulainis tik gudrs, tad kur nu kungs! Šis teicis sulainim, ka Dievs radījis cilvēku, bet sulainis teicis, ka Dievs radījis divus cilvēkus. Tad šis rādījis, kā Dievs radījis zemi. Bet sulainis teicis, ka Dievs radījis zemi, debesis un visu, kas uz zemes virsū. Atnācis mājā slavenais vīrs, iekšā iegājis sulainis un stāstījis sarunu ar mācītāju: «Viņš man rādīja, ka izduršot man aci; bet es rādīju, ka izduršu tam abas acis. Viņš teica, ka nosviedīšot

mani pie zemes, bet es rādīju, ka uzsviedīšu gaisā, nosviedīšu zemē un sagriezīšu riņķi.»

Uzrakst. Mirdza Lakše.
Dzirdēta Maskavā.

6. MĀCĪTĀJS CEĻĀ.

2060.

Mācītājs braucis uz baznīcu sprediķi sacīt. Ceļā tas ieraudzījis kādu stipri piedzērušos vīru, kas streiņļojis. Mācītājs to norājis un prasījis, kā šo saucot. Vīrs mācītājam atteicis: «Kā, cienīgstēvs mani kristījis un nezina, kā sauc!» Mācītājs nokaunējies aizbraucis.

Uzrakst. A. Jūgs.
Teic. P. Jūgs, 64 g. v., Valkā.

2061.

Kāds mācītājs braucis pa Baltezeru uz mājām. Ledus bijis ne visai stipris un ielūzis. Ļaudis, kuņi pie nelaimes vietas bijuši klāt, nezinājuši, aiz kurienes lai mācītāju ve'k ārā. Bet mācītājs blāvis: «Neskaties, ka cienīgstēvs, grāb tik aiz matiem!»

V. Lazdiņa, no Strazdumuižas.

2062.

Svētdienas rītā mācītājs gājis uz baznīcu. Ceļa malā ganījusies gov. Govs kā sītusi ar asti, tā aste aizķērusies mācītājam aiz pogas. Govs sākusi skriet, un mācītājs, gribot negribot, līdz. Baznīcēni saukuši: «Kur jūs, cienīgstēvs?» Bet mācītājs citu neko nevarējis pateikt, ka tikai: «Mīļais Dievs» un «raibā gov».

F. Kampars, Dubults.
Var. LTA 2039.—2041.

2063.

Kāds mācītājs braucot uzņēmis kādu kājnieku, libieti, un pavedis kādu gabalu. Par to libietis aiznesis mācītājam vienu kālu lestes (butes), teikdams: «Še arī jums, cienīgstēvs, mācītājs viens kāls lestes. Jūs ar' manam sprāķlam diezgan labumu darijīs». —

Uzrakst. E. Trautmanis, Ventspili.
Teic. Fricis Trautmanis, 58 g. v., Auces pag.

LFK 743, 14.

2064.

Mācītājs satiek uz ceļa kādu no Iecavas kroga «bruņinieku zāles» bruņiniekiem, kam pašreiz pasauli iekarot tikai špicka. «Grundstein, tu atkal pilnā?» uzrunā to mācītājs: «Netiksi debesīs, ja darīsi tādus grēka darbus!» — «Ellē vai debesīs, kad tik pulkā,» lepmi atteic Iecavas bruņinieks.

R. Kleinbergs, Iecavā.

2065. Gudrākais padodas.

Vecais Mikus sēž, savu kuļķi ļuļķēdams, uz mēslu vezuma un brauc pa ceļu kā barons, laizdams kuplus dūmus gaisā. Vezumu velk vērsis. Uzreiz gadās — pretim brauc mācītājs. Tā kā vērsis vālc pa pašu ceļa vidu, mācītājam ar savu pajūgu jānogaida ceļmalā. Tas nav patīkami, un tamdēļ mācītājs aptur Miku un saka: «Klausaties, zemnieciņ, vai jūsu vērsim man ceļš jāgriez vai otrādi?»

Mikus izņem pīpi, padomā piecas minūtes un atbild: «Jā, mācītāja kungs, tas jums abiem savā starpā jānoskaidro. Es tur negribu iejaukties.»

B.

«Sikspārnis». 1924. g. Nr. 52.

2066.

Vezumniekiem braucis pretim baznīckungs, kurū norunājuši piepērt. Brandvīnu dzerot un cības tukšojot, nosprieduši tam krancētam visi klupt virsū. Kad nu baznīckungs braucis vezumniekiem garām, tad tikai viens nostājies tam ceļā, bet citi pagriezuši ceļu. Nākamā krogā drošsirdīgais citiem pārmetis, teikdams: «Pie ēšanas un dzeršanas visi, bet pie baznīckunga sišanas nav neviena!»

Uzrakst. K. Marovskis (Bregžis).

Teic. M. Siliņš.

LFK 188, 8.

2067.

Braucis reiz pa ceļu kāds piedzēris plundurs dziedādams. Ceļā pretī braucis mācītājs. Tas gan ceļu jau griezis, bet plundurs nemaz negriezis ceļu. Viņš tišām piebraucis pie mācītāja, iesitis tam pa vienu vaigu un teicis: «Bībelē esot rakstīts: kad tev sit pa vienu ausi, tad pagriez otru ausi!» Un lējis tik mācītājam pa ausi. Mācītājs trūcies augšā un saskaities teicis: «Bībelē arī esot rakstīts: tev būs mēru at-

dot pilnīgu, saspaidītu un sakratītu!» Viņš nolīcis pļunduri pie zemes un tad devis arī mēru «saspaidītu» un «sakratītu».

Uzrakst. J. Riekstiņš, Rīgā.

Teic. Kārlis Upīts, 52 g. v., Cesvaines p., Lejas-Paukšos, Madonas apr.

LFK 479, 1008.

2068.

Nākot no baznīcas, mācītājs ieraudzījis kādu vīru, patlaban no krogus iznākam. Kāpēc tu neej uz baznīcu?» jautājis mācītājs. — «Redziet, mācītāja kungs, jūs atspirdziniet dvēseli, es atkal biju atspirdzināt miesu». — «Bet tas ir ļoti slikti, ka tu dzer». — «Kā tad tā? Jūs jau pats pavēliet, ka savus ienaidniekus vajagot mīlēt! Šnabis ir mans ienaidnieks, un es viņu milu». — «Kā tad tu viņu mili, kad tu to aprij?» — «Nu, redziet, maizi arī mil un tomēr arī aprij». Te mācītājs ieraudzījis, ka vīram kabatā arī ir viena šnaba pudele un jautājis: «Kas tev tur kabatā?» — «Brandvīna pudele». — «Lej viņu ārā». — «Nevaru». — «Kāpēc?» — «Redziet, tur puse ir man, puse brālim». — «Nu, tad lej savu ārā, lai brāļa paliek». — «Nevaru, redziet, brālis, aiziedams uz baznīcu, uzlēja savu pusi virsū un mana palika apakšā, tāpēc nevaru». —

E. Cera, Jelgavā.

2069.

Reiz kāds mācītājs un skolotājs devušies tālākā ceļojumā. Te mācītājam iegribējies ēst. Viņš prasījis skolotājam, vai neesot kas, ko ēst, bet arī skolotājam nebijis nekas vairāk kā tikai gabals siera, ko viņš mācītājam nedevis. Te tie ieraudzījuši ceļa malā siena gubu. Skolotājs piegājis, paņēmis sauju siena, ielicis tur savu siera gabalu un ēdis. Tas pasniedzis sienu arī mācītājam, bet tas to nevarējis ēst. Vakarā abi nonākuši kādās mājās un lūguši naktsmājas. Guļas vietu viņiem pataisījuši gar mūri, uz kā bijusi uzlikta maizes mulda. Skolotājs, apēdis sieru, gulējis mierīgi, bet mācītājam nežēlīgi gribējies ēst. Naktī viņš uzcēlies un meklējis ko ieēst. Piegājis pie muldas un saēdies miklu, viņš nesis to arī skolotājam. Pa tumsu tas piegājis pie gultas, kurā gulējusi saimniece. Mācītājs noturējis to par skolotāju un licis viņai milku pie muts. Saimniece pa miegam nopūtusies. «Nepūt, skolotāja kungs, nav jau karsts», mācītājs iesaucies. Saimniece no sauciena uzmodusies, bet mācītājs nobijies laidis pa durvīm laukā. Ķēķī uz galda stāvē-

jusi krūze. Mācītājs, gribēdams rokas mazgāt, ieogrūdis tās krūzē, bet nevarējis vairs dabūt laukā. Vēl vairāk nobijies, viņš izdrāzies pagalmā. Gribēdams krūzi sasist, tas devies pie mājas stūpa, kur kāda meita patlaban blusījusies. Mācītājs meitu nepamanījis un drāzis ar krūzi pa stūri. Bet krūza trāpījusi meitai pa vēderu. Meita iekliegusies, bet mācītājs mucis no mājas projām, atpakaļ neskatīdamies. —

A. Saliētis.

2070.

Kāds mācītājs ar savu sievu aizbraucis uz ārzemēm, kur sieva nopirkusi špices. Abi prātojuši, kā lai pārved špices pār robežu bez muitas. Te mācītājam ienākusi prātā laba ideja. Iegājis kungu istabā, viņš aptinis špices sev ap kājām.

Uz robežas ierēdnis jautājis: «Mācītāja kungs, vai jums ir kas, ko nomuitot?» — «Jā!» atbildējis mācītājs. «Kas tas ir?» — «Tas ir tas, ko sievieti milē» — «Nē, mācītāja kungs», atbildējis ierēdnis smiedamies. «To, ko sievieti milē, nevajaga muitot!»

Pēteris Ciekurs.

2071.

Kāds mācītājs svētdienās, dievvārdus sludinot, vienmēr nolādējis krodzniekus, jo tie apdzirdot tautu. Par to visi krodznieki ļoti uz mācītāju noskaitušies.

Kādreiz svētdienā mācītājs braucis uz baznīcu. Bijusi ļoti karsta diena, un mācītājam iegribējies dzert. Viņš licis apturēt zirgu un kučierim ieiet pēc glāzes ūdens. Kučieris iegājis. Krodznieks domājis: nu ir laiks atdarīt un solījies pats ūdeni iznest. Uzvilcis baltus cimdus, uzlicis baltu priekšautu un uz paplātes uzlicis karafi ar ūdeni un glāzi. Izgājis. Mācītājs padzēries, pateicies un gripējis aizbraukt, bet krodznieks licis samaksāt. Mācītājs prasījis: «Vai tad par ūdeni ar' jāmaksā?» — «Nē, par ūdeni gan nē, bet par apkalpošanu», atbildējis krodznieks.

— «Bet cik!» — «Pieci rubļi.» Mācītājam nekā neatlicis kā samaksāt piecus zelta rubļus.

Uzrakst. Leonija Muceniece.

Dzirdēta Dzirciema pag.

2072.

Kāds cienīgstēvs no vecas «slakas», pu lielceļu jādams. satiek jaunu cilvēku, kas nodarbojas ar abi rokām vērsēnu.

ko uz pilsētu ved, turot. «Ko? diedeli!» brēc šis pa vecam, «vai tu tik maz goda proti, ka ir cepures nevižo priekš man noņemt?» — «A, cienīgtēvs!» — šis atteica, — «to it labprāt darišu, kad tik jūs to žēlastību gribētu parādīt, no zirga nokāpt un tīkmēr manu lopiņu paturēt!» —

Uzrakst. Zarevičs.

Kopija no I. Misiņa manuskripta krājuma.

LFK 51-b, 28.

7. MĀCITĀJS UN MĀCĪBAS IZPILDIŠANA.

2073.

Kādreiz dzīvojis kāds mācītājs, kas mācījis savu draudzīti staigāt pa kristīgiem ceļiem.

Tā kādu sestdienu mācītājs rakstījis sprediķi, kad iegājis pie viņa kāds students. Patlaban tai brīdī mācītājs rakstījis tos vārdus: «Kad tev sit pa vienu ausi, tad pagriez tam otru!» Students, pār mācītāja plecu skatoties, lasījis šos vārdus un tūlīt arī devis mācītājam plauku pa ausi. Students teicis: «Griez vēl otru!» Mācītājs negaidījis, paņēmis slotas kātu un devis studentam, cik nu iet. Students teicis: «Tu jau rakstīji, kad sit pa vienu ausi, tad griez otru! Kāpēc tu to tā nedarīji?» Mācītājs atšķīris bībeli un teicis: «Ar kādu mēru jūs mērojat, ar tādu arī jums tiks atmērots!» Un tad abi palikuši līdzīgi.

Uzrakst. Krišs Baumanis. Cīravas pag.

Teic. Dzērve, no Apriķu pag.

LFK 808, 121.

Var. LTA 2067.

2074.

Mācītājs sludinājis katru nedēļu laudīm baznīcā, lai dot nabagiem dāvanas bagātīgi. Katram devējam Dievs desmit un simtkārtīgi par to atlīdzināšot. To jau daudzreiz bijis dzirdējis arī kāds paturīgs zemnieks, mācītāja robežnieks, kas baznīcu bieži vien apmeklējis. Tas arī sācis pēc mācītāja padoma darīt: devis nabagiem dāvanas pēc dāvanām, allaž ticēdams, ka Dievs viņam par to tak daudzkārtīgi atlīdzināšot. Bet no šīs atlīdzināšanas tas taču nevarējis un nevarējis nekad nekā sagaidīt, lai gan jau bijis gandrīz visu

savu padomu atdevis nabagiem. Sācis jau gandrīz šaubīties par mācītāja vārdu patiesību. Bet te reiz kādā karstā vasaras dienā gadījies sevišķs notikums, kas iznīcinājis šo viņa grēcīgo šaubību. Proti, šai dienā ganījuši gani lopus netāli no viņa mājām. No karsta laika tie sākuši stipri bizinēt un sabizinējuši visi viņa, zemnieka, laidarā. Šis nu patiešām domā, ka tā nu ir no mācītāja apsolītā Dieva atlīdzināšana par viņa bagātīgo palīdzību nabagiem. Nem un sadzen tos visus savā kūtī un patura kā savus lopus. — Gan vēlāk mācītājs gribējis no zemnieka atprasīt savus lopus, bet — tas šos nedevis, vienumēr atsaukdamies uz to, ka tie esot no viņa, mācītāja, paša apsolītā Dieva atlīdzināšana par viņa padarītiem labiem darbiem. Nevēloties savus vārdus par meliem izrādīt, mācītājam gribot negribot savi lopi bijuši jāatstāj viņu jaunajam īpašniekam.

«Latvietis», 1882. g. Nr. 19.

2075. (var.)

Kādreiz mācītājs sludinājis, ka tas, ko dodot Dievam par labu, topot desmitkārtīgi atdots. To ievērojis kāds zemnieks un aizvedis mācītājam savu vienīgo govī. Atpakaļ nākdams, tas aizvedis no mācītāja ganībām desmit govīs vietā. Otrā dienā mācītājs pie zemnieka klāt un pieprasījis, lai atdod govīs. Zemnieks atdevis gan mācītājam govīs, bet savu govī arī atņēmis. No tās reizes mācītājs vairs nekad baznīcā nesludinājis par desmitkārtīgu atdošanu.

Uzrakst. Vallīja Purīte, no Rīgas.

Teic. no Alūksnes.

2076. (var.)

Kāds nabags aizgājis pie sava mācītāja un teicis: «Kungs, kā lai es tieku bagāts?» Mācītājs atbildējis: — «Dodi tam Kungam, tas atdos dubultīgi!» —

Nabagam bijusi viena govī. Tas to govī aizvedis pie mācītāja un atdevis. Mācītājam arī bijusi viena govī. Nabagam un mācītāja govīs saradušas.

Reiz, kā gadījies, kā ne, abas govīs atnāk pie nabaga. Nabags domā: «Tagad tas Kungs man atdeva dubultīgi!» —

T. Pūriņš, Asares pag. Pūriņos.

LFK 475, 96.

8. MĀCĪTĀJS UN NAUDA, MANTA.

2077.

Reiz dzīvoja kāds mācītājs, kas aizņēmās naudu, kur vien varēja. Svētdienas rītā mācītājs aizsūta savu kučieri uz «Mozu», lai Mozus atkal aizdodot uz «procentēm». Kučieris aiziet arī, bet Mozus naudu nedod; lai pa priekšu atdodot veco parādu. Kučieris, nākdams atpakaļ, ieiet baznīcā. Mācītājs runā par Mozu, un viņam iznāk teikt: «Bet ko gan Mozus teica!» Kučieris domā, ka viņam prasa, un atbild: «Pirms jaunu neaizdošot, līdz veco neatdošot!»

A. Lasis, no Liepupea.

2078.

Reiz bijis kāds bagāts mācītājs, viņam bijis daudz naudas. Savu naudu viņš noglabājis baznīcā un uzlicis tur zīmīti: «Še ir tas kungs». Zemnieks to redzējis, izņēmis naudu un uzlicis šādu zīmīti: «Tas kungs ir augšam cēlies un nav vairs šeit.»

Segliņu Lūcija, no Rīgas.

9. SIECIŅI.

2079.

Kādreiz, kad mācītājam vēl bijuši jādod sieciņi, kāds saimnieks kaunējies pats sūtīt mācītājam jēru, tāpēc ka tas bijis diezgan vājš. Saimnieks licis gana puikam, lai aizved tekuli. Gans aizvedis un pieteicis mācītājam. Mācītājs atbildējis, ka tūlī, iziešot apskatīties. Izgājis, apspaidījis tekuli un sacījis: «Vājš ir gan tas aitu vīriņš!» Uz to puika atbildējis: «Vai tu domā, ka tu treknāks būtu, ja tev būtu 12 sievas?» Pēc šiem vārdiem puika tūdaļ aizmucis aiz istabas stūpa un tā projām.

Lidija Galeniece, no Pampāju pag.

2080.

Reiz kāds saimnieks gājis mācītājam sieciņus nodot. Iegājis iekšā, uzlicis trīs rubļu gabalu uz galda un lūdzis, lai pārējo naudu izdod ārā. Mācītājs, kas bijis turklāt vācietis, atbildējis: «Pē man' nav nekād' izdošan'!» Vīrs pār-gājis mājās un gudrojis mācītājam šito atdarīt. Otrā svēt-

dienā vīrs aizgājis uz baznīcu un nometies pie dievgalda pats pirmais. Mācītājs to vairs nepazinis un sniedzis tam pašam pirmajam vīnu. Vīrs nu ņēmis un izdzēris biķeri sausu. Mācītājs gan sitis viņam pa rokām, bet vīrs tik atbildējis: «Pē man' nav nekād' izdošan'!» —

V. Mežgailis.

2081.

Viens zemnieks vecos laikos savu dēlu sūtījis, lai aizved mācītājam uz muižu sieciņas (nodevas). Aizvedis dēls labību, zirņus u. c. Mācītājs prasījis dēlam: «Vai ir mīksti zirņi?» «Mīksti kā s—di,» atbildējis zemnieka dēls. Mācītājs sadusmojies, ka šis tik rupji runā, teicis: «Ir gan tev mute! Pagaidi, atsūti savu tēvu šurpu!»

Atnācis tēvs. Mācītājs stāstījis tam: «Tā un tā. Tavs dēls rupji runā.» «Jā, lielskungs» atbildējis tēvs. «Es atgriezīšos mājās, tā viņam došu, ka s—di vien griezīsies!» Mācītājs rokas vien paplātījis.

N. Gruzna, Vidzemē, apm. Vērenes pag.

Kādā variantā zemnieka dēls aizved mācītājam plūmes. Turpmākais tāpat. PBK.

10. MĀCĪTAJS UN KUKUĻI.

2082

Saimniecei pienā iekritusi pele. Piena bijis daudz un zēl Dieva dāvanu liet ārā.

«Še, Jānīt, aiznes mācītāja cienīgtēvam. Nezinās nekā, izlaks kā kaķis!» Jānītis arī aiznesis, bet mācītājs izbrīnījies jautājis: «Vai tad jums tik daudz piena atliek?» — «Nē, tur iekrita pele, un mamma teica: «Aiznes cienīgtēvam, gan jau izlaks!»

Cūnābele, no Rīgas.

2083.

Reiz sieviņa gājusi pie mācītāja ar kādu lūgumu. Mācītājam viņa aiznesusi cāli un sviestu. Mācītājs lūgumu izpildījis un pasniedzis par «kukuļiem» glāzi vīna. Sieviņa dzirdējusi, ka dzerot saka «prozit», bet pie mācītāja šis vārds

viņai licies par prastu. Te viņai iešāvies labs vārds prātā.
«Āmen», viņa iesaukusies un «izspērusi» glāzi līdz dibenam.

Rezgaļu Vēra, no Rīgas.

Kādā variantā «amen» vietā sieviņa saka «allelujā». PBK.

2084.

Pieters taisījies braukt uz Limbažiem. To dzirdējis mācītājs, atsauc Pieteri pie sevis, pavēl viņam aizvest cienīgtēvam tītarus un iedod līdzī arī vēstuli. Ceļā Pieters ieiet Stienes krogā. Tur ir arī citi biedri, kuņģi arī brauc uz Limbažiem. Viņi iedzer miestīņu, bet bez uzkožām tak neiet. Te viens pamanījies, ka Pieterim ir vezumā divi tītari. Viņš ienes vienu iekšā un norauj galvu. Bet Pieterim nu ir bailēs. Viņš iet ar vienu tītaru pie cienīgtēva. Cienīgtēvs izlasa vēstuli un prasa, kur esot tas otrs tītars. «Tas jau ir tas otrs tītars!» atbild nobijies Pieters. «Ak tu lops, es tev prasu, kur ir tas otrs tītars? Mācītājs man raksta, ka viņš man sūta divus tītarus, kur ir tas otrs, te ir tikai viens!» — «Tas jau cienīgtēvs, ir tas otrs,» atbild Pieters. «Nu, tad ej tu, lops, projām, tu zaglis!» Pieters arī laimīgs aiziet un priecājas, ka kungs nav prasījis, kur ir tas pirmais tītars, jo pirmo jau viņi apēda, tik atveda cienīgtēvam otru.

Lūcija Biezais, no Skultes.

2085.

Reiz kāds saimnieks gribējis tikt par ķesteri. Aizbraucis ar dēlu pie mācītāja un paņēmis kā kukuli līdz teļu. Nonākuši galā. Mācītājs tūlīt prasījis Dieva īpašības. Saimnieks teicis: «Dievs, tēvs, Dievs svētais gars». — «Bet kur tad Dēls?» — «Dēls ar teļu laidarā!»

T. Aizpurs, Zeltiņos.

2086. (var.)

Kāda sieviņa aizsūtījusi dēlu desas pirkt. Pati pēc kāda laiciņa aizgājusi pie mācītāja grēkus sūdzēt. Mācītājs licis viņai skaitīt tēvreizi. Bet viņa tikai uztraukumā izteikusi: «Dievs tēvs, Dievs svētais gars.»

Mācītājs jautājis: «Kur tad Dēls palicis?»

Sieva nesapratusi un atbildējusi: «Dēls aizgāja pēc desām.»

E. Meldere.

Vēl varianti no Rīgas jūrmalas, Liezeres un Birzgales. PBK.

2087.

Senāk mācītājiem vienmēr nesuši kukuļus. Kādreiz viena sieviņa atnesusi mācītājam aitu. Mācītājs bijis par aitu ļoti priecīgs. Svētdienās viņš vienmēr no kanceles teicis, kas viņam ko atnesis. Šoreiz tas pateicis arī par sieviņu, kas viņam atnesusi aitu. Sieviņa pati arī bijusi baznīcā. Viņa kļuvusi ļoti priecīga, ka mācītājs par viņu runājis. No ielīem priekiem viņa saukusi mācītājam pretim: «Tīsa, tīsa, cīnīgs tāvs, vedu vušku, vešu avunu!»

Uzrakst. Nora Ramāne, Purvmales p., valsts Viestura pam. skolā.

LFK 380, 927.

2088.

Kādam saimniekdēliņam gājis slikti ar galvas gabalu un bausļu atteikšanu, tādēļ — lai cienīgtēvam būtu labāks prāts, saimniece vienmēr nesusi kukuļus. Reiz atbraukuši par vēlu, kad mācītājs jau sācis bērnus atklaušināt. Mācītājs domājis, ka kukulis šoreiz nav atvests, un tikko puika iegājis iekšā, bārgi prasījis: «Kāds ir septītais bauslis?» — «Cāļpāris un olkurvīts ķēķī,» atbildējis puika nobijies. —

A. Vējiņš Bērzonē.

Var. no Vecpiebalgas. PBK.

2089.

Mācītājam draudze vienmēr nesusi īsas un resnas desas, kaut gan viņam labāk patikušas tievas. Tāpēc tas kādu dienu no kanceles saucis: «Nenesiet man īsus un resnus, bet nesiet man tievus un garus!»

Uzrakst. Austra Skujiņa.

Teic. Romanovska, Rīgā.

2090. Medus podi cūkkūti.

Mācītājam sanesti sviesta podi, medus kannas un cūku šķiņķi. Ķesteris arī nepalīcis gluži vienaldzīgs pret šiem labumiem. Nogaidījis izdevīgu brīdi, viņš paķēris medus podu un sviesta spaini un devies no mācītāja mājas uz kūts pusi. Te, kur gadījies, kur ne, pretīm nācis mācītājs. «Kur tu, Jāzēp, nesīsi šīs mantiņas?» viņš prasījis nobijušamies ķesterim. — «Es..., mācītāja cienīgtēvs, ... man nebija citur kur nolikt ... stiepu uz cūkkūti!» —

Uzrakst. V. Skuja. Lielvārdes pag.

Teic. J. Lapiņš, 61 g. v.

2091. Baznīckungs un desas.

Senāk mācītāji pagērējuši no cilvēkiem visādas tādas nodevas, ir naudā, ir graudā. Starp citu arī desas tiem vajadzējis dot.

Vienreiz viens saimnieks nokāvis govi. Piebāzis govs kuņģi ar ciekuriem un visūdiem atkritumiem, un licis to pušiem novest mācītājam desu vietā. Labi. Puši pakāruši kuņģi pie boma, paņēmuši katrs galu sev uz pleciem un iet uz mācītājmuižu.

Svētdienā mācītājs no kanceles sludinājis: «Mīļā draudzē, jūs varat nest tās desas, bet nenesiet tik varen resnas!»

Uzrakst. K. Jansons, Durbes Krastiņos.

Teic. D. Abols.

LFK 785, 95.

2092. Mācītājs un kalps.

Mācītājs patlaban gatavojis sprediķi, kad atvežas durvis un iedrāžas kāds puisis. Viņš uzmet zosi mācītāja priekšā uz galda un saka: «Še, ņem!» Mācītājs: — «Vai, dēls, vai tu nemaz nezini, kā jāpasniedz?» Puisis: «Kas tad man to mācīja!» Mācītājs: — «Nu, tad paliec manā vietā». — Mācītājs iziet no istabas, puisis atsēžas mācītāja vietā. Drīz mācītājs ienāk, dziļi palokas un saka: «Cienīgais, zēligais mācītāja kungs, šeit saimnieks atsūtīja jums mazu cepetīti!» Puisis bāž roku kabatā, izvelk naudas gabalu un saka: «Paldies, paldies, mans labais dēls, še tev tas par atnešanu. Tu jau tā nostrādājies, maz laika, un to pašu brīvo britiņu esi ziedojis man!»

H. Tidriks. Milgrāvi.

LFK 17. 1828. 12.

Var. LTA 1068.

2093.

Kāds zemnieks vedis mācītājam sviestu pārdot. Aizbraucis mācītāja muižā, preti iznācis mācītāja kalps, kas sviestu saņēmis un teicis, lai uzgaidot kādu stundu, kamēr atnesot no mācītāja naudu. Bet mācītājs no tāda sviesta nekā nav zinājis. Pie tam kalps jau iepriekš stāstījis mācītājam, ka viņam esmot viens draugs, kas, ar cilvēku satiekoties, tikai par sviestu un naudu vien runājis; vajagot mēģināt viņu ar kautkādiem svētiem vārdiem ārstēt. Zemnieks gaidījis, gaidījis, bet kalps ar naudu nenāk. Nu gājis pats pie mācītāja

prasīt. Mācītājs sācis viņu svētīt. Zemnieks sabijies, skrējis ārā un saucis: «Cienīgs tēvs, nejokojiet!»

Bērziņu Elza, no Liepupes pag.

2094.

Kāds saimnieks ejot pie dievgalda katru reizi devis mācītājam lielu aunu. Kādreiz viņš aprēķinājis, ka tas tomēr iznāk par dārgu un samaksājis naudā. Mācītājs bijis ļoti mantkārīgs, tamdēļ tam saņemtā nauda izlikusies par maz. Zinādams, ka saimniekam auns ir mājā un ka visi ļaudis baznīcā, tas pa sprediķa laiku sūtījis ķesteri, lai tas aizbraucot un aunu nozogot. Ķesteris arī aizbraucis, bet kamēr viņš nesis aunu iz staļļa, tikām pazudis zirgs. Šis nu nobijies, palaidis aunu un skrējis atpakaļ uz baznīcu, jo vajadzējis tikt laikā pie ērģeļu spēlēšanas. Jau iepriekš tie ar mācītāju bijuši norunājuši, ka dziedot mācītājs prasīs, kā izdevies, un ķesters tāpat dziedot atbildēs. Ieraudzījis ķesteri, mācītājs pēc sprediķa dziedājis: «Kā tad nu bija tev ar to bī—bē?» — «Velns parāva bī—bē, man pazuda ī—ā!» ķesteris no augšas atbildējis.

Uzrakst. O. Dūte, Mellužos.

Teic. A. Pērkone.

Var. LTA 2055.

11. LINOŠANA.

2095.

Agrākos laikos, kad lauku mācītāji apbraukājuši mājas tā saucamos «linošanas» nolūkos, kāds mācītājs tādās reizēs parasti ieturējis pie kādas saimnieces brokastis. Saimniece turējusi to par lielu pagodinājumu un pacienājusi mācītāju ar kafiju. Kad mācītājs jau nosēdies pie galda, tad tik saimniece apķērusies, ka uz galda nav cukura. Viņa ātri izvilkusi sev no azotes cukura graudus, sakodusi ar zobiem mazākos gabaliņos un nolikusi mācītājam priekšā. No tā laika mācītājs pie tās saimnieces brokastis vairs neēdis.

Uzrakst. V. Freimanis, no Rīgas.

Teic. tēvs, 53 g. v.

2096.

Agrāk braukuši mācītāji apkārt linot (patiesībā ubagot, un bija parasts, ka saimnieces katra kaut ko deva). Viņi noklausināja bērņus un lielākiem arī deva pa grāmatiņai.

Tā reiz mācītājs iebraucis ar visu savu kučieri un sulaini kādās nabadzīgās mājās. Tur pašlaik bijusi pusdienu gatava. Saimniece izvārijusi auzu ķīseli un devusi mācītājam. Viņam tas tik ļoti garšojis, ka viņš prasījis saimniecei, kā saucot to ēdienu. Nu viņa atteikusi: «Ķīselis!» Nu mācītājs braucis mājā un visu ceļu daudzinājis to vārdu: «Ķīselis, ķīselis.» Bet kā aizbraucis mājā, tā aizmirsis. Viņš licis jūgt kučierim zirgu no jauna iekšā un braukt atpakaļ pie tās saimnieces. Kā braukuši, nākusi tāda liela peļķe. Rati apgāzušies, un nu kučieris dusmīgs, saka: «Maisies nu kā pa ķīseli!» — «Ā, ķīselis, ķīselis!» Še desmit rubļu un brauksim mājā.»

Tā pārbraukuši, un mācītājs licis arī savai saimniecei vārīt auzu ķīseli.

Uzrakst. Bertilla Zariņa. Rīga.

Teic. Auguste Caune, 48 g. v., Vecauces pag., Jelgavas apr.

LFK 694, 388.

2097.

Kāds Kurzemes mācītājs braucis pa mājām apkārt, no-devas vākdams. Kādas mājas priekšnamā bijis iegājis vepris. Bet mācītājam, taisot priekšnama durvis vaļā, vepris skrējis uz durvu pusi un iespraudies viņam starp kājām. Mācītājs ieķēries veprīm sānos un kļiedzis: «Pasargi, Dievs, no akas!»

Valentīna Sarkana, no Vec-Gulbenes pag.

12. MĀCITĀJS SLIMS.

2098.

Kāds mācītājs jūtas nevesels un aiziet pie ārsta. Ārsts neko nevar pateikt, pirms nav izmeklējis tā izkārņojumus. Tad nu mācītājs, uz baznīcu iedams, paņem ārsta pieprasījumu kādā traukā līdz. Baznīcā savu nesamo tas iedod ķesterim, kas grib izzināt, kas traukā ir. Neuzmanības dēļ trauka saturs izlīst un ķesteris viņu piepilda ar to pašu vielu, tikai no garām ejošām govīm. Pēc dievkalpojuma mācītājs paņem trauku un iet pie ārsta. Ārsts izmeklē un saka, ka mācītājam piedzimisot teļš. Tas pārbīstas un iet mājās. Ceļā uznāk negaiss un mācītājs paglābjas siena šķūnī, kur ierodas arī gans ar lopiem. Starp govīm bija arī kāds teliņš, kas apgulās cienīgtēvam blakus. Tas no rīta pamostas, ierauga teļu un domā, ka nu dakterim taisnība. Tādās pat domās ir arī citi. —

V. Chmeļovskis, Rīgā.

2099.

Viens mācītājs juties slims. Gājis pie ārsta. Ārsts teicis: «Vislabāk būtu, ja jūs ietu grāvjus rakt!» Šis arī aizgājis, bet apakšbiksēs vien. Ticis karsti, novilcis arī apakšbiksēs. Puikas pa to laiku jokodamies biksēs ielkuši akmeni. (Var ielikt akmeni tā, ka nezinātājs to nevar izņemt, kamēr nenoārda abas staras vai piedurknes). Nācis mācītājs no darba, gribējis maukt bikses kājās un iet uz mājām. Visādi izpūlējis, bet nevarējis. Gājis uz mājām kaīls.

Emma Viksne, Dūres pam. skolā.

LFK 118, 160.

13. GADIJUMI.

2100.

Kādam saimniekam, kas dzīvojis netālu no mācītājmuižas, bijis nerātns puika. Mācītājs arvien gājis pamācīt viņu uz labiem ceļiem.

Kādreiz, kad mācītājs aizgājis atkal pie puikas, tas sacījis: «Nāc man līdzi. es tev kautko parādīšu, bet tik tu nesaki nevienam!» Puika vadājis mācītāju pa laukiem, līdz pēdējam apnikusi tā staigāšana. Beidzot puika pašķīris zāli un teicis: «Te ir putniņu ligzdiņa ar piecām olīņām. Tu tikai neizplāpā!»

Lidija Galeniece, no Pampāļu pag.

2101.

Valkā nesen bij kāds jauns mācītājs O. Vīra gadiem iestājoties un pa daļai aiz slimības iemesliem, tas palika stingri pāresns.

Reizi atbraucis Rīgā, tas pa ceļam ieiet kādā viesnīcā uzkost un nosēžas pie kāda atsevišķa galdiņa. Pie otra galdiņa sēž kāds otrs kungs. Tas sāk ar mācītāju sarunu kā ar pazīstamu cilvēku. Mācītājam tas tā savādi izliekas, bet viņš neko nesaka: kas tur pa brīnumu, ka mācītāju pazīst dažs labs, ko mācītājs nepazīst. Bet te uzreizi nāk viens pavisam savāds jautājums. Svešais jautā: «Nu kā ta' jums gāja pa Špāniju?» — «Pa Špāniju?» — brīnās mācītājs, — «bet es taču tur nemaz neesmu bijis, un kāpēc lai es tur brauktu?..» Tāda atbilde arī svešo pārsteidz, un tas brīnodamies jautā: «Kā? Vai tad jūs par cirkiem vairs nelaužaties?»

Izrādās, ka svešais mācītāju O. noturējis par cirkus cik-
stoni Leskinoviču. Uzrakst. P. B.

Patiess notikums. Stāstījis pats māc. dzejniekam R.

14. MĀCĪTAJS UN DEBESIS.

2102.

Kādam mācītājam vajadzējis iet uz Valku. Tas apmal-
dijies un nekādi nevarējis atrast īstā ceļu. Par laimi, saticis
čigānu un vaicājis tam, vai nezinot ceļu uz Valku. Čigāns
nospļāvies un atteicis: «Citam zin ceļu uz debesīm rādīt, pats
nezin uz Valku aiziet!»

Vēra Oldermane, no Rīgas.

2103. (var.)

Kāds lauku draudzes mācītājs, braucis pa meža ceļu,
kā taisnāko, uz Drabužiem. Mežā ceļi krustojas, un mācītājs
nezina, kurš īstais ceļš, nobrauc nepareizi. Pretī brauc čigā-
nu vezums. Mācītājs pietur un jautā: «Klausies, Didža,
kurš ceļš aizved uz Drabužiem?» Čigāns paskatās mācītājā,
to pazīst un, daudz nedomājis, saka: «Ak tu, bībeles ērzeli,
citiem ceļu rādi uz debesīm, bet pats nezini ne uz Draba-
žiem!» —

Kārlis Bukums, Rīgā.

LFK 23, 2441.

2104.

Kāds mācītājs, kurš savai draudzei svētdienās nenoguris
sprediķojis, lai tā cenšas pēc debesīm, reiz braucis no Rīgas
uz Rēveli ar kuģi. Uznākusi neganta vētra, un kuģis bijis
tuvu grimšanai. Mācītājs bailēs vaicājis kapteinim, vai tālu
vēl ko braukt? Kapteinis atbildējis: «Ja vētra vēl pieņem-
sies, tad mēs drīz būsim debesīs!»

«Lai Dievs žēlīgi mūs no tā pasargā!» atbildējis māci-
tājs.

V. Veinberga, no Mellužiem.

2105.

Kāds slavējams un labdarīgs mācītājs bija, savu naba-
dzīgu draudzi pažēlodams, licis no savas ķešas kādu sliktu
lielceļa gabalu pārļabot. Kad pašulaik' ap to tika strādāts,
un pats mācītājs ar' tur bij to darbu apskatīties, tad kāds

kaimiņu muižas lielskungs to pašu ceļu jādams, spītīgi viņu uzrunāja: «Šis ceļš nu gan maksā jums daudz pūles un izvelk daudz naudas, cienīgs baznīckungs! Un tak es šaubos, ka šis tas ceļš uz debesīm ir!» — «Jums taisnība, cienīgs kungs» — garīdznieks atteica, — «jo, kad viņš tas būtu, tad es gan jūs šē nesatīktu!» —

Uzrakst. Zarevičs.

Kopija no J. Misiņa manuskrt. krājuma.

LFK 51-b, 30.

2106.

Reiz viens mācītājs gribējis dzīvs tikt debesīs. Tam atbraucis viesis. Mācītājs izstāstījis viesim savus nodomus, ka viņš maksātu pulka naudas, ja viņš varētu dzīvs tikt debesīs. Visu to noklausījies mācītāja kučieris. Tas nu teicis mācītājam, ja viņš viņam maksāšot labi daudz naudas, tad viņš to dzīvu aizvedīšot uz debesīm. Mācītājs bijis ar mieru maksāt, cik tik kučieris prasišot. Tad kučieris teicis mācītājam: «To un to nakti pulksten divpadsmitos atnāc baznīcā, tur es tevi novedīšu debesīs». Norunātā naktī kučieris paņēmis maisu un trīs sveces. Aizgājis pirmais baznīcā, aizdedzis sveces un gaidījis, kad atnāks mācītājs. Pulkstens divpadsmitos atnācis mācītājs baznīcā, līdzī nesdams daudz zelta un sudraba lietas. Kučieris teicis, ka zelta un sudraba lietas nevarot debesīs ņemt līdzī, bet vajagot plīkam izgērbties un ielīst maisā, tad viņš viņu nonesīšot debesīs. Mācītājs paklausījis kučieri, izgērbies un ielīdis maisā. Kučieris maisu ar mācītāju vilcis vairākas reizes apkārt baznīcai un tad pa laukiem prom. Mācītājs sācis prasīt, vai tālu vēl debesīs? «Vēl labu gabalu», atbildējis kučieris. Ceļā gadījies dīķis. Kučieris vilcis mācītāju vairākas reizes apkārt dīķim tā, ka mācītājs pa ūdeni šļūcis, kučieris gājis gar ūdens malu. Nevarēdams paciest slapjumu, mācītājs prasījis kučieram, kas nu esot, viņš jau šītā drīzī noslīkšot. «Pacieties, pacieties, bez ciešanām debesīs nevar tikt. Tā ir Jordanas upe, un tā jau ir plata». Kučieris novilcis mācītāju pte vienām mājām. Mācītājs izdzirdis, ka aitas brēc un prasījis: «Kas tas par troksni?» Kučieris teicis: — «Tie ir debesu eņģeliši». Kučieris mācītāju ievilcis govju stallī un piekabinājis ar visu maisu uz vadzi, kas ietaisīts, kur meitām, naktī lopus kopjot, uzkārt lukturi, un pateicis mācītājam, lai pacietoties, drīz atnākšot debesu Pēteris, tad viņu ienesīšot debe-

sīs. To teicis, kučieris pamucis. No rīta gājušas meita govīs slaukt. Ieraudzīdamas maisu vadzī karājoties un ka tas vēl iekustējies, meitas sākušas saukt pēc citiem cilvēkiem. Sanākuši vairāki cilvēki, nokabinājuši maisu no vadža un atraduši maisā pliku mācītāju. Palaiduši mācītāju, lai iet mājās. Bet kučieris kļuvis bagāts no dabūtās naudas, zelta un sudraba lietām un dzīvojis laimīgi.

Uzrakst. J. Sedols, Bārtas pag., Sedolos, Liepājas apr.

Teic. Leons Olseiku, 50 g. v., strādnieks.

LFK 74, 1392.

2107. Mācītājs debesīs.

Kādreiz mācītājs aizkaitinājies ķesteri. Ķesteris nu domājis, kā varētu mācītājam atriebties.

Kādu dienu mācītājs izbraucis, un ķesteris zinājis, ka atpakaļ mācītājs brauks gar baznīcu.

Mājās braucot, mācītājs redzējis, ka baznīcas durvis ir vaļā, un gājis iekšā. Uz kanceles bijis uzkāpis ķesteris un pārkrāsojies tā, ka viņu nevar pazīt. Mācītājam ienākot, ķesteris teicis: «Es tas debesu tēva dēls, sūtīts no Dieva. Kas grib tikt debesīs, tas lai liec šinī maisā». (Maisa iekšpusē ķesteris bijis izsmērējis ar darvu un ielicis vēl vistu spalvas). Mācītājs domājis, ka nu tiks debesīs, un lidis maisā iekšā. Ķesteris uzvilcis maisu ar mācītāju pa trepm augšā un teicis: «Nu tu esi pirmās debesīs!» Tad laidis maisu zemē un vilcis atkal augšā un teicis: «Nu tu esi otrās debesīs». Pēc tam paņēmis maisu ar mācītāju un aiznesis to uz stalli. Vistas sākušas stipri kladzināt, bet mācītājs domājis, ka eņģeļi dzied. Ienākusi putnu meita, devusi putniem ēst un saukusi vistas. Mācītājs domājis, ka putnu meita arī ir debesīs un prasījis: «Līziņ, vai tu arī esi debesīs?» Līze nodomājusi, ka mācītājs ir jucis. Bet mācītājs arī nu atgīdies, ka viņš piemulķots.

Uzrakst. Arv. Dravnieks, Zvārdes pag., Kuldīgas apr.

Teic. L. Silis, Zvārdes pag., Kuldīgas apr.

LFK 797, 439.

15. MĀCĪTĀJS ELĒ.

2108. — 2109.

1. Kādreiz senākos laikos nomiris kāds mācītājs. Tas kā jau mācītājam pieder, sagatavojies ceļam uz debesīm.

Viņš aizgājis pie debesu vārtiem un pieklaudzinajis. Atnāk Pēteris un jautā, no kurienes šis. Mācītājs atbild, ka viņš tas un tas mācītājs un prasa, lai ved pie Dieva. Aizvedis arī. Dievs sacījis, ka viņš visas mācītāja lietas ir nodevis savam dēlam Kristum. Veduši nu turp. Kristus teicis, ka viņš visas lietas nodevis Svētam garam. Nu gājuši pie Svētā gara. Svētais gars pieņēmis un prasījis, kas viņš ir? Mācītājs nu sācis izskaidrot, — ka ir tādas un tādas draudzes mācītājs. Svētais gars saskaities, dzinis to prom un teicis: «Tu visu savu mūžu esi ļaudis krāpis un mani apmelojis, ka es jumpravai Marijai bērnu pagādājis, ko jūsu priekšgājēji paši izdarīja».

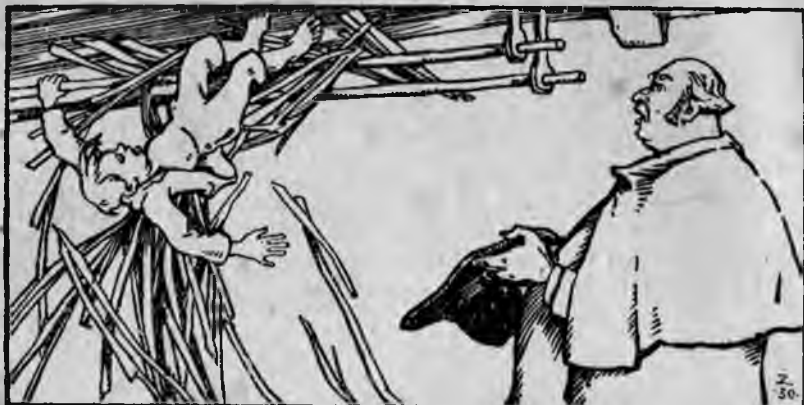
*

2. Nu mācītājs gājis no debesīm uz Elli. Nogājis līdz vārtiem, bet iekšā nedrīkstējis iet. Domājis, domājis labu laiku, līdz ar tumsu apradis un ieraudzījis lielu suni pie elles vārtiem ārpusē. Mācītājs nu domājis paslēpties zem suņa astes un noskatīties, kad kāds vēl nāks un attaisīs vārtus, tad redzēs, kā tur izskatās. Domāts, darīts, līdis zem suņa astes. Bet, ko domājiet, — palīdis un atradis tur visus mācītājus no pat Kristus dzimšanas laikiem.

Uzrakst. Krišs Baumanis. Cīravas pag.

Teic. no Apriķu nespējnieku mājas.

LFK 808, 120.

(Sk. 2115. anekd.)

IV. Mācītājs un bērni.

1. MĀCĪTĀJS BRAUC APKĀRT, BĒRNUS PĀRKLAUŠINĀDAMS.

2110.

Reiz mācītājs pārklaušinājis kādās mājās zēnu. Puika visu zinājis. Par to mācītājs viņu uzslavējis. Puika palicis pavisam drošs. Kad mācītājs ēdis pusdienu, zēns piegājis pavisam mācītājam klāt un prasījis: «Vai tavā mājā ar šitādu cāļa zupu vāra?»

Uzrakst. E. Puriņš, no Saikavas pag.
Teic. Em. Puriņa, (māte).

2111.

Mācītājs aizbraucis bērnus pārklausīt. Kādās mājās dod mācītājam arī ēst. Paēdis mācītājs saka: «Es jau nu gan paēdu, bet ko tā mana cienīgā mājā!»

Neko darīt, devuši līdz arī cienīgai ko ēst.

Ratnieku Elza, no Vecates pag.

2112.

Vienās mājās ie braucis mācītājs pārklaušināt bērnus. Saimniece viņam iedevusi ēst cāļu zupu. Mazais Vilitis

prasījis, vai viņam arī būšot cāļu zupiņa? Māte atbildējusi: «Ja cienīgtēvam atliks, tad dabūsi!»

Vīlītis iegājis pie cienīgtēva, nostājies viņam aiz muguras noskatīties ēšanā. Beidzot viņš izsaucies: «Mamma, cienīgtēvs jau izēdis visu, un man vairs nebūs!»

Lidija Galeniece, no Pampāļu pag.

2113.

Vienreiz mācītes braucis apkārt pātes. Aizbraucis vienes mājes un redzes, ka puik iekāps putrs baļļe. Mācītes prases: «Dēliņ, ko tu te dar?» — «Es zveje tunteļs», puik atbildes.

Uzrakst. Milda Blumberga, Auces p., Rindes pam. skolā.

Teic. Alma Blumberga, Auces pag.

LFK 526, 249. Var. LTA 4.—6.

2114. Abi labi, bāz tik maisā!

Reiz kādās mājās iebraucis mācītājs pārklaušināt bērņus. Kā atalgojumu par to, saimniece likusi meitiešiem atnest žāvētas cūkas šķiņķi. Meita atnesusi priekššķiņķi. Saimniece, domādama, ka tas cienīgtēvam nepatiks, likusi atnest pukašķiņķi un prasījusi, kurš tad cienīgtēvam labāk patīkot? «Abi labi, bāz tik maisā!» atbildējis cienīgtēvs. Un saimniecei gribot negribot jāatdod abi šķiņķi.

H. Pētersons.

2115.

Rudenī mācītāji braukuši apkārt pie zemnieku bērņiem noprasīt grāmatu. Vienās mājās bijis labi liels zēns, bet nekā nemācējis. Zēns, nezinādams kur paslēpties, uzrāpies uz skalu vārdi. Saimniece sacījusi mācītājam, ka viņas puika neesot mājās. Mācītājs pierakstījis un sacījis, ka piebraukšot citu nedēļu. Zēns, domādams, ka mācītājs jau projām, iesaucies: «Māmiņ, vai pasuntulis jau nobrauc?» Un tā — brākš! ar visu skala vārdi lejā.

Uzrakst. Emilija Lazda, Līepājas II. latv. pam. sk.

Teic. vecmāmiņa, no Virgas pag.

LFK 576, 102.

2116.

Jaunievēlēts mācītājs reiz ieradās zemnieku mājās. Astoņus gadus vecais Juris ielīda kaktā un cieši caur pieri

glūnēja mācītāja. Tēvam tas nepatika. Viņš sapurināja dēlu un teica: «Ēj taču pie cienģtēva un saki «labdien!» — tu, lempi!» Tēva pavēli Jurītis izpildīja uz mata. Viņš piegāja pie mācītāja, sniedza roku un teica: «Labdien, tu, lempi!»

Uzrakst. Marija Sakne, Rīgā.

Dzirdēta Saldū. Teic. Siliģš.

Var.: no Lielvārdes pag., Slokas, Rūjenes. PBK.

2117.

Māte aizvedusi mācītājam savu dēlu. Mācītājs puikam prasījis gan galvas gabalus, gan bībeles pantus, gan pārtarus, bet šis nezinājis neko. Beidzot mācītājs teicis: «Tak, vismaz, cilvėku izboksterēt tu mācēsi?» — «Nemāku», puika klusi atbildējis. Nu nākusi māte palīgā. Viņa iekērusies ar nagiem puikam matos un teikusi: «Vai tu neatmini, kā es tev pirti uz lāvas mācīju: cī-cī, lī-lī, vēks-vēks, cilvėks!»

Zelma Vende, Diklu pag.

2118.

Vecos laikos mācītāji braukājuši apkārt pa mājām, bērņus pārklaušinādami. Kādās mājās mācītājs prasījis meitenei: «Kas ir tas svētais vakara ēdiens?» — Pārklaušināmais bērņs atbildējis: «Skāba putra un sausi zirņi».

Uzrakst. Jansonu ženija.

Teic. no Saldus.

Variants no Ezeres pag. LFK 647, 1712.

2119.

Braukājot pa mājām bērņus pārklaušinādams, mācītājs ieraudzījis, ka tēvs sit dēlam pa galvu. Mācītājs griezies pie tēva, teikdams: «Pa galvu savam bērņam nesitat, to jūs varat izdarīt uz parasto vietu!» — «Bet, cienģstēvs, tā jau atstāta skoloģtājam», atbildējis tēvs.

Uzrakst. Anna Binde, no Rīgas.

Teic. Sēnaļu mājas saimņicks, Smiltenes pag.

2120. Mācītājam pus klingģera.

Mācītājs devis bērņiem par labu lasīt mācģšanos grāmatģņas un vģl katram pa klingģerim. Kādai meitenģtei slikti veģcies ar lasģšanu. Mācģtāģjam bijģs daudz jāģpalģdz. Kad lasģšana beģģusģes, mācģtāģjs izņģmis klingģeri, nolauģis arģ sev daģļu, sacģdams: «Ēs arģ lasģju, man arģ nākas!»

Uzrakst. A. Jģģģ.

Teic. P. Jģģģ. 64 g. v., Valka.

2121.

Mācītājs iebraucis lauku mājās bērnus parklaušināt. Zemnieki mācītāju pacienājuši ar kafiju un pašu ceptu kāršu. Galds bijis aplāts, kafija ielieta, bet cukurs aizmirsts uzlikt. Mācītājs maisījis, maisījis un garšojis, bet jutis, ka salduma trūkst un trūkst. Bet saimniece tikai skubinājusi: «Lūdzu iebaudiet! Lūdzu iebaudiet!» Beidzot mācītājs ievaicājies: «Vai tad jūs tādū vienādi dzeriet?» — «Kādu tad?» — brīnījusies saimniece. «Nu bez cukura!» — Tikai tagad saimniece atķērusi, kas par lietu.

Uzrakst. Laimons Mauriņš, no Rīgas.
Noklausīta Stalbes pag., Valmieras apr.

2122.

Mācītājs nobraucis kādās mājās bērnus parklaušināt un tur prasījis mazai meitīnai, vai mākot kādu dziesmu no galvas uzsacīt. «Es māku gan!» meitene sacījusi. «Nu, bērniņ, tad uzteic!» mācītājs teicis. Un meitene droši uzteikusi šita: «Cīrulīti, mazputniņi.
Negul' ceļa malīnā,
Rītu brauks lielikungi
Ieliks tevi karīfē!»

«Nē, bērniņ», mācītājs teicis. «es gribu. lai tu kādu dziesmu no dziesmu grāmatas uzsaki!»

«Bet manam tētem nav dziesmu grāmatas, jūs jau neesot manam tētem dziesmu grāmatu pārdevuši, tamdēļ, ka viņam viena zesera pictrūcis. No kurienes lai es nu varu dziesmu iemācīties?»

«Latvietis», 1885. g. Nr. 4.

2125. Balodēna dēls pie atsacīšanas mācītājam.

Braukājuši mācītāji pa mājām, bērnus pārklaušinādami. Pārklaušinājuši un uzdevuši, ko līdz nākošam gadam izmācīties. Tā Balodēnu dēlam, sauktam Meža Reinim, mācītājs uzdevis uz nākošu gadu izmācīties gavenū dziesmu: «Ak šķīstais Dieva jēriņš...»

Otrā gadā Meža Reinis arī bijis dziesmu iemācījies. Tikai skaitījis: «Ak šķīstais Dieva auniņš...» Mācītājs izlabojis, bet Reinis palicis pie sava «auniņa». Nu mācītājs prasījis, kamdēļ viņš sakot «auniņš» un ne «jēriņš», kā tas esot rīktīgi. Puika atbildējis: «Jau pērn bija jēriņš, šogad izaudzis auniņš».

O. Timans, Alsviķu pag., Timuņos.

LFK 41. 1155.

2124.

Mācītājs braucis pa mājām, bērnus pārklaušidams. Viņš teicis vienam puikam: «Bērns, tev vajag pa labiem ceļiem staigāt.»

Puika: — «Vasaru un ziemu nu var iztikt, bet rudenī un pavasarī ne pats velns nevar izbrist».

Mācītājs: «Bērns, tev vajag goda!»

Puika: — «Vajadzētu nu gan, bet kas dos. Aizvedu saimnieka bērnus, bet mani ar zirgiem atsūtīja atpakaļ».

Mācītājs: «Bērns, tev vajag pātagas!»

Puika: «Vajadzētu gan, bet cik es noviju. tik lieli puīši paņem». —

Velta Rezovska, Secē.

LFK 180, 76.

2125. (var.)

Agrāk labos laikos, kad mācītāji braukājuši apkārt pa mājām, baidīdami mazos bērnus ar baušļu skaitīšanu, gadījies kādam mācītājam braukt gar cūku baru, kuŗu ganījies neliels zēns. Mācītājs jautājis zēnam: «Cik tālu ir līdz tām mājām, kur tu, puis', dzīvo?»

«Ja tu, cienīgstēvs, brauksi par šo ceļu», puika saka un norāda uz ganu ceļu, «tad tev būs jākliedz, lai atceļ vārtus. Bet ja tu brauksi pa lielceļu, tad Duksis tevi ries.»

Mācītājs apskatījies un dusmīgi uzkliedzis zēnam: «Tev gan puīš vajadzēja pātagas!» — «Vajadzēja gan», zēns atbild, «bet kuŗu pātadziņu tādu labāku novij, to saimnieka Jancis atņem, bet es palieku tukšā!» Mācītājs palicis pelēks aiz dusmām, uzšāvis zirgam un aizlaidies pa lielceļu.

Mirdza Pērkone.

2126.

Mācītājs, izklausinājot bērnus, jautājis kādam zēnam: «Ko tu zini, mans bērns?»

Zēns atbildējis: «Es zinu gan kaut ko, bet tikai tu nevienam nesaki. Es uzgāju aiz rijas tīrēkli mazus putņinus».

Svētdien mācītājs baznīcā no kanceles stāstījis draudzei, ko viens zēns, izklausinājot sacījis. Arī šis pats bērns gadījies baznīcā. Dzirdēdams savu noslēpumu izpaužam, tas izgājis priekšā pie mācītāja un teicis: «Māte man teica, ka cienīgtēvi nemelojot, bet tu izstāsti namu noslēpumu visai draudzei».

P. Tikans. no Jaunpils pag.

2127.

Kāds jauneklis aizgājis pie mācītāja, lai tas viņu pārklaušinātu. Mācītājs prasījis vairākus stāstus no uzdotā, bet tas nevienu nav zinājis. Beidzot mācītājs prasījis, vai māte ar' ko esot mācījusi un vai varot no tiem gabaliem kādu uzskaitīt. Māceklis atbildējis, ka mākot un sācis skaitīt: «Ak, nākat, ļaudis, skatīties šo lielo vīru — bagāto, ar krāgām, krellēm greznotu, rags pierē, aste pakaļā». Mācītājs to apsaucis un prasījis: «Kas tas ir, ko nupat skaitīji? Vai Jēzus Kristus?» Māceklis atbildējis, ka tas vis neesot Jēzus, bet velns.

Auniņu Elza, no Rīgas.

2128.

Pie mācītāja pātaros gājuši bērni. Vienu dienu mācītājs pasaucis kādu skuķēnu un teicis: «Skaiti, mans bērns: «Es apgulšos!» Meitene nobijusies un sākusi gaidīt, kad nu cieņigtēvs gulsies. Tas atkal, domādams, ka šī nemāk, sitis kāju pie zemes un kliezjis. «Skaiti, mans bērns, «Es apgulšos!» Nu meitene nobijusies pavisam.

Vēlāk izrādījies, ka «Es apgulšos» ir kāda lūgšana.

L. Kumsare, no Rīgas.

2129.

Bērni gājuši pie mācītāja pātarus skaitīt. Reiz kāds zēns neesot nemaz gribējis mācīties. Tēvs kādu rītu uz viņu teicis: «Aizšuj nu, dēls, labāk bikses, nu jau tā bez pēriena nepāries». Šis tūlīņ aizšuvis ar' un tā, ka pat ne vaļā nedabū ar nazi. Tēvam bijusi taisnība, un zēns stāvējis peņamo priekšgalā. Mācītājs sacījis, lai attaisot bikses, bet šis nobijies un saucis: «Kungs, nazīti!» Mācītājs dusmīgs, saka vēlreiz, bet zēns tikai atbildējis: «Nazīti!» Mācītājs sācis viņu aplūkot un smējies par to. Tajā dienā neviens nav dabūjis pērienu.

Bērziņu Elza, no Liepupes pag.

2130.

Bijusi bērnu pārklaušināšana. Boksterčšanu atprasījis, mācītājs jautājis vēl kādai meitiņai: «Nu, meitiņ, vai māki arī kādu dziesmu no galvas?» — «Ajā, cienīgs tēvs, māku gan». — «Tad izdziedi, meitiņ, lai es arī dzirdu!» — Meitiņa arī sākusi droši un skaļi dziedāt:

Namiņš kūp, namiņš kūp.
Bāliņš dara alutiņu.
Jūdz, tautiet, kumeliņu,
Brauksim abi bāliņos!»

Nē, nē meitiņ! Es gribu vienu no grāmatas dziesmān!»
— «Bet, cienīgs tēvs, jūs jau viņdien tētam nedevuši grāmatu, tādēļ ka tam iztrūcis viena vērdiņa...»

No derīg. grām. apgād. nod. kalendāra 1905. g.

2131.

Mācītājs kādai meitenei pie pārklaušināšanas prasījis pēc tam, kad viņa baušļus noskaitījusi: «Nu, meitiņ, vai tu dziedāt arī proti?»

«Jā», šī atbildējusi un sākusi:
«Jūdziet manu kumeliņu,
Lai es braucu bāliņos!»

Brauc meitiņ ellē, brauc ellē!» mācītājs pārtraucis: viņš taču gribējis kādu Dieva dziesmu dzirdēt.

Uzrakst. Liepiņu Zīgfrīds.

Teic. Emīlija Liepiņa, no Salacas.

2132.

Kāds zēns gājis pie mācītāja, lai mācītājs viņu pārklaušinātu. Mācītājs teicis, lai skaitot to pantiņu: «Dod man sekmes darbos būt».

Zēns atkārtojis: «Dod man šeki (zirgu) darbos braukt».

Mācītājs tagad teicis: «Puika, tev liela galva».

Zēns: «Jā, tēva cepure pašā laikā».

Mācītājs: «Tu, zēn, gan godā netiksi».

«Lai paliek gods priekš saimniekbērniem», atbildējis zēns.

Galēju Anna, no Valkas apr., Lejas pag.

2133.

Mācītājs, bērņus pārklausot, jautā kādam zēnam: «Vai tu māki dziesmiņu «Ak, šķīstais Dieva Jēriņ?»» Zēns tūlīt sāk skaitīt: «Ak, tu Dieva Jēriņ, cik tu liels izaudzis! Pērn-gad bij mazs jēriņš, šogad jau liels auniņš».

Mācītājs: Puika, tu labus ceļus neiesi!»

Zēns: «Kad ir labi ceļi, tad iet saimnieks pats, tik kad slikti, tad mani sūta».

Mācītājs: Puika, tev vajag pātagas!»

st Zēns: «Pātagas man vajaga gan. Saimniekam viena
« pati pātaga vien ir, un to viņam pašam vajaga».

A. Kuķēna, no Pabažiem.

2134. (var.)

Bērni bija sanākuši pie mācītāja, lai tas noprasītu bausļus. Starp bērniem bija arī kāds zēns, kas nemācēja. Mācītājs uz viņu sacīja: «Tev, dēls, ir liela galva!» Zēns atbildēja: — «Nu kā tad man nebūs liela galva, ka man ir tēva cepure!» — Tad mācītājs teica: «Tev ir tēvs aiz ādas!» Zēns sacīja: — «Kur tad man ir tēvs aiz ādas? Mans tēvs jau katru dienu pelna man maizi». — Tad mācītājs sacīja: «Tu, dēls, labus ceļus nestaigāsi!» Zēns atbildēja: — «Ka lai es labus ceļus staigāju, ka man ganos ejot jāskrien govīm pakaļ pa ciņiem, grāvjiem un rugājiem!» —

Uzrakst. Vallija Štrause, Liepājas II. latv. pam. sk.

Teic. pamāte.

LFK 776. 145.

2135. Kristus kalps un velna kalps.

Kāds mācītājs vienmēr lielījies, ka viņš esot Kristus kalps. Kādreiz, kad draudze savedusi bērnus uz pārklaušīnāšanu, pie mācītāja piegājis kāds balamute un teicis: «Labdien, Kristus kalps, es, kā velna kalps, atvedu savu bērnu pierakstīt».

Uzrakst. Vallija Purite, no Rīgas.

Teic. no Alūksnes.

2136.

Vienreiz mācītes izskaidres līdzīb par ganam pulk. Viš prases, ka tie bēn ir aits, kas tas viš pats ir? Tas viens atbildes: «Tas lielais teķelis».

Uzrakst. Milda Blumberga, Auces p., Rindes pam. skola.

Teic. Alma Blumberga, Auces pag.

LFK 726. 252.

2137. (var.)

Kādreiz mācītājs, skolā pārklaušinādams bērnus, vaicājis kādam zēnam: «Jūs, mīļie bērni, būtu tās avis, bet kas tad es būtu?»

— «Jūs, cienīgstēvs, tad būtu tas auns», — atteicis zēns.

Uzrakst. A. Rotenbergs, no Kuldīgas.

Teic. Jukums Skroders, no Kuldīgas.

2138.

Kādreiz mācētes prases vienam zvejnikam, kāds biš Ādams, kad viņš izdzin no paradīza dārz? «Cōrkans no kōn, ka viņam jāstaige plikam», zvejniks atbildes.

Uzrakst. Milda Blumberga, Auces p., Rindes pam. skolā.

Teic. Alma Blumberga, Auces pag.

LFK 526, 251.

2139. Vienpadsmitais bauslis.

«Saki man, dēls, cik mums pavisam bausļu?» prasa mācītājs puikam.

— «Vienpacmit!» — tas atbild droši.

«Desmit es zinu», tā izsmējīgi mācītājs. «bet saki man, kāds tad tas vienpadsmitais?»

— «Desmit jau bija», — tā puika, — «un Kristus sacīja: «Jaunu bausli es jums dodu: mīļējiet...»

«Labi, labi, mans bērns!» mācītājs steidzīgi pārtrauc zēnu.

Apsesdēls, Rīgā.

LFK 394, 32.

2140. Suns un mācītājs.

Zēns aizmirsis lielo «S», un pārklaušināšanā lasināts neprot izlasīt vārdu «Suns». Mācītājs grib to uzvedināt:

«Nu, saki man, kas tad pelna ar muti maizi?»

— «Sunc un mācītāš!» — zēns jēstri atbild.

Apsesdēls, Rīgā.

LFK 394, 33.

2141.

Reiz viens mācītājs pārklaušinājis mājas bērnus. Te viens puika, laikam samācīts no vecākiem puīšiem, piegājis pie mācītāja un tam prasījis: «Cienīgtēv, ko Dieviņš darīja pirms Ādama radišanas?» Mācītājs arī nebija uz mutes kritīis un atbildēja: «Viņš, dēliņ, grieza rīkstes priekš tādiem, kā tu!» —

E. Zemītis, Rīgas skol. inst.

LFK 636, 291.

2142.

Kādam bagātam saimniekam bijusi ļoti slinka un dumja meita Liene. Ja viņai kautko prasījuši un tā nezinājusi atbildēt, tā bāzusi pirkstu mutē. Kādreiz mācītājs pārklauši-

najis bērnus, Lienei viņš jautājis: «Ko Jēzus teica uz spitalīgiem?» Liene to nezinājusi, bet šoreiz viņa nebāzusi vis pirkstu mutē. Kāds aiz muguras tai ieteicies: «Bāz pirkstu mutē». Liene domājusi, ka viņai saka priekšā, un droši teikusi: «Jēzus teica uz spitalīgiem: bāz pirkstu mutē».

Uzrakst. Alfrēds Čālis.

Teic. K. Zarēdoks, no Valmireas apr.

2143.

Agrāk mācītāji neieraudzījuši pogas. Pogu vietā vujudzējis siet ar saitņām. Kāds puisēns aizgājis pie mācītāja grāmatas atlasīt. — Mācītājs ieraudzījis puisēnam pogas. sakēris aiz tām un kļiedzis: «Vai šitie tie bausļi, vai šitie tie bausļi?» —

K. Jansons, no Vecpiebalgas.

2144.

Māte ved savu bērnu pie mācītāja pārklaut. Mācītājs liek tam dziedāt. Bērns saka: «Mājās zināju, visu ceļu zināju, bet tagad tik dū, dū». Māte to ceļu bijusi iemācījusi, jo viņas bērns nekā nav zinājis no dziedāšanas.

Bērziņu Elza, no Liepupes pag.

2145.

Bērnus pārklaut, mācītājs kādam zēnam licis kaut kādu dziesmiņu dziedāt. Zēns sācis vilkt:

«Sirmais āzīts purkšķināja,
Balto kazu labinādams».

Liepiņu Zigfrīds, no Stāmerienes, Vidz.

2146.

Pie bērnu pārklautināšanas mācītājs jautājis kādam zēnam: «Ko Dievs saka par visiem šiem bausļiem?»

Zēns to nav zinājis: «Lai viņš saka, ko viņš grib, ko es nezinu, to es nesaku».

E. Ulmane, no Rīgas.

2147.

Agrākos laikos bijis paradums bērniem mācīt bausļus un vest tos pie mācītāja, lai pārklautina. Kāda māmiņa vedusi savu dēlu pie savas draudzes mācītāja, un tas sācis prasīt mazam pirmo bausli. Pēc pirmās bausļa daļas mācītājs, kā

jau vajadzīgs, prasījis: «Kas tas ir?» Dēliņš, kuram nebijis pašam pat savas cepurītes, bet bijusi no vecas mātes aizliedzta, atbildējis: «Tā ir vecas mātes cepurīte». Cepurīti viņš turējis rokā.

Galēju Anna, no Valkas apr., Lejas pag.
Variants no Vecpiebalgas. PBK.

2148. (var.)

Pie pārklausināšanas kāda meitenīte noskaita mācītāja prasīto bausli. Mācītājs uzliek meitenītei roku uz pleca un prasa: «Kas tas ir?» (bauslis būtu jāizskaidro). Meitenīte, kuŗa šai goda dienai bija palienējusi kamzoli no kādas vecenītes, atbild: «Jules Mātes jaka!»

Uzrakst. Liepiņu Zigfrīds.
Noklausīta Vec-Salaca.

2149. (var.)

Kāds zēns aizgājis pie mācītāja, ietīnīs mātes lakatā. Mācītājs tam skaidrojis bausli un vaicājis: «Kas tas ir?» — «Manas mātes Grietas lakats», zēns atbildējis.

Mirdza Grintāle, Mellužos.

2150. (var.) Kā agrāk mācītājs bērņus klausīnājis.

Reiz Puļķu saimniece aizvedusi savu mazuli pie cienīgā, lai tas šo noklausīnānot. Mācītājs, svēts vīrs būdams, tūlī uzsācis ar bausļiem. Pirmo pusi pats izstāstījis un otro prasījis mazulim: «Kas tas ir?» rādīdams ar pirkstu uz šo. Šis, nabadziņš, atkal haušļos nemaz nevarējis iedziļināties, sazmiedzis vecās mātes cepurīti padusē, kuŗu tā šim, kā godīgam puikam, iedevusi. Dzirdēdams mācītāja vārdus, viņš domājis, ka šim gribas zināt, kas šim padusē. Uz atbildēm mazais nebijis slinks: «Vecās mātes cepurīte», šis atteicis. «Tu esi no muļķiem!» mācītājs, kā no debesīm nokritis, ievaidējies. — «Nē, cienīgs tēvs, es esmu no Puļķiem!» mazais zinājis paskaidrot.

Uzrakst. N. Kalniņš, Kastrānes pag.
Teic. M. Kalniņa, 60 g. v., Kastrānes p., no Suntāžiem.

I.FK 630. 6.

2151. (var.)

Kāda māte vedusi bērņnu pie mācītāja priekšā lasīt. Tā uzlikusi bērņa galvā vecmātes dotu cepurīti. Pie mācītāja

stomišanās. Par šādu atbildi mācītājs sadusmojas un saka: «Tev laba pātāga vajadzīga!» — «Kur lai labu pātāgu ņemu: kā noviju labu, saimnieka zēns klāt un paņem». — «Tu labu ceļu neiesi!» — «Man labs ceļš nekad neiznāk: kad ceļš labs, saimniece sūta savu zēnu, kad slikts — jāiet man!»

A. Ozoliņa, no Bauskas.

2165. (var.)

Mācītājs prasījis mācības puisim: «Kas ir svētais vakarēdiens?» — «Sausi zirņi ar ķēnes sulu!» tas atbildējis.

P. S. Vairākos apvidos šis ēdiens agrāk bijis ļoti cienā, un viņu ēduši svētku dienu vakaros. —

Uzrakst. A. Vējiņš. Berzonē.

2166. (var.)

Pārklaušinādam iesvētāmos bērņus, mācītājs kādam puikam jautājis: «Kas ir svēts vakarēdiens?» — «Sausi zirņi un skāba putra, saimnieks citu neko nedod!» atbildējis puika. «Puika, tev vajaga pātāgas!» dusmās saucis mācītājs. — «Kur ta lai ņem? Kā novij, tā lielie puīši atņem!» mierīgi atbildējis puika.

Uzrakst. O. Dūte, Mellužos.

Teic. J. Dūte, 73 g. v., Milzkalna pag.

Citi var. no Mellužiem un LTA 2118., 2156., 2156a. PBK.

2167.

Kāda jaunava ielocījusi matus aizgājusi pie mācītāja pieteikties iesvētīšanas mācībā. Bet savās zināšanās tā bijusi vāja atbildētāja uz mācītāja jautājumiem. Mācītājs paņēmis pie matu sprogas, vilcis no vienas puses uz otru un teicis: «Tu man ragus audzēt, pātarus nemāki!» —

Kārlis Bukums, Rīgā

LFK 23, 2463.

2168.

Reiz O. draudzē mācītājs teicis iesvētāmiem bērņiem: «Mīļie bērņi, pēc dažām dienām jūs iziesiet no šīm telpām, t. i. baznīcas, kā pieauguši, tādēļ — varbūt jums ir kāds nenoskaidrots jautājums?» Kāds jauneklis piecēlies un prasījis: «Cienīgstēvs, kas tas ir par suni, kas sešas dienas guļ, bet septītā rej?» —

Uzrakst. A. Vējiņš. Berzonē.

2169.

Mācītājs iesvētāmiem bērniem mācībā prasījis: «Kas pieder pie biktes?» Kāds zēns piecēlies un teicis: «Pie bikses pieder divas kabatas un piecas pogas!» —

Uzrakst. Elvira Vaice.

Teic. no Svirlaukus pag.

LFK 17, 1518, 36.

2170.

Agrākos laikos, kad iesvētīja bērnus, bij paradums dot mācītājiem pāri zeķu un cimdu, kā arī tik un tik aršīnas garu dvieli. Kādam nabaga jauneklīm nebijis iespējams dabūt tik garu dvieli, cik vajadzīgs, bet tas bijis uz pusi īsāks, par ko arī jauneklis pie iesvētīšanas dabūjis tikai pusi svētības. — Reiz šis jauneklis iedzēries nācis no pilsētas uz māju. Ceļā viņš saticis mācītāju, kas viņu iesvētījis. «Tu, bērns, ej uz elli!» mācītājs iesaucies. «Vai tāpēc, ka dvielis bij par īsu, mācītāja kungs?»

Uzrakst. Irma Manfelde.

Dzirdēta Tukumā.

2171.

Mācītājs stāstījis mācības bērniem par Dieva visspēcību un varenību. Kāds puisis tam prasījis: «Bet, mācītāja kungs, ja Dievs visu spēj un ir visspēcīgs, vai viņš var radīt tādu akmeni, ko pats nevar pacelt?»

Austra Skujiņa, Rīga

2172.

Kāda māte atnāk ar savu dēlu pie mācītāja, lai tas to pierakstītu iesvētīšanas mācībā. Mācītājs prasa, kad dēls dzimis, cik vecs, vai laiks jau ir nākt? Māte atbild: «Nu, vei, cīnīgs tāvs, tīj sausu vosarā, kod mōsim teij govš vēl pōrmetās un pupas noizauga. Saulīte toa beij mōsu jaunos koūts augstumā. Nu, toa, ko sacīt josoka, skaidri proatā ap pierts kuri!» —

Fr. Krēsliņš, Vecgulbenē.

LFK 142, 2061.

2173.

Senāk iesvētījami bērni deva mācītājam un skolotājam katram vienu pāri cimdu. Tagad maksā naudā katram ne mazāk par vienu latu. Dažs, zināms, arī 10 latu.

Līdz 1900. gadam mūsu apgabalā pastāvēja ieradums, ka ķesteris kopā ar baznīcas pērminderi apbraukāja katru rudenī visu draudzi, mājas bērnus pārklausiņādami. Tiem deva lābību, gaļu, linus un ko kuņģis. Priekš dāvanu saņemšanas bija vajadzīgie maisi līdzī. Viss salasītais nāca ķesterim par

labu. Pērminderis par vedumu ar savu zirgu dabūja tikai labu «paldies».

Arī par liķa pavadīšanu ķesterim vai baznīcas pērminderam maksāja pāri cimdu.

Tagad arī par to maksā naudā, ne mazāk kā vienu latu.

Jānis Upīts, Ungurmuižas pag., Daugavpils apr.

LFK 91. 597.

2174.

Kad mācības laiks gājis uz beigām, kāds no zēniem skaita baznīcā naudu un ļauj tai tišām izbirt. Citi palīdz uzlasīt. Bet zēns paziņo, ka sudraba rubulis, ko tēvs iedevis priekš mācītāja, iztrūkst. Mācītājs uzprasa, kas paņēmis, bet neviens neatzīstas. Un te nu iesākas baznīcā zēnu izmeklēšana, kas tomēr beidzas nesekmīgi. Par to vairāki vecāki bijuši ļoti uztraukti un negribējuši dot tādām mācītājam savu bērnu iesvētīt. Ar lielām pārrunām tik nomierinājušies.

T. D., Talsos.

LFK 843. 36.

2175.

Reiz kāds mācītājs sitis dūri uz galda un prasījis mācības pušiem: «Kas ir pasaule?» Bet galds bijis nosmērēts ar sviestu. Mācītājs atrāvis dūri, paskatījies un it kā atbildes vietā iesaucies: «Tīrais sviests!» Pēc tam sadusmojies, sitis otrreiz dūri vēl stiprāk uz galda un kliedzis: «Kas to radīja?» Atrāvis atkal roku atpakaļ, apskatījies un noteicis atbildes vietā: «Palaidņa puikas!»

Uzrakst. Anna Kalniņa, Jaunpiebalgas pag.

Teic. no Jaunpiebalgas.

LFK 17. 116. 150.

2176. (var.)

Mācītājs uzkāpis kancelē un sludina mācības bērniem dievvārdus. Bērni novēro, ka mācītājs pastāvīgi brauki ar rokām bauslibas galdiņu. Viņi iedzen galdiņā vienā galnagli, bet otru apsmērē ar sviestu.

Nākošu reizi mācītājs prasa: «Bērni, kas radījis pasauli?» Runādams viņš uzķer naglu un iesaucas: «Ak, tie palaidņa puikas!» Visi sāk smieties.

Tad viņš atkal prasa: «No kā radīta Ieva?» un ar roku ķer galdiņa otrā galā. Nu viņam pilna roka ar sviestu, tādēļ viņš, roku apskatījis, brīnās: «No skaidra sviesta!»

Erna Skuja, no Rīgas jūrmalas.

2177.

Kādā iesvētīšanas stundā bērni blēņodamies iesprauduši krēslā adatu. Ienāk mācītājs un prasa: «Nu, mīļie bērni, kas radīja pasauli?» To teicis viņš grib apsēsties, bet tūlīt uzlēc augšā, iesaukdamies: «Ak jūs, nolādētie sātani, to jūs esiet darījuši!»

Uzrakst. I. Lazdiņa.

Dzirdēta Iecavas apkārtnē.

2178.

Reiz pie mācītāja ieradies pie iesvētīšanas pieteikties kāds mazs zēns, kas drusku palielijies, mācītājs par to ļoti saskaities un prasījis dusmīgi: «Vai tu arī, zeņķi, zini, cik Dievs bausļus devis?» Bet zēns atbildējis ar jautājumu: «Pasaki visupirms, cik mana tēva ecēšai tapu, un tad runā par bausļiem!» Mācītājs palicis zils no dusmām un uzklieudzis zēnam: «Vai zini, ar ko tu runā?» Zēns nepalicis atbildi parādā un atbildējis: «Tāds jau nu gan izskatās, kā mūsu sētas Poģis ar baltām krūtīm!» Mācītājs būtu pagābis, bet viņa sieva piesteigusies ar ūdens glāzi.

O. Sniedziņa, Talsu valsts vidusskolā.

LFK 230, 3693.

2179.

Reiz kādam iesvētāmam jauneklim mācītājs prasījis: «Sakat, ar ko cilvēks atšķiras no kustoņa?» Jauneklis ilgi domājis, beidzot teicis: «Kustoniem ir četras kājas, bet cilvēkiem divas». Mācītājs pievedis jaunekli pie loga un, uz vistām (kuņas atradušās pagalmā) rādīdams, teicis: «Vai tās arī ir cilvēki?»

Aug. Jūgs, Valka.

2180.

Reiz mācītājs licis noskaitīt mācības puīšam pirmo bausli. Puisis skaitījis: «Es esmu Dievs tavš kungs u. t. t.» «Kas tas ir?» mācītājs jautājis. «Tas ir bauslis», puisis pārprazdams atbildējis.

Alvīne Knope, Valka.

2181.

Mācītājs jautā savam māceklim, kāds viņa vārds. Māceklis atbild: «Kārlis». — «Kur tu strādā?» mācītājs vaicā tālāk. «Pie meistara». Tagad cienīgstēvs pāriet uz Dieva vārdiem. «Cik Jēzum mācekļi?» Māceklis to nedzird un domā, ka mācītājs prasa, cik viņa meistaram mācekļi. Tādēļ atbild: «Trīs». — «Kā trīs?» — «Jā, es un vēl divi», sviņīgi atsaka zēns.

Uzrakst. M. Rozentāls.

Teic. V. Vēvere, Jaunaucē.

(Sk. 2182. anekd.)

5. MĀCĪTAJS UN BERNI DAŽĀDOS GADIJUMOS.

2182.

Kāds puika gribējis joka pēc pazvanīt pie kādām durvīm, bet zvans bijis par augstu. Par laimi gaŗām gājis mācītājs. Viņš domājis, ka puikam vajagot zvanīt, un pacēlis viņu pie zvana. Puika pazvanījis un tad teicis: «Muktim nul!»

Uzrakst. A. Ozoliņa.

Teic. māte, Leontīne Ozoliņa, no Stāmerienes.

2183.

Kāds mazs zēns ganījis cūkas liela ceļa malā. Pa ceļu gājis mācītājs un uzrunājis zēnu: «Vai tu, maziņais, arī māki izskaitīt savas cūkas?» Uz to mazais lielīgi atbildējis: «Māku» un sācis skaitīt, «lielā tūka, madā tūka, lielai tūkai tiveni, madai tiveni un kuilit».

Uzrakst. T. Gailīts, no Siguldas.

Teic. O. Ziediņš, 72 g. v., no Siguldas.

2184.

Divi puikas gājuši pie mācītāja zagt. Bet mācītājs vēl negulējis un ieraudzījis šos. Viņš bāries: «Ak, jūs nekauņas! Es vēl ne gulēt neesmu aizgājis, jau šie zagt nāk!» — «Vai, cienīgtēv, mēs jau nezinājām, ka jūs vēl negulat!» zēni taisnojušies.

Ēkujiņu Austra, no Vidrižu pag.

2185.

Puisēns nes tēvam launagu un satiek ceļā mācītāju: «Ko, puisīti, tu nesi?» — «Nesu tētīm launagu!» — «Nu ko tad īsti?» — «Mini, mini cienīgs mācītāja kungs!» — «Nu: kā-postus, putru!» — «Svilpo tik. Klučus!»

H. Pakalne, no Rīgas.

2186.

Mazs zēns atzīstas mācītājam, ka esot nozadzis zirgu. Mācītājs prasa, kur viņš to esot licis. Šis raudādams atbild: «Pagalmā žagaros iebāzu».

Uzrakst. Strodu Jānis.

Teic. māte, no Rudzatu pag.

2187.

Mācītājs aiziet uz lauka pie ganu zēna un redz, ka viens aunelis gul. «Kāpēc viņš gul?» jautā mācītājs. — «Jūs darītu tāpat, ja būtu aizskrējis uz kaimiņiem trīs verstis turp un atpakaļ. Nevarētu ne uz baznīcu aiziet», atbildējis zēns.

E. Cera, Jelgavā.

2188.

Ceļa malā rotaļājās ar māliem daži zēni. Ieraudzījuši, ka pa ceļu brauc mācītājs, visi aizbēg. Paliiek tikai mazākais — šļupstīts. Mācītājs laipni vaicā: «Puisīt', ko tu te dari?»

Šļupstīts: «Taitu i badnītu».

«Bet kur tad būs mācītājs?» jautā mācītājs tālāk.

«Kad atlikt mēti (māli), tad būt i mātītājs» atbild zēns. Mācītājs juties apvainots un aizbraucis.

Uzrakst. Leonija Muceniece.

Dzirdēta Dzirciema pag.

Variants no Dzelzavas pag. PBK.

2189.

Dzīvojis reiz mācītājs, kas, lai satīcis kuŗu bērnu satikdams, aizvien tam jautājis ko no bībeles. Tā reiz ceļa malā ganījis cūkas kāds mazs zēns. Mācītājs to tūlit uzrunājis: «Nu, dēliņ, vai tu arī kaut ko zini no debesu valstības atslēgām?» — «Es gan nezīnu», atbildējis zēns, «bet mums kaimiņos dzīvo kalējs Pēteris, tas droši vien zinās».

Uzrakst. Vilis Druģis, Rīgā.

Teic. tēvs.

2190.

Kāds ganu puika bija iegājis mācītāja tīrumā zirņus šķīt. Mācītājs, pa lauku staigādams, uzgāja zēnam virsū un šo, milīgiem vārdiem labinādams, aicināja pie sevis, gribēdams zēnu pārmācīt.

«Nāc šurp, puisīt, es tev ko pateikšu!» tā mācītājs runājis. Bet zēns mācītāja nodomu nopratis un bēdzis projām, mācītājam atteikdams: «Bērnam nevajaga visu zināt, ko lieli zina: kas visu grib zināt, paliek drīz vecs!»

«Latvietis», 1885. g. Nr. 4.

Variants LTA 63.—67.

2191.

Kādu rītu kāds gans ēdis brokastis. Gaŗām jājis mācītājs un sacijis: «Guten Tag!» Gans atbildējis: — «Velns tavus takus zin, govīs bizenē, man jāēd biezputra, es ieŗu tavus takus meklēt!» —

Uzrakst. Emīlija Lazda, Liepājā.

Teic. vecmāmiņa, no Virgas pag.

LFK 576, 103.

2192.

Ganu zēns atradis patiltē bezdelīgu ligzdu. Aiz priekas tas lēkājis pa ceļa virsu un saucis: «Atradu! atradu!» Gaŗām gadījies braukt mācītājam. Tas ieraudzījis priecīgo zēnu un nodomājis, ka zēns, laikam, ir atradis kādu maku ar daudz naudas. «Puika, panāc šurp! ņe rubulis un rādi, ko tu atradi!» uzsaucis mācītājs. Puika arī rubuli paņēmis, skrējis uz tilta pusi un saucis: «Cienīgtēvs, baltprāklītes patiltē!» Mācītājs nu gan prasījis naudu atpakaļ, bet puika vairs nedevis, kas dots, tas dots.

Uzrakst. Anna Binde, no Rīgas.

Teic. Sēnaļu mājas saimniece, Smīltenes pag.

2193.

Kādu dienu mācītājam iegribējuŗies vēzi. Viņŗ teicis, lai viņa puika salasot upē vēŗus. Puika prasījis, lai dodot maisiņu, kur vēŗus ielikŗ. Mācītājs iedevis. Puika aizgājis uz pļavu un salasījis pilnu maisiņu ar vardēm. Tad sasējis maisam galu cieti. Pārnācis mājās. Mācītājs prasījis, lai parādot, cik daudz vēŗu esot. Puika nosviedis maisiņu zemē, attaisījis tam galu vaļā un izbēris vardes uz grīdas.

Mācītājs kļiedzis: «Mazbern, tie nav vēži! Vēžiem lipas pakājā. Vēži iet: lip, lip, lip! . . .» Bet puika izskrējis pa durvim laukā.

Uzrakst. Jānis Pelbergs, Liepājas III. pam. skolā.

Teic. Dāvids Dzenis, 76 g. v.

LFK 584, 2420.

2194.

Zēns taisījis stabulīti un nepamanījis, ka lopi iegājuši mācītāja pļavā. Kā par nelaimi, mācītājam gadījies garām braukt. Viņš piesaucis zēnu un licis aiziet uz tēvu vai māti, lai atnāk uz mācītāja muižu. Zēns teicis, ka ne tēvs, ne māte nevarot nākt, bet viņam esot lielāka māsa. Mācītājs noteicis, lai tad tā nākot līdz.

Otrā rītā zēns atnācis uz muižu viens pats. Mācītājs prasījis: «Kur tad tava māsa?» Ganu zēns atbildējis: — «Māsai atnākuši puīši. Viņai nav laiks nākt!» — Mācītājs purinājis galvu: «Vai, vai, dēls, tu nu gan labus ceļus nestaigā!» Ganu zēns: — «Cik tad nu mums ir tie labie ceļi, vasarā un ziemā vēl, bet rudenī un pavasarī nevar ne cauri izbrist!» —

H. Tidriks, Milgrāvi.

LFK 17, 1827, 13.

2195.

Mācītājs brauc pa ceļu, viņam pa priekšu iet zēns, kas nes savam brālim uz skolu «klučus». Mācītājs, gribēdams zināt, ko par viņu runā, paved zēnu iesāņus un prasa: «Ko labu runā par jauno mācītāju?» — «Ko nu runā? Uzķāpjot kancelē un rukšot kā vepris.» Mācītājs sadusmojas un grūž no kamanām zēnu laukā. Šis, izkritis, saka: «Ja tu man to kluču krūzi izgāztu, tad es pateiktu savam tēvam, tad tu dabūtu no mana tēva!»

Vendu Zelma, no Dikļu pag., Valmieras apr.

Variāntā no Vidrižu p. klučku vietā sirups. PBK.

2196. (var.)

Kāds mācītājs braukdams panācis mazu puīšeli un teicis, lai sēdot šim blakus. Puika iekāpis arī. Mācītājs nu vaicājis, vai šā vecāki baznīcā arī ejot. Puika teicis, ka ejot gan, kad tas resnais miesnieks tur ncesot. (Taī draudzē bijuši divi mācītāji, viens no tiem ļoti resns un viņu

saukuši par miesnieku. «Miesnieka» kamanās puika tagad braucis.) Mācītājs, to dzirdēdams, apturējis zirgu un izgrūdis puiku no kamanām sniega kupenā. Puika piecēlies, noslaucījis degunu, notīrījis sniegu un kļiedzis mācītājam pakal: «Ja tu būtu to krūzīti saplēsis, tad tu gan no manas mātes dabūtu!»

Uzrakst. O. Strazdiņš.

Teic. vecmāmiņa, 88 g. 7. Valmieras apr., Mazsalaces draudzē.

2197.

Mācītājam kādu svētdienu bijis jābrauc no savas draudzes uz otru dievvārdus teikt. No rīta tas nokavējies, tā ka pa lielcēļu braucot, nevarējis tur laikā nokļūt. Viņš zinājis, ka ir vēl kāds taisnāks ceļš, bet nezinājis pa to izbraukt.

Ceļmalā zēns ganījis lopus. Mācītājs vaicājis tam, vai viņš nevarot izstāstīt taisnāko ceļu. «Es viņu zinu gan», teicis zēns, «bet es tev neteikšu! Tur ceļmalā bērzā ir vārnēni, un tu jau to tūlīt izplāpāsi citiem, un tad būs vārnēni beigti.»

Beidzot zēns arī izstāstījis ceļu, bet nosaucis vēl mācītājam pakal: «Nu, bet tā kā tu neizplāpā!»

Otru svētdienu mācītājs savā baznīcā sācis stāstīt, kādi gan tagad esot bērni palikuši, un atstāstījis arī atgadījumu pagājušā svētdienā ar ganu zēnu.

Bet zēns arī bijis aizgājis baznīcā. Tas piecēlies solā un saucis: «Nu, vai es neteicu, ka tu izplāpāsi! Nu ir vārnēni beigti!»

A. Kuķēna, no Pabažu pag.

2198.

Reiz kāds gans atradis mežmalā putniņus. No šāda prieka viņš izskrien ceļmalā un kļiedz: «Ak tu tavu laimi, ak tu tavu laimi!» Tanī brīdī brauc garām mācītājs. Tas domā, ka zēns atradis zeltu un prasa: «Ko tu, dēliņ, atradi?» Zēns atbild: «Es tev neteikšu, tu baznīcā izplurkšķēsi!» Pēc lielas lūgšanas zēns izstāsta mācītājam par savu atradumu. Te mācītājs: «Ak tu, muļķa bērns, atradis putniņus, paliek traks!» Otrā dienā mācītājs stāsta draudzei par muļķo zēnu. Bet tur gadās arī zēns, kas sauc: «Ak tu, maita, tu izplurkšķēji! Es jau tā domāju!»

R. Lapa, Salaspili.

V. Mācītājs un draudze sprediķa laikā.

1. MĀCĪTAJS TEIC SPREDIĶI.

2199.

Mācītājam bijis kučieris. Mācītājs sūtījis viņu uz krogu pēc alus. Krodzinieku saukuši par Lūkasu. Kučierim, mājā braucot, bijis jābrauc gar baznīcu, tāpēc tas iegājis baznīcā, lai brauktu reizē ar mācītāju. Mācītājs pašlaik stāstījis par Lūkasu un rādījis ar rokām uz ļaudīm. Kanceles priekšā bijis arī viņa kučieris. Mācītājs rādījis ar rokām un jautājis: «Ko teicis Lūkass?» Kučieris, domādams, ka mācītājs ar viņu runā, pieceļas un saka: «Viņš teic, lai samaksā pa priekšu vecu, tad dabūs jaunu.»

Uzrakst. Auniņu Elza
Dzirdēta Jaunpilī, Vidzemē.

2200. (var.)

Kāds mācītājs, uz baznīcu iedams, pasaka savam sulainim, lai tas aiziet pie kāda žīda, vārdā Mozus, un nopērk pusdienai gaļu. Sulainis aiziet pie Mozus un prasa, lai dodot mācītājam gaļu, bet Mozus atsaka: «Tas kungs jau nav man vēl samaksājis, ko aizvakar ņēma, lai samaksā veco, tad dabūs uz jauna.» Neko darīt! Sulainis, iedams uz māju, domā: ko es mājā darīšu, aiziešu uz baznīcu, paklausīšos dievvārdus. Aiziet ar'. Mācītājs kāpj pašlaik kancelē un sāk sprediķi teikt. (Vēl jāpiemin, ka šim mācītājam visi dievvārdi gāja no «vecās derības».) Kā ievadam uzstāda jautājumu: «Nu, ko tad teica Mozus?»

Sulainis domā, ka viņam jautā un atbild: «Mozus teica, lai samaksājot veco, tad dabūšot uz jauna.»

Eļļuku Vilma, no Zalves pag.

Var. no Mellužiem un Madlienas pag., Slokas — sulaiņa vietā kučieris. Mozus vietā — Jāzepts. PBK.

2201.

Reiz dzīvojis mācītājs, kuŗš katru svētdienu baznīcā no kanceles saucis: «Viņš nāks . . . viņš nāks . . . viņš nāks, tas slazda valgs!» Un pie tam tas ļoti stipri sitis ar kājām pret kanceles sienām. Neganti puikas sadomājuši reiz to izmuļķot. Tā kā kancele bijusi jau ļoti veca, tad nevajadzējis daudz pūļu, lai to galīgi samaitātu, tā ka pie stiprāka trieciena viņa sagāztos. Un kad mācītājs otrā svētdienā atkal saucis: «Viņš nāks! . . .» tas nācis arī pats zemē, taisni uz baznīcēnu galvām.

Skujiņu Austrā, no Vidrižu pag.

2202.

Kādam mācītājam katru nakti zagti gurķi. Svētdienā mācītājs no kanceles pēc sprediķa teicis: «Mūsu draudzē ir nekrietni zagļi, katru nakti zog man gurķus no dārza, viens pats vien vēl ir atlicies. Tagad zaglis ir baznīcā, es viņu pazīstu un laidīšu tam ar šo gurķi pašā pierē.» Kā mācītājs izcēlis roku uz sviešanu, tā kādi trīs, četri puikas mudīgi noliekušies zem sola.

Skujiņu Rūta, no Vidrižiem.

2203.

Reiz mācītājs sprediķi sakot teicis: «Elles kalpi jūs esat, brandvīnu lakdami. Neviena dzērājs netiks debesu valstībā, bet velni tos uzdurs uz pīkiem un cepinās. Jūs sakat, ka cienīgais barona lielskungs ar' dzeŗ, bet viņš grib dzert, viņš var un viņam smeķē. Amen!»

Uzrakst. J. Izāks, no Rīgas.

Dzirdēta Triķates pag.

2204.

Kādreiz dzīvojis dusmīgs mācītājs, kas draudzi vienmēr rājis un bāris. Kādreiz gadījušies puīši, kas nolēmuši mācītāju izjokot. Viņi zinājuši, ka mācītājs dārzā mīl mācīties sprediķus. Kādreiz viņi novaktējuši mācītāju, kaŗ

tas dārzā mācās. Mācītājs kautkur aizgājis, un puīši pa to laiku ielavījušies dārzā un izplēsuši sprediķa grāmatā vienu lapu. Mācītājs atnācis, bet vairs nelasījis, Paņēmis grāmatu, bet nemaz neieraudzījis izplēstās lapas un aizgājis projām. Nākošā svētdienā mācītājam baznīcā bijis jātur sprediķis. Viņš paņēmis sprediķa grāmatu, uzkāpis kancelē un sācis lasīt sprediķi: «Ja mēs ņemtu cirvi un nocirstu visus kokus, un tie koki nogāztos . . .» Mācītājs sprediķi nezinājis no galvas, tāpēc vienmēr paslepšus palūrējis grāmatā. Uz reizi nonācis pie tās vietas, kur bijusi izplēsta lapā . . . «Tas pats būtu arī ar cilvēkiem, kad tas nelabais viņus apsēstu, un tie cilvēki nonāktu ellē, un kas tad būtu? . . . Izplēsta lapa! . . .» Draudze nesapratusi, ko tas nozīmē. Tā nodomājusi, ka tas pieder pie tās dienas sprediķa.

Uzrakst. J. Riekstiņš, Rīgā.

Teic. Jānis Valujanko, 47 g. v., Bērzgales p., Rēzeknes apr.

LFK 479, 1137.

2205.

Students ar baznīckungu saderējuši par tādu lietu. Mācītājs teicis, kad šis turēšot dievvārdus, tad visi raudāšot. Students teicis, kad šis turēšot dievvārdus, tad puse raudāšot, bet puse smiešoties. Baznīckungs studentam neticējis. Kad mācītājs runājis, tad visi raudājuši. Students līcis, lai cancelli ienesot baznīcas vidū. Tad iegājis mācītāja istabā un noģērbies kails. Uzvilcis mācītāja svārkus un pārgriezis tos uz muguras pušu. Tad uzkāpis kancelē. Runājot tas vienmēr parāvis svārkus uz priekšu, lai kailā mugura būtu redzama. Priekšējie raudājuši, bet pakaļējie smējušies. Tā baznīckungs paspēlējis.

Uzrakst. Austra Auškape, Rēzeknes valsts sk. inst., Rugāju pag.

Teic. no Kārsavas pag.

LFK 630, 362.

2206. «Tie jaunie gari mani moca.»

Kāds mācītājs bijis ļoti resns. Lai karstā vasaras laikā justos drusku vēsāki, viņš nometis bikses. Draudzes skolnieki to dabūjuši zināt un nolikuši kādu svētdienu uz kancelas grīdas lapsēņu punduri. Kāpjot kancelē, mācītājs pa paradumam, nometis bikses. Pa sprediķa laiku tas uzkāpis lapsēņu pundurim virsū. Lapsenes palīdušas zem talāra un

sākušas mācītāju stipri dzelt. Uz augšu lēkdams, mācītājs nelabā balsī kļiedzis: «Tie ļaunie gari mani moca!»

Uzrakst. A. Jūgs.

Teic. P. Jūgs, 64 g. v., Valkā.

2207.

Vasaras svētdienā, lai nebūtu par karstu, mācītājs uz baznīcu ejot mugurā uzvelk vienīgi melno talāru. Uzķāpis kancelē, viņš ņem brilles un saka: «Dziedāsim, miļā draudzē, to dziesmu: «Cik spoži rīta zvaigzne laistās!» Te tas pamana, ka brilles saplīsušas un nopūšas: «Ak skāde, brillei glāz' saplīsus'!» Draudze, domādama, ka tie dziedāmās dziesmas vārdi, rauj vaļā: «Ak skāde, brillei glāz' saplīsus'!» — «Es tak teicu, dziedāsim: «Cik spoži rīta zvaigzne laistās», mācītājs sadusmots spēr kāju pret kanceles grīdu. Sapuvusē grīda ielūzt un cienīgtēvs paliek gaisā karājoties, jo talārs aizķēries aiz atlūzušā dēļa gala. Bet draudze dzied, kā visa baznīca trīc: «Cik spoži rīta zvaigzne laistās!»

Uzrakst. Austra Skujiņa, no Vidrižiem.

Teic. Romanovskis, Rīgā.

Variants no Meņģeles pag. PBK.

2208.

Reiz puikas nodomājuši mācītāju iznerrot. Tas bijis vecos laikos, kad mācītāji bijuši lielā činā. Viņi iezagušies baznīcā un uzķāpuši kancelē. Vienā kanceles pusē sadzinuši nagliņas, otrā pusē uzsmērējuši sviestu.

Svētdien kāpis mācītājs kancelē un teicis: «Kas ir pasauli radījis?» Pie šī teiciena sitis ar roku uz to kanceles malu, kur bijušas nagliņas. Nagliņas iedūrušās cienīgajam rokā, tā ka tas tūlīņ pamanījis palaidnieku nodomu un visā balsī iekļiedzis: «Tie vella puikas!» Draudze sakuštējusies. Mācītājs nomierinājies un sācis tālāk: «Kas ir tā Kunga svētais vārds?» Un pie šiem vārdiem sitis atkal ar otru roku uz otras kanceles malas, bet šoreiz taisni sviestā iekšā. Tas cienīgo tā uzbudinājis, ka tas nenocieties un iekļiedzis: «Tīrs sviests!»

Uzrakst. N. Kalniņš, Kastrānes pag.

Teic. M. Kalniņa. 60 g. v., Kastrānes pag., no Suntāžiem.

LFK 630, 5.

Var.: no Kokneses, Jaunpīchalgas, Alūksnes, Suitiem. PBK.

2209. (var.)

Kādam mācītājam bijusi paraša runājot visur grābstīties ar rokām. To bij ievērojuši daži saimnieki un nākošo reizi visas kanceles malas apsmērējuši ar sviestu. Savā runā viņš teicis: «Kas tas cilvēks ir?» Bet, tiklīdz šos vārdus minējis, nobraucis ar roku gar vienu malu. Mācītājs paskatās uz rokām, un nemaz neapdomājies, tikpat stiprā balsī iesaucas: «Tīrs sviests!»

Uzrakst. I. Lazdiņa.

Dzirdēta Iecavas apk.

Var. non Kokneses ar jautājumu par cilvēka dzīvību un atbildā kā še. PBK.

2210.

Kādā tirgus dienā gadījies arī mācītājs baznīcā. Kāds saimnieks — jauns puisis — aizvedis pārdot vērši. Tirgū to apstājuši blēži un teikuši, ka mācītājs vēloties pirkt vērši; lai tikai aizvedot pie baznīcas un piesienot pie staba, gan jau mācītājs samaksāšot. Iedevuši 25 kap. rokas naudas un nozuduši.

Saimnieks ilgi nedomājis un novedis vērši norunātā vietā. Izgaidījis mācītāju, viņš atstājis vērši pie staba, un pats iegājis baznīcā meklēt mācītāju. Atgriezies atpakaļ, tas savu vērši vairs neredzējis: tas bijis nozagts. No dusmām saimnieks nopircis par 25 kap. plaušas, apsedzis tās zem mēteļa un devies baznīcā. Te viņu piepeši pārtraukusi mācītāja runa: «... Es tev saku, aizsedz savas plaušas!» Saimnieks nobijies un paspiedis plaušas dziļāk azotē. Mācītājs atkal atkārtojis: «Aizsedz savas plaušas!» Saimnieks domājis, ka nu vairs labi nav, un saspiedis vēl stiprāk savas vērša plaušas.

Te pēc brītiņa mācītājs saskaities atkārtojis: «Es tev vēl reiz saku: aizsedz savas plaušas!» Saimnieks no dusmām rāvis ārā paslēptās plaušas un iesviedis tās mācītājam acīs, teikdams: «Apēdi manu vērši, apēd manas plaušas ar!»

Jā, kas gan vainīgs pie visa tā? Baznīcā bijusi ieradusies kāda augstāku aprindu meita, uz kuŗu mācītājs visus savus vārdus bija zīmējis, jo viņa nebijusi baznīcai piemērīgi apģērbusies (dekoltēta). Meita tomēr nopratusi, ka viss tas zīmējies uz viņu, bet cietusi klusu. Tikai pēc visa tā, viņa iespiedusi saimniekam rokā 100 rbļ. gabaļu par to.

ka tas viņu paglābis no kauna un negoda. Vērsis un pat
pieci tādi bijuši atpakaļ.

T. Sudrabiņa, no Dzelzavas pag.

2. MĀCĪTĀJA AIZLŪGUMI UN ZIŅOJUMI.

2211.

Vecpiebalgā Kagānu un Spuldzēnu mājas atrodas netālu
viena no otras. Kagāniem bijuši daudz bērni, un tie milē-
juši iet Spuldzēnu zirņos. Spuldzēnu tēvs gribējis darīt šai
lietai galu un gājis pie mācītāja, lai tas aizlūgtu svētdien
no kanceles par viņa zirņiem. Mācītājs domājis, ka bērni
ēduši tikai zirņus, tad tā skāde nav visai liela un, lai ne-
laime iznāktu lielāka, svētdien teicis no kanceles: «Dievs.
svētī Kagānus un viņa bērnus, kas apēduši Spuldzēnu An-
džam zirņus ar visiem zirnājiem!»

A. Vējiņš, Bērzonē.

2212.

Mācītājs no kanceles sludinājis, ka esot nomiris vecais
Ķipītis. Galā tas vēl piemetinājis: «Ja, milīši, tas aizgāja,
ka ne gailis pakaļ nenodziedāja!»

Uzrakst. A. Zilemans, Jelgavā.

Teic. A. Upenieks.

2213.

Reiz pagasta vecmeitas aizgājušas pie mācītāja un liku-
šas svētdien baznīcā par viņām Dievu nolūgt, lai viņas da-
būtu apprecēties. Kad vecmeitas labi samaksājušas, mā-
cītājs bijis ar mieru.

Atnākusi svētdiena. Baznīca bijusi pilna ar vecmeitām.
Mācītājs sacījis: «Ko jūs gan, puīši, gaidiet, ka jūs tās
vecās meitas nepreciet! Ja jūs viņas neprecēsiet, tad tās
aizbrauks uz Vāczemi.» Te no baznīcas kakta kāda vecmei-
ta iesaukusies: «Ja jau mani neprecēs, es arī braukšu uz
Vāczemi.»

Uzrakst. Leonija Muceniece.

2214. (var.)

Kāda veca meita aiznesusi mācītājam auniņu un lūgusi,
lai tas aizlūdzot par vecām meitām, jo tās neviens neprecot.

Mācītājs arī svētdien par to sprediķojis. Meita uzlēkusi stāvus un saukusi: «Tiesa, tiesa, mācītāja kungs, auniņu devu. došu vēl!»

Uzrakst. Irma Medne, Rīgā.

Teic. P. Sile, non Ozolu pag.

LFK 32, 1286.

2215.

Kādam saimniekam bijis dēls, kas uzkāpis kokā pēc putnu bērniem un iebāza roku koka caurumā. Zars lūzis, zēns palicis kokā karājoties un neuziets nomiris. Tēvs licis, lai mācītājs par viņa dvēseli aizlūdz. Mācītājs to arī darījis un starp citu teicis: «Uzkāpis, nav nokāpis, iebāzis, nav izvilcis, palicis karājoties, godīga tēva dēls.» —

Uzrakst. Kārlis Bukums, Rīgā.

Teic. Kristīna Bukums, 63 g. v., Koceniešu pag., Valmieras apr.

LFK 23, 6317.

2216. (var.)

Kāds zēns uzkāpis kokā pie putnu būriša, iebāzis roku būriša caurumā, lai izvilktu putna bērnus. Roku iebāzis gan, bet viņu ārā vairs nav spējis izvilkt, tā pakāries un nomiris. Kokā karājies 3 dienas. Svētdien mācītājs baznīcā ļaudīm to sludinājis, sacīdams: «Mazs zēns uzkāpis kokā, iebāzis no trešdienas līdz sestdienai.»

Bērziņu Elza, no Liepupes pag.

2217.

Mācītājs: «Mīļie, mūsu draudzē noticis mazs melnumiņš! Draudzes loceklis Putriņu Miķelis aizvakar Degļu krogā pārdzēries. Uz māju braucot, viņš aizmidzis, un zirgs to iegāzis ezerā. Un kad tas atmodies — tad bijis jau noslīcis!»

Skujiņu Rūta, no Vidrižu pag.

2218.

Reiz mācītājam vanags saplēsis gaili uz ecēšām. To redzēdams, viņš nodomājis sevī, ka tā nevar būt laba zīme, un tāpēc nolēmis taisīt aizlūgumu, lai Dieva dusmas novērstu. Svētdien baznīcā visai draudzei kopā esot, mācītājs žēlā balsī saka: «Gaisa lidinātājs apēda gaismas sau-

cēju uz zemes līdzinātāja un, viņu pieminot, dziedāsim:
«Ak galva asiņaina.»

Patiess notikums Ļaudonas baznīcā — vecos laikos.

Uzrakst. E. Puriņš, no Saikavas pag.

Teic. Ilze Smalkā, (mana vecmāte).

2219. (var.)

Reiz dzīvojis kāds ļoti nabadzīgs saimnieks. Viņam nebijis nekādas mantas. Viņam tomēr gan bijis gailis ar pāris vistām. Kādu dienu atskrējis vanags, gaili aiznesis un apēdis. Nabaga zemnieks to nemaz nezinājis. Tas gaili meklējis šur un tur. Beidzot, redzēdams, ka gaiļa nekur vairs nevar atrast, nodomājis, ka kāds ļauns cilvēks būšot viņam gaili nozadzis un aiznesis projām. Viņš nu ļoti bēdājies. Jau nekādas mantas šim neesot, un vēl to pašu nabaga gailīti nozogot. Tas nu nodomājis iet uz mācītāju un tam izstāstīt savas bēdas, lai tas saucot no kanceles, varbūt tad vēl kāds šā gaili atnesīšot atpakaļ. Kā nodomājis, tā arī izdarījis. Viņš aizgājis svētdienas rītā uz baznīcu un mācītājam izsūdzējis savas bēdas. Lai nu šis lūdzot Dievu, tad, varbūt, vēl šim atnesīšot kāds gaili atpakaļ. Mācītājs arī apņēmies lūgt Dievu par zemnieka pazudušo gaili. Zemnieks palicis tīri priecīgs, tak, varbūt, vēl dabūšot savu gaili atpakaļ. Mācītājs, kad jau nu visu bijis nosprediķojis, teicis: «Tas gaisa lidinātājs aiznesa to gaismas saucēju. Aiznesa uz to zemes līdzinātāju un apēda. Tam, kam vēl ir divi, vai trīs, tie dodiet tam vēl kādu.» Zemnieks noklausījies mācītāja runāšanu un nopriecājies, ka nu gan viņam būšot atpakaļ gailis. Tas tūlīņ mudīgi aizgājis uz mājām un gaidījis, kad kāds viņam nesīšot gaili atpakaļ. Bet viss velti. Neviens viņam ir ar mācītāja lūgšanu gaili nenesis.

Uzrakst. J. Riekstiņš, Rīgā.

Teic. Antonija Voite, 35 g. v., Patkules p., Bikseres m., Madonas apr.

LFK 479, 1149.

2220. (var.)

Mācītājs uzkāpis uz kanceles un teicis draudzei: «Mīļā draudze! Nāca tas gaisa skrējējs, paķēra to gaismas saucēju, aiznesa uz to zemes plucinātāju, saplēsa viņam drēbes un viņu pašu. Metat nu, mīļā draudze, priekš tā aizgājušā!»

L. Krastiņa, no Jelgavas.

2221. (var.)

Reiz mācītājs, braukdams pie kaimiņiem sprediķot, redzējis, ka vanags noķer gaili, nolaižas uz ecešām un tur to apēd. Tas tur arī par to sprediķojis. Sprediķi tas sācis ar šādiem vārdiem: «Gaisā skrējējs noķēra gaismas saucēju, nosēdās uz zemes līdzinātāja un tur to notiesāja . . .» Viņa sprediķis bijis tik jūsmīgs, ka visi baznīcēni raudājuši.

M. Bērziņš, Umurgas pag.

LFK 556. 1091.

Var. no Jāņu muižas, Cēsu apr. LFK 647. 1295.

2222.

Reiz kādam saimniekam nozagti trīs teļi: divi sarkani un viens melns. Viņš izmeklējis teļus pa visām malām, bet nekur nevarējis atrast. Viņš aiziet uz mācītāju un tam sūdz savas bēdas. Mācītājs noklausījies un teicis: «Es to sludināš' iekš to baznīc', nākoš' svētdien!» Saimnieks paleicies un aizgājis uz savām mājām. Pienākusi nākošā svētdiena. Saimnieks arī aizgājis uz baznīcu klausīties, ko mācītājs teiks. Mācītājs ienācis baznīcā, uzkāpis kancelē un tūlīt teicis: «Mīl' mūs draudz', jūs' draudz' notik' liel' nelaīm': div' sātan' un viens velns nozagt'!» Saimnieks, to dzirdēdams, no smiekliem vairs nevarējis noturēties un laidis pa durvīm laukā.

Uzrakst. J. Riekstiņš, Rīgā.

Teic. Emilija Evelone, 55 g. v., Patkules p., Cīruļkalnā, Madonas apr.

LFK 72, 9466.

2223.

Kādā draudzē bijis ļoti izklaidīgs mācītājs. Reiz tas no kanceles saucis mirušos. Visi mirušie bijuši jauni, tikai viena bijusi veca nabadze. Katram mirušam mācītājs piemetinājis dažus vārdiņus, piem.: «Mirusi atkal viena jaunava! Miris tikko dzīvi sācis jauneklis! . . .» u. t. t. Pati beidzamā bijusi pierakstīta vecā ubadze. Mācītājs to nemaz lāgā nav ievērojis, tikai kā iesācis, tāpat turpinājis: «Mirusi viena jaunava pašā ziedu laiciņā kā izkopts nopļauta puķīte — Anna Tabak, dzimusi 1835. gadā 11. jūlijā, tas ir . . .» te mācītājam sajucis, jo gadu skaits izrādījies stipri liels, tāpēc, tas klusiņām nobeidzis: «. . . ir ē-ē-ē 70 gadiņus veca. Labi, ka Dievs viņu pie sevis pieņēmis!» tas aiz veca paraduma vēl piemetinājis.

Uzrakst. K. Knope, Valkā.

Teic. Jānis Bērziņš, Valkā.

3. MĀCĪTĀJS IZSAUC SVETO GARU.

2224.

Mācītājs pašlaik svarīgi runājis: «Svētais gars, nāc iekšā!» Te paskatās uz durvīm un, redzēdams, ka tās vācās, saka: «Aiztaisiēt tās durvis ciet!»

Uzrakst. J. Lazdiņa.
Dzirdēta Iecavas pag.

2225.

Viens mācītājs gribējis baznīcēniem iedvest lielu cieniņu pret sevi. Tas teicis, ka nākošu svētdienu izsaukšot baznīcā svēto garu. Kad saukšot: «Svētais gars, parādies!» tad svētais gars baloža veidā parādīšoties. Nākošu svētdienu baznīcā pilna ar ļaudīm. Mācītājs uzkāpis kancelē un saucis: «Svētais gars, parādies!» Sauc vienu reizi, sauc otru un trešo reizi, bet svētais gars nerādās, tik ķesteris pabāž gar kanceli galvu un saka mācītājam: «Kaķis apēdis!» (Mācītājs bij iedevis ķesterim balodi, ko palaist, bet kaķis apēdis.)

Uzrakst. Miķelsonu Pēteris, no Kokneses.
Teic. P. Kāpostiņš, 60 g. v., non Kokneses.

2226. (var.)

Kāds mācītājs savu draudzi gribējis pārliecināt, ka Vasaras svētkos tiešām svētais gars nolaižas uz kristīgiem. Viņš iedevis ķesterim balodi un uzsūtījis to uz baznīcas bērniņiem, kur bijis jau ierikots piemērots lodziņš. Mācītājs teicis ķesterim, lai tas klausās, un kad viņš teiks, ka nu vajaga nākt svētajam garam, lai tad ielaiž balodi. Mācītājs runājis, runājis un tiek pie svētā gara. Bet pa to laiku ķesterim balodis izmucis. Šis nu gan saka tā paklusu, ka svētais gars aizbēdzis, bet mācītājs nedzird, viņš teic uz draudzi: «Skataties, bērni, svētajam garam vajaga būt šel!» Bet šķesteris ilgāki nevarējis savaldīties un uzsaucis: «Vai tu kurlis esi, ka nedzirdi, ka paspruka!» — Mācītājs visu sapratis un draudzei paskaidrojis: «Viņš šogad ir mazliet aizkavējies, tomēr runājis viņš uz jums irā un nākamgad arī pats jau būs šel!»

Uzrakst. Tāivalds Mālnieks, Rēzeknes valsts komereskolā.
Teic. Juris Mālnieks, 67 g. v., Lubānas pag.
LFK 608, 190.

2227. (var.)

Senāk kāds mācītājs gribējis draudzei parādīt, ka viņš var sarunāties ar svēto garu, kas parādās baloža izskatā. Viņš bija iemācījis divus baložus sev uz pleciem stāvēt un no auss izlasīt graudiņus. Svētdienā tas norunājis ar ķesteri, ka pie vārdiem sprediķi: «Pats svētais gars man ausī saka» — baloži jāpalaiž vaļā. Svētdien mācītājs nodod baložus ķesterim un pie minētiem vārdiem gaida baložus, bet tie nenāk. Mācītājs nevar sagaidīt un dzied: «Ķester, laid tos baložus vaļā!» Ķesteris ģērbkambarī dzied pretī: «Ko lai es laižu, kad kaķis viņus apēdis!»

A. Belte, Džūkstē.

2228. (var.) Seski balodi apēduši.

Kāds mācītājs Vasaras svētkos gribējis draudzei parādīt svēto garu. Uz baznīcas griestiem viņš nostatījis puiku ar balodi, lai tad, kad viņš teiks: «Gariņ, nāc zemē!» puika laiž balodi vaļā. Bet puikam balodis paticis vaļā un aizlaidies uz mājām. Drīz vien mācītājs saucis: «Gariņ, nāc zemē!» Puika, baidīdamies no rājiena par baloža palaišanu, paklusām atbildējis: «Seski balodi apēduši». Mācītājs to nedzirdējis un draudzei teicis: «Raug, raug, gariņš kavējas nākt zemē. Jūs, laikam, esiet par daudz grēcīgi!» Tad tas saucis otrreiz: «Gariņ, nāc zemē!» Bet nu puika skaļi atbildējis: «Seski balodi apēduši!»

J. Lūsis, Sātiņu pag.

2229. (var.)

Kāds mācītājs gribējis savas draudzes priekšā ļoti svēts izlikties, tamdēļ viņš nodomājis izsaukt svēto garu. Mācītājs iedevis puisim priekš «korteliša», samāca, lai noķerot balodi un lai aizslēpjoties svētdien aiz ērģelēm, un kad viņš teikšot: «Ak, kungs, sūti savu svēto garu pār mums», tad lai laižot balodi vaļā. Labi — puisis noķēris arī balodi, bet svētdien, kad gribējis jau iet uz baznīcu, atradis, ka kaķis balodi nokodis. Nu skrējis uz mācītāju, bet mācītājs bijis aizbraucis mironi izvadīt. Puisis no bailēm, ka nevarēs pateikt mācītājam, ka «svētais gars» nokosts, aizgājis arī uz baznīcu, kā pavēlēts. Mācītājs atbraucis no izvadīšanas, tūlīt kancelē augšā, jo dievvārdi jāsāk. Sprediķi mācītājs teicis apmēram šā: «Miļā draudze, es, paļaudamies uz Dieva žēlastību, izlūgšos pār tevi svēto garu, un

tu redzēsi, ka svētais gars nolaidīsies kā balodis.» Tad nokritis uz ceļiem, salicis rokas un raudošā, gaudulīgā balsī saucis: «Ak, kungs, sūti savu svēto garu pār mums!» Pūsis uztraukts pabāzis galvu no paslēptuves un iesaucies: «Kaķis nokoda!»
A. Lasis, no Liepupes.

2230. (var.)

Kādreiz izplatās baumas, ka kādā baznīcā laulās vienu bagātnieku pāri, bet pa laulāšanas laiku viņiem pa galvas virsu lidināsies svēts gars. Lai šīs baumas attaisnotu, mācītājs sarunā ar kādu baznīcas kalpotāju un liek šim noķert balodi. Runāts — darīts!

Svētdienas ritā balodis tiek piesiets pie baznīcas paspārnes, jo kad būs laiks, tad laidīs viņu iekšā. Pēdējos vārdus mācītājs saka labi stipri, lai kalpotājs dzirdētu, ka laiks laist balodi iekšā. Te kalpotājs pabāž galvu pa baložam taisīto caurumu un iesaucas pavisam izmisušā tonī: «Mācītāja kungs, mācītāja kungs, kaķis apēdis svētu garu!»
Vilma Ēļuka, no Lielzalves pag.

Citi var.: no Cesvaines. LFK 72, 8056, no Jērkules pag. PBK.

4. MĀCĪTAJS, KĀ RUNĀTAJS.

2231.

Kāds mācītājs nebijis izmācījies labi sprediķi, tūpēc gribējis to nolasīt no grāmatas. Pirmo teikumu tas iesācis tā: «Un redzi, Jēzus bērniņš nāca un . . . Te mācītājs pārtraucis runu, jo nobijies, ka nevar atrast grāmatu. Dusmodamies tas klusu noteicis: «Palika uz plaukta . . .»

Uzrakst. Rob. Kļaviņš, Taurkalnes pag.

Teic. K. Bizdēns, 67 g. v., Birzgales pag.

2232.

Kāds mācītājs saderējis ar savu draugu uz lielāku naudas summu, iesākt sprediķi ar vārdiem: «Pīķis trumpā, pīķis trumpā, pīķis trumpā!» Norunātā svētdienā mācītājs uzkāpis kancelē un iesācis sprediķi: «Pīķis trumpā, pīķis trumpā, pīķis trumpā! tā tagad atskan sapulcējušos ļaužu vidū krogos un biedrībās, bet baznīcas ir tukšas!»

V. S. no Slokas.

2233.

Kāds baznīcas kalpotājs, liels jokudaris», svētdienas rītā, nesdams bībeli uz kanceli, nejauši uzšķīr lapu, kurā atzīmēts šis svētdienas sprediķis. Viņam iesaujas labs joks galvā: sak', i pagaidi, es to lapu izplēsīšu. redzēs, ko tad «šis» cels tai draudzei priekšā! Domāts — darīts!

Noteiktajā laikā mācītājs kāpj kancelē un saka uz draudzi: «Mīļā draudze, kas tad nu ir tā debesu valstība?» Nejauši uzšķīr izplēsto lapu un iesaucas: «Izplēsta lapa!»

Eljuku Vilma. non Lielzalves pag.

2234.

Kāds mācītājs teicis svētdienas sprediķi, lai ar vienkāršiem salīdzinājumiem no dzīves spētu dziļāki laudis aizkustināt: «Es šorīt uz baznīc' braukdams redzēj' skaist' bild': lielcel' malā bij gani noguldīj'š' lopus. Tikai divi mazi kaziņi bij uzkāpuš' uz akmen' un galviņus kopā salikuš' mīlīg' stāvēj'. bet spiriņas birājās abpus akmenim. Ta. mīl' ļautiņ', es ar gribēt' kā tās spiriņas birājās uz to akmen. tā mani vārdi lai birātos uz jūsu sirdīm.»

Uzrakst. A. Vējiņa, no Viesienas pag.

Teic. Lābāns, no Ērgļu pag.

2235. (var.)

Kāds mācītājs teicis no kanceles: «Es runāju uz jums Dieva vārdus tūpat, kā kaza. uz akmeņa stāvēt, birdina savus pībarus (spiras)!»

Z. Vende, no Dikļu pag.

2236.

Reiz mācītājs no kanceles teicis draudzei: «Šodien gan tas sprediķis nebija labs, bet citu svētdien nākiet atkal, tad došu jums kompetes.» Laudis nākuši no malu malām, jo gribējuši redzēt, kādas ir tās kompetes. Mācītājs sācis sprediķi un teicis: «Nu dodu jums tās garīgās kompetes.»

Uzrakst. Milda Rozentāle.

Teic. Sergis.

2237. Sprediķis.

«Jous, zili. malli. kua vīni grāka goboli, kua kotla dibani, kua sanuakušs munu, vaca veira vuardu

klausīties. Nu tod lai muni vuardi bierst kua gunaini akmiņi uz jousu grāka sirdiem . . . Nu, tod, meļie, padūmajat, ja vusi pasaules veiri paliktu par vīnu pašu līlu veiru. Ak, veirs, ak veirs, kuads tod tur boutu! Un ja nu vusi pasaules cīri (cīrvji) paliktu par vīnu pašu līlu cīri. Ak, cīrs, ak cīrs, kuads tod tur boutu! Un ja nu vusi pasaules kūki paliktu par vīnu pašu līlu kūku. Ak, kūks, ak kūks, kuods tod tur boutu! Un ja nu vusas pasaules upas paliktu par vīnu pašu līlu upi. Ak, upa, ak, upa, kuada tod tur boutu! Un ja nu tod tis lilies veirs namtu tua līlua cīri. Un ja nu tod viņš cierstu tua līlua kūku. Un ja nu tod tis lilies kuaks kristu tai līluā upā, ak bloužgins, ak bloužgins, kuads tur boutu!»

Piezīme: Šis «sprediķis» nav alsviķiešos pazīstams, to dzirdēju 1905 vai 1904. g. non tagadējā aktiera Jāņa Simsona, no Annas pag.

O. Timans, Alsviķu pag., Timānos.

LFK 41, 78.

2238.

Bijis kāds mācītājs, kas parasti nolasījis citu sacerētus sprediķus.

Kādā svētdienā pēc dievkalpojuma veca māmiņa paze-mīgi piciet pie mācītāja un saka: «Ļaudis tik ļauni! Iedo-mājaties tik, viņi saka, ka Jūs savus sprediķus zogot!»

— «Manu labo sieviņ», saka mācītājs: «Ejiet mierīgu sirdi uz mājām, es par visiem sprediķiem esmu godīgi samaksūjis.»

Uzrakst. Marija Sakne, Rīgā.

Dzirdēta Saldū. Teic. Siliņš.

2239.

Kāds mācītājs reiz no kanceles runājis uz savu draudzi: «Šķīstaijties no visiem grēkiem un tīrat savas sirdis un dvēseles, lai tās ir baltas un tīras, kā kāda māte, kas piegājusi pie akas savu vilnu mazgājusi, kamēr tā palikusi balta un tīra! . . .» Bet mācītājs, redzēdams, ka viņa runātie vārdi sacel pie dažiem ļautribu, runājis atkal tikai tālāk: «. . . To vilniņu, ko viņa tani pat dienā cirpusi, pati no savām audzētām baltām aitiņām. To tikai viņa ir mazgājusi. un neko citu.» —

Uzrakst. Fr. Krēsliņš, Vecgulbenē.

Teic. Siliņš, ap 65 g. v., no Latgales.

LFK 142. 2542.

2240. Iekšā likts, beļ ārā nenāk.

Dzīvojis kāds mācītājs, kuŗš nebijis nekāds runātājs, tādēļ sprediķa teikšana tam sagādājusi lielas grūtības. Lai gūtu lielākas runas dāvanas, tas licis, lai dienastmeita iemērc veco bībeli un pēc izvāra biezputru. Meita darījusi, kā teikts. Mācītājs saēdies biezputru labi krietni un pie sevis domājis, ka nu būšot gan diezgan iekšā likts. Kad svētdien uzkāpis kancelē, tad tomēr nekā nevarējis izteikt. Domājis, domājis. Beidzot ar lielām pūlēm teicis: «Iekšā likts, bet ārā nenāk!» Un vairāk nekā.

Uzrakst. R. Bērziņš, Sējas pag.

Teic. R. Balodis, Straupes pag.

LFK 393, 624

VI. Mācītājs, priekšdziedātājs, ķesteris.

1. MĀCĪTĀJS UN PRIEKŠDZIEDĀTĀJS.

2241. Priekšdziedātājs dzied viens pats.

Viņos, vecos laikos, kad nav vēl bijuši ne ērģelnieki, ne ērģeles, baznīcās dziesmas uzsākuši dziedāt sevišķi priekšdziedātāji. Tā kā arī dziesmu grāmatas vēl taīs laikos nebijušas, tad mācītājs pats teicis vārdu, un visi baznīcēni priekšdziedātāja vadībā dziedājuši. Kādreiz kāds mācītājs, ienākams baznīcā ar saplīsušu brilli rokā, teicis uz priekšdziedātāju: «Man brille puš', es nevar' redzēt». Šis atkal nodomājis, ka mācītājs saka dziesmas vārdus, un sācis dziedāt uz kādu pazīstamu meldiju. Tomēr priekšdziedātājam par lielu brīnumu, visi baznīcēni klusējuši. Pārsteigts par priekšdziedātāja rīcību, mācītājs sevī klusām runājis: «Ak Dievs, ko nu lai iesāku ar tādu traku veci darīt!» Priekšdziedātājs atkal domājis, ka mācītājs turpina dziesmas vārdus, un dziedājis tālāk. Mācītājs tā sadusmojies uz priekšdziedātāju, ka tam uzkliedzis: «Tu tiešām dabūs cietumu!» Tikai tagad priekšdziedātājs sapratis, kas par lietu, pārtraucis dziedāšanu un nokaunējies aizgājis no baznīcas.

Uzrakst. Kārlis Bošs, no Mazsalaces.

Teic. Maija Bošs.

2242. (var.)

Reiz viens vecs mācītājs, kas vairs bez brillēm neredzējis, uzkāpis kancelē, teicis: «Tagad, miļā draudze, mēs dziedāsim uz meldiju «Kas Dievam debesīs liek valdīt...» Te pēkšņi tas uziet, ka brillei pārplīususi glāze un kā pie sevis, bet tomēr diezgan dikti ieteicies: «Ak skāde, brillei glāze

pušu!» Draudze domājusi to par dziedamo dziesmu un sākuši vilkt. Tad mācītājs kā apsaukdams saucis: «Kuš, kuš, tas nav vis riktīgi!» Bet draudze velk līdz: «Kuš, kuš, tas nav vis riktīgi!» Tagad jau mācītājs uztraucies un saucis: «Tā draudze dzied kā tīri traka!» Draudze dzied it mierīgi arī šos vārdus. Tad skrējis, nabags, no kanceles nost, saukdams: «Apžēlojies, apžēlojies!» un draudze mierīgi nobeigusi: «Apžēlojies, apžēlojies!»

Skujiņu Rūta, no Vidrižu pag.

2243. (var.)

Kāds mācītājs pie dziedāšanas pieņēmis vecu aklu vecīti, jo pašam nebijusi laba balss. Mācītājs nostājies pie altara un vecais vecītis viņam līdzās. Mācītājs izvilcis no kabatas brilles un klusu teicis: «Ak skāde, brillei glāze pušu!» Vecais arī tūliņ sācis dziedāt: «Ak skāde, brillei glāze pušu!» Draudze gan nomanījusi, ka nav pareizi, bet tomēr mierīgi dziedājusi līdz. Tad mācītājs iegrūdis vecītim sānos un čukstējis: «Kuš, kuš, tas nava riktīgi!» Bet vecītis dzied atkal: «Kuš, kuš, tas nava riktīgi!» Nu mācītājs palicis dusmīgs un uzsaucis: «Kad tu jau sāksi draudzi smidēt (smīdināt), tad pērienu tu dabūsi!» Vecītis mierīgi dziedājis tālāk: «Kad tu jau sāksi draudzi smidēt, tad pērienu tu dabūsi!»

Mācītājs nevarējis vairs to izturēt, skrējis prom no altara un saucis: «Apžēlojies, apžēlojies, tas vecais aklais piedzēries!» Bet vecītis mierīgi nobeidzis: «Apžēlojies, apžēlojies, tas vecais aklais piedzēries!»

Uzrakst. Leonija Muceniece.

Dzirdēta Dzirciema pag.

2244. (var.)

Reiz mācītājs tur baznīcā dievvārdus. Bet tas ir akls un nevar dziesmu grāmatā saredzēt. Tāpēc viņam ir palīgs, kas dziesmas vārdus viņam klusi saka priekšā, un mācītājs atkal stīpri toš saka draudzei. Bet nu gadās, ka palīgam saplīst brilles. Pašlaik tiek dziedāta tā dziesma uz meldīņu: «Kas Dievam debesīs liek valdīt!» Palīgs bez brillu nekā nevar saredzēt, un viņš čukst mācītājam: «Man brilles pušu, es nevar' redzēt!» Mācītājs, domādams, ka tie ir dziesmas vārdi, saka tos draudzei priekšā, un draudze dzied. Palīgs izbījies čukst: «Tur' muti ciet', ko saki, traks!» Mācītājs atkal saka draudzei. Palīgs čukst: «Vai gribi tu šo draudzi

«mācītājs? Tu cietumu gan dabūsi!» Kad mācītājs arī šos vārdus pasaka draudzei, tad palīgs pārbijies nosaka: «Apžēlojies, apžēlojies! Kam tādu muļķi līdzī ņemt!» Vai arī: «Tas vecais ļops ir piedzēries!»

E. Lapiņa, Vestienas pag., Madonas apr.
LFK 17. 1693, 197.

2245. (var.)

Ak skāde, brillei glāze pušu!
Kuš, kuš, tas vēl nav riktīgi!
Vai gribi tu to draudzi smīdīt?
Un sodu lielu nopelnīt!
Apžēlojies, apžēlojies,
Tas lielais nu ir piedzēries!

Elza Kikule, Rencēnu pag., Līdzēnu pam. skola.
LFK 554, 597.

Citi varianti: no Kokneses, Mores pagastiem, no Mellužiem (ķesteris atkārtο mācītāja vārdus aiz atricībības), Liezeres (mācītāja vietā skolas kungs, ķestera vietā — skroderis). PBK.

2. MĀCĪTAJS UN ĶESTERIS.

2246. Ķestera gudriba.

Kādam ķesterim bijusi brūte. Viņa brūtē iemilējies arī mācītājs un nelaulājis abus. Bet ķesteris, gudrinieks, salūdzis viesus uz dzīrēm: savus draugus un arī mācītāju. Kad jau bijuši krietni iesīluši, tad ķestera draugi sākuši mācītāju piezobot; šis vairāk neko nemākot kā ķesteris; kad jākristot bērns, tūlīt grāmata rokā. Mācītājs tūlīt nokristījies pareizi arī bez grāmatas. Bet salaulāt gan šis nemākot! Mākot gan. Atveduši pāri (ķesteri ar savu brūti), un mācītājs tos salaulājis. Kaut gan dzērumā, tomēr viss pareizi norunāts, un amen galā. Kas salaulāts, to vairs nevar atlaulāt!

Uzrakst. Aug. Jūgs.
Teic. P. Jūgs. Valkā.

2247.

Ķesteris gribējies mācītāju piemulķot. Viņš iespraudis uz kanceles malas mīkstā segū adatas. Svētdienā mācītājs svēti-

jis draudzi, pacēlis rokas: «Tas Kungs lai tevi svētī un... (nolaidis rokas uz segas). Ak tu, sātāns!»

Z. Vende, no Dikļu pag.

2248.

Kāds mācītājs ķildojies ar savu ķesteri, un tie spītējuši viens otram, kur vien varējuši. Reiz ķesteris nosmērē kanceles malu ar sviestu, lai mācītājs nosmērētos. To svētdienu mācītājs runājis sprediķi par Dieva mīlestību. Runājis, runājis, bet piepēži iejautājies: «Kas gan tā Dieva mīlestība ir?» un sitis ar roku uz kanceles malu. Pacēlis roku, ieraudzījis sviestu un teicis: «Tīrais sviests!»

A. Lasis, no Liepupes.

2249.

Reiz viens mācītājs braucis uz baznīcu. Viņš bijis puīša cilvēks. Ceļā tas pabraucis gaŗām vienai skaistai skuķei. Viņa viņam dikti patikusi. Bet mācītājs nezinājis, kas tā par skuķi un kur viņa dzīvo. Mācītājs uzdevis kuķierim šo lietu noskaidrot. Kuķieris uzzinājis un iepazīstinājis skuķi ar mācītāju. Tas skuķē ātri iemīlējies un drīz vien to apprecējis. Mācītājs sievu ļoti mīlējis. Kad mācītājs braucis uz baznīcu, sievai bijis jābrauc līdz. Tā tas bijis vienmēr. Bet vienreiz mācītāja cienmātei bijušas steidzīgas darīšanas. Tā palikusi mājā, bet mācītājs arī nebraucis uz baznīcu. Bijis jau laiks sākt dievvārdus, bet mācītājs vēl nav atbraucis. Gaidījuši, bet nevarējuši sagaidīt. Ķesteris braucis mācītājam pakaļ. Nu gan mācītājs braucis uz baznīcu, bet ķesterim bijis jāpaliek pie cienmātes. Kad tā varēs iet uz baznīcu, tad ķesterim jānāk līdz. Cienmātei bijusi mugurā balta slēžu kleita. Viņa rīkojusies gar uguni. Neviļus viņai sākusi priekšā kleita degt. Cienmāte, gribēdama uguni noslāpēt, situsi ar roku un tā aizdedzinājusi arī pakaļas pusi. Tā cienmātei kleita sadegusi un viņa nevarējusi vairs uz baznīcu iet. Nu nogājis ķesteris viens pats. Mācītājs pašreiz bijis altārī, kad ķesteris ienācis baznīcā. Mācītājs pārlaidis acis vispār baznīcai, bet savu sievu neieraudzījis. Redzēdams, ka ķesteris atnācis viens pats, mācītājs dziedošā balsī saucis: «Sak' tu man, mīlais ķesteri, kur tā mana jaunā sieva palikusi?» Ķesteris tāpat dziedošā balsī atbildējis: «Viņai sadedza tā priekša un tā pakaļa, alelujā!» —

Uzrakst. Jēkabs Krastiņš, Irlavas pag.
Teic. Ernests Kalniņš. 87 g. v., Irlavas pag.

LFK 176, 647.

2250.

Reiz dzīvojis kāds mācītājs, un šim esot bijis zirgs, vārdā Izabella. Kādu nakti mācītājs sūtījis šķesteri, lai nozogot kādam bagātam saimniekam aunu. Šķesteris nu domājis, ko tur nu lai dara, ko kungs pavēl, tas jādara vien ir. Šķesteris braucis arī pēc auna. Bet kamēr šis pa kūti ķēris aunu, tikām viens ar mācītāja Izabellu lapās. Tagad šķesterim cits nekas neatlicis, ka aunu stiept pa pleciem mājās. Tā kā tas viss esot noticis sestdienas vakarā, tad mācītājs svētdien, kancelē kāpdams, ieraudzījis šķesteri, un gribējis dabūt zināt, vai šis «baraniņu» dabūjis, vai ne. Nu mācītājs diezgan ilgi domājis, līdz beidzot iesācis pusdziedādams — pusrunādams: «Baraniņu dabūji-i-i-i?» Šķesteris tāpat pusdziedādams, pusrunādams atbildējis: «Baraniņu gan dabūju, Izabellu paspēlēju-ū-ū-ū!» — Nu mācītājs atbildējis: «Ja Izabellu paspēlēji, dārgu naudu samaksāsi-i-i-i!» Uz to šķesteris atkal atbildējis: — «Ja dārgu naudu samaksāšu, tad darišu draudzei zināmu-ū-ū!» Tagad mācītājs nedrīkstējis neko vairāk teikt, jo citādi šķesters var izstāstīt visai draudzei, un tad viņam ir liels negods. Tagad mācītājam cits nekas neatlicis, kā darīt tādai sarunai galu ar vārdu: «Amen!»

Uzrakst. Kārlis Kupcis, Mores pag.

Teic. Jēkabs Kupcis, Rīgā.

LFK 672, 858.

2251.

Kāds draudzes loceklis iedevis mācītājam daudz sviesta. Mācītājs svētdienā no kanceles slavējis: «Ak sviests, ak sviests, tas visur ģeld!» — «Bet murēt neģeld», ķesteris no mergām saucis pretim.

Uzrakst. A. Jūgs.

Teic. P. Jūgs, 64 g. v., Valkū.

2252. — 2254.

1. Reiz dzīvojis tāds nejauks mācītājs, kurš nabagiem nemaz nepalīdzējis. Kad kāds lūdzis, lai dod viņam ēst, mācītājs teicis: «Ēdiet baltmaizi ar sviestu!» Bet kur ņemsi baltmaizi ar sviestu, kad nav ne dienišķas maizītes. Ķesteris arī to zinājis un bijis uz mācītāju ļoti dusmīgs.

2. Kādreiz mācītājs staigājis ar ķesteri pa mežu un nomaldījušies. Sāk gribēties ēst. Ķesteris izvelk iz kabatas rupmaizi un ēd. Mācītājs prasa, lai dod viņam arī. Ķesteris saka: «Ēdiet baltmaizi ar sviestu!»

3. Pienāk nakts. Bet nu mācītājs tā izkratījies, tā izgri-
bējies ēst, ka nekur glābties. Ķesteris uzkāpj kokā un ierau-
ga uguntiņu. Pats tas skrien uz to pusi pa priekšu, bet mācī-
tājs nāk pakaļ lēnāki. Ķesteris piesaka saimniecei, lai mācī-
tāju vakariņās nelūdzot, lai tikai pasakot: «Nāciet vakari-
ņās!» Ja tad nenākot, lai vairāk nesaucot. Labi. Atnāk
mācītājs. Saimniece sauc vakariņās. Ķesteris iet tūlī, bet
mācītājs gaida lielākas lūgšanas. Neko darīt, šim jāpalick
bez ēšanas. Mācītājs lūdz ķesterim, lai dodot viņam ko ēst.
Ķesteris atteic: «Ēdiet baltmaizi ar sviestu!»

No tās reizes mācītājs palicis pret nabagiem devīgs un
nav vairs sacījis: «Ēdiet baltmaizi ar sviestu!»

Uzrakst. Irma Medne, Rīgā.

Teic. Marija Riekstiņa, Nūrmuižā.

LFK 32. 2920.

2255.

Kādam mācītājam draudze vairs negājusi baznīcā. Mācī-
tājs ar ķesteri sarunājuši izdarīt viltību un izsludinājuši
draudzei, ka nākošā svētdienā viņš tik stipri lūgšot Dievu, ka
pat uguns nāksot no debesīm zemē. Svētdienā baznīca bijusi
pilna ļaužu. Visi gaidījuši, kas notiks. Pašā svinīgā brīdī
mācītājs saucis: «Svētais uguns, parādies!» Un tiešām uguns
parādijusies un kritusi pie mācītāja kājām. Bet mācītājs
saucis nemitīgi tālāk: «Uguni, uguni!» Beidzot ķesteris
dusmās izsaucies: «Velns lai parautu, man pakulas aptrūka!»

K. Klaubergs, Talsu valsts vidusskolā.

LFK 250. 4110.

2256.

Mācītājs ar ķesteri abi aizgāja viesībās. Svētdienas rītā
mājās nākot, mācītājs pieteica ķesterim, lai pirmo dziesmu
spēlējot: «Kā spoži spīd mans Jēzuliņš». Ķesteris piesēdās
gan pie ērgelēm, bet drīzi vien aizmīga. Mācītājs nevarēja
sagaidīt, kad spēlēs dziesmu, un piesita ar kāju pret kanceli.
Bet ķesteris gulēja tālāk. Mācītājs sita vēl otro un trešo rei-
zi. Pie trešā sitiena viņš izkrita kancelei cauri — zemē. Ķe-
steris no trokšņa pamodies sāka spēlēt — «Kā spoži spīd
mans Jēzuliņš.»

Uzrakst. Marija Sakne, Rīgā.

Āzirdēta Saldū. Teic. Siliņš.

2257.

Kāds mācītājs braucot uz baznīcu, vienmēr ņēmis līdz kabatā maizi. Vienmēr to pavadījis suns, kas manījies maizi no kabatas izvilkt. Reiz, stāvēdams uz kanceles, mācītājs jūt, ka viņam kāds rausta aiz svārkiem. Viņš domā, ka suns atkal zog maizi, un spēr no visa spēka ar kāju. Kautkas aiz muguras nokrīt, un mācītājs, atpakaļ atskatījies, redz, ka zemē gul izstiepies ķesteris. Tas gribējis pieteikt novēlojušos kristībniekus, bet mācītāja spēriens bijis tik stiprs, ka ķesteris, kam sitiens ķēris galvu, bijis uz vietas beigts.

Osvalds Dūte. Mellužos.

2258.

Reiz kāds mācītājs uzkāpis kancelē, nostādījis sev aiz muguras šķesteri un teicis, ja šis sākot ko par daudz runāt, tad lai to paraustot pie tām līpām, kas uz muguras. Kā mācītājs sāk ko melst, tā šķesteris tūlīt rausta, bet mācītājs melš no jauna. Šķesteris tikmēr raustījies līpas, kamēr tās norāvis pavisam. Mācītājs pārbraucis mājās, kundze prasa, kur šis tās lentas licis? Mācītājs tikai teicis: «Kuš, kuš, es teicu šķesteram, lai viņš parausta, ja es sāku par daudz ātri runāt. Tā viņš drusku stiprāki parāvis, un tā notrūcis, bet tikai par to nevienam nesaki!»

Uzrakst. Br. Riekstiņš, Rīga.

Teic. Andrējs Sproģis, 55 g. v., Cesvaines pag., Madonas apr.

LFK 72, 3676.

(Sk. 2261. anekd.)

VII. Mācītājs un dievgaldnieki.

1. MĀCITĀJS UN DIEVGALDMĀCEKĻI.

2259.

Bijuši dievgaldmācekļi skolā. Mācītājs, stundu nomācījis, tos izlaidis uz kādu brītiņu laukā. Tad atkal sanākuši visi atpakaļ, trūcis tik vēl Ādmiņu Jura. Kad tas pēdīgi ienācis, tad mācītājs tam jautājis, gaŗi vilkdams: «Nu, Juri, kur tu šo lielu gaŗu laiku dzivoji?» uz ko Juris nopietni un ātri atbildējis: «Ēs, cienīgs tēvs, dzīvoju Viešgaliešu Ādmiņos».

No Derīg. grām. apgād. nod. kalendāra 1905. g.

2260.

Kāds puisis, dievgaldniecībā būdams, nevarējis tūlīn atbildēt uz mācītāja jautājumu. Mācītājs, par to saskaities, tam uzsaucis: «Ak tu muļķi!» Uz tam puisis atbildējis: «Nē, cienīgs tēvs, neesmu vis no Muļķiem, bet no Puļķiem!» (Proti, puisis bijis no Puļķu mājām.)

No Derīg. grām. apgād. nod. kalendāra 1905. g.

2. DIEVGALDNIKI PIERAKSTĀS PIE MĀCĪTĀJA.

2261.

Viena sieva aizgājusi pie mācītāja pieteikties, ka viņa grib iet pie dievgalda. Mācītājs viņu uzņēmis dikti laipni. Pierakstījis viņu un tad palūdzis vēl, lai viņa apsežas, kur tad nu viņai tā jāsteidzas, parunās vienu, otru vārdu. Kad nu mācītājs viņai tā saka, tad jau jāpaklausa vien ir. Apsēžas un nu runā. Mācītājs izprasās šo, to. Bet uz galda ir vīna pudele. Beidzot mācītājs ielej glāzē un piedāvā viņai. Kad mācītājs dod, tad jau jādzer vien ir. Bet nu viņa nezina, kā lai teic. Vienmēr viņa ir dzirdējusi, ka teic, vai nu «prozit», vai atkal «sveiki». Bet mācītājam jau tā nevar teikt. Kā nu tas izklausīsies! Beidzot viņa sadomājusi arī — ko teikt. Pacel glāzi pret mācītāju un teic: «Allēluja» un tad izdzer.

Uzrakst. A. Korsaks. Ezeres pag., Dreimaņos.

Teic. Dāvis Driba, 75 g. v., Rīgā.

LFK 647. 1098.

2262.

Reiz pie mācītāja gājuši reizē pierakstīties pusgraudnieks un kalps. Ieejot mācītāja istabā, kalps nostājies pusgraudniekam priekšā. Mācītājs jau paņēmis spalvu un taisījis pirmo ierakstīt grāmatā kalpu. Te panācies uz priekšu pusgraudnieks un teicis: «Cienīgs mācītājs, rakstiet mani pa priekšu, es esmu pusgraudnieks!» Uz to mācītājs atbildējis: «Man tas viss viens — pusgraudnieks vai kalps!»

K. Bergkinds. Rīgā.

2263.

Saimnieks: «Es nāku pie dievgalda pierakstīties».

Mācītājs: «Bet vai tad tu esi arī sagatavojies tā labi?»

Saimnieks: «Kā ne, alu izbrūvēju, cūku nokāvu, Trīne sviestu sakūla un karašu izcepa».

Mācītājs: «Jā, jā, bet kā tad ar to garīgo pusi, vai tur arī esi sagatavojies?»

Saimnieks: «Ar to garīgo pusi jau nu gan kā ir, tā ir».

Mācītājs: «Bet cik tad to nācēju pavisam ir?»

Saimnieks: «Es ar Trīni, tēvs ar māti, abi kalpi ar savām sievām un visi četri Annas dēli».

Mācītājs: «Es tev prasu, cik pavisam?»

Saimnieks ātri: «Es ar Trīni, tēvs ar māti, abi kalpi ar savām sievām un visi četri Annas dēli».

Mācītājs: «Bet es tak prasu, cik?»

Saimnieks pavisam ātri: «Es ar Trīni, tēvs ar māti, abi kalpi ar savām sievām un visi četri Annas dēli!»

Mācītājs: «Nu, tad skaiti tā labi lēnām, lai es varu sa-skaitīt».

Rezgaļu Vēra, non Rīgas.

2264. (var.)

Reiz viens saimnieks aizgājis pie mācītāja pierakstīt sevi, savu sievu Trīni, tēvu, māti, divus kalpus ar savām sievām, un divus pušus, cūkganu, govju ganu, kas bijuši vienas mātes, Mades, dēli, pie dievgalda. Mācītājs jau nu bijis ar mieru pieņemt arī šos, bet gribējis zināt, cik šie pavisam tie nācēji ir, un tādēļ prasījis saimniekam: «Cik tad to nācēju pavisam?» Saimnieks sācis skaitīt: «Es, Trīne, tēvs, māte, divi kalpi ar savām sievām un četri Mades dēli». Mācītājs vēl nekādā galā neticis un prasījis otrreiz: «Bet cik tad pavisam?» Nu saimnieks nobēris visus vārdus kā pupas: «Es, Trīne, tēvs, māte, divi kalpi ar savām sievām un četri Mades dēli!» — Mācītājs, redzēdams, ka tā jau galā netiks, licis, lai šis skaita labi lēnām, citādi nevarot nemaz saprast cik esot, cik ne. Nu saimnieks noskaitījis vēl trešo reizi visu to pašu, cik nu lēni varēdams. Samaksājis mācītājam galda naudu un gūjis uz mājām. Pārgājis mājās un teicis: «Bet tad tā bija gan skaitīšana. Skaitīju es, skaitīja mācītājs, bet nekādā galā tikt, cik mēs to dievgalda gājēju».

Kārlis Tiģeris, Saldus Sātiņu Pilēs.

LFK 237, 545.

2265. (var.)

Kāds puisis gājis pie dievgalda pierakstīties. Iegājis pie mācītāja, viņš saka: «Mēs nācām pie dievgalda pierakstīties». Mācītājs prasa: «Kas jūs tādi esiet?» Te nu puisis ātri kā pupas nobēr: «Mans tēvs, tētītēvs, tēvautis, saimnieks ar saimnieci, puši ar meitām un es lai».

Uzrakst. I. Lazdiņa.

Dzirdēta Iecavas apr.

2266. (var.)

Zemnieks gājis pie dievgalda pierakstīties. Mācītājs prasījis, cik tad dievgaldnieku no viņa mājām pavisam būšot?

Tad vecis sacis rēķināt: «Saimnieks ar saimnieci kambarī, Porpelis ar Jorpeli aizkrāsnē, dižērzelis (puisis) ar meitām aiz galda un es ar savu veču pie krāsns.

Uzrakst. E. Feldmanis, no Rīgas.

Teic. E. Feldmanis, 61 g. v., no Usmas.

3. MĀCITĀJS BRAUC PA MĀJĀM, DIEVGALDNIEKUS PIERAKSTIDAMS.

2267.

Reiz mācītājs aizbraucis dievgaldniekus pierakstīt. Vienās mājās viņu saimniece pamieļo. Mācītājs paēdis pateicās. Saimniece atteikusi: «Ko nu jūs, cienīgstēvs, tur s—diņu vien ēdāt!

Mikelsonu Pēters, no Kokneses pag.

4. DIEVGALDNIEKI PIE DIEVGALDA.

2268. Kā kalpa puisis pie svētības gājis.

Kāds kalpa puisis gājis pie svētības. Pie dievgalda mācītājs atlauzis svēto maizi, devis puisim un runājis šādus vārdus: «Tā saka tas Kristus: ņemiet un ēdiet, jo tā ir mana miesa, kas par jums tiek dota, un dariet to, citkārt ēdiet, mani pieminēdami!» Puisis paskatījies mācītājā un prasījis: — «Sātans, dod man visu maizi!» —

Roberts Kaucāns, valsts Subates vidusskolā, no Bebrenes pag.

LFK 551. 12.

2269.

Senos laikos dievgalda maizi kāds mācītājs nesājis kubitā un tad tik pagrābis ar roku un devis draudzei.

Reiz mācītājam kabatā gadījies naudas gabals. Šis aiz pārskatīšanās iedod to kādam baznīcēnam, kuŗš to iesviež mutē. Vēlāk baznīcēns prasa kādam savam biedrim, ko šim mācītājs devis? — «Ko tad nu citu, ka tā Kunga miesu!» Tā šis atbild. — «Nu, tad man atkal gadījies tas kauls!» saka pirmais baznīcēns.

Uzrakst. Jānis Plaudis, Dzērbenē.

Teic. K. Bite, Dzērbenes Meļļos.

LFK 635. 80.

2270.

Krišs un Jēkabs norunājuši kopā iet pie dievgalda. Aizgājuši, apsēdušies solos un, kā par nelaimi, abi aizsnaidušies. Pirmais pamodies Krišs un redzējis, ka cilvēki jau iet pie dievgalda (altāra). Šis arī žigli aizgājis pie altāra un nometies ceļos, saglaudījis matus. Te viņam iekritis prātā, ka viņa biedrs vēl guļ. Ilgi nedomājis, pagriezies uz biedra pusi un, metot ar roku, iesvilpies: «Jēkab', nāc vakariņās!»

A. Lasis, no Liepupes.

2271.

Ejot pie svētā vakariņa, mācītājam jāmaksā nauda. Kādreiz gadījies tāds joks: pie mācītāja aizgājis kāds puisis pierakstīties. Labi. Mācītājs pierakstījis arī. Puisis prasījis, cik tur vajadzēšot maksāt. Mācītājs atteicis, ka četri rubļi. Puisis iedevis visu desmitnieku un nu gaidījis, kad mācītājs dos citu naudu atpakaļ. Bet velti. Nedod nekā. (Šis mācītājs nekad neizdevis naudu atpakaļ, vajadzējis vienmēr dot līdzīgu naudu). Mācītājs ieraudzījis beigās puisi, ka tas vēl ko gaida, tāpēc prasījis: «Mans bērns, vai tev vēl kas sakāms, ka neeji projām?» Puisis atteicis, ka gaidot, kad mācītāja cienīgs tēvs došot naudu laukā. Mācītājs atbildējis, ka esot grēks svētu naudu mainīt, jo pats Jēzus esot izdzinis žīdus no Jeruzalemes dievnama, kad tie tur sākuši mainīt naudu. Neko darīt! Puisim seši rubļi kā zemē nosviesti. Par tādu lietu puisis nolēmis mācītājam atriebties. Nākošā svētdienā puisim jāiet pie dievgalda. Labi. Aiziet. Kad nāk vīna došana un mācītājs pieliek puisim biķeri pie lūpām, tas saķer biķeri ar abi rokām, pasaka, ka pats Jēzus tā esot teicis, un izdzer no biķera visu vīnu. Mācītājs nekā nevarējis puisim izdarīt. Nelaieme vēl tā, ka vīna vairāk nebijis, un par to dievgaldnieki bijuši jāatlaiz mājā, vīna nebaudījuši. Tā puisis mācītājam atriebties par neizdotiem sešiem rubļiem.

Uzrakst. Br. Riekstiņš, Rīgā.

Teic. A. Actiņš, 58 g. v., Cēsaines p., Madonas apr.

2272. (var.)

Kāds zemnieks aizgājis pie mācītāja, lai to pieraksta pie svētā vakariņa. Par to bijis jāmaksā trīsdesmit kapeikas. Vīram sīkas naudas nav bijis, un tas iedevis veselu rubli. Kad nu viņš prasījis, lai izdod pārējo naudu, tad mācītājs atteicis: «Atpakaļ nav došana».

Svētdienā zemniekam pie dievgalda mācītājs pasniedzis vīnu biķerī. Viņš to saņēmis ar abām rokām un dzēris pilniem malkiem. Kad mācītājs gribējis atņemt, iekams vēl biķeris nav izdzerts, tad zemnieks atteicis: «Atpakaļ nav došana, kamēr nav tukšs, jo tas par visu rubuli!»

Uzrakst. Helene Sprigģe. Mārsnēnu pag.

Teic. A. Pinkulis, no Kauguru pag.

LFK 739, 386.

Var. non Garozes p. zemn. izdzerto biķeri iebāž kabatā. LFK 739, 1462.

2273.

Vecais Prauliņš gājis pie dievgalda. Dievgaldniekiem pašlaik mācītājs devis vīnu. Pienākusi Prauliņa kārta. Prauliņš dabūjis tikai drusku lūpas apslapināt un, ar to neapmierināts, teicis: «Es vēl neko nav dabašs!» Nekā darīt. Mācītājs arī devis viņam vīnu otrreiz.

Uzrakst. Liepiņu Zigfrīds.

Teic. Emīlija Liepiņa, no Salacas.

(Sk. 2276. anekd.)

VIII. Mācītājs pie slimniekiem un liķu apstāvēšanas.

1. MACĪTAJS PIE SLIMNIEKIEM.

2274.

Kāds zemnieka dēls aizbraucis pie baznīckunga, lūgt, lai brauc «izspovedēt» māti, kuŗa gul pie miršanas. Baznīckungs prasa, kas mātei par slimību esot. Zemnieka dēls atbild: «Tāvs moti pēkšņi sagrabia». Baznīckungs nosmējies un aizbraucis.

Uzrakst. Jānis Zvaigzne, Rēzeknē.

Teic. no Dricānu apkaimes.

LFK 449, 379.

2275.

Reiz kāds zemnieks gul slims uz nāves gultas. Ataicina mācītāju, lai šis piedod grēkus un dod svēto vakarēdienu. Mācītājs arī visu izdara un, zemnieku mierinādams, sāk stāstīt par debesu valstības jaukumiem un elles nejaukumiem. Zemnieks kādu laiku klausās un beigās savā, ne jau visai smalkā, valodā nopietni saka: «S—du nu tu zini, cienīgs mā-

citāja kungs, s—du es zinu, kad jau tur aiziesam, tad redzēsam!» —

Uzrakst. Jānis Plaudis, Dzērbenē. .

Teic. Marija Plaude. Dzērbenes Jaun-Veļņos.

LFK 655. 193.

2276.

Saslimusi kāda vecene. Arsta apkārtņē nav bijis. Pie kā ies? Aizies pie baznīckunga. Tas tūliņ uzprasa: «Nu, kas tev sop?» — «Vādars, tāv, vādars», saka sieviete. Baznīckungs dzirdējis, ka vēderam palīdz puplakši, un ieteic tos izvērīt. Kā par brīnumu, sieviete paliek vesela. Tā katru dienu sāk iet pie baznīckunga sievietes pēc palīga un par izārstēšanu maksā. Vienā dienā salasās baznīckunga istabas priekšā vesels pūlis sieviešu. Baznīckungs nobīdies, un pa daļai jau viņam apnicis ārsta amats. Tas, izgājis uz lievenēm, visam pūlim pateic: «Bāliņas, puplakšus, puplakšus, bāliņas, gan jau bus labi!» To teicis tas iegājis istabā un nelaidis nevienu sievu iekšā.

Uzrakst. Jānis Zvaigzne, Rēzeknē.

Teic. no Dricānu apkaimes.

LFK 449. 378.

2277.

Reiz kāds mācītājs braucis uz vienu māju kādu slimnieku nosvētīt. Kad mācītājs slimnieku nosvētījis, saimnieks viņu pacienājis ar putrainu desām. Mācītājs prasījis, kas šīs tādas par strumpenēm esot? Saimnieks teicis, ka tās jau esot cūkas zarnas. Mācītājs nebījis tādas strumpes ne redzējis, ne ēdis. Viņam tās ļoti ļoti smēķējušas. Mācītājs lūdzis saimnieku, lai pastāstot, kā tādas cūkas strumpes taisot? Saimnieks izstāstījis, kad jau esot cūka nobaroja, tad pāris dienas pirms kaušanas lai nedodot viņai ēst, un tad lai piebarojot ar putrainiem. Kad cūka esot ļoti saēdusies, tad lai kaujot zemē, cūkas desas lai izņemot ārā un cepjot. Mācītājs desas lielījis, ka tās viņam tik ļoti ļoti smēķējušas, un kad viņš kaušot cūku, tad arī likšot meitai desas izcept. Pārbraucis mājās mācītājs iestāstījis meitai, lai nu šī pāris dienas kaujamam veprim nedodot ēst un pēc tam lai piebarojot ar putrainiem ļoti krietni. Meita arī klausījusi cienīgtēva pavēli. Kad nu cūku nokāvuši, tad arī pats mācītājs gājis skatīties, vai būšot arī strumpes (desas). Un kad tās bijušas arī, viņš tūlīt licis meitai izcept tādas pat. kādas jau bijušas. Meita

arī aizkūrusi krāsni un cepusi cūkas strumpes. Kad strumpes bijušas gatavas, meita tās cēlusi mācītājam priekšā. Mācītājs apskatījies, teikdams, ka no skata esot tādas pašas kā ciema strumpes. Mācītājs sasaucis arī citus mājiniekus un aicinājis pie strumpu ēšanas. Mācītājs sācis pirmais ēst, teikdams, ka pēc skata gan esot tādas pašas, bet pēc smakas un garšas gan neesot tādas, kā ciema desas. Tā saimnieks ņēmis un dūšīgi mācītāju izjokojis.

Uzrakst. Br. Rickstiņš, Rīgā.

Teic. Kārlis Upīts, Cesvaines pag., Lejas-Pauškos, Madonas apr.

Noklausīta Bikseres pag., Madonas apr.

LFK 72, 5148.

2. MĀCĪTAJS PIE LIĶU APSTAVĒŠANAS.

2278.

Kāds puisis bijis pakāries. Un nu to vajadzējis apglabāt. Mācītājs tādus miroņus parasti nepavadījis, bet to darbu parasti uzdevis savam pērminderim. Bet tas šoreiz bijis salsimis, tālab piederīgie nu ļoti lūguši, lai nu šoreiz mironi pavadot pats žēlīgais cienīgtēvs. Nu mācītājs beidzot arī bijis ar mieru mironi pavadīt. Piegājis pie kapa, kurā jau zārks bijis ielaists, un tikai pateicis: «Nolādēts lai ir tas, kas pie koka pakaņas, un visiem ļaudīm būs sacīt — amen!»

Uzrakst. E. Zemītis, Rīgas skol. institūtā.

Teic. Jānis Putenis, 60 g. v., Āraižu pag.

LFK 636, 290.

2279.

Reiz mācītājs turējis runu pie kapa un teicis: «Jāņi pagājuši, puķes novītušas, un te nu arī gul viena puķe». Pēc tam noskaitījis tēvreizi, un visi gājuši mājās.

Bērziņu Elza, no Liepupes pag.

2280.

Kāds mācītājs sastādījis liķa runu un uzrakstījis uz papīra. Pabeidzis viņš to iebāzis kabatā. Vēlāk pārgērbies jaunās drēbēs un aizbraucis pavadīt neliķi.

Pie kapa, kurā nupat guldināta mirusi vecmeita, mācītājs iesācis runu: «Un te nu mēs stāvam pie tā cauruma un gribam aizlūgt par Dieva priekšā aizgājušo dvēseli, bet —»

To teicis, viņš meklējis papīru ar liķa runu, kuŗu mājā būdams iebāzis kabatā. Aizlūgšanu neatradis, viņš sašutis iesaucies: «Palikusi vecajās biksēs!»
Mirdza Pērkone.

2281.

Kāds mācītājs kapos, pie kādas meitenes kapa runājis visai aizgrābjošu runu. Beidzot noteicis: «Ja šī meitiņa nebūtu mirusi, no viņas būtu iznācis liels vīrs!»

Kārlis Bukums. Rīgā.
LFK 23, 2433.

2282.

Kādu reizi nomiris viens vīrs. Viņš ticis ielikts baznīcā. Bēru dienā pēc visām ceremonijām bēriniēki aizgājuši ēst pusdienas, lai pēc tam brauktu uz kapiem. To visu novērojis kāds pusmuļķa vīrs. Viņš iegājis baznīcā, izņēmis mironi no zārka, ielicis tos pātaru grāmatu skapī, un pats iegūlies viņa vietā. Pēc kāda laika atnācis mācītājs un redzējis, ka mironis zārkā kustas. Viņam kļuvis bail, un viņš skrējis pie skapja pēc grāmatas, lai skaitītu pātarus. Bet tiklīdz mācītājs taisījis skapi vaļā, mironis viņam uzkritis virsū. Mācītājs turpat uz vietas no bailēm bijis beigts. Pusmuļķa vīrs tūlī izlēcis no zārka un aizskrējis nezin kur. Pēc pusdienas bēriniēki atnākuši uz baznīcu un redzējuši, ka mironis no zārka izkāpis un nositis mācītāju.

I. Gulbis, Talsu valsts vidusskolā.
LFK 230, 3428.

2283.

Kāds zirgu zaglis gūstīšanas laikā nošauts. Mācītājs kapa runu iesācis šādiem vārdiem: «Nu gribam mēs to liķi rakt, kas trešdiens nakt' bij' zirgu zagti!»

Uzrakst. Kārlis Knope, Valkā.
Teic. Alfrēds Lubiņš, Ergemē.

2284.

Vienam zemnieka dēlam nomiris tēvs. Dēls nogājis pie mācītāja un teicis: «Vai jūs, cienīgs mācītāja kungs, nevariet viņu apstāvēt?» Bet mācītājs teicis: — «Man nav vaļas, man jābrauc uz pilsētu!» — Bet dēls apdomājies un teicis: «Mans tēvs jums atstāja piemiņu!» — Mācītājs uz reizi sacījis: «Jā, es varēšu apstāvēt. Gaŗām braukdams, iebraukšu

kapsētā un apstāvēšu». Visi bērnieki jau bijuši kapsētā, kad ieradies arī mācītājs. Pēc apstāvēšanas dēls pasniedzis mācītājam tēva veco pipi un tabakas maku, teikdams: «Cienījams mācītāja kungs, mans tēvs jums šito atstāja par piemiņu!»

N. Jerums, Purvmales pag.

LFK 380, 542.

(Sk. 2285. anekd.)

IX. Mācītājs un baznīcas kalpi.

1. MACĪTAJS, BAZNĪCAS VIRS, ĶESTERIS.

2285.

Mācītājs uz baznīcas vīru (komenderi): «Jūs jau man par daudz esat nodzēruši to baznīcas vīnu!»

Bazn. vīrs: — «Es, mācītājs, tikai bišķi, bišķi, bet kad tas cienīgs ķesteris kungs to boteli palieca, tad labi, labi nošļuka!»
(Tas izteiciens Bārtā pazīstams kā zobošanās).

J. Sedols, Bārtas pag., Liepājas apr.

LFK 74, 194.

2286.

Priekš kara Talsos bija ērģelnieks K. Bl—bergis, ko draudzē bija iesaukusi par «Dieva muzikantu», laikam, lielās klanīšanās dēļ, ko viņš, ērģeles spēlējot, darīja, locīdamies te uz vienu, te uz otru pusi, te uz priekšu, te atpakaļ. Kad šim ērģelniekam reiz jautājuši, kāpēc viņš to darot, tad tas atbildējis: «Lai ērģeles labāki skanētu un lai Dievam mana spēlēšana vairāk patiktu».

T. D., Talsos.

LFK 843, 55.

2. MĀCITĀJS UN PĒRMINDERIS.

2287. Pērminders krustībās.

Mālu piešos bija ļoti skops pērminders Sakvārns. Ielūgts uz krustībām, viņš jau sestdienas vakarā neēdis. Viņš krustībās vienmēr ņēmis arī vienu dēlu līdz, tam pirmdienas ritā pēc krustībām arī nedevis ēst. Kādās krustībās pērminders ar kāju pa galda apakšu grūdis dēlam un to skubinājis: «led, rupuci, ied, rupuci!» Domājis to paklusu, bet dzērumā iznācis tik stipri, ka visi dzirdējuši. Puika, nevarēdams izturēt, raudādams atteicis: «Navaru, tāvs!» («led, rupuci» un «navaru, tāvs», Alūksnes apkārtnē palikuši par sakām vārdiem).

O. Timans, Alsviķu pag., Timaņos.

LFK 41, 1069.

2288. — 2292.

1. Iesvētamie bērni gāja pa divnedēļas mācībā: pavasarī meitas, rudenī puīši, bet vācu bērni — puīši un meitas kopā — vasarā.

Vēl tagad stāv «mācības māja», kur notikās bērnu mācīšana un pārklaušināšana. Gulēšanai telpas bijušas pie mācītāja pusgraudniekiem.

2. Pagadijies, ka sevišķu apstākļu dēļ reizē ar puīšiem arī dažas meitas iesvētītas, un ar meitām — puīši. Meitām, kuŗas iesvētītas reizē ar puīšiem, no tiem nekādas pārestības nenācies ciest. Bet puīšiem, kuŗi gājuši reizē ar meitām «mācībā», parasti klājies ļoti grūti. Tie raustīti, plūkti, knaibīti — tas bijis dievkalpu mācīšanas veids.

3. Ildzeniešu meitas «mācībā», tāpat kā puīši, mijušas nažiem, teikdamas: «Mejs toucītas, mejs toucītas, kupuras spaliņas, sudrabas riņķītas».

4. Kāds ildzeniešu pērminders gribējis gudri ar mācības bērniem parunāt un tiem jautājis: «Nu, bārnas, kas man labi mudīgi sacīs divas vuardas ar klis un klē?» Bērni neviens nekā nezinājis teikt. Tad pērminders noteicis: «Cik jous glupi: jauneklis un jauneklē!»

5. Mācītājam vai ķesterim (dažas stundas pasniedza arī ķesteris) nākot uz mācības māju, mācībnieki rātņi sastājās savos solos un sveicinādami dziedāja kādu garīgu dziesmu. Lai ķesteri (kuŗš parasti «apstāvēja» kapsētā miroņus) kaitinātu, tad dziedāja: «Nu gribam mēs to līķi rakt...» Un ķesteris dūsmās metās atpakaļ.

O. Timans, Alsviķu pag., Timaņos.

LFK 41, 630.

3. MĀCITĀJS UN ZVANIĶIS.

2293.

Priekš kādiem simts gadiem Umurgas baznīcā nav zvaniķis sestdienas vakaros. Šo kārtību ievēdis kāds Sāruma muižas kungs, dodams ķesterim kā atalgojumu vienas vestes par gadu. Kādā sestdienā, kad ķesteris zvaniķis svētvakaru, gar baznīcu braucis pats kungs. Zvaniķis tam izlikusies par īsu. Par to viņš licis ķesteri nopērt turpat pie baznīcas durvīm, teikdams: «Tā, hunsvat, vestes ņem, bet zvaniķis negrib!»

Uzrakst. M. Bērziņš. Umurgas pag.

Teic. aculiecinieks, Jēkabs, Bērziņš, Umurga.

2294.

Kādreiz kādā baznīcā zvaniķis lasījis ar sieciņiem naudu no baznīcēniem priekš mācītāja. Salasījis labi daudz. Bet viņam bijis žēl visu naudu atdot mācītājam. Viņš paturējis pusi sev. Mācītājs dabūjis zināt, ka šis pusi naudas paturējis, par to aizsaucis viņu uz māju un dūšīgi iesūkājis. Zvaniķis nodomājis atriebties. Kādā dienā viņš piebēris pus lādes ar kvēpiem, aiznesis uz baznīcu un ielicis ģērbkambarī. Sestdienas vakarā mācītājs nācis uz baznīcu apskatīties, vai zvaniķis visu kārtīgi sagatavojis priekš svētdienas. Kad nu mācītājs iegājis ģērbkambarī, zvaniķis šim no muguras puses saķēris rokas un sasējis tās šim uz muguru. Mācītājs sācis kliegt. Bet šis ievilcis to ģērbkambarī, lai neviens nedzirdētu. Zvaniķis nu izģērbis mācītāju pliku. Piesējis tam govs ādu pakaļā un uz pieres vērša ragus. Mācītājs lūdzies, lai laižot vaļā. Zvaniķis sacījis, šis vēl drusciņ aplapēšot ar pernicu, lai šim lādē gulot neesot salti. Mācītājs domājis, nu būšot visu nakti jāguļot baznīcā. Viņš nu solījis zvaniķim pusi no algas, no savas peļņas un meitu katru nakti, kad vien šis gribot. Zvaniķis bijis ar mieru, bet šim viena nakts gan esot jāpārguļot baznīcā un jāparakstot, ka visu solīto došot. Mācītājs sacījis, ka šis parakstīšot, lai tikai atsienot rokas vaļā. Zvaniķis apķēries, kad, ja atsies rokas, tad mācītājs vēl varēs šo nosist. Viņš atsējis tikai labo roku vaļā un kreiso roku ar labo kāju sasējis kopā. Nu šis varot parakstīt. Mācītājam nu jāraksta gribot negribot. Mācītājs domājis, došot arī viņam visu. Labi, ka viņš vēl laižot šo vaļā par tik mazu maksu. Mācītājs parakstījis arī. Zvaniķis nu nelaidis vis šo vaļā. bet salējis ar perni-

cu, iebāzis kvēpu kastē un aizslēdzis cieti. Sanākuši svētdien baznīcēni. Zvaniķis nozvanijis, nonācis lejā, uzkāpis kancelē un paziņojis, ka šodien mācītāja nebūšot, bet toties skriešot velns cauri baznīcai, tik lai griežot ceļu. Zvaniķis iegūjis ģērbkambarī, izņēmis mācītāju no kastes, to labi vēl nosmērējis ar kvēpiem, atsējis rokas un sacījis, lai šis tagad uzkāpjot kancelē, un kad baznīcēni sākot kliegt, tad lai bēgot visam pūlim cauri uz māju projām. Baznīcēni ieraudzījuši, ka velns baznīcā, sākuši mukt, ko kuņais māc. Citi sākuši sist velnu. Bet velns kā licies durvīs meitu pulkā, tā visas nosmērējis ar kvēpiem. Sprucis ārā, tas aizlaidies uz māju kā viesulis. Baznīcā, no tās reizes, vairs neviens cilvēks negājis iekšā.

Uzrakst. J. Riekstiņš, Rīgā.

Teic. Jānis Valujanko, 47 g. v., Bērzgales p., Rēzeknes apr.

LFK 479. 1134.

X. Mācītājs un dažādi notikumi.

1. PĀRPRATUMI UN PĀRSTEIGUMI BAZNĪCĀ.

2295.

Kamēr zvanītājs tornī zvanījis, baznīcas durvis pali-
kušas vaļā un tur iegājis iekšā liels melns kuilis. Zvanītā-
jam pašam negribējies ar kuili kaņot, tas gājis pie šķe-
stera un mācītāju, teikdams, ka baznīcā iegājis velns.
Mācītājs uzvilcis savas amata drēbes, paņēmis krustu ro-
kā, un abi ar šķesteri gājuši velnu dzīt. Bet kamēr tas no-
ticis, pagājis labs laiks, un kuilam tukšajā baznīcā ap-
nicies, tādēļ, līdz ko mācītājs vēris durvis vaļā, kuilis
ar lielu spēku devies ārā, ieskrējis mācītājam kāju starpā,
sapinies talarā, un tā mācītājs uzreiz atsēdies kuilam uz
muguras, un kuilis lielā ātrumā viņu nesis projām. Mācī-
tājs, lielās izbailēs, tik paguvis iekliegties: «Ardievu,
šķester, velns mani aiznes!» («Ardievu, šķester», etc. ar-
vienu lieto kritiskos brīžos.) A. Ruīga.

Var.: no Bauskas, Asariem, Cesvaines, Kokneses. PBK.

2296.

Kādā muižā bijis mācītājs, kas slikti pratis latviski.
Mācītājam ievajadzējies puisīša. Te kādu dienu atnāk pie
viņa spēcīgs puisis un lūdz darbu. Mācītājs puisī pieņēmis
un prasījis, kā šo saucot. Puisis, zinādams, ka mācītājs
neprot latviski, teicis «Žīdabārzdā». Pēc kāda laika puisis
apzog mācītāju un aizbēg. Kādu rītu mācītājs saka drau-
dzei sprediķi. Kāds žīds, gribēdams paskatīties kristīgo
baznīcā, pie baznīcas šķirbas lūrējis. Pašā sprediķa vidū
mācītājs ierauga savu veco puisī, kas viņu apzadzis, pār-
trauc sprediķi un sauc: «Ķerāt, plūcat Žīdabārzdu!» Za-
glis meties pa durvīm ārā. Draudze ieraudzījusi pie cau-

ruma žīdu, klupuši visi žīdam bārzdā un nabaga nevainīgo žīdu piekāvuši.

Šekavu Ervīns, no Rīgas.

2297.

Kādā pagastā bijis ļoti nejauks mācītājs. Reiz kučieris gribējis to iznerrot. Viņš salasījis vēžus, piestiprinājis tiem uz muguras degošas svečītes un palaidis baznīcā. Pats tas pārģērbies baltās drēbēs, uzkāpis tornī un zvanījis. Ķesteris prasījis, kas tur zvanot. Kučieris atbildējis: «Es esmu eņģelis Gabriēls un gribu ar cienīgo mācītāju runāt.» Ķesteris aizgājis pie mācītāja. Tas atsteidzies un prasījis, ko eņģelis gribot. Kučieris: «Es gribu, lai tu brauci man līdz debesīs.» Tas iedevis mācītājam ādas maisu. Kučā tas arī tūlī ielīdis. Kučieris aiznesis maisu ar visu mācītāju uz muižu, kur bijušas viesības, un nolīcis to zālē, bet pats aizbēdzis. Klātesošie attaisījuši maisu un ieraudzījuši paši savu mācītāju, kučš aiz kauna aizbēdzis, ka ne atpakaļ neatskatījies.

Erna Ulmane.

2298.

Reiz mācītājs tura baznīcā dievkalpojumu. Pašreiz draudzei jāsāk dziedāt, kad pa vaļējām durvīm ienāk baznīcā āzis. Mācītājs saka: «Dzeniet tak to āzi ārā!» Draudze domā, ka tā jādzied un rauj vaļā: «Dzeniet tak to āzi ārā!»

Uzrakst. Eļļuku Vilma, Zālves pag.

Teic. E. Reinsons, Rīgā.

2299.

Baznīcā draudze pašreiz svinīgi dzied, kad mācītājs ierauga caur logu mājas degot, un sauc: «Pelašķi deg, Pelašķi deg!» Bet draudze nopietni dzied: «Pelašķi deg!» Gan mācītājs viņus apsauc, bet draudze vārdu par vārdam atkārtoti teikto. —

Alma Vīleīņa, Lieljūmpurvā.

2300. Stīvais baznīckungs.

Vienreiz pie kādiem laupītājiem dienējusi veca meita. Kad tā jau palikusi dikti veca un redzēt arī vairs nevarējusi, laupītāji negribējuši šo vairs mitināt. Bet nokaut arī īsti šiem neticies. Tādēļ tie aiznesuši šo kādu nakti uz baz-

nīcu, aizsēdinājuši aiz altāra un iedevuši šai sieku riekstu, lai grauž. Teikuši, lai pasēdot un pagaidot, viņi iešot atnest viņai lielu vepri, ko nokaut un uzcept. Labi, šī sēdot un gaidot. Bet laupītāji aizgājuši projām smiedamies.

Tai baznīcā par baznīckungu bijis tāds vecs, resns un stīvs mācītājs, kas katru rītu bijis nešus jāaiznes uz baznīcu.

Tā nu arī to rītu mācītāju atnesuši baznīcā un gribējuši likt pie zemes, kad izdzirduši, ka aiz altāra viens sauc: «Nesat šu', brālīši, nesat šu'! Paraudzīsim, vai ir labi tauks, vai varēs kaut!» Nesēji nobijušies, nosvieduši mācītāju pie zemes, un laiduši lēkas vaļā. Un, va' tu redz', ku' radušās, ku' ne, baznīckungam arī kājas, un tas laidis tiem pakaļ, ka zeme dreb.

Uzrakst. K. Jansons, Durbes Krastiņos.

Teic. D. Abols.

LFK 785, 68.

2. MĀCĪTĀJS UN GRĒKU SŪDZĒTAJI.

2301.

Zagliš gājis pie mācītāja grēkus sūdzēt. Pieņemamā istabā uz galda stāv zelta pulkstenis. Šis ņem un nosper, tad iet iekšā grēkus sūdzēt: «Mani nospiež daudzi grēki... un nupat tiku nozadzis zelta pulksteni.» «Tos citus grēkus es tev piedodu, bet pulkstenis jāatdod atpakaļ!» saka mācītājs. Zaglis priecīgs izrauj pulksteni no kabatas un dod mācītājam: «Te viņš būs!» — «Nē, ne jau man, bet tam, kam tu viņu nozagi!» — «Bet ja tas neņem preti?» — «Nu, tad tā nebūs tava vaina un pulkstenis piederēs tev!» Zaglis pateicies un aizgājis. Vēlāk tikai mācītājs atradis, ka paša pulkstenis nozagts.

Uzrakst. L. Mangalis. Rīgā.

Stāstījis tēvs — bilskeniēks.

2302.

Kāds vīrs aizgājis pie mācītāja grēkus sūdzēt. Mācītājs prasījis: «Ko tu esi nogrēkojis?» Vīrs atbildējis: — «Es esmu vienam nozadzis simts kūļus rudzu.» Mācītājs prasījis: «Par cik kūļiem tu ņēmi uz vienu reizi?» — «Par

desmit!» — «Un cik reizes tad tu esi bijis pakaļ?» — «Deviņas.» — «Tad jau tu esi tik deviņdesmit kūļus nozadzis.» — «Tiem desmit kūļiem es iešu vēl šovakar pakaļ.» —

Antonija Kauss. Smārdes pag., Ozolnieku pam. skolā.

LFK 358. 431.

3. MĀCĪTĀJS UN POLITIKA.

2303. Melnie un sarkanie.

Kāda pagasta mācītājs vienmēr prasījis iesvētāmiem bērniem: «Vai tu, bērns, nepiederi pie tiem sarkanjiem?» Kādreiz viens atbildējis: «Nē, cienīgs mācītāja kungs, es piederu pie jūsējiem!» Mācītājs izbrīnījies prasījis: «Pie kādiem mūsējiem?» — «Nu, pie tiem melnajiem!»

Uzrakst. A. Jūgs.

Teic. Jānis Jūgs, Valkā.

2304.

Kāda veca māte gājusi pie mācītāja, lai lūdzot atsvabināt viņas dēlu no gūsta. Mācītājs prasījis, vai tikai tas dēls neesmot lielnieks. Vecā māte atbildējusi: «Nē, cienīgs tēvs, mēs trūcīgi ļautiņi.»

Mācītājs aiz dūsmām prasa vēl reiz: «Vai viņš nav lielnieks?»

Māte saka: «Cienīgs tēvs, viņš ļoti mazu augumu.»

Mācītājs vairs nerunājis nevienu vārdu un izgrūdis māti laukā.

Bērziņu Elza, no Liepupes pag.

4. MĀCĪTĀJS UN LATVIEŠU VALODA.

2305.

Vācu mācītājs uzkāpis kancelē un teicis: «Milti, rati un trauki» (mīļie radi un draugi) . . .

Auniņu Elza, non Rīgas.

2306.

Kāds mācītājs, kas nav labi pratis latviešu valodu, baznīcā teicis: «Lūgsim Dievu par diviem muižnieku teli-

piem.» Viņam vajadzējis teikt «deliņiem». Draudze do-
mājusi, ka jālūdz par teļiem.

T. D., Talsos.

LFK 843, 46.

2307.

Citu reizi viņš teicis: «Rītu nāciet ar lieliem pulķiem
baznīcā», bet bijis jāsaka «lielos pulkos». Draudze to
nojēgusi, jo ar pulķiem nav vis gājuši uz baznīcu.

T. D., Talsos.

LFK 843, 47.

2308. Trīs velli un viens sātāns.

R. draudzes mācītājam reiz pasprukuši četri teļi: trīs
melni un viens sarkans. Nevarēdams tos nekur dabūt ro-
kā, mācītājs otru dienu, svētdienā, (teļi pazuduši sest-
dien) baznīcā, uzkāpis kancelē, stāsta par savu nelaimi:
«Vakal itklēj tetli teli, tīti velli unt vēnt tātānts,
kat jil tot ledej, tat lai vedit pē man ut muitu.»

Lai gan draudze bija apradusi ar sava mācītāja šļup-
stošo izrunu, tad tomēr tie šoreiz izbijušies un ne par vel-
ti: pašam mācītāja cienīgtēvam pasprukuši trīs velni un
viens sātāns. Tikai šķesterim nākot palīgā, draudze sa-
pratusi savu ganu.

Uzrakst. Katrīnes dēls.

Patiess notikums R. draudzē pag. g. simtenī.

2309.

Jānis mēdza allažin baznīcā ap sprediķa laiku apsnaui-
sties, kā daudz ir tagad vēl labprāt dara. Bet kad vien-
reiz svešs mācītājs sprediķi teica, palika Jānis nomodā un
nemaz nesnauda. Par to brīnījās viņa kaimiņš un jautāja
to, kā tas spējis bez miega palikt? Te Jānis itin gudri at-
bild: «Na, kā tad nu ne: kad mūsu mācītājs sprediķi teic,
tad zinu, ka viss pareizi būs. Bet nu bij svešs atnācis, un
es vērā liku, vai šim neies valoda kur greizi.»

«Latviešu avīzes», 1845. g. Nr. 46.

(Sk. 2310.—2311. anekd.)

IX. Mācītājs un čigāns.

1. MĀCĪTAJS AR ČIGĀNU TIRGŪ.

2310.

Mācītājs aiziet tirgū, kur čigāni mij zirgus. Viņš redz, ka čigāns grib zemniekam «iegriezt» stīvu zirgu. Viņš saka: «To zirgu vajaga izjāt, viņš jau švaks uz kājām!» — «Ak tu, bībeles ērzeli, izjāj labāk savu bībeli, ne čigāna zirgu!» čigāns nikns atbild.

Uzrakst. Zelma Vende, no Dikļu pag.
Teic. P. Vende, tēvs.

2311. (var.)

Čigāns, tirgū zirgus mietodams, grib piešmukt zemnieku. Pienāk mācītājs — labs zirgu mietnieks — un metas zemniekam palīgos.

«Kā tu, bībeles ērzeli, nū zirga zini!?» klieudz čigāns, —
«jāj savu bībeli, netaisies, kur vīri darās!» —

Apsedēls, Rigā.
LFK 394, 30.

2. MĀCĪTAJS UN ČIGANS IEPAZISTAS UN PAMACA VIENS OTRU.

3212.

Reiz, braucot uz baznīcu, mācītājs redz, ka pretim nāk čigāns. Viņš bargi uz to klieudz: «Ē, tu, cūka, nāc uz baznīcu!»

Mājās pārgājis čigāns stāsta čigānietei: «Man bij gods runāt ar mācītāja cienīgpapu. Es nācu pa ceļu, un viņš teica: «Čigānlielskungs, vai tu negribi pabraukties ar manu kalešku!»

Uzrakst. K. Zaicis.

Noklausīta Lielvārdes apk.

2313.

Čigāns uz ceļa satiekas ar mācītāju. Mācītājs sāk stāstīt par debesu valstību. Te uzreiz čigāns saka: «Ne tu zini, ne es zinu. Ja aiziesim, tad redzēsīm!»

M. Brūno, no Rīgas.

2314.

Braucot pa lielceļu, mācītājs ierauga pretim braucot čigānu, kas nežēlīgi sit savu zirgu. Mācītājs, piebraucis pie čigāna, liek savam kučierim apturēt divjūgu, izkāpj no tā un uzrunā čigānu: «Klausies, Sīman', zirgu sist ir grēks, ja tu vēl sitīsi, netiksi debesīs!» Uz to čigāns mierīgi atbild: «Kur nu, cienīgs tēvs, man līdz debesīm ar šito kleperi, labi ja Smiltēnē tieku. Ar jūsējiem es ne tikai debesīs, bet ellē nobrauktu».

Pērkonu Milda, no Rīgas, anekd. no Allažu pag.

2315. Ai Kriša, Kriša lāga vecis!

Kāds mācītājs gribējis pierunāt godīgi dzīvot kādu čigānu un teicis: «Tev būs dzīvot tikpat godīgi kā Kristus dzīvoja».

Čigāns pārklusījies un iesaucies: «Ai Kriša, Kriša. lāga vecis! Vakar vēl kopā jērus zagām, šodien jau beigts!»

Uzrakst. Otto Indriksons.

Teic. Lize Indriksone. 58 g. v., non Liezeres pag.

2316.

Pāri tiltam braucis mācītājs. Te tas izdzirdis čigānu zem tilta skaitot: «Lai me, laime, liela laime! Lai me, laime.

liela laime!» Mācītājs gribējis redzēt, kas tad tā par laimi ir, arī nolīdis zem tilta pie čigāna un jautājis, kas tā tāda par laimi esot? Čigāns, nekā nesacīdams, paņēmis mācītāju aiz rokas un sācis vadāt pa ūdeni krustus, šķērsus. Kad mācītājs bijis jau krietni slapjš izmircis, čigāns viņam parādījis putniņa perēkli un teicis: «Āre ču, vai vēl neredzi laimi?»

Uzrakst. Jānis Siltums, no Smiltenes.
Teic. Berķis.

3. ČIGĀNS, KĀ MĀCĪTĀJA VIETNIEKS. GUDRĪBAS SACENSĪBĀ.

2317.

Pie kāda mācītāja dzīvojis par kučieri čigāns. Viņš dzīvojis jau vairākus gadus no vietas. Te vienu dienu viņš ieraudzījis mācītāju staigājam pa ābeļu dārzu. Mācītājs staigājis no viena dārza gala uz otru un bijis ļoti bēdīgs. Čigāns noskatījies un pie sevis teicis: «Kas gan nu varētu cienīgtēvam būt tāds grūts uz sirds!» Viņš apkopis zirgus un, nākdams uz istabu, ceļā satīcis mācītāju. Čigāns apmetis visapkārt acis un tad jautājis: «Kas jums, cienīgtēvs, ir uz sirds, kad jūs esat tā noskumuši?» Mācītājs nu sācis stāstīt, ka viņam esot gan kas svarīgs, un tas esot taisni rītdien. Nu, lai pastāstot viņam arī! Mācītājs nu stāstījis, ka viņš saderējis ar otru mācītāju uz lielām naudas sumām. Tas mācītājs esot daudz gudrāks par šo, un viņam esot tiesības pirmam uzdot jautājumu, un tas viņam jāatbildot. Kuņš no šiem uzdoto jautājumu nevarot atbildēt, tam derētā sumā jāpazaudē. Un mācītājs vēl teicis: «Pēc viņa uzdota jautājuma atkal man ir jāuzdod viņam jautājums. Bet tā kā viņš ir ļoti gudrs, tad es nemaz nevaru saprast, kādu jautājumu viņam uzdot!» Čigāns noklausījies un teicis: «Ak, cienīgtēvs, nemaz nebēdājiet, laidiet mani savā vietā». Mācītājs bijis tūlīt ar mieru. Nākošā dienā aizbraukuši uz noteikto vietu mācītājs ar čigānu abi. Mācītājs iegājis un pateicis, ka viņa vietā atbildēšot un jautāšot viņa kučieris. Otrs mācītājs un visi šķirējtiesas locekļi bijuši ar mieru. Čigāns nu kā liels varonis droši piegājis pie galda, paklanījis un klausījies, kādus jautājumus uzstādīs. Ilgi nebijis jāgaida. Mācītājs tam jautājis: «Pasakiet kā sauc Caķēja

tēvu!» Čigāns arī tādās lietās nebijis dumjš un atbildējis: «Jāni!» Neko darīt, čigāns uzvinnējis. Mācītājs par savu kučieri bijis ļoti priecīgs, ka tas tik gudrs. Nu vajadzējis dot jautājumu čigānam. Tas, daudz nedomādams, prasījis: «Nu, cienīgs mācītāja lielskungs, pasaki man, kāds bija mana tēva tēva vārds, jo tas jau arī stāv grāmatā rakstīts». Mācītājs nu palicis kā uz mutes sists. Tā čigāns savinnējis gudro mācītāju. Čigāna mācītājs dabūjis jo lielas naudas sumas. Viņš arī čigānam devis savu tiesu. Tas nu visu savu mūžu dzīvojis laimīgas dienas. Vienmēr, kur mācītājs nevarējis tikt galā, tur čigāns ticis bez kādām pūlēm galā. Beigās mācītājs viņu pieņēmis sev par padoma devēju.

Uzrakst. Br. Rickstiņš, Rīga.

Teic. Andrejs Broģits. 78 g. v., Cesvaines p. nesp. mājā, Madonas apr.

LFK 72, 7141.

2318. (var.)

Čigāns satiek uz ceļa mācītāju un sveicina to: «Labdien, cienīgs mācītāja kungs! Kādēļ esat tik bēdīgs?» «Jāiet ar profesoru runāties, bet nevaru sadomāt, ko runāt». atbild mācītājs. Čigāns par varu grib iet ar profesoru runāties. Mācītājs ir ar mieru, bet pats iet līdz. Profesors jautā čigānam: «Kā sauc Jāzepa tēvu?» — «Jēkabs», atbild čigāns. Profesors grib vēl ko jautāt, bet čigāns saka: «Pag, pag! Tagad es jautāšu tev! Kad runā par tēviem, tad par tēviem! Kā sauc manu tēvu?» Profesoram mute ciet', un čigāns viņu ir norunājis.

V. Brāže.

4. ČIGĀNS AR MĀCĪTAJU SACENŠAS ATJAUTĪBĀS.

2319.

Reiz čigāns ar mācītāju saderējuši, kas no viņiem paliks otram atbildi parādā, tam jāmaksā norunātā suma. Labi! Mācītājs, kā dievvārdu zinātājs, prasījis pirmais no bībeles: «Kas Mozus tēvam bijis par vārdu?» — «Jakobil!» — atbildējis čigāns bez kādas stostīšanās. Tā kā mācītājam iebildumu par nepareizu atbildi nav bijis, tad tagad jautājis čigāns: «Nu, kas tad manam tēvam bija vārdā?» — Mācītājs, protams, to nezinājis un sācis aizbildināties, ka tas taču nepiederot pie lietas. «Kamdēļ ne, cienīgtēvs?» atteicis čigāns. «Kad mēs runājam par tēviem, tad par tēviem, un kad par citu, tad par citu!»

Ed. Lukss, Kalncempu pag.

2320. (var.)

Reiz mācītājs brauc pa ceļu un satiek čigānu, bet neviens negrib griezt ceļu. Lai izšķirtos, kuņam jāgriež ceļš, abi norunā uzdot viens otram mīklas. Kas neuzminēs, tam jāatdod zirgs un rati. Mācītājs prasa: «Kā sauca Absaloma tēvu?» — «Dāvids», atbild čigāns, «bet ja nu reiz par tēviem, tad par tēviem, tad pasaki, kā sauc manu tēvu?» Mācītājs to nezina, un nu viņam jāatdod čigānam zirgs un rati, un jāiet kājām uz mājām.

H. Ducmanis, no Rīgas.

2321. (var.)

Reiz bijis mācītājs, kas uzskatījis sevi par atjautīgu runātāju. Bet čigāns solījies mācītājam «aizbāzst muti». Mācītājs to dabūjis zināt un atsaucis čigānu pie sevis. Nolemuši uzstādīt viens otram trīs jautājumus. Mācītājs, domādams, ka čigāns no svētiem rakstiem nekā nezina, uzstādījis šādus jautājumus: «Kā sauc mūsu pestītāju, viņa tēvu un māti?» Čigāns tūlīt atbildējis: «Jēzus Kristus, Jāzeps un Marija». Tad viņš savukārt uzstādījis trīs jautājumus: «Kā sauc mani, manu tēvu un māti?» — «Bet, mīlais čigāniņ», — smējies mācītājs, — «es jau neesmu bijis ne tavās, ne arī tava tēva un mātes kristībās». — «Bet vai tad es biju Jēzus Kristus kristībās!» atbildējis čigāns.

Uzrakst. Jānis Briņķis, no Rīgas.

Teic. no Stelpes pag.

6. ČIGĀNS KĀRDINA MĀCĪTĀJU AR ZELTA GABALU.

2322.

Čigāns iebraucis mācītāja muižā un gribējis runāt ar pašu mācītāju, bet kalpone to noraidījusi, sacīdama, ka cienīgtēvam esot sanākuši viesi, un viņi patlaban ēdot pusdienu. Čigāns arī nebijis pusdienu ēdis un viņam ļoti gribējis ēst. Nu čigāns domājis, domājis, kā lai arī viņš tiktu pie ēšanas. Viņš griezies atkal pie kalpones, bet tā viņu par jaunu noraidījusi. Bet čigāns nebijis vis mulķis, nogaidījis izdevīgu brīdi, kad kalpone aizgājusi projām, viņš atvēris ēdamistabas durvis, kur mācītājs ēdis pusdienu ar viesiem, pabāzījis pa durvīm galvu un iesaucies: «Cienīgs mācītāja kungs, cik maksā tāds zelta gabals, kā cilvēka galva?» — «Nu, to

jau vajaga aprēķināt», atbildējis mācītājs un laipni sēdinājis čigānu pie galda, kur tas dūšīgi ieturējis pusdienu. Kad nu čigāns paēdis, mācītājs to ievēdis savā kabinetā un teicis: «Parādi nu man to zelta gabalu!» — «Jā, mācītāja kungs», atbildējis čigāns, «ja man būtu tāds zelta gabals, cik tad tāds varētu maksāt?»

Uzrakst. Laimons Mauriņš, no Rīgas.

Teic. Ernests Mauriņš, Stalbes p., Valmieras apr.

2323. (var.)

Kādā muižā dzīvojis viens lepns mācītājs. Šis mācītājs bijis arī ļoti mantkārīgs un ne ar vienu nerunājis. Kādreiz čigāns saderējis ar krodzinieku, ka viņam mācītājs atbildēšot kaut vienu vārdu.

Ap pusdienām mācītājs braucis gaŗām krogum. Čigāns, ieraudzījis, ka mācītājs brauc, nostājies ceļa malā ar ķieģeli rokā. Līdz ko mācītājs piebraucis pie viņa klāt, tas iesaucies: «Cienīgs, žēlīgs lielskungs, cik maksātu tāds zelta gabals, kā šis ķieģelis?» Mācītājs aiz mantkārības iesaucies: «Vai tev ir?» Čigāns atbildējis: «Nē, cienīgs žēlīgs lielskungs, nu ka būtu?»

Edgars Irbe.

2324. (var.)

Reiz saderējis zemnieks ar čigānu. Čigāns teicis, ka viņš ar mācītāju ēdīšot pie viena galda.

Viņi arī nonākuši pie mācītāja muižas. Čigāns teicis saimniekam: «Ielien te krūmos un noskaties, kā es ēdīšu ar mācītāju pie viena galda».

Zemnieks arī ielīdis krūmos. Čigāns iegājis pie cienīgtēva un jautājis viņam: «Cik maksā tāds zelta gabals, kā mana galva?» Mācītājs nodomājis, ka čigānam tieši tāds zelta gabals ir, un gribējis to ar viltu izkrāpt. Lai šo nodomu labāk izvestu, mācītājs domājis, ka papriekšu čigānam jādod saēsties gaļas un tas jāpiedzirda, gan jau tad tas visu izstāstīšot.

Cienīgtēvs aicinājis čigānu pie galda. Kad čigāns kriemni paēdis un iereibis, tad mācītājs prasījis: «Dzirdi, čigān, kur tu liki to zelta gabalu?» Čigāns atbildējis, ka viņam nemaz tāda zelta gabala neesot, bet viņš gribējis tikai zināt, cik tāds varot maksāt. Mācītājs sadusmojies un aizdzinis čigānu prom. Čigāns aizgājis pie zemnieka un saņēmis naudu, jo zemnieks derību zaudējis.

Konst. Otlāns, no Rīgas.

6. MĀCĪTĀJA UN ČIGĀNA NEGAIDĪTA SATIKŠANĀS.

2325.

Reiz kāds mācītājs pastaigājies gar upmalu. Nejauši tas-
netālu no sevis pamanījis ūdens malā čigānu. Čigāns patla-
ban dzēris. Mācītājam iegribējies ar čigānu mazliet pajokot.
Viņš piegājis tam klāt un prasījis, ko šis te darot? Uz to
čigāns atbildējis: «Kā, cienīgstēvs, jūs ziniet visu no tās
lielās grāmatas par debesīm un zemi, un nu jūs neziniat, ko
nabaga čigāns pie upes dara? Es gribu izdzert visu ūdeni iz
upes, lai dabūtu zivis. Ja arī tev zivis patiek, nāc palīgā,
dzersim abi, tad ātrāk izdzersim!»

Uzrakst. A. Zilemans, Jelgava.
Teic. K. Zilemane.

2326.

Atbraukusi uz laukiem pie mācītāja viņa brāļa meita.
Bijis karsts laiks. Viņa gājusi ezerā peldēties. To pamani-
jis čigāns un apslēpies krūmos. Te tīri nejauši gājis māci-
tājs pastaigāties un gandrīz pakritis pār čigānu, iesaukda-
mies: «Ko tu te dari?»

Mācītājs arī ieraudzījis, ko čigāns novēro. Čigāns do-
mā, ka mācītājs spējīgs arī izdomāt viņa slepenās domas, un
saciņš: «Cienīgs mācītāja kungs, es tik garā vien, tik gara
vien...»

V. Baumanovskis, no Rīgas.

7. ČIGĀNS, KĀ ZAGLIS, DARĪŠANĀS AR MĀCĪTĀJU.

2327.

Čigāni nozaguši mācītājam pīli. To zināt dabūjis pats
mācītājs un devies tūlīt uz krūmiem čigāniem pakaļ. Bet
pīle jau bijusi katlā. Mācītājs ievaicājis, ko tad šie tur
labu vārot? «Ko nu, cienīgstēvs», čigāns sācis gausties, «kas
nu nabaga čigāniņam ko vārīt! Nokāvām vārniņu, i vāram». Mācītājs paskatījies katlā un redzējis gan, kas tā par vārnu.
tāpēc vēl ieprasījis: «Bet kāpēc tad tai vārniņai dzeltenas
kājas?» Uz to čigāns gudri noteicis: «Nu, tad, jau, cienīgs-
tēvs, būs bijis pats vecenis!»

M. Rozentāls, no Bārbeles.
Var. I.TA 1776.

2328.

Čigāns reiz gājis mācītāja dārzā āboļus zagt. Piegājis pie dārza, redz, tur staigā mācītāja meita. Čigāns nu domājis, kā varētu nemanot zagt. Tā domājot, pienācis mācītājs un prasījis: «Ko tu, čigāniņ, dari?»

— «Bučojos, mācītāja papa!»

«Ar ko tad?»

— «Ar tavu meitu!»

«Bet kur tad tik tāli?..»

— «Nu ar acīm, mācītāj papu, ar acīm!»

Miķelsonu Pēteris, no Kokneses pag.

2329.

Kāds čigāns nozadzis sarkanmatainam mācītājam zirgu. Bet, no grēkiem baidīdamies, pie grēku nožēlošanas nejaūši pasaka savu nedarbu tam pašam mācītājam. — Mācītājs, gribēdams sadabūt lieciniekus, lai sauktu čigānu tiesas ceļā pie atbildības, liedzies čigānam grēkus ātrāki piedot, līdz šis baznīcā no kanceles nav skaļi, visas draudzes priekšā atzinies, ka viņš mācītājam nozadzis zirgu. Čigāns to apsolā. Nu mācītājs, norādīdams uz čigānu, paziņo draudzei, ka tas, ko šis vīrs teiks, viss būs taisnība. Bet čigāns, ne muļķis būdams, saprot mācītāja nolūkus un nesaka vis to, ko apsolījis, bet gan tā: «Visi tie, kas te (baznīcā) atrodas, ar tām sarkanām galviņām, tie visi ir šī mācītāja bērni!» — Mācītājs izmisis klieudz, ka tas nav taisnība, bet... ir jau par vēlu.

J. Dupāls, no Suitiem.

2330.

Čigāns iet gar mācītāja māju, ierauga, ka durvis valā. un ieiet iekšā. Kēķī vārās zirņi ar gaļu. Čigāns ātri izķer gaļu, paņem kažoku un pulksteni un aiziet. Pēc laiciņa nāk pie mācītāja grēkus sūdzēt un saka: «Man trīs lieli grēki. nezin', vai tu man piedosi.»

Bet mācītājs laipni: «Saki vien, saki, gan jau piedošu».

Šis nu sāk stāstīt: «Redzi, es izdzinu cūciņu no zirnišiem».

Mācītājs brīnās un saka: «Tas jau labi, tas jau nav nekāds grēks».

Čigāns gluži priecīgs: «Redzi, nu redzi, un es tā nobijos. domāju, ka mani par to briesmīgi bārs». Bet nu viņš saka

otru: «Izdzinu lāci no istabas». Mācītājs nevar nobrinēties par čigānu. Bet viņš stāsta tālāk: «Nozagu vēl pulksteni».

Nu mācītājs saka: «Tas nu gan nav labi. AtDod to pulksteni tam, kam pienākas».

Čigāns dod tūliņ pulksteni viņam, bet mācītājs neņem. Nu čigāns tīri priecīgs: «Es jau devu, bet neņēma».

Mācītājs atbild: «Nu kad tu devi un neņēma, tad paturi vien pats».

Tagad čigāns taisās, ka tiek prom. Tikai vēlāk mācītājs atrod, kā viņam trūkst.

A. Sproģe, no Rīgas.

2331 (var.)

Kādreiz čigānam gadījies iet gar mācītāja muižu. Durvis bijušas vaļā, un čigāns iegūjis ķēķi. Uz plīts pašreiz vārījušies zirņi ar gaļu. Čigāns ātri paķēris pavārnicu, izzvejojis no zirņu zupas gaļu, paķēris vēl mācītāja kažoku un pulksteni un aizlaidies. Pēc kāda laika čigānam sametušās bailes, ka Dievs par tādu sava kalpa apzagšanu pardaudz nesaskaistas, tāpēc tas aizgājis pie tā paša mācītāja grēkus sūdzēt un teicis: «Man, cienīgstēvs, trīs lieli grēki uz muguras, nez', vai maz varēsiet piedot!» Mācītājs mierinājis, lai stāstot vien vaļā, gan jau labi būšot. Šis nu sācis stāstīt: «Redziet, es izdzinu sivēniņu no zirnīšiem!» Mācītājs brīnījies un teicis, ka tas jau nemaz neesot nekāds grēks, bet labs darbs. Bet nu čigāns sācis stāstīt otru grēku: «Es izdzinu brūnu lāci no istabas». Mācītājs nekā nesapratis. Nu čigāns teicis trešo grēku: «Nozagu vienam pulksteni». Nu mācītājs teicis, ka tas gan esot grēks, tamdēļ pulkstei tūliņ vajagot atdot tam atpakaļ. Čigāns devis tūliņ pulksteni mācītājam, bet mācītājs neņēmis. Tagad čigāns tīri priecīgs teicis: «Es jau devu, bet neņēma!» Mācītājs atbildējis, ja jau cietušais neesot nēmis, tad pulksteni lai paturot sev. Čigāns mācītājam daudzreiz pateicies, iehāzis pulksteni kabatā un mierīgu sirdi izgājis laukā. Mācītājs tikai vēlāk nopratis, ka čigāns šo piešmaucis, bet nu jau bijis par vēlu, jo čigāns pulksteni jau bijis pārdevis.

Uzrakst. Br. Rickstiņš, Rīgā.

Teic. Andrējs Sarmonis, Cesvaines pag., Madonas apr.

LFK 72. 8191.

8. MĀCĪTAJS, ČIGĀNS, SKOLA.

2332.

Mācītājs uz čigānu: «Nu, Adam, par ko tad tu savu dēlu gribi izskolot?»

Čigāns: «Gan nu redzēs, cienīgs mācītāja kungs. Kāda viņam tā galva būs. Ja būs tāda vērīga, tad par advokātu. un ja tad galu galā nekas cits neiznāks, tad par mācītāju».

I. Dundurs, no Rīgas.

2333.

Čigāns aizgājis skolā uz atmācību. Mācītājs viņam prasījis: «Ko saka Dievs par visiem šiem baušļiem?» — «Ko prasi čigānam? Lai saka Dievs pats, ko viņš grib! Es cita darišanās negribu iejaukties!»

F. Kampars, Dubultos.

ČIGĀNS, KĀ MĀCĪTĀJA CEĻA RĀDĪTĀJS.

2334.

Mācītājs braucis pa ceļu un saticis čigānu. Mācītājs prasījis čigānam: «Vai tu nezini, kur iet ceļš uz Grabažām?» Čigāns sadusmojies atbildējis: — «Ak tu, bībeles ērzeli, citiem viņš rāda ceļu uz debesīm, bet pats nezina uz Grabažiem!»

Uzrakst. J. Siltums, no Smiltenes.

Teic. Bērziņš.

2335. (var.)

Mācītājs satiek čigānu un prasa, lai parādot ceļu uz Žagari. Čigāns: «Āre, mācītāj, kā tas nu ir — jūs rādiat citiem ceļu uz debesīm, bet pats nezini ceļu uz Žagari!»

Uzrakst. Vilma Elūka, no Zāļves pag.

Teic. E. Reinsons, Rīgā.

2336. (var.)

Kāds mācītājs, ziemas putenī braucot, nomaldījies no ceļa. Viņš saticis kādu čigānu un prasījis tam ceļu uz mācītāja muižu. Čigāns atbildējis: «Tu stāsti citiem ceļu uz debesīm, bet pats nezini ceļu uz savām mājām!»

Anna Kuķeņa, Pabažos.

2337. (var.)

Reiz čigāns braucis uz Drabaģu muižu. Pretī nācis mācītājs. Čigāns tūlīt griezies pie mācītāja: «Ak, cienīgais, svētais tēvs, kur te var aizbraukt uz Drabaģu muižu?» Mācītājs sapratis, ka čigāns grib tikai viņu izjokot, neatbildējis un gājis tālāk. Sākdams braukt, čigāns vēl uzsaucis: «Svētais tēvs citiem zin stāstīt ceļu uz debesu valstību, bet man nevar parādīt ceļu uz Drabaģiem.»

Uzrakst. Vilis Druģis, no Rīgas.

Teic. tēvs, Rīgā.

2338. (var.)

Mācītājs, braucot pa ceļu, satiek čigānu un prasa tam ceļu uz Tirzu. Čigāns saka: «Ei, mērķi, tu rādi citiem ceļu uz debesīm, pats nezini uz Tirzu aizbraukt!»

Osvalds Dute, Mellužos.

2339. (var.)

Ziemas svētku vakarā braucis mācītājs uz kādām mājām uz eglīti. Kā par nelaimi, viņš nezinajis ceļu. Saticis čigānu un prasījis tam. Čigāns sminēdams atbildējis: «Ak tu, mīlais papiņ, tu rādi citiem ceļu uz debesu valstību, un tagad pats nezini ceļu uz tuvējām mājām, kuŗas var redzēt!»

Alma Vilciņa, no Lieljumpravas.

Sai anekdotei ļoti daudz variantu ar darbības vietām: Koknesē, Piekulē, Skrundā, Turaidā un bez sevišķiem vietu apzīmējumiem. PBK.

10. KO SAKA ČIGĀNS PAR MĀCĪTĀJU UN ĒRĢELNIEKU.

2340.

Reiz čigāns nosaucis mācītāju par blēdi: Mācītājs šo iesūdzējis. Tiesa jautā čigānam: «Vai tu sauci mācītāju par blēdi?» Čigāns: «Nē, cienīga tiesa, es tā nesaciņu, bet tas jau tā ir!»

Uzrakst. Vilma Elļuka, no Zālves pag.

Teic. E. Reinsons, Rīgā.

2341.

Kāds čigāns pirmo reiz aizgājis uz baznīcu. Apsēdies un skatījies uz mācītāju, kas bībelē šķīris — meklējis sprediķi. Te uzreiz čigāns iesaucies: «Ko šķirsti lapas, ko lauzi vākus, gāz vaļā ar dziedāšanu!»

Uzrakst. E. Puriņš, no Saikavas pag.

Teic. K. Randers, turpat.

2342.

Kādu svētdienas rītu čigāns satiek zemnieku un saka: «Ta ta gudris tas mūsu mācītāja lielskungs! Citiem liedz pa svētu dienu strādāt, bet pats pa svētdienām pelna maizi.»

Uz to zemnieks atbild: «Rumā kā nejēga, viņa amats taču prasa . . .»

Čigāns spēji viņu pārtrauc: «Ak tā! Viņa amats prasa, lai viņš pārkāpj trešo bausli, mans amats atkal prasa, lai es pārkāpju septīto —, bet kāpēc to neviens neievēro!»

Ciekuru Nāra, no Rīgas.

2343.

Čigāns satiek kādas draudzes ērģelnieku, ar kuņu tas nesēn izmijis zirgu, pie kam ērģelnieks iesmērējis čigānam klibu zirgu. Čigāns nosplaujas un saka: «Ak tu, Dieva muzikant! Kaut tev galva kļūtu tik tukša kā ērģeļu plēšas, un kaut tu kauktu deviņdesmit deviņus gadus savām savām ērģelēm līdzī kā palš tonis!»

Pērkoņu Milda, no Rīgas, anekd. no Allažu pag.

12. ČIGĀNS NEMAKSĀ MĀCITĀJAM PAR LIĶA APSTĀVĒŠANU.

2344.

Reiz čigānam nomirusi māte, un šis lūdzis, lai mācītājs arī nākot pateikt kādu Dieva vārdu pie kapa. Labi, mācītājs bijis mierā. Kad kaps jau bijis pa pusei aizrakts un sprediķis noteikts, čigāns piegājis pie mācītāja un prasījis: «Nu, cik tad būs man jāmaksā?»

— «Trīs rubļi,» atteicis mācītājs.

«Ak, Kungs, par šito maitu! Viņa jau dzīva nebija tik vērts, un tu prasi par beigtu tik daudz!» Čigāns saķēris galvu un aizbēdzis.

Zālišu Irma, no Rīgas.

(Sk. 2351. anekd.)

XII. Mācītāju tipi.

1. VECAIS UN JAUNAIS MĀCĪTĀJS

2345.

Vienā draudzē kalpojais vecs, labs mācītājs. Viņa vietā gribējuši iecelt svešu mācītāju. Draudze veco mācītāju ļoti mīlējusi.

Pienākusi svētdiena. Jaunais mācītājs nācis baznīcā. Draudze dziedājusi: «Lai būt' to velnu gan jau daudz. Kas mūs šķiet visai parīt. Mēs tomēr esam Dieva draudz', Tie nevar neko darīt!» Mācītājs pienācis pie dievgalda. Draudze dziedājusi otrreiz to pašu pantiņu. Mācītājs gaidījis. Draudze sākusi dziedāt trešo reiz. Jaunais mācītājs aizkauna un dūsmām aizgājis.

Uzrakst. V. Brāže.

Stāstījusi T. Brāže. 45 g. v. Dzird. Emburgas p.

2346.

Kāds jauns mācītājs, kuņam pēc nedēļas vajadzējis noturēt pirmo sprediķi baznīcā, jau iepriekš bija sastādījis savu runu un pa daļai arī iemācījies. Noliktajā dienā, kāpjot kancele un meklējot pa kabatām runas uzmetumu.

viņš svinīgā balsī iesācis: «Atkal mēs piedzīvojam Dieva lielo žēlastību un mīlestību, kas šoreiz palika — vecās bīksēs», paklusā balsī mācītājs beidzis svinīgo teikumu, nevarēdams atrast uzmetumu.

I. Dundurs, no Rīgas.

2347. (var.)

Kādam jaunam mācītājam vajadzējis baznīcā pirmo reizi sprediķi turēt. Lai nesajuktu, viņš jau iepriekš uzrakstījis sprediķi uz papīriņa. Bet nu izgādījies tā, ka steigoties uz baznīcu, tas papīriņu aizmīrsis mājās vecās bīksēs. Uzkāpis kancelē, tas sācis sprediķi: «Mīļā draudze, mīļā draudze! tā dzīve . . . tā dzīve . . .» te tas sācis grābstīties pa kabatām un nobeidzis, «. . . palika vecās bīksēs.»

M. Rozentāls, no Bārbeles.

2348.

Kādā draudzē bijis ievēlēts par mācītāju kāds vēl gluži jauns kandidāts. Kādreiz, kad ļaudis jau salasījušies pie dievgalda, mācītājs tikai apķēries, ka nav paņēmis vīnu līdzī. Viņš izdalījis maizītes, teikdams: «Ēdiet vien! Grēki jums tiks piedoti tāpat. Bet to vīnu jau es par jums varu izdzert!»

Uzrakst. V. Skuja, Lielvārdes pag.

Teic. A. Graudiņa. Jumpravas pag.

2349.

Slavens mācītājs, vēl kandidāts būdams, turējis sprediķi kādā svešā baznīcā. Mājās braucot iegriezies krogū pusdienu paēst. Šī krogus krodziniēks arī bijis baznīcā. Mācītājs viņu nepazinis. Sieva mājās prasījusi: «Nu, kāds tas jaunais mācītājs bij'?» — «Pats jau nu gan bij kā kroupis, bet mute kā vardei!»

Skujiņa Austrā. no Vidrižu pag.

2. DZERAJI MACITAJI.

a. MACITAJŠ UN KROGS.

2350.

Kāds mācītājs bijis liels dzērājs. Viņš nevarējis nevienam krogum garām paiet. Reiz tas gājis garām krogum

un nosolijies neiet iekšā. Aizgājis arī gaŗām un teicis: «Tavu gudru galviņu, nāc nu krogū, par to es tev došu šnabi.» Tā mācītājs gājis atpakaļ krogū un dzēris tālāk.

V. Ungure, no Rīgas.

b. DZERĀJI MĀCITĀJI UN BISKAPS.

2351.

Viens mācītājs apsūdzējis pie bīskapa otru mācītāju par to, ka tas esot briesmīgs degvīna dzērājs. Bīskaps daudz neko par to nesācījis, tikai aizbraucis pie apsūdzētā ciemā. Mācītājs, gribēdams arī bīskapu padzirdīt, galdā uzlicis degvīnu. «Nu, lūdzu pa vienai!» iesācis mācītājs, un abi pa glāzītei iedzēruši. Pēc brīža mācītājs atkal: «Nu, lūdzu, pa vienai!» Tā «pa vienai» viņi dzēruši visu laiku. Otrā dienā bīskaps braucis ciemā pie nedzērāja mācītāja. Arī tas uzlicis galdā degvīnu, gribēdams bīskapu pacienāt. Tagad mācītājs uzaicinājis: «Lūdzu, pa vienai!» Un pēc laiciņa atkal: «Lūdzu pa otru!» Un tad: «Lūdzu, pa trešai!» Tagad bīskaps vairs nenocieties: «Ak tu jau dzēŗ pa trešai glāzītei, bet vakar es biju ciemā pie tā mācītāja, kurū tu man apsūdzēji, viņš dzēŗa tikai pa vienai glāzītei!» Tā apsūdzētais mācītājs attaisnots.

Artūrs Zālīte, Krustpili.

c. IEKŠĀ IR, BET ĀRĀ NENĀK.

2352.

Reiz dzīvojis viens mācītājs, kam nav lāgā gājis ar sprediķošanu. Tādēļ ka tas bijis liels dzērājs. Katru svētdienu tas kāpis kancelē un nezinājis, par ko runāt. Viņš nodomājis: «Ja es to bībeli apēdišu, tad gan man nebūs jāmokas ar runāšanu. Viņš bībeli arī apēdis. Lai vieglaki būtu apēst, tad vispirms viņš bībeli sadedzinājis un tad apēdis. Svētdienas rītā itin agri viņš gājis uz baznīcu un sācis sprediķot. Bet tavu nelaimi: nav nekā ko sacīt! Tad mācītājs sacījis: «Mīļā draudze, jūs to nemaz nezināt, ka man iekšā gan ir, bet ārā nenāk!»

Uzrakst. Pēteris Bozis.

Teic. Līze Skuja, 78 g. v., Kosas pag.

LFK 279. 3628.

Var. I.TA 2240.

Reiz dzīvojis kāds mācītājs. Sprediķus mājā viņš nav sagatavojis, tik mīlējis labprāt iemest. Reiz kādā rītā mācītājs tīri apskurbis braucis uz baznīcu. Kučierim viņš pavēlējis braukt lēnām, bet pats gudrojis sprediķi. Te mācītājs ieraudzījis, ka vanags plēsis gaili uz ecešām. Baznīcā nobraucis, tas iesācis sprediķi gaudīgā balsī: «Mīļie brāļi un māsas, es pats savām svētām acīm redzēju, ka tas gaisa lidinātājs plēsa to gaismas modinātāju uz tā zemes irdinātāja.» Un vecās māmiņas, dzirdot šos mācītāja vārdus, sākušas skaļi šņukstēt.

Alvine Pāvule, no Slokas.

Var. LTA 2218.—2221.

d. NESKATĀTIES UZ MANIEM DARBIEM, BET KLAUSĀTIES UZ MANIEM VĀRDIEM.

2354.—2355.

1. Kādas draudzes mācītājs bijis milzīgs dzērājs, kas daudzreiz visu nodzēris. Reiz gadījies tā. Dzēruši visu sestdienu. Mācītājam pietrūcis naudas, tas pārdevis zābakus. Atkal pietrūcis naudas — pārdevis bikses un tā līdz pašam kreklam. Otrā dienā bijis jāiet baznīcā turēt dievkalpojumu, bet nebijis nekā, ko vilkt virsū. Gudrojis, gudrojis, bet padoms kā neradies, tā neradies. Beigās uzvilcis tikai mācītāja svārkus un aizgājis uz baznīcu.

2. Daži draudzes locekļi bijuši uz mācītāju ļoti noskaitušies, tāpēc nolēmuši ar to iztaisīt jokus. (Viņi jau iepriekš dabūjuši zināt mācītāja ķibeli un ka tas būs baznīcā tikai kreklīnā un mācītāja svārkos). Agri rītā daži uzgājuši kancelē un tur grīdā izurbuši caurumu. Pēc tam pieķēruši pilnu kastīņu ar bitēm un nostājušies zemkanceles gaidīt, kamēr mācītājs nāks. Drīz mācītājs nācis, uzkāpis kancelē un sācis turēt dedzīgu sprediķi. Kad mācītājs jau bijis pašā lielā teikšanā, puši zem kanceles attaisījuši dozīti un pasprūdijuši bites vaļam. Bites salidušas mācītājam zem svārkciem un sākušas to riktīgi āderēt. Mācītājs gan cietis un mīdījies, bet nevarējis savaldīties un spēris vaļā: «Mīļā draudze, neskatāties uz maniem darbiem, bet klausaties uz maniem vārdiem: Dievs man tagad ir sirdī, bet velns d— — — (tas nezinājis, ka bites tās kodējas, bet domājis, ka pats nelabais to apsēdis)!»

Mācītājs ij vairāk nepaspējis pateikt, kā: «Dievs, piedod grēkus, pats nelabais mani dīda!» un laidies no kanceles pa galvu, pa kaklu zemē un lēkšus uz mājām projām. Tas bijis tīri sarkans sakosts, tāpēc lielu laiku sagulējis slims. Bet draudze tomēr noticējusi, ka nelabais toreiz baznīcā mācītāju apsēdis.

Uzrakst. Br. Riekstiņš, Rīgā.

Teic. V. Actiņš, Cesvaines pag., Madonas apr.

LFK 72, 8185.

2356. (var.)

Kādā baznīcā reiz kalpojis mācītājs, kas bijis labs iemetējs. Viņš nodzēris visas savas drēbes, tā ka uz kanceles kāpis vienā tālārā. Tad nu gadījušies vairāki puīši, kuŗi nolēmuši mācītāju pārmācīt. Viņi izurbuši kancelei caurumu. Nākamo svētdienu saķēruši bites un ielikuši kādā dozītē. Baznīcā tie nostājušies zem pašas kanceles. Tikko mācītājs bijis pilnā sprediķi, puīši attaisījuši dozīti un ielaiduši bites pa caurumu kancelē. Bites tūliņ uzsākušas savu darbu — sākušas mācītāju «knotēt». Mācītājs gan cieties, cieties, bet te uz vienu reizi laidis vaļā: «Miļā draudze, neskatāties uz maniem darbiem, bet klausīties uz maniem vārdiem: Dievs manā sirdī, velns manā d.!» Uz šādu mācītāja saucienu iztrūkusies visa draudze, sak', nupat nelabais apsēdis mācītāju. Tie nu likuši pa kaklu, pa galvu ārā no baznīcas. Bet mācītājs kā traks: kuŗš priekšā, tam pāri. kuŗš priekšā, tam pāri un tā licis pāri visai draudzei.

Alvīne Pāvule, no Slokas.

2357.

Kādu svētdienu baznīcā mācītājs sprediķī nosoda dzeršanu un aprāda, kāds sods sagaida dzērājus pēc nāves.

Vecais Prauliņš, liels dzērājs, pieceļas, paņem savu cepuri un atstāj baznīcu šādiem vārdiem:

«Tu pats esi vēl lielāks dzērājs kā neviens!»

Uzrakst. Liepiņu Zīgrīds.

Teic. Emīlija Liepiņa, no Salacas.

e. MACĪTAJS DZĒRUMA TEIC SPREDIĶI.

2358.

Reiz Vidzeme kādā muižā dzīvoja N. draudzes mācītājs, kam pie visām labām īpašībām piemita tomēr

viena vājība. Viņš bija dūšīgs iedzērājs. Notiek viesības pie draudzes ķestera pašā nedēļas vidū. Tiek dzerts uz nebēdu, un abiem tā sajukušas galvas, ka vairs nesaprot, kas īsti ir par dienu. Vienreiz tomēr mācītājs saka: «Nu pietiks. Jābrauc uz māju atpūsties.» Pabraucot kādu gabaliņu, viņš redz, ka daudz ļaužu, gan veci, gan jauni, visi uzposušies un kaut kur steidzoši dodas.

Viņš paliek domās: Vasaras svētki nav, Ziemassvētki nav, Lieldienas nav, bet, — vai tik nav kroņam kāda svētdiena? Ek, labāk paprasis Jānim. «Ei, Jāni, kas šodien par dienu. kur tie ļaudis iet?»

«Svētdiena, cienīgs mācītāja kungs, un ļaudis dodas uz baznīcu.»

«Ko, uz baznīcu! Vai tu traks, griez zirgu apkārt un brauc uz baznīcu, bet mudīg'!»

Aizbraucis, viņš tūliņ dodas uz altāri. Tur jau viss viņam sen no galvas zināms. Bet nu galvenais — sprediķis. Sagudrots nav it nekas, bet jārūnā ir. Saņemies un kāpis arī.

«Kad tie visi pasaules koki pārvērstos par vienu lielu koku, un kad visi tie pasaules cirvi pārvērstos par vienu cirvi un visi tie pasaules ūdeņi paliktu par vienu lielu ūdeni, un ja nu jemtū to lielo cirvi un cirstu to lielo koku, un kad nu viņš kristu tai lielā ūdenī, kas tas būtu par blīkšķi, par blīkšķi. Āmen!»

Sprediķis beidzies. Baznīcēni izklīst un nespēj vien slavēt gudro mācītāju, kas šoreiz teicis skaidru, saprotamu taisnību.

V. Baumanovskis, no Rīgas.

2359.

Reiz kāds mācītājs ļoti mīlējis svētdienās baznīcā dzērājus visādi nolādēt un teicis, ka visus viņus velns paraušot. Vienu svētdienu viņam pašam izgadijies krietni «ie-mest». Sprediķī viņš teicis: «Šoreiz kā bija, tā bija, bet nākošreiz daudzus velns paraus!»

J. Gernnsdorfs, no Kastrānes pag.

2360.

Kāds mācītājs vienmēr mīlējis iedzert, un tā arī šoreiz krietni vien sameties, domādams: sak', līdz rītam jau pāries, kad būs jākāpj kancelē. Sestdienas vakarā jau der, un tas jau nav nekāds grēks. Bet nekā! Nu tik svēt-

dienas rītā tas vakarējais «runcītis» sāk plēsties! Bet tas mācītāju nemaz neuztrauc. Dievvārdus nosaka diezgan «klāri», bet uz pašam beigām. nez', kā gadās, kā ne, izsprūk vārds nevietā. Viņš saka: «Mijā draudze! Mums savus ienuaidniekus būs mīlēt kā sevi pašu. Jo pats Jēzus teica: ja tev ļaundaris iesit par vienu ausi tad tu veic viņam par otru!»
Elļuku Vilma, no Lielzaves pag.

2361.

Klaušu laikos Latvijā kāds Vidzemes novada mācītājs bijis ārkārtīgi liels dzērājs. Dzēris caurām naktīm. Tā tas noticis naktīs no sestdienas uz svētdienu. Aizgājis svētdienas rītā pavisam negulējis uz baznīcu, uzkāpis kancelē, un sācis skaitīt lūgšanu, bet, par nelaimi, skaitot aizmidzis. Tas tomēr nav bijis tāds īsts miegs, bet, kā saka — murgi. Šis pa miegam izteicis skaļā balsī: «Zeimeri. ielej, Zeimeri, ielej!» Bet tālīn arī uztrūcies augšā un jutis, ka kautko sprediķim nepiemērotu izteicis. Attapība tomēr mācītāju glābusi, un tas skaļā balsī iesācis: «Nedomājat, ka tas tur Zeimeris (vietējais krodzinieks) lai ielej, — nē, tas debesu Zeimeris lai ielej!»

Uzrakst. V. Zirnītis, Mazsalacē.

Teic. no Skaņkalnes pag.

LFK 292, 1.

2362. (var.)

Mācītājs iedzēries uzkāpis kancelē un sācis sprediķot. Tas, runājot, drusku aizsnaudīes un saucis: «Zeiman, (krodzinieka vārds), ielej, Zeiman, ielej!» Bet pats uz reizi apķēries, ko izdarījis, un mēģinājis izlabot, teikdams: «Bet kad tas garīgais Zeimans mums lies, tad mums nekad vairs neslāps!»

Uzrakst. Amoliņa Marta.

Noklausīta Valmieras apr.

2363. (var.)

Reiz mācītājs visu nakti bija nodzīvojis krodziņā, pie krodzinieka Helmaņa.

Otrā dienā, sprediķi teicot, mācītājs uz brīdi aizsnaudīes. Atmodīes tas iedomājies, ka atrodas krogū pie Helmaņa un saka: «Helman, ielej!» Draudze sākusī smieties. Mācītājs atjēdzis savu stāvokli un, lai savu kļūdu

labotu, — saka: «Mīlā draudze, tas jau nav tas Helmanis, kuŗu jūs domājiet, bet tas ir tas debesu Helmanis. Kad viņš mums lies, tad būs mums visiem!» Draudze, zinādamā mācītāja stāvokli, sākusi vēl diktāk smieties.

T. Reinbergs, no Nurmuižas pag.

LFK 230. 2028.

I. MACĪTAJS UZ KANCELES DZER.

2364.

Jauks svētdienas rīts. Drīz sāksies dievkalpošana, bet mācītājs vēl nav ieradies. Pēdīgi viņu atved galīgi piedzērušu, tikko tas var uz kājām nostāvēt. Ātri tas atģērbjas, un ķesteris viņam palīdz uzkāpt kancelē, lai tas varētu sākt dievkalpojumu. Grābstīdamies pēc dziesmu grāmatas, viņš kabatā atrod pustukšotu kortēlīti. Pārsteigts no šnaba, viņš uzreiz nezina, ko darīt. Tā kā viņš parasti dzērumā runājis krieviski, tā arī šoreiz netika aizmirsta šī valoda. Viņš nosplaujas un saka: «Что такой? С духом!» un izdzeņ pudēli. Draudze sāk dziedāt: «Kristus mana dzīvība.»

Konrādu Kārlis, no Rīgas.

2365.

Mācītājs, svētrītā stipri saēdies sāļās desas, liek piegādāt sev blakus uz kanceles būdīnā spaini alus, ar ko slāpes dzesēt. Teicot sprediķi, tas arvien noliecas būdīnā «ieslapināt», tā reiz pa reizei nozudams baznīcēnu acīm. Drīz vien, tā «slapinādams», mācītājs stipri iereibis, arvien biežāk nozūd baznīcēniem, neapjēgdams vairs ko runā, reibonī atkārtoti sacīdams: «Par mazu brīdi jūs mani redzēsāt, bet par mazu brīdi atkal neredzēsāt.» Te uz vienu reiz tas parādās ar likstē pakarinājušos spaini kaklā. (Dzerot spainis mācītājam bij nejauši uzkabinājies kaklā). Te kāds no baznīcēniem iesaucies: — «Slaucams bullis! . . .»

J. Dupāls, non Suietiem.

2366. (var.)

Kāds mācītājs bijis ļoti liels dzērājs. Pat dievvārdus sludinot, viņš nevarējis iztikt bez alus. Priekš dievvārdiem viņš kādreiz licis uznest uz kanceles spainīti ar alu. Pa-

runājis, parunājis laiciņu, tad teicis: «Mijā draudze, lūgsim Dievu!» Parunājis atkal: «Mijā draudze, lūgsim Dievu!» Bet pats noliecies un tikai dzer. Draudze brīnās, kur mācītājs tik liels Dieva lūdzējs. Vēl ejot no baznīcas ārā, kāds vecītis saka: «Tas mūsu mācītājs gan ir ļoti svēts. Kur bijis, kur nē: «Mijā draudze, lūgsim Dievu!»»

Uzrakst. Leonija Muceniece.

Dzirdēta Dzirciema pag.

Var. no Rīgas. PBK, no Allažiem, LFK 41, 80.

g. MACĪTAJS AR ĶESTERI NO KROGA UZ BAZNICU.

2367.

Vienreiz mācītājs abi ar ķesteri krogu sviķojuši. Svētdienas rītā bijis mācītājam jākāpj kancelē. Bet šis nekust. Acis vien blisina. Teic ķesterim: «Uzvele tu manus svārkus, kāp augšā, uztaisi manu balsi un nosprediķo!» Ķesteris paklausa. Uzkāpj. Bet ko tu, dumjš, nu sprediķosi? Teicis: «Draudze, vai tu esi redzējusi tik garu zivi: no kroga līdz baznīcai un no baznīcas līdz upei? Draudze, vai tu esi redzējusi tādu pudeli, kas ir garāka par pašu baznīcas torni?» — Un tā vien. Citu neko. Beidzot draudze ieskatījusies un pazinusi, ka nav vis mācītājs.

Uzrakst. Fr. Gulbis. Vandzenes pag., Kalējos.

Teic. Judeiks, Rīgā, strādnieku vidusskolā.

LFK 631, 519.

2368.

Reiz dzīvoja mācītājs, kas labprāt milēja uztaisīt «jautru prātu». Vairākas reizes šis «jautrais prāts» bija arī svētdienās, kādēļ mācītājs negāja uz baznīcu sprediķus noturēt. Šinī darbā viņš izraudzīja ķesteri. Bet ķesterim bija viena nelaime. Sakot: «Dievs — tēvs, Dievs — dēls, Dievs — svētais gars!» viņš dēlu katru reizi aizmirsis. Savam vietniekam mācītājs par vienu svētdienu apsolijs maisu zirņu. Lai zināmo ķesteri kļūdu novērstu, mācītājs jau no rīta aizgājis uz baznīcu un aizlīdis aiz altāra bildes. Kad nu ķesteris darījis atkal savu kļūdu, izlaizdams «Dievs — dēls», mācītājs paklusām iesaucies: «Kur dēls palika?» Ķesteris atbildēja: «Aiz durvīm gaida zirņus!» —

T. Puriņš, no Arlavas pag.

LFK 230, 1974.

2369.

Sestdienas vakarā mācītājs ar ķesteri ieturējuši krietnu dūšu. Svētdienas rītā abiem bijušas stipras galvas sāpes. Tā kā laiks bijis ļoti karsts, tad mācītājs, ejot uz baznīcu uzvilcis tāpat plikai miesai tikai savus amata svārkus. Braucot uz baznīcu, ķesteris sācis baidīties, ka tikai viņš ar tām galvas sāpēm varētu atminēt, kad jāsāk spēlēt, drošības dēļ taīs reizēs lai labāk mācītājs piesitot ar kāju. Bet nu noticis, ka, mācītājam, sakot sprediķi, ķesteris aizmidzis. Beidzis sprediķi, mācītājs piesitis ar kāju, lai nu ķesteris sāk spēlēt. Ķesteris gulējis tālāk. Nu mācītājs sitis no visa spēka kāju pret grīdu. Tai pat brīdī kancele lūzusi un tas palicis aizķēries aiz rokām pie kanceles malas, gaisā karājoties. Kritot, amata svārks samaucies līdz pat kaklam. Ķesteris no trokšņa pamodies un sācis tūlīt spēlēt «Kā spoži spīd mans Jēzuliņš ..»

Anna Binde, no Rīgas.

2370. (var.)

Mācītājs ar ķesteri pārnāk svētdienas rītā no kāzām. Kādu brīdī noguļas, tad piecēlies un redz, ka jau laiks uz baznīcu iet. Mācītājs steigā uzvelk tikai melno svārku un aiziet abi ar ķesteri. Kāpdams kancelē, mācītājs saka uz ķesteri: «Kamēr es vēl sprediķi saku, tu jau vari gulēt, kad būs jāsāk spēlēt, tad es jau tā labi cieši piemišu to zvanu kancelē!» Labi, ķesteris paklausa, novietoja pie ērģelēm un sāk snaust. Mācītājs, beidzis dievvārdus, saka uz draudzī: «Mīļā draudze, tagad dziedāsim to dziesmu: «Ak mīļais, saldaīs Jēzuliņ!» — un jo cieši piemin zignāla zvanu. Ķesteris mostas un sāk pilnā spēkā spēlēt. Te, kā gadās, kā ne, no ciešas mācītāja mīšanas kanceles grīda lūzt, un mācītājs līdz padusēm nokarājas draudzes priekšā, pie kam viss melnais svārks paliek uz kanceles.

Eļļuku Vilma, no Lielzalves pag.

Variants no Alūksnes. PBK.

h. PIEDZERIS MACITĀJS.

2371.

Kāds mācītājs, braukdams no baznīcas, redzējis otru mācītāju, kas bijis piedzēries un vārtījies pa ceļa dubļiem. «Ko tad jūs, darba biedri, te darat?»

«Tā jau ir Dieva ziņa! Kā nu kuņš: ,citi vārtās Ķemēru dubļu vannās, es tepat.»

Uzrakst. A. Vējiņa, no Viesienas pag.
Teic. Lābāns, no Ērgļu pag.

2372.

Kāds Talsu apkārtnes mācītājs, liels dēku varonis, dzeļ kāzās un dzeļ vārda istā nozīmē. Otrā kāzu dienā viņu nešus iznes no kāzu nama un ieceļ ērtajos tamboratos, no kuņiem ārā izkrist nevar. Nesot viņš čukst vārdus: «Svētīts lai ir šis nams! . . .»

T. D., Talsos.
LFK 843, 69.

2373.

Reiz kāds mācītājs bijis piedzēries. Pašlaik bijis jāiet baznīcā. Mācītājs negribējis ne par ko iet. Viņš pavēlējis šķesteram, lai saslēdz visas durvis un logus un lai pasakot draudzei, ka mācītājs tagad trīs dienas lūgšot Dievu. Lāudis domājuši: kas tik ilgi dos nodzīvot! Un visi aizbēguši. Tā mācītājs ticis vaļā no runas.

Elza Sproģe, Rencēnu pag.
LFK 116, 850.

(Sk. 2374. anekd.)

3. MĀCĪTĀJS — MEDINIEKS.

2374.

Muižā dzīvojis mācītājs, ko visi pazinuši kā lielu mednieku. Visur, kur vien tas braucis, viņš vedis flinti līdz. Reiz, braucot uz baznīcu, tas ieraudzījis, ka pa lauku skrien zaķis. Mācītājs paķēris flinti un devies tam pakaļ, bet kučieris, kā par spīti, braucis tik tālāk. Kad mācītājs jau pazudis mežā, kučieris sadzinis zirgu vēl ātrāk un, pie baznīcas nobraucis, uzkāpis kancelē paziņot: «Cienīgie ļautiņi, mācītājs šodien aizskrēja zaķim pakaļ, tādēļ sprediķis nenotiks. Brauciet vien visi mājās!»

Uzrakst. K. Začis.

Dzirdēta Lielvārdes apk.

2375.

Reiz bijis kāds mācītājs, kas ļoti milējis medības. Viņš vienmēr ņēmis uz baznīcu šauteni līdzi. Reiz uz kanceles runājot, tas caur logu ieraudzījis zaķi. Mācītājs noskrējis no kanceles, skrējis ārā pa durvīm un saucis: «Sātāns skrien pa lauku, jāiet viņu nošaut.»

A. Berge, no Vecauces.

2376.

Kāds mācītājs bijis liels ieroču mīlotājs. Kādreiz viņa revolveris bijis pie labotāja. Tas viņam to īsi pirms diev-

vārdiem izlabotu atdevis atpakaļ. Revolverī atradušās vēl divas patronas. Mācītājs kancelē pa sprediķa laiku pastāvīgi ar roku spaidījis revolveri. Tā uz vienu reizi norībējis šāviens. Revolvera labotājs uzreiz iesaucies: Pieliecaties, būs otrreiz!»

Uzrakst. Jānis Bērtulis, Blomes p., Kalna-Bērtuļos.

Teic. A. Pubulis.

LFK 528. 517.

2377. (var.)

Kāds mācītājs iedevis kalējam izlabot pistoli. Kalējs arī to izlabojis un pielādētu atdevis mācītājam, kad tas gājis uz baznīcu dievvārdus turēt. Kancelē, tas, gribēdams zināt, kā pistole izlabota, sācis to taustīt, pie kam izsprādzis šāviens. Pēc trokšņa mācītājs teicis: «Ar šādu troksni cēlās Kristus no kapa» un mierīgi turpinājis savu sprediķi.

M. Bērziņš, Umurgas pag.

LFK 556, 1090.

a. MĀCITĀJI DZERAJI UN KARŠU SPELETAJI.

2378.

Kāds mācītājs, būdams liels dzērājs un kāršu spēlmanis, dzeļ un spēlē kārtis visu nakti. No rīta aiziet uz baznīcu pavisam samiegojies. Kancelē uzkāpis, tas runā, runā, kamēr aizsnaužas. Draudze paliek nemierīga. Mācītājs snauž un sapņo par kāršu spēli. Te tas uzreiz sauc: «Pīķis trumpā!» Draudze sāk smiet. No trokšņa atmodies, viņš ierauga, ka atrodas kancelē. Kamēr ļaudis smeļ, viņš gudro līdzekli, ko teikt par kļedzienu. «Ne tas pīķis, ko jūs domājat, bet tas debesu pīķis, kas tur augšā», viņš saka un turpina sprediķi.

Rezgaļu Vēra, no Rīgas.

2379. Izmācīts mācītājs.

Reiz dzīvojis mācītājs, kas vairāk nodevies dzeršanai un kāršu spēlei nekā baznīcai, tādēļ arī viņa sulainim Jančam it sevišķi svētdienās bijušas mokas, kungu modināt. Reiz viņš atnesis no meža lapseņu ligzdu un ielicis gultā, mācītājam pie kājām. Mācītājs, laikam, viņas kaut kā

aizķēris, un tās bariem vien pārsteigušas gulētāju. Naba-dziņš sāpēs tikai saucis: «Ai Janc, ai Janc, vai tu liki to dzeltenu mušu tanī papīra kulītē». Jancis nav licies ne zinīs, un no tās reizes mācītājs bijis izārstēts.

Fr. Miķelsons, no Ainažiem.

2380.

Kāds mācītājs bijis liels žūpotājs un kāršu spēlmanis. Kādu sestdienas nakti viņš visu laiku žūpojis un spēlējis kārtis. Svētdienas rītā, kamēr draudze dziedājusi, šis uzkāpis kancelē un, uz rokām uzmeties, aizmidzis. Draudze gaidījusi, gaidījusi un nevarējusi sagaidīt, kad lūgšana beigsies. Tad ķesteris pakāpies pa trepēm un parāvis šo aiz kājas. Mācītājs kā trūcies augšā, tā tūlīņ saucis: «Zeiman, ielej par jaunu!»

Uzrakst. nezināms.

2381.

Kāds mācītājs bijis liels dzērājs un kāršu spēlmanis. Kad tas kāpis kancelē, tad ķesteris nesis tam alus spainīti līdz un nolīcis kancelē zemē. Kad mācītājs gribējis dzert, tas teicis uz draudzi: «Mazu brīdi jūs manis neredzēsiet», kad cēlies augšā, tad teicis: «Pa mazu brīdi jūs mani redzēsiet». Kādreiz dzerot tam spainīša stīpa pārkritusi pār kaklu, un kad tas cēlies augšā, spainīts pakāries kaklā, un ķesteris tam palīdzējis noņemt spainīti. Mācītājs no bailēm un ļābi iekarsis no alus svīdis vien. Te uz reiz tas rāvis kabatas drānu no kabatas laukā, bet līdz ar to izrāvis kārtis, kuņas aizmirsis vakar kabatā. Kārtis pārkritušas pār kanceles malu un lidodamas nokritušas uz baznīcēniem. Gribēdams savu kļūdu izlabot, tas teicis: «Tie ir tie mazie velnēni, kuņi tās ļaužu sirdis kārdina».

V. Ungure. no Rīgas.

2382.

Reiz dzīvojis mācītājs, kas ļoti daudz dzēris. Kādu sestdienas vakaru dzēris un spēlējis kārtis līdz rīta gaismai. Svētdienas rītā bijis jāiet baznīcā sprediķot. Aizgājis, bet uz kanceles malas apsnaudies. Tūlīt arī pamodies un, domādams, ka vēl spēlē kartis, iesaucies: «Pīķis trumpī!» Re-

dziedums, ka nu ir slikti izrunājies un lai draudze neko nemu-
mitu, ņēmis šo teikumu par piemēru sprediķī.

Uzrakst. Centa Grunte.

Teic. K. Grunte, Sveiciema pag., Valmieras apr.

LFK 17. 9084.

b. «PIĶIS TRUMPĀ!» — SAUCIENS UZ KANCELES.

2383.

Reiz kāds mācītājs paspēlējies ļoti daudz uz kārtim. Pārējie spēlmaņi apsolījušies parādu atlaist, ja viņš, nākošo sprediķi teicot, trīs reizes no vietas izsauks: «Piķis trumpē!» Mācītājs apņēmies. Svētdien mācītājs sācis savu sprediķi: «Piķis trumpē, piķis trumpē, piķis trumpē! tā tagad visās mālās dzird kliezām!» —

Uzrakst. Aleksandrs Villerts, Rīgas pils. IV. vidusskola.

Teic. Jūle Villerte, 60 g. v., Kabiles pag., Kuldīgas apr.

LFK 464. 5020.

2384. (var.)

Kāds mācītājs bijis liels kāršu spēlētājs. Tas bijis visu nakti spēlējies. Otrā rītā uzkāpis kancelē un kliezjis: «Trumpā, piķis trumpā!» Vēlāk tas atjauties, ka ir baznīcā, un teicis: «Miļā draudze, nedomājiet, ka es runāju par tām laicīgām trumpām, bet es runāju par tām garīgām trumpām!»

M. Troice, no Dzelzavas.

2385. (var.)

Kāds mācītājs bijis liels kāršu draugs. Reiz tas paspēlējies savu melno tālāru. Citi solījušies to viņam atdot, tikai tad nākošā sprediķī mācītājam jāsākot runāt par kārtīm. Bet mācītājs bijis liels gudrinieks. Tas izmeklējies atiecīgu vietu no svētiem rakstiem. Uzkāpis kancelē, tas sauc pacilātā balsī: «Piķis trumpā, kreicis mariāža, tā sauc tie elles spēlmaņi! Bet mēs Dieva bērni: — Jehova, tu augstais Dievs!»

Kad mācītājs vēlāk atstājis kanceli, visi redzējuši, ka tam uz muguras piestiprināts liels piķa dūzis.

V. Veinberga, no Mellužiem.

2386. (var.)

Kāds lauku draudzes mācītājs bijis kaislīgs kāršu spēlmanis. Svētdienā, no kanceles sprediķodams, tas aizmirsies un izsaucies: «Pīķis trumpā, kāravs marjānis!» Nu tik tas pamanījis draudzes dīvaino sakustēšanos. Gribēdams lietu izlabot, tas turpinājis: «Mīļā draudze, nedomāriet, ka es runāju no šīs pasaules pīķiem un kāravjiem! Es runāju par debess lietām».

Uzrakst. Laimons Mauriņš, no Rīgas.
Noklausīta Stalbes pag., Valmieras apr.

2387. (var.)

Kāds mācītājs visu sestdienas nakti spēlējis kārtis. Svētdienas rītā kancelē tas iemidzis un miegā saucis: «Pīķis trumpis!» No miega pamodies, tas saucis: «Tu, mīļā Kristus draudze, nedomā, ka šis ir tas kāršu trumpis. Tas ir Jēzus Kristus trumpis, kuŗu tas uzsauca kapa sargiem, kad tas no kapa piecēlās!» —

M. Bērziņš, Umurgas pag.
LFK 556, 1688.

2388. (var.)

Kāds mācītājs bijis visu nakti kārtis spēlējis. Kancelē lūgšanu skaitot, tas aizmidzis. Uzmodies viņš iesaucies: «Mīļā draudze, pīķis trumpā!»

Piezīme: Vēlākos laikos, ap 1910. g. šim pirmatnējam variantam radās pielikums — turpinājums, ka mācītājs nesamulzdams turpināja sprediķi: «Ēs še nerunāju par to ļauno trumpi, bet par to debess trumpi», u. t. t.

O. Timans, Alsviķu pag., Timānos.
LFK 41, 81.

2389. (var.)

Kādreiz kāds mācītājs ar studentiem spēlējis kārtis. Ar ilgo spēlēšanu viņš nospēlējis visu savu mantu un arī mazo mājiņu, kas atradies pie baznīcas. Nabags aiz sirdsēstiem nezinājis, ko iesākt. Studenti izdomājuši, ka mācītājam Lieldienas rītā kancelē jāsaka: «Pīķis trumpā», tad tikšot atlaisti visi parādi, un viņš atkal varēšot mazajā mājiņā dzīvot. Pienācis gaidītais rīts. Mācītājs uzkāpis kancelē un

teicis sprediķi. Visu acis bijušas vērstas uz viņu. Arī studenti stāvējuši pie krāsns un gaidījuši, kad mācītājs izteiks: «Piķis trumpā». Beidzot mācītājs saucis skaņā balsi: «Piķis trumpā! Tā sauc tie grēcinieki. Bet mēs saucam: Kristus ir augšām cēlies!»

Šādu runu dzirdējuši, studenti atlaiduši mācītājam visus parādus.

A. Riekstiņa, no Slokas.

2390. (var.)

Kāds mācītājs bijis liels kāršu spēlmanis. Kādreiz tas paspēlējis arī savus svārkus un bikses. To atdevuši tik mācītājam ar tādu norunu, ka nākamo svētdienu, sakot sprediķi, viņam jāsauc pirmie vārdi: «Piķis trumpā». Ienaidnieki jau priecājušies par mācītāja cauri krišanu. Bet tas mierīgi uzkāpis kancelē un sacījis: «Piķis trumpā, piķis trumpā un vēl reiz piķis trumpā!» Tā sauc tie dzīves pabērņi un Dieva noliedzēji, bet mums jāsauc . . . u. t. t.» Tā ar savu attapību mācītājs izkūlies no neveiklā stāvokļa.

A. Mālmeisters.

Šai anekdotei vēl daudz citu Variantu: no Mellužiem, Rīgas un citām vietām. PBK.

Pēc līdzības par neauglīgo koku. (sk. 2544. anekd.) I. Zeberīņš.

Objektīvā komika tautas anekdotēs.

a. Objektīvās komikas pamati.

Agrāk mēs aplūkojām komiskā pārdzīvojuma psihisko struktūru un norismi (procesu). Tagad aplūkosim tās ārējās parādības, kas komikas pārdzīvojumus cilvēkā var ierosināt. Šo īpatnējo parādību pasauli var saukt par — o b j e k t ī v o k o m i k u. Tāda viņa ir attiecībā uz mums. Mēs viņu nerašam. Viņa eksistē neatkarīgi no mūsu gribas. Bet uz mums viņa iedarbojas un rada — komiskos pārdzīvojumus.

Tagad aplūkosim: 1) kur ir šī objektīvās komikas pasaule? 2) kāda viņa ir un 3) kādi ir viņas svarīgākie principi, ar kuriem viņa par komisku tiek?

Komikas principu pirmnoteikumi un dziļākie pamati. Komikas visdziļākie pamati saplūst ar pašiem vispārējākiem dabas likumiem un principiem. Viens no tādiem visplašākā vēriena dabas principiem ir — atkārtošanās. Atkārtojas spīdekļu riņķošana pasaules telpā: atkārtojas ētera kustības zināmos gaismas veidos, atkārtojas atomu veids zināmam elementam (piem., ūdeņradim, skābeklim, ogļradim u. t. t.), atkārtojas ziema un vasara noteiktās vietās zemes virsū, aukstums un karstums, diena un nakts. Tāda pat atkārtošanās novērojama organiskā pasaulē. «Prōtoplazma ir viena un tā pati visai dzīvnieku trepei — no viena gala līdz otram... tāpat kā zināma spīdekļa gaisma ir viena un tā pati visā bezmērigajā izplatījumā», saka G. Tards¹⁾. Arī dzīvnieku sugas taču nav cits nekā, kā atkārtojums; tāpat iedzimtība: pēcnācēji atkārto vecāku formas un īpašības. Atkārtoti norisinās arī dzīvības procesi dzīvnieka organismā. Piem., cilvēka organismā atkārtoti pukst sirds, elpojot cilājas krūtīs, sit pulss; atkārtoti darbam seko nogurums un nakts atpūta, atpūtai atspīrgums u. t. t.

Tikai atkārtotā dabā dara iespējamu dabas zinātniekiem no lietu būtības izrisināt un uzstādīt savus gandrīz vai matemātiski noteiktos dabas likumus.

Viens no atkārtotā veidiem organiskās dabas parādībās ir — imitācija jeb atdarināšana. Imitācija ir ļoti vispārēja dzīva un fundamentāla miesas un gara īpašība. «Jāpiezīmē, ka imitācija, kā redzams, piemīt visai dzīvnieku pasaulei, sākot ar zemākiem. Še klāt pieder arī zemāko dzīvnieku tā sauktā mīmikrija, kad viņi imitē apkārtējiem apstākļiem», saka akadēmiķis W. M. Bechterevs²⁾. Šī apkārtnes imitācija jeb mīmikrija pie dzīvniekiem visparastāki izpaužas tanī parādībā, ka dzīvnieki savu ārējo tērpu pieskaņo tai apkārtnei, kurā viņi dzīvo. «Tā, piem., lapu tārpi ir zaļas krāsas, kurmis — zemes krāsā, t. i. melns, ziemeļu ledus lācis — balts, zivis — ūdens krāsā u. t. t.

Šādi organiskai dzīvnieku dabas un apkārtnes imitācijai ir liela nozīme priekš pašiem dzīvniekiem: piemērošanās krāsa ir viņu aizsargu krāsa. Tā, piem., koku lapām piemērotus «tārpus» un tauriņus grūti ievērot putniem un citiem šo kustoņu ienaidniekiem»³⁾.

Tagad iesim soli tālāk. Piegriezīsim vērību imitācijas psihiskajam un sociālajam apskatam. «Organiskā imitācija palikusi arī par vienu no psihes īpašībām»⁴⁾. «Imitācijai milzu loma, tā saukto, «instinktu» attīstībā» (Bechterevs)⁵⁾. Tāda pat milzu loma imitācijai piekrīt sabiedrībā, sociālās parādībās, sociālos procesos. Pirmais imitācijas likuma noteiktais formulētājs G. T a r d s iet pat tik tālu, ka gandrīz vai visu sabiedrības būtību redz tikai imitācijā. «Sabiedrība ir — imitācija, bet imitācija — kaut kas līdzīgs hipnotismam, tā varētu īsumā savilkst šīs nodaļas saturu» (t. i. nodaļas: «Kas ir sabiedrība? P. B.)⁶⁾. Zināms, sabiedrība imitācija vien nav, bet imitācijas milzu lomu nenoliedz arī vēlākie psihologi un sociologi. Piem., V. M. Bechterevs saka: «Imitācija ir arī sabiedriskuma pamats, jo viņa ir visu dzīvu būtņu nepieciešamais dzīvības un dzīves noteikums, jo bez imitācijas nevarētu būt ne mīmikas, ne valodas, ne saskaņotu darbību, ne pieņemto normu (установленных категорий⁷⁾). Amerikas sociologs H. Gidings plaši apskata imitācijas lielo sociālo lomu un uzsver imitāciju, kā lielu sociālizojošu spēku («Imitation has thus a socializing tendency»⁸⁾).

Imitācija ir tas organiskais, psihiskais un sociālais spēks, kas «gāda» par to, lai vienas sabiedrības cilvēki visi būtu caurmērā vienādi un līdzīgi: ar vienādu valodu, ierašām, uzskatiem, uzvešanos, izturēšanos, domāšanu, jūsmu etc. Imitācija gādā, lai sabiedrībai būtu savas noteiktas normas: etiskās, konvencionālās, juridiskās, filoloģiskās, loģiskās u. t. t., u. t. t. Tiem, kas pie šīm normām pieturas, sabiedrība maksā ar savu simpatiju zeltu, bet tiem, kas no šīm normām novirzās, viņa uzbrūk ar saviem naida un antagonisma ieročiem. Un te mēs arī nonākam taisni pie komikas un smiekliem. Par komiskām sabiedrība ieskata tās darbības un parādības, kas novirzās no sabiedrībā (imitācijas ceļā) pieņemtajām normām, un smiekli par šīm parādībām ir sabiedrības līdzeklis atkal piespiest savus locekļus atgriezties pie parastajām normām. Komika ir viena no tipiskākajām sociālām parādībām. Un kam šis atziņas nav, tas komiku nekad pienācīgi nesapratis, nedz arī izskaidros.

«Smiekli īstenībā ir sabiedrības labošanas ieroci»,⁹⁾ saka A. Bergsons. «...sabiedrība... ar neskaidru instinktu nojauš, ka ir vajadzīgs atrast labošanas līdzekli... ieradumiem, kas citur gūti, un kuņi nepieciešami pārgrozāmi. Katram sabiedrības loceklim jāpiemērojas apkārtējiem un nevis jānoslēdzas savā rakstūrā, kā gliemežim savā vākā». Lūk, kāpēc sabiedrība «nostrādā» katru, ja arī ne ar likuma sodu, tad ar apvainojumiem, kas tomēr sāp, lai arī tie būtu cik viegli būdami. Tādai arī jābūt smieklu lomai...»¹⁰⁾ «Smiekli ir it kā sevišķš sabiedrības žests. Ar tām bailēm, ko viņi iedveš, viņi apspiež visādu ekscentrisku izturēšanos...»¹¹⁾

Ar šo Bergsona domu ir vienis prātis arī visjaunākā laika sociāl-psihologi. Piem., Kalifornijas universitātes prof. E. S. Bogardu savā grāmatā «Fundamentals of Social Psychology», saka: «Smiekli ir dzimuši sociālās attiecībās. Viņu saknes ir sociālās situācijās»,¹²⁾ «smiekli ir sociāls korrektīvs (labojums P. B.); viņi ir sociālizējošs spēks»¹³⁾. Tikai saprotot šīs smieklu sociālās saknes un šo viņu sociālo uzdevumu, mēs izpratīsim komikas būtību veidus un citus tās aspektus. Tā tad skaidras ir šādas patiesības: 1) par komiskām sabiedrība ieskata tās parādības, kas novirzās no sabiedrībā parastajām un pieņemtām

jam normām. 2) un smejas par viņām sabiedrība tāpēc, lai izrādītu savu antagonismu nepatīku, un 3) lai ar šo smieklos izrādītu antagonismu un niecināšanu piespiestu cilvēku ievirzīties atkal parastajās normās.

Objektīvā komika ir tādu parādību pasaule, kas novirzījušās no parastajām normām dabā un sabiedrībā (t. i. ja šīs parādības cilvēkā nerada apvainojuma, sašutuma, kauna vai citas tamlīdzīgas spēcīgas emocijas). Cilvēki šīs parādības parasti sauc par savādām, ērmīgām, ačgārnām, jocīgām. Šī īpatnējo lietu un parādību pasaule ir — objektīvās komikas pasaule jeb objektīvā komika.

b) Objektīvās komikas galvenās grupas.

1. Fiziskā deformitāte, t. i. novirzīšanās no fiziskā cilvēka normāltipa.

Daba ir izveidojusi zināmu cilvēka normāltipu. Šis normāltips ir cilvēces vairuma tips. Lielos vilcienos cilvēce sadalās rases. Arī katrai rasei ir savs normāltips; pa daļai arī katrai tautai.

Šim cilvēces un rases normāltipam ir pieradusi cilvēka acs un cilvēka psihe. Kas no šī cilvēka vai zināmas rases normāltipa novēršas, to cilvēks uztver kā neparastu, ērmīgu, smieklīgu.

Novirzīšanās no cilvēka normāltipa var būt: a) attiecībā uz vispārējo augumu un b) uz organisma atsevišķiem locekļiem un c) viņu funkcijām, darbībām.

1. **Augums.** Cilvēces caurmērtipa garums ir 165 cm. Dažādu rasu caurmērtipa garums svārstās starp 140 — 181 cm. Ja cilvēka augums krīt nesamērīgi zemu zem šī līmeņa, tad to uztver kā neparastu, ērmīgu, smieklīgu. Latvju daiņas cildina slaiķu augumu, bet skumst par mazu. Kāpēc? Tāpēc, ka par tādu augumu citi smeļ. «Smieklā, brāļi, nelieciet, jo man mazs augumiņš» (5356), lūdzas maza auguma jaunava. «Tā, māmiņ, tava vaina, ka es liela neizaugu» (5364), pārmet jaunava par savu mazo augumu mātei. «Ai, puisīt, knēvelīt, ne es tava līgaviņa» (9324), lielīgi pasaka meitene maza auguma vīrietim.

Savos sakām vārdos un parunās tauta maza auguma vīrieti mēdz apzīmēt: «Vīrs kā cimdš: vīrs kā kņope; vīrs kā pirkstš: vīrs kā bikšu eiska» u. t. t. Tā tad mazu augumu tautas psihe

uztver kā kaut ko smieklīgu. Īpat viņa uztver arī pārmērīgi lielu augumu. Arī par to daudz daiņu un parunu. Kas attiecas uz tautas a n e k d o t ģ m, tad jā s a k a, ka tur, par brīnumu, šim aspektam piegriezta maza vēriņa. Vismaz, tanīs pāris desmit tūkstošos anekdošu variantos, ko esmu pārkrāvājis un pārskatījis, šīs auguma komikas tikpat kā nav.

Organisma normālais tips — smudrs, taisns augums. Saļiektu muguru sauc par k u p r u. Kuprainu cilvēku zobgalīgi apdzied daudz tautas dziesmas. Tas diezgan cietsirdīgi. Tā ir cilvēka nelaime, par to nedrīkst smiet. (Bet te ir savs vēsturisks izskaidrojums, par ko dažus vārdus drusku vēlāku.).

Anekdotēs šinī ziņā ir daudz humānākas. No augšā atzīmētā anekdošu variantu skaita, kas man pazīstams, ir tikai pāris anekdotēs, kur kuprains cilvēks uztverts kā komiska parādība. Tā kā tās vēl iespējams anekdotēs neietilpst, tad vienu šē atzīmēšu:

«Bijuši divi draugi: viens kuprītis, otrs vienacis. Reiz vienacis no rīta satīcis kuprīti un gribējis viņu izjokot: tas teicis: «Draugs, tu jau tik agri savu nastu nes?» Bet kuprītis atbildējis: «Redzu gan, draugs, ka vēl ir agrs, jo tev viens pats slēģis vaļā». (Uzr. V. Baumanovskis, no Rīgas).

2. **Kroplība.** Atsevišķu miesas orgānu deformitāti sauc par kroplību. Bet nevar sacīt, ka katrā deformitātē jau būtu kroplība. Ja cilvēkam pa daudz tievas vai palikas kājas pa daudz garas un atkārušās ausis, pa daudz garš degums, vai smakrs (žods) vai tamlidzīgas atsevišķu miesas daļu novirzīšanās no orgānu normālveida, tā ir vienkārši d e f o r m i t ā t e, t. i. orgānu neparasts, neikdienisks izveidojums. Kad deformitāte iet stipri tālu, tad runā par k r o p l ī b u.

Deformitāte un kroplība īpatnējos apstākļos (kad tā nemodina žēlas un līdzjūtību) ir komisko smieklu ierosinātājas. Ir zināms, ka bērnu un mežonju vienkāršai, nemākslotai (unsophisticated) gaumei miesas deformitāte ir liels ievērojams jautības avots», saka Selli.¹⁴⁾ Tā tad, sava rakstura labad, smieklī par miesas deformitāti, mazu vai lielu kroplību, pieder pie diezgan rupja, necivilizēta veida smieklīem. Risinādam tālāk savu domu, Selli piezīmē: «Mums nav jāaizmirst, ka viņas (t. i. miesas deformitātes P. B.) ierosina mūsu smieklu visrupjāko, brutālāko elementu». ¹⁵⁾

Šādus smieklus redzam Homēra Iliadā, kur Achajas kara vadoņi smejas par kādu nelaimīgu Tirsītu, kas kropls uz kājām, kuprains, ar savādu spīcu galvu, uz kuņas matu vietā tam kaut kas līdzīgs sariem vai villai. ¹⁶⁾

Attīstības gaitā smieklī humanizējas, tiek cilvēcīgāki. Kāds Amērikas zinātnieks Gregorijs savā grāmatā «The Nature of Laughter» ziedo veselu nodaļu jautājumam par smieklu humanizēšanos. Tur starp citu viņš atzīmē, ka Anglijā Bekona, Fullera un Hobsa laikā, t. i. 250 — 300 gadus atpakaļ, cilvēkos bijusi daudz lielāka tendence smieties par miesas trūkumiem kā tagad; citiem vārdiem — smieklī bijuši daudz rupjāki kā tagad.¹⁷⁾ Šo patiesību novērojam arī praktiska dzīvē. Izglītots cilvēks bieži vien skumst un sajūt dziļu līdzjūtību tur, kur neizglītots smeļ.

Kas attiecas uz mūsu tautas anekdotēm, tad arī tās samērā reti jautriību meklē miesas kroplībās. No pāris desmit tūkstošu anekdotēm, tikai kādas piecas sešas runā par klibiem cilvēkiem. Piem., Nr. 379: Jaunais pāris iet baznīcā. Līgavainis ir paklībs uz labo, līgava uz kreiso kāju. Līgava kāju, stīvi vilkdama: «Vai kā negribas precēties, vai kā negribas precēties».

Līgavainis, ātri klibodams pretī: «Kas darīts, padarīts, kas darīts padarīts». Vēl sk. Nr. Nr. 380., 1137., 410., 411., 1547.

Te vēl jāuzsver, ka runāts tiek par paklībīem, t. i. par mazā mērā klibiem. Bet ja an. Nr. 1137 smeļ par skrīverī ar koka kāju, tad tamdēļ, ka šis pats skrīveris smējēju izaicina ar saviem zobgalīgiem uzbrukumiem.

3. Mazāki fiziski defekti (trūkumi). Vairāk komikas smieklus ierosina vieglāka rakstūra fiziski defekti, piem. tuvredzība, «biezas ausis», dažādi izrunas trūkumi u. t. t. Bet arī te tauta ne tik daudz smeļ tieši par pašu šo organisko, fizioloģisko trūkumu, cik par to savādo stāvokli (situāciju), kas iznāk jeb rodas šī trūkuma dēļ. Piem., tuvredzīgā meitā, kad tai sabraukuši precinieki, grib taisni palielīties it kā ar sevišķi labu redzēšanu un to demonstrē precinieku priekšā. It kā paceldama adatiņu no grīdas, tā saka uz māti: «Esi gan tu akla, tepat adatiņa, un tu nevari ieraudzīt!» Bet pati paņem koku un sadauza lielu ūdens krūzi uz galda, to noturēdama par kaķi. (303.). Vēl sk. Nr. Nr. 304., 305., 306.

4. Dzirdes defekti. Sevišķi tie rada daudz komisku situāciju un pārpratumu. Piemērs: «Pie kurlas vecenītes ienācis ceļinieks un teicis: «Dievs palīdz!» Vecenīte domājusi, ka ceļinieks grib zināt, ko tā dara un tāpēc atbildējusi: «Maisu lāpu». Ceļinieks: «Kur šis ceļš aiziet?» — «Visgarām pārplīsis!» (An. Nr. 1399.). Vēl sk. an. 1390., 1391., 1392., 1393., 1394., 1395., 1396., 1397., 1398., 1399., 1400., 1401., 1402., 1404., 1405., 1406., 1407., 1408., 1409.

5. **Izrunas defekti.** Tie ir dažādi: mēles piespiešana, šļupstēšana, stostīšanās u. t. t.

Sevišķi jocīgi iziet šļupstēm meitām tādos nopietnos brīžos, kad precinieki sabrauc. Māte demonstrē meitas par kaunīgām un nerunīgām. Meitas tik klausās precinieku runās un pasmaida, bet māte cītīgi gatavo ciemiņiem mielastu. Te, par nelaimi, palikušas vaļā durvis, un ienāk suns. Meita nu grib sacīt: «Tu, maita, se, laukā, se», bet iznāk: «Tu maita, te, laukā, tel!» Otra meita atkal šo norāj: «Pada, pada, vai tā māte tevī mātijā?» Bet trešā noteic: «Et tā dudā, et tāvu tutu!» Gala iznākums tas, ka brūtgāni aizlaižas, kamēr māte vēl mielastu taisa. (307.).

Par šļupstu komiku vēl sk. anekdotes Nr. 308., 309., 310., 311., 534., 535., 708., 1360., 1361., 1362., 1363., 1364., 1365. — 1368.

Nespēja dažus vārdus izrunāt rada pavisam savādus pārpratumus un ļoti komiskas situācijas. Tā, piem., an. 708. pastāsta par saimnieku, kas kalpam liek apseglot zirgu šēķi, bet nevarēdams «š» izrunāt, «šēķa» vietā pasaka «teķi». Kalps arī aiziet un apseglō īstu teķi (t. i. tekuli). (Sk. arī Zeberīņa zīmējumu I. sēj. 351. l. p.)

6. **Stostekļi.** Stostīšanās jau ērmīga ar savu neparasto runāšanas veidu, un, otrkārt, viņas dēļ cilvēks nonāk dažreiz vēl ērmīgākā situācijā. Piem., pašā pēdējā brīdī pirms vilciena atiešanas pieskrien pie kasieŗa lodzīna kāds pilsonis un stostīdamies prasa: «Lūdzu dodiet man biļeti. Kasieris gadās tāds pat. Kamēr tas stostīdamies izprasa, uz kuriem — vilciens aiziet. Nu biļetes prasītājs sit ar dūri un pukojas: «U—u—uz e—el—elli, plē—gg—plēgurs tāds!» (1369.)

Vēl sk. anekd. Nr. Nr. 1370., 1371., 1372., 1373., 995. To pašu var sacīt par runu caur degunu (1374.) un citiem runas defektiem.

7. **Slēdzieni.** Par fizisku kroplību un deformitāti mēs varam sacīt šādas patiesības: 1) No tautas anekdotēm, (bet sevišķi daiņām) mēs redzam, ka organisma deformitātes jeb trūkumi ierosina komiskus pārdzīvojumus. 2) Jo zemāku attīstīta kāda tauta, vai arī jo zemāku attīstības ziņā stāv kāds atsevišķs cilvēks, jo vairāk viņam tendence smiet par organisma deformitāti. 3) Ar attīstības pakāpi šī objektīvās komikas katēgorija sašaurinās: smieklī šīnī sfērā humānizējas (tiek cilvēcīgāki). No paša cilvēka gribas neatkarīgā kroplība vai deformitāte ir viņa lielāka vai mazāka nelaime, kas daudzus gadījumos modina līdzjūtību. Bet līdzjūtība un sim-

patijas šinī gadījumā atbrūņo smieklus. To pašu dara civilizēta pieklājība. Tagad intelligentā sabiedrība mēs nesmejam, ja kāds cilvēks stostās.

4. Runājot par fiziskiem trūkumiem un deformitāti, var vispār izrisināt šādu likumu: jo lielāka ir kroplība un miesas deformitāte, jo mazāka tai tendence ierosināt smieklus; jo mazāka šī kroplība un deformitāte, jo objektīvākas komikas tendence pieaug. Visvairāk smeļ par sīkiem organisma trūkumiem, kur nejūt nelaimes elpas. 5) Tā kā latvju daiņas daudz lielākā mērā izjokotas miesas deformitātes kā anekdotēs, tad mēs varam droši sacīt, ka attiecīgās daiņas ir radušās daudz agrāki kā attiecīgās anekdotes.

2. Psychiskā deformitāte.

Kā fiziskā, tāpat arī psychiskā ziņā var runāt par deformitāti, t. i. novirzīšanos no parastā normālā tipa. Psychiskā deformitāte ir gandrīz kā garīga kroplība. Tādu garīgu nenormālības un kroplības veidu ir ļoti daudz. Pakavēsimies pie svarīgākiem no tiem.

1. **Muļķība, dumjība, vientiesība.** Tās ir plaši pazīstamas un plaši izplatītas īpašības. Muļķības «valsts» ir plaša, un muļķības vara ir liela. Ar muļķību ved cilvēku sociālā dzīvē, ar muļķību cīnās māksla; muļķību pēta zinātne. «Muļķība aptver tādu plašu lauku (Gebiet), ka viņa sniegs vēl ļoti daudziem pētniekiem apstrādāšanai vērtīgu materiālu», saka neuropatologs Dr. L. Lēvensfelds savā grāmatā: «Par muļķību». («Über die Dummheit»).¹⁸⁾

Bet kas ir muļķība? Šī nenoteiktā jēdziena plašai un sīkai noskaidrošanai šai šaurā apcerējumā nav vietas. Te sacīsim tikai svarīgāko, minēsim galvenākās muļķības iezīmes. Par muļķību apzīmē: 1) cilvēka gara spējas, sevišķi prāta darbību, kas ir stipri zem caurmēra. Muļķis cilvēks ir truls, neapķērīgs, nesaprātīgs. 2) Vēl par muļķi sauc cilvēku ar pārāk mazu praktisku un teorētisku zināšanu krājumu, ar mazu darba prasānu.

Muļķībai, kā gara nabadzībai, visūdas pakāpes. Dažreiz muļķība tuvojas idiotismam. Tāda muļķība redzama daudzās anekdotēs. Tā, piem., tēvs, gribēdams dēlu apprecināt, mudina, lai tas iet baznīcā un «met uz meitām acis». Dumjais dēls šo metaforu saprot burtiski: nokauj aitas, izņem tām acis, aiziet uz baznīcu un met meitām ar aitu acīm (280.). Kāds otrs aizbrauc precībās un viesodamies vienreiz olas bāž mutē

visas uz reizi, otrreiz griež zirņus ar nazi un trešo reiz ēd biezputru ar sauju (538.). Vēl kāds cits dēls, vecākiem aizbraucot no mājas, kazu piesien klētī pie mucas spundes. Kad kaza aizlaižas ar visu mucas spundi un alus iztek, tad klētī izkaisa ar miltiem. Zosi, kas uzlikta perēt, dzīvu noplūc, izsviež ārā, bet viņas vielā pats nosēžas uz olām (298.).

Tas pats notiek ar dumjām sievām un meitām. Piem., kāda meita precību gados sūdzas, ka puīši uz to nemaz noskatoties. Kāds puisis tai ieteic labu līdzekli: lai paņem zirga sakas (paugas), uzmauc tās kaklā un aiziet uz baznīcu. Meita tā arī izdara. Nu tiešām visi skatās (289.).

Dumja sieva, dabūjusi zināt, ka gaļa jāliek pie kāpostiem, iznes un gaļas šķēles saliek uz dārzā augošām kāpostu galviņām. Bet kad suns tās «nopucē», tad ķeŗ suni pa lauku rokā u. t. t. (467.). Kādai citai sievai vīrs pasaka, lai tā taupa pārtiku gaļai dienai (t. i. vasaras darba laikam). Tā, vīram mājā neesot, atdod visu pārtiku kādam gaļam blēdigam nabagam (471.).

Vēl sk. an. Nr.Nr. 293., 336., 468., 474. — 482., 654. u. c. Dumja meita spītē saimniekam un neēd (750., 751.).

Dumjība parādās arī vienkāršāko dzīves lietu nezināšana. Piem., jauna sieva mazgā bērnu grāpī, zem kuŗa vēl kuŗas uguns (756.). Dumjšs saimnieks piesien svešam kaķim pie astes degošu slotu. Kaķis ieskrien rijā, un rijā nodeg (772.). Sieva vāra pirktu Ķīnas tēju kā kāpostus un dod to bērniem strēbt (755.). Barons nezina, cik cūkai šķiņķu, un kalpi to visādi muļķo (1770.) Barons nezina, kā grāvja garums jāmērī. Grāvračis iestāsta, ka jāizmērī viena mala un tad arī otra un liek kungam divkāŗši samaksāt (1773.). Citam kungam atkal kalpi iestāsta, ka maize smird, tāpēc ka zeme mēslotā (1538.); citam — ka zagļi no vēdera pa nakti bāŗību izzog. Kungs liek sulainim ar kančuku rokā vaktēt, un sulainis kungam krietni sadrāŗ pa vēderu (sk. 1630. anekdoti un viņeti II. sēj. 105. l. p.).

Atzīmēt visus dumjības veidus, kas sastopami lautas anekdotēs, kā objektīvā komika, šaura apcerējuma robeŗās nav iespējams, tāpēc ar sacīto aprobeŗosimies un plašo muļķības lauku atstāsim.

2. Pārmērīga ziņkārība. Normāla ziņkārība ir ļoti dabīga un vajadzīga psiķes īpaŗība. «Ziņkārība ir prāta instinktīva tieksme parādības izzināt, iespīesties viņu būtībā. Ziņkārība ir arī kāre pēc arvien jauniem un jauniem noskāŗtumiem un idejām. Viņa ir kā intelekta rokas. kuŗas tas

stiepj pretī ārpusaulei, atziņu, gūšanai».¹⁹⁾ Tāda ir normāla ziņkārība. Ikdienas dzīvē normālā ziņkārība ir tik parasta, ka viņu nemaz neievēro. Viņu redz tikai pētnieks, psihologs etc. Ikdienas dzīvē ziņkārību sāk novērot tikai tad, kad tā paliek pārmērīga un tāpēc uzkrītoša. Un tas, ko tauta apzīmē par ziņkārību, ir tāda pārmērīga, uzkrītoša, no parastās normas novirzīta, čermīga un tāpēc — komiska parādība. Te jāpievieno vēl viens ziņkārības aspekts — ziņkārība uz visādiem niekiem un dzīves sīkumiem. Šāda praktiska, ikdienas ziņkārība ir sevišķi spēcīga sievietēm. Ko gan sievietes nezina par citu dzīves sīkumiem! Praktiski šāda ziņkārība ved pie plāpības un aprunāšanas.

Zinot šo sievietes vājību, reizēm to var vērst pret viņu pašu dažādos untuma, spītības un tamlīdzīgos gadījumos. Piemērs: anekd. 568. «Kāds saimnieks sakļodojies ar savu sievu, kuŗa viņam neatbildējusi astoņas dienas ne uz vienu jautājumu. Kādu vakaru vīrs paņēmis sveces un tās aizdedzinājis zem galdiem, skapjiem un gultām visās istabās. Saimniece tapusi ziņkārīga un nespēdama vairs klusēt, jautājusi: «Vecīt, ko tu meklē?» Saimnieks atbildējis: «Meklēju tavu valodīgo muti!» Saimniece pasmējusies, sniegusi vīram roku, un miers bijis atkal mājās» (568.). Tā tad: ziņkārība ir tik stipra, ka salauz sievietes stūrgalvību, tiepumu un untumu, kas vilcīs veselās astoņas dienas. Lūk, šāda pārmērīga un pārnormāla ziņkārība ir komiska.

Vēl par sievietes pārmērīgo un komisko ziņkārību runā 570., 571. u. c. anekdotes.

3. Aizmāršība. Aizmāršība pieder pie atmiņas sfēras. «Atmiņa ir psihisks process, kuŗā pagātnes pieredzējumi tiek uzglabāti, atjaunoti, uzzīmēti un lokalizēti laikā un telpā.»²⁰⁾ Atmiņai divi galvenie uzdevumi: a) zināmas idejas un domas uzglabāt un b) vajadzības gadījumā šīs vajadzīgās domas sniegt apziņai. Normālā atmiņa abus šos procesus izpilda kārtīgi un neuzkrītoši. Bet dažiem cilvēkiem ir tāda atmiņa, kas uzglabātās domas un idejas nesniedz tad, kad tās vajadzīgas. Tādā gadījumā cilvēks saka: «esmu aizmirsis, tepat mēles galā būtu, bet nevaru atcerēties.» Ja šāda aizmāršana paliek par parastu parādību, tad to sauc par aizmāršību un pašu cilvēku par —

aizmāršu. Spilgta aizmāršība ir nenormāla parādība, deformēta atmiņa, ērmīga atmiņa un tāpēc — komiska. Vēl komiskāka tiek lieta, kad divas aizmāršības sastopas, vai arī kad viens aizmārša otru māca. Piem., sieva liek vīram iesiet mezglu mutautiņā, lai tas neaizmirst iemest vēstuli, bet pati aizmirst vēstuli iedot (558.).

4. Izklaidība. «Izklaidība ir vāja, maz intensīva uzmanība. Izklaidīga cilvēka uzmanība priekšmetiem un parādībām it kā slid pa virspusi, nespēdama lāgā nekur nogrimt un koncentrēties.»²¹⁾ Ir divi izklaidības veidi: a) ista izklaidība un b) šķietama izklaidība. Ista un «vispusīga» izklaidība ir zināmā mērā gara nabadzība. Ja cilvēks visur izklaidīgs, tas nozīmē, ka viņam trūkst garīga spēka jebkādā sfērā nogremdēties. Viņa gara spējas ir zem normālā, zem caurmēra. Kā tādas ir uzkrītošas, ērmīgas, komiskas.

Šķietama izklaidība ir vienā sfērā jau pārāk koncentrēta uzmanība, kas psichei maz apziņas «gaismas» atstāj citām lietām. Ja ģeniālais dabas pētnieks Ņūtons savā domu pasaulē nogrimis, iemet upē olas vietā savu pulksteni, tad tā ir šķietama izklaidība, izklaidība aiz pārmērīgas koncentrācijas citā vietā. Bet tā kā šāda uzmanība un arī šāda izklaidība ir tomēr neparasta, savāda un ērmīga, tad arī tā ir komiska. Pēdējais, t. i. šķietamais izklaidības veids sastopāms anekdotēs par profesoriem, jo profesoru starpā gadās arī cilvēki ar zinātnieka talantu.

Pirmais izklaidības veids ir ikdienas, praktiskās dzīves izklaidība. Piem., izklaidīga saimniece ved uz tirgu krējumu pārdot un neredz, ka mucīnai spunde izkritusi un krējums tek laukā (652.) Izklaidīgs puisis meklē ceturto zirgu (trīs pie pavada turēdams) un neievēro, ka viņš pats tam sēd mugurā (709., 710.).

3. Etiska rakstura deformitāte.

Etiskas ir tādas cilvēka darbības, kuŗas mēdz mērot ar laba un ļauna mērogu. Šim labam un ļaunam var būt ļoti relatīvs raksturs, bet zināmā laikā un sabiedrībā viņam tomēr ir sava sajēga. Neielaižoties sīkākā šī jautājuma iztīrāšanā, ņemsim tās parādību grupas, kas sastopamas tautas anekdotēs.

1. Slinkums. Slinkums ir pretstats darbīgumam, darba mīlestībai. Slinkis nemīl strādāt un arī nestrādā! ja vien tik var, pēc iespējas uzveldams savu darba tiesu citam un dzīvodams uz cita darba rēķina. Slinkums tāpēc nav laba rakstura īpašība.

Savi slinkuma vilcieni ir katrā cilvēkā. Bet ja šī diezgan vispārējā īpašība dažos cilvēkos parādās lielā mērā, tad viņa tiek uzkrītoša un zināmos apstākļos ērīga un komiska. Slinkuma elements tautas anekdotēs ir ļoti bagātīgi reprezentēts.

Piem., meita, precību gados, lielās, ka viņa ļoti čakla vērpēja un savērpj trīs linu kodelas rītā un 2 vakarā. Bet kad gudri-viltīgs precinieks paslēpj linu kodelā klēts atslēgu un atkal pēc nedēļas atbrauc, tad izrādās, ka meita vēl nav atslēgu dabūjusi (325.).

Slinka saimniekmeita skatās, ka citi strādā tīrumā, un tik priecājas, ka nāks precinieki (rāvēji) un viņu aizvedīs. Rāvējs nāk gan, bet paņem strādīgo meitu un sliņķi atstāj (345.).

Slinka sieva aiziet uz tīrumu, apskata darāmo darbu un liekas gulēt. Atnāk vīrs un — apkaņ gulošai sievai visapkārt zvārguļus. Sieva izceļas un sevi vairs nepazīst; viņa domā, ka nav vairs tā vīra sieva un iet mātei prasīt, kas viņa ir (442.).

Kādai citai sievai slinkojot, pārnāk vīrs no lauka, lietū izmircis un nostrādājies. Sieva apskata, ka vīrs slapjš un sūta to vēl pēc ūdens: viņa esot sausa, nevarot iet. Vīrs aiziet arī, atnes spaini ūdens un uzgāž sievai virsū. Paskaidrodams: «Nu, mīļā sieviņa, nu tu arī esi slapja, tagad tu vari līdz upei noiet pēc ūdens» (464.).

Vēl par slinkumu sk. anekd. Nr. Nr. 437., 438., 459., 440., 444., 446., 447., 448., 453., 454., 455., 456., 457., 463., 465., 466., 1586. Pēdējā anekdote stāsta par muižniecisku slinkumu: kungs tik slinks, ka nevižo kājām iet, bet liek sulainim, lai to nes.

2. Uzpūtība un iedomība. Šīs jūtas pieder pie pašvērtības jūtām. Pašvērtības jūtas rodas, izmanot un apzinot savu vērtību.²²⁾ Normālas pašvērtības, normālas pašlepnuma jūtas ir katrā normālā cilvēkā. Kad tās ir spēcīgākas, tās tiek par godkāribas un lepnuma jūtām, lepnuma apziņu. «Lepnums ir tādas pašvērtības jūtas, kas ceļas, sevi vērtējot augstāk par citiem sabiedrības locekļiem.»²³⁾

Normālas lepnuma jūtas arī ir diezgan parasta parādība. Katram normālam cilvēkam mēdz būt arī savs pašlepnums. Tikai lepnumam tā īpašība diezgan reti noturēties mērenības robežās. Parasti viņas šīs robežas pārkāpj. Lepnums tiek par iedomību, uzpūtību, t. i. tukšu nepamatotu, pārspīlētu lepnumu. Kā tāds tas ir antisociālas (pretsabiedriskas) dabas un aizskar citu cilvēku intereses un lepnumu. Sabiedrība tad šo pārspīlēšanu, šo pārāk «augsto kāpšanu» ņem nivelēt ar saviem asajiem ieročiem — smiekliem resp. izsmieklu. Uzpūtība divējādi ierosina smieklus: a) ar to, ka tā ir deformēta, izķēmota pašvērtības psiche un b) ar to, ka viņa aizvaino citu cilvēku pašvērtības jūtas un rada pretreakciju, pretuzbrukumu; rezultāts: uzpūtīgais augstu kāpējs ir nosēdināts zemāku.

Klasiskākie un arī komiskākie uzpūtības piemēri sastopāmi anekdotēs par muižniekiem. Šie tukšie, nevērtīgie, bet bagātie un ar lielām tiesībām apbalvotie cilvēciņi iedomājas, ka viņi ir it kā pārcilvēki («Cilvēks sākas tikai no barona» — tā mēdza izteikties muižnieki). No zemniekiem tie prasīja pārmērīgu goda parādīšanu. Tā piem., «kad Dižkārļis (Dundagas barons P. B.) braucis pa ceļu, tad viņa kalpiem, kas strādājuši pa labu gabalu nost no ceļa, bijis jārauj cepure nost, kamēr vien lielskungs bijis tuvumā.» Kad kāds no arājiem tomēr cepuri nenonē, tas pa gabalu blauj: «Tu, lempi, met cepuri nost!» (1450.). Kad muižnieks brauc, tad zemniekiem pat ar visiem vezumiem jātaisās no ceļa nost (1451.).

Barons Simoliņš atzīst sevi tikai «bišķiņ zemāku — kā pats Dieviņš» un liek zemniekam tā priekšā uz ceļiem stāvēt (1532.). Ārlavas baronese izlamā strādnieku par to, ka tas viņu brīdina neiet tur, kur patlaban taisās krist zāģētais koks: «'Iav tā sun' un man tā kung, un tav tā teic, lai man tā mūk!» Bet koks noiet «preilenei» gar pašu lepno degunu (1724.). Anekdote Nr. 1528. rāda komisku bildi par Mēra lielkungu Ceikeli un kādu vedēju. Vedējs kungu tikai slavē, un kungs tikai dod dzeļamnaudu! Paslavē atkal, — dod atkal! Paslavē vēl — dod vēl! — Pietiekoši bagātu komisku gleznu galeriju par muižnieku uzpūtību interesenti var atrast mūsu anekdošu (V. un VI.) grāmatās par muižniekiem. Par zemnieku uzpūtību sk. piem., Nr. 356., 254., 651. u. c.

3. **Rupjība.** Rupjība ir ciešā radniecībā ar uzpūtību un iedomību. Uzpūtīgs cilvēks drīzi paliek arī rupjš. Te klasiskākie piemēri tie paši «mūsu» bijušie baroni. Piem., kad barons ceļā satiek zemnieku un tam uzsauc: «Lop', grēz to cel'!» (1864.), tad tā ir klasiska rupjība un prastība. Bet tā kā zemnieka vērtība ar to nezūd, ka viņu par lopu nosauc, tad degradējas un tiek smieklīgs barons. Rupjība ir arī, kad muižnieks zemniekam pasaka: «Ēlok sev tā rudz' salm' ēkš vēder', ka tik tev tā vēder' ir piln'!» (1819.) Rupjība ir arī, kad barons liek žīdam galvu vircā un s—du mucā bāzt (1893., 1919., 1897.).

Šim komisma veidam piemīt vēl viens aspekts, ko par cinismu sauc. Tie bezkaunīgi-rupjie smiekli, ko muižnieki pret zemniekiem vērsa, bij cinisma smiekli, un muižnieki bij klasiski nekauņas un ciniķi. Bet tie smiekli, ar kuriem zemnieki reaģēja uz šo objektīvo cinismu, bij — komikas, ironijas, satīras smiekli.

4. **Dusmas, piktums, bardzība, cietsirdība, kauslība.** Dusmas pašas par sevi nav ne ērmīga, ne pret-etiska parādība. Taisni otrādi: dusmas ir ļoti dabīga parādība. Dusmu dabiskais uzdevums ir — sagatavot organismu cīņai, kad notiek uzbrukumi un netaisnības.²⁴) Bet ēmōcijām jau tā daba, ka viņas reti noturas mērenības robežās. Tā tas ir arī ar dusmām. Ērmīgas un komiskas dusmas tiek, kad viņas a) izpaužas nevietā, b) kad viņas izpaužas pārmērā, t. i. nesamērīgi ar cēloni, c) vai arī pavisam bez dibināta cēloņa. Tādos gadījumos viņas it viegli tiek arī neētiskas, jo vienam otram nodara pārestību. Dusmošana lielā mērā atkarājas gan no iedzimtas asas dabas, gan arī no sociālā stāvokļa, kas dusmas vai nu ierobežo, vai veicina. Te, piem., ļoti ērti bij dusmot bijušiem Latvijas muižniekiem, kad tic varēja šīs dusmas izgāzt uz nevarīgiem zemniekiem. Piem., muižnieks dusmo un lamā zemnieku par to, ka tas necērt mežu tad, kad to nevar cirst (jaunā mēnesī): «A tu dumj ķerl'! Tam mežam ar tam mēnesem navam nekādas darišanēm» (1793.). Te ir komiskas tiklab kunga dusmas nevietā, kā arī komiska viņa muļķība (no tautas tradīciju veidokļa) un viņa latviskā runāšana.

Kāds cits kungs aizliedz savā muižā zemniekiem smēķēt parastās kalķa pīpītes. Reiz ieraudzījis, ka kāds zemnieks, zilām biksēm, pīpo, tas uzsauc: «Ei tu, silpīks

firin! Atnāc rīt uz muiž'. es tev uzskaitīs pēcpadsmīt!»
(1821.)

Muižnieku piktums un untumi senāk atdūrās, tā sakot, pret zemnieka muguru. Muižniekam dažreiz arī pati pāršana bij joks (sk., piem., an. Nr. 1828.), bet zemniekam gan nē. Kad parādība palika padoudz parasta, tad arī zemnieks prata no pāršanas joku iztaisīt. Piem., zemnieks gatavodamies uz pāršanu, savelk labi daudz bikšu. Kad to per, tad gul un blauj, cik vien var, bet iekšēji smej un arī mājā iet smiedamies (1830.).

Anekdotē Nr. 507. vīrs gardi smeļ par savu pikto sievu, tās šņākšanu pielīdzinādams lokomotīves šņākšanai. Anekdote 525. runā par kauslīgu sievu, kuŗa bailīgo vīru iekokojusi pagultē; 529. anekdotē sieva pavēl vīram lai viņš pat pēc nāves mājā nerādās!

5. Kildīgums, kašķība, tiepums, untumi. Šis ir negatīvas rakstura īpašības un arī negatīvas no ētikas viedokļa. Kildīgums un kašķība ceļas, savienojoties kaitināšanas un kauslības dziņām ar sīku godkārību; bet tiepums — sīkai godkārībai savienojoties ar spītību un kaitināšanas dziņu.²⁵⁾ Tāpat untumu saknes ir sīkā pašmīlībā, nenosvērtā un nervozā raksturā.

Šo sīko kauslību varā arī pats cilvēks tiek sīks, cērmīgs un smieklīgs.

Alsviķiešu niknā saimniece par tīriem niekiem vai arī par it neko lamā gan savu vīru, gan bļodu krievu (523.).

Kādam citam vīram tāda pat nikna un kašķīga sieva: lamā un lamā savu vīru par utubungu. Vīrs ņem sievu pērt, bet sieva lamājas tām tīšām. Vīrs aizved sievu pie āliņģa un piedraud slīcināt: sieva tomēr lamājas. Iebāž sievu ūdenī līdz ceļiem — lamājas; iebāž līdz vidum — lamājas; iebāž līdz kaklam — vēl lamājas. Vīrs sadusmojas uz tāda elles izverduma un grūž to pavisam zem ūdens. Sieva vēl no ūdens izbāž rokas un ar īkšķiem rāda, kā utis kauj, t. i. zīme, ka arī tagad vēl viņa vīru sauc par utubungu (512., 513., 514., 515.) Klasisks tiepības piemērs. Tautā šī anekdote ļoti izplatīta ar neskaitāmiem variantiem, kas liecina, ka šāds strīdīgas, kašķīgas un sīkumaini-tiepīgas sievietes tips ir parasta parādība. Dzīvot ar tādu sievu kopā ir vēl trakāk kā sēdēt plīkam skudru pūznī.

Vēl piemērs: «Kādam vīram bijusi smuka un nikīga sieva. Ko viņš teicis, to šī nē. Viņi gājuši pa laipu. Vīrs

saka: Nelēc, sieviņ, upē!» «Lēkšu», saka sieva un ielēc, domādama, ka vīrs raus ārā. Bet vīrs pārmet krustu un aiziet» (520).

Kāds šīs anekdotes variants stāsta, ka vīrs, gribēdams sievu glābt, skrej to meklēt nevis lejup, bet augšup laipas. Kad tam aizrāda, lai tas taču skrej lejup, vīrs atbild: «O, tad tu manas sievas nepazīsti, viņa iet tikai pret strauni.

Ļoti untumaini bij bijušie Baltijas baroni. Milzīga vara un bagātība tiem tiešām ļāva katru kaprizu iedomu realizēt, un untumainā ālēšanās gāja vaļā. Piem., Talkas muižas trakais Kreihs negriež pat bēriniem ceļa: lai ar liķi varētu pabraukt garām, tad viņš liek sevi ar visām kamanām pacelt sāņu un pēc tam atkal uz ceļa (1573.). Blomu kungs Lēvenšteins jāj jāšus pāri tilta margām, kur aizliegts braukt; zāgē nost telefona stabus u. t. t. (1557.). Brenguļu lielskungs ar rungu rokā piedraud, lai cēlājs to ceļ pāri Gaujai, kad ledus iet. Zem draudiem cēlājs ceļ arī. Bet upes vidū ledus sadragā plostu. Gauja apriņ kunga karieti ar visiem četriem zirgiem, bet untumainais varmāka iesaucas: «Gauja, tu traka neesi! Vai tu neredzi, ka Brenguļu lielskungs brauc!» (1558.)

Un cik gan nav tādu untumainu avantūru un nedarbu vienam pašam baronam Hānam (sk. Hāna anekd. 1464.—1517.)!

Jā, muižnieki varēja atvēlēt sev šos untumus: zelts un vara tiem to atļāva. Bet tāpēc tie nebij mazāk smieklīgi un komiski.

6. Skopums. Taupība ir laba lieta, bet ja taupība pārsniedz normālās robežas, tā tiek par skopumu. Skopums jau ir etiski negatīva parādība. Un ja skopums ir nevietā un sīkumains, tad tas ir jo smieklīgāks. Piem., ja skops ir nabaga strādnieks vai zemnieks, tad tam ir kāda jēga, bet ja sīkumaini skops ir bagāts cilvēks, muižnieks, tad te jau sākas smieklu sfēra. Piem., skops un plēsīgs kungs lien kūlējus vaktēt (1619.). Vaiņodes kungs brauc uz Jelgavu Jāņus svētīt un līdzī ņem veselai nedēļai ceptus kartupeļus un skābo putru (1542.). Kāds cits kungs negrib pat kalējam maksāt par zirga kalšanu (1704.); un vēl kāds — lamā kalponi par «dullu bābu» tāpēc, ka tā divu kartupeļu vietā izcepusi — piecus» (1797.).

7. Krāpīgums un zaglīgums. Īsta un «nopietna» krāpšana un zagšana nav vairs ar etikas, bet ar jurisprudences

mērogu mērījamas. Tie ir jau krimināli noziegumi, kas modina nopietnu īgnumu un sašutumu. Bet ja zagšana un krāpšana paliek ļoti sīciņa rakstura un bez nopietni-ļautiem motīviem, tad tā ir jau smieklīga parādība. Piem., ja Tūjas muižā kļaušu laiku sieviņa, bada dzīta, paņem, uz māju iedama, no kunga milzu krājumiem pusstopiņu zirņu saviem bērniem, un ja tad barons sarīko veselu kratīšanas ekspedīciju, līdz beidzot kipīti tiešām arī pāris sauju zirņu atrod — tad tā tiešām ir spilgta komika (sk. an. Nr. 1574. un Zerberiņa viņeti II. sēj. 64. l. p.). Vēl komiskāka ir otra sīkzādziņa. «Puisis Andžus nozadzis kungam vistu un cepis to. Kungs tam uzgājis virsū un ieprasījis: «A, Andžu, ko tad tu tur cep?» Andžs: «Es kungs, cepu veču vornu.» Kungs: «Kā tad viņai tik gaņas kājas?» Andžs: «Tā jau pati vecene» (1755.).

8. Meli un divkosība. Meli ir nesmuka un neetiska parādība. Bet ir starpība starp meliem un meliem. Šo starpību rāda un nosaka melu motīvs. Šie motīvi var būt noziedzīgi, nemorāliski, bet viņi var arī būt nevainīgi, pat humāni un cēli. Neviens nenotiesās, piem. ārstu vai slimnieka tuvinieku, kas melo slimnieku saudzēdami no uztraukuma. Tāpat ir sīki, nevainīgi, jocīgi meli. Pēdējās grupas melos meklējami objektīvās komikas elementi. Piem.: «Viens zemnieks stāsta otram: «Ko domā! Es šonakt braucu pa ceļu un redzu: krīt viena zvaigzne taisni zemē. Krīt un uzkrīt uz manu ratu ilks galu. Un ilks tūlī nolūza . . .» (823.). Otrs zemnieks ieteic savam kaimiņam «izmēģinātu» līdzekli pret kāpostu kāpuriem: «Es uzvelku savu pliko kažoku un «cierēju» pa dārzu, tad kāpuņi domā, ka ziema klāt un mudīgi iekūņojas» (876.). Vēl sk. anekd. 824., 827., 828., 1025., 1040. Bez tam vēl raksturīgie mednieku meli. sk. anekd. 1080., 1081., 1083., 1084., 1086., 1087., 1089.—1094., 1095.

To, ko sacījām par meliem, var sacīt arī par divkosību ar tādu pat raksturu un tādiem pat motīviem. Piem. an. 556.

9. Bailīgums un mazdūšība. Bailes, kā tādas, ir spēcīga emocija, kas saistīta ar bailu instinktu. «Bailes ir tāda pasīvās paš aizsardzības emocija, kas ceļas tad, kad dzīvība būtnē jauš kaitīgu iespaidu vai briesmu tuvošanos.»²⁰) Tā tad bailes ir vajadzīgas un ļoti nopietnas jūtas. Bailēs neviens cilvēks nesmej. Nesmej arī citi par tādu, kas

pardzīvo nopietnas un pamatotas bailes. Smieklīgas bailes tiek tad, ja tās ir par daudz sīkas un nepamatotas; ja viņas atklāj tās īpašības, ko sauc par mazdūšību, glēvulību. Šīs īpašības kā nederīgas instinktīvi uztver suga un pusapzinīgi un pusneapzinīgi sabiedrība. Ar smieklu ieročiem suga un sabiedrība šo vājību apkaņo. Piem., ja vīrs, kā ģimenes galva, no sievas baidāmajiem ielien pagultē, tad tāds vīrs ir neparasts, sliktas sugas reprezentants, un sabiedrība par viņu smeļ (sk. an. 525. un I. Zebriņa zīmēj. I. sēj. 264. l. p.) Vēl smieklīgāki ir, ja šāda bezdūšība un glēvulība parādās «dižciltīgajos bruņiniekos», muižniekos. Piem. muižnieks lepnī staigā ar dāmu pa mežu. bet, redzot lāci, pats aizmūk un dāmu atstāj (1587).

Kādu citu muižnieku pēc strīdus otrs izsauc uz dueli. Izsauktais nu dreb vien sak', kad tik mani nenošauj! Viņa draugs, to redzēdams, zobgalīgi piezīmē: «Es tev pateikšu, kā tu vari palikt pie dzīvības: . . . šauj tik labāk par to otru baronu!» (1588.)

Bailība, mazdūšība un glēvulība ir ļoti plašs objektīvās komikas lauks.

10. Netīrība. Katrā sabiedrībā parasta ir zināma tīrība: miesas kopšanā, drēbēs, dzīvoklī u. t. t. Ja kāds cilvēks dzīvo vai grib dzīvot zem šīm tīrības normām, vai dažreiz pārmērīgi augstu vīrs tām, viņš tiek smieklīgs.

Piem., divi žīdi iet peldēt. Bet vienam no viņiem tā savādi izliekas, ka viņa biedris ar visām zeķēm taisās iet ūdenī. Viņš to arī draugam aizrāda. Bet izrādās, ka draugam nav vis zeķes kājā, bet vienkārši — melnas, netīras kājas.

Čigāniete brīnās, kā latviešu meitas var izturēt katru rītu matas sukāt. Viņa sukājot reizi pa mēnesi, un tad jau asaras birstot.

11. Ešanas komika. Arī ēšana, šī dabiskākā no visām dabiskām lietām, var tikt smieklīga. Bet kad un kādos gadījumos? Ja ēšana ir pāri par parasto normu, vai uz vienu, vai uz otru pusi. 1) Smieklīga ir daudzēšana («Ēd kā lops.»), 2) smieklīga arī pārmērīga gardēdība, 3) kārumniecība, 4) badīgms, 5) ēšanas kārtība.

Daudzēšanas un ēdības komika redzama šādās anekdotēs: 277., 633.

Par badīgu sauc cilvēku, kas otram negrib dot ēst un arī nenovēl, lai viņš būtu paēdis. Šis badīgums redzams 634.—646., 659.—663., 666.—669.

Ešanas kārtība, izturēšanās pie galda, pie bļodas. Arī te raksturīgas anekdotes par saimnieku un kalpu pie vienas bļodas. Kā saimnieks griež bļodu ar gaļu un sviestu uz savu pusi, kalps uz savu. Sk. piem. anekd. Nr. Nr. 610., 611., 612., 613., 614., 615.—628., 782.

Kārumniecība ir tieksme pēc ikdienībā neparastiem ēdieniem, sevišķi saldumiem. Tā, piem., kādai saimniecei ir liels kārums taisni uz medu, bet vīrs nedod. Lai dabūtu, tā paliek slima. Nu — slimis cilvēks taču jāžēlo, jādod kāds gardāks kumosīņš, un — saimniece dabū kāroto medu (650.).

Kārumniecībai šādi iemesli: a) dažas iedzimtas garšas īpatnības un organisma prasība pēc dažām barības vielām, b) izlutināta audzināšana, c) sociālais stāvoklis. Smejoties par gardēdību, cilvēks vienmēr ņem vērā īpatnējos apstākļus. Piem., ja saimnieces kāre pēc medus var izlikties pie reizes savāda, neparasta un komiska, tad muižnieces kāre pēc šī paša medus ir ļoti parasta lieta. Bet arī muižnieku un citu bagātnieku aprindās kārumniecība tiek smieklīga, ja viņa arī šinīs īpatnējos apstākļos «šauj pāri par strīpu» vai arī, kad šinī tieksmē pēc gardumiem iznāk neparasti un teiksmei pretēji gadījumi. Piem., kungs nošauj zaķi un dod to sev pagatavot. Bet tā kā kaķis zaķi apēdis, tad sulainis nokauj to pašu kaķi un sataisa kungam par «zaķi» (1685.). Cits pavārs izvāra kungam suni (1676.). Citi kungi atkal tikmēr bāžas saviem pavāriem vīrsū ar prasībām pēc arvien jaunām maltītēm, kamēr pavāri ņem un iztaisa gardas un pavisam jaunas «maltītes»: vienā gadījumā no vecām ziemišķa biksēm (1499.), bet otrā vienkārši no svaiga teļa s—da (1687.) . . . Bet muižnieki ēd un slavē kā kaut ko nebijušu un sevišķu.

12. Dzeršana. Dzeršana jeb reibinošu dzērienu lietošana ir gan nenormāla, bet pārāk parasta parādība. Parasta ir arī dzeršanas komika. Bet kāpēc piedzēris cilvēks tiek komisks? Komisks viņš tiek ar to, ka viņš uzreiz tiek daudzos veidos nenormāls: a) nenormāls pēc sava ārējā izskata, b) nenormāls savā garā, savā runā un spriedumos, c) nenormāla tiek viņa uzvešanās un attiecības pret citiem, d) nenormāls dažādās neparastās situācijās. Piem.,

piedzēries cilvēks iet tā, kā tas nedzēris neiet: ļodzīdamies, streipuļodams, gar sienām grābstīdamies un reizēm pa suņa modei — četrpāpus. Nenormāls savā garā — runādams visādas dumjības, bezkaunības un prastības, kā skaidrā prātā viņš nerunātu, bet dažreiz muldēdams kā pavisam dulls. Nenormāls ar savu uzvešanos, jo paliek uz bāzīgs, nekaunīgs, kašķīgs, kauslīgs vai arī dažreiz nenormāli milīgs; izdara lietas, ko normālā prātā nedarītu. Gluži tāpat piedzēris cilvēks ar savu nenormālo izturēšanos un darbību rada visādas nenormālas un neparastas situācijas: ķeras bez jēgas citam ap kaklu un bučo, bez jēgas lamājas vai blauj, vērtās pa grīdu vai dubļiem, daudz mēbeles vai motocikletus, šauj ar revolveri griestos, brauc un blauj pa teļa modei u. t. t. Kā redzams, dzeršana ir bagāta visādām nenormālībām, neparastām darbībām un situācijām — tā tad bagāta ar komikas elementiem.

Anekdotēs ar dzeršanas komiku sastopamas diezgan bagāti no dažādākām aprindām un sociālām grupām. Piemēra dēļ minēsim te: Nr. Nr. 785., 786., 787., 788., 789., 790., 792., 1591., 1928. — 2001.

13. Pļāpība. Pļāpība ir runāšana pāri par mēru un nevietā. Pļāpībā arī daudz komikas. Pļāpīgs cilvēks atgādina «runājamo mašīnu». Bez tam pļāpīgs cilvēks bieži vien sarunā daudz nevajadzīgu lietu, daudz muļķību, neietur vajadzīgo taktu etc. un līdz ar to rada smieklīgas situācijas. (Skat. anekd. Nr. 505., 506. u. c.).

Literatūra.

- 1) M. Gabriel Tarde. «Les lois de l'imitation». Citēju pēc krievu tulk. „Законы подражания“ изд. Павленкова 7 l.p.
- 2) Акад. В Бехтерев. „Общие основы рефлексологии человека. Госуд. издат. 1923 г. 199 l.p.
- 3) P. Birkerts. Psiholoģija. Otrs izdevums. 1924. g. 233. l.p.
- 4) P. Birkerts. Psiholoģija. Otrs izdevums. 1924. g. 234. l.p.
- 5) В. Бехтерев. Cit. grām. 199. l.p.
- 6) Тард. Cit. grām. 89. l.p.
- 7) В. Бехтерев. Cit. grām. 200. l.p.
- 8) Franklin Henry Giddings. The Principles of Sociology. New-York. 1913. 103. l.p.
- 9) В. Бергсон. Смѣх. Перев. А. Е. Яновскаго. 123. l.p.
- 10) Turpat. 124. l.p.
- 11) Turpat. 22. l.p.

- 12) Emory S. Bogardus. Fundamentals of Social Psychology. New-York. 1924. 77. lp.
- 13) Em. S. Bogardus. Cit. grām. 75. lp.
- 14) James Sully. An Essay on Laughter. New-York, London. 1902. 89. lp.
- 15) J. Sully. Cit. grām. 89. lp.
- 16) Илиада Гомера. Перев. Н. И. Гнедича. 55.—54. lp. (Otrs dziedājums, 210.—275. r.)
- 17) J. C. Gregory. The Nature of Laughter. New-York. 1924. Chapter II. 9.—19. lp.
- 18) Dr. L. Loewenfeld. Ueber die Dummheit. Zweite Auflage. 1921. IV. lp.
- 19) P. Birkerts. Psiholoģija. Otrs izdevums. 1924. 191. lp.
- 20) Turpat. 78. lp.
- 21) Turpat. 59. lp.
- 22) Turpat. 170. lp.
- 23) Turpat. 172. lp.
- 24) Turpat. 160. lp.
- 25) Turpat. 238. lp.
- 26) Turpat. 165. lp.

2391.

Kāds mācītājs bijis liels kāršu spēlmanis. Kārtis tam pastāvīgi glabājušās kabatā. Kādu svētdienu tas sprediķojis par kāršu spēli un tās sekām: «Kas kārtis spēlēs, tas ellē vārīsies!» To sacīdams viņš izvīlcis kabatas lakatiņu, lai izslaucītu acis. Izbirošas arī kārtis. Mācītājs, manīdams, ka labi nebūs, teicis: «Miļā draudze, neskataties uz maniem darbiem. bet klausaties uz maniem vārdiem».

Arvīds Blachins, Rīgā.

Teic. M. Blachins, Vecauce.

2392.

Reiz dzīvojis viens mācītājs, kas mīlējis ļoti kārtis spēlēt. Vienu svētdienu mācītājs un vēl citi kungi salasās mācītāja muižā un rauj uz kārtīm. Taisni to svētdienu baznīcā mācītājam jātur dievkalpojums. Mācītājs neliekas ne zinīs. Atnāk šķesteris un saka, lai mācītāja kungs nākot uz baznīcu. Mācītājs atsaka, ka drīz iešot, un šķesters arī aiziet. Mācītājs neiet vis. Nu šķesters nāk otru reizi, lai mācītāja kungs nākot. Mācītājs solās tūlīt iet, šķesters aiziet. Pēc laiciņa šķesters nāk atkal, lai nu gan mācītāja kungs nākot, jau draudze nodziedājusi. Bet nu mācītājam tik labas kārtis, ka ne par ko negribas atstāt spēli. Ko nu daris? Beidzot nospriež ņemt katrs savas kārtis līdzī, vēlāki varēs nobeigt. Mācītājs savas kārtis iebāž paltraka piedurknē un iet uz baznīcu. Baznīca netālu. Kad sprediķi pašlaik beidz, nejauši viena kārte mācītājam no piedurknes izkrīt un nolido taisni priekšā pirmajam solam. Mācītājs pamāj puikam un saka: «Pacel, puisi, to!» Puika arī paceļ. «Kas tas ir?» mācītājs prasa. «Piķa dūzis», puika atbild. — «Var redzēt, kur slikti vecāki savus bērnus audzina. Es mēģinājuma dēļ paņēmu viņu līdzī, gribēju pārliecināties par bērnu nevainību. Tādēļ, vecāki, audziniet tā savus bērnus, lai tie nepazītu kārtis».

Miķelsonu Pēteris, no Kokneses pag.

2393.

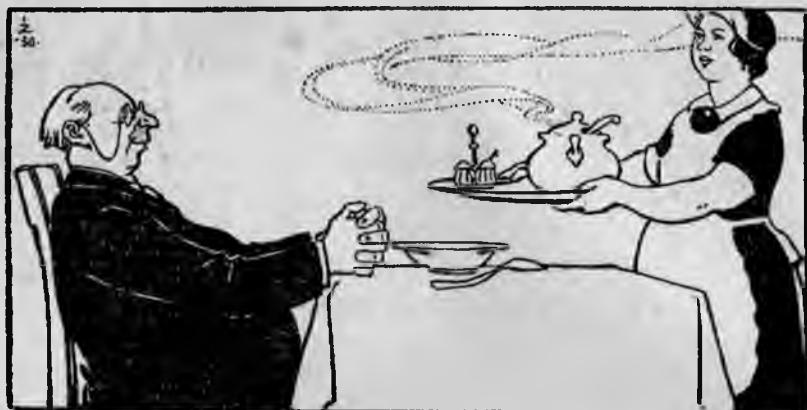
Viens mācītājs tā izdarījis. Viņš bijis nupat kā kārtis spēlējis ģērbkambarītī, un tad viņš tūlīt saukts baznīcā. Nezinājis, kur lai citur kārtis liek un iebāzis tās kabatā. Baz-

meā viņš gribējis izņemt kabatas lakatiņu, un kārtis viņam izkritušas. Nu viņš nezinājis, ko lai dara. Visa draudze nu redz, ka viņš ir kāršu spēlmanis. Bet pēc brīža viņš attapies. Viņš pasaucis vienu mazu puiku un teicis: «Klausies, tu, mazais, pacel man pīķa kalpu». Jā, mazais pacēlis taisni to kārti, ko mācītājs viņam licis. Tad mācītājs griezies pret draudzi un teicis: «Nu redziet, mani mīļie, tik mazs un jau tā samaitāts. Viņš jau kārtis pazīst!»

Uzrakst. A. Korsaks, Rīgā.

Teic. Jānis Eglite, Jāņu muižā, Cēsu apr.

LFK 647, 1249.

(Sk. 2407. anekd.)

5. MĀCĪTĀJU MANTAS KĀRĪBA.

a. KAS DOTS, DOTS.

2394.

Kāds puisis aiziet uz mācītāja muižu pierakstīties pie dievgalda un iedod mācītājam 5 rubļi. Mācītājs pasaka paldies un sāk pierakstīt citus dievgaldniekus. (Tur bijusi paraša, ka mācītājs laukā neizdod, bet patur visu iedoto naudu. Puisis to nav zinājis.). Puisis gaida — gaida. Beidzot mācītājs prasīs, ko šim vēl vajagot. Puisis prasa, lai pārējo naudu atdod atpakaļ, bet mācītājs uzsit viņam uz pleca un saka: «Dēls, te nav krogs: kas dots — dots!» Kad tā — tā. Puisis pāriet mājās.

Svētdien pie dievgalda mācītājs pieliek puisim biķeri pie lūpām, bet puisis saķer biķeri abām rokām, iztukšo sausu un nošaka: «Mācītāja kungs, te jau nav krogs: kas dots — dots!»

Uzrakst. V. Brāze.

Teic. T. Brāze, 45 g. v. Dzirdēta Emburgas pag.

2395.

Reiz viens skursteņskrāpis aizgājis pie mācītāja pierakstīt bērnu krustīšanai. Par to bijis jāmaksā rublis. Skursteņskrāpis iedevs piecus rubļus un gaidījis naudu atpakaļ, bet mācītājs atbildējis, ka viņa ļaudis naudu atpakaļ nedodot.

Nabaga skursteņskrāpim nu nav palicis naudas, ar ko dzert kristības. Pēc kāda ilgāka laika skursteņskrāpim bijis jā-tira skursteņi pie tā paša mācītāja, un nu pie maksas iz-nācis tā, ka mācītājam nebijis sīkas naudas, un viņš ie-devis trīs rubļus. Gaidījis naudu atpakaļ, bet skursteņ-skraķis atbildējis: «Mēs, melnie laudis, naudu nemēdzam dot atpakaļ.»

A. Mengele, no Rīgas.

Var. LTA 2027.

b. DOTS DOTAM ATDODAS.

2396.

Mācītājs stāstījis no kanceles, ka priecīgu devēju Dievs mīlot un ko Dievs dodot, cilvēki nevarot atņemt. Stāstī-jis tadēļ, ka laudis nenesuši pietiekoši daudz dāvanas, un tadēļ bijis grēcīgās sirdis jāatkausē ar dievvārdiem.

Kāds dievbijīgs večuks arī tūlīt otrā dienā aizvedis uz mācītājmuižu savu vienīgo gotiņu, kā dāvanu mācītājam.

Vasara bijusi karsta, un, pēc ne cik ilga laika viss mā-cītāja ganāmpulks sabizenējis večuka kūti. Šis priecājies, ka Dievs atsūtījis viņam tik daudz lopiņu. Bet drīz atnācis mācītājs ar saviem pušiem, lai lopus dzītu atpakaļ. Bet večuks liedzies izdot un teicis: «Vai tad mācītāj' lielskungs neatcerās, ko svētdien no kanceles teica: ko Dievs devis, cilvēks nevar atņemt.» Un mācītājs neko nevarējis darīt, jo tā jau bij teicis svētdienas sprediķī, un arī tiesā ticis nospriests par labu večukam.

Uzrakst. A. Vējiņa, no Viesienas pag.

Teic. Lābāns, no Ergļu pag.

2397. (var.) Dots devējam atdodas.

Vienreiz viens mācītājs saucis baznīcā, lai viņam do-dot, cik tikai katrs spējot: Dievs dubulti atdošot.

Labi. Un tā vienam saim(n)iekam vairāk nebijis kā ti-kai viena vienīga gosniņa, un to pašu tūlīt ņēmis un at-devis mācītājam. Tā palicis. Te uz vienreiz — vasaru — mācītāja govīs, bizenēdamas, visas saskrēj(u)šas šī paša saim(n)ieka sētā.

Mācītājs nākot govīm pakaļ — šis neatdodot vis: viņš neiešot savas Dieva dotās govīs mācītājam atdot, un lai atminoties, ko pats vēl teicis, ka dots devējam atdošoties.

Neko darīt — mācītājs sūdzējis kungam, bet kungs nospriedis, ka govīs taču saim(n)iekam piederot.

Fricis Meijers, Jaun-Aucē.

LP. „Latv. taut. pasakas“, VI. daļa, 359. lpp.

2398. (var.)

Reiz kāds mācītājs teicis draudzei, kad tā bijusi dievnamā uz dievkalpošanu sanākusi: «Mīļā draudze, ja kāds man no laba prāta klāvinās govī, tad Dievs tam septiņkārt to atlīdzinās.»

Kāds vīrs, no baznīcas pārnācis, saka sievai: «Sievīn, aizvedīsim cienīgam mācītājam arī savu gosniņu, jo mums taču labāki, ka viņas vietā Dievs mums dos septiņas!» Tā arī notika. Vīrs savu vienīgo govī aizveda mācītājam. Pavasarī vīrs taisīja lielus laidaļus, lai tur būtu vietas septiņām govīm. Mācītāja govīs tika pirmo reiz arī laistas. Nabaga vīra govīs, tikusi svabadībā, devās tūdaļ pie vecā saimnieka, kuŗa mājas atradās netālu no muižas. Pūrējās sešas mācītāja govīs devās pirmajai pakal, un visas nabaga vīrs laipni uzņēma. Mācītājs govīs gribēja dabūt atpakaļ, bet tas viņam neizdevās. Mācītājs mēģināja tiesas ceļā dabūt govīs atpakaļ, bet nabaga vīram bij daudz liecinieku, kuŗi varēja apliecināt, ka mācītājs teicis, ka katru draudzes dāvanu Dievs septiņkārt atlīdzinās.

A. Ašaks, no Slokas.

Varianti: no Asares pagasta (mācītājs pazaudē vienu govī), no Rīgas (mācītājs pazaudē 99 govīs). PBK.

c. MACĪTĀJS UN PIEKLĀJĪBA.

2399.

Bijis kāds kurpnieks, kam cienīgstēvs vienmēr licis taisīt apavus. Jaunākais no mācekļiem tad katrreiz apavus aiznesis. Māceklis bijis noskaities par to, ka cienīgstēvs nekad nedevis dzeļamnaudu. Kādreiz citi vecākie mācekļi to pamācījuši, kā lai dara nākamo reiz: lai nekļauvē, tūlīt lai iet iekšā un saka: «Te būs jūsu zābaki.» Jaunais māceklis arī pieņēmis vecāko padomu. Gājis iekšā, nepieklauvējis, nedevis labdienu, piegājis pie cienīgstēva, nolīcis zābakus zemē un sacījis: «Te būs jūsu zābaki!»

Cienīgstēvs šādu nepieklājību nevarējis izturēt un no-
baris to, sacīdams: «No kuŗa laika jūs tik nepieklājīgi esat?»

Māceklis: «Kā lai es to zinu!»

Cienīgstēvs, gribēdams mācekli pamācīt, paņēmis zāba-
kus un teicis, ka tagad viņš būšot viņa vietā. Izgājais aiz
durvīm un pieklauvējis.

Māceklis: «Lūdzu!»

Cienīgstēvs: «Lūdzu, te būs jūsu zābaki».

Māceklis tūlīt izvelk naudu no kabatas un sniedz to
cienīgtēvam, sacīdams: «Lūdzu, te būs dzeramnauda!»

Cienīgstēvs nosarcis. No tā laika tas katrreiz devis
dzeramnaudu.

Auniņu Elza, no Rīgas.

2400. Kā kučieris izmācījis mācītāju — skopuli.

Kāds muižkungs bijis liels mednieks un mācītājs liels
ēdējs. Kad kādu putnu vai zaķi muižkungs bija nomedījis,
tad vakarā kučierim tas bijis jānes uz divas verstis attālo
mācītāja muižu. Bet mācītājs dzeramnaudas nekad nav de-
vis. Kučierim tas licies par grūtu, un otru gadu tas no muiž-
kunga aizgājis. Muižkungs saderējis jaunu kučieri, Janku.
Jaunais kučieris atnācis Jurgā dienā un prasījis vecajam
kučierim, kā še ejot. Vecais kučieris sacījis: «Citādi viss
labi, bet jānes medijumi uz mācītāja muižu, un mācītājs
nedod nekad dzeramnaudas». Janka sacījis: «Gan es sik-
stuli izmācīšu». Sestdienas vakarā jaunajam kučierim bijis
jānes uz mācītāja muižu divi rubeņi. Kučieris kā pie dur-
vīm klāt, tā ickšā: ne labvakaru devis, ne pieklauvējis.
Mācītājs, pie galda sēdēdams, kalis svētdienas sprediķi. Ku-
čieris paņēmis rubeņus aiz kājām un tā cirtis uz galda, ka
visi papīri aizskrējuši, sacīdams: «Še tev pāris rubeņu!»
Mācītājs sabijies prasījis: «Kas tad tu tāds esi?» Kučieris
atbildējis: «Jaunais kučieris Janka no muižas». Mācītājs
vaicājis: «Vai tad labāki nemaz nemāki uzvesties?» Kučie-
ris atbildējis: «Ja jau mācētu, tad jau uzvestos arī labāki».
Tad turpinājis: «Māte jau man cauru dienu zvanīja ausis,
ka mulķis esot piedzimis». Mācītājs uzcēlies no krēsla un
pavēlējis kučierim sēsties viņa vietā. Pats paņēmis rubeņus
un izgājis ārā. Pa durvīm nākdams, tas sacījis: «Labvakar,
cienīgs mācītāja kungs! Še jums no lielskunga pāris ru-
beņu». Tad piecēlies Janka un teicis: «Ak, cik skaisti,
mīļais kučer, saki lilekungam no manis lielo paldies. Un tev

arī nav vis viegli tās pāris verstis skriet pašam», un spiedis tam sauļā naudu, sacīdams: «Še tev rublis dzeļamnaudas!»

Uzrakst. A. Jūgs.

Teic. P. Jūgs, 64 g. v., Valkā.

Var. LTA 1068.

d. DIVEJĀDA TAISNIBA.

2401.

Reiz kāds mācītājs nodevis kādam zemniekam ganīt savu vērsi. Zemnieks gan negribējis pieņemt, bet kad cienīgs tēvs tā gribējis, tad jāņem vien bijis. Tā nu pagājusi vasara, un nav bijusi vairs tālu tā diena, kad cienīgtēvam vērsis bijis jāatdod atpakaļ. Te nejauši gadījies, ka saimnieka vērsis nobadījis mācītāja vērsi. Zemnieks bijis briesmās. Visādi domājis, kamēr sadomājis: aizgājis pie mācītāja un teicis: «Mīļais cienīgtēv, ko lai es daru, jūsu vērsis nobadīja manējo». Cienīgtēvs, to dzirdēdams, atbildējis: «Ko tur darīt, Dievs devis, Dievs ņēmis». Dzirdēdams šos vārdus no mācītāja, zemnieks palicis drošāks un teicis: «Bet vai jūs neļautosaties, cienīgtēv, ja teikšu, ka mans vērsis nobadīja jūsējo?» «Nu, tad tev tā skāde ir jāsamaksā», dusmīgi noteicis mācītājs.

M. Steinbore, no Slokas.

2402. (var.)

Kādā mācītāja muižā laida lopus ganos. Rentnieka bullis nobadīja mācītāja bulli. Rentnieks aizsteidzas pirmais pie mācītāja un saka: «Cienīgtēvs, cienīgtēvs, tavš bullis manu bulli nobadīja!»

Mācītājs atbild: «Nekas, vīrs, ņem savu lopiņu un brauc mājās!»

Rentnieks, it kā attapdamies, saka: «Nē, nē! Mans bullis tavu bulli nobadīja!»

Mācītājs izsaucies: «Tas, vīrs, cita lieta!»

Uzrakst. P. Leitans, Rīgā.

Teic. Ede Leitane, no Skujenes apk.

LFK 208. 637.

2403.

Saslimis pusgraudnieks. Sieva aiznes mācītājam pēdējo visticu un lūdz nākt iedot vēl slimniekam svēto vakarēdienu. Mācītājs atnāk. Iedod svētās vakariņas un promiedams pamāca pusgraudnieka sievu, lai izvārot vīram kādu visticu. Spēcinoša barība atstājot slimniekam labu iespaidu. «Ko ta vāris, ka pēdējo visticu jau aiznesu jums», sieva vaļsirdīgi teikusi.

«Tiešām, tiešām, paļaujaties tik uz to Kungu. Tas izārstēs i bez vistas», teicis mācītājs un devies prom.

Ratnieku Elza, no Vecates pag.

2404.

Aiznesis zemnieks mācītājam teļu. Ģērbkambari viņš to teļu iedevis, bet sirdi teļam tomēr izmanīgi, mācītājam neredzot, aizbāzis aiz svārkiem. Zemnieks iegājis baznīcā un sēdējis, bet teļa sirds viņam aiz svārkiem. Ienācis mācītājs un runājis: «Tās sirdis ir nešķistas un bailīgas un viņas slēpjās, bet tas Kungs viņas tomēr redz».

Zemniekam meties bail. «Vilks, kā tu man svārkiem cauri vari redzēt», domājis zemnieks un virzījis teļa sirdi no svārku priekšpuses uz muguru.

Bet mācītājs sacījis: «Un ļaundari, grēcinieki, cilvēki, neslēpjat. Es un tas Kungs redzam jums cauri».

«Ak tu pas'! zemnieks nobijies. Ir gan acs: netik svārkiem, bet pašam viņš cauri redz». Bet tad nabagam ticis pa visai slikti. «Nevārēja nu man to sirdi atstāt, turpat jau pašam tika viss teļš», nodomājis zemnieks.

«Un sirds ir velna rokās. Atzīstaties, vai nav tā. Jūs ejiet tos grēka ceļus».

Zemnieciņš ilgāk neizturējis. Izņēmis teļa sirdi no azotes un laidis uz kanceli. «Še un ēd manu pēdējo kumosu», viņš teicis.

Mācītājs no pārbiļa sagulējis divi nedēļas uz gultas un no tā laika vairs nerunājis no kanceles nekad par sirdīm.

Ratnieku Elza, no Vecates pag.

I. NAUDA NO IESVĒTĀMIEM UN MIRUSIEM.

2405.

Viens mācītājs bijis ļoti mantkārīgs. Bērni, kuņģi gājuši iesvētīšanā pie viņa, devuši katrs viņam pa rublim. Viens puisis, vārdā Atāls, iedevis pusrubli. Mācītājs noprašinājis ilgi, ilgi. Bet Atāls visu zinājis. Beidzot mācītājs uzķēris tādu gabalu, kuņģu viņš nepratis. Nu mācītājs teicis: «Tu neproti, tevi, bērns, nepieņem!» Tagad Atāls aizgājis pie savas krustmātes un dabūjis otru pusrubli. Nu iedevis mācītājam otru pusrubli. Tagad mācītājs prasījis: «Kā skan desmitais bauslis?» Vairāk nekā un pieņēmis Atālu.

Balva Cimmermane, Stalģenes pag.

LFK 70. 94.

2406.

Mirdams saimnieks atvēlējis visu mantu sievai, izņemot tikai 25 rubļus, ko mācītājam dot pie izvadīšanas. Nelaiķa vecākais dēlens aizbraucis pie mācītāja un lūdzis, lai nākot tēvu izvadīt. Bet mācītājs sacījis, ka nekādā ziņā nevarot iet. Būtu varējies, būtu gājis — neliegtos, bet nevarot, ne un ne.

Puika promiedams vēl iejautājies, vai tos 25 rubļus ar vajadzēšot dot skolotājam, vai pērminderam, ko tēvs izvadītājam vēlējis?

«25 rubļus! Ko tu teici, puisīt? Ko nu, tad jau nu es iešu pats. Katrā ziņā!»

Ratnieku Elza, no Vecates pag.

g. SKOPA MĀCĪTĀJA DOMAS UZ KANCELES.

2407.

Reiz dzīvoja viens ļoti skops mācītājs, kas saviem ļaudīm nedevis ēst. Kādā svētku dienā viņš, iedams uz baznīcu, atstājis sev pankokiem miltus un aizmirsis atstāt taukus. Saimniece taukus izmeklējusi un nav atradusi. Pankoki palikuši necepti. Saimniece ienesusi pusdienu un teikusi: «Cienīgs tēvs, pankoku nav, jo jūs man nebijiet atstājuši taukus!» Mācītājs smējies un teicis: «Es jau ar', kad uzkāp' uz kancel', iedomāj', ka es tev to tauk' nebij's atstāj's».

Amalija Podnicece, Bauskā.

Vāc. I. Kalniņš.

LFK 220. 736.

(Sk. 2411. anekd.)

6. MĀCĪTAJI — «MEITU ĢĒGERI».

2408.

Cienīgtēvam nozagta cūka. Reiz cienīgtēvs braucis pa ceļu un dzirdējis, ka kāds ganu zēns sauc: «Cienīgtēva trek-nā cūka mana tēva aizgaldā!» Mācītājs piegājis pie zēna un norunājis ar viņu tā, ka svētdien tas zēnu uzlaidīs kancelē, un tur viņš šos pašus vārdus pateiks visai draudzei, bet iepriekš piekodinājis nevienam nesacīt. Zēns tomēr visu izstāstījis mājiniekiem. Tie zēnam iemācījuši teikt tā: «Visā pagastā nav neviena meita, ko cienīgtēvs nepazīst». Kad svētdien mācītājs uzlaidis zēnu kancelē, tas teicis to, ko tam mājinieki iemācījuši. Tā mācītājs dabūjis tikai lielas nepatīkšanas ciest.

Alma Plūme. no Trikates pag.

2409.

Jauna smuka meita aizgājusi pie mācītāja grēkus sūdzēt. «Pats eņģelis Gabriēls piedos šonakt tavus grēkus», mācītājs svinīgā balsī paziņojis. Meita aizgājusi mājās un izstāstījusi gaidāmo notikumu savam līgavainim, kas nolēmis pagultē visu novērot. Arī ķesteris, izdzirdis par eņģeli Gabriēli, nevarējis mājās nociesties, aizskrējis uz grēcinieces

māju un nepamanīts palīdis aizkrāsnē. Tumsā visi redz: pa logu lien istabā eņģelis Gabriēls, baltās drēbēs un zelta krustu pār plecu. Viņš noliek krustu un — kāpj meitas gultā. Puisis aiz dūsmām palicis vai traks, līdis no pagultes lāukā un smērējis Gabriēlim — acs vai galva! Šis, nabadziņš, tikko ar mokām aizvilciet atpakaļ uz mācītāja muižu, bet zelta krustu meita paturējusi sev — no eņģeļa Gabriēļa par piemiņu. Svētdienā mācītājs saucis no kanceles: «Tā lev' būt' vien' lab' meit', ja viņ' nebūt' tik viltīg'! Vip' ir man zelt' krust' nozaguš un man' paš' piekāvus!..» Ķesteris, kas mājās aizmucis veselu ādu, baznīcas otrā galā atsaucies: «Ja es nebūt' pa log' izlec's, man ar' tāpat būt' gāj's!»

Uzrakst. Austra Skujiņa.

Teic. Romanovska. Rīgā.

2410.

Reiz divi mācītāji gājuši vienmēr pie meitām. Šie zinājuši, ka nu neviena mājā nav, aizgājuši un sākuši tur ēst un priecāties. Pēc kāda laika meitas pamanījušas, ka saimnieks nāk mājās un tūlīt paslēpušas šos kastēs. Katrs mācītājs ielīdis savā kastē. Saimnieks ienācis iekšā un licis tūlīt puisim sajūgt zirgu. Meitas prasa, ko gan šis ar zirgu darīšot? Saimnieks atsaka, ka būšot vellu vest uz ezeru slīcināt. Kur tad tas vellu esot? Gan jau redzēšot, saimnieks atsacījies. Kad puisis bijis zirgu sajūdzis, tad saimnieks licis paņemt labi resnas virves un likt kastes uz vāģiem, lai vestu vellu slīcināt. Meitas, to redzot, gan sapratušas, kas nu notiks, ka saimnieks ir pamanījis mācītājus, bet ne ko preti runāt arī nevarējušas. Lai nu šis ved arī. Saimnieks braucis, braucis uz lielu ezeru. Kad saimnieks bijis pie paša ezera, tad tam preti braucis kungs un prasījis, ko gan šis vedot? Tas atteicis, ka vedot vellu slīcināt. Nu, tad lai parādot viņam to vellu, kāds šis izskatoties! Saimnieks gan negribējies rādīt, bet pēdīgi parādījis arī, ja tik tam maksājot simts rubļus pa katru vellu. Vai tad šim divi vellu esot? prasījis kungs. Nu kā tad, atsacījies saimnieks. Kungs bijis ar mieru, lai tik taisot kastes vaļā. Saimnieks pagriezis kastes pret ezera malu un attaisījis dēļšus. Tūlīt no kastēm izskrējuši abi mācītāji un kā skrējuši, tā ieskrējuši taisni ezerā iekšā. Nu kungs redzējis abus mācītājus un sacījis, ka esot gan bijuši labi vellu, bet gluži melli gan nosmērējušies. Nu kungs izvilciet naudas maku un samaksājis saimniekam solītos divi

simti rubļus. Abi mācītāji noshkuši, bet saimnieks dzīvojis bagāti.

Uzrakst. Pēteris Bozis.

Teic. Kaķītis, Kosas pag. nespējnieku mājā.

LFK 279, 482b.

2411.

Kādam lauku mācītājam bijis kučērs, kas pa naktīm gājis meitās. Mācītājs to dabūjis zināt, gribējis redzēt, ko lauku puīši pie meitām aizgājuši dara, un tā kā viņš pats arī bijis puisis, tas solījies iet kučeram līdzī. Kučērs paziņojis meitām par to un piekodinājis paņemt klētī suņus un slotas kātu līdzī. Aizgājuši. Mācītājs runājis pirmais. Meitas arī piecēlušās un sagērbušās, bet kā vērušas durvis, tā suņi mācītājam virsū un sākuši to plēst, bet meitas ar slotas kātu ņēmušās slānīt — vai galva, vai aca. Sasists un saplēstam drēbēm uz māju ejot, mācītājs teicis, sirdīgas gan esot, bet godīgas. Nu vairs tas nekad meitas nav saucis par negodīgām.

Uzrakst. Karlis Bukums, Valmierā.

Teic. Karlina Vitmane, 62 g. v., Kieģeļu pag., Valmieras apr.

LFK 25, 1055v.

7. MĀCITĀJS PIE ZAGŠANAS.

a. MĀCITĀJS AR ĶESTERI ZOG AITAS.

2412.

Reiz mācītājs pierunājis ķesteri iet zagt jērus, lai dabūtu arī savu tiesu. Ķesteris bijis ar mieru un aizgājis, bet mācītājs palicis baznīcā ķesteri gaidīt. Pie jēru zagšanas ķesterim nelaimējies, jo viņu zemnieki noķēruši un krietni piekāvuši, tā ka ķesteris tīri liks aizgājis uz baznīcu! Mācītājs redzējis ķesteri nākam un prasījis: «Vai dabūji bī—bē?» Ķesteris atbildējis: «Nedabūju bī—bē! Pats dabūju bicat, bocat. Amen, allēluja!»

Uzrakst. Pētersonu Arvids.

Teic. krustmāte, Umurgas draudze.

2413. (var.)

Kāds mācītājs kopā ar ērgelnieku nodomājuši kādam bagātam saimniekam nozagt aitu. Naktī aizbraukuši un no-

zaguši aitu. Aizveduši mājā, nokāvuši, gaļu izdalījuši, bet ar ādu nekādi nevarējuši tikt galā. Katrs to gribējis paturēt sev. Tad ērgelnieks teicis, ka vajagot ņemt ādu zobos, raut katram uz savu pusi, un kuņš izraušot ādu otram no zobiem, tam viņa palikšot. Ērgelniekam bijuši stiprāki zobi, un viņš dabūjis ādu sev. Svētdienā atbrauc nozagtā jēra saimnieks un lūdz mācītājam, lai no kanceles paprasot, vai kāds no draudzes neesot redzējis tādu jēra? Mācītājs prasa, vai nesot kāds to redzējis? Ērgelnieks atbild: «Mēs ar mācītāju aitu nozagām, gaļu izdalijām, pēc tam sākām dalīt ādu. Mācītājs negribēja dot ādu man, es mācītājam. Tad es iekodos ar zobiem ādā, arī mācītājs iekodās, un vilkām tagad ādu katrs uz savu pusi. Es rāvu tik stipri, ka atsitos sienā». Beigās mācītājs prasa ērgelniekam, vai viņš neesot sapņojis. Tas atbild: «Jā».

II. Atkalēja. no Adlienas pag.

B. MĀCITĀJS AR ĶESTERI ZOG VĒRSI

2414.

Mācītājs ar ķesteri nozaguši saimniekam vērsi. Pie dalīšanas viņiem iznācis strīdus ap lielo pakaļas zarnu, kuņģu abi gribējuši. Galu galā mācītājs zarnu dabūjis. Ķesteris par to sadusmojies, aizgājis pie saimnieka un teicis, ka viņš zinot, kas vērsi nozadzis. Nu viņš sācis stāstīt saimniekam visu no gala, kā vērsi zaguši, kā nokāvuši, izdalījuši un kā iznācis strīdus ap lielo zarnu. Te ķesteris nobijies, ka nebūs labi, ja mācītājs dabūs zināt, ka viņš visu izstāstījis, un stāstu tāpēc turpinājis tā «... Un tad mēs ieņēmām viens vienu zarnas galu mutē, otrs otru un stīvējāmies. Te zarna trūka, un es — pamodos!» — «Kā, vai tad tas bija sapnis?» — Prasījis saimnieks. «Nuja sapnis», nevainīgi atteicis ķesteris. «vai tad tu domā, ka mēs ar mācītāju iesim tev zagt vērsi».

Uzrakst. Skujiņu Rūta, Rīgā.

Teic. E. Skujiņa, no Skultes pag.

Tāds pats var. no Piņķu pag. LFK 153. 610.

2415. (var.)

Kādreiz mācītājs sarunājies ar ķesteri iet vērsi zagt. Labi! Kā runāts, tā darīts. Aizgājuši un nozaguši. Nokāvuši vērsi un gaļu izdalījuši līdzīgi savā starpā. Bet nu pāri palikusi āda. Kam to lai dod? Norunājuši tā: paņemt ādu

zobos katrs aiz sava gala un vilkties, kuņš stiprāks, tam āda piederēs. Labi. Vilkušies. Bet tā ka ķesterim nav bijis zobu, tad tas, nabadziņš, paspēlējies. Šis par to nu saskaities. Aizgājis pie zemnieka, kuņam vērsi nozaguši, un izstāstījis visu: kā viņi vērsi zaguši, kā gaļu dalījuši u. t. t. Zemnieks iedevis ķesterim naudu un teicis, lai pie tiesas liecina viņam par labu, t. i. atzīstas. Ķesteris bijis mierā.

Atnākusi tiesas diena. Ķesteris izstāstījis visu patiesību. Bet mācītājs negribējis sevi draudzes priekšā apkaut un tādēļ iedevis ķesterim savukārt naudu, lai liecina viņam par labu. Šis bijis mierā.

Nākošu reizi tiesa atkal ķesteri izjautājusi. Viņš stāstījis: «Jā, mēs aizgājām un vērsi nozagām».

— «Kuņš», mācītājs to norājis.

«Gaļu izdalījām savā starpā».

— «Apžēlojies», mācītājs tam iegrūdis dunku sānos.

«Jā, bet nu nāca āda un tā kā to līdzīgi nevarēja izdalīt, tad paņēmām katrs vienu galu zobos un vilkāmies. Vilkāmies, vilkāmies, un es — a t m o d o s, tiesneša kungs», pabci-dzis ķesteris.

«Vai tad tas bij sapnis?» tiesnesis tam vaicājis.

«Jā», vienaldzīgi atbildējis ķesteris, naudu kabatā žva-dzinādams.

Zāliņu Irma, no Rīgas.

2416. (var.)

Mācītājs ar pērminderi rudens sestdienā uz pļaujas svētkiem uzkopuši baznīcu. Te atskrējis muižas vērsis, kas pļavmalē ganījies, un taisni baznīcā iekšā. Mācītājs abi ar pērminderi nosprieduši vērsi nokaut un savā starpā izdalīties. Domāts — darīts. Ielaiduši vērsi ģērbkambarī un nokavuši, izdalīdamies savā starpā. Muižkungs licis mācītājam izsaukt uz kanceļi, ka kuņgam pazudis vērsis un kas ko par to zinātu, lai ierodas mācītāja muižā. «Es zinul!» izsaucies pērminderis. Pēc beigta sprediķa pērminderis nogājis uz muižu, kur priekšā jau gaidījis muižkungs. «Nu saki, ko tu zini par vērsi», muižkungs teicis. Mācītājs pērminderim aiz muguras teicis: «Nesaki vis». «Neļauj teikt», pērminderis teicis. «Došu 5 rubļi, saki tik», uzstājis muižkungs. Mācītājs aiz muguras iečukstējis pērminderim: «Došu kvartu, nesaki!» — «Par tik maz es nesaku!» atsaka pērminderis. «Došu 50 rubļu, saki tik!» teic muižkungs. Mācītājs vairāk nespējis solīt un tādēļ pērminderis iesāka: «Dod arī tūlīp

50 rubļus, teikšu!» Muižkungs arī iedod. Pērminderis sāk stāstīt: «Pagājušo sestdien mēs abi ar mācītāju uzpošam baznīcu. Te atskrēja jūsu vērsis un ieskrēja baznīcā. Mēs abi ar mācītāju viņu nokavām. Gaļu izdalījām uz pusēm. Adu nevarējām nekā izdalīt. Te mācītājam ienāca prāta labs padoms. Viņš iekērās ādas gaļas pusē, — es vilnas pusē, un abi rāvām ilgi, ilgi. Beidzot āda paspruka mācītājam no rokām, es kritu un — atmodos!» Muižkungs mēlu vien splāvis.

Uzrakst. Jānis Lūsis, no Sātiņu pag.

Teic. Guro Buša, Sātiņu pag.

Līdzīgs variants no Vaiņodes. LFK 466, 105.

(Sk. 2553. anekd.)

XIII. Atsevišķi mācītāji.

A. KURZEMES MĀCĪTĀJI.

1. BEĶERIS.

2417.

Saldū pie vecā Beķera bērni gāja pie iesvētišanas. Un starp tiem bija pagadīties viens čigāns arī. Mācītājs prasa čigānam, vai viņš zina, kas ir Pāvuls? Čigāns nezina. Tā citi bērni sāk viņam teikt aiz muguras: apustulis, apustulis, saki tikai, ka apustulis! Čigāns klausās un klausās, bet nevar saprast, ko viņam īsti teic. Drusku nodzirdējis un tad sacījis: «A, a, a, aptieķeris!» Visiem nu ir tāda smiešanās, ka na. Mācītājs palicis dusmīgs un iesaucies: «Slims tu esi, ka runā no aptieķeri!»

Uzrakst. A. Korsaks, Ezeres pag., Dreimaņos.
Teic. Jānis Fogulis, 73 g. v., Ezeres pag.
LFK 647. 1710.

2. BLŪMS.

2418.

Mācītājs Blūms palicis visiem atņiņa kā īsts gans. Viņš ļoti rūpējies par savām aivīm. Tikai piedzērušus viņš nav varējis ieredzēt.

Reiz ceļā uz māju, kādā krogū iebraucot, viņš saticis piedzērušu vīriņu. Vīriņš iegūlies mācītāja kamanās un nekāpis vairs laukā. Kad mācītājs viņu dzinis laukā, tad vīriņš atbildējis: «Es esmu tā pazudusi avs, un jūs tas gans, kas tas avis nodod tur, kur avs pieder!» Mācītājam cits nekas neatlikās, ka vest vecīti uz mājām.

Uzrakst. Klauberģe, Talsu valsts vidusskolā.

Teic. K. Freimuts.

LFK 250. 4198.

2419. — 2423.

1. Mācītājs Blūms arī gādājis par skolām. Par skolo-tāju iecēlis ķesteri Andersonu. Andersons bijis ļoti traks uz kaušanos. No mācībām jau maz kas iznācis.

2. Reiz kāda meitene atteikusies ķesterā madāmai zeķes lāpīt. Par to ķesteris iesitis meitenei pa ausi. Meitene sākusi slīmot un nomirusi.

3. Stundas arī viņš pratis labi iekārtot, gan likdams bērniem skaldīt malku, gan tīrīt baznīcu. Bijis arī gadījums, kad sūtījis bērnam ganos un sievai palīgā.

4. Katram bērnam tas iemācījis no galvas vienu dziesmiņu, un kad atbraucis Blūms apskatīt skolas mācības, tad katrs noskaitījis savu iemācīto dziesmiņu, un visi kopīgi nolīdzējusi: «Dievs Kungs ir mūsu stipra pils».

5. Kas gribēja arī pa vasaru iet skolā, tam bija jāmaksā ķesterim trīs rubļi. Tad nu gan bērni dabūja vairāk strādāt lauku darbus nekā ko iemācīties.

Uzrakst. Klauberģe, Talsu valsts vidusskola.

LFK 250. 4198a.

2424.

Blūms bijis latvietis. lēnas dabas cilvēks. Dundadznieki viņu drīzi ņēmuši uz grauda. Pātaros sākuši celt jocīgus un apvainojošus jautājumus priekšā. Blūms no Dundagas aizgāja uz Krieviju pie vācu kolonistiem.

T. Dzintarkalus, Talsu valsts vidusskola.

LFK 845. 161.

3. CELMENIEKU MĀCĪTĀJS.

2425.

Celmenieku mācītājs savus strādniekus dīkti ilgi kalpinājis. Senāk jau tā bija, ka saimniekiem no liela gabala vajadzēja braukt uz mācītāja muižu kungam strādāt.

Tā uz Celmeniekiem arī braukuši. Bet mācītājs viņus sestdienās nokalpinājis tik ilgi, ka nevar vairs uz mājām pārbraukt. Un svētu rītu atkal vajag braukt baznīcā.

Tā vienreiz visi strādnieki sarunājušies, ko viņi darīs. Paliks pa nakti turpat mācītāja muižā un no rīta gaida, kad mācītājs brauks uz baznīcu, tad brauks visa rinda tam pakāļ. Jā, kā nu no rīta mācītājam sāk jūgt zirgus, tā visi strādnieki arī jūdz savus zirgus ratos un brauc viņam pakāļ. Ratos sakrauti arkli, ecēšas, viss, kas jau nu tikai vien pie zemes darba vajadzīgs, un tikai brauc mācītājam pakāļ. Mācītājs paskatās tikai arvienu atpakaļ, kas tad nu ir, un liek kučierim, lai brauc ātrāki. Tas jau viņam liels kauns, ka tā strādnieki brauc pakāļ. Bet strādnieki arī uzšauj saviem zirgiem, un tikai turas visi uz pēdām mācītājam pakāļ. Piebrauc pie baznīcas, tur visi ļaudis smejas.

No tās reizes mācītājs nokaunējies un nekad vairs nelicis strādniekiem sestdienās tik ilgi strādāt. Saule vēl bijusi lielu gabalu, kad viņš jau ataidis ļaudis no darba.

Uzrakst. A. Korsaks, Ezeres pag., Dreimaņos.

Teic. Pēteris Kiciņš, 74 g. v., Ezeres pag.

LFK 647. 2010.

4. CODES MĀCĪTĀJS.

2426. Par Codes mācītāju.

Mācītājs nevarējis īsti skaidri izrunāt Baznīcēni bijuši atnesuši putrainu desas. Tās cienīgtēvam nebijušas pa prātam. Viņš ziņojis draudzei: «Nākoč tvētdien atnietiet mane atkal deņas, bet ne tik valen letnat!» —

Uzrakst. M. Rūsa, Islices pam. skola.

Teic. Plaudiene, 70 g. v., Islices pag. nespējn. māja.

Noklausīta Rundāles pag. Bauēkas apr.

LFK 177. 164.

5. GLEZERS.

2427.

Dundagā dzīvojis ļoti naudas kārigs mācītājs Glēzers. Kad bērni gājuši pie iesvētības, tad katram bijis jādod rublis un bez tam vēl labi jāzin baušļi. Reiz iesvētāmos bērnus pieņemot, visi devuši pa rubļam, bet kādam zēnam nebijis rublis. Arī baušļus tas lāgā nezinājis. Glēzers kļuvis dusmīgs, triecis zēnu laukā un kļiedzis: «Es tev iesvētīt nevar, baušļus tu nezin' un savs rublis arī tev nav!» Neko darīt, iesvētīties bija jāiet, jo barons tā bija pavēlējis. Cits nekas neatlicis, ka iet un nopelnīt vajadzīgo rubli.

Uzrakst. Klauberģe, Talsu valsts vidusskola.

Teic. vectēvs, K. Freimuts.

LFK 230, 4196.

2428.

Glēzeram bijis tāds jocīgs paradums. Ik nedēļas viņš braucis pa mājām, atprasīdams pātarus. Pastāvīgi viņam bijis līdzī liels tabakas maks un tukš maiss. Tabakas maku viņš nolīcis uz galda un maisu sev blakus. Kurš saimnieks piebāzis savu pipi ar mācītāja tabaciņu, tam jāieber auzas mācītāja maisā. Nu, kurš gan negribēs nogaršot mācītāja tabaciņu, kaut arī paša kumeliņi ciestu badu, tak mācītāja kumeliņam nevar likt badu just.

Saimniecēm Glēzers jautājis: «Nu, kā ar gosniņām? Vai pļavas ir labas? Sviests rūgts nav?» Cik necik nopratīga saimiece dos savu rūgto sviestiņu nogaršot.

Tā braukājot pa mājām, mācītājs sagādājis sev pārtiku uz veselu nedēļu.

Uzrakst. Klauberģe, Talsu valsts vidusskolā.

Teic. vectēvs, K. Freimuts.

LFK 230, 4197.

2429.

1905. gadā Ventspilī pie mācītāja Glēzera viens ienes zābakus, lai salāpa. «Vai jūs traks esiet? Pie manis nesiet zābakus lūpīt! Es taču jums neesmu nekāds kurpnieks! Esmu mācītājs!» Glēzers dusmās kļiedz. — «Jā, cienīts mācītāja kungs, jums kurpnieka izkārtne pie durvīm — un man zābaki cauri, stiepu iekšā!» — «Kā, kur? Pie durvīm man mācītāja izkārtne, ne kurpnieka!» mācītājs trako.

— Nē, cienīts mācītāja kungs, jums pie durvīm ir kurpnieka izkārtne», — nesējs saka. Mācītājs to gan netic. Bet, ja tā saka — iet skatīties. Un patiesi! Pie durvīm liela izkārtne ar zābaku un kurpi. Mācītājs tūlīt liek atsaukt policiju — kāpēc tāda izkārtne uz viņa durvīm? Bet policija jau neies katra mācītāja durvis sargāt un vēl tādā laikā, kā 1905. gadā!

A. Jankevics, Talsu valsts vidusskola.
LFK 250. 4098.

2450.

Kad es biju mazs puik, ap piecpadsmit gad vecs, tad bij Dundagā mācītājs Kārls Glēzers. Ļot vecmod vīrs, skops un sīksts cilvēks. Viš bij tik skops, kad nāburg gan gāj uz viņ ganībām, tad viš gāj puiks dzīt zem no ganībām.

Kubl saimniekam bij dēli. Tam bij div dēļ. Tas vecākas palik par saimniek mājēs, un tas jaunes izmācjes par skroder.

Tā kā Kubl māj uz Tals ceļ tāpus Dundag, dēlam bij jāiet gar mācītājmuīž uz Kolk proj šūt. Viš tur aizgāj šūt uz Až muīž. Viš nedēļ izšujes un sestdien vakar nāk uz mājām. uz Kubal. Viš ieturejs mācītāj dinestmeit vien par brūt. Tā tad tumšs būdams, viš dome, nu jāiet raudzt, vai nesatiks ar brūt, kād vārd pārrunat. Tur ir tā: kad iet iekš priekšnamē, tur ir treps, un apakš trepem ir durs, kur iet iekš kuknē. Skroders lien klāt pie dures, grib dzirdet, ko tie meits runē, vai viņ brūt ar tur ir, vai nav. Pašlaik otr meit nāk ār pa dures un sabāž tos gīms kopē tie ar to Jon (Joni). Meitei, kā mūžam sieviete, kad ieraug, tad iekļiedzas un aizgrūž tos durs ciet. Pašlaik cienmāt ar bijs kuknē, tā nu redz un dzird, ka šī iekļiedzes. Cienmāt pras meitei, kas tur bij, kad šī tā iekļiedzes? Meit negrib teikt. Bet jāteic. Tā teic, ka viens vīrs bijs aiz dures. Cienmāt akal bailīg un skops, tā dome, ka nu ir zagls kāds. Tā jem svec un jem meit līdz, let raudzīt, kas tur par vīr ir. Skroders ļaun neko nedome, tas neskrej ār pa dures, bet kā šie nāk, puiet par to trepi augšā. Sievs sāk kliegt: «Zagls, zagls, zagls!» Un nu satais tik liel trac, ka brīnums. Sētē ērbegš, kur kučers dzīve. Tā triec vien meit, ka jānāk zagls ķert, ka zagls uz bēniņ. Tā sauc mācītāj ār ar no sav istab un satais tād liel jandaliņ, ka brīnums ar zagļ ķeršan. Sadedzan div, trīs ugunš, un nu ies vis pa trepem augšē ķert zagļ rokē. Skroderem tāds bailis, ka nezin kur skrīet. Ja viņ pazīst, tad rit uz kancel izsludi-

nās vis to. Skroders uzķērs, ka vešs striķš ievilkts pa to bēniņ. Galē ir logs. Ta nogriež veš striķ' un laižes pa log zeme. Šie uziet uz bēniņ augš un redz. ka zagls iekš loge un laižes uz lej. Mācītājs piegājs pie log un redz, ka pašlaik laižas pa striķ uz lej. Mācītājam. ko viš pa nedēļ bij redzējs, tas viņam bij svētdien pa sprediķ jāteic.

Svētdien viš uz kancel lūdz Diev, kad' tas to zagl' nogriezs nost no viņ, ka tas nav viņ apzadzš. Viš teic: «Es būt to striķin pārgriezs. viš būt nosities, bet man bij žēl par striķin!» —

Uzrakst. E. Trautmanis. Ventspilī.

Teic. Jānis Lapiņš. Ventspilī.

LFK 745. 179.

6. HUGENBERGERS.

2431.

Kārlis Hugenbergers. Ārlavas mācītājs, pēc vecu ļaužu nostāstiem bijis ļaipns. neizrādot lepnību un uzpūtību, kā daudz citi mācītāji. Kad draudzes locekļi gājuši pie viņa savās vajadzībās. viņš tiem licis apsēsties un cienājis ar vīnu.

T. Dzintarkalns. Talsu valsts vidusskola.

LFK 845. 261.

7. JĒNICHS.

2432. Par Ārlavas mācītāju Jēnichu.

Kādā Lieldienas rītā Valdemārpilī baznīca bija ļaužu pilna. Telpu trūkuma dēļ. kāds no Valdemārpils pilsoņiem. vārdā Boazs. bija piespiedies baznīcas ārpusē pie loga. no kurienes labi varēja dzirdēt mācītāja vārdus un arī redzēt viņu pašu.

Te viņš redzēja, ka mācītājs nokāpis no kanceles virzījās uz durvju pusi. Visi ar ziņkārību gaidīja, kas nu būs — Laukā, pie Boaza pienācis, viņš jautāja: «Kāpēc tu nenāci iekšā?» Boazs atbildējis, ka viņam netikot spraukties cauri ļaužu baram un ka te viņš labi varot dzirdēt viņa vārdus. Bet Jēnichs nebija pierunājams. Paņēmis Boazu pie rokas. mācītājs pa priekšu. Boazs aiz tā. sprauzdamies visiem

cauri, abi iegāja baznīcā. Novietodams ievesto labā vietā, mācītājs steidzās atpakaļ uz kanceli.

Evaldsone, Talsu valsts vidusskolā.

LFK 230, 4081.

2433.

Kādreiz Ārlavas baznīcā mācītājs Jēnīhs turējis vācu dievkalpojumu. Kučieri, kuņi bija atveduši muižniekus, sēdēdami kariatēs pa dievkalpojuma laiku, no gaŗa laika sākuši plūkšķināt pātagām un jokodamies sacēluši lielu troksni.

Te uzreiz izdrāzies laukā mācītājs, un sarkans no dusmām sācis šos lamāt: kā varot pie baznīcas šādu troksni celt un traucēt Dieva lūdzējus. Labi izbļāvies un gājis turpināt pārtraukto darbu.

Evaldsone, Talsu valsts vidusskolā.

LFK 230, 4082.

Vecais Konrādijs.

1. Konrādijs populāritāte.

Vislielākais skaits anekdošu, ko tauta stāsta par atsevišķiem mācītājiem, nodarbojas ar Jelgavas Annas baznīcas lauku draudzes mācītāja Morica Vilhelma Konrādijs vai, kā tauta saka, Vecā Konrādijs, vai vienkārši, Vecā Kundrātiņa personību*). Šajā krājumā, kā redzams, ievietotas ap 80 anekdotes, ievāktas no dažādiem Latvijas apvidiem — zīme, ka tautā viņas stāsta malu malās. Šo anekdošu skaits un viņu ģeografija ir ļoti raksturīgi. Ar ko Konrādijs modinājis tādu ievēribu tautā? Viņš nav bijis nekādā augsti stāvošā amatā, nav bijis ne sabiedriska darbinieks, ne avīžnieks, arī ne rakstnieks, ja neņemam vērā pāris nelielas brošūriņas, ko viņš sarakstījis: kādu piemiņas grāmatiņu (Mihlestības peemiņa», 1852.), par bērniem («Ka behrnam buhs pastahwigu weetu gahdaht», 1853.) par savas draudzes baznīcu (Annas-Basniza, Jelgawas Latweeschu sirds weetiņa, kā zehlusees, ko peeredsejuse, kahda tagad», 1872.) un anonīmi: «Bihbeles wahrdi, kas jaunekleem jamahzahs», 1855. Konrādijs plašā populāritāte stāv sakarā ar viņa īpatnējo personību, viņa dzīves un darbības savādībām un — galvenais — ar savu humoru.

2. Konrādijs dzīve un personība.

Konrādijs ir Salgales mācītāja Ādama Konrādijs (1768. — 1830. g.) un viņa sievas Frīd(erikas), Jelgavas birgermeistersa Frobēna meitas, dēls, dzimis 1821. g. 21. okt. (v. st.) un

*) Konrādijs vārdu tauta izrunā vēl citās variācijās, kā: Konrads, Kundrāts, Konradis, Konrads u. c.

dabūjis vardu Morics Vilhelms. Konrādiņa ģimene cēlusies no Badenes, Vācijā. Viņas pirmais sencis Kurzemē bijis Kuldiņas pilsētas sekretārs Gerhards Konrādijs.

Nākamais komiķis un humorists dzimis diezgan traģiskos apstākļos. Viņa māsa Marija tanī pašā laikā saslimusi ar nervu drudzi un mirusi. Tēvs Adams par Morica dzimšanu ierakstījis ģimenes bībelē šādas ziņas: «Tumša, vētraiņa nakts. Brīnišķīgu jūtu sagrūbts, es stāvēju priekšnamā, un caur istabu klusumu no iekšienes un vētras aurošanu no ārienes man ausīs skanēja manas meitas nāves vaidi un reizē jaunpiedzimuša dēla dzīvības kļiedziņi»¹⁾.

Par Konrādiņa bērnību zināms tikai tikdaudz, ka viņš apmeklējis privātskolu Degolē (novads ar muižu Tukuma apriņķī), tad 14 vecs nodots Jelgavā panzijā pie pazīstamā mācītāja vecā Pantēnija, iestājies Jelgavas ģimnazijā un to nobeidzis (1835. — 1840. g.). Divdesmit gadu vecs viņš iestājās Tērbatas universitātē un studē 1841. — 1845. g., sākumā filozofiju un pēc tam teoloģiju un nobeidz fakultāti kā graduēts students. Par Konrādiņa dzīvi studiju laikā maz kas zināms. Liekas, parastā studentu dzīve viņu nav apmierinājusi, jo viņa vārda neatrodam korporācijas «Curonia» locekļu skaitā.²⁾ Pēc studiju beigšanas Konrādijs kādu laiciņu bij par mājskolotāju Pēterpilī. Nolicis drīz pēc tam nepieciešamos eksamēnus, viņš uzsāka savu amata gaitu.³⁾

1847. gadā Konrādijs pieņem vikāra vietu Embūtē pie mācītāja Grūbes. Par Konrādiņa dzīvi un darbību šajā vietā, kā arī par viņa personību, dažas ziņas uzglabājušās Andrēja Spāga vēstulēs. Draudze ar Grūbi bijusi nemiera dažādu nolaidību dēļ, un mācītājs bijis spiests pieņemt sev palīgu. Grūbem bijusi meita, un viņš gribējis palīga pieņemšanu iekārtot tā, ka no viņa iznāk znots, kas varētu pēc kāda gada stāties paša vietā. Tādā garā viņš rakstījis Konrādiņam, kas toreiz bij 26 gadi vecs, tā tad īsts precību kandidāts. Tikai — no šīm cerībām nekas neiznāca. Starp jauno un veco mācītāju uzreiz radās plaša, lemesls tas, ka Konrādiņa personība atstājusi uz visiem labu iespaidu. Pie muižniecības viņš bijis iecienīts savu zināšanu un smalkās uzvešanās dēļ: pie tautas — ar savu laipnību, kārtīgu pienākuma izpildīšanu un cienīgu izturēšanos ārpus baznīcas. Tauta Konrādiņu cildina. To Grūbe uztvēr kā savas personas netiešu palājumu. Un lai nu Konrādiņu tautas acīs nostādītu nelabvēlīgā gaismā, Grūbe ņemas viņa darbību trau-

cēt. Tā. piem.. Grūbe dod Konrādijam uz baznīcu līdz tik maz dievmaizes, ka nepietiek, un dievgaldnieki jāatraiņa; dažus pieteikumus viņš uzraksta tik neskaidrā valodā, ka Konrādijs pie nolasīšanas nonāk pats un nostāda citus ne-

veiklā stāvokli; sakristeju Grūbe neļauj apsildīt, un Konrādijam, ja tas svētdienās negrib salt, jāņem līdz malka, ko viņš, uz baznīcu braucot, arī dara. *) .

*) Konrādijs solījis iesniegt konsistorijai sūdzību par Grūbi. Tā kā šī sūdzība ir interesants dokuments nevien Konrādija personības raksturošanai, bet arī kultūrvēsturiskā nozīmē, tad griezos pie tagadējās baznīcas virsvaldes ar lūgumu, lai atļauj man izmantot aktis ar materiāliem par Konrādiju. Biskapa kungs man atbildēja, ka aktis nekā vairāk par dienesta gaitas datiem es neatradišot. Kad lūdzu ļaut man ieskatīties tanis pašos, tad dabūju atbildi, ka šī lieta tomēr jāapspriežot valdes sēdē. Dažas dienas pēc sēdēs es saņēmu no šīs iestādes ļoti īsu izrakstu no Konrādija dienesta gaitas materiāliem: tikai gada skaitļus, kas pazīstami jau no Kalmeiera. Tādā kārtā svarīgi pirmavoti par Konrādiju baznīcas virsvaldes divainas ricības dēļ pētniekam nav pieejami.

Redzēdams tādu izturēšanos, Konrādijs jau pašā sakumā izteicies, ka viņš šajā vietā nepaliks; to neatļāva viņa, kā apdāvināta cilvēka, pašlepnums, un nebija arī vajadzības šepalikt, jo viņam bija sakari, kas varēja nodrošināt labākas izredzes: ģenerālsuperintendents tu-draugs un bez tam vecais Pantēnijs radnieks, no kuŗa Grūbe Konrādijs bija izlūdzies, piesūtīdams iepriekš kā kukuli 100 pūru rudzu, kas toreiz maksāja 350 kap. pūrā, kā dāvanu Jelgavas nabagiem, tā aplinkus gribēdams nopirkt Konrādijs par 350 rubliem sev kā znotu un padevīgu kalpu.

5. septembrī 1848. g. Konrādijs sprediķo Embūtē pēdējo reiz ⁴⁾, aiziedams pēc tam uz Pēterpili par gvardijas divīzijas un latviešu mācītāju Jēzus baznīcā. Pēterpili Konrādijs paliek tikai pāris gadu. 1850. g. viņš pārnāk uz Jelgavu par lauku draudzes mācītāju Jelgavas Annas baznīcā, kur darbojas līdz mūža galam, vienu laiku (1855. — 70. g.) apkalpodams arī Kalnciema baznīcu. ⁵⁾

Privātā dzīvē Konrādijs bijis liels savādnieks. Ievērojamais Baltijas vācu romānists T. H. Pantēnijs, Konrādija māsas dēls, kas ģimnāzijas gados bijis pie viņa pansijā, savās atmiņās sniedz dažas ziņas par sava krusttēva savādībām. Atstāstīsim tās te tādā kārtībā, kā Pantēnijs viņas uzrakstījis:

Reti kāds cilvēks bij tik grūti saprotams, kā Konrādijs. Ja par normālu cilvēku sauc tādu, kas domā un jūt pēc tiem pašiem likumiem, kā viss lielais cilvēku vairums, tad viņš bij nenormāls. Ļoti bieži nevarēju saprast, kamdēļ viņš reizēm bij priecīgs un kamdēļ dūsmīgs. Viņš bija vīrs, kas varēja domāt un rīkoties ļoti gudri, bet arī ļoti negudri. Viņa brīnišķīgais domu gājiens bija vainīgs, ka viņš, kas patiesībā vienmēr domāja un juta cēli, bieži bez jebkāda iemesla varēja tapt ass un ciets, padarīdams dzīvi sūru tiem, kuŗus milēja un kuŗiem viņš gribēja tikai labu darīt. Rūgtais un lēcieniskais (das Herbe und Sprunghafte), kas bija viņa dabā, ar gadiem vairāk mazinājās, un arvienu vairāk viņa pārsvaru dabūja cēlais, labais cilvēks.

Cieņa, kas raksturīga visiem viņa brāļiem un māsām, piemita arī viņam un neļāva ar viņu stāties īsti sirsniņos sakaros. Nevarēja kā nekā rīkoties, ja arī viņš viens pats bija mājā. Viņa draugi bija spiesti ievērot tās pašas satiksmes formas, kas parastas starp svešiniekiem. Viņš bija augstākā mērā viesmīlīgs, naudas lietās augstsirdīgs un de-

viņš, kalpotājiem uzticīgs kā bērns. Ešanā un dzeršanā viņš bija pieticīgs un mērens. viņa viss dzīves veids pēc laikmeta jēdzieniem piemērots amata stāvoklim, bet vienkāršs. Viņš bija neparasti čakls, uzticīgs pienākuma izpildītājs un citīgi centās būt savai draudzei par istu garīdznieku.

Kad Konrādiju, 28. gadu vecumā, iecēla par lauku draudzes mācītāju Jelgavas Annas baznīcā, viņš jau dzīvoja kā vecpuišis — pēc pulksteņa. Viņš bija liels siltuma draugs un mīlēja sauli kā ķirzaka. Kādu vasaru izbraukdams katru nedēļu ciemoties pie savas māsas Dobelē, viņš saules dienās kārtīgi iet no pulkst. 12 — 2 dienā pa lielceļu staigāt visspožākā saulē. Mazajam Pantēnijam, kas toreiz bij 8 — 9 g. vecs, viņš katru reiz jūpavada. Zēns tikai ar lielu piespiešanos tiek līdz Konrādija milzu soļiem, saule nežēlīgi dedzina, un abi ceļotāji nerunā neviena vārda. Mājās saules pusē ir kāds slīps pagraba lūks. Karstās saules dienās Konrādijs liek tur iznest matraci, izstiepjās uz tā, aizklāj seju ar sarkana zīda lakatiņu un apsauloņas stundu — toreiz kas neparasts.

Konrādija gulta redzēšanas cienīgs priekšmets: viņā bija sakrāuti cits uz cita četri vai pieci matračī un tikpat daudz spilvenu. No istabām lietotas tika tikai kabinets, ēdamā un gulāmā istaba, citas stāvēja dīkā un tika lietotas tikai tad, kad iebrauca Konrādija māsa ar saviem bērniem un uzturējās ilgāki Jelgavā. Nama apakšējā stāvā katra istaba bija izklāta tepīkiem, tā ka pa viņiem varēja kustēties bez trokšņa. Viscaur valdīja visrūpīgākā kārtība. Ja sulainis, putekļus slaukot, uz rakstāma galda tikai ko neko izkustināja no vietas, tad Konrādijs varēja palikt nikns. Arī otrā istabā bija rakstāms galds, kas tomēr netika lietots, bet pamazām tika apkrauts ar maziem piemiņas priekšmetiem, kas Konrādijam bija dārgi: māsas ģimelnēm, izšuvumiem u. t. l. Nekas no šejienes netika pārcelts; katram bija sava noteikta vieta.

Konrādijs no rītiem cēlās agri, pulksten 10 ēda mērenu brokasti un strādāja līdz 12. Tad viņš izjāja vai iebrauca, pulksten 2 ēda pusdienu un, kad bij viesi, tad labprāt palika pie viesiem tik ilgi, kamēr ļoti lēnām izpīpoja vienu cigāru. Tad viņš gulēja vienu stundu, pēc tam strādāja un pulksten 5 dzēra tēju. Pēc tējas viņš palika ar sevi vien līdz pulksten 9 vakarā, ēda vakariņas un eventuāli vienu cigāru ilgi palika ģimenes pulciņā. Izbraukumi amata darīšanās vai apmeklējumi, ko Konrādijs saņēma vai izdarīja pa vakariem, pārtrauca šād' un tad dienu kārtējo gaitu, kuŗas atsevišķie po-

sni bij nodalīti stingri pēc pulksteņa. Taīsnī 5 minūtes priekš pulkst. 2 vai 9 sulainis sauca pansionārus: māsas dēlu Pantēniju un brāļa dēlu pie galda. Tie nostājās katrs aiz sava krēsla, bet sulainis klusēdams pie durvīm starp divām darba istabām novēroja sava kunga pulksteni. Tiklīdz tas sita pirmo sitienu, sulainis sauca: «Wohlehrwürden, bitte bei Tisch!» («Jūsu godība, lūdzu pie galda!») Konrādijs piecēlās un devās ēdamistabā, kur viņu apsveica zēni ar palocišanos, un viņš tiem atbildēja ar galvas mājienu. Ēda visi dziļā klusumā un pēc tam atkal ar to pašu ceremoniju izšķīrās. (Raksturīgi, ka Konrādijs pie galda ne priekš, ne pēc ēšanas neskaita lūgšanu. A. B.).

Braucot uz laukiem, Konrādijs mēdza piepēži izkāpt no ratiem un kvēlošā saules karstumā iet lielus gabalus kājām. Braucot no kalna, Konrādijs pret vispār atzīto ierašu lika braukt ātri.

Ķēkšas viņam mainījās bieži. «Kopējs viņam bija tas», saka Pantēnijs, «ka tās zaga kā kraukļi. Viņas to varēja darīt, jo mans krusttēvs viņu varbūtīgos izdevumus nekādā ziņā nekontrolēja».

Konrādijam bija princips — ar jauniem cilvēkiem, ko viņš uzņēma savā mājā, nerunāt ne vārda. «Ar to», saka Pantēnijs, «viņš laupīja sev katru iespēju uz mums darīt iespaidu un panāca arī to, ka mēs viņa īpatnējo būtību nemaz nevarējām mācīties pazīt, kamēr mēs bijām viņa mājā, un pazinām viņu tikai kā augstākā mērā dīvainu, untumainu vīru (nur als einen im höchsten Grade wunderlichen, schrullenhaften Mann). Mani draugi, šādu mūsu attiecību uzjautrināti, reiz lūdza mani, novērot, cik ilgi mans krusttēvs un es nerunājam neviena vārda. Es saskaitīju 21 dienu. Tad mans krusttēvs, kad reiz bij bijis uz laukiem pie manas mātes, teica: «Māte liek tevi sveicināt», uz ko es atbildēju: «Pateicos». Pēc tam pagāja atkal 19 absolūtas klusēšanas dienas».

Konrādija dzīvoklis bijis diezgan baisīgs un parasti tur valdījis kapa klusums. «Līdz ar agro rudens vakaru tumsu», raksta Pantēnijs, nolaidās arī klusums uz namu smagi un spiedoši, iemetās tur un piepildīja viņu caur un cauri. Es sēdēju savā istabā pie kaut kādas skolas grāmatas un gribēju strādāt. Neviena skaņa neatnāca līdz manim; no citām nekurinātām un maz vēdinātām istabām vilkās pie manis iekšā auksts, piesmacis gaiss. Manā istabā bija tikai visnepieciešamākais, pilnīgi bez greznuma. Un viņā mani apņēma no vi-

sām pusēm briesmīga klusēšana, aptumšoja domāšanu, notrieca katru apņemšanos un tikai fantazijai ļāva pilnīgu vaļu. Pēc vakariņām es dzirdēju vēl apakšā šķīvju šķindoņu. vēl vienu otru citu troksni, un tad atkal nams nogrima kapa klu-sumā, līdz mājas kungs taisni pulksten 10^{3/4} pa iekšējām trepēm nāca augšā un gāja savā istabā.

Konrādijs ir divi draugi. Tie izturas pret viņu ar lielu mīlestību un uzticību. Bet būt Konrādijs par draugu, nav viegls uzdevums. Reiz Konrādijs noskaities uz saviem draugiem par vienu vārdu, kurā neviens cits cilvēks nebūtu ļaunā ņēmis. Bet ne tā Konrādijs: viņš izteicis savu īgnumu tādā formā, kādu neviens nebūtu lietojis. Konrādijs apmeklēja arī radi un reizēm palika viņa mājā nedēļām ilgi. Bet arī te Konrādijs neapbrīnināmie izjutumi bijuši traucējoši, jo viņš varējis katrā laikā tikt aizkarts ar vienu vai otru vārdu, no kā neviens tādu iespaidu nebūtu sagaidījis.

Ermīgs bijis reizēm Konrādijs savos aizliegumos mājās. Kā zināms, katrā dzīvoklī ir tāda telpa, kas katram cilvēkam vajadzīga. Konrādijs dzīvoklī šī telpa bijusi blakām viņa guļamai istabai, kurai bijis jāiet cauri. Dienu, kad Konrādijs uzturējies apakšstāvā, tad telpa bijusi viegli pieejama. Ne tā nakti. Un reizi jaunajam Pantēnijam bijusi vajadzība naktī iet uz šo telpu. Protams, bijis jāiet cauri Konrādijs guļamai istabai, par ko mājas kungs tad arī palicis ļoti dusmīgs un aizliedzis nakti iet caur viņa istabu. Otra šāda telpa bijusi sētā, bet arī tur Pantēnijam bijis aizliegts iet. Un tā kā vajadzību, kad uz šīm telpām jāstaigā, nepavisam nevar aprēķināt, tad šie aizliegumi Pantēniju nostādījuši ļoti grūtā stāvoklī. Un tādus neizpildāmus prasījumus Konrādijs uzstādījis diezgan bieži.

Ļoti raksturīgi Konrādijs ērmīgo īpatnību rada šāds gadījums.

Jaunais Pantēnijs slimo ar vēderu, ārsts viņam pavēl palikt gultā un pieturēties pie stingras diētas. To Konrādijs iztulkojis tā, ka slimnieks 24 stundu laikā nedabū vairāk neko kā divi šķīvji plānas zupas un vienu gabaliņu baltas maizes. Jauneklis mirst aiz bada gandrīz vai nost un nevar sagaidīt lāgā pat šo nepietiekošo maltīti. Beidzot parādās sulainis ar ļoti kāroto šķīvi un smīn pa visu ģīmi. Pantēnijs iesmeļ karoti zupas un streb, bet uzreiz arī sāk klepot tā, ka dvēsele vai pa muti iet laukā. «Dieva dēļ. Veinberg», izsauca viņš uz sulaini, «kas tas ir?» Sulainis atbild: «Ārsts pavēlēja cie-

nīgam kungam, ka jaunkungam jādod viens šūabis. To viņš tad ielēja zupā».

Ar Pantēniju Konrādijs sāk runāt tikai tad, kad jauneklis nobeidz ģimnāziju un taisās iet studēt. Starp viņiem nodibinās draudzīgas attiecības, un Pantēnijs mācās novērtēt cēlu raksturu, kas paslēpts tik savādā ārējā tēlā.⁶⁾

Pantēnija sniegtās ziņas attiecas uz Konrādija darbības gaitas sākumu: apm. 1850. — 1860. g. Kas zīmējas uz Konrādija atklātības darbību šajā laikā, tad atzīmējams, ka viņš darbojās līdz Latviešu draugu biedrībā, kur bija iestājies 1849. gadā un kuņas loceklis viņš bija visu mūžu.⁷⁾ 1855. g. tika viņš ievēlēts Kurzemes mācītāju sinodes skolu komisijā, kas līdz 1856. g. izstrādāja laukskolu reglamentu.⁸⁾ 1871. g. redzam Konrādiju kā skolotāju sapulces vadītāju Lielsvētes skolā.⁹⁾

Konrādija mūzs ritēja mierīgi, pēc pulksteņa, un bija diezgan garš. 1900. gadā Konrādijs nosvinēja 50 gadu amata jubileju Jelgavas Annas baznīcas draudzē, kur viņš bija iemantojis daudz atzinības, sirsnības, cienības, kas arī parādījās jubilejas apsveikumos.¹⁰⁾

Drīz pēc tam, 1902. g., Konrādijs vecuma nespēka dēļ atkāpās no amata¹¹⁾ un 1904. g., pēc īsas slimošanas, nomira 83 g. vecumā.

No nekrologiem, kas parādījās laikrakstos, dabūjam vēl dažas psiholoģiskas svītras, kas raksturo Konrādija personību.

Vācu aprindas cildina Konrādiju, kā mācītāju, kam bijusi drosme teikt patiesību arī tur, kur viņš šīs patiesības dēļ netika saprasts. Dzīvē viņš bijis vienkāršs, bez uzpūtības un izlikšanās — rakstūra īpašības, kuņas pilsēta viņa 53 gadu amata laikā mācījuses cienīt. Viņš dziļi sapratis tautu; viņš pazinis arī katras citas kārtas vajības, kārdinājumus un dvēseles cīņas. Šis psihologa skatiens devis viņam arī spēju ar padomiem palīdzēt katram viņa dvēseles vajadzībās un ķert dziļi dzīvē. Tamdēļ arī viņa lielā draudze to milējusi. Privātā dzīvē Konrādijs bijis viesmīlīgs. Saviesīgā dzīvē viņš bijis jautrs, priecīgs ar priecīgiem un daudziem palicis neaizmirstams ar savu īpatnējo humoru.¹²⁾

Latviešu nekrologos lasāms, ka Konrādijs bijis vīrs ar taisnu, atklātu dabu un humāniem pasaules uzskatiem, ar ko iemantojis daudz cienības un mīlestības nevien draudzē, bet arī tālu ārpus tās, bijis patiess latviešu draugs.¹³⁾ Kāds pār-

mināderis pie Konrādija kapa teicis šādus visai zīmīgus vārdus: «Konrādija tēvs pazina mūs un mūsu zemnieku pelēko dzīvi. Viņam nebija neviena mājiņa par mazu, nevienas durvis par šaurām, nekāds laiks par sliktu, neviens nabadziņš par necienīgu, viņš bij visiem, gan bagātiem, gan nabāgiem, ar savu padomu klāt». ¹⁴⁾

Bet vai nav riskanti spriest par cilvēku pēc nekrologiem un bērņu runām, jo par mirušiem — kā pazīstams teiciens pauž — runā tikai labu, vismaz apglabāšanas ceremoniju laikā? Protams, ar zināmu atturību šie spriedumi un vērtējumi ir jāuzņem. Bez tam tādi vārdi, kā: tolerance, humānitāte, liberālisms ietveļ sevī visai plaši tulkojamu saturu. Bet raksturīgi ir katrā ziņā tas, ka šādi vārdi pēdējās šķiršanās brīdī tiek lietoti. Tā ir zīme, ka vairāk vai mazāk tie atbilst īstenībai. Un viņu lietošana Konrādija raksturojumā ir zīme, ka tie nav bez reāla pamata. To, liekas, apstiprina arī daži mums pieejami fakti no Konrādija gaitām kultūras laukā.

Tā, piem., Konrādija amata gaitas pašā sākumā, Embūtē 1848. g., Andrējs Spāģis griežas pie viņa ar lūgumu, lai viņš dara ko Dorthēzena dibinātās un uzturētās skolas lietā, par kuŗu pēc vecā Dorthēzena nāves mantinieki maz interesējās vai pat izturējās naidīgi pret to, un Konrādijs apsola Spāģim rūpēties par skolas lietas nokārtošanu. Diemžēl, īsais laiks, kuŗu Konrādijs sabija Embūtē un nenormālās attiecības ar mācītāju Grūbi, traucēja viņu šajā lietā ko sākt. ¹⁵⁾

Konrādija 50 gadu amata jubilejā kāds draudzes skolotājs savā apsveikšanas runā cildināja viņa gādību par skolām un skolotājiem, kuŗiem viņš allaž bijis tēvišķs draugs. ¹⁶⁾ «Visi runātāji cildināja gavilnieka nopelnus draudzes apkopšanas ziņā», raksta kāds Jelgavas laikraksts, uzsverdam, ka Konrādijs ļoti rūpējies par skolām. Laikraksts sola pat turpmāk sniegt plašāku apcerējumu par Konrādija darbību šajā laukā. ¹⁷⁾

Diemžēl, šo apcerējumu mums nav izdevies atrast.

Vienu no visinteresantākiem raksturojumiem par Konrādiju, kā kultūras cilvēku, sniedz mūsu teātra tēvs Adolfs Allunāns.

«Kad, pretim savai parašai», raksta Allunāns, sniegdams pārskatu par raksturīgākām parādībām 1904. g. latvju kultūras dzīvē, «minu kādu nelatviešu aizgājēju, tad tas notiek iemesla dēļ, ka mums šinī gadījumā darīšana ar vīru, kas līdz savam pēdējam sirds pukstienam juta karsti līdz latviešu tau-

tai un bij kā cilvēks tik spīdošs izņēmums savu amata biedru starpā, ka izpildam tikai vienkārši savu pienākumu, parādīdami savu pateicību šim krietnajam vīram.

Runāju šē par bijušo Jelgavas latviešu lauku draudzes mācītāju Moricu Konrādiju, kas šā gada 27. maijā šķīrās no šīs pasaules, sasniedzis 83 gadus ilgu mūžu. Būdams vīrs liberāliem un tolerantiem uzskatiem, nelaiķis bij apdāvināts ar bagātu humoru, ar kuŗu viņš nekād neskopuloja. Kādu sirsniņu dalību viņš piegriezta mūsu tautas attīstības gaitai, tas redzams, starp citu, arī no tam, ka Konrādija tēvs, kas taču jau bija sasniedzis tik sirmu mūžu, kur dažs labs sāk ilgoties pēc miera un labprāt vairs nekust no sava dzīvokļa laukā, visos tais pēdējos vienpadsmit gados, kuŗos Adolfs Allunāns vadīja savu latvisko skatuvi Jelgavas vācu amatnieku biedrībā, gandrīz nevienā teātra izrādē netrūka kā viesis, atnākdams, kā pats allaž izsacījās, vienīgi tai nolūkā, lai pārlicinātos, vai, kā un uz kuŗu pusi viss latviešu dzīvē virzījās uz priekšu. Izrādīja kādu novitāti, sevišķi kādu ievērojamāku no moderniem rakstniekiem, tad laiks varēja būt kāds būdams, Konrādija tēva droši netrūka teātri.

Vai nu šē jaunākiem nebūtu iemesla no sirmgalvja ko mācīties? Jelgavā tāda mode, ka jaunākie kolleģi sit labāk desmitnieku biedrībā trumpas, nekā parāda savai tautai simpātijas. Bēdīgi, kungi, šīs priekšzīmīgās zvaigznes!

Konrādija tēvs nokalpoja Jelgavas Latviešu lauku draudzei vairāk kā 50 gadus kā mācītājs. Ar savu taisno, atklāto dabu un humāniem pasaules uzskatiem nelaiķis iemantoja daudz cienīšanas un mīlestības». ¹⁸⁾

Atzīmējams vēl Konrādija lielais iespaids uz draudzi un ļaužu masām. Šo iespaidu jau novērojis Andrejs Spāģis Konrādija darbības sākumā Embūtē ¹⁹⁾, to raksturo arī Pantēnijs, aprādīdams, ka draudze viņu mīlējusi un cienījusi, kad pieradusi pie viņa savādās, ērmīgās dabas. ²⁰⁾ (Pareizāk, taisni šīs dabas dē]. A. B.).

Šis Konrādija iespaids uz tautu, uz ļaužu masu gaiši parādījās viņa bērū dienā, kad viņa pavadīšana izvērtās par tik lielisku, kādu sirmā Jelgava nebij pieredzējusi: ļaužu masas baznīcā un ārpus tās, viss vairāk kilometru garais ceļš, no pilsētas līdz Baložu kapiem, pilns pavadītājiem. un kapos priekšā atkal ļaužu masas!

Kur iemesls šādai interesei, šādam saviļņojumam? Reliģijā? Nē. Tas, ko Konrādijs kā dievvārdu sludinājis, ir sen aizmirsts. Skolu un izglītības centienos? Arī nē, jo še viņš nevarēja piekrist ne tautiskajiem centieniem, ne jaunajai strāvai un attiecībā uz šim kustībām pat neaupīja savas zobgalīgās piezīmes. Kad sāka mosties mūsu intelligencē radikāla kritika, tad 80. gados parādījās atklātībā par Konrādiju pat diezgan asa karikatūra līdz ar satirisku sonetu, kurā izzobota viņa garīdznieka darbība. Tā tad iemesls viņa lielajai populāritātei ir citur: tanī īpašībā, kurā visi uztver kā pa jokam: šī īpašība ir viņa lielais komiķa un humorista talants.

3. Konrādijs, kā komiķis un humorists.

Komiķis un komika uz kanceles, liekas, diezgan grūti iedomājama un vēl grūtāk iespējama lieta. Un tomēr reliģijas un baznīcas vēsturē, tāpat arī komikas vēsturē šādu fakti netrūkst. Runājot par anekdoti pasaules literatūrā, mēs jau atzīmējām, ka anekdotes komiku izmantoja viduslaikos mācītāji uz kanceles, lai uzmundrinātu draudzi. Tāpat tas tika darīts pēc reformācijas, un tā tas notiek šur tur arī tagad. Pie mums populārākais mācītājs, kas komiku lietoja uz kanceles, ir Konrādijs. Viņš ir dzimis komiķis, tiklab pēc ārējā izskata, kā savas dabas un gara spējām. Ģimētie vien nedod jēdzienu par viņa ārējo izskatu. Konrādiju vajadzēja redzēt. Pantēnijs viņu apraksta šādi:

Konrādija vecākais brālis Kārlis bija garš, vājš, šauriem pleciem, bet Morics Konrādijs bija vēl garāks, vēl šaurākiem pleciem un vēl vājāks, ar mazu galvu šī neparastā stāva galā. Mati viņam bija gaiši (blond), zilās acis un liels taisns deguns. Ādas krāsa viņa bezbūrdas sejai bija neparasti gaiša un nosarka pie katra jūtu sakustinājuma kā jaunai meitenei. Viņš turējās taisni kā svece, bij neparasti tīrs un ģērbās arvien ļoti rūpīgi. Bez tam Pantēnijs uzsver vēl, ka Konrādija ārējais izskats bijis visai cienīgs, kā to tiešām arī redzam no viņa ģimētnes.²¹⁾

No savas puses varam vēl piezīmēt sekošo: Konrādijs bija tik garš, ka runājot ar vidēja auguma cilvēku, viņš noskatījās uz to, it kā no augšas. Lielās zilās acis bij ļoti vēriņas, lielais taisnais deguns profilā neviļus atgādināja

stārķi, kāds nosaukums Konrādijam arī tautā bij nodibinājies. Šo stārķa iespaidu vēl ciešāk nostiprināja viņa garās kājas, lielle solī, lēnā, svinīgā gaita, kas bija vienādi nosvērtā, vienalga, vai mājā, uz ielas, vai baznīcā. Bez tam, ejot viņš it kā katru soli vēl uzsvēra mazliet pašūpodamies, kas piešķīra viņa gājienam pašapziņu, cieņu un svaru. Ļoti

Konrādijs karikatūrā Pūcišu Ģederta kalendārā 1885. g. Bērnju muiža ir Konrādijs mācītāja muiža. Moku muiža — simbolisks apzīmējums.

raksturīgi uzķerts Konrādijs ārējais izskats ir Pūcišu Ģederta 1885. g. klajā laistajā karikatūrā, kur Konrādijs zīmēts kā stārķis. pavadot karikatūru ar šādu sonētu:

Svētelim (starkam).

Senāki gan tevi dēvēja svētu,
Bērnīpi bijās, kad ienāci mājās;
Saimnieki paši, lai labi tiem klājās,
Lizdu tev taisīja ne vis it lētu.

Ļaudīm tu māci: kaut druvas gan vājas.
Vajagot tevīm tik atvēlēt zveju,
Augšot tad bagāti augļi ir teju;
Svētība pilot, kur tu sperot kājas.

Nu ļaudis griezušies citādā prātā,
Saka: tu lavījot zivis no diķiem,
Bitītes aprijot visas, kur trāpot.

Linot ja nākšot, tad tevi krātā
Bāzīšot iekšā, jo tu tik ar niķiem
Ļautiņiem lielies, ka svētība nākot.²²⁾

Komika, svinīgums, cieņa — lūk raksturīgākās pazīmes, kas dominē Konrādiņa ārējā personībā. Pa daļai šīm īpašībām atbilst arī viņa iekšējās, garīgās personības īpašības. No Pantēniņa mēs jau dzirdējām, ka viņam ērmīga, skarba, lēcieniska daba, ērmīgs, neapreķināms domu gājiens. «Ja mēs saucam par normālu cilvēku tādu, kas domā pēc tiem pašiem likumiem, kā lielais cilvēku vairums», saka Pantēniņš, «tad viņš bija nenormāls». Ar vārdu sakot, kā Konrādiņš atšķīrās no lielā vairuma cilvēku ar savu neparasto ārpusi, tā viņš atšķīrās no tā arī ar savu domāšanu un visu savu garīgo personību.

Šajā ērmīgajā domāšanā, jušanā un visā Konrādiņa garīgajā personībā meklējams viņa populāritātes izskaidrojums. Viņš uztver iespaidus citādi, redz lietas un parādības citādi, kombinē priekšstatus citādi un nevien citādi, bet pilnīgi neparasti, kas viņa klausītājiem izliekas ērmīgi jocīgi, bet reizē arī patīkami, jo rada jautriību, smaidu, smieklus.

Konrādiņš ir dzimis komiķis. To liecina visa viņa psihiskā struktūra, to liecina paziņas, kas izteikušies par viņa personību. Tā vācu nekrologā lasām, ka Konrādiņš viesībās uzjautrinājis viesus ar savu īpatnējo humoru (als heiterer Gesellschafter mit seinem eigenartigen Humor). Ādolfs Allunāns, pats komiķis, satirīķis un humorists, apliecina, ka Konrādiņš «bij apdāvināts ar bagātu humoru, ar kuŗu viņš nekad neskopuloja». ²³⁾

Šīs divas liecības par Konrādiņu mums ļoti vērtīgas: vienkārt, tās rāda, ka Konrādiņam bija bagātīgas humorista dāvanas un, otrkārt, ka viņa humors bija — īpatnējs, treškārt, ka Konrādiņš ar savu humorista ta-

lantu neskopu | o j ā s, t. i. izlietoja to visur un vienmēr, kur viņš atrada sev pateicīgu vielu. No savas puses mēs vēl piezīmēsim, ka Konrādijs bij ne atkārtotājs humorists, kas ņem gatavu mantu un to tikai izlieto, bet patstāvīgs radošs gars komikas un humora laukā.

Komikas un humora laukā? Bet baznīca taču nav komikas un humora lauks! Te cilvēki nāk citādās vajadzībās, citādā noskaņā, nekā uz komisku teātri. Tā tad mācītājam šo darišana ar nopietni noskaņotu un ne jau trības meklētāju publiku. Bet ja nu dzīve komiķi ietērpj mācītāja tālārā, kā tas ir ar Konrādiju, tad šāda mācītāja stāvoklis ir diezgan savāds: visās reliģisku ceremoniju darišanās iet un brauc — komiķis. Mācītājam te vajadzīga ļoti liela takta izjūta, lai viņš nezaudētu savu cieņu un nekompromitētu savu lietu. Cik grūti šē noturēties istās robežās, to liccina ciltautu komikas vēsture, kas atzīmē piemērus, kur mācītāji uz kanceles rikojas pilnīgi kā klauni cirkū.²⁴). Arī mūsu komikas vēsture sakarā ar baznīcu var atzīmēt gadījumus, kur lietoti šādi klauna paņēmieni, piem. Urbāna mērķēšana no kanceles ar šauteni uz draudzi. (Sk. «Latvju tautas anekdotes» II., 177. — 178. l. p.).

Par Konrādiju sakāms, ka viņam bija vajadzīgais takts atturēties no šādiem klauna jokiem, bet viņam savukārt bija nevaldāma tieksme sabiezināt krāsas, lietot rupjus vilcienus, stiprus, iespaidīgus teicienus, tēlot asas, divdomīgas situācijas.

Bet kā īsti strādāja Konrādijs savu komiķa un humorista darbu? Viņš atrada par iespējamu izlietot savu komiski-humoristiski-satirisko talantu visdažādākās sava amata darišanās: uz kanceles, gan sakot sprediķi, gan turot aizlūgumus, mājās vai baznīcā mācot iesvētāmos bērnus, laulājot pārus, pavadot mirušos uz pēdējo dusu u. t. t.

Vislabāk Konrādiju, kā komiķi un humoristu, varēja novērot uz kanceles, sprediķa laikā. Tur viņš radīja savas anekdotes visas draudzes priekšā, kas tad tās uztvēra un izvadāja pa malu malām.

Konrādijs savos sprediķos mīlēja iepīt piemērus no ikdieniškas dzīves un savus piemērus tērt komiskā formā. Ieraudzīja viņš uz ielas laucinieku, kas nesakārtojais, kā pienākas savas apģērba daļas, iet pa ielu ēzdam — viņam sprediķī anekdote gatava. Kāda izklaidīga baznīcas apmeklētāja aizmirsusi baznīcā uzroci (mufi) — Konrādijs sludina no kanceles par šo pazaudēto sieviešu lietu un apraksta to

tā, ka šē iznāk divdomīga anekdote. Ja, runājot par Dievu, Konrādijs grib komiskāki izteikties, tad salīdzina to ar grāmatvedi vai melderi, vai citādi kā, tadā kārtā savienodams parasti nesavienojamus priekšstatus un ar to radīdams uzjautriņošu komiku. Vajag viņam iztēlot, kā Jēzus debesīs uzbraucis, viņš to panāk ar zīmīgām interjekcijām: Jēzus nav braucis trokšņaini «burrkš», bet pamazām, «tilam, tilam».

Šādu piemēru varētu minēt daudz, bet — viņi vien vēl nedod pietiekošu jēdzienu par Konrādiju, kā komiķi. Komika, kā zināms, lielā mērā atkarājas ne no priekšstatu neparastā uztvēruma un kombinācijas vien, bet arī no izteiksmes un runā — no paša priekšā celšanas veida.

Konrādija sprediķošanas veids ļoti spilgti atšķiras no parastā mācītāja sprediķošanas veida. Konrādija runā nebij ne patosa, ne gaudulības, ne sajūsmas, ne sevišķa plūduma. Viņš bij, var teikt, akadēmiski mierīgs un nosvērts. Lēnā ritmā Konrādijs savu sprediķi sāka, runāja vārdu par vārdam, nesteigdamies, bet arī bez kavēkliem, vārdus nemeklēdams, taisni otrādi, būdams pilnīgs valdnieks par tiem un lietodams tos ļoti taupīgi, apzinādamies katra vārda un katra teiciena svaru.

Lēnā ritmā runa turpinājās no sākuma līdz galam. Tikai nav jādomā, ka viņa bija vienmuļa. Nē. Konrādijs pavadīja savu runu ar nepieciešamo dikciju, intonāciju. Šur tur ar zīmīgām roku un galvas kustībām. Mūnika viscaur — nopietna. Balss viņam bija paklusa, bet tamēr pietiekoši stipra, lai visā baznīcā to sadzirdētu. Tā kā Konrādijs ar vārdiem rīkojās ļoti ekonomiski un reljefi, tad viņa runai varēja ļoti labi sekot, un draudzei tā bij ļoti saprotama. Atjautas, joki, anekdotes, ko viņš savos sprediķos iepina, lika klausītājam ar nedaudz pacietības palaist garām pazīstamu bībeles tekstu interpretāciju un saņemt kā atlīdzinājumu kādu komikas un humora pērli.

Konrādija atjautas, joki, anekdotes tūlī atraisījās no citām sprediķa daļām un gāja tautā kā patstāvīgi ražojumi. Šādus patstāvīgus komikas un humora ražojumus Konrādijs kaisīja tautā ik svētdienas katrā sprediķī un katrā gadījumā, kur viņam nācās izpildīt savus amata pienākumus. Tematiski Konrādija komikas vērīens ļoti plašs: komiskā uztvērumā viņš runāja gan par Dievu, Jēzu, nāvi, ganu vai ielas puiku, malku — ar vārdu sakot, gan par visaugstākām, gan viszemākām lietām.

Konrādija komika ir ļoti dažāda arī pēc formas: vārdu komika, situācijas komika, līdzības un kontrasta komika u. t. t.

Atkarībā no priekšmeta, par ko ir runa, Konrādijs meistariski lieto dažādus stila paņēmienus: divdomību, salīdzinājumus, noklusējumus, kāpinājumu, plastiku.

Izjūtā Konrādija komika tāpat ļoti dažāda: vietām viņš staigā kā pa naža asmini, vietām strādā kā ar vāli.

Visā visumā, jāatzīst, ka Konrādija atjautas un anekdotes veidotas nosvērtiem, mākslinieciskiem līdzekļiem un meistariski. Ja būtu bijusi kāda iespēja uzglabāt visus šos gara ražojumus, ko Konrādijs vairāk kā savā 50 gadu ilg. darbības laikā bārstījis tautā—mūsu priekšā būtu ļoti ievērojama talanta ievērojams darbs. Tagad mums ir tikai šā darba neliels fragments, ar kuru Konrādijs ienāk mūsu literatūrā un komikas vēsturē. Šos viņa ražojumus uzglabājusi pati tauta, raksturodama arī viņu pašu viņa paša garā.

4. Konrādija darbības virziens un viņa attiecības ar latvju kultūreliem centieniem.

Kas zīmējas uz Konrādija darbības un arī viņa komikas virzienu, tad te viņš, kā mācītāju kārtas pārstāvis, neskatoties uz, tā dēvēto, humānismu un liberālismu, daudz neko neatšķirās no saviem kārtas un darba biedriem, jo — ābols taču nekrit tālu no ābeles. Šajā sakarā viņš mūs interesē kā psiholoģisks tips un radošs gars mūsu humora un komikas laukā, kur viņš ir visai interesanta parādība gan ar savu oriģinālo personību, talantu, gan ar savām atjautām un anekdotēm, kas tāļu izplatītas tautā, un arī kā idejisks darbinieks, kā virziena cilvēks, kas savā darbībā no īpaša viedokļa reaģē uz dažādām tautas kultūrelām vajadzībām un parādībām.

Dažādas aprindas, kā no iepriekšējā redzams, vērtējot Konrādija personību, raksturo viņu kā humānu, liberālu un tolerantu vīru attiecībā uz latvju tautu un viņas kultūreliem centieniem. Izteikti bez konkrētiem pierādījumiem, bez motivācijas, šie raksturojumi maz pārlicina. Bez tam Konrādija darbībā sastopamies ar faktiem, kas pamudina pārbaudīt šos vērtējumus.

Kas zīmējas uz Konrādija humānitāti, tad par to zināmu liecību tiešām dod viņa centieni celt tautas izglītības līmeni.

Tajā pašā gadā, kad Kr. Valdemārs laida klajā savus 300 slastus ar slaveno priekšvārdu, kur aicina visus nest gaismu tiem, kam tā vajadzīga, arī Konrādijs laidis klajā rakstu par šo pašu tematu grāmatiņā: «Kā behrneem buhs pastahwigu weetu gahdaht» (1853.), kur izsaka tiešām humānus ieskatus par nabaga vecāku bērniem, ganu bērniem, kuņi tiek kalpināti saimniecībā, dažādi vārdzināti un beidzot atstāti bez skolas. Konrādijs uzstājas par šādu bērnu aizstāvi un dod arī padomus, kā viņiem sniegt vajadzīgo izglītību.

Par Konrādija liberālismu mums nav nekādu tuvāku ziņu, kur kādā laukā un kā šis liberālisms būtu parādījies. Skolu politikā? Sinodes laukskolu reglaments, pie kuņa izstrādāšanas 1855. — 56. g. piedalījās arī Konrādijs, pēc skolu vēsturnieka novērtējuma, ir «pārāk nenoteikts» (A. Viēs. Latviešu skolu vēsture» II. 196. lp.). Protams, Konrādijs viens par viņu nav atbildīgs, bet viņa sevišķās domas mēs nedzirdam. Vai par liberālismu uzskatīt to, ka Konrādijs apmeklēja latviešu teātra izrādes, vērodams, kā un kurp virzās latvju attīstība? Kū novēršanās no parastās mācītāju izturēšanās vācu un krievu reakcijas un latvju kultūras niecināšanas un apspiešanas laikos šādas Konrādija attiecības ar mūsu garīgo kultūru varētu par liberālismu sāukt. Bet tas tad arī būtu viss, ko par viņu zinām.

Konrādiju cildina arī kā iecietīgu, tolerantu attiecībā uz latvju centieniem. Daži fakti tam runā pretī.

Ja piemērojam viņam baznīcas mācību, ka tēva grēki tiek piemeklēti pie bērniem līdz trešam un ceturttam augumam, tad jāsaka, ka Konrādijs savos centienos nav gluži bez grēkiem. Viņa tēvs bija fanātisks latviešu pārvācošanas politikas piekritējs un šīs savas politikas motivāciju nobeidza ar raksturīgu saucienu: «Nekādu latviešu vairs»²⁵). Vairāk kū 40 gadu vēlāk Konrādija māsa, rakstniece Johanna Konrādi savā romānā «Georg Stein²⁶) oder Deutsche und Letten» (1864.), kur tēlots muižnieka uzaudzināts, izskolots, bet pārvācots latviešu bārenis, aizstāv un propagandē šo pašu latviešu pārvācošanas ideju. (Šteins kādā zemniekiem turētā runā vārdu pa vārdam saka: «So wie jetzt fast alle Deutsche in Kurland Lettisch verstehen, werden bald alle Letten Deutsch verstehen und keinen schaden dadurch haben. Welche Sprache sie dann lieber sprechen wollen, ist jedes Einzelnen Sache. 263. lp.). Gadu 20 vēlāk Augusts Deglavs noklausījies, ka Morics Konrādijs, turējies niknu sprediki pret latviešu patriotiem (Rīga». II.,

34. — 38. lp). Tamdēļ ne pa niekam progresīvais Pūcišu Gederts 80. gados uzstājās pret Konrādiņu.

Konrādiņa izturēšanās pret tautiskajiem centieniem ir tolerances trūkuma pierādījums. Vēl šādu tolerances trūkumu Konrādijs izrādījis Jura Mātera bērēs, kur viņš bijis kā pavadītājs un bēriniem lieis dziedāt dziesmas pantu, kas daudzus pavadītājus tā aizskāris, ka tie atstājuši kapu:

«Še tas dažū dumpi sācis,
Laudis baidīj's kā kāds lācis,
To ir drudzis zemē mācis».

Tā pauž anekdote (sk. to). Pēc nostāstiem no citas puses, Konrādijs lieis dziedāt 9 pantus no dziesmas, kur starp citu bijis šis pants. Toreiz lietotajā dziesmu grāmatā tā ir 501. dziesma, un tāds pants tur tiešām ir: piektais. Skaitot 9 pantus tālāk, iznāk, ka Konrādijs nobeidzis dziesmu ar šādiem vārdiem:

«Kas izplēties, godā sēdēj's,
Bijis lielais ļaužu ēdējs,
Gul novārdzis un izdēdējs».

Jāatzīst, ka likt dziedāt vairāk tūkstošu lielam pavadītāju pulkam šādus vārdus pie ievērojama latvju atklātības darbinieka kapa, ir nevien asa zobošanās, sarkasms par mirušo, bet pat cinisms.

No Pantēnija atmiņām mēs zinām, ka personīgā satiksmē Konrādijs bijis spējīgs teikt aizvainojošus asumus; te mēs redzam šādus asumus sabiedriskā dzīvē, attiecībā uz latvju kultūru. Tā nav tolerance. Pantēnijs kādā vietā, kā redzējām, Konrādiņa raksturu nosauc par cēlu. Šajā gadījumā mēs cēluma neredzam, bet gan ko pretēju.

Bet — Konrādiņa daba ļoti kontrastu bagāta un tāpat viņa darbība: labais jautas ar ļauno.

Kad šis raksts atradās jau iespiedumā, kāds no mūsu pazīstamiem atklātības darbiniekiem, J. V., piesūtīja šā krājuma redaktoram dažas anekdotes par Konrādiņu un kā labs viņa pazinējs — arī isu viņa personības raksturojumu un vērtējumu, kas palīdz mums gūt pilnīgāku ieskatu par šī oriģinālā vīra īsto dabu. Lūk šis raksturojums:

«Konrādijs, kurš savu drastisko izteicienu dēļ pazīstams visā latvju tautā, sprediķoja arī vācu draudzē, kur tas runāja pavisam pieklājīgā literāriskā valodā. Vaicāts, kamdēļ tas tā, viņš atbildējis: «Rupjam klucim rupjš ķīlis». Tas tomēr

nenovērtēja nicināšanu pret latvju tautu; viņš vienkārši nēma cilvēkus tādus, kādi viņi ir, viņš arī no tiem nenovērtēja. Katra latviešu teātra izrādē viņš ieradās jau laukus pirms sākuma un ar interesi sekoja izrādei līdz beigām. Izņēmumu viņš nedarīja arī ar Adolfu Allunānu, nelūkojoties uz to, ka tas «veco starķis» bieži izraudzījās par objektu savām zobgaļībām.

Viņš nebija arī mantkārīgs. Lielas, bagātas draudzes ilgdabējs gans, viņš tomēr nebija saraušis nekādas bagātības. To pierāda viņa dzīve pēc amata atstāšanas, kad tas pārgāja uz dzīvi drēbnieka Buļļa namā Katoļu ielā, kur nelielā dzīvoklītī, sētas pusē, viņš pavadīja sava garā mūža pēdējās dienas.

Gadījās mums šī nama dārziņā pavadīt kādreiz pie glāzes alus jautrus brīžus, kur bieži atskanēja jautras, nebēdīgas dziesmas. Vecais dvēseļu gans nemaz nejutās «šokēts» no šādām «blēņu ziņgēm», bet, atvēris logu, labprāt noklausījās mūsu dziedāšanā.

Viņš mīlēja mūziku. Vēl 60 gadu vecumā viņš mēģināja iemācīties vijoli spēlēt.

Viņš vispārīgi bija labs cilvēks. Viņa rakstura īpašības bija tās, kas tam sagādāja cieņu latvju tautā, ne viņa sprediķi. Pēdējie bija bezgalīgi garlaicīgi, sadalīti «trijos cēlieņos», norunāti neapraktāmi vienmuļā balsī, tie plūda garumā. Tikai retumis iedzirkstījās pa asprātībai, pa drastiskam izteicienam, pa dzīves gudrībai. Šie iepinumi arī bija tie, kas radīja Konrādija leģendu.

Patiesībā Konrādija anekdotes ir īstas tautas garas mantas: viņu iedomātam autoram pa lielākai tiesai pie tam maz nopelnu. Sevišķi tas sakāms par anekdotēm, kuņas satur nekārtas divdomības. Ar savu asketa dzīvi viņš bija īsts tikumības paraugs.

Nobeidzot ar šīm piezīmēm Konrādija raksturojumu, mēs nedomājam, ka par Konrādiju vairs nekas nebūtu sakāms. Gluži otrādi: mēs domājam, ka ne viens vien no Konrādija pazinējiem atsauksies ar piezīmēm un nostāstiem par viņu, kamēr beidzot būs iespējams pietiekoši izprast un novērtēt viņa pretrunīgo, kontrastu pilno un sarežģīto personību un darbību. Tāpat par viņa darbības idejisko virzienu un viņa izturēšanos pret mūsu kultūru varam spriest patlaban tikai tiktāl, ciktāl to atļauj pieejamie materiāli. Jo anekdošu

par Konrādiju gan cirkulē daudz, bet faktiskā materiāla par viņu pieejams gaužam maz, un tamdēļ dažs labs jautājums kas šajā sakarā mūs un sabiedrību interesē, vēl atstājams nenoskaidrots.

Literatūra.

- 1) Theodor Hermann Pantenius. Aus meinen Jugendjahren. Leipzig. 1907. 24. lp.
- 2) Album curonorum.
- 3) Theodor Kallmeyer, Dr. med. G. Otto. Die evangelischen Kirchen und Prediger Kurlands. Mitau. 1890.
- 4) A. Birkerts. Andrēja Spāga vēstules Kurzemes skolu tēvam J. K. Volteram. «Izgl. min. mēnešraksts», 1926. g. Nr. 2. 129.—135. lp.
- 5) Kallmeyer. Cit. gr.
- 6) Th. H. Pantenius. Cit. gr. Nodaļa: «In Mitau».
- 7) Magazin der Lettisch-Litterarischen Gesellschaft. XIX., 4. 63. lp.
- 8) A. Vičs. Latviešu skolu vēsture. II. 1926. g. 181., 191.—195. lp.
- 9) A. Vičs. Latviešu skolotāju sapulces. Izgl. min. mēnešr. 1920. Nr. 3. 214. lp.
- 10) Reta jubileja. «Tēvija», 1900. g. Nr. 41 un «Latv. Av.», 1900. g. Nr. 41.
- 11) Mitteilungen und Nachrichten für die evangelische Kirche in Russland. 1903. g. 134. lp.
- 12) «Mitausche Zeitung». 1904. un «Düna Ztg.». 1904. Nr. 120.
- 13) Mahzitajs Morizs Conradiņ. «Latweeschu Awises». 1904. Nr. 43.
- 14) Konrādija tehwa iswadischana pehdejā gaitā. «Latweeschu Awises». 1904. Nr. 45.
- 15) A. Birkerts. Andrēja Spāga vēstules. Cit. avots. 130. lp.
- 16) Reta jubileja. «Latweeschu Awises». 1900. Nr. 41.
- 17) Reta jubileja. «Tehwija». 1900. g. Nr. 41.
- 18) Adolfa Allunāna. Zobgaļa kalendārs. 1905. g. 90. lp.
- 19) A. Birkerts. Andrēja Spāga vēstules. Cit. avots.
- 20) Pantenius. Cit. gr. 123. lp.
- 21) Turpat. 122. lp.
- 22) P. G. Ihtais tautas kalendārs. 1885. g. 85., 86. lp.
- 23) Ad. Allunāns. Cit. gr. 90. lp.
- 24) Moritz Busch. Deutscher Volkshumor. 305.—349. lp.
- 25) «Vai latviešu pārvēršana vāciešos būtu nožēlojama?» Jahresverhandlungen der kurländischen Gesellschaft für Literatur und Kunst. II. Mitau. 1822. 15.—17. lp. Sk. arī A. Birkerts. Latv. intelligence. II. 1927. g. 56. lp.
- 26) Johanna Conradi. Georg Stein oder Deutsche und Letten. Riga. 1864.

8. KONRĀDIJA ANEKDOTES.

a. KONRĀDIJA DIVDOMIBAS.

2434.

Savos vaļas brīžos Konrādijs labprāt mēdza pastaigāties pa ielām un lēnā garā visu ko novērot: gan laucinieku, gan pilsētnieku uzvešanos un izturēšanos, gan arī pats pa interesantam piedzīvojumam meklēdams.

Tā, piem., viņš novērojis, ka laucinieki, Jelgavā iebraukuši, labprāt mīl ēst desas un bulkas, pie kam viņi ēšanu ne ikreizes izdara pie galda, iebraucamā vietā vai «šņķī» (krogā), bet daudz reiz iet ēzdami pa ielu. Konrādijam, kā kārtīgam kungam, tas izliekas par piedauzīgu un nepieklājīgu. Svētdien viņš no kanceles zemniekus par to norāj. viņu uzvešanos attēlodams šādi: «Bikses vaļā, desa rokā... iet pa Lielo ielu projām!..»

Uzrakst. P. B.

Teic. nezināms. Dzirdēta bērībā Jaunsvirlaukas p.

2435.

Konrādijs reiz bazuīcā teicis: «Saimnieks ar saimnieci minās, minās! Kalps ar savu sievu minās, minās! Puisis ar meitu minās, minās!.. un nevarēja atminēt — kas bērnam vārdā...»

Irma Medne, Rīgā.

LFK 32, 776.

2436.

Kāds puika, iebāzis roku koka caurumā, nebija varējis izvilkt un nomiris. Konrādijs pie viņa kapa teicis: «Viņš ir uzkāpis un nav nokāpis, viņš ir iebāzis un nav izvilcis, un te nu mēs stāvam pie šī melnā cauruma!»

Uzrakst. Alma Medne, Rīgā.

Teic. māte, no Garozes pag.

LFK 292. 344.

2437. (var.)

Mācītājs Konrādijs teicis no kanceles: «Kāds jauneklis uzkāpis, iebāzis, vairs nav izvilcis un nomiris beidzot». (Zēns bijis uzkāpis kokā, iebāzis roku koka dobuma caurumā. Iūkot putna oliņas, bet zurs lūzis un zēns rokā pakāries. Bet mācītājs runājis divdomīgi).

Uzrakst. Kārlis Bukums, Rīgā.

Teic. Pēteris Krišbergs, 37 g. v., Dzirciema pag., Tukuma apr.

LFK 23, 5300.

2438.

Jelgavas apriņķī, Ozolnieku pagastā atrodas mājas Pautiņi. Šo māju jaunais saimnieks precas, un mācītājs Konrādijs aizbrauc jauno pāri laulāt. Pabeidzis laulāšanas ceremoniju un pamielojies, Konrādijs taisās braukt prom. No jaunā pāra atvadīdamies, Konrādijs tiem vēl vienam un otram (sevišķi jaunajam saimniekam) sirsnīgi spiež roku un novēl: «Lustējaties tik nu, mani mīļi Pautiņi, šodien jums tā prieka diena!..»

Teic. nezināms. Dzirdēta Jaunsvirlaukas pag.
Uzrakst. P. B.

2439. (var.)

Kādam baznīcas pērminderim bijis Pautiņš uzvārds. Tā dēls kādā svētdienā tiek salaulāts. Arī mācītājs ir ielūgts uz kāzām. Pēc salaulāšanas, turpat pie altāra, Konrādijs, visiem kāziniekiem klāt esot, novēl jaunajam pārim laimes, teikdams: «Tā tad nu, mani mīļie Pautiņi, es novēlu jums šodien jūsu prieka un goda dienā labas un kuplas laimes. Un tad, mani mīļie Pautiņi, varu jums paziņot, ka nevarēšu vis pie jums ierasties pie jūsu kāzu mielasta, dažādu neatliekamam apstākļu dēļ!» Bet mācītājs, redzēdams, ka viņa izteiktie vārdi, līdz ar neparasto uzvārdu sacēlušī pie kāziniekiem vispārējus smielus, tūdaļ steidzīgi vien aizgājis.

Uzrakst. Fr. Krēsliņš, Vecgulbenē.

Teic. Anna Strupkāja, 70 g. v., no Rebānes pag.
LFK 142. 2573.

2440.

Reiz atkal pēc Dieva vārdiem (t. i. uz kanceles pēc sprediķa) mācītājs (Kondrāts) iesāka:

«Nu, mana mīļā draudze, gribu jums atkal paziņot, kas izgājušo reizi mūsu lūgšanas namā noticis. Pēc tās svētās lūgšanas, kad jau visi ļaudis bija nogājuši mājup, domāju, būs jāapskatās, vai mūsu dievanamā viss ir kārtībā, vai nebūs vajadzīgs ko pravīt. Eju un skatos. Bet kas tad tas! Redzu vienā kaktā melnumu. Eju tuvāk un skatos, kas tas būs! Redzu sievišķa lieta: melns, pūkains, sarkanu oderi... Kam tāda būtu pazudusi, lai nāk pēc dievvārdiem pie manis to saņemt!» —

Kad nu viņš ieraudzījis, ka ļaudis sāk pa kaktiem kur-
nēt, tad piebilda:

«Nedomājat neko ļaunu, mīļā draudze, tas ir mupis,
mupis, kur sievišķi rokas silda, kam pazudis, lai nāk to
saņemt!»

Uzrakst. Helēne Sprinģe, Mārsnēnu pag.
Teic. Jānis Dombrovskis, 53 g. v., Garozes pag.
LFK 739, 1007.

2441. (var.)

Dzivoja reiz kāds mācītājs — joku pēteris. Vienmēr
viņam bijusi pilna baznīca ļaužu, un tā asprātības braukuši
pat no tālienes klausīties. Kāds viņa draudzes loceklis reiz
atradis dāmu mufi un nonesis to mācītājam, lai par zudušo
lietu svētdien izsauc no kanceles. Labi! Svētdien māc-
cītājs pēc sprediķa saucis: «Kāda dāma pazaudējusi savu
lietu: apaļu un cietu, ar sarkanu vidu. Kas šādu lietu pazau-
dējis — lai nāk pie manis saņemt.

R. Kleinbergs, Iecavā.

2442. (var.)

Divi zemnieki atraduši, braucot uz baznīcu, mufi. Nodevuši
to mācītājam, lai tas baznīcā uzaicina, kas to pazaudējis. Mācī-
tājs bijis vecs vīrs, tādēļ gribējis runāt pareizi latviski un
teicis: «Ir atrasta viena sieviešu lieta — vidus melns, apkārt
zils.»
Antonija Rozenberga, 32 g. v., no Jaunauces.

b. KONRADIJS AR PUIKU SACENSAS ATJAUTIBA.

2443.

Reizi kādā pilsētas nomalē Konrādijs sastop kādu puiku
un uzsāk ar to sarunu: «Saki, puisīt, vai tu vari man ne-
palekdamies izņemt cigāru no mutes? . . .» Puika noskatās
garo vīru no galvas līdz kājām un, tādā pat garā atbildē-
dams, jautā: «Bet vai tu vari man nesalīccies iepūst? . . .»

— «Redziet, mīļā draudze, kādi tie šī laika bērni», no-
saka Konrādijs pēc šī stāsta no savas kanceles.

Uzrakst. P. B.

Teic. nezināms. Dzirdēta bērnbā Jaunsvirlaukas p.

2444. (var.)

Konrādijs iet pa ceļu. Mutē apdzisis cigārs. Pretim nāk kāds puika. «Vai tu, puika, vari man nepalēcies aizdedzināt cigāru?» tas uzrunā zepķi.

Zēns noraugās Konrādiņā no galvas līdz kājām un atjautā viņam: — «Bet vai jūs, cienīgstēvs, varat nepielēcies man iepūst — — —?» Uzrakst. Apsešdēls. Rīgā.

Teic. A. Allunāns.

Allunāns apgalvoja — kādā izrādes vakarā — Konrādijs patiņam to stāstījis kā patiesu notikumu. LFK 394. 47.

2445. (var.)

Kādu svētdien Konrādijs stāsta no kanceles: «Kad es izgājušo vasaru ceļoju pa Vāciju, es tur uz ceļa satiku vienu mazu puiku. Jums jāzin, ka ceļi Vācijā nav vis tādi, kā pie mums. Tur gar ceļa malām aug plūmes un ābeles. Redzot, ka tas puika uz tiem āboliem ķīķerē, es viņam prasu: «Nu, zēn, vai tu vari bez palēkšanās no koka zara ābolu noraut?» Un ziniet, ko man tas knēvelis atbildēja? Viņš noskatās uz mani un saka: «Bet vai jūs, cienīgtēvs, varat man bez pielēkšanās iepūst?» Redzat, tik gudri ir tie bērni Vācijā, jo viņi jau no mazotnes visādas skolas apmeklē. Tādēļ arī tu, mīlā draudze, sūti savus bērnus skolā. lai viņi visādās zinībās un gudrībās iemācās!» —

T. D. Talsos. Iz «Joku ziņas», 1926. g. Nr. 2.

LFK 843, 19.

2446. (var.)

Kāds mācītājs pastaigādamies satiek mazu ganu puiku. Gribēdams to izjokot, viņš saka: «Mazais, ja tu vari bez pakāpšanās izņemt manu cigāru no mutēs, tad dabūsi veselu rubli.»

Bet mazais nepaliek vis atbildi parādā un atteic: «Cienīgstēv, to es nevaru. Bet ja jūs varat man bez pielēkšanās nobučot ceļgalu, tad es jums došu piecas kapeikas, vairāk man nav.»

I. Dundurs, no Rīgas.

c. KONRADIJS UN SUNS.

2447.

Jelgavas mācītājs Konrādijs, uz baznīcu iedams, iebāzis ķešā desas gabalu. Suņi to reizu reizēm jau paraustījuši

pie svārku piedurknes, jo redzējuši desas gabalu. Iegūjis baznīcā un uzkāpis kancelē, mācītājs aizmirsis grāmatu. Kesteris to paraustījis pie svārku stūņa. Domādams, ka tas ir suns, mācītājs iesaucies: «Se, tad baznīcā nebūs miera no tevis!»

K. Apfelbaums, Talsu valsts vidusskolā.
LFK 230, 3879.

d. KONRĀDIJA MANTKARIBA.

2448.

Konrādija skopumu un naudas kāri katrs zināja. Viņš naudu ņēma no bagāta un arī no pēdējā nabadziņa. Viņš pat visnabagākai sieviņai ļāva iztīt no savas kabatas drāniņas pēdējās kapeiciņas un tās mierīgi paņēma. Viņa palīga mācītājs Heincs zināja stāstīt, ka tas daudz reizes nav varējis šo naudas izspiešanu dabūt pāri savai «sirdij», bet nabaga sieviņu Konrādiņam dotās kapeiciņas paņēmis un atdevis tām atpakaļ.

Uzrakst. P. B.

Teic. nezināms. Dzirdēta Jaunsvirlaukas pag.

2449.

Konrādiņam, kā zināms, Vircavas pagasta robežās piederēja tā sauktā Bomju muiža un mazs pagastiņš ar saviem zemniekiem, kas tam renti maksāja. Viens no šiem saimniekiem, Gulbis, tam reiz aiznes rentes maksājumu, bet viņam pietrūkst viens rublis. Saimnieks domā, ka mācītāja kungs, ņemot vērā pavasara tukšo laiku, viņam to nieka rubulīti atlaidīs, bet nekā. Konrādiņš mierīgi naudu pārskaita un pasaka, ka viņš rubli nevar atlaist, bet tas katrā ziņā jāsamaksā. «Nu, izej, mīlo Gulbi, tepat, pastaigā pa Lielo ielu, gan jau satiksi kādu kaimiņu, tad aizieni un aines man to rubli, es te pagaidīšu.» Neko darīt: Gulbim jāiet rublis meklēt.

Uzrakst. P. B.

Teic. tēvs Jānis Birkerts, Jaunsvirlaukas pag.

2450.

Mans tēvs šad tad mēdza pastāstīt pa jokam par «veco Kundratiņu», kā viņš līdz ar citiem vienkāršās tautas cilvēkiem mēdza Konrādiņu saukt.

Reiz tēvs atceras šādu gadījumu. Viņam ievajagas kristamās «grāmatas». Nu, zinams, jāiet pie «vecā Kundrātiņa», kā savas draudzes mācītāja. Aiziet. Izstāsta, kas vajadzīgs.

Konrādijs sāk meklēt pa savām grāmatām attiecīgās ziņas. Šķirsta, šķirsta ilgu laiku, šad un tad tikai noteikdams: «Nav! . . . nav!» — «Bet es jau nu zinu gan, kas Kundrātiņam vajadzīgs», tēvs piezīmē, «es lēnām sameklēju pa kabatu rubli, izvelku un nolieku uz galda Kundrātiņam priekšā. Mans Kundrātiņš paliek tūliņ laipnāks, sāk atkal grāmatu šķirstīt, pašķiņ pāris lapas, tad priedīgi uzsit ar roku uz grāmatu un nosaka: «Āre, te ir! . . . Nu, kā lai es dabonu: tu saki, ka tevi sauc Jānis un te stāv Jānis! . . .»

Uzrakst. P. B.

Teic. tēvs, Jānis Birkerts, Jaunsvirlaukas pag.

2451.

Konrādijs bijis ļoti skops un mantkārīgs. Kādreiz pie viņa atnāk kāds kalps un lūdz svētdien bērnu nokrustīt. «Labi, labi», Konrādijs saka, «tas tev maksās vienu rubli!» Kalps sāk sūdzēties un gausties par grūtiem laikiem un sliktu pārtikšanu. «Ak tā, priekš dzeršanas un plītēšanas jums naudas nekad netrūkst, bet kad mācītājam jādod, tad vienmēr savas izrunas.» — «Bet ja man, cienīgstēvs, tiešām nav, kur lai es ņemu?» «Rauj kaut no elles ārā, — kas man par daļu!» — Konrādijs saskaities atcērt.

Projām iedams, kalps ierauga mācītāja priekšistaba pie sienas pakārtas vairūkas gaŗas pīpes. Viņš vienu iebāž paklusūm kabatā.

Pēc dažām dienām kalps atkal klāt. «Te nu, cienīgstēvs, būs tas vajadzīgais rublis» . . . — «Nu re», — cienīgstēva seja piepēži atspīd kā saulīte, — «ko es tev sacīju? Kad labi grib, vienmēr var dabūt. Nu, kur tad tas rublens tā bija aizķēries?»

— «Kur nu aizķēries, — āreče, kad es pie jums pagājušo reizi biju, jūs man, cienīgstēvs, sacījāt, lai es to rubli kaut no elles ārā raujot, jums tur neesot nekāda daļa. — Ko nu es uz tādu nešpetnu vietu iešu. — domāju, te pat jūsu priekšnamīņā gaŗās pīpes aplūkodams! Reiz nu jums tur nav nekāda daļa, un jūs to ļaunā neņemsat! . . .»

«Ak, sātān, sātān, tad tu esi to manu labāko pīpi ar perlmutra kātu nozadzis!» — «Tā ir, cienīgstēvs, nozagu un pārdevu žīdam.» — «Žīdam? Kuram žīdam?» — «Podu

Iekam Žagarē!» — «Ak Sodoma un Gomora! Še tev trīs rubļi, cilvēka bērns, un uz karstām pēdām tu man to pīpi gādā atpakaļ!» Kalps iebāž naudu vienā kabatā, bet no otras izvelk mācītāja pīpi: «Te viņa būs, cienīgstēvs!»

Tā kalps šoreiz par velti savu bērnu nokrustēja.

Uzrakst. T. D., Talsos. Iz «Joku ziņas», 1926. g. Nr. 2.

LFK 843. 18.

e. KONRĀDIJS RUNĀ AR DIEVU.

2452.

Reiz, ap 1902. g., studenti norunājuši Konrādiju drusku pamulķot. Viņi zinājuši Konrādija darba istabu, kur tas mēdz sēdēt un gatavot savus svētdienas sprediķus. Viens no studentiem uzlēdis liepā virs Konrādija kabineta loga.

Kad Konrādijs nogrimis savā darbā, students no liepas, lēnām un gaŗi vilkdams, saucis: «Kon-rā-ā-dij! . . .» Klusums. Konrādijs dzird, padomā un sāk atkal strādāt. Pēc brīža atskan atkal kaut kur ārā no augšas: «Kon-rā-ā-dij! . . .» Atkal klusums. Konrādijs skatās pa logu — neviena neredz. Turpina atkal savu darbu.

Pēc laika atskan atkal ārpusē no augšas jau stiprāks: «Kon-rā-ā-dij! . . .» Tad Konrādijs taisa logu vaļā un saka: «Runā, Kungs! Tavs kalps klausās! . . .»

Bet no liepas smiedamies izkrīt students un aizskrien..

Uzrakst. P. B.

Stāst. Olga St., no Jelgavas.

2453. (var.)

Sestdienas vakarā mācītājs Konrādijs sēž pie galda un raksta sprediķi. Viņa brāļa dēls klusām palien zem galda un, tiklīdz mācītājs sāk nopietni strādāt, sauc vairākas reizes no vietas: «Konrādijs!.. Konrādijs!.. Konrādijs!..»

Mācītājs izbijies klausās un beidzot drebošu balsi atbild: «Runā, mans Kungs, Tavs kalps klausās!»

Nu puika vairs smiekļus nevar novaldīt. Mācītājs to ierauga un stingri soda par tādu Dieva zaimošanu.

Erna Skuja, no jūrmalas.

2454. (var.)

Jelgavas mācītājs Konrādijs bijis liels dzērājs un kāŗš ū spēlētājs. Reiz kāds viņa draugs gribējis viņu pārmā-

cit. Viņš uzlēdīs uz skapja Konrādija istabā. Kad Konrādijs pārnācis mājā, draugs no skapja augšas saucis: «Konrādij!» Konrādijs domājis, ka viņš pārklaušijies. Kad viņš dzirdējis savu vārdu otrreiz saucam, tas kritis ceļos un saucis: «Runā, Kungs, Tavs kalps klausās!»

A. Berģe, no Vec-Auces.

I. KONRADIJS KĀRŠU SPELETAJS.

2455.

Konrādijs bijis liels kāršu spēlētājs. Reiz tas nācis tūlīt no kāršu spēles uz baznīcu. Kad tas uzkāpis uz kanceļi, viņam no kabatas izbīrušas kārtis. Viņš kārtis salasījis un teicis: «Tev nebūs skatīties uz maniem darbiem, bet klausīties uz maniem vārdiem.»

A. Berģe, no Vec-Auces.

2456. (var.)

Mācītājs Konrādijs bija pazīstams kā liels kāršu spēlmanis. Reiz, kāpdams kancelē, tas lielā steigā iebāzis kārtis talāra kabatā. Vilkdams kabatas lakatiņu, cienīgstēvs izvelk arī kārtis, un tās izbirst baznīcā. To redzēdams, Konrādijs iesaucās: «Neskataties uz maniem darbiem, bet klausaties uz maniem vārdiem!»

Uzrakst. Lasmane.

Dzirdēta Jelgavā.

g. KONRADIJS UN VIŅA «ZELLIS».

2457.

Konrādijs bij novērojis, ka pie viņa tukšāka baznīca, kā kad Grasis sprediķoja. Tāpēc kādu svētdien pēc sprediķa no kanceles viņš pasludina: «Nākošu svētdienu es noturēšu dievkalpojumu Kalnciemā, bet savu «zelli» atstāšu pie jums.» Tomēr nākošā svētdienā lomas mainītas, un Konrādijs pats ir Jelgavā. Sprediķi sākot, viņš nositis knipi pār baznīcēnu galvām un teicis: «Redziet, kā es jūs piekrāpu! Jūs mani negaidījāt, bet tomēr esmu pie jums. Tāpat ir ar mūsu Dievu!»

T. D. Talsos.

IFK 843, 4.

2458.

Jelgavā reiz dzīvojis vecs mācītājs Konrādijs. Viņš bijis jau par vecu, lai apkoptu savu draudzi, un tāpēc viņam piedots palīga mācītājs.

Kādā jaukā vasaras svētdienā baznīca bijusi pārpildīta. Arī dievgaldnieku bijis daudz, kā jau tajos laikos parasts. Mācītājs Konrādijs bijis jau atnācis, bet viņa palīgs bijis aizkavējies, jo iepriekšējo vakaru bijis kādās viesībās. Konrādijs gaidījis, gaidījis, bet, nevarēdams sagaidīt, sācis pieņemt dievgaldniekus viens pats. Dalīdams svēto vakarēdienu, viņš pastāvīgi skatījies uz durvīm, kur palīgam vajadzējis ierasties. Bet viņa darbs gausi gājis uz priekšu. Te vecais Konrādijs sadusmojies un iesaucies: «Ja tas mans zellis neatnāks, tad jau mums te būs jāpuņķojas līdz vakaram.»

Galenieku Līdija, no Pampāļu pag.

2459. (var.)

Lielā piektdienā daudz dievgaldnieku. Konrādijs aicina ķesteri un saka uz to baznīcā, visiem dzirdot: «Aizej pie tā Graša un ataīcīni viņu šurp, lai nāk man palīgā tikt galā ar tiem dievabērniem. Citādi mums te būs līdz vakaram jāpuņķējas.» (Grasis bija pēcpusdienas mācītājs.)

T. D. Talsos.

LFK 943. 3.

h. KONRADIJS UN SKOLAS.

2460.

Konrādijs ļoti negribējis, ka latvieši iet skolā, un bērnam, kurus viņš iesvētījis, teicis: «Pats velns ir augstas skolas cauri gājis, un mācītie ir tie lielākie blēži.» Tad prasījis: «Jān, atkārto, ko es teicu!»

Jānis atkārtojis: «Visi mācītāji ir tie lielākie blēži.»
Eriks Lindemanis.

2461.

Kādreiz Konrādijs iebraucis Svētes skolā pārklašināt bērnus. Skolotāja māte Seevalde bijusi ļoti netīrīga. Skolotājs ieaicinājis Konrādiņu uz kafiju, bet Konrādijs dzēris ļoti maz. (Viņam tā kafija ļoti nesmekējusi.)

Saimniece viņu uzmodinādama teikusi: «Dzeriet vien, mācītāja kungs, man vēl zem gultas vesela krūze.»

Eriks Lindemanis.

2462.

Mans vecākais brālis zin stāstīt, ka Konrādijs šad tad mēdzis jāt jāšus uz skolu revīzijām. Jājis viņš lēnām un uz balta zirga. Zēni tad zobojušies, ka Konrādijs jājot tikpat kā Pestītājs uz Jeruzalēmi.

Uzrakst. P. B.

Dzirdēta bērņibā no brāja, Jura Birkerta. Jaunsvirlaukas pag.

2465.

Reiz Konrādijs aizbrauc parastajās skolu revīzijās uz Tetelmindes skolu (Jelgavas apkārtņē). Mācītājam klasē ierodoties, bērni vispirms, zināms, skrien tam rokas bučot. Bet tā kā klasē bērnu daudz, tad izceļas liels troksnis un drūzmēšanās. Konrādijs sakomandē bērņus atpakaļ un tad tos pamāca: «Tā ne, miliši, pa beņķiem, pa beņķiem!» Pēc tam viņš pats izplestām rokām iet lēni pa celiņa vidu, un bērni no abām pusēm «pa beņķiem» nāk un skūpsta rokas, līdz visi savu «pienākumu» izpildījuši.

Uzrakst. P. B.

Stāstījis vecākais brālis, Juris Birkerts, ka savu skolas laiku atmiņu.

i. KONRĀDIJS UZSAUC PARUS.

2464.

Konrādijs sevi ļoti oriģināli uzsaucis: «... Un nu vēl viens pāris. Tas brūtģāns esmu es pats, bet brūte mana saimniece un «nichtē» (māsas meita), Otilija Konrādi. Lai Dievs viņus svētī uz augumu augumiem.» —

T. D., Talsos.

LFK 843. 14.

2465.

Konrādijs uzsauc kādu pāri. Bet te piepēži brūte saslimst un nomirst. Svētdienā, kad noliktas kāzas, mācītājs viņu piemin, sacīdams aizlūģšanā šādus vārdus: «Tu, Kungs Jēziņ, ko tu esi izdarījis? Mums šodien Upmaļu Jānis bija jālaulā ar viņa brūti Mariju, bet tu to esi pie se-

vis aizsaucis. Kas tev bij ienācis prātā, ka tu mūsu brūt-
gānu un visus kāziniekus tā piemeklēji un apbēdināji?»
Mēs visi tagad tevi lūdzam: griezi visas lietas atkal par
labu un palidzi Upmaļu Jānim atrast jaunu brūti, lai mēs
drīzumā varam dzert jautras kāzas.» — T. D., Talsos.

LFK 843. 8.

j. KONRĀDIJS UN KALPI.

2466.

Kādreiz lepni saimnieki, ar diviem zirgiem braukda-
mi, aizbraukuši pie mācītāja Konrādija un sūdzējušies, ka
kalpi paliekot lepni.

Mācītājs svētdien sludinājis:

«Suvens sili neizēda,
Kamēr kāju neielika!
Bajārs mantu nesarausa,
Kad nabagu nenievāj'!»

Jā, redziet, tā ir ...» —

Uzrakst. Irma Medne, Rīgā.

Teic. P. Silc, Ozolu pag.

LFK 32, 2450.

2467

Mācītājs Konrādijs teicis savai kalponei, lai tā svēt-
dien atnāk uz baznīcu. Tā aiziet arī. Mācītājs saka no kan-
celes: «Miļā draudze, mana kalpone man šorīt pienesa pie-
gultas kaut ko siltu un mīkstu». Kalpone jau pavisam no-
bīstas, bet mācītājs saka tālāk: «Tikai neņemājat nekā
launa, tie jau bij — pīrāgi.»

Uzrakst. Irma Medne, Rīgā.

Teic. P. Silc, Ozolu pag.

LFK 32, 2911.

k. KONRĀDIJS PAMĀCA REKRŪŠUS.

2468.

Konrādijs jaunos rekrūšus pamāca šādiem vārdiem:
«Jūs, jaunie puīši, dodaties kalpot mūsu kungam un ķei-
zaram, bet, no Dieva puses, neaizmirstat savas brūtes,
kas jūs gaidīs mājās. Uzvedaties godīgi un nepināties ar
citām meitām!» —

T. D., Talsos.

LFK 843, 7.

I. KONRADIJA NAMS.

2469.

Uz Konrādiņa nama vārtiem Lielajā ielā, pie Dobeles vārtiem, bijis virsraksts: «Es esmu tā maize, kas nākusi no debesīm. Kas to ēdīs, tam nesalks mūžīgi.» Reiz kāds jautājis viņam, ko tāds uzraksts nozīmē? «To saprot tik mani bērniņi, bet ne tāds pasaules gājējs, kā jūs!» —

T. D., Talsos.

LFK 843, 12.

m. KONRADIJS PEC APPRECEŠANĀS.

2470.

Konrādijs apprecējies 60 gadu vecumā. Otrā svētdienā pēc kāzām viņš kancelē teicis: «Ja es būtu zinājis, ka laulības dzīve tik svētīga, tad būtu apprecējies pirms 40 gadiem.» —

T. D., Talsos.

LFK 843, 15.

n. KONRADIJS KARIKATŪRA.

2471. Kaitīgas grāmatas.

Pūcišu Gederts, kad tam bija sava grāmatu tirgotava Rīgā, starp citām grāmatām izdeva arī tautā ļoti iecienītus kalendārus. Kādā kalendara stāstā tas bija aizķēris arī Jelgavas populāro mācītāju Konrādiņu, to nosaukdams par «Stārķi». Konrādijs pēc beigta sprediķa, saukšanām un sludināšanām griežas pie baznīcēniem ar «ļoti svarīgu paziņošanu», teikdams: «Tas Eilenberģis, tas Pūcišu Gederts ir izlaidis vienu negantu grāmatu, vienu bezkaunīgu kalendāru, kuŗā tas mani — jūsu mācītāju — par «Stārķi» nosaucis. Sargies no šīs nejaukās grāmatas un to rokā neņem!»

Saprotams, pēc šādas recenzijas pāra stundu laikā visi pie H. Allunāna un Šablovska komisijā nodotie Pūciša kalendari bij izpirkti.

«Brīvā zeme», 1928. g. Nr. 273.

2472. (var.)

Konrādijs bij liels savādnieks. Vasaras laikā staigāja pa Jelgavas ielām baltās apakšbiksēs un kažokā. Ne par velti viņu bija iesaukuši par stārķi. Un kā tādu, Pūcišu Ģederts viņu bija uzzīmējis savā kalendārī. Pēc kāda sprediķa Konrādijs pamāca draudzi: «Mīļā draudze, man tev kas svarīgs jāpasaka. Tas bezdievis Pūcišu Ģedus savā laika grāmatā mani uzzīmējis par stārķi. Es tev lieku pie sirds, to grāmatu nepirkt un to pasacīt arī saviem mājiniekiem. Es, jūsu gans, esmu tur izķēmons.» —

Vēlāk Pūcītis atzinies, ka labāku ieteikšanu savam kalendārim viņš nevarējis vēlēt. Tanī gadā kalendārs ticis ātri izpirkts.

T. D. Talsos.

LFK 843. 9.

o. KONRĀDIJS TUR AIZLŪGUMU.

2473.

Draudzes pērminderi ieronas pie Konrādija. lai aizlūdz Dievu, ka lietus lītu. Nākamā svētdienā, kad visi aizlūgumi beigti, Konrādijs saka:

«Un tad man, mīļā draudze, tev jāpaziņo, tavi pēlminderi bija atnākuši pie manis, lai es lūdzot Dievu, ka lietus lītu, bet to es tev saku, ar šito vēju, lūdz Dievu, nelūdz. lietus kā nelis, tā nelis.» —

Apsesdēls, Rīga.

LFK 394. 49.

2474.

Kalnciemā noticis reiz šāds ārkārtīgs gadījums. Konrādijs uz turieni aizbraucis un pirms dievkalpošanas pieņem draudzes locekļus, kam kāda vajadzība. Nāk kristībnieki, dievgaldnieki, kā arī tādi, kas aizlūgšanā grib. lai tos piemin. Konrādijam pēdējo bij arvien sevišķi daudz. Pienāk pie mācītāja arī Mazaudžu saimnieks, godbijīgi pabučo roku un iespējz baznīckungam sauļā sudraba rubuli. Konrādijs mīlīgi uzprasa:

«Nu, ko vēlies, mans bērns?»

— «Man tāds mazs lūgums pie jums, mācītāja kungs! — Mazaudžs nedroši iesāk, — «es nocirtu meža gabaliņu un liku to sacirst malkā, bet nav pircēju. Vai jūs, visucienīgais mācītāja kungs. nebūtu tik laipni . . .» — Mazaudža

atkal krīt pie rokas, — «. . . un no kanceles paziņotu draudzei, ka pie manis malka dabonama, kam tā vajadzīga, lai nāktu pirkt!»

«Labprāt, labprāt to pasacišu», Konrādijs atbild.

— «Še uz papīriša man uzrakstīts, kāda man malka un par kādu cenu varu pārdot.» —

Konrādijs papīra lapiņu paņem un ieliek dziesmu grāmatā. Pēc tam griežas pie nākošā lūdzēja, un Mazaudzs ir atlaists. Šis atvieglots no ģērbkambaņa iziet baznīcā un ērti nosēžas savā parastā vietā.

Pēc sprediķa nāk daudzās aizlūgšanas un arī ziņojumi. Te Konrādijs nonāk pie Mazaudža lietas un saka tā: «Mīlā draudze, man tev kas īpaši jūpaziņo. Tas Mazaudžu saimnieks savu pleķi ir licis nolīst un tur sacirtis malku, ko viņš pārdod: 6 asis bērza malkas par 8 ar pusrubli asī, 4¹/₄ asis priežu malkas par . . . par . . . par . . . Mazaudž, nāc augšā, ko tu esi sakribēlējis, es nevaru salasīt. Nāc pats izlasīt!» Pie tam Konrādijs sirdīgi māj ar roku, savu aicinājumu pastiprinādams. Mazaudzs apjūk, vai iet tādu neparastu ceļu — pašā baznīcas laikā augšā uz kanceli, kur vienkārši mirstīgi nedrīkst iet. Bet sirmais baznīckungs aicina neatlaidīgi. Un Mazaudžs atstāj savu vietu baznīcā, nedrošiem soļiem pieiet pie kanceles trepītēm, mana, ka visu skati uz viņu vērsti, smagi sāk celt kājas uz trepītes pakāpēm, bet šaurā spraudziņā tikko neiespraužas. Tomēr beidzot Mazaudža druknais stāvs parādās augšā līdzās izdēdējušam mācītāja stāvam. Pēdējais grūž tam lapiņu zem deguna un Mazaudžs stomīdamies lasa, drīzāki no galvas saka: «Par 6 rub. 75 kap.!» Konrādijs draudzei atkārtoti: «Par 6 rub. 75 kapeikām . . . Mazaudž, tu nu vari iet lejā, bet citureiz uzraksti labāki!»

T. D., Talsos.

LFK 843, 5.

p. KONRĀDIJA SPREDIĶI.

1) Etiski-humoristiski.

2475.

Konrādijs garus sprediķus nemēdza sacīt. Tā kāds sprediķis ilga tikai 20 minūtes, kas priekš tā laika sprediķiem uzskatāms par ļoti īsu. Bet par to aizlūgšanas bija daudz ilgākas. Tā arī šoreiz — veselas 27 minūtes, un nāca

visvisādas lietas. Te par slimu vectēvu, te par vārgu bērniņu, te par laulātiem ļaudīm, «kas atkal uzņēmuši mierīgu dzīvošanu savā starpā», te par slimu govī, vāju ražu u. t. t., u. t. t. Ir arī šādas aizlūgšanas: «Lai mēs aizlūdzam Dievu par Tiliku saimnieci, kas savu ticību ielikusi iekš tiem logiem. Ļauni puīši pa nakti bij izdauzījuši mūsu dievanamam trīs rūtis, bet Tilīkiene to lietu par labu griezusi. Lai Dievs viņai to bagātīgi atmaksā, šīni un viņā pasaulē! . . .»

T. D., Talsos.

LFK 843, 6.

2476.

Kādā sprediķī Konrādijs teica vārdu pa vārdam: Kāds daktera lielskungs man izstāstīja šādu notikumu. Pie viņa atnācis puisis, kam tā acu redzēšana bij vāja palikusi. Dakteris puisi izmeklēja un pasaka, ka viņa acis vājas kļuvušas no pārlietas brandvīna brūķēšanas, un ieteic puisim šo velna dzērienu atstāt. Bet puisis tam daktera lielkungam atbild: «Tad es lai to sūda acu dēļ no tā mīļā brandvīna atsakos, to gan nedarišu!» Un puisis aizskrēja prom. Tā mēs daudzreiz bēgam arī no Dieva padoma.—

Kad Konrādijs min puīša vārdus, visa baznīca smīn. Tas bijis pirms Ziemassvētkos 1899. g.

T. D., Talsos.

LFK 843, 2.

2477.

Kādā sprediķī Konrādijs minējis šādu piemēru no dzīves: «Jūs, puīši, un vīri, nemaz nezinat, cik tās meitas un sievas jūs mīl. To es pats piedzīvoju. Man ir kučieris Andrējs un meita Minna. Un es sāku manīt, ka viņu starpā kas notiek. Es apņēmos viņus pārbaudīt. Andrēju aizsūtīju uz pilsētu, bet Minnai pasacīju, ka es iziešu. Savas karošas un kažoku noglabāju skapī. Bet pats ielikos Andrēja gultā un apsedzos. Pēc kāda brītiņa Minna paveŗ durvis, paskatās un atkal aizveŗ. Tad ķēķī iesākās tāda čūzēšana, un man nāsīs iesitas patikama smaka. Drīzi Minna nāk ar teleķi izceptiem pankūkiem, šķīvīti zaftes, noliek uz galdiņa un piestumj pie gultas. Tad nosēžas uz gultas malas, apķeras man apkārt un saka: «Nu, mīļo Andrēj, celies un iebaudi! Tas vecais stārks ir aizgājis. Mēs varam papriecāties! . . .» Un es ceļos augšā. Minna ie-

kliedzas un izskrien pa durvīm laukā. Bet es saku ēst. Un man jāliecina, ka tik gardus pankokus savu mūžu nebiju ēdis.» —

T. D., Talsos.

LFK 843. 15.

2) Politiski-satiriski.

2478-a.

Nomiris Māteru Juris. Viņu pavadīt uz kapiem bijuši sapulcējušies ļoti daudz ļaužu. Kapu runu teicis mācītājs Konrādijs, to sākdamš šādiem vārdiem:

«Še tas dažu dumpi sācis,
Laudis baidīj's kā kāds lācis,
To ir drudzis zemē mācis...»

Pēc šī ievada daudzi pavadītāji atstājuši kapu.

I. Klagis, Valgales pag., Dreimaņos.

a. SPREDIĶIS*) PAR LATVIEŠU PATRIOTIEM.I

2478.—2490.

Ērgļu Kārlis bija dzirdējis ļoti daudz par veco Konrādiju un tādēļ gribēja redzēt viņu pats ar savām acīm un dzirdēt ar savām ausīm . . . Jo arī viņa dzimtenē bija izpaudušās valodas par šo mācītāju, ka tas runājot vairāk par dzīves lietām, nekā par dievvārdiem, un tādēļ tur esot ko klausīties . . .

1. Domāts, darīts. Kad viņš iegāja baznīcā, Konrādijs, garš, pavec, kalsens vīrs, patlaban kāpa kancelē.

Agrākus gadus viņš bija sacījis ļoti miļu svētku sprediķi. Brīvestības svētku ceremonija bija sākusies ar to, ka svētku dalībnieki pirms noklausījušies svētku sprediķi, un biedrība ieradusies in corpore ar karogu baznīcā. Konrādijs par to juties ļoti glaimots un teicis tad par tiem «mīļiem latviešiem» labu. Bet tad viņš, kū jau vācu tautības mācītājs, sācis pret Jelgavas Latviešu biedrību gremsties. Par to biedrība turpmāk ar savu gājienu uz Annas baznī-

*) Šis sprediķis atstāstīts Aug. Deglava romānā «Rīga», II. 33.—38. lp.. Romāna varonis, Ērgļu Kārlis, kas daudz dzirdējis par veco Konrādiju, izmanto gadījumu un ietiet baznīcā paklausīties viņa sprediķi. Deglava romāns, kā zināms, ir kultūrvēsturisks un balstīts uz kultūrvēsturisku studiju materiāliem vai arī personiskiem pieredzumiem. Tādā kūrta šē attēlotais sprediķis nav rakstnieka fantāzijas auglis, bet reālas īstenības tēlojums resp. Konrādija sprediķa atstāstījums. Red.

cu izpalikusi, izmetusi svētku sprediķi, tā sakot, no programmas, lai katrs personīgi dara, kā viņam tīk. Par to nu Konrādijs bija ļoti noskaities un tad nu savā šīs dienas svētku sprediķī tos latviešu patriotus īsti ņēma grauzt . . .

2. «Mani mīļi jūs!» tas iesāka gausā dziedādamā tempā, izstiepis savas gaŗās rokas un ieplētis vēl gaŗākos pirkstus, savilkdams savus iekritušos, bālos vaigus — viņš izskatījās tāds, kas septiņas dienas nāvei parādā. — «Vai jūs tiešām domājat, ka esat lieli patarjoti? Tad jums būs to Kungu atzīt . . . Viņu jums būs pirms slavēt, ka jums labi iet . . . Bet jūs domājiet: «Ko mēs tur iesim puņķoties pie tā Kunrādiņa? Kam mums viņa pātaru? Labāk paņemsim fūrmani un žīvai ārā uz Villa Mēdem, pie siltām desām, pie putojoša bairiņa, pie frišām bulkām un zutiņiem . . .»

3. Āja, mēs jau esam lieli vīri! Mums piecus rubļus pūrs kviešu maksā, paaug ar tiem cupuriņiem itin brangi. . . nokuļam savus trīs simts pūrus, un ko tad vairāk! Mēs pērkam bukstiņa drēbes, pulksteņus ar resnām ķēdēm un spēlējam pipariņu tik augstu, ka vai muižniekam galva reibst. Mēs jau esam lielikungi, braucam tambora ratos, divi zirgi priekšā, kučieris uz bukas . . . Mums istabas ar dakstiņu jumtiem un glāžu verandām . . . Cits jau taisa jumtā otru tāžu . . . Jā jau jā, mani mīļie, iet jums labi! Strādnieki jūs esat un protat arī virčaptēt. Be savu Dievu jūs esat piemirsuši . . . viņa virčapti jūs esat palaiduši!

Jūs, saimnieces, kā no rīta ceļaties, domājat tūdaļ pie saviem sivēniem, nedomājat vis pie tā Kunga. Un jūs, saimnieki: «Ko mans puisis šodien darīs», bet nevis: «Kā es tam Kungam kalpošu un kāds dievvārds šodien vēlēts.» Jūs pat vairs svētdienas ritos godīgi pātarus nenoturiet!..

4. Jūs esat augstprātīgi un iebildīgi pret saviem kungiem un mācītājiem.

Jūs viņus caur zobiem vazājat, laikrakstos par viņiem lieciat ziņģes un rīmes. Lūk, tāds ir jūsu patarjotisms! . . . Un kas tad ir tie rakstītāji? Skolmeisteriši, skrīveriši... Kur vadzi dzen, tur vadzim jālien! Mani tie vienā kalendārā nobildējuši par gaŗo stārķi . . . Lūk, kādi patarjoti!.. Nu mums vairs nevajaga ne kungu, ne mācītāju . . . Nu mēs paši gudri diezgan, nu tikai dosim kungiem uz ādas . . . smiesim viņus . . . Lai viņi iet atpakaļ uz Vāczemi un Prūšiem. . .

5. «Mani mīļi jūs! Kur tad jūs to gudrību ņemāt? Kam jums jāpateicas par visu to, ka jums tik labi iet? Kas ir bijuši tāni Krievu zemē, tie stāsta, ka tur ir pavisam citādi nekā te . . . Ne tur labu grantētu ceļu, ne izraktu grāvju . . . Ne tiltu, ne kā . . . tu nezini, kā tu pār to urgu pāri tiksi . . . Tas krievs jau ir tik slinks, ka viņš nevīžo ne savu jumtu izlāpīt . . . ne savai akai to grodu ielikt . . . Viņa rati nesmērēti, koka asīm, brēc un sauc: ai, kumm, kumm! Ar čaču arklu viņš savu zemīti uzaļ, ar kažoku noecē, cīrulis to sūdojis. . . Vairāk tur neaug, kā ušņas un ciesa . . . Bet jums — āboliņš un kvieši griežas riņķī! Mani mīļie, kam jums par to jāpateicas? Visupirms, protams, Dievam tam Kungam, ka viņš savu svētību devis no augšienes.

6. «Bet kam vēl jums par to jāpateicas? Mani mīļie — — tie Kurzemes kungi nav vieni smādējami kungi . . .

Bet jūs jau arī viņiem esat pateicīgi, jūs viņiem atmaksājat . . . Jūs viņus vazājat pa laikrakstiem, taisat par viņiem rīmes un kuplejas . . . Nu tikai: maizes pātaga, maizes pātaga! . . . Kā viņi mums darīja, tā mēs viņiem... Mani mīļie, jūs grābjiet Dievam acis! Kas savu kungu nebīstas, tas arī Dievu nebīstas. Bet nepievilāties, Dievs neļaujas apsmieties! Ak, nedomājiet: kas tur Dievam, ka es savam kungam braucu gaļām, gāžu viņu grāvī, metu knipi zem deguna. Ja jau Dievs mani par to gribētu sodīt, tad viņš mani būtu jau sodījis! Kungs un velns, tas man vienalga! . . . Es esmu latviešu patarjots, es viņiem griežu krūtis pretim! . . .

7. «Ak, patarjot, mans mīļais patarjot! Vai tu domā, ka, ja tu dari ko nepareizu, Dievs tūdaļ ņems kādu sprungulu un sviedīs tev pa cinkšļiem? Viņš tev sitīs tikpat, kā ar āmuru pa pieri? Pagaidi, pagaidi, mīļais patarjot, viņš nāk palēnām! Kristus arī neuzbrauca debesīs ar joni: «burks!» bet: «tilam, tilam» — arvien uz augšu, palēnām, pamazām . . .

8. «Reizi arī tev tavš Dievs rādīs tavu grēku reģistri: Āre, vai tas bij labi? Ko tu savam kungam un mācītājam esi darījis, to tu man esi darījis! . . . Ja tu viņam esi vaigā splāvis, tad tu esi man vaigā splāvis! . . . Ja tu esi viņa sirdi skumdinājis, tad tu esi mani skumdinājis. Tu neesi nekāds patarjots, jo neesi mīlējis, kas bij manā zemē un kas bij man mīļš un dārgs . . . Tu esi tikai tāds velna cepe-
tis un tītara gabals! . . .

9. «Ak, mani mīlie patarjoti, nedomājat, ka tie koki debesīs aug . . . Es arī zinu, ko jūs variet un ko jūs nevariet . . . Kāds amata brālis no laukiem man rakstījis, ka šim bijis jāpavada mironis uz kapiem, bet tuvākā mežīnā rīkota zaļumballe . . . Un tie muzikanti iet garām tiem kapiem un pūš vienā pūšanā, neklausa ne tam baznīcas pērminderam, ne arī zvāņam, ka uz kapiem mācītājs tura dievvārdu . . . Ek, kas mums dievvārdi, mums pašiem zaļumballe ar karogiem, bufeti un ugunošanu . . . Un tad mans amata brālis izzinājies, ka tiem muzikantiem vien izmaksāts deviņdesmit rubļu sidraba! . . .

10. «Mani mīlie, redziet, to nu jūs nespējat. Es zinu, ka jūs to nespējat! . . . Tās rentes tam kungam un tās procentes tai bankai nav vis vēl nomaksātas. Tiem pušiem tās pērnās lones vēl nav nolīdzinātas. Tas robs tai magazīnē vēl jāatber. Tie sieki tam mācītājam jānolīdzina. Tas ķesteris prasa savu tiesu, tas skolmeisteris savu . . .

Mani mīlie, jums ļoti vajag ganīt savu priekšu, lai jūs tā tā varētu cauri nākt . . .»

Viss tas tika izteikts tādā tonī un ar tādiem žestiem, ka cilvēks, kuš tā ko pirmoreizi dzirdēja, tika kutināt kutināts no smiekliem.

11. «Patarjoti, patarjoti!» vecais vīrs kratīja savu bālo galvu. «Kur jums ir tā vienprātība?! Katrā pagastā sacelas lēģeris pret lēģeri, pulks pret pulku. Vieni grib to Lauka Tīļu par pagasta vecāko, otri atkal to Meža Plūģi.

Iet, prāvojas un procesējas, ņem apikātus, dzirda vēlētājus . . . Kas jau ticis par pagasta vecāko un lielo tiesas vīru, to ne gāšus nevar nogāzt. . . Un otrs atkal to amatu tik ļoti grib . . . Skrīveris, cilvēks, nezin, uz kuŗu pusi turēties . . . rausta plecus, brauka ūsas un domā: cik labi tas būtu, ja būtu vienprātība un miers! . . . Mani mīli jūs: miers haŗo, bet nemiers posta . . .

12. «Un savas virčaptes lietas jūs arī daŗs labs tik labi nemaz nepārzinat . . . Saimnieks nezin, kur zirgam galva, kur aste, saimniece pusgadu nav bijusi laidarā . . .

13. «Bet mūsu laikos, ja neesi pats priekšā un pakalā, tad neiet . . .

Nav jau tie cilvēki tā . . . Redzu pats pie savu virčapti, kā man neiet un neiet . . . ka man tai spīzmanei ar to kučieri kumpas . . . Pa nokrēsli, ka mans kučieris aiziet uz stalli pie zirgiem, es iegulšos viņa gultā . . . Nāk šī man klāt ar pačinku, piegrūŗ pie sāniem: «Vai gribi desu?» Atbildu:

«Gribu gan!» — «Vai bulku arī?» Atbildu, ka gribu . . . Tu redzi, miļā draudze! Ar manu paša bulku un ar mana paša desu tā mani cienā un prasa man, vai es vēl gribu— —»

b. SPREDIĶIS PAR JAUNSTRĀVNIĒKIEM.

2491.

Atceros savu iesvētīšanu Jelgavas Annas baznīcā 22. maijā 1897. g. Tas bij jau tas laiks, kad jaunās strāvas idejas un brīvais gars sāka manāmi pārņemt jauno paaudzi. Sparīgi tiecās arī jaunā paaudze uz skolām un augstskolām, atstādama tēva mājas un tēvu tradīcijas. To zināja arī mācītāji. Tas viņiem nebija par garšai. Tas nepatika arī vecajam Konrādijam. Par šo tēmatu tad viņš arī runāja, apcerot iesvētāmās jaunatnes turpmākos ceļus. Šij paaudzei viņš pārmet, ka tā aiziet no tēva mājām, no tēva arkla: «Un tagad visi grib būt smalki, visi grib būt par skrīveriem un skolmeistēriem, par visādiem ķīnstliēriem un skunstes mālderiem; visi grib meklēt brīvestību, bet paliek par visādiem Dieva zaimotājiem un nihilistiem... Un tagad jau tu nevari pateikt, kas no tā jaunā cilvēka iznāks: liellops, vai liellopa teļš!» . . .

P. B., no Jaun-Svirlaukas.

r. KONRADIJA STILS.

2492.

Reizi Konrādijam pa ielu ejot, tīši vai netīši, viņam uzgrūžas virsū kāds komijs no Hermaņa veikala. Konrārijs pagriežas un nosaka: «Ūja! Ūja! Ermaņa zelli! . . .» un — mierīgi iet tālāk.

P. B., no Jaun-Svirlaukas.

2493.

Baznīcas upuļa makos priekš Konrādija daudz reiz līdz ar naudu un bikšu pogām tikušas iemestas arī zīmītes, kurās draudzes locekļi Konrādijam pārmetuši, ka viņš rupji un nepieklājīgi runājis.

To atstāstidams no kanceles, Konrādijs piezīmējis: «Bet sākiē, miļā draudze, vai tad es varu rupju maisu šūt ar smalku zīdu? . . .»

Uzrakst. P. B.

Dzirdēta bērniē Jaunsvirlaukas pag.

2494.

Svētes pagasta, Jelgavas apkārtnē, nomirst kāds lustīgs skroderis Grīnberģis, kas bijis arī muzikants un, savu tauri pūzdams, gājis pa godu godiem. Pie skrodera apglabāšanas uzaicināts mācītājs Konrādijs. Viņš nu tur savu kapa runu. Apcerēdams Grīnberģa amatu un gaitas, Konrādijs saka: «Tu pūti ballēs, tu pūti svētkos, tu pūti kāzās, tu pūti kristībās, tu pūti ziemā, tu pūti vasarā, — pūt nu tagad, Grīnberģi! Vai vari papūst! . . .»

Uzrakst. P. B.

Stāstījis prof. K. Str., Rīgā.

2495.

Kādā sprediķī Konrādijs sacījis tā: «Kas tad tā kultūra ir? Tā ir tāda krējuma nolaizīšana un kruvešu nolīdzināšana. Tie cilvēciņi izgudro bāņus, telegrāpus, telepoņus, bet no tā miļā Dieva atstājas. Vai tas ir labi?»

T. D., Talsos.

LFK 843, 1.

2496.

Vecais Jelgavas mācītājs Kondrāts, vienreiz sacīdams no kanceles sprediķi, starp citu, teicis:

«. . . Miļā draudze, nedomājat, ka tā dvēsele iet pie tā mūsu Kunga uz augšu tā: buņ, buņ, buņ! Nē, viņa, miļā draudze, iet klusi, mierīgi, lēni: tili, tili, tili! Vienreiz es, nākdams uz baznīcu, redzēju, ka viens ganu zēns bija noķēris zvirbuli un tam kāju iesējis diegā, palaida to vaļā, diega galu rokā turēdams. Zvirbulis pacēlās un gribēja laisties prom . . . Bet, miļā draudze, ziniet ko zēns darīja? Viņš rāva aiz diega zvirbuli atpakaļ un tad atkal palaida vaļā un rāva atkal atpakaļ. Tā lūk, arī, miļā draudze, velns spēlējas ar mūsu dvēseli. Un tāpēc, miļā draudze, neļaujaties velnam piesieties pie savām dvēsēlēm. Esiet stipri, mana draudze! Āmen.»

K. Reiners, Talsu valsts vidusskolā.

LFK 230, 4134.

2497.

Ļoti bieži, nostādot zemes dzīves bēdu ielejai kā pretstatu debesu priekus, Konrādijs mīlējis runāt par debesu valstību. Kādreiz viņš sacījis: «Jā, jā, miļā draudze, tai debesu valstībai nebūs ne gala, ne malas — nu, gluži kā vienam apaļam desas likumam!»

T. D., Talsos. Iz «Joku ziņas», 1926. g. Nr. 2.

LFK 843, 20.

2498.

Agrāk Jelgavas Annas baznīcā esot bijis mācītājs Kondrāts. Tas debesu braukšanas dienā esot teicis no kanceles: «Mijā draudze, nedomājiet, ka tas Pestītājs un mūsu glābējs ar pārkonu un uguns ratiem uzbraucis debesīs. Ne, mijā draudze, viņš pacēlās gaisā tā lēnām (ar rokām rādījis) un tilam, tilam, tilam . . . Tā, lūk, viņš uzbrauca!»

Uzrakst. Helene Sprūge, Marsnēnu pag.

Teic. Jānis Dombrovskis, 53 g. v., Garozes pag.

LFK 739. 26.

2499.

Konrādijs lietojis spilgtus salīdzinājumus. Reiz viņš teicis: «Tiklīdz jūs no baznīcas laukā, jums pilna mute maizes un desas gabala, pat uz ielas to dariet. Bet pie dievgalda jūs esiet ar valgu velkami!» —

T. D., Talsos.

LFK 843. 11.

2500.—2502.

Savos sprediķos Konrādijs arvienu iepina pa kādam jokam, nostāstam, anekdotei vai jocīgam teicienam. Jaunieši svētdienās gāja viņa sprediķus klausīties tikai šo joku dēļ, kuņģiem piemita apbrīnojama īpašība: iespieties uzreiz atmiņā un palikt tur uz laiku laikiem. Tā 90. gadu sākumā, iedams Jelgavā skolā, atceros dzirdējis viņa sprediķos šādus teicienus:

1. Stāstīdams par cilvēka likteni, sakarā ar mīlestību, viņš nobeidza savu nostāstu ar šādu teicienu: «Tas cilvēks griežas kā riten's, un tā mīlestība ir gaŗa kā striķis», pavadīdams sacīto ar attiecīgām roku kustībām.

2. Kādreiz, sprediķodams par tēmatu: «Dievs neliekas apsmieties», Konrādijs pielīdzināja debess valstību dzirnavām un Dieva darbību laba dzirnavnieka darbībai, teikdams: «Tās Dieva dzirnavas lēni maļ, bet viņas smalki maļ», gribēdams ar to paskaidrot, ka neviens smējējs neizies sveikā.

3. Kādu citu reizi, runādams par grēciniekiem un viņu likteni pastarā dienā, Konrādijs pielīdzināja Dievu «buchhalterim» (grāmatvedim), kas lielā grāmatā ved rēķinus par katru cilvēku un kuŗu katru brīdi var pateikt, cik kuŗam labu darbu un cik grēku. «Tāpēc pielūkojat, mani

mīļie», viņš teica, ka tad, kad Dievs savā grāmatā pavilks strīpu apakšā jūsu darbiem, tā grēku rinda neiznāk garāka par jūsu labo darbu rindu!»

Uzrakst. A. Birkerts.
Noklausījies Jelgavas Annas baznīcā.

2503.

Daži draudzes locekļi sūdzas superintendentam Pankam, kas turpat Jelgavā dzīvoja (Svētes ielā, nelielā namiņā), ka Konrādijs savos sprediķos nickus stāsta, ka viņš par mācītāju vairs nederot. Panks iet pārliecināties. Konrādijs sprediķojis: «Jūs visi esat grēcīgi, bet mēs, baznīckungi, nesam jūsu grēku nastas, mēs esam jūsu grēku nastu nesēji ēzeļi. Bet vislielākais ēzelis, kam jānes vislielākā nasta, ir mūsu superintendants, kam mēs nododam jūsu grēkus. Lai Dievs viņam palīdz šādu lielu nastu nest.» — Pēc šāda sprediķa Konrādijs tomēr vietā palicis.

T. D., Talsos.
LFK 843. 16.

2504. (var.)

Pats superdents ar' vienreiz gājis uz baznīcu klausīties, kā tad Konrādijs īsti runā. Bet mācītājam jau tūliņ citi pateikuši, ka nu būs uz viņa sprediķi superdents, un tad lai viņš labi uzmanās. Mācītājs jau tad nu zinājis, kā runāt. Viņš runājis, runājis par ko citu un tā uz vienreiz teicis: «Jūs, mīļā draudze, jūs esat tādi mazi ēzeļi, un jums tās nastas arī ir tādas mazas, maziņas. Skolotāji, tie jau ir tādi lielāki ēzeļi, un viņiem tās nastas arī jau ir lielākas. Mums, mācītājiem, tās nastas ir vēl lielākas. Bet nu vislielākā nasta ir superdentam . . .»

Uzrakst. A. Korsaks, Rīgā.
Teic. Jānis Eglite, Jāņu muižā, Cēsu apr.
LFK 647. 1252.

2505. (var.)

Kāds mācītājs teicis sprediķi par nastu nesēju ēzeļi. Vēlāk viņš ņēmis to draudzei izskaidrot: «Redzi, mīļā draudze, es, par piemēru, esmu tāds mazs ēzeļi, mau maza draudze. Prāvests ir jau lielāks ēzelis, bet bīskaps pavisam liels ēzelis!»

Lidija Kumsare, no Rīgas.

2506. (var.)

Pēc citas variācijas Konrādijam ticis uzdots sprediķot sinodes priekšā. Viņš izvēlējies tekstu no Bileāma grāmatas, kur kāds pants tā skan: «Jūs visi esat ēzeļi!» Mācītāji sarkuši vien, kad K. šo pantu apgaismojis.

T. D., Talsos.

LFK 843, 17.

2507. (var.)

Kādreiz mācītāju Konrādiju iesūdzēja pie ģenerālsuperintendenta par to, ka viņš maz sprediķojot par garīgām lietām, bet vairāk par laicīgām. Tūlīt pēc tam ģenerālsuperintendents atbrauc pārlicināties. Sprediķi Konrādijs saka: «Katram cilvēkam jānes savi grēki, bet mācītājam, kā nastu nesējam ēzeļšam, jānes arī savas draudzes grēki. Vēl lielāks ēzeļis ir superintendents, jo viņam jānes arī mācītāja grēki, bet vislielākais ēzeļis ir ģenerālsuperintendents, jo viņam jāuzņemas un jānes visu cilvēku grēki!»

Eriks Lindemanis.

2508.

Konrādijs lielāko mūža daļu, kā zināms, dzīvoja kā vecpūsis. To bija vērā ņēmušas meitas, un daža laba no tām, kurai kādreiz «nejauši» bij bērns gadījies, to nolika naktī pie Konrādija nama durvīm.

Vienreiz šādu gadījumu Konrādijs pastāsta draudzei, uzsākdams to ar miklainu jautājumu: «Ziniet kādu brīnumu, mīlā draudze: aunam jērs gadījies! . . .» Kad nu draudze brīnās, acis ieplētusi, kas tas par brīnumu varētu būt, tad Konrādijs pastāsta, ka bērns nolikts pie viņa nama durvīm.

P. B., no Jaun-Svirlaukas.

s. DAŽĀDAS KONRĀDIJA SAVĀDIBAS.

2509.

Jelgavas apkārtnē ir uzglabājies teiciens: «Konrādija tēja». Kas tad tā par tādu tēju īsti ir?

Par Konrādija tēju sauc ļoti bālu tēju. Tādu viņš parasti esot dzēris, piebērdams gandrīz vai pusglāzi ar smalko cukuru.

P. B., no Jaun-Svirlaukas.

2510.

Populārs Jelgavniekiem un apkārtējiem arī Konrādija rokraksts. Un to tiešām bij vērts redzēt! Konrādijs parasti rakstīja, spalvas kātu turēdams gandrīz pašā otrā galā. Pats par sevi saprotams, ka spalva tad kustējās stipri «brīvi», burti iznāca gaŗu gaŗie un jaucās cits caur citu, tā kā Konrādija rakstu stipri grūti izlasīt.

P. B., no Jaun-Svirlaukas.

2511.

Vēl uzglabājušies nostāsti par Konrādija neskaitāmajiem manteļiem un mantelišiem, kuŗus tas citu uz cita savilcis, pa skolu revīzijām un citās lauku darišanās braukdams. Atbraucis skolā vai mājā un ienācis istabā, tas lēnā garā sācis atjost vienu jostu pēc otras un novilkēt vienu mēteli pēc otra, par ko mājiniem bijis liels brīnums un «amizieris».

Pēc pabeigtām darišanām tas savus mēteļus tādā pat kārtā citu uz cita vilcis atkal mugurā un laidies ceļā.

P. B., no Jaun-Svirlaukas.

2512. 1.—7.

1. Agranoma Bisenieka nodibinātā lauksaimniecības biedrība sarīkoja dārzkopības izstādi līdz ar lotereju, kuŗai savāca dažādus ziedojumus. Konrādijs bij uzdāvinājis lielu saini savu litografēto ģimetņu. Kāds no vinnētājiem bij ģimetni piestiprinājis pie sava staļļa durvīm. Drīz pēc tam Konrādijam bij gadījies ierasties šinīs mājās un redzēt necienīgo sava attēla novietojumu. Nākamā svētdienā viņš par savu sarūgtinājumu runāja no kanceles, nobeidgams savu runu ar vārdiem: «Nepateicība ir tās pasaules alga: tu viņam parādi sirdi, viņš tev parāda d — — su».

* * *

2. Konrādija mācītāja muižas rentnieks Bomēns (Bomenieks. P. B.) bijis tāds pavieglis večuks, slikti saimniekojis, nekārtīgi maksājis renti, tomēr saimniecības vadīšanu negribējis nodot savam dēlam, kārtīgam jaunam cilvēkam. Tas Konrādijam krimtis sirdi, un viņš vecajam rentniekam katrā gadījumā izmēģinājis likt pie sirds atteikties no saimnieka goda dēlam par labu. Reizi no kanceles ieraudzījis veco Bomēnu (Bomenieku. P. B.) baznīcēnu vidū, tas pie tā griezies ar sekošiem iespaidošiem vārdiem: «Bomeniek, Bomeniek, vai tu tiešām gribi pats sev un man ķīli d—sā iedzīt?»

* * *

3. Kādos svētkos dievkalpojumu kuplinājis kāds pūtēju orķestris, kas par savām pūlēm saņēma no kanceles: «Paldies tiem mīļiem ragā pūtējiem!..»

* * *

4. Konrādijs, kas savu drastisko izteicienu dēļ pazīstams visā latvju tautā, sprediķoja arī vācu draudzē, kur tas runāja pavisam pieklājīgā literāriskā valodā. Vaicāts, kamdēļ tas tā, viņš atbildējis: «Rupjam klucim rupjš ķīlis».

* * *

5. Mani mīļie... Liels ļaunums ir mūsu ļaudis apņēmis: ja kādam kāda liksta atgadās, viņš paņem striķi un pakaras. Pagājušā nedēļā NN māju puisis Mikelis ir ar striķi ņēmis sev dzīvību, tamdēļ ka, lūk, brūte esot viņu atstājusi...

Mani mīļie, es arī biju jauns, man bij brūte, tā mani atstāja, vēl nosaucot par izdild-si, vai tamdēļ es gāju kārties?..

* * *

6. Konrādijam bijis populārs palīgs, ja nemaldos, vārda Külpe. Kad «Latviešu avīzēs» bij ziņots, ka sprediķos palīgmācītājs Külpe, baznīca lūstin lūza no apmeklētājiem, kamēr Konrādija dievkalpojumus apmeklēja tikai vecas sieviņas un arī mēs, jaunieši, tā paša amiziera dēļ, tomēr baznīca bij parasti pustukša. Reiz, kad pēc paziņojuma avīzēs, vajadzēja sprediķot palīgam, pēdējais bij piepēži saslimis un sprediķot nācās virsmācītājam Konrādijam. Uzkāpis kancelē un redzēdams pilno baznīcu dievlūdzēju, kas savukārt bij diezgan pārsteigti, ieraugot kancelē «stārķi», šis brīdi novēroja situāciju ar raksturīgu pavērienu pa labi un pa kreisi un beidzot noteica: «Nekā, mani mīļie, vecais pats!»

* * *

7. V. māju saimnieka meitas bij lielas puķu mīlotājas un bij glīti iekopušas savu dārziņu. Izdarot savu parasto vizitāciju, Konrādijs, pastaigājoties pa skaisto dārziņu, bij izsacījis savu atzinību vārdiem: «Dikti smuki, dikti smuki savu dārzu pietaisījuši», kādus vārdus bij pārpratusi V. jaunkundžu māte un stipri uztraukusies.

Uzrakst. J. V.

(Sk. 2537. anekd.)

9. KRAUZE.

2513.

1. Richards Krauze — mācītājs, ko Dundagā atminos. Nogāju pie viņa trīs reizes pātašos: Lonastos, lerniekos un Kaziņos. Krauze bija dedzīgs barona tiesību aizstāvētājs. Kad Dundagā sāka iespieties pareizticība, kas notika, lai izbēgtu no barona spaidiem, tad Krauze ar vislielāko dedzību un sparū to apkaņoja. Pat likās neizprotami, kāpēc Krauze uzreiz palicis tik dedzīgs, kāds viņš agrāk nemaz nelikās. Noturēja mājās īpašus dievkalpojumus un pat baznīcā gānījās par pareizticību, ka tā pielūdzot elkus. Krauzi arestēja. Viņš nosēdēja Jelgavā 4 mēnešus cietumā. Pēc tam nāca spriedums, ka viņš Baltijā par mācītāju nevarot būt, Krievijā gan. Bet Krauze aizgāja uz Vāciju, un tur, Bavārijā, dabūja kādu mazu draudzīti. Alga arī esot bijusi maziņa, tā ka bijis jādzīvo bez kūčiera un puīša. Pats zāģējis un skaldījis malku, kājām gājis uz baznīcu, ne tā, kā Dundagā, kur divi tramīgi dzelteni zirgi viņu labā ekipāžā katru svētdienu pievizināja pie baznīcas, lai gan attālums daudz nepārsniegs kilometru.

2. Pēc kādiem astoņiem gadiem Krauze atbrauca apmeklēt Dundagu, bet jau nosirmojis, kauču bija tikai pusmūža gados. Viņš teica arī sprediķi. Draudze skatījās uz viņu ziņkārīgi, ne sirsnīgi.

T. D. Talsu valsts vidusskolā.

LFK 845. 161.

2514.

Dundagas mācītājs Krauze, braukdams pātaļos, bēr-
nus pārklaušinādams, pēc šā darba sarunājies ar vecākiem
vīriem par dažādiem jautājumiem. Iernieka mājās (rakst-
nieka E. Dinsberga dzimtenē) iesāk runāt par mācītāju
Kundziņu, kas nesen priekš tam no Puses bija aizgājis uz
Smilteni par mācītāju. Krauze teicis vārdu pa vārdam šā-
di: «Tas Kundziņš tos smilteniešus tāpat izknābās, kā stār-
ķis izknābā vārdes.»

T. D., Talsos.

LFK 843, 40.

2515.

Mācītājs R. Krauze bija liels baronu labuma aizstāvis
Reiz viņš teica savā sprediķī: «Jūs nedrīkstiet kunga mežā
lopus ganot ne gana riksti nogriezt, ne čiekura paņemt,
ne sēni uzlasīt, ne ogu noraut, jo mežs nepieder jums, bet
baronam. Nedomājiet, ka Dievs to priekš visiem audzina.
Tāpat kā jūsu lauki ir priekš jums, tā mežs ir priekš
kunga.»

T. D., Talsos.

LFK 843, 41.

10. KULDĪGAS MĀCĪTAJS.

2516.

Lai gan Kuldīgas mācītājs F. bija pēc dzimuma latvietis.
tomēr katrā izdevīgā vai neizdevīgā gadījumā tas centās uz-
svērt, ka viņam ar latviešiem nav nekā kopēja. Kādreiz
viņš teicis: «Tas neko nenožīmē, ka man latviešu āda, bet
daba man vācieša». —

T. D., Talsos.

LFK 843, 37.

2517.

Kuldīgas mācītājs ne acu galā nav varējis ieredzēt se-
mināristus, kuņus bieži sprediķi aizķēris: vai tie vēlāk ienāk
baznīcā, vai ātrāki aiziet, tūlīņ atskan stipri vārdi uz to rē-
ķina.

Tā kādreiz par šā Dieva kalpa lūpām plūduši vārdi:
«Mēs izšķīram Dieva un velna puīšus. Kas baznīcā nāk ti-
kai paskatīties, tie ir velna puīši, un tādus mēs redzam arī
savā baznīcā!» —

T. D., Talsos.

LFK 843, 34.

2518.

Ar iesvētāmiem zēniem Kuldīgas mācītājam (F.) klājies ļoti grūti. Viņa mācībā tie izvērtušies par īstiem velna puišiem. Vienu gadu pat viņš atsacījies tos iesvētīt pēc kāda liela skandāla. Vēlāk lietu nolīdzinājuši.

Kuldīgas baznīcā atradies krusts. Un zēni no tā uztaisījuši bubuli, uzvelkot tam svārkus mugurā un noliekot krēslu priekšā. Ienācis mācītājs un kļuvis zils aiz dusmām. Sācis taujāt, bet neviens nav atzinies.

T. D., Talsos.

LFK 843, 35.

2519.

Pret gulētājiem šis Kuldīgas mācītājs izturējies bargi. Pa sprediķa laiku viņš redz, ka kāds aizsnaudies, nokārdams galvu uz krūtīm. Viņš pasauc pērminderi un saka ar dusmu pilnu balsi: «Ej uzmodini to grēka kalpu, kas guļ pie otrā pīlāra, lai viņš Dieva namu neapgāna!»

T. D., Talsos.

LFK 843, 33.

2520.

Kuldīgas mācītājam F. bijusi meita, kuŗu viņš audzinājis par īstu «preilēni». Daži Kuldīgas puiši norunājuši mācītāju iznerrot: aiziet pie viņa kā precinieki. Aizgājuši. Puišis saka:

«Mācītāja kungs, es gribu precēties!»

— «Labi. Bet kur jūsu brūte?» —

«Mana brūte ir te pie jums!»

— «Ko tas nozīmē?» —

«Es esmu ieturējis jūsu meitu par brūti un gribu dabūt jūsu atļauju.»

Mācītājs nobāl, jo redz, ka tiek izjokots. Viņš preciniekiem parāda durvis.

T. D., Talsos.

LFK 843, 38.

11. KUPFERS.

2521.

Sabiles mācītājs Kupfers bijis labs iemetējs. Kāda saimniece, kuŗai vīrs sirga ar to pašu kaiti, viņu aicina pie sevīm,

lai viru tomēr pamācot un atgriežot uz taisno ceļu. Saimnieks gulējis gultā, Kupfers tam nēmes apkārt. Beidzot saimnieks nopūzdamies sacījis: «Ja jau kalngali ir mitri, ko tad lai no ielejām sagaida!»

T. D., Talsos.

LFK 843. 21.

2522.

Draudzes locekļiem pie šā paša Kupfera bijis jāstāv priekšnamā starp cūkēdamā traukiem. Pat soliņa tur nav bijis, kur, dažreiz stundām gaidot, varētu atsēsties. 70. gadu otrā pusē Sabilē par skolotāju privātskolā bijis Fr. Cirķelis. Tas licis uztaisīt divus solus un pērminderim aiznest uz mācītāja «uzgaidāmām telpām». Kupfers bijis traks no dusmām, un no kanceles draudējis: «Ko tas skolmeisterīts iedomājies? Viņš grib mani mācīt! To es viņam atdarīšu?» Un mēģinājis atdarīt arī.

T. D., Talsos.

LFK 843, 22.

2523.

Cirķelis rikoja Sabilē pirmās teātra izrādes, pat divi reizes dienā: tūlīņ pēc pusdienas un vakarā. Kupfers uzstājies par šo izrāžu vislielāko pretinieku, nosaucot tās par velna spēlēm. Un taisni piekodinājis: «Jūs uz tām velna spēlēm neejat!» Bet nebija vairs veci laiki. Jo Kupfers vairāk trakoja, jo ļaudis, it kā viņam par spīti, izrādes vairāk apmeklēja.

T. D., Talsos.

LFK 843. 23.

2524. — 2527.

1. Kupfers meklēja sariebt Cirķelim un viņa biedrim Bīškevicam arī vēl citādā ziņā, lai šiem «jaunlatviešiem» kaitētu, un tos dabūtu no Sabiles prom. Kupfers uzkūdīja pret viņiem vietējos vāciešus un pat žīdus. Vasarā sabilnieku parastā mazgāšanās vieta bija pāri tiltam, pie Sabiles muižas dārza. Turp visi gāja un mazgājās bez traucēšanas. Bet muižas arendātors, vacietis Šulcs, sāka mūsu skolotājus ķibelēt. Pirmo reizi atsūta divus puīšus, lai dzen šos peldētājus prom. Bet ar puīšiem var prātīgi parunāt, pat apsola viņus pacienāt, kāpēc tie aiziet, nekā neizdarījuši.

2. Otrā dienā nāk tramdīt Šulcs pats. Bet mazgātājiem palikuši arī uzmanīgāki. Peldas papriekšu Biškevics, kā mēr Cirkelis apsarga drēbes. Šulcs grasās drēbes ņemt, bet Cirkelis nelaiž pie tām klāt. Biškevics arī izkāpj no ūdens laukā, lai nāktu Cirkelim palīgā drēbes aizsargāt no apķīlāšanas. Viņš saķeras ar Šulcu. Iesākas cīņiņš, un abi ievēlas ūdenī. Še Biškevics palaiž Šulcu vaļā. Tas izrāpjas uz krasta, paceļ abas dūres gaisā un zvērē viskarstāko atriebību.

*

3. Pēc kādām dienām mūsu skolotāji saņem ziņu, ka viņiem jāierodas pie pilsietas Talsos uz izmeklēšanu. Pilskungs f. Handvings viņus bargi sagaida. Redzams, ka Šulcs papūlējies ar apsūdzēšanu.

«Ko tad mēs esam noziegušies?» skolotāji jautā. — «Jūs mazgājoties liekat drēbes uz cita zemes, bet pašu saimnieku, kas to jums grib liegt, iegāžat upē!» pilskungs bargi nosaka.

«Mēs likām drēbes tur, kur to dara visi sabilnieki. bet ka cīņa nobeidzās upē, tā tīra nejaušība, tā varēja nobeigties arī augstāk, uz kraujas».

Pilskungs sastāda asu nopratināšanas protokolu.

*

4. Lieta pāriet uz Tukumu virspilskunga iztiesāšanā. Še par virspilskungu bija barons Hāns, kas ļāvās mazāk iespaidoties. Viņš apsūdzētos attaisno, jo viņu darbībā nesa-skata ļaunprātības nodomu. Un turpat tiesas zālē liek pretējām pusēm samierināties. Šulcs ir arī ar mieru, bet mūsu skolotāji uz to ieiet pret vienu nolīgumu: izmaksāt viņiem viesnīcā labas pusdienas, jo pret savu gribu šurp braukuši un krietni izbadojušies. Arī uz to Šulcs iegāja.

Tā mācītāja Kupfera un viņa palīga atriebības plāns neizdevās. Tomēr lielu brēku šis notikums radīja. To gan apkārtņē sprieda, ka desmit gadus atpakaļ skolotāji būtu dabūjuši nosēdēt, kā likts. Bet laiki jau bija drusku grozījušies.

T. D., Talsos.

LFK 843, 24.

12. LETCS.

2528.

Subates draudzē ir bijis kāds mācītājs Letes, kas visos sprediķos tikai runājis par darbu un slinkošānu. Viņš arī

nav ierodzējis strādnieku kārtas ļaudis. Bet viņa dēls arī
izmācījies par mācītāju. Tas milējis strādniekus un ar tiem
bieži saticies. To tēvs nav varējis paciest, un dēls neticis
apstiprināts par Subates draudzes mācītāju.

Uzrakst. Gothards Polis.

Teic. Jānis Veseris, 83 g. v., Asares pag., Ilūkstes apr.

LFK 69, 1452.

13. LUCAVS.

2529.

Vecsaules mācītājs Lucavs bijis ļoti mantkārīgs un par
naudu bijis gatavs izdarīt visādus jokus.

Reiz kādam saimniekam vanags aiznesis gaili un apēdis
to lauka malā pie ecēšām. Saimnieks, liels joku meistars,
aizgājis pie mācītāja, samaksājis tam rubli un licis noturēt
svētdien baznīcā aizlūgšanu par savu gaili. Mācītājs bijis ar
mieru.

Svētdienas ritā pēc dievkalpojuma mācītājs turējis aiz-
lūgšanu. Viņš teicis: «Tas gaisa līdinātājs aiznesa to gai-
smas gaidītāju un viņa spalviņas izplūkāja viņā lanka ma-
liņā pie tā zemes līdzinātāja».

Baznīcēni palikuši neskaidribā, kas tā par nelaimi bijusi.

M. Pabērze, no Bauskas apr.

14. MOLTRECHTS.

2530.

Reiz Dundagas mācītājs Moltrechts sacījis no kanceles,
ka atradis mufi, bet gribējis izsacīt ar citiem vārdiem. Viņš
sacījis, ka atradis sieviešu lietu, melnu gar malām un sar-
kanu vidū. Draudze sākusi nevaldāmi skaļi smieties.

Uzrakst. E. Trautmanis, Ventspili.

Teic. Fricis Trautmanis, Ventspili.

LFK 743, 21.

2531.

Pie Dundagas mācītāja Moltrechta aizgājis kāds mājas
rentnieks P. un lūdzis viņu aizrunāt par viņu pie barona

kādu labu vārdu, lai tas pagaidītu rentes naudu, kamēr viņa dēls apmeklējot skolotāju semināru.

«Kādu semināru jūs dēls apmeklē?» mācītājs jautā. — «Kuldīgas». — «Tad nekā nedarišu. Jūs varētu gaidīt uz manu palīdzību tad, ja savu dēlu izņemtu no turienes laukā un ieliktu Irlavas seminārā».

Rentnieks tā nedarīja. Vai nu par atmaksu baronam («Dižkrišam», kā dundadznieki savu baronu sauca), vai aiz citiem iemesliem, bet šā rentnieka dēls 1905. gadā bija viens no sirdīgākiem barona pretiniekiem.

T. D., Talsos.

LFK 843, 30.

15. NURMUIŽAS MĀCĪTAJI.

2532.

Agrākam Nurmuižas mācītājam bijis paradums visu, ko zinājis, pasacīt baznīcā no kanceles. Viņš bijis pazīstams arī kā liels kukuļu ņēmējs. Reiz kāda sieviņa aiznesusi cieņnīgtēvam putraimu desas. Mācītājs par to ļoti apvainojies un svētdien aiz pilnas sirds saucis: «Mīļā draudze, es ēdu desas, man smeķē desas, bet ne tik resnas!»

M. Ceilere. Talsu valsts vidusskolā.

LFK 230, 4064.

2533. Nurmuižas mācītājs Birģers.

Tā kā Kaltēnē nav bijis mācītāja, tad dievkalpošanu turienes baznīcā noturējis Nurmuižas mācītājs Birģers. Viņš ļoti mīlējis noklausīties Kaltēnes zvejnieku nostāstiņos, piedzīvojumos un vispār niecīgos notikumos. Šos notikumus neizņemot arī zvejnieku bēdas, viņš bieži mēdzis iepīt savos baznīcas sprediķos. Tā reiz, kāds zvejnieks, dziļi noskumis, pastāstījis mācītājam, ka viņam esot nozagts labs nazis. Otrā dienā mācītājs Birģers sprediķojis visai draudzei: «Mīļie, iekš tā Kunga! Kāpēc jūs nozagāt tam Jūnim to tuteni? Tas viņam bija tik labs priekš plekstu ķīdēšanas!..»

Elza Evaldsone. Talsu valsts vidusskolā.

LFK 230, 4076.

16. RENDAS MĀCĪTĀJĪ.

2534.

Senos laikos Rendas mācītājs esot bijis liels žūpa. Tas bez dzeršanas nav varējis izlikt pat ne baznīcā pa sprediķa laiku. Iekšpus kanceles tam esot bijis ierīkots plauktiņš, kur pastāvīgi stāvējis pilns alus spainis. Kad tam sirds kārojusi pēc alutiņa, tas vienkārši noliecies pie spaiņa un padzēries, teikdams šādus vārdus: «Drīz jūs mani vairs neredzēsiet!» Kad bijis padzēries kādu malciņu, piecēlies, teikdams: «Nu jūs mani atkal redzēsiet». Reiz vīram izgājis greizi. Kā liecies pie spaiņa, tā spaiņa oss šim uzmaukusies kaklā, un viņš uzcēlies augšā ar visu spaini. Arī šoreiz tas teicis: «Nu jūs mani atkal redzēsiet». Kāds vecs vīrelis no kora atsaucies: «Ar alus spaini kaklā!..»

E. Avots, Talsu valsts vidusskola.

LFK 230, 4059.

17. RINDAS MĀCĪTĀJIS.

2535.

Rindes mācītes vienreiz prases vienam zvejnikam, kad viņš gās pie iesveitšen, kas visgrūtākais ir pasaulē? Tas atteicis: «Švika bluks». — «Kā tad tā?» Mācītes prases. Viš teicis, ka viņš ar tēv cirtš meže švik, un viņš neko tik grūt nav redzes.

Milda Blumberga, Auces pag., Rindes pam. skola.

LFK 526, 250.

18. TALSU MĀCĪTĀJIS.

2536.

Milenbacha apriņķa skolā ar vācu mācības valodu par ticības mācības pasniedzēju bija Talsu vācu mācītājs G., kuram reiz ar vienu skolnieku iznāca liela sadursme. Mācītājs stāsta par grēku plūdiem pēc bībeles teksta: ka Noass taisījis šķirstu un tur ielicis no katras dzīvnieku sugas pa pārim, lai pēc Dieva pavēles šī suga neizniktu. Skolā bijis skolēns Z., kas ļoti interesējies par dabas zinātnēm. Šis nu

sācis mūcītāja domas apšaubīt, ka Noasam nav bijis iespējams 100 000 sugas savākt un atdalīt vienu no otras. Arī tik maz cilvēku, cik bija šķirstā nepaspēja šos dzīvniekus pienācīgi apkopt, ja Dievs tos gribēja glābt reālā, saprotamā ceļā. Bet ja glābt caur brīnumiem, kamdēļ tad mocīties gar šķirstu, tad jau būtu tāpat glābušies. Z. pat bijis izrēķinājis, ka šķirstam būtu bijis jābūt daudz lielākam, nekā tas 1. Mozus grāmatā uzdota, kā arī apkopēju skaitam stipri prāvākam. Tas priekš G. bijis kā uguns pakulās. Viņš kļiedzis: «Nekānīgais zooliis! Kā jus driekstat Dieva vārdus apšaubīt!» un izdzinis Z. no klases. Otrā stundā strīdus tomēr turpinājis, jo vairāki no skolēniem nostājušies Z. pusē. Pēc tam G. uzstādījis Milenbacham ultimātumu: «Vienam no skolas jāiet, Z. vai viņam. Ja Z. skolā, tad viņš tur nevarot ticības mācības sludināt!»

Protams — aizgāja Z.

T. D., Talsos.

LFK 843, 66.

19. TALSU APKĀRTNES MĀCĪTĀJI.

2537. — 2541.

Mūsu dienās Talsu tuvuma dzīvo kāds mācītājs, par kuŗu var uzrakstīt neskaitāmas anekdotes.

1. Kādās mājās notiek laulības. Vidējā meita aiziet pie vīra. Mājās no puķēm un rokdarbiem uztaisīts skaists altaris, pie kuŗa notiek laulāšanas ceremonija. Vēlāk mācītājs liek galdu no pušķojumiem atbrīvot, lai uz tā spēlētu kārtis. Kāds vecis mācītāju jautājis: «Mācītāja kungs, vai jūs baznīcā uz tā galda arī tādū darbu darītu?»

2. Dzer citās kāzās. Atnāk ziņa, ka sieva sabirusi un gaida viņu mājā. Tomēr neiet, jo katram dzimumam esot savs uzdevums, un lai katrs ar to tiekot galā.

3. Jāņu dienā saka sprediķi: «Vakar jūs lietojāt dziesmas, kam saknes pagānu laikos, tās pavadot ar viņu laiku parašām. Dziedat nu tās svētās un labās dziesmas un šķīstījaties no katras negantības!» Kā nu gan lai šķīstās, kad pēc kāda prātīga cilvēka izteicieniem, pa altaru noņemas ar dievgaldniekiem, kristāmiem bērniem un citiem kā bodes zellis».

4. Kad darīšanās iegājis pagasta valdes telpās, tad nav sēdies vis uz krēsla vai sola, kā citi mirstīgi dara, bet uz galda novietojis savu lāča augumu. «Sak', man jūsu krēslī

...omiem. es esmu vīrs no citas slakas, pie jums jau
...ederu!»

5. Mācītājs pastāvīgi ķīļdojies ar savu ērģelnienu. Pēdējais nav varējis viņam pēc prātam nospēlēt: te par gausu, te par ātru, te par raibu, te atkal bez prelūdiņām. Tas tāpēc, ka ērģelnienu dažreiz pakritizējis mācītāja slaido dzīvi. Kādu svētdienu, kad ērģelnienu beidzis pēcspēli dziesmai pirms sprediķa un mācītājs pacēlies kājās no lūgšanas, ko tas uz kanceles uzkāpis izdara, visa draudze izbrīnījies par tiem nejaukiem vaibstiem, kas bija redzami uz šā dievvārdu sludinātāja sejas, pagriezta uz ērģelnienu pusi. Šiem vaibstiem vajadzēja nozīmēt, ka cienīgais mācītājs izsaka iznīcinošu spriedumu par viņa spēli. Par mācītāja vaibstiem kuŗi tika taisīti priekš kādiem četriem gadiem, savā laikā rakstīja laikrakstos un pat ziņoja bīskapa tēvam. Jāpiebilst, ka mācītāja seja ir ļoti neglīta, un viņš uz mata līdzinās kādam Talsu žīdu miesniekam.

T. D., Talsos.

LFK 845. 69.

2542.

Talsu tuvumā dzīvo vēl kāds cits mācītājs, kas par Latvijas karogu izteicies, ka tam esot savāda īpašība: vidus daļa paliekot arvienu šaurāka un sarkanāka, kamēr līdzināšoties kādas kaimiņvalsts sarkanajam karogam.

Dzīve arī šē ejot uz to pusi.

T. D., Talsos.

LFK 843. 70.

20. TUKUMA MĀCĪTĀJS.

2543.

Reiz Tukuma mācītājs braucis uz Jaunzemiem. Šis isti ceļu nezinājis. Ceļā gadījies braukt caur krūmiem, kur bijuši apmetušies čigāni. Kāds no tiem lepni pastaigājies gar ceļa malu. Mācītājs sacījis kučieram: «Pieturi! Pārprasi tam čigānu tēviņam, kur ir Jaunzemi!» Čigāns dzirdējis, ka to nosauc par «tēviņu», bet neko nesacījis, un piegājis arī pie kučiera, kad tas to saucis, lai izpildītu mācītāja pavēli. Čigāns paskatījies uz mācītāju un teicis: «Tu, ļaužu krāpēj! Tu citiem ceļu uz debesīm rādi, kur nekāda ceļa nav, bet te — Jaunzemi ar acīm saredzami — tos tu neredzi!»

Olga Skuja, no Slokas.

21. URBĀNS.

2544.

Kādreiz Ārlavas mācītājs Urbāns lasījis sprediķi, kuŗā bijusi runa par neauglīgo koku, ko vajagot nocirst. Baznīcā bijis arī mācītāja kalps Ārberķis. Tas, pēc dievkalpojuma mājās pārnācis, paņēmis cīri un sācis cirst mācītāja gobas, kļavas un liepas. Mācītājs, to ieraudzījis, pieskrējis Ārberķim klāt un uzsaucis: «Ārberķ, ko tu dari?» — «Cienīgs, mācītāja kungs, jūs taču teicāt, ka kokus, kas nenes augļus, vajagot nocirst». Urbāns izrunājies apkārt gan ar labu, gan ar ļaunu, bet kalps tik cirtis tālāk. Mācītājs vairs nevarējis ciest un sācis cirtēju raustīt aiz svārkjiem. Ārberķis laiciņu atļāvis raustīt, bet tad piepēži uzsaucis: «Urbān, neplēs! Kad Dievs pastarā dienā sauks: atdod Ārberķim melnos svārkus. ko tad tu teiksi?» —

Reinberģe. Talsu valsts vidusskola.
LFK 230, 4127.

2545.

Notiek bijušā Ārlavas pagasta nama iesvētīšana, (tagad sauktā «Ezermuiža»), kur mīt Ārlavas nespējnieki.

Sīrsnīgā ceremonija sūkusies ar mācītāja Urbāna runu. Laužu drūzma bijusi sastājusies lielo durvju priekšā, bez tam uz lielceļa un pilns dārzs. Pēc Urbāna runas sekojuši daudz apsveikumi.

Kad ceremonija bijusi labi līdz pusei, kāds iereibis ezernieks (vaļinieks) Grasmanis braucis no Sasmakas un arī apstājies noklausīties. Visu, ko runātāji teikuši, viņš tūlī mēdīdams atkārtojis un jaucis runātājus. Grasmanis ticis apcietināts un bijis jāievieto jaunbūvētā nama cietuma istabā.

Tani laikā par pagasta vecāko bijis kāds Laidzes saimnieks arī Grasmanis. Ievietojot vaļinieku Grasmani cietumā, tā istaba būtu viņā vārdā jānosauc par «Grasmaņa istabu». Lai tā nebūtu jānosauc arī pagasta vecākā vārdā, tad minēto Ezeres vaļinieku Grasmani atlaida no cietuma. Pretējā gadījumā pagasta vecākam būtu kauns, jo tad iznāktu, ka viņš pirmais tur iesēdināts.

Tā vienāda vārda dēļ — vainīgais ticis atsvabināts.

Strause. Talsu valsts vidusskola.
LFK 230, 3059.

2546.

Reiz kādai sievietai nomiris bērns. Viņa aizgājusi pie mācītāja Urbāna un lūgusi, lai nolasot par viņas bērniņu tādū lielāku un skaistāku sprediķi, par ko viņa samaksāšot. Mācītājs arī apsolījies. Pienākusi gaidītā diena. un bērna māte sataisījusies uz lielu klausīšanos. Mācītājs pacēlis acis un sakrampētās rokas uz augšu un saucis: «Kam tu devi, ka tu ņēmi! Kam tu devi, ka tu ņēmi! Kam tu devi, ka tu ņēmi!.. Jā, jā!.. Tu esi tas, kas var dot un ņemt! Amen!

Reinberģe, Talsu valsts vidusskolā.

LFK 250, 4126.

2547.

Reiz kadam jaunam mācītājam bijis jākalpo pie Urbāna. lai kļūtu par mācītāju. Urbāns nevarējis labi satikt ar nākošo mācītāju un visādi viņu kavējis iegūt mācītāja tiesības. Beidzot Urbāns kādu dienu teicis viņam, ja viņš varēšot noturēt sprediķi no baltas papīra lapas tā, ka puse baznīcēnu smejas un puse raud. tad viņš varēšot tikt par mācītāju. Palīgs bijis ar mieru. Pienākusi minētā diena, kad jaunajam mācītājam bijis jātur sprediķis. Viņš atbraucis uz baznīcu apakšbiksēs, pie tam savu mācītāja tērpu pārgriezis muguras pusē pāri jostas vietai. Uzkāpis uz kanceles, viņš turējis aizgrābjošu sprediķi tā, ka gandrīz visi baznīcēni sākuši raudāt. Bet pie katra svarīgāka izteiciena viņš stipri paliecies uz priekšu un parādījis savas baltās apakšbikses ārpus mācītāja uzvalka. Daļa baznīcēnu. to redzēdami, nevarējuši nociesties un sākuši smieties. Iznācis, ka puse baznīcēnu raud un puse smejas. Tā viņš ieguvis mācītāja vietu.

A. Neilands, Talsu valsts vidusskolā.

LFK 250, 5909.

2548.

Mācītājs Urbāns bijis kaislīgs kāršu spēlētājs. Reiz spēlējot ar kādu baronu, tas paspēlējis lielāku naudas sumu. kuŗu nevarējis samaksāt. Barons bijis ar mieru minēto sumu atļāist, bet tikai ar tādu norunu, ka mācītājam baznīcā no kanceles divpadsmit reizes jāsauc: «Pīķis trumpā!»

Pienākusi Jaungada diena. Mācītājs sprediķojis, ka Jaungada dienā ļāudīm vajadzētu pārdomāt par pagājušo gadu un censties nākošā gadā labāki dzīvot. Bet ļāudis tā nedarot. Tie tikai spēlējot kārtis un saucot: «Pīķis trumpā!»

Piķis trumpā!...» Tā mācītājs nosaucis divpadsmit reizes un ticis no parāda maksāšanas vaļā.

A. Neilands. Talsu valsts vidusskola.

LFK 230, 3913.

2549. (var.) Ārlavas mācītājs un «piķis trumpā».

Nezi', kurš Ārlavas mācītājs bijis milzīgs žūpa un kāršu spēlmanis. Mazāk viņš zinājis svētos rakstus nekā kāršu spēļu ķērienus, bet laudis svētdienās par to grēkiem gribējis vai uz viņpasauli raidīt.

Reiz šis ar kungiem rāvis uz acīti. Spēlējis, spēlējis. No sākuma vedies gludi. Plēsis kungiem vai cepures nost. Bet tad vīrs sācis šļukt. Gājis arvien plānāk, arvien plānāk, līdz bijis jāķeras pie karietes un zirgu iekīlāšanas bankā. To i izdarījis. Sak', ja put, lai put tā būda, bet palaist ar' nevar. Nospēlējis zirgus, nospēlējis karieti. Līcis bikses bankā. I tās pagrūdis.

Beidzot kungi šim teikuši tā: ja šis Lieldienas rītā, kancelē uzkāpis, var pirmo vārdu pateikt: «Piķis trumpā!» tad viņam atdod visu, ko tas šovakar paspēlējis. Mācītājs to apņēmies izdarīt.

Lieldienas rītā sanākuši daudz baznīcēnu. Kungi, kā jau parasts, sēdējuši pašā priekšā un savstarpēji sasmīnējušies.

Nācis mācītājs, uzkāpis kancelē, izpletis rokas un teicis: «Piķis trumpā! Tā saka tie pasaules bērni. Bet kam Dievs sirdi, tie saka: Kristus ir augšām cēlies!» —

Tā viņš ticis sveikā cauri, un vēl ticis par tādu asprātību uzslavēts.

Uzrakst. Fr. Gulbis, Vandzenes pag. Kalējos.

Teic. Ernests Forstmanis, no Dundāgas pag.

LFK 631, 9.

2550. — 2551. Par Urbāna cienmāti.

1. Ārlavas mācītāja Urbāna cienmāte bijusi neganti skopa un mantas rausēja. Viņa, kad gājusi uz viesībām, nekad mājās neēdusi, vismaz vienu dienu ne.

Reiz Popervales muižā bijušas lielākas viesības, kur ieradušies visi apkārtējie muižnieki un, protams, arī mācītājs ar savu cienīgo. Kalpones, kas jau viņas lielo apetīti pazīnušas, sagudrojušas kopā, ka šoreiz cienmātei jāpaliek «pus-tukšā». Viņas atvīlējušas naža asmeni trulāku par mugu-

ras pusi tā, ka ar to griezt nemaz nav bijis iespējams. Bet, kur tu, Dieviņ! Šķīvis vien tik nošļirkstējis gaļu plēšot — un bijis jau aprīts. Kalpone ar gaļas bļodu nav tikusi ne līdz trešam viesim, kad cienmāte jau saukusi (viņa esot stipri šļupstējusi): «Meitiņ, meitiņ, panācu, panācu, dod man vēl vien gabliņ!» Un tā tas atkārtojies vismaz četras reizes, kamēr kalpone tikusi galdam apkārt... Un kur nu vēl pārējie ēdieni!.. Sekas bijušas negaidītas. Pēc vairākām stundām cienmāte ieskrējusi ķēķī elzdama, pūzdama, lai palīdzot dabiskās vajadzībās (esot bijusi krietni resna). Bet kamēr meitām varējusi ieteikt, bijis jau par vēlu.

2. Kad viesības nekur nav bijušas, viņa gājusi uz apkārtējām mājām «pūteli» ēst. Tā reiz viņa aizgājusi uz Kūliņu mājām. Saimniece, domādama, ka ar šo reizi jau nu pietiks un viņa tik drīzi ēst nenāks, sataisījusi pūteli pamatīgu, tīrā krējumā vien. Cienmāte arī nu tad ēdusi un slavējusi uz nebēdu: «Tav' lab' putliņ, tav' lab' putliņ', skād', ka nav mans Vilciņš, viņš ar dab't sastlēpt lab' putliņ'. Rīte es atnāks' ar vis' sav' Vilciņ sastleptes putliņ'». Jā, un tā otrā rītā cienmāte bijusi jau agrā laikā klāt ar visu savu Vilciņu (viņas dēlēns Volfgangs). Tikai nu saimniece nav vis krējumā iemaisījusi pūteli, bet gan skābā putrā. Vilciņš nepavisam nav gribējis ēst, tik viebies vien. No tās reizes viņa tad arī vairs uz Kūliņiem nav gājusi pūteli ēst.

M. Birne. Talsu valsts vidusskola.

LFK 230. 3687.

2552.

Pagājušā gadsimta vidū Ārlavas draudzē bijis mācītājs U., kas reizi Talsos viesojies pie daktera Štrausa. No turienes iznācis labi pavēlu un arī drusku zēģelēs, neskatoties uz savu garīgo amatu. Ejot uz viesnīcu, kur iebraukts viņa brangais aizjūgs, ceļā notiekas mazs piedzīvojums. Uznācis uz tirgus laukuma pie baznīcas, U. ierauga kādu dāmu, kura viņu ieinteresē. Viņš sāk ar dāmu runāt, bet tā neatbild, tikai steigīgi dodas prom. Mācītājs viņai pakaļ. Dāma ieiet kādā namā, bet U. arī tur tai dzenas pakaļ. Bet še. mācītājam par nelaimi, nejauši gadījies tā laika Talsu ērģelnieks un skolotājs Harijs, kas Dieva kalpu pazinis un iesaucies: «Aber, Herr Pastor, was wollen sie hier?» Mācītājs sarāvies, ne vārda neteicis un izsteidzies laukā.

P. D., Talso.

LFK 843, 71.

22. VENTSPILS MĀCITĀJS.

2553.

Prieks kara Ventspilī bijis kāds skops vācu mācītājs. Kadreiz viņš izpildījis latviešu mācītāja vietu. Atnākusi sieviņa pierunāt viņu bērna kristībai. Rāda, ka esot tik pusrublis naudas, bet to vajagot bērnam ko nopirkt. Mācītājs teicis: «Bērns var pagaidīt, bet pusrubli dodī man».

T. D., Talsos.

LFK 843, 52.

2554. — 2555.

Tas bijis vecos laikos, kad kāds no Ventspils apkārtnes saimniekiem saucis ar turienes mācītāju naidā. Lai lietu nokārtotu, mācītājs saimnieku uzaicinājis uz jautājumiem, ar šādu norunu: ja saimnieks nevarēs uz mācītāja jautājumu atbildēt, tad viņam būs mācītājam jāmaksā 200 rubļi un otrādi. Saimnieks bijis ar mieru. Norunātā dienā saimnieks ieradies Ventspilī un bijis ļoti noskumis. Ejot pie mācītāja, saticis čigānu. Čigāns, ieraudzīdams, ka saimnieks noskumis, uzprasa: «Mīlais saimniek, kādēļ jūs tādi nobēdājušies?» Saimnieks izstāstījis savas bēdas. Čigāns pēc mazas apdomāšanās teicis: «Laid mani, es iešu ar cienīgo tēvu runāt». Tā kā saimnieks domājis, ka jāpaspēlē tikpat, tad laidis arī čigānu.

2. Čigāns tūlī aizgājis pie mācītāja un pieteicies par tāda un tāda saimnieka vietnieku. Mācītājs bijis ar mieru un uzdevis čigānam šādu jautājumu: «Kā sauc Jāņa tēvu?» Čigāns saka: «Nu, kad runāsim no tēviem, tad no tēviem, un kad no dēliem, tad no dēliem!» Čigāns lielu laiku domājis un grozījies, kamēr uzreiz uzlēcis stāvus, vīcinājis pipku pār mācītāja galvu un saucis: «Amidaja, kas to nezina: Cakarījus! Bet kā sauc manu tēvu?» Mācītājs: «Es jau neesmu tavu tēvu kristījis!» Čigāns: «Bet es jau arī neesmu bijis Jāņa tēva kristībās». Un mācītājs dabūjis samaksāt saimniekam 200 rubļus.

Uzrakst. V. Gerlauvess, Talsu valsts vidusskolā.

Teic. no Laidzes pag.

LFK 230, 3770.

23. VIBEKS.

2556.

Talsu mācītājs Vibeks ļoti bārās uz baznīcēniem, kad tie baznīcā kāšēja. Viņš parasti teica: «Tagad jāklusūs Dieva vārdi, bet kāsus jāliek pie malas!»

T. D., Talsos.

LFK 843. 26.

2557.

Tāda paša bāršanās iznāca, ja pa sprediķa laiku kūds ar ratiem tirgus laukumā parībināja. «Pa baznīcēlaiku kādam jāved lielgabali, tāpēc palikšu klusu!» un mācītājs mājās baznīcas kalpam, lai vainīgo pamāca.

T. D., Talsos.

LFK 843. 27.

(Sk. 2566. anekd.)

B. Vidzemes mācītāji.

1. ALŪKSNES MĀCITĀJS.

2558.

Par ienīsto Alūksnes draudzes mācītāju tika stāstīts, ka viņš, kad draudze prasījusi, ja jau vācieši viņu gribot, lai tad paturot, bet latviešiem lai dodot citu mācītāju, tad viņš sprediķī sacījis:

«Ja vēn saimnek ir div simt pūr vēt zem. To zem prekš viņ ir par daudz. Viņ nevar vēn to zem apsūdot, viņ nav tik daudz spēk, viņ vēn nevar. Un mūs draudz ir lēl, un es ir vēn, es nevar to draudz apkopt. Un jūs dod gadā prekš sav dvēsel vēn trīs kapeik, to vērdiņ. Bet ja jūs dod ne trīs kapeik, bet desmit kapeik, tad mēs var turrēt div mācītāj. Ne vēn palīg mācītāj, bet div vēn riktig mācītāj!» —

Piezīme: Cik uz patiesību dibināts šis sprediķis, to nezīnu, bet viņš tika diezgan plaši atstāstīts.

O. Timans, Alsviķu pag., Tīmaņos.
LFK 41. 89.

2. BERGMANIS.

2559.

Rūjienas mācītājs Bergmans, kad aicinājis bērnus pie sevis pārklaušināt, iegādājies kliņģerus. Kas labi mācējies, tam iedevis kliņģeri, bet kas nemaz nav mācējies, to nodevis «lambatam», lai nokuļ. Nolikts sods katram pieci sitieni, ko mācītājs vēl varēja grozīt: apžēlot vai piespriest bargāku sodu.

Uzrakst. Kārlis Bukums, Valmierā.

Teic. Emīlija Knospiņa, 37 g. v.. no Dikļu pag.

LFK 23, 8790.

3. BERĶIS.

2560.

Senos laikos Liepupes draudzē bijis mācītājs Berķis. Kādu vakaru pastaigājoties gar jūrmalu, tas nonācis pie vecās ostas, kas tagad sausa un aizaugusi ar mežu. Gājušas valodas, ka tur ostas krastā aprakta nauda. Mācītājs apm. pāris verstes no baznīcas ieraudzījis mežā uguni un domājis, ka tur tiešām nauda žāvējas. Gājis uz māju, aicinājis ķesteri Cukuru līdzi, un abi gājuši uz naudas rakšanu. Ķesteris ar šķipeli un mācītājs ar bibeli padusē. Tuvojoties ugunskuram, mācītājs aizmetis krustu un noskaitījis tēvreizi. Pa krūmiem ejot, mācītājs nokusis. Ķesteris to paņēmis uz muguras un nesis. Tuvojoties ugunskuram, ieraudzījuši, ka kāds ap ugunsкуру kustas. Mācītājs atkal noskaitījis tēvreizi un uzšķīris bibeli. Ķesteris rādījis ar sveci uguni un mācītājs lasījis. Tad gājuši atkal tālāk. Nu jau ieraudzījuši kādu uz viņiem skrienam. Tas pieskrējis klāt un teicis: «Ko tu mocies, ko tu sten', met zemē, galvu nost!» Ķesteris nosviedis mācītāju zemē, un abi metušies pa krūmiem projām. Pretī nācējs licis tiem pakal. Pārbijušies izskrējuši meža malā, uztaisījuši svecē uguni un sākuši atkal lasīt bibeli. Čigāns pieskrējis klāt un teicis: «Dievs, piedod cilvēka grēkus, gribēju savu mācītāju nokaut!» Kaimiņos dzīvojis padumjš puisis, kas apsolījis čigānam par pīpi tabakas aiznest aunu. Čigāni izdzirdnši ķesteri ar mācītāju nākam. no-

turejuši to par auna nesēju. un kāds no viņiem steidzies pretim palīdzēt aunu aiznest.

Uzrakst. Kārlis Bukums, Valmierā.
Teic. Ernests Kocers, 38 g. v., Pernīgeles pag.
LFK 23, 7632.

4. BRENERS.

2561.

Plamša priekšgājējs bija Breners (kā pareizi raksta viņa vārdu — nezinu, rakstu kā to izrunāja). Breneri visi nicināja. Tikai piespiedu kārtā gāja uz baznīcu. Sūdzējās, ka dievgaldniekiem ar biķeri ātrumā dauzot zobus un vīns bieži vien netiekot ne pie lūpām. Cienīt un mīlēt neviens viņu negribēja. Tikai aiz bailēm izturējās pieklājīgi. Bet savā starpā par to runāja ar nicināšanu.

Pie tam bija zināms, ka Breneram ir «launas acis». Un kad viņš trešā svētdienā brauca no Alūksnes uz Zeltiņu turēt dievvārdus, tad ganus nelaida ceļmalā, lai Breners «nenoskati» lopiņus. Arī bērnus sargāja no viņa acīm.

Pirmo reizi baznīcā es biju Brenera laikā. Bija briesmīgas bailes, kad mācītājs no kanceles bārās un lamājās bez pārstāšanas. Jau klusām pie sevis lūdzu Dieviņu, lai tas mācītājs paliek mierā, lai nesirdas vairs. Tad man sāka palikt smagi un nelabi, vairs nevarēju nostāvēt, bet tēvam par to teikt arī nedrīkstēju. bija bailes, ka neredz mācītājs. Te, par laimi, tēvs paskatījās un saprata, ka es esmu pie ģībšanas un izveda mani laukā. Nezinu, cik manam ģibonam par pamatu bija saspieštais gaiss, cik Brenera sprediķis. Domāju, pēdējam bija lielāks iespaids, jo vēlāk dzīvē ir nācies būt simtām reizēm daudz saspieštākā gaisā, bet par ģibonu un arī no sprediķa — barga un iznīcinoša, stundas divas gara. ko teica skolotājs skolniekiem pirmā skolas dienā. (Es toreiz biju otrziemnieks).

O. Timans, Alsviķu pag., Timajos.

LFK 41, 627.

5. BURTNIEKU MACITĀJS.

2562.

Agrāk Burtņiekos meitām bijis jāiet mācītājam priekšā atteikt. Bagāta saimnieka Slavēcēna meitas negājušas.

Svētdien tās aizbraukušas baznīcā ar praņainiem zīda lakatiem. Mācītājs no kanceles atkal saucis, ka jāiet pātari atteikt, un vēl piebildis: «Un jūs, Slavēcēna meitas, ar tiem neapvilētiem lakatiem, arī nākat priekšā!»

Skujiņu Austrā, no Vidrižu pag.

6. CESVAINES MĀCĪTĀJS.

2563.

Jaunais Cesvaines mācītājs (R. R. A.), sākot jaungada sprediķi, bija ļoti uztraucies par draudzes netikumīgo dzīvi un teicis: «Zodomas un Gomoras sodība nāks pār tevi, draudze, par tavu nešķīstu dzīvošanu! Kauns, kauns tai draudzei: pērn trīspadsmit ārlaulības bērni, šogad — viens pats!»

A. Vējiņš, Cesvainē.

2564.

Kāds mācītājs pārbraucis no kādas citas draudzes uz Cesvaines baznīcu un turējis sprediķi pašā jaunā gadā. Uz kāpis kancelē, viņš, iepazīstinādams draudzi ar sevi, teicis šādu sprediķi: «Es saucos mācītājs Lielkājs! Mans gods ir iepazīties ar Cesvaines draudzi tai jaunā gada svētdienā. Tad gribu jums šodien priekšā sacīt, kas vecā gadā noticis, lai vēlāk nevarētu man pārmet, ka neesmu to darijis zināmu. Tai svētā nāvē aizgājuši pavisam astoņdesmit trīs, un divi no tiem paši sevi pakāruši, to dvēseles ellē savāritas. Bērni pavisam dzimuši simts skaitā, un no tiem trīs ārlaulībā, sargi Dievs, bet, kā dzirdams, kādai muižas Līzei atkal būšot viens. Tad vēl lūdzu sanest tos sieciņus, jo govš vairs nespēj astes cilāt un putni nedēj olas arī vairs. Nu, mana mīļā draudzīte, paturat visu pie sirds, ko es jums Dieva vārdā teicu. Amen!»

Uzrakst. Br. Riekstiņš, Rīgā.

Teic. Kristīne Tautēns, 56 g. v. Cesvaines pag. Ariņās, Madonas apr.

LFK 72, 7092.

7. CĒSU APKĀRTNES MĀCĪTĀJS.

2565.

Cēsu apkārtņē dzīvojis kāds mācītājs ar puisi Ansi. Kādreiz mācītājs gājis ar Ansi pastaigāties un mežā apmal-

dījušies. Nonākuši pie mežsarga mājām. Ansis pamācījis mācītāju, lai šis tūliņ pie galda neejot, kad viņu saukšot, jo citādi mežsargs redzēsot, ka šis esot izsalcis. «Un kad es tev uzmīšu uz kājas, tad tu vairāk neēd.» Labi, gājuši iekšā. Saimniece tūliņ uicinājusi pie galda. Ansis meties pie galda un sācis ēst, bet mācītājs aizbildenājis, ka negribot. Saimniece saukusi to otrreiz, bet mācītājs atkal aizbildenājis. Nabagam vāveres vien pa vēderu dancojušas, un viņš gaidījis, kad sauks trešo reizi. Saimniece jau gandrīz bijusi viņu aizmirsusi, kad beidzot lūgusi trešo reizi. Mācītājs kā kavēdamies gājis pie galda. Pašlaik norījis pirmo kumosu un otrais jau lidis mutē, kad pār kāju pūrskrējis kaķis. Mācītājs domājis, ka Ansis viņam uzmīnis, un gājis no galda nost. Saimniece gan brīnījusies, ka mācītāja kungs tik maz ēdot. Mācītājs melojis, ka esot dūšīgi vien paēdis, bet nabadziņam sākušas vai asaras birt, redzot, ka Ansis ņemas ap gaļas bļodu. Ansis driz paēdis, un saimniece sākusi novākt galdus. Mācītājs noskatījies, kur viņa noliek traukus ar atlikušo ēdienu. Gājuši gulēt. Nakts vidū mācītājs pamodies. Viņam tā gribējies ēst, ka nezinājis kur sprukt. «Ei, Ansi, kur saimniece nolika cepešu bļodu?» — «Tur, abrā», Ansis atbildējis un solījis piesiet pie savas gultas aukliņu, lai mācītājs neapmaldītos.

Mācītājs iegājis ķēķī pie maizes abras, sācis lielā priekā ēst mīklu un abām rokām knapi jaudājis izsalkušo vēderu piepildīt. Pēdīgi domājis aiznest Ansim arī par labo sirdi. Gājis, pie auklas turēdamies, droši uz priekšu un piegājis pie gultas, nemaz neievērodams, ka tajā guļ divi cilvēki. Ansis aukliņu nebija piesējis vis pie savas, bet mežsarga gultas. «Ei, Ansi, šē tev ar'!» Ansis nekā neatbildējis. Noskaities par to, mācītājs norāvis deķi un spēris mīklas piku virsū. Domātais Ansis gultā sakustējies, un mācītājs nu tikai ieraudzījis, ka tas mežsargs ar savu sievu. Atri laidis no šīs istabas ārā uz Anša istabu un izstāstījis tam savu nelaimi. Jā, bet kur nu lai nomazgājot rokas. — Ķēķī esot liela krūze ar ūdeni, tur varēsot nomazgāt. Mācītājs iebāzis vienu roku un ar lielām mokām otru. Mazgājis, mazgājis un gribējies jau vilkt laukā, bet nevar. Nu bijis atkal briesmās. Skrējis pie Anša. «Ejiet vien, mācītāj' kungs, ārā, tur pie tā baltā staba un sitiet pa to, gan tad krūze saplīsīs.» (Arā mazgājusies mežsarga sieva, jo mācītājs to bijis notaisījis ar mīklu.)

Ātri mācītājs laidis ārā un priecīgi sitis pa balto stabu. Krūze saplūsusī. Bet kādas bijušas mācītāja briesmas, kad baltais stabs sācis kliegt: «Vai, vai, viriņ, otreiz gan vairs gultā netaisīšu!»

Kārlis Krūziņš, Vecslavā.
Var. LTA 2034.

8. VEC-GULBENES MĀCITĀJS.

2566.

Agrākos laikos, kad vēl pagasta skolu nebijis, tad daži pērminderi jeb saimnieki, kas pratuši lasīt un rakstīt, ar mācītāja ziņu turējuši, tā saucamās, mājas skolas.

Viena tāda māju skola tikusi turēta bērniem Kropas pagastā. Vīpužu mājā, kur bijis pats saimnieks par skolotāju.

Reiz ziemā atbraucis mācītājs no Vecgulbenes bērņus pārklaušināt. Bet rija patlaban bijusi dūmu pilna, krāsns tikko aizkurta. Bērni izgājuši citi pa lauku, citi pa kūti salīduši. Mācītājs gan rājies, ka vajadzējis laikākus krāsni aizkurināt. Bet saimnieks viņam iedevis gabalu cūkas gaļas un kukuli maizes. Šis to ielicis kamanās, vairs neteicis ne vārda. tūdaļ griezis zirgu apkārt un braucis uz māju.

Uzrakst. Fr. Krēslīņš, Vecgulbenē.

Teic. Zuzanna Kalniņa, 79 g. v., no Kropas pag.

LFK 142. 2805.

2567. — 2571.

1. Beļavas pag. Jaun-Prisādu rijā tikusi ziemās noturēta, tā saucamā, mājas skola, kuņu vadīja viens no Vecgulbenes draudzes pērminderiem, tās pašas mājas saimnieks Fr. Ozoliņš. Pie viņa tad savesti no tā pagasta gan lielāki, gan mazāki bērni, kuņiem viņš tad mācījis rakstīt, lasīt un garīgu dziesmu meldiņus.

2. Skola bijusi rijā, kur ietaisīti divi nelieli lodziņi glāžu rūtēm. Toreiz skola varējusi sākties tikai tad, kad labība bijusi izkulta un lini jau izgriezti jeb izmīstīti. Pēc tam rija tikusi pamatīgi izputināta un izslaucīta. Tūdaļ tad ticis visam viņa pagastam paziņots, lai tie, kas grib, ved savus bērņus uz viņu.

Atlīdzību viņš par to dabūjis pa daļai no pagasta valdes un pa daļai arī no bērnu vecākiem, sevišķās noteiktās gada reizās, tikai gan ziemās.

3. Atbraucis Vecgulbenes mācītājs uz vakariņu laužu jeb dievgaldnieku pierakstīšanu. Turpat pie reizes viņš arī pārklaušinājis šos mājas skolas bērnus un arī mājas bērnus, kas vēl šē nenākuši.

Reiz ziemā tas atbraucis, ienācis rijā. Ļoti bijis saukstējies, tūdaļ steidzies pie kurošās krāsns, kur saimniece patlaban cepusi kartupeļus. Izstiepis rokas pret krāsni, berzējis un teicis, ka gribējis vai nosalt, uz šejieni braucot. Tad uzprasījis saimniecei, vai kartupeļi hūs jau gatavi? Tūdaļ pats pakēris kādu čičenieku un sācis raut kartupeļus no krāsns, nopūtis pelnus un sācis kost virsū. Pēc tam saimniece izcepusi gaļu, likusi galdā un lūgusi mācītāju līdz ar saimnieku pie galda. Bet cilvēki stāvējuši un sēdējuši visapkārt, zem rijas dūmiem.

4. Kad pusdienu bijusi paēsta, mācītājs tūliņ ķēries pie dievgaldnieku pierakstīšanas. Tad pie skolas bērniem, beidzot pie mājas bērnu pārklaušināšanas.

5. Viens no mājas bērniem bijis atnācis no Lielbutānu ciema. Viņam nebijis ne tēva, ne mātes līdzī. Mācītājs šim nu prasa šo un to, bet šis nezina neko, ne lasīt, ne atbildēt. Mācītājs uzreiz palicis dūsmīgs. Viņš domājis, ka zēns viņu grib tikai kaitināt, tišām neatbildēt. Viņš tam prasa: «Kāda tev ticība?» — Zēns tam atbild: — «Butāna ticība.» Mācītājs tūdaļ sakēris puiku aiz krāgas un atvēzis roku, lai tam sistu. Bet pērminderis tam sakēris aiz rokas un teicis: «Nē, cienīgs tēvs, tā vis nedariet, tā nebūs labi!» Puika gan tūdaļ aši izskrējis pa durvīm laukā.

Uzrakst. Fr. Krēsliņš, Vecgulbenē.

Teic. E. Sotnieks, 79 g. v., Vecgulbenes pag.

LFK 142. 2503.

9. GROSBERGS.

2572.

Reiz mācītājs Grosbergs, lai viņš mierā atdusās, pavadījis līķi. Pie kapa viņš sauc priekšā dziesmas vārdus: «Pie debess tēva klēpītī . . .» Te viņš ierauga, ka no bēriniem kāds zēns uzkāpis vainagam: to brīdinādams, viņš pastipri

sauc: «Nekāp tu puķēm virsū.» Bet bērinieki to noturējuši par dziesmas turpinājumu un velk: «Pie debess tēva klēpīti, nekāp tu puķēm virsū.» Lai situāciju glābtu, Gr. mācītājs iesaucies: «Kuš, kuš, tā nava riktīgi», bet arī to bērinieki nodziedājuši.

Rūjienas apvidus anekdotes. «Uguntiņa», 1928. g.

10. GULIKS.

2573.

Vecpiebalgū vecos laikos bijis tāds traks mācītājs — Guliks. Kad viņš braucis bērnus pārklaušināt, tad lamājies un plosījies kā traks. Bet vecāki vēlāk izgudrojuši un sākuši šim dot kukuļus, tad varējuši kaut cik ar viņu satikt. Tā, kad mācītājs vakarā braucis mājās, tad viņa vezums no cāļiem, jēru pusēm un olām bijis tāds, ka sien, ja gribi, ar bomi.

Tā vienreiz gadījies šāds joks: Mācītājs prasījis puikam: «Ko tu paņēmi līdz no mājas?» (Domāts — vecāku godbijību un pazemību pret visiem cilvēkiem, sevišķi pret mācītāju.) Puika, vientiesītis, atbildējis: «Cāļu pāri cieņtēvam!»

Uzrakst. Pauls Teikmanis, no Vecpiebalgas.

Teic. Līze Vēzis, 59 g. v.

11. KĒLBRANTS.

2574.—2579.

1. Jau daudz gadu pagājis, kamēr plaši pazīstamais Piebalgas mācītājs Kēlbrants miris. Viņš sabijis ilgus gadus šai draudzē par mācītāju un nomiris lielā vecumā.

Viņa sākuma gados, tam gadījies pieņemt kādu liela auguma jaunu puisi sev par kučieri. Šis kučieris pavisam atšķiries no citiem cilvēkiem, tā spēka ziņā, kā arī visādā citādā ziņā, par ko cilvēki, kas to redzējuši, nobrīnījušies vien.

Ziemā viņš varējis iet pa sniegu basām kājām, tam nekas daudz nekaitējis.

2. Reiz ziemā braukuši ar mācītāju, katrs savā zirgā, uz baznīcu. Viņi arvien tā braukuši un nevis vienā zirgā.

Kad piebraukuši pie baznīcas, mācītājs tūdaļ izkāpis no savām kamanām un iegājis baznīcā. Kučieram nu vajadzējis viņa zirgu ņemt un griezt apkārt, lai brauktu uz muižu. No kamanām izkāpjot viņam bijušas pilnīgi basas kājas. Tā viņš redzēts daudz reizes.

3. Reiz kādā vasaras svētdienā atvedis mācītāju uz baznīcu ar pāris zirgiem, kuči bijuši jūgti kalešai priekšā. Kučieris vispirms sakārtojis grožus, tad uzlicis galvu uz vūgu bukas, pacēlis kājas gaisā un sācis skubināt zirgus, lai iet. Tā viņš nobraucis apmēram divas verstis. Cilvēki, kas to redzējuši, nevarējuši nobrīnīties un norunāt vien.

4. Kādā vasarā tikusi būvēta turpat muižā kāda māja. Amatnieki viņam aizdevuši lielas dusmas. Viņš, stiprs būdams, kādā naktī sanesis mājai pagatavotās sijas turpat tuvējā purvā. Ritā namdariem tās vajadzējis vest ar zirgu atpakaļ, jo tie neviens nebijuši tik stipri, ka varētu atnest atpakaļ. Puisim kājas bijušas savādākas kā citiem cilvēkiem. Vasarā, siltā laikā, tās vajadzējis arvienu slapināt ar ūdeni, citādi tās viņam sākušas sprēgāt un plaisot. Pat naktīs pie viņa gulšanas stāvējis trauks ar ūdeni. Līdz ko guļot kājas sakarsušas, tā tūdaļ cēlies augšā un mērcējis.

5. Daudzreiz tas gribējis no mācītāja aiziet, bet mācītājs to ne par ko nelaidis. Ņēmies to visādi atrunāt un pielicis algu.

Tā viņš nodzīvojis kādus gadus.

6. Reiz rudenī mācītāja kalpones likušas kāpostus pagrabā ieskābēšanai. Kučierim bijis jāiet tām palīgū saka-pātos kāpostus kubulā sastampāt (sabiķēt). Tur pagrabā bijis ļoti daudz peļu, no kučām kalpones ļoti baidījušās. Tās ieraugot, bēgušas vai kliegdamas vien. Turpreti kučieris, kuru pelīti ieraudzījis, to ķēris rokās un visādi ar tām ālējies. Kad nu meitas vēl nevarējušas ar tām aprasties, viņš beidzot paņēmis kādu pelīti, tās galviņu iebāzis sev mutē un ar zobiem nokodis. Meitas, to redzēdamas, ļoti uztraukušās. Vēlāk viņas to pastāstījušas cienīgmātei. Tā, to dzirdēdama, tūdaļ iesaukusies: «Tad viņš nav vis nekāds īsts cilvēks, bet velns jeb ar velnu rada. Es tādu kučieri negribu vairs pie sevis paturēt!» Tam tūdaļ tikusi alga izmaksāta, un viņš ticis no vietas atlaists, lai iet, kur kājas nes.

Uzrakst. Fr. Krēslīņš, Vecgulbenē.

Teic. Pēteris Radziņš, 89 g. v., Beļavas pag.

Noklausīta Cesvaines pag., Madonas apr.

LFK 142. 4953.

12. KITLERS.

2580.

Senāk, vēl mācītāja Kitlera laikā, Mazsalacā dzīvoja vecais Goba, liels makšķernieks un tāpēc iesaukts par Mazsalacas zivju ķēniņu. Reiz Goba makšķerē mācītāja daļā. Pienāk Kitlers un prasa: «Miļais, vai tu Jēzu pazīsti?» — «Ko nu, cienīgs mācītāja kungs, tos puikas, — to veco jau gan pazīstu.»

Rūjienas apvidus anekdote. «Uguntiņa», 1929. g.

2581.

Kādreiz Mazsalaces mācītājs Kitlers bērs aizmirsis kapsētā savu dziesmu grāmatu. Mācītājs sūtījis savu kučieru pēc grāmatas. Bet kučieram, kā jau vakarā, bijis bail iet. Tomēr gājis. Kā ticis līdz bērū kambarim, tā kāds melns no turienes izskrējis. Kučiers atpakaļ un prom uz māju, stāstījis mācītājam. Nu gājis pats mācītājs. Iegājis bērūkambari, paņēmis grāmatu un gājis uz mājām. Bet ceļā ieraudzījis kādu nākam un kautko melnu nesam. Kā ticis pie mācītāja, nosviedis nesāmo tam priekšā un teicis: «Nes nu tu, es diezgan esmu nesis!» Mācītājs no bailēm licies taisni pāri pār tūrumu prom uz māju. Izrādījies, ka zaglis, kāda Vecātes mājas saimnieka dēls, izzadzis mācītāja melno aunu un nosviedis mācītājam priekšā, noturēdams to par savu biedri, kas palicis gaidot bērūkambarī.

Uzrakst. Kārlis Bukums, Valmierā.

Teic. Kristine Folkrota, 47 g. v., Vecātes p., Matīšu dr.

LFK 23, 8679.

2582.

Maz-Salaces mācītājs piemirsis kapos bibeli un sūta ķesteri atnest. Šis bijis ļoti nekrietns, un tādēļ mācītāja zirgu puisis grib viņu sabaidīt. Puisis apņēma palagu ap pleciem un aiziet kapsētā. Kad nāk ķesteris, puisis nāk pretim. Ķesteris domā, ka spoki rādās, grib mest krustiņu, bet puisis paspējis jau galvu izgrūzt caur ķesterā kājām, un tādā kārtā dabūt to sev uz muguras un nu metās ar visu uz Salacas pusi. Ķesteris mēģina mest arvienu vēl krustiņu: «Dievs tēvs, Dievs tēvs . . . Dievs tēvs, Dievs dēls . . .» kamēr Salacā iekšā!

Vende Zelma, no Dikļu pag., Valmieras apr.

13. KLEPERS.

2583.

Kāds puisis reiz gājis pie Paļsmanes mācītāja Klepera samaksāt par laulāšanu. Puisim nebijis sīkākas naudas kā 500 rubļu vienā gabalā. Viņš iedevīs naudu mācītājam un gaidījis, lai nu šis atlikumu izdod ārā. Bet par velti! Mācītājs tikai atteicis: «Kas ir dots, tas ir dots, atpakaļ es neko nedodu!» Tas nu tā arī palicis. Pēc kāzām puisis gājis ar savu sievu pie dievgalda. Tas nostājies pašā rindas priekšgalā. Mācītājs iznesis pilnu vīna biķeri un sācis dot sv. vakariņu. Puisis nu ņēmis un izdzēris viens pats visu vīnu, noteikdams: «Kas ir dots, tas ir dots, es atpakaļ neko nedodu.»

Anna Binde, no Rīgas.

Var. LTA 2394.

14. KLIMPENHAUZENS.

2584.

Vienā draudzē bijuši divi mācītāji: Klimphauzens, un Penters. Klimphauzenu draudzē neviens neieredzējies. Kādreiz mazs puika nesis tēvam uz muižu bļodīnā putru. Ceļā to panācis kāds braucējs (tas biijs Klimphauzens). Braucējs ieņēmis zēnu ratos un sācis apjautāties: «Puisīt, vai tavs tēvs baznīcā arī iet?» — «Iet jau gan, bet katru svētdienu ne. Tad, kad Klimphauzens tur pļurkš, tad neiet.» — To dzirdēdams, mācītājs traki noskaities un izgrūdis puiku no ratiem. Krītot, puīkam aizķērusies kāja un viņš sācis raudāt: «Ja tu man to bļodu būtu saplēsis, tad tu gan dabūtu!» —

Uzrakst. Alfreds Cālis.

Teic. Kristīne Zarēdoka, 78 g. v.

15. VECAIS KUPURS.

2585.

Drustu draudzē pirms Ķeislera un Brenera, par mācītāju bijis vecais Kupurs, par kuŗu glabājas dziļas atmiņas. Tas, kā redzams, bijis ļoti enerģisks vīrs, un ar lielāko bardzību un stingrību gribējis piegriezt draudzi pie Dieva

gaismas. Un panācis to, ka visi viņa priekšā drebējuši gandrīz paniskās bailēs. Atstājis barga, varena un gudra kunga atmiņu un vairāk neko.

(Runā, ka viņš ar savu bardzību padarījis pāris sievietes par prātā jukušām).

O. Timans, Alsviķu pag., Timaņos.

LFK 41, 628.

16. Ķeislērs.

2586.

Brenera priekšgājējs — Ķeislērs. Pie ļaudīm arī viņš nav iemantojis mīlestību, tikai drusku vairāk cieņas un bailu iedvesmes kā Breners. Viņš briesmīgi stipri no kanceles lamājies.

O. Timans, Alsviķu pag., Timaņos.

LFK 41, 628.

2587.—2590.

1. Reiz Drustu draudzē bijis mācītājs Ķeislērs, traki nikns un negants vecis. Visi no viņa bijušie kā no uguns. Par viņu drustēniešos un tuvākā apkaimē stāsta dažādas anekdotes. Mācītājs runājis briesmīgi niknā balsī, tā, ka klausoitē vien bailēs palicis.

2. Kad pie viņa veduši bērņus atlasīt un ja kāds lāgā nemācējis lasīt, tad Ķeislērs sataisījis briesmīgu ģīmi un blāvis: «Es paņēmu vienu lielu dūcieti un nogriezīšu tavu degonu!» No tā, protams, bērņš tā nobijies, ka vairs nevarējis izlasīt ne a ne b.

3. Meitām iesvētīšanas mācībā Ķeislērs mācījis: «Un ja tie vīrieši jums uzmācas, tad ņemiet rokā vienu bomieti un gāziet tiem pa galvām!»

4. Bet visniknākais Ķeislērs bijis tad, ja atveduši kruzītī kādu ārļaulības bērņū. Tad viņš ālējis kā pats nelabais un, dūres mētādams, lamājies: «Ak jūs, vīrieši, tie sunieši, un jūs, sievietē, tie kunieši!» —

Uzrakst. Pēteris Miķis, Rīgā.

Teic. Liene Miķis, 53 g. v., Raunas pag., Cēsu apr.

LFK 136, 307.

17. LAZDONES MĀCITĀJS.

2591.

Kādreiz, gadus desmit atpakaļ, Lazdones draudzē bijis mācītājs, citādi goda vīrs, tikai aplami liels kāršu spēlmanis. Kādreiz mācītājam sestdienas vakarā sabraukuši viesi. Mācītājs ar šiem sācis trumpot un notrumpojis cauru nakti. Svētdienas rītā uzkāpis kancelē pavisam nomiegojies un saguris. Būdams vēl nakts spēles varā, mācītājs apdomājies un iesācis sprediķi: «Ercs trumpā, kāravš, mareāžs!» Tad apkēries, ko izrunājis, un pārlabojis: «Nedomā, draudze, ka es domāju par zemes lietām, man prātā debess būšana!»

Uzrakst. Mintauts Ziediņš.

Teic. Ilze Balde, Talsu valsts vidusskolā.

LFK 230, 3215.

18. LIMBAŽU UN APKĀRTNES MĀCITĀJI.

2592.

Limbažu mācītājs S., liels savādnieks būdams, jautā kādu kalpa puisī, kas grib laulāties: «Kur tu gribi tikt laulāts? — Zālē maksā 10 latu, ēdamistabā 5, bet ķēķī 2 lati». — Īsti amerikāniski, domā puisis un saka: «Ek, lai iet par 2 lati!» — Ķēķša aiziet, atstājot ēdienu vāroties. Ceremonijas vidū putra sāk iet pāri podam uz plīts. Mācītājs paķer kausu vienā rokā, dziesmu grāmatu otrā un savalda putru, pēc tam pagriežas pret laulājamiem un žēlīgi uzprasa: «Tā, mani mīļie, līdz kuņai peršai mēs tikām?» —

V. Baumanovskis.

2593.

Limbažu mācītājs S., reiz, cūkas pārdodot, nevar salīgt ar miesniekiem. Tie beidzot prasa: «Nu, kas ir, cienīgstēvs, kāds ir jūsu beidzamais vārds?» — «Mans beidzamais vārds ir «amen», bet bez deviņi simti pudā, Dieva vārds, nebeigsies!»

V. Baumanovskis.

2594.

Limbažu apkārtnē mācītājs grib braukt uz Limbažiem, nezinādams ceļu, viņš prasa ganu zēnam: «Kur iet ceļš uz

Limbažiem?» Šis atbildējis: «Ārē, tautai rāda ceļu uz debesīm, bet pats nezina ceļu uz Limbažiem». Mācītājs teicis: «Vai, dēls, tev gan ir liela galva». Zēns, noņemdams cepuri, atbild: «Ja, tikai tēva cepure der».

Uzrakst. I. Lazdiņa. Dzirdēta Iecavas apr.

19. MĀRNICS.

2595. (var.)

Ikšķiles mācītājs Mārnics jājis uz kādām mājām (Šmitiem) nokristīt bērnu. Ceļā viņš apmaldījies. Par laimi satīcis ganu meiteni un prasījis tai ceļu. Ganu meitene atbildējusi: «Citiem var ceļu rādīt uz debesīm, bet pats nezina ceļu uz mājām!»

Mācītājs teicis: «Skuķi, tev liela galva!»

Meitene: «Tēva cepure pašā laikā!»

L. Krastiņa, no Jelgavas.

(Sk. 2617. anekd.)

20. MERNICA.

2596.

Rubenes mācītājs Mernica bieži no kanceles lamājis puīšus un meitas, ka tie kā suņi pa naktīm ejot pie kuņām, un teicis, ka viņa draudzē neesot nevienas godīgas meitas. Toreiz mācītājs vēl bijis puisis. Šķesteris teicis, ka viņš zinot, kur ir godīgas meitas. Nu sarunājuši abi ar šķesteri iet turpu. Šķesteris padevis meitām ziņu, ka mācītājs ar viņu ies, lai nelaižot iekšā. Vakarā nogājuši. Šķesteris bijis galvenais runātājs, bet meitas nelaidušas iekšā, lamājušas par suņiem un sūtījušas prom. Dārzā bijuši paslēpušies puīši, tie vēl mācītāju piepēruši un vazājuši pa ērkšķiem ar pliku pakaļu. Nu meitām bijis mācītājs jāārstē, jāsmērē un jāmazgā. Svētdienā mācītājs teicis no kanceles, ka tās esot gan godīgas meitas, lai tie suņi ejot citur meklēt kuņas, tur viņiem nekas neiznāksot.

Uzrakst. Kārlis Bukums, Valmierā.

Teic. Kristīna Slāvieta, 72 g. v., no Mūrmuižas pag.

LFK 23, 8164.

2597.

Rubenes mācītājs Mernica žāvējis skurstenī gaļu. To dabūjis zināt šķesteris. Reiz tie ar savu draugu krietni sametušies un uzkāpuši uz jumta. Šķesteris apsējis draugam

valgu ap viduci un to laidis skurstenī. Pats, augšā turēdams, prasījis: «Cik tu man dosi?» — «Neko!» — Draugs atbildējis. Šķesteris palaidis valgu vaļā, un tas iekritis apakšā ūdens ballā, kur nogulējis līdz ritam. Ritā meita gājusi ķēķī un, ieraudzīdama tur melno vīru, gājusi pie mācītāja un stāstījusi, ka velns ballā. Mācītājs uzvilcis amata mēteli un, bibeli padusē, gājis ķēķī, svētījis un teicis: «Velniņ, ej mājā!» Un uz meitu teicis: — «Nemiu vēlniņam uz astīti». «Veln» paņēmis gaļas šķiņķi padusē un, valgam pie zemes velkoties kā astei, aizgājis. Tā šķesteris gaļu nedabūjis.

Uzrakst! Kārlis Bukums, Valmierā.

Teic. Kristīna Slāvieta, 72 g. v., no Mūruižas pag.

LFK 23, 8163.

2598.

Kādreiz mācītājs Mernīca braucis gar vaidaviešu Kužas māju. Tas ievērojis, ka kāda meita tīrumā pļāvusi ar nemazgātu muti, kā no rījas gājusi. Mācītājs pieaicinājis pie sevis saimnieku un jautājis: «Kas tā tāda ir, kas tur pļauj?» — «Tā mana māsa!» — atteicis saimnieks. «Vai jums ūdens nemaz nav?» jautājis mācītājs un aizbraucis.

Uzrakst. Kārlis Bukums, Valmierā.

Teic. Kristīna Bukums, 63 g. v., Vaidavas pag., Valmieras apr.

LFK 23, 4579.

2599. — 2606. Mernica un draudzes pērminderi.

1. Bērniem bija jāiet, atkarībā no baznīcas pagastu sadalījuma, katrā šādā pagastā pie sava «pēlmeldeņa». Mācītājs bērnus pārklaušinājis pavasaros kādā no muižām, skolā vai arī pie «pēlmeldeņa», mājā. Vecais Mernica, kad braucis uz pārklaušināšanu, vedis līdzī maisu ar ūdens klinģeriem un arī kārķļu rīkstes — spices, ko viņa apkalpotājs, kāds no baznīcas kalpiem, ienesis. Bijis jāmāk Dāvida vai citi no Jaunās derības bībeles pantiem, pātari un panti no dziesmu grāmatas. Kas ļoti labi mācējis, dabūjis divus klinģerus, un tā tas gājis līdz radziņam, un pat ar vidus līkumiņu apbalvojis. (Mans tēvs esot dabūjis bez vidus likuma). Kas nemaz nav mācējis, tam uzvilcis ar spici, rīksti, pa muguru. Bērni sabijušies un pēdējie nav neko pratuši.

2. Kādreiz Veļkmuižā kāds bērns sabijies un nav mācējis neko atbildēt. Mernica saucis uz savu pavadoni: «Jān, padod man tās spēķļ!» Māte atrāvusi bērnu no mācītāja un

nav ļāvusi to kult. Mācītājs teicis: «Marī, es tev sak', tu viņ' pa slepkav' un burlak' izaudzet'!» Marīna atbildējusi: — «Neizaudzēšu vis, es zinu, ka viņš māc, bet jūs viņu sabaidījāt!» — Mernica vai visus savas draudzes vecākos cilvēkus pazinis un zinājis vārdā saukt.

3. Mācītājs iesvētīšanas mācībā puīšiem pa brīvlaiku līcis strādāt: nest no tīruma žumburus, lasīt akmeņus un citus darbus.

4. Kādreiz Mernica baznīcā redzējis, ka kāda meita, tagadējā apm. 70 g. vecā drēbnieka sieva Trīna Lapiņa, baznīcā nokaļ galvu, un saucis no kanceles: «Trīnīt, uzklausi!»

5. Draudzes locekļi ne labprāt pie mācītāja griezušies, kad vajadzējis līķi izvadīt un apstāvēt, vairāk griezušies pie draudzes skolotāja, ērgelnieka Ērkmaņa.

Rubenes draudzes skola pastāv vairāk kā 100 gadus. 1923. gada vasarā nosvinēja 100 gadu svētkus.

6. Brūtes mācībā kad gājuši, brūtei bijis mācītājam jādod zeķes vai cimdi. Mācītājs saņēmis arī siecīpus.

7. Pēc Mernicas nācis mācītājs Zengbušs, saukts Zemburšs. Tas draudzē ienesis citu garu un kārtību. Bijis ļoti līdzjūtīgs, iemantojis pie draudzes cienību un daudz laba darījis. Par saviem līdzekļiem līcis ceļu labot, tīrumus no akmeņiem iztīrījis un no akmeņiem uzcēlis ap $\frac{1}{3}$ verstes garo lopu sētstarpu, kurū vienmēr taisījusi draudze. (Kad biju apm. 7 gadus vecs, Zemburšu redzēju).

8. Mācītāja Treija laikā bija kāds briesmīgs «pēlmelderis» Udrauska, no ķieģeliešu Kurma mājas. Puīšus sitis ar stirnas kājas pipku. Bija arī kāds ļoti resns pēlmelderis no Podzēnu Telmēna mājas. (Vienu arī redzēju). Mernicas laikā tas vienmēr iesvētīšanas mācības bērniem spiedis dziedāt. Kādreiz puīši uzšķīruši dziesmu grāmatā dziesmu: «Apdziedam vīru bagātu, sakupušu un resnu!» Tad «pēlmelderis» Kvēps teicis: «Ak jūs, bezkaunas, vai jums citas nebija, ko dziedāt?» Kāds no puīšiem piēnesis grāmatu un rādījis, ka tāda dziesma tak ir. No tās reizes vairs nav līcis dziedāt. (Man glabājas dziesmu grāmata ar minēto dziesmu).

Uzrakst. Kārlis Bukums, Valmierā.

Teic. Kristīna Bukums, 63 g. v., Vaidavas pag., Valmieras apr.

LFK 23, 4571.

21. MOLTRIĶIS.

2607.

Mātišu mācītājs (Moltrechts) slimoja ar ēšanas kaiti. Nav spējis noturēt baznīcā dievkalpojumu, pāris reizes neiekodis. Kāds viņam pārmetis, ka tas Dieva kalpam nepiederoties. Mācītājs atbildējis: «Es stiprinu jums garu, bet man jāstiprina par to miesa». —

T. D., Talsos.

LFK 843, 31.

2608.

Šim pašam mācītājam sprediķojot, kāda viņam pazīstama sieviņa iesnaudusies. Mācītājs arī atļāvis viņai pagulēt, citiem par brīnumu, iesākdams runāt gluži klusā balsī. Uz sprediķa beigām mācītājs gan balsi pastiprinājis, kā parasti ar gala vārdiem mēdz darīt. Sieviņa atmodusies, un mācītājs viņai jautājis: «Nu, Trīne, par ko tu sapņoji, par tām liesajām vai treknajām govīm?» Trīne, acis ieplētsi, brīnās un nezin, ko atbildēt.

T. D., Talsos.

LFK 843, 32.

2609.

Limbažu grāmatu tirgotāja J. Meļķiša kalendarā iespiesta kāda humoreska par kādu vecu mācītāju. Vecais Mātišu Moltriķis iedomājies, ka aprakstītais ir viņš un svētdienā no kanceles brīdina draudzi, nelasīt tādas grāmatas un rakstus, kas sagroza galvas, un uzaicina visas kaitīgās grāmatas atņest mācītāja muižā un nodot viņam.

Otrā dienā pie mācītāja ierodas pučurdzietis B. un pasniedz mācītājam savu galvas naudas grāmatiņu, teikdams:

«Mācītāja cienīgtēvs! Šī grāmatiņa nedod miera mūsu pagastvecākiem un skrīveriem un man pavisam sagrozījusi galvu. Saņem mat jūs viņu, varbūt, jūs tie tiks mierā.»

No vecās tīnes.

«Brīvā zeme», 1928. g. Nr. 273.

22. N.

2610.

Kokneses mācītājs N. necietis, ka zemnieki cits citu par kungu saukuši. Vienreiz kāds zemnieks aizgājis pie viņa un prasījis: «Mācītāja kungs! Vai kučiera kungs

mājas?» Mācītājs atsaka, ka viņam kučieņa kunga neesot un esot tikai kučieris. Vairākus gadus vēlāki vēl viņš no kanceles uz draudzi teicis, lai neviens neskatoties pār sētu: kādā kārtā katrs esot, tādā tam jāpaliekot. Vēl mācītniekiem piemetinājis, ka zemnieks zemnieku nedrīkst par kungu saukt.

Miķelsonu Pēteris, no Kokneses pag.

23. NEILANDS.

2611.

Valmieras mācītājs N. bijis dedzīgs sprediķotājs un liels alkohola pretinieks. Kādam sprediķim bijis par tēmu: alkohola posts un mūsu izturēšanās pret alkoholu. Spilgtām krāsām mācītājs tēlojis to launumu, ko šis «velna dzēriens» atnesot cilvēcei. Tāpēc alkohols jānīcinā un jāiznīd no zemes virusus. Lai vajadzīgo izturēšanos pret alkoholu redzamāki parādītu, N. bija paņēmis līdzī uz kanceleli šnabja pudeli. Teikdams sparīgā balsī vārdus: «Tam velna dzērienam jānozūd no zemes virusus», mācītājs sviež pudeli pret baznīcas mūri tā, ka tā sašķīst gabalu gabalos. Iespaidis bijis lielisks.

T. D., Talsos.

LFK 843. 43.

24. PLAMŠS.

2612.

Pirms Valtera Alūksnē par mācītāju bija Plamšs, kas ar saviem sprediķiem ieguva lielisku piekrišanu, cieņu un vāca bagātīgus vērdiņus, jo katrs maksāja virs takses. Tad Plamšs palika populārs kā krievu (t. i. pareizticīgo) pārkristītājs. Bija ļoti daudz cilvēku, kas gan oficiāli skaitījās par pareizticīgiem, bet, izņemot, varbūt, kristīšanu (un bieži vien arī to bija izdarījuši luterāņu pērmīdēri), ar pareizticību, ne ar ko vairs nebija saistīti. Tos tad Plamšs ņēma «mācībā» un iesvētīja. Kādas pareizticības lietas dēļ viņam nācās aiziet no Alūksnes. Daudz vēlāk izplatījās pārliecība, ka Plamšs tomēr neesot bijis sirds cilvēks, bet

dzimies tikai pēc naudas un briesmīgi turējis «vāciešu kanti».

O. Timans, Alsviķu pag., Timanos.

LFK 41, 626.

25. V. PLUTE (OLAVS).

2613.

Kad V. Plute (vēlāk Olavs) nobeidza teoloģijas fakultāti, tad aizgājis pie superintendenta Holmana apklausīnāties pēc vietas. Holmanis viņam teicis: «Jauno mācītāj, tas Dieva gars man saka, ka jums būs jādodas uz Volgu pie kolonistiem par viņu dvēseļu ganu!»

Superintendents to teicis tāpēc, ka nav gribējis Plutem, kā patiesam latvietim, mūsu zemē vietu dot. Plute atbildējis: «Bet man tā Kunga eņģelis saka, la es palieku še, savas dzimtenes zemē!» Ar to šī savādā saruna nobeigušies. Plute še mācītāja vietu nav varējis dabūt, tāpēc no jauna iestājies augstskolā un studējis tautsaimniecību.

T. D., Talsos.

LFK 843, 51.

26. PORTS.

2614. «Netrāpijāt!»

Ropažu vecais Ports bērnu pārklauššanā aprāj kādu šļupstošu zēnu, kas neprot pateikt: «Ko saka Dievs no visiem šiem baušļiem?»

«Tu, dēls, laikam būsi no muļķīšiem», — mācītājs nosaka.

— «Netlāpijāt, tienīgtēvt.,» — zēns atcērt. — «Ēt etmu no Pulkītiem.»

No veciem laikiem.

«Brīvā zeme», 1928. g. Nr. 292.

Var. LTA 2260.

27. PREISIS.

2615.

Rubenes mācītājs Preisis savās aizlūgšanās pieminējis Mārčiņas kroga krodzinieku: «Divi pakul bārdas krievi

piedzērušies un pļēdami apgāzuši mūsu mīļam krodziniekam dzēršu baļļu. Lai Dievs to viņam atļūdzinā!

Uzrakst. Kārlis Bukums, Valmierā.

Teic. Karlina Vitmano, 62 g. v., Ķieģeļu pag., Valmieras apr.
LFK 23, 10160.

28. RUBENES MACĪTAJS.

2616.

Tas noticis vecos laikos Rubenes draudzē, Valmieras apr., kad mācītāji nav vēl labi pratuši latviski runāt. Vienam mācītājam bijis jāsauc no kanceles, ka nozuduši divi teļi ar kaņepāju valgu ragos. Viņš teicis: «Pazud div teļ, viens velns (melns), otrs sātans (sarkans) ar kaņāpis sata ragus!» —

Uzrakst. Kārlis Bukums, Rīgā.

Teic. Trīne Liepiņa, 70 g. v., Vaidavas pag.
LFK 23, 6322.

29. RŪJIENAS MACĪTAJS.

2617.

Rūjienas draudzē bijuši divi mācītāji. Viens, kad bērni pie tā gājuši, tos apdāvinājis. Bet otrs bijis skops. Tas skopais bijis ļoti resns.

Reiz tas resnais braucis no Maz-Salaces un saticis vienu divpadsmit vai trīspadsmit gadus vecu puiku ceļā. Kā draudzes gans, tas licis kučieram apturēt zirgus un ieņēmis puiku sev blakus. Tas puikam uzprasījis, vai šis mācītājam priekšā arī bijis. Puika mācītāju nepazinis un teicis: «Es vēl gan ne, bet pavasarī uz Liekdienām iešu. Es nu gan pie tā resnvēdera neiešu! Tas esot viens nešpetnis mācītājs. Viņš bērņus izlamānot un dāvināt neko nedāvinot. Lai tik paliekot ko savā vēderā bāzt!» Mācītājs vairs nav varējis izturēt. Viņš ņēmis un izgrūdis puiku no ratiem. Bet kad šis grūdis, puika tik saucis: «Piesargies! Ja tu man to sīrupkrūzīti sāsītisi, tad tu velnu no manas mātes redzēt dabūsi!» —

Uzrakst. V. Piģene, Rīgā.

Teic. Maija Gailis, 34 g. v., Mārupes pag., Ozolu ciemā, Rīgas apr.
LFK 76, 695.

30. SKRIVERU APKARTNES MĀCĪTĀJS.

2618.

Skriveru tuvumā gājis ganos kāds puika. Kādu svētdienu puika aizgājis uz baznīcu. Mācītājam sprediķi iznācis runāt par debess ceļiem. Tam pašam mācītājam pirmdien bijis jābrauc uz kādām mājām pieņemt vecmāmuļu pie sv. vakariņām. Mācītājs braucis un apmaldījies. Viņš ierauga, ka kāds zēns ceļmalā gana govīs. Tas bijis tas pats zēns, kas svētdien bijis baznīcā. Mācītājs prasa zēnam: «Puika, kur šis ceļš aiziet?» — «Va tu, nolādēts smerdūkšņa, vakar stāstīji ceļu uz debesīm, šodien nezin ceļu uz Valgūžiem!»

Uzrakst. O. Dolgajs.

Teic. Minna Kalnāpa, 56 g. v., Madliēnā.

Var. LTA 2334.—2239.

31. Š.

2619.

50 gadu brīvlaišanas svētkos, 26. martā, 1869. g. māc. F. Š. teica: «Vācieši uzgāja latviešus (kāds klausītājs piebilda: «Laikam, kā bērni putniņus!»). Latvieši, vazankas, meža zvēri, ēda koku mizas, sūnas. Še vācieši ar varu viņus spiede šo zvēru dzīvi atstāt un pie zemes kopšanas piespiede!»

Tad man gadījās baznīcas korī (luktās) būt blakus Dr. Jurjānam, kas tādus melus nevarēdams, kā mācīts cilvēks un tautietis, noklausīties, satvīcis no dūsmām, lai gan ne visai dikti, tomēr kā pie tā tuvumā būdami dzirdēt varēja, teica: «Er lūgt!» Vēl mācītājs savā sprediķī turpināja: «Pret dzimtbūšanu (verdžibu) dūsmot, būtu tikpat kā pret Dievu dūsmot par gaŗu ziemu.»

Piezīme. Laikam, tādēļ, ka latvi uz ziemeļiem dzīvo vairāk kā citas tautas Eiropā, kur pēc F. Š. teikšanas arī visur dzimtbūšana bijusi, verdžības ziema arī pie tās ilgāki kā citur pastāvēja. Vācieši gan atnesa latviešiem kristīgu ticību, bet arī šnēdes (vērša) līdz. Krievi gan stāvēja zem mongoļu jūga 200 gadus, bet latvieši zem vācu 700.

Uzrakst. Zarevičs.

Kopija no I. Misiņa manuskr. krājuma.

LFK 51, 218.

2620.

Tas pats māc. F. Š. teicis reiz sprediķi: «Dievs mīlo dažādību. To viņš pie pasaules radīšanas jau parādījis. Viņš priecājas par to mazāko zvaigznīti, tāpat kā par to lielo Orijonu. Tā tad tas ar' dažādas valodas pasaulē devis. Tie cilvēki taisīja Bābeles torni, lai, kad atkal ūdens plūdi nāktu, tai varētu glābties. Bet Dievs sajauc viņu valodu!»

Uzrakst. Zarevičs.

Kopija no I. Mišina manusk. krājuma.

LFK 51, 219.

32. TREIJS.

2621.

Gadus 30 atpakaļ Apukalna draudzē bijis mācītājs Treijs (saukts vecais Treijs). Reiz nākdams no vakariņu došanas Kaktiņu skolā, mācītājs apmaldījies Doku purvā un piegājis pie pieguļniekiem — igauņiem. Pieguļnieki, domādami, ka zirgu zaglis, gribējuši ņemt to cieti un jautājuši, kas viņš esot. Mācītājs teicis savu vārdu: «Es Treijs.»

Pieguļnieki, domādami, ka tas cilvēks ir nosalis, teikuši: «Natreis, nu natreis, noc pī guns un sasildīs!»

Uzrakst. Brūvele.

Dzirdēta Vecclaienes pag.

2623. (var.)

Apukalna draudzē pirms kaŗa bij mācītājs Treijs. Kādreiz viņš braucis uz vienu zemnieku māju krustīt bērnu, bet nav zinājis īsto ceļu uz turieni un domājis, ka jau sasniedzis īsto māju (patiesībā bijis iegājis kādā igauņu mājā), viņš stādījies priekšā: «Es — mācītājs Treijs!»

Igauniete, maleniete, sapratusi, ka tas mācītājs nosalis un sacījusi: «Nu, ka tu treis', tad ej uz mūriņa sasildies!»

B. Slaucītāja, Centr. ped. inst., Jelgavā.

2623.

Mācītājs Treijs ievada Rubenē noteikumu: ticības aplicināšanu visai draudzei skaitīt balsī. Kad to ne labprāt darija, kādreiz viņš no kanceles ņēmās pārmācīt un pa-

sludināt, teikdams, ka ellē un mūžīgā ugunī būs visiem degt jeb atkal: «Nost ar visu lepnību!» skaņu «e» izrunādams kā pie «ledus» (plati). Viņš bija liels tiesātājs, un tāpēc draudzē neieredzēts.

Uzrakst. Kārlis Bukums, Rīga.

Teic. Kristina Bukuma. 63 g. v., Vaidavas pag., Valmieras apr.

LFK 23. 4574.

2624. Sajukušas kā Treija biksas.

Viens mācītājs juties slims. Gājis pie ārsta. Ārsts teicis: «Vislabāk būtu, ja jūs ietu grāvjus rakt!» Mācītājs arī aizgājis, bet apakšbiksēs vien. Ticis karsti. Viņš novileis arī apakšbikses un noliceis pie akmeņa. Puikas pa to laiku jokodamies ielikuši biksās akmeni. (Akmeni var ielikt tā, ka nezinātājs nevar dabūt laukā, kamēr jāarda starās vaļā). Beidzis darbu, mācītājs gribējis uzmaukt biksas, bet nevarējis izņemt akmeni. Gājis uz māju pavisam kails.

Nostāsts zīmējas uz bijušo Apekalna mācītāju Treiju (dzīvoja ap 1905. g.), kas bija ļoti neieredzēts draudzē.

E. V., Dūres pag.

LFK 118, 44.

2625. Dikmans Treijs.

Dikmans Treijs esot bijis mācītājs Nītaures draudzei, apmēram 80 gadu atpakaļ. Tad vēl vajadzējis iet kārtās pie šēfera (aitu gana). Bet mācītājs esot bijis ļoti miesas kārigs un sadzīvojis kādām septiņām meitām bērņus. Mācītājs nu esot bijis apsūdzēts Rīgā pie tiesas. Bet tiesa nekādu sodu nevarējusi spriest, jo trūcis tāda likuma pants, uz kuŗa varētu vainīgo tiesāt. Tiesa palaidusi Dikmani Treiju brīvu. Kad Treijs atgriezies draudzē, tad svētdien no kanceles pilnā balsī sludinājis: «Sargat nu, meitas, savus miesas traukus, jo nu ir tas elles ērzelis vaļā sprucis!»

Uzrakst. Kārlis Kupcis, Mores pag.

Teic. Pēters Feders, Mores pag.

LFK 672. 879.

33. UMURGAS MACĪTAJS.

2626.

Umurgas baznīcas šķesteris izslaucījis baznīcu, bet prom ejot aizmirsis durvis vaļā. Vēlāk viņš gājis uz baznī-

cu durvis aizslēgt. Piepēži tas izdzirdis baznīcā stipru rūkšanu. Noturēdams to par pašu nelabo, viņš steidzies pie mācītāja, lai tas nākot un izdzenot to ārā. Mācītājs arī nācis ar grāmatu rokā un jau ārpusē sācis skaitīt lūgšanas. Ķesteris atslēdzis baznīcas durvis, un mācītājs taisījies iet iekšā. Te no baznīcas laukā drāzusies cūka. Mācītājs uzkritis tai virsū. Cūka vēl vairāk sabijusies un drāzusi ar visu mācītāju prom uz mežu. Mācītājs no bailēm cita nekā nav spējies pateikt, kā tikai: «Sargā mani no sētas mietiem un aku caurumiem! . . .»

Teodors Aizpurs, no Rīgas.

34. V.

2627.

Garīdznieks V. licies sev jaunus svārkus šūdināties un saucis tad savus dienastniekus priekšā, lai tie tos apbrīnotu.

Māc.: «Manim jau salal!»

Ķēkša, vecā Trīne: — «Jums jau visi gurniņi vaļā, visi —.»

Ka viņš skološanai pretī bij, to liecina viņa teikums, kad tam tika rādīts, ka draudzes skolā rūmes sāk trūkt, cik daudz uzdodas: «Tas jau šē par modi palicis, bērņus tik sūtīt draudzes skolā, kā viens, tā citi pakaļ. Raunas draudze lielāka, un tur tik 40 draudzes skolēni!» —

Uzrakst. Zarevičs.

Kopija no I. Misiņa manuskri. krājuma.

LFK 51, 280.

35. VALTERS.

2628. — 2629.

1. Ja Alūksnes draudzē vienaldzība pret baznīcu, tad tas mācītāja Valtera nopelns, kuŗu ap 1902. gadu uzspieda draudzei pret draudzes gribu. Jau kādus gadus agrāk Opekalnā bija sācies «baznīcas karš», kad muižnieki uzspieduši zemniekiem nepatīkamu mācītāju. Baznīcēni to vairāk reizes bij mēģinājuši nelaist baznīcā iekšā, un tur tas bija iegājis pastiprinātas policijas apsardzībā.

Alūksnē arī draudzes konventā zemnieki izteikušies pret mācītāju Valteri, kā vāju sprediķotāju. Konventa priekšsēdētājs atbildējis, ka ļopiem nevajagot zināt, kāds būšot gans. Un šī izteiciena dēļ sākās rūgšana un naids pret mācītāju Valteri. Viņam tika darītas visādas sīkas nepatīkšanas. Tad nāca dedzināšanas. Tika dedzinātas muižas ēkas. Neskatoties uz to, ka par dedzināšanu tika notiesāti kātorgā trīs cilvēki (fotografs Zālīts, kurpnieks Viņjups, trešo esmu aizmirsis), vispārējā pārliecība bija, ka dedzina paša muižnieka aģenti, lai varētu apvainot savus pretiniekus un saņemt milzīgi augstās apdrošināšanas prēmijas. Un tiešām, dega tikai vecas un nederīgas ēkas, izņemot, varbūt, vienu šķūni, pilnu ar sienu.

Kādas politiskas aģitācijas vai vispār aģitācijas no ārpuses nebija.

2. Bija pienācis laiks, kad ļaudis paši gribēja spriest par sava mācītāja izvēli. Un kad to nedarīja, ļoti daudzi pat isti sirdsšķīsti cilvēki, pagrieza baznīcai muguru, jo tur neredzēja vairs Dieva namu, bet pasaulīgas varas interešu mezglu. Ja arī dievgaldnieku maksas vērdinājumus (bet tad arī pēc stingras taksas, bez mazākiem piemaksājumiem) visi kārtīgi nomaksāja, tad tikai tamdēļ, ka baidījās sodu par atkrišanu no baznīcas.

Tomēr Valtera laikā tieši pie dievgalda bija ārkārtīgi maz cilvēku. Baznīcā gāja tikai tie, kas par varēm gribēja patīkt kungiem, un kas izlikās par vāciešiem. Citi par to tam iegāja tikai sprediķa laikā, lai vēlāk varētu zoboties par Valtera sprediķiem.

Piestāsta, ka Valters esot priecājies, ka tik maz dievgaldnieku, mazāk viņa esot jāizdod.

O. Timans, Alsviķu pag., Timaņos.

LFK 41, 625.

2630.

Alūksnes draudze sastāvēja no vairākiem «baznīcas pagastiem», pēc seno, neatmināmo laiku administratīviem iedalījumiem. Tika no kanceles ziņots, ka tanī un tanī svētdienā, tāds un tāds pagasts ies pie dievgalda. Piektdienā, pirms šī «pagasta» dievgalda svētdienas, mācītājs brauca uz «pagasta» centru noturēt «sataisīšanu». Noturēja tur dievkalpojumu, pierakstīja dievgaldniekus, t. i. sauca pēc kārtas māju vārdus un tur pierakstītos iedzīvotājus.

lai gan bieži vien šie iedzīvotāji jau gadu desmitiem dzīvoja citās mājās. Izsauktie atsaucās un gāja nomaksāt «dievgalda vērdiņu» (takse bija vērdiņš, 2¹/₂ kap., līdz mācītājs Valters, ap 1903. g. to paaugstināja uz 3 un tad uz 5 kap.). Še mācītājs pārklaušināja arī mājniecības bērnus.

Šo nostāstu, neminot «Puļķus», bet gan citu vietu, esmu dzirdējis arī citos novados, tālāk no Alūksnes. Un 1913., 1914. g. pat Sibīrijā, latviešu kolonijās. Bet 1904. gadā pēc «Alūksnes baznīcas kaŗa» (1903. g.), tas ļoti ātri izplatījās, un tika ar aizrautību stāstīts Alsviķu pag. kā paties notikums.

O. Timans, Alsviķu pag., Timaņos.
LFK 41, 83.

(Sk. 2655. anekd.)

XIV. Čigāns, kā draudzes loceklis.

1. ČIGĀNS BAZNICA.

2631.

Kāds prasījis čigānam: «Nu brāli, vai iesim uz baznīcu?» Čigāns: «Ko es tur iešu. ne man kas pazudis, ne man kā vajaga!»

Auniņa Elza, no Rīgas.

2632.

Ventspils baznīcā garīgs koncerts. Uztājas mūsu ievērojamais dziedātājs Ādolfs Kaktiņš un kāda slavēna dziedātāja (vārdu vairs neatceros). Koncertā iemaldījies arī čigāns. Noklausījis Kaktiņa dziedāšanu, čigāns nosaka: «Ta ta vella rabīneris!» Kad dziedātāja pabeigusi savu dziesmu, čigāns priecīgi noteic: «Dzied kā Dieva bitīte!»

Atstāstījis A. Birkerts.

Atrasta kādā ziņojumā no Ventspils ap 1910. g., bet kuņā laikrakstā, uzrakstītājs vairs neatceras.

2633.

Čigāns noiet baznīcā, kur mācītājs tur sprediķi. Mācītājs aizrāda, ka par visu vajagoj Dievam, pateikties, jo

pat vistīna, kad padzeroties, paceļot galvu uz augšu. Čigāns noklausījies un teicis: «Kad mēs šnabi dzeram, mēs arī liecam galvu atpaka!»

Sudrabiņu T., no Dzelzavas.
Var. no Cesvaines. LFK 72, 8182.

2634.

Mācītājs Liekdienas sprediķī stāsta, ka Kristus nomiris. Čigāns iesaucas: «Paldies Dievam! Labs kungs bija!»

Uzrakst. O. Dūte, Mellužos.
Teic. M. Baltais, 86 g. v., no Slokas.

2635.

Kādā svētdienā čigāns arī aizgājis uz baznīcu, bet pa sprediķa laiku iesnauadies. Kāds jokdaris piegrūdis čigānam pie deguna ožamo spirtu. Čigāns ātri trūcies augšā un kļiedzis: «Ēku ļaudis! Kamēr citi Dievu lūdz, citi atkal ar adatām nāsis baksta.»

Uzrakst. T. Gailīte, no Siguldas.
Teic. A. Ziediņš, 72 g. v., no Siguldas.

2636.

Reiz mācītājs baznīcā teicis: «Neviens nav redzējis Dieva vaigu!» Kāds čigāns no kakta saucis: «Kā nu nē, es ar viņu pagājušā tirgū zirgus miju!»

H. Veinbergs, Vecgulbenē.

2637.

Čigāns iegājis baznīcā noklausīties sprediķi. Mācītājs runājis par to, kurš tikšot un kurš netikšot debesu valstībā. Bagātie netikšot, bet blēži un zagļi vēl ne tik nē. Iznācis no baznīcas, čigāns teicis: «Ja tas ir tā tiesa, ko tas mācītājs tur runāja, tad mans tēvs ir ellē iekšā kā ļurkš vien.»

Uzrakst. V. Kalniņš.
Teic. K. Kalniņš, 49 g. v., Rīgā.

2638. Čigāns mācītājam par palīgu.

Čigāns reiz iedraudzējies ar kādu pakļidūšu latviešu meitu. Šī tomēr bez laulības negribējusi dzīvot kopā ar čigānu. Čigāns tāpēc gājis pie mācītāja un teicis: «Labdien, cieņīgstēvs! Arī es pēdīgi sadabūju sev krietnu brāti, un

lūdzu mūs tā labi krietni pa latviski salaulāt!» Mācītājs jautājis: «Bet vai tu, mīļais draugs, esi godīgs? Vai tu stingri turēsi pie noteikumiem un, ja vajadzīgs, tos aizstāvēsi?» — «Kā nu nē, cienīgtēvs!» — iesaucies čigāns, «āce, pagājušo svētdien biju piegājis pie baznīcas loga un klausījos. Dzirdēju: cienīgtēvs bārās! Es domāju, pagaidīšu, lai dusmas pāriet. Te dzirdēju, cienīgtēvs apklust, bet nu visi ļaudis baznīcā sāka tev neganti preti kliegt. Es tūlīt ķēru džindžalu un steidzos tev, cienīgtēvs, palīgā. Bet līdz ko es baznīcā, tā uz reizes visi sabijās un blāva: «Viss ienaidis nu pagalam!» un tapa mferīgi kā jēri. Ja viņi nebūtu aprimuši, un kad es tev, cienīgtēvs, būtu gājis palīgā, tad mēs viņus visus tur būtu krietni izkapājuši!»
 Uzrakst. K. Oga, Rīgā.
 Teic. Grebskis.

2639. (var.)

Čigāns, iegājis krogū, stāsta, ka baznīcā bijis liels skandāls. «Kas tur par šķandālu bij?» — «Tā šķandāla es gan neredzēju, bet dzirdēju, ka tik nodziedāja dziesmu: «Viss ienaidis ir pagalam.»»

Auniņu Elza, no Rīgas.

2. ČIGĀNS IESVETĪŠANAS MĀCĪBA.

2640.

Kādreiz čigāns aiziet pie mācītāja un saka, lai mācītājs viņu iesvētot. Mācītājs prasa, vai šis mākot arī kādu dziesmu vai bausli? Čigāns atbild, ka neprotot, bet varot jau iemācīties. Mācītājs uzdod viņam iemācīties dziesmu: «Kristus jēriņš esmu es.» Čigāns apsolās līdz nākamam gadam iemācīties. Nākošo gadu čigāns atkal atnāk un sāk skaitīt: «Kristus avens esmu es.» Mācītājs saka, ka tā nav pareizi un pārlabo, bet čigāns atbild: «Cienīgs mācītāja lielskungs! Pagājušo gadu es biju jēriņš, bet šogad esmu izaudzis par avenu.»

Aboliņu Marta, noklausīta Valmieras apr.

Var. LTA 2123.

2641.

Reiz čigāns gājis pie mācītāja, lai to pieraksta pie iesvētāmiem bērniem. Mācītājs: «Nu, dēls, vai tu esi arī vi-

su pārdomājis?» Čigāns: «Itin visu, cienīgs mācītāja kungs. Nokāvu i vepreli, i sabrūvēju brandavīnu, un zīnu jau arī, ko lūgšu viesos.» Mācītājs: «Tas viss ir labi, bet vai tu pārdomāji arī to, kā Kristus ir miris?» Čigāns: «Ko, vai tas taisnība? Kristus miris, skāde gan, lāga vīrs bija! Vēl aizvakar ar viņu zirgus mijām, un nu jau miris!»
Z. Smiltnece, no Rīgas.

2642.

Kāds čigāns gājis pie iesvētības. Mācītājs pierakstot viņam prasa: «Kas Jāņa tēvam vārds?»

Čigāns atbild strupi: «Nezīnu.» Tad pielaidīgāki turpina: «Pagaidi, atminēšos — vai nebija Čakarijas?»

«Pareizi.»

«Nu, es jau tā domāju, bet pašaki labāk, kas manam tēvam vārda, kas vēl dzīvs, ko tu prasi, kas Jāņa tēvam vārda, kas jau miris.» Uz to mācītājam nav ko atbildēt.

Uzrakst. Lagzdu Elza.

Dzirdēta ap Iecavu, Zemgalē.

2643. (var.)

Kāds čigāns sūta savu dēlu mācībā (iesvētīties). Mācītājs prasa: «Vai Ābramam bija dēls, vai nē?» — «Žakarē», saka čigāns pa čigāniski. Mācītājs negrib izlikties, ka nesaprot čigānu valodu un atbild ar «labi». Pēc tam jautā tālāk: «Kas bija Jāņa Kristītāja tēvs?» — «Čakarietis», atbild čigāns. Atkal mācītājs saka «labi». Mācītājs: «Kā tavu tēvu sauc?» — Čigāns: «E kur bija gudrinieks! Es zīnu, kas notika tūkstoš gadus atpakaļ, bet tu nezīni, kas pa taviem krūmiem lodā!»

Rēderu Alīda, no Rīgas.

2644.

Pie mācītāja nodots mācībā čigāns. Mācītājs tam jautājis: «Ko Dievs saka no visiem šiem baušļiem?» Uz to čigāns atbildējis: «Lai viņš saka, ko grib! Kas man tur par daļu! Ko es nezīnu, to es nezīnu. Viņš zin to, lai tad arī pasaka man. Bet es mācītāja kungam to tomēr neteikšu, jo viņš var prasīt pats Dievam!»

Uzrakst. A. Zilemans, Jelgavā.

2645. (var.)

Mācītājs prasa čigānam: «Ko Dieva saka no visiem šiem baušļiem?» — «Lai viņš saka, ko sacīdams, bet es tur nesaku nekā!» —

Piezīme: Dzirdēts Sibīrijā, latv. kolonijās.

O. Timans, Alsviķu pag., Timapos.

LFK 41, 86.

Anekdotei ļoti daudz variantu. PBK.

2646.

Čigānam pātaros mācītājs prasa, kas esot Jēzus tēvs? — «Vecais Mozus», — atbild čigāns. Neesot vis! — «Nu, tad, Adams», — min čigāns. Mācītājs sadusmojies sāk rāt čigānu par to, ka nezina, kas Jēzus tēva. Uz to čigāns lepmi atbild: «Bet vai tu zini, kas mans tēvs? . . . Nezini? Tu, mācītājs, nezini, kas mans tēvs, kas vēl dzīvs, nu, ko tad prasi, lai es zinu Jēzus tēvu, kas sen jau miris!» —

O. Timans, Alsviķu pag., Timapos.

LFK 41, 84.

2647.

Kāds čigāns aizsūtījis savu dēlu mācībā. Pats viņš apmeties uz dzīvi turpat netālu no mācītāja muižas krūmos. Sestdienā, kad mācītājs atlaidis bērnus mājās, arī čigāna dēls ielīdis pie tēva krūmos. Viņš bijis ļoti noskumis. Tēvs prasījis dēlam, kāpēc šis tāds noskumis? Vai mācītājs viņu bāris, vai lamājis? No sākuma dēls negribējis stāstīt, beidzot tomēr pateicis, ka mācītājs esot gan šo lamājis. «Nu, kā tad mācītājs tevi lamāja?» prasījis tēvs. — «Viņš mani nosauca par mežoni.» — «Par ko tad mācītājs tevi lamāja?» — «Mācītājs man prasīja, kas esot tā lielākā dvēseles barība.» — «Un ko tad tu, dēls, atbildēji?» — «Es atbildēju, ka labi baņots puscūcis ir tā labākā dvēseles barība.» — «Ak tu, muļķi, vai tad tu nezini, ka mācītājs cūkas gaļu neēd? Tev vajadzēja teikt, ka kalkūni, zosis u. t. t. ir tā labākā dvēseles barība.» —

Uzrakst. B. Rutentāls, no Rīgas.

Teic. V. Klaviņš.

2648. (var.)

Mācītājs mācības stundās: «Kas ir tā labākā dvēseles barība?»

Iesvētāmais čigāns: «Labs pusčūcis.»

Uzrakst. Auniņu Elza, no Rīgas.

Dzirdēta Kurzemē.

3. ČIGĀNS PRECAS.

2649.

Mācītājs, likdams čigānam uzteikt pātarus, kad tas sadomājis precēties, starp citu, prasa: «Saki, Anton, ko Dievs saka par visiem šiem bausļiem?» Čigāns atbild: «Lai viņš saka, ko grib, bet ko es nezinu, to nesaku.»

Pērkoņu Milda, no Rīgas, anekd. no Allažu p.

Var. LTA 2644., 2645.

2650.

Čigāns nodomājis precēties, tādēļ aiziet pie mācītāja. Mācītājs tam prasa: «Nu, vai Jēzu Kristu ar' pazīsti?» «Kā nē», čigāns steidzīgi atbild, «vēl pagājušo ceturtdienu tirgū zirgus mainījām!»

Mācītājs jau nomana gan, kas šis par vīru, tomēr jautā tālāk: «Nu, vai tad par viņa ciešanu un miršanu ar' ko zini?»

Čigāns pakrata galvu un bēdīgā balsī iesaucas: «Ak, tad miris jau, lāga vīrs!»

V. Veinberga, no Mellužiem.

Var. LTA 2641.

2651.

Kāds čigāns, kam nupat trešā sieva nomirusi, jautru prātu, vieglām kājām noiet līdz mācītājam un smiedamies prasa: «Saki tu, šķīstais Dieva kalps, vai arī es drīz nebūšu tik šķīsts un gudrs kā tu. Man liekas, ka nākošgad ap šādu laiku arī es būšu visādā ziņā mācītājs un ne tik vien mācītājs, bet droši vien ķestera lielskungs.»

Mācītājs nezina, dusmoties vai smieties, par tik ērnotu čigānu. Beidzot, zīpkārības dzīts, prasa: kādēļ tad šim tik augstas domas ienākušas prātā?

«Redzi, mācītāj, ja jau «viņš» mani negribētu celt tai godā, vai tad viņš man tik lielus labumus dotu? Kur lielāku laimi, kur lielāku dāvanu, jo trešo reizi viņš mani par brūnganu pataisījis.»

Ko tu teiksi, čigānam čigāna laime!

Uzrakst. E. Puriņš.

Teic. Arturs Kļaviņš, Saikavā.

2652.

Kāds čigāns nodomājis laulāties. Mācītājs, laulības ceremoniju izpildīdams, uzprasa čigānam, vai tas apsoluties milēt? Aizmugurē stāvošais čigāns skaļi ataska: «Va' prāts, kungam runājot, tāds vīrs sievu nemilēs!» —

J. Dupāls, no Suitiem.

2653. (var.) Nepacietīgs čigāns.

Kādreiz čigānu pāris laulāts baznīcā. Kādam čigānam laulības ceremonija izlikusies par gaļu. Tas gaidījis, gaidījis, nevarējis sagaidīt beigas un uzsaucis mācītājam: «Ko ļurini ļurumus. Tāds vīrs sievu nemilēs! Steidz laulības! Kāposti mājās savārisies ļuru ļurumus!»

Jānis Lūsis, Sātiņu pag.

2654. (var.)

Čigānu pašreiz laulā, kad viņam piepeši ienāk prātā, ka mājā gaļa vārās. Nevarēdams beigas sagaidīt, viņš sauc mācītājam: «Ko šķirsti lapas! Ko pulgo Dieva vārdu! Laulini drīz! Citādi gaļa mājās s—du s—dos savārisies!»

Osvālds Dūte, Mellužos.

4. ČIGANS KRISTĪ BERNU.

a. KAS BERNU TURES?

2655.

Kādu nakti čigāns izceļ mācītājam no kūts jēru, bet otrā dienā nes krustīt bērnu. Tā kā nav neviena, kas bērnu paturētu, čigāns saka: «Šķestera kungs, paturi to manu vardi, es, nudie', tev samaksāšu!» Labi! Bērnu nokrusta. Čigāns arī tūlīt izvelk no maisa jēra priekšu un

dod šķesteņam, sacīdams: «Tev tā priekša par turēšanu, bet mācītāja papum par pļāpāšanu tā pakaļ!»

P. Miķelsons, no Kokneses pag.

2656.

Čigānam piedzimusi meitiņa, kuņu viņš nesis uz baznīcu kristīt. (Mācītājs bijis ļoti resns.) Mācītājs prasījis: «Kur tev krustmāte, kas turēs?» Čigāns atbildējis: «Ūja, es un tu, sarkans kā bullis, vai tad mēs to krupi nenoturēsim!»

Lidija Purgale, no Vidzemes.

2657.

Čigāns nesis bērnu kristīt. Par krustmāti bijusi uzlūgta latviete. Baznīcā čigāns prasa: «Made, vai tu to krupi turēsi jeb es?»

Miķelsonu Pēteris, no Kokneses pag.

2658.

Reiz krūmos kādam čigānam piedzimis dēls. Tas dūšīgi audzis, un čigāns domājis, ka dēls arī būtu pie mācītāja jānokrista. Kādu sestdienu viņš, ar sievu sarunājies, iet pie mācītāja bērnu pierakstīt un arī aprunāties, cik īsti tur pie tās kristīšanas to cilvēku ir vajadzīgs, ka jau var visu pie laika sadabūt un vēlāk nav nekāda bakstīšanās. Pie mācītāja iegājis, tas licis tūlīt pierakstīt savu dēlu rītdien uz krustīšanu. Bet mācītājs ātrāki neraksta, kamēr viņam samaksā krustamo naudu — septiņdesmit kapeikas. Čigānam nauda nemaz nav bijusi līdzī. Tas nu lūdzis mācītāju, ka jau rītdien izdarīšot visu pie vienas reizes: kad nokrustīs bērnu, tad arī naudu dabūšot. Bet mācītājs tā nav bijis ar mieru. Kad gribot, lai bērnu rītā nokrusta, tad lai tūlīt ejot uz māju naudai pakaļ. Nu čigānam arī cits nekas neatlicis, kā aiziet uz māju pēc naudas. Čigāns atnesis naudu, samaksājis mācītājam par bērna nokristīšanu, un tad prasījis: «Cik tad tur īsti to cilvēku ir vajadzīgs pie tā bērniņa nokristīšanas?» — «Tur vairāk nemaz nav vajadzīgi kā trīs cilvēki», — atsaka mācītājs. Nu tad čigāns saka uz mācītāju: «Nu, tad jau mēs trīsī vien varēsim to bērnu nokristīt: es, tu un ķesteņa kungs!»

Uzrakst. Helēne Springe, Rīgā.

Teic. L. Voldemane, no Dūru pag.

LFK 739, 1669.

2659. (var.)

Ķigāns gājis bērnu kristīt. Mācītājs viņam jautājis: «Kādi būs kūmas?» — «Vai tad mēs par diviem to šurki nenoturēsim?» brīnījies ķigāns.

R. Kleinbergs. Iecavā.

2660. (var.)

Ķigāns vedis bērnu pie mācītāja kristīt. Mācītājs paņēmis lielo grāmatu, kur pierakstīt un jautājis: «Nu, kas tad būs bērna krusttēvs?» — «Nu, es pats», ķigāns atbildējis. Mācītājs jau sācis brīnīties. Bet, neko jaunu nedomādams, jautājis tālāk: «Labi, bet kas tad būs krustmāte?» — «Mana mātīte», ķigāns teicis. Mācītājs sadusmojies un mēģinājis ieskaidrot, ka tādas kristības nevar notikt, bet ķigāns to pārtraucis: «Nu, nu, vai tad mēs visi trīs kopā: es, tu un šķesteņa tēvs to krupi nenoturēsim!»

J. Dobris, Burtniekos.

2661. (var.) Nav jau vērsis!

Ķigāns pie mācītāja pierakstījis bērnu kristīt. Nu mācītājs prasa, kas būšot kūmas, kas klēpī turēšot? Ķigāns drusku padomājis un atbildējis:

«Nu, tu, mācītāja kungs, un tava cienmāte, ķesteris un viņa sieva, es un mana vecene.... Ko tad vairāk? Kas tādu krupi ko nenoturēt, nava jau vērsis!»

Uzrakst. O. Timans, Alsviķu pag., Timanos.

Teic. P. Pumpīts, dzīvo Rīgā, bet no Alsviķu pag.

2662. (var.)

Reiz ķigāns aiznesis mācītājam bērnu kristīt. Mācītājs prasījis: «Kur tad tie kristībnieki?» Ķigāns izbrīnījies: «Kādus tur kristībniekus vajag? Vai tad es, tu un cienīgs ķesteņa hielskungs to krupi nenoturēsim?»

Uzrakst. Arvids Blachlins, Rīgā.

Teic. J. Blachlins, Kursiņos.

Tas pats no Iecavas ar piezīmi: «Nav jau meža zvērs». PBK.

Kādā citā variantā beigu piezīme: «Nav jau kumeļš». PBK.

b. ČIGĀNA NEVAĻA UN NEPACIETĪBA KRISTĪBĀS.

2663.

Čigāns reiz aiziet pie mācītāja pierakstīt bērnu. Aizgājis, saka: «Cienīgs mācītāja papa, pieraksti nu manu bērnu!» — «Vai zēns, vai meitens?» mācītājs jautā. «Kad rāpos, tad redzēs!» čigāns atbild.

P. Miķelsons, no Kokneses pag.

2664.

Čigāns aizgājis pie mācītāja pierakstīt bērnu. Mācītājs prasījis: «Cik jums to bērniņu pavisam ir?»

Čigāns teicis: «Cienīgs mācītāja tēvs, divi miruši, divi dzīvi, divi Dieva priekšā, rakstat tik šito!»

L. Rūsa, no Zalves pag.

2665.

Čigāns aizgājis pie mācītāja, lai bērnu nokristī. Mācītājs: «Pēc pusstundas.» Čigāns teicis uz mācītāju: «Tu runā riktīgi un turi vārdu!»

Auniņu Elza, no Rīgas.

2666. (var.)

Reiz čigānam bijis jākristī bērns. Vispirms mācītājs teicis sprediķi. Čigāns saskaities kļiedzis: «Krustī, ko pestī, mājā būs gaļa putru putrā savārijusies!»

Uzrakst. Teodors Aizpurs, no Rīgas.

Teic. Marija Aizpure, no Rīgas.

2667. (var.)

Čigāns ieiet baznīcā un grib krustīt bērnu. Viņš nevar sagaidīt, kad mācītājs beigs sprediķot un sauc: «Ko tu tur murmulē, iekāpis baļļā. Nāc, kristī bērnu: cilvēki grib ēst, gaļa savārās lupatās.»

Uzrakst. Amoliņu Marta.

Noklausīta Valmieras apr.

2668. (var.)

Čigāns aizved baznīcā bērnu krustīt. Nevarēdams sagaidīt, kamēr mācītājs sprediķi nolasa, sāk teikt: «Kūp zemē, tu, bībeles ērzeli, krustī bērņus, laulā čigāņus; mājā kāposti būs draņķu draņķos savārijušies.»

Ūnguru Vēra, no Rīgas.

2669. (var.)

Kādreiz čigāns grib bērnu kristīt. Čigāns krogā vārijis gaļu, ar ko pamielot kristabniekus. Gaļa jau izvārīta, bet vēl mācītājs nav bērnu nokrustījis. Čigāns ieiet baznīcā un saka tā, ka mācītājs nedzird, bet tikai baznīcēni: «Kāp zemē, ko ļurī, gaļa savārijusies mēslu mēsls.»

Uzrakst. A. Tomsons.

Teic. tēvs, Kārlis Tomsons, ap 60 g.

2670. (var.)

Kāds čigāns pie kristībām teicis uz mācītāju, kas pirms tam turējis Dieva vārdus: «Kristī bērnu, ko tērzējies, ļaudis ēste prasa: kāposti būs savārijušies draņķu draņķos!»

Uzrakst. E. Lagzda.

Teic. māte, Iecavā.

Sai anekd. ļoti daudz variantu: no Pabažiem, Rīgas u. c. vietām. PBK.

c. ČIGĀNA BERNA VECUMS.

2671.

Reiz čigāns ved savu dēlu kristīt. Mācītājs prasa čigānam, kur šim esot tas dēls. «Āre, palika ārā zirgu piesiet», čigāns atbild. — «Tad jau tas labs purga», mācītājs, jokodamies, iesaucas. «Āk, Purga, Purga», čigāns iesaucas, «paldies, papiņ, par tādu labu vārdu!» Mācītājs sauc čigānu atpakaļ, bet čigāns aiziet, ka nozib vien.

H. Komisārs, no Rīgas.

2672.

Čigāns aizgājis pie mācītāja, lai bērnu nokristī.

Mācītājs: «Kādu nu tad to vārdu liksim?»

Čigāns: «Pugevics!»

Mācītājs: «Kur tad nu tik nesmuku, vai tad smukāka nav?»

Čigāns, pārsteigts: «Tā jau jūsu cienīgmātes brāli sauc!» (Cienīgmātes brālis nav bijis vis Pugevics, bet Hugs.)

Auniņu Elza, no Rīgas.

2673.

Čigāns aiznes mācītājam bērnu un saka: «Uzliec nu, cienīgs mācītājs, šim kverpim vārdul!» Mācītājs apprasās, kādā vārdā tad kristīs: vai par Miķeli, vai par Jāni? «Grūd tik vaļā, grūd tik vaļā!»

Te mācītājs ierauga, ka bērnu par Jāni vis nevar kristīt, un saka: «Čigān, jākrustī par Annu vai par Grietu!»

«Grūd tik vaļā, mācītāja kungs, grūd tik vaļā, — krustī Annu, krustī Annu!»

J. Osipovs.

2674.

Čigāns nodomājis, ka būs laiks savu 16 g. veco dēlu nokristīt. Liek puikam sēties ratos un laiž pie mācītāja. Mācītājs: «Kur tad tev tas puika ir?»

Čigāns: «Ārā ratos sēž.»

Mācītājs, izgājis laukā, uzsaucis puikam: «Kāp nu, živeri, laukā!»

Čigāns: «Paldies, mācītāja lielskungs, ka tik ātri nokristīji.» «Nu, živeri, uzšauj zirgam», čigāns iesaucas un aizlaiž pa lielceļu.

Rezgaļu Vēra, no Rīgas.

2675.

Reiz čigāns nēsis pie mācītāja kristīt bērnu. Mācītājs viņam vaicā, kādu vārdu viņš domā bērnam dot? Čigāns atbild: «Vārds paliek vārds. Vārds nevienu debesīs nav cēlis.»

A. Celms, no Rīgas.

2676.

Reiz čigāns iedomājies savu 12 gadus veco dēlu kristīt. Aizjūdzis puskarietē un braucis pie mācītāja.

Mācītāja sētā iebrukdams, skaļi nosaucis: «Tprrrū!» un gājis iekšā. Mācītājs pašlaik sēdējis pie sava rakstāmgalda. «Labdien, cienīgtēvs, atvedu dēlu kristīt.» — «Kur tad viņš ir?» jautājis mācītājs. «Vai redzi, kur ratos sēd!» — «O! tas jau ir gruntīgs fēleris!»

«Paldies, cienīgs tēvs, par vārdu!» Čigāns izdrāzies ārā un uzsaucis puikam: «Fēleri, griez zirgu apkārt, brauksim mājās!»

Lidija Galeniece, no Pampāļu pag.

2677. (var.)

Čigāns aiziet pie mācītāja un saka: «Mācītāj' lielskungs, vai nevarētu manu puisī nokristīt?» — «Kur tad viņš ir?» — «Ārā, zirgus apsargāl»

Uzrakst. Vilhelms Otto.
Dzirdēta Vecmuižā.

2678.

Čigāns aiziet pie mācītāja — puika jākrista. Kādu vārdu tad došot, mācītājs grib zināt. «Saimenieki, tie saviem bērniem liek Andžīņus un Pēterīšus, bet ko es, nabaga čigāns, ar tik smalku vārdu darišu? Saukšu tāpat vien — par Seperi. Ej, Seperi, nāc šurp!» Baznīcā ieskrien dūšīgs puika. Mācītājs brīnās, kāpēc tādu vīru vēl kristīt, bet čigānam pašam sava gudriba. «Kā tad viņu varēs apbedīt?» tas noprasa.

Uzrakst. Austra Skujiņa.
Teic. Romanovska, Rīgā.
Var. «Sikspārnis», 1923. g. Nr. 57.

2679.

Reiz čigānam bijis jānes uz baznīcu bērns, kuŗu vajadzējis kristīt un saukt par Kažmiru. Ceļā viņš aizmirsis bērna vārdu. Nonācis baznīcā. Mācītājs jautājis bērna vārdu, bet čigāns, nevarēdams to pateikt, teicis, ka bērnam esot drēbes vārds. Abi izminējušies — bet nekā. Beidzot mācītājs minējis Kažmiru. Te čigāns priecīgi izsaucis: «Drēbe jau bija, drēbe jau bija, cienīgs mācītāja kungs!»

V. Auziņš, no Cēsu apr.

2680. (var.)

Čigāns aiziet pie mācītāja dēlu kristīt. «Labdien!» — «Labdien!» «Es atnācu savu puiku kristīt!» — «Nu, kāds tad vārds būs?»

«Manšesters!» Mācītājs šķirsta kalendāru no viena gala līdz otram, bet tāda vārda neatrod.

«Tāda vārda nemaz nav!» — «Kā nav, māte teica. Drēbe bij!»

«Nu, vai tad nebija Kažmirs?» — «Jā, jā, Kažmirs, Kažmirs. Māte teica, drēbe bij!»

H. Pakalne, no Rīgas.

2681.

Kāds čigāns aiznesis pie mācītāja kristīt pirmo bērnu. Mācītājs jautājis, sak', kādu tad to vārdu šis gribēšot savam pirmdzimtajam? «Tās visu lielākās debess lietas vārdu!» iesaucies čigāns. — «Tad par sauli?» jautājis mācītājs. Čigāns purinājis galvu. — «Par mēnesi? Žvaigzni?» Bet čigāns tikai noraidoši purinājis galvu. — «Nu, tad es nezinu lielākas debess lietas!» — izsaucies mācītājs. «Vai, man' dien', brīņojies čigāns, «kā tad jūs nezini, cienīgas tēvas?! Kristiet viņu par Mākonī: viņš taču ir vislielākā debess lieta, jo viņš aizsedz pašu sauli!»

Uzrakst. Rob. Kļaviņš, Taurkalnes pag.

Teic. P. Dāviņš, 61 g. v., Birzgaļes pag.

2682.

Reiz čigāns nesis savu bērnu kristīt. Gadījies gaŗām iet muižas puisim. Puisis prasa čigānam: «Ko tu tur nesi?» Čigāns atbild: «Nesu savu melno bērniņu kristīt.» — «Kā tad sauksi?» — «Gribēju jau saukt par Jēpiti, bet laiki grūti, naudas maz.» Puisis pamācījis: «Nu, kristi par Fricēli, to vārdu mācītājs krista par 5 kapeiki.» Čigāns aiziet pie mācītāja un saka: «Cienīgs mācītāja lielskungs, gribēju savu melno dēliņu nokristīt!» Mācītājs jautā: «Nu, čigān, kā tad sauksi?» Čigāns atbild: «Gribēju jau saukt par Jēpiti, bet hūs jāsauc par Fricēli, to jūs kristiet par 5 kapeiki, un man jau grūti laiki.» Mācītājam bija Fricis vārdā. Viņš ļoti noskaitās un gribēja zināt, kas tā teicis. «Muižas puisis, un tas jau vienmēr patiesību runā!»

Mācītājs nokristījis čigāna dēlu par 5 kapeiki Jēpiša vārdā, bet puisis atlaists no vietas.

Uzrakst. Rūta Kārklīņa, Rīgā.

Teic. vecais tēva, Kalnamuižā.

5. ČIGANS PIE DIEVGALDA.

2683.

Čigānam, redzot, ka visi iet pie sv. vakariņām, arī ieģribas iet. Tas iet pie mācītāja un prasa: «Cik maksā vakariņas?» — Mācītājs: «3 kapeikas.» — Čigāns: «Kad tik vien, tad jau katru dienu var ēst.»

Auniņa Elza, no Rīgas.

2684.

Kādreiz čigāns teicis mācītājam, ka gribot iet pie dievgalda. Mācītājs prasījis: «Bet vai tu arī esi uz tā Dieva dēla asins un miesas baudīšanu pienācīgi sagatavojies?»

Čigāns atbildējis: «Ā, kungs, kā nu nē. Vēl togad siva polika mojās pīrugus cipūt un kopūstus vorūt.»

Mācītājs teicis: Jā, jā, tas jau ir ārīgi. Bet vai tu iekšķīgi arī sagatavojies uz tā Kristus slavēšanu?»

Čigāns: «Ā, Kristus! Jā, jā, Kristu, to es labi pazīstu, ar to mēs pēr' zirgus vēl izmijām, pogāns, vēl moni pīkrāpa arī.»

Mācītājs: «Nē, ne uz to Kristu, bet uz Jēzu Kristu.»

Čigāns: «Ak, uz Jēzu Kristu? Na, toda es nīpozīstu.»

Uzrakst. H. Linde.

Teic. Kārlis Austrīšs, Sarkandaugavā.

2685. (var.)

Čigāns gribējis iet pie dievgalda. Mācītājs jautājis: «Vai esi sataisījis, lai saņemtu svēto vakarēdienu?» Čigāns atbildējis: «Jā, cienīgstēvs, izbrūvēju alu un nokāvu jēru!» Mācītājs teicis: «Bet vai tu esi atzinis Kristu, kas miris par taviem grēkiem?» Čigāns, izbrīnējies: «Ko, vai patiesām miris? Bija tāds lāga vīrelis, skāde gan: gājām reizē aitas zagtl!»

Valdmaņu Marta, no Rīgas jūrmalas.

2686. (var.) Kā iet, kad avižu nelasa.

Čigāns reiz aizgājis pie mācītāja, lai pieraksta pie svētā vakarēdiena. Mācītājs nu grib čigānu pārbaudīt kristīgā ticībā un tamdēļ jautā: «Vai zini, kad tas Kungs Jēzus mira?»

«Ko, vai miris jau?» čigāns saķēris galvu. «Ak, lāga vīrs! Nu redz, kā ir, kad avižu nelasa. I šādu bēdīgu notikumu zināt nedabū.»

A. Šnore, no Rīgas.

2687. (var.)

Kāds čigāns grib iet pie «dieva galda» un aiziet jau pāra dienas agrāk pie mācītāja pierakstīties. Mācītājs prasa, vai viņam viss esot kārtībā? Čigāns atbild: «Ja, cienīgs, žēlīgs

mācītāja cienīgs tēvs, viss kārtībā! Tikai jērs, kuŗu vakar nokāvu, ir gan tāds vecāks».

«Nē, nē! tās jau nē», mācītājs atbild: «bet tās lietas, kas pieder pie bikts!»

«Ak tāl zinu, jau zinu, cienīgstēvs: pie bīksām pieder pogas un sprunguls!» — ģigāns atbild.

«Nē jau nē! Vai tad tu nekā nezini no Jēzus Kristus ciešanām un miršanas!» jautā mācītājs. Ģigāns padomā un nožēlojamā balsī iesāk: «Ak ta miris gan, lāga vīrelis bija, i savu zirģeli vis turēja; vakar vēl gribēju aiziet izmīt savu bēro ķevīti, tāda stīva ir, bet viņam tas zirģelis gan turējās tāds brangs!»

Eļļuku Vilma, no Lielzaļves pag.

Var. daudz: no Talsiem, Kalnciema pag., Rīgas u. c. PBK.

2688. Ģigāns pie dievgalda.

Reiz ģigāns sadomājis iet pie dievgalda. Mācītājs tam nu arī sācis prasīt un skaidrot par Kristus ciešanu un miršanu. Ģigāns drusku apdomājis, pabrīnījis un tad uzreiz iesaucies, gaŗi iesvilpdamies: «Ko, vai tad Kristus jau miris? Tas taču navar būt, vēl pat izgājušo nedēļu piektdienā mainijām Mēliņu krogū zirģus!» Mācītājs par šādu ģigāna nekaunību milzīgi noskaities un gribējis jau pat likt ģigānu izsviest saviem ļaudīm ārā no baznīcas. Bet ģigāns nevarīgā balsī sācis mācītāju lūgties, ka viņš neko neesot ļauna domājis, un nevarējis tikai saprast, kā tik ātri nabaga Kristiņš, kuŗš esot bijis tik brašs puika, varējis jau nomirt. Nu mācītājs drusku apmierinājis savas dusmas un atļāvis arī vēl palikt pie dievgalda. Mācītājs atkal sācis tālāk skaidrot par Kristu un prasījis beidzot ģigānam: «Kas ir visgardākā dvēseles barība?» Nu ģigāns skaidrā un skaļā valodā šim atbild sā: «Visgardākā dvēseles barība ir, cienīgs mācītāja kungs, puscūcis!» — «Nu, par šitādu atbildi mācītājs aiz dusmām vai pušu sprādzis, un gribējis vai uz vietas ģigānu saklapēt. Bet drusku savas lielās dusmas mācītājs savaldījis un licis saviem cilvēkiem nekaunīgo ģigānu paņemt aiz krāga un izsviest ārā no baznīcas. Šie arī sanākuši iekšā baznīcā un ķērušies šim klāt, lai varētu šo izvadīt ārā pa durvīm. Bet ģigāns dusmīgā balsī šiem uzbļāvis, ko viņi tādi lopi te nākot baznīcā un traucējot viņu un mācītāju no tādām svarīgām lietām. Viņi ar mācītāju taču pašlaik pārspriežot par pašu galveno dvēseles barību!

Uzrakst. Helēne Sprinģe, Rīgā.

Teic. no Rīgas.

LFK 739, 1461.

6. ČIGĀNS, KĀ GREKU SŪDZETAJS.

2689.

Divi čigāni iegājuši baznīcā grēkus sūdzēt, katrs pie sava mācītāja, viens vienā baznīcas kaktā, otrs otrā. Mācītājs vienam no viņiem uzprasa, kad šis beidzamo reizi bijis pie grēku sūdzēšanas. Čigāns žēlīgā balsī gaužas: «Tā, mīlo kundzip, es jau vairs neatminu, bet paga, paga — paprasišu savam draugam». — Mācītājs, domādams, ka šā draugs šim tepat aiz muguras, atļauj viņam to. Nu čigāns pārkoņbalsī uzsauc tam otram viņā kaktā: «Ai, Dūda, kad bijām pie biktes?» — Uzrunātājs tikpat skaļi atsaucās: «Pērn pa Jāņiem, pērn pa Jāņiem.

(Izteiciens: «Ai, Dūda, kad bijām pie biktes», ļoti parasts.)
J. Dupāls, no Suitiem.

2690.

Reiz čigāns atnācis pie mācītāja grēkus sūdzēt. Ieraudzīdams čigānu, mācītājs jautājis: «Nu, mīlais bērns, kā tev vajag?» Čigāns atteicis: «Es, mīlais, cienīgais mācītāj, atnācu savus grēkus izsūdzēt...» Mācītājs: «Tad, mīlais bērns, stāsti, kādi ir tavi grēki!» Čigāns: «Pirmais grēks man ir, ka kādreiz cepuri pie baznīcas durvīm noņēmu.

Mācītājs: «To jau pieklājas darīt katram kristīgam cilvēkam».

Čigāns: «Otru grēku es izdarīju jaunībā, nogrūzdams lāci no zirga».

Mācītājs: «Tas jau ir labi, ka ļopiņam izglābj dzīvību».

Čigāns: «Un beidzamais grēks man ir, ka reiz cūku no poda izvilku».

Mācītājs: «Tas jau arī nav nekāds grēks. Tā kā taviem grēkiem nav nekādas nozīmes, tad vari iet».

Čigāns atsveicinās no mācītāja un aiziet. Vēlāk tikai mācītājs atķeries un sapratis čigāna grēkus. —

Patiesībā grēki jāsaprot šā:

1. grēks. Reiz čigāns, iedams gar baznīcu, ieraudzījis pie durvīm uz sola saliktas cepures, paņēmis tās un aizgājis (agrāk baznīcēni cepures atstājuši uz sola pie baznīcas durvīm).

2. grēks. Čigāni novērojuši, ka kādam saimniekam varens zirgs. Reiz, kad saimnieks jājis uz tā, viņi nogrūduši saimnieku no zirga un paši aizlaidušies ar to lapās.

3. grēks. Kamēr čigāns sūdzējis grēkus, čigāniete izvilkusi ķēķi no poda cūkas šķiņķi un aizgājusi.

B. Upenis, Rīgā.

Satura rādītājs.

Zinātniski apcerējumi.

	Lap.	p.
A. Birkerts. Muiža un muižnieki latvju tautas anekdotēs		5
1. Laikmets		5
2. Muižnieku tipi		6
3. Muižnieku dzīve anekdotēs		8
4. Divi Dundagas Diž-Kārļi		14
5. Barons Simoliņš		15
6. Vecais Hāns		15
7. Bikseres barons Magnuss		17
8. Muižnieku pilis		18
Literatūra		21
A. Birkerts. Muižnieku un zemnieku savstarpējas attiecības mūsu tautas anekdotēs		145
1. Anekdotēs kā kultūrvēsturiskas liecinieces		145
2. Ekonomiski-tiesiskās attiecības		147
3. Krogs un viņa iespaids tautā		157
4. Etiskās attiecības		159
5. Tautas atjauta un komikas talants		160
Literatūra		165
P. Birkerts. Anekdotēs estētika		289
1. Vispārējais uztvērums		289
2. Smieklis		290
3. Komika		295
4. Komikas pamatnoteikumi		295
5. Komikas psiholoģija		297
a) Ievada piezīmes		297
b) Komikas procesa galvenie momenti		297
c) Kritiskas piezīmes		301
d) Komikas procesa nepieciešamie noteikumi		301
e) Valdošā noskaņa jeb jūtu nokrāsa komikas emocijā		301
6. Slēdzieni		304
Literatūra		304
P. Birkerts. Objektīvā komika tautas anekdotēs		435
a) Objektīvās komikas pamati		435
b) Objektīvās komikas galvenās grupas		436
1. Fiziskā deformitāte		436
1) Augums		436
2) Kroplība		437
3) Mazāki fiziski defekti (trūkumi)		437
4) Dzirdes defekti		438
5) Slēdzieni		439

2. Psichiskā deformitāte	440
1) Muļķība, dumjība, vientiesība	440
2) Pārmērīga zinķārība	441
3) Aizmāršība	442
4) Izklaidība	445
3. Ētiska rakstura deformitāte	445
1) Slinkums	444
2) Uzpūtība un iedomība	444
3) Rupjība	446
4) Dusmas, piktums, bardzība, cietsirdība, kuuslība	446
5) Kildīgums, kašķība, tiepums, untumi	447
6) Skopums	448
7) Krāpīgums un zagligums	448
8) Meli un divkosība	449
9) Bailīgums un mazdūšība	449
10) Netirība	450
11) Ešanas komika	450
12) Dzeršana	451
13) Plāpība	452
Literatūra	452
A. Birkerts. Vecais Konrādijs	477
1. Konrādijs popularitāte	477
2. Konrādijs dzīve un personība	477
3. Konrādijs, kā komiķis un humorists	487
4. Konrādijs darbības virziens un viņa attiecības ar latvju kultūreliem centieniem	492

Latvju tautas anekdotes.

Trešā nodaļa.

Muiža, muižnieks, ļaudis.

Muiža, muižnieks, ļaudis	25
1. Atsevišķi muižnieki	25
A. Kurzemes muižas un muižnieki	25
1. Bērzbekes kungs	25
2. Bripku barons	25
3. Dundagas barons	27
4. Ezeres barons	28
5. Barons Firkss un baroniete Dārta	28
6. Barons Hāns	31
a) Raksturs	31
b) Hāns un skābā putra	34
c) Labsirdīgi joki	35
d) Rupji joki	40
e) Launi joki	48
f) Hāns, kā spekulants	50
7. Laidzes barons Briģens	53
8. Barons Manteifels	55
9. Nurmuižas baroni	54
10. Pampāju barons	55
11. Pastendes barons	55
12. Pikstes muižas barons	55

13.	Popes barons Bērs	56
14.	Popervāles barons	57
15.	Rene, Degoles barons	58
16.	Silmuižas barons	58
17.	Barons Simoliņš	59
18.	Stendes baroni	59
19.	Muižnieks T—mels	62
20.	Vainodes barons	63
B.	Vidzemes muižas un muižnieki	64
1.	Annas muižas kungs	64
2.	Āzveres (Asteres) barons Vegezaks	64
3.	Beļavas kungs	66
4.	Bikseres lielskungs	66
5.	Blomu kungs	71
6.	Brenguļu barons	72
7.	Cesvaines barons	72
8.	Jumprammuižas barons	73
9.	Kokmuižas kungs	74
10.	Lodes barons	75
11.	Mālpils, Taube	75
12.	Meķes barons	76
13.	Mēra dzimtskungs Ceikēls	77
14.	Paltmales kungs	77
15.	Piebalgas grāfs Šeremetjevs	77
16.	Ramkas barons	78
17.	Rustūža barons	79
18.	Tūjas muižas kungs	80
19.	Tūjas muižas kungs	80
20.	Valberģu barons Gustavs	81
21.	Vec-Adulienes barons	82
22.	Vietalvas barons Pālēns	85
II.	Muižnieki par sevi un savā starpā	84
1.	Muižnieku milas dēkas	84
2.	Mulķa kungs	86
3.	Slinks kungs	87
4.	Glēvs kungs	88
5.	Nickalbji un alkoholiķi	88
III.	Lielais kungs un mazie kungi	90
1.	Barons un mācītājs	90
2.	Mežkungs	92
3.	Muižkungs un viņa sieva	94
a)	Muižkungs un čigāns	94
b)	Mulķis muižkungs	96
c)	Muižkungs un sulainis	98
d)	Plēsoņa muižkungs	99
e)	Muižkunga sieva	104
IV.	Kungs un muižas ļaudis	105
1.	Kungs un sulainis	105
2.	Vagars	114
a)	Nelāga vagars	114
b)	Slinks un izlēpis vagars	115
c)	Vagars ķezā	115
d)	Mulķis un vientiesīgs vagars	116
e)	Viltīgs vagars	118

	f) Gudrs un godīgs vagars	118
	g) Vagars un vagara palīgs	119
	h) Plēšīgs vagars	120
3.	Mežsargs, pikieris	124
	a) Mežsargs	124
	b) Pikieris	126
4.	Rijnieks, klētnieks, kļaušnieks	127
	a) Zaglīgs rijnieks	127
	b) Dzērājs rijnieks	129
	c) Klētnieks	129
	d) Kļaušnieks	130
5.	Kungs, pavārs, kučieris, staļļa puisis	131
	a) Pavārs	131
	b) Kučieris	132
6.	Muižas amatnieki	135
	a) Skrodeņi	135
	b) Koka amatnieki	136
	c) Kurpnieki	137
	d) Kalējs	137
	e) Modernieks	138
	f) Dārznieks	139
	g) Brūveņi	141
2.	Dažādi ļaudis muižā	143
V.	Lielmāte un ļaudis	163
	1. Aumeistera baronese	165
	2. Ārlavas baronese	165
	3. Patkules baroniete	166
	4. Godkārigā lielmāte	167
	5. Skopa lielmāte	168
	6. Ko un kā katrs ēd	170
	7. Zēlīgā un nezēlīgā lielmāte	171
	8. Muļķa lielmāte	172
	9. Muižnieces no zemas kārtas	174
VI.	Kungs un muižas kalpi	176
	1. Muižas kalpone	176
	2. Kalpi un degvīns	176
	3. Muižnieks un gane	177
	4. Kļaušnieks un rijnieks	177
	5. Atjautīgi kalpi	178
	6. Neprašas kalpi	178
	7. Plēsoņa kungs un kalpi	181
	8. Kungs nezina nekā no darba	182
	9. Kalpi gudrāki par kungu	184
	10. Zaglīgi un stridīgi kalpi	185
VII.	Muižnieks un zemnieks	189
	1. Labs kungs	189
	2. Nīkns kungs	195
	3. Kungu vara	194
	4. Skopi muižnieki	194
	5. Zemnieks kunga gaitās	197
	6. Muižas zvans un klaburis	199
	7. Muižnieki, kā zemnieku izmantotāji	199
	8. Zemnieku pāršana	203

10.	Zemnieku bēgšana	210
11.	Barons liek suņiem plosīt zemnieku	211
12.	Kunga un zemnieka atjauta	212
13.	Muižnieks un zemnieku lūgumi	218
14.	Muižnieks, kā zemnieku joku priekšmets	225
VIII.	Barons un žids	235
1.	Žids darišanās ar baronu	235
2.	Žids un barona joki	236
IX.	Barons un čigāns	240
1.	Barons čigāna zobgalībā	240
2.	Barons un čigāna lielība	242
3.	Barons un čigāna likstas	245
4.	Čigāns, kā barona kalps un pilnvarnieks	244
5.	Čigāns, kā barona ceļa rādītājs	245
6.	Muižnieki un čigāni pie zirgu pirkš. un mišanas	246
7.	Čigānu per	247
8.	Barons ar čigānu vienā ģinti	248
X.	Krogs	250
1.	Krodznieks un krogs	250
2.	Trumpmaņi krogā	251
3.	Dažādi kroga viesi	253
4.	Krodznieks un zagļi	255
5.	Dzērāju lielība	256
6.	Dzērājs ceļā uz mājām	257
7.	Dzērājs grāvi	260
8.	Dzērājs mājā	262
9.	Dzērāji spoki un mironi	265
10.	Dzērājas sievietes	266
11.	Čigāns krogā	267
	a) Čigāns un krodznieks	267
	b) Čigāns dzer	268
	c) Čigāns starp kroga ļaudim	269
12.	Žids krogā	271
	a) Žids — krodznieks	271
	b) Židu krodznieks un kalpi	273

Ceturtnā nodaļa.

Baznīca, mācītājs un draudze.

Baznīca, mācītājs un draudze	277
I. Baznīca	279
1. Baznīca	279
2. Kāķa stabi un zemnieku pāršana pie baznīcām	280
3. Baznīcas zvani	282
4. Ko luterāņi dzird cilticībnieku baznīcu zvanos	285
II. Mācītāja muiža	285
1. Mācītāja muiža	285
2. Mācītājs un amatnieki	286
3. Mācītāja klausinieki	287
4. Mācītājs un kalpi	307
5. Mācītājs un lopi	311
III. Mācītājs personīgā dzīvē, sliecīņi, linošana	313
1. Mācītāja kundze	315
2. Mācītājs iet meitās	314

3.	Mācītāja bērni	315
4.	Mācītājs un ēšana	316
5.	Mācītājs un gudri vīri	319
6.	Mācītājs ceļā	320
7.	Mācītājs un mācības izpildīšana	324
8.	Mācītājs un nauda, manta	326
9.	Sieciņi	326
10.	Mācītājs un kukuļi	327
11.	Linošana	331
12.	Mācītājs slims	332
13.	Gadījumi	333
14.	Mācītājs un debesis	334
15.	Mācītājs elle	336
IV.	Mācītājs un bērni	338
1.	Mācītājs brauc apkārt, bērnus pārklaušinādams	338
3.	Mācītājs skolā	350
4.	Mācītājs un iesvētāmie bērni	352
5.	Mācītājs un bērni dažādos gadījumos	357
V.	Mācītājs un draudze sprediķa laikā	362
1.	Mācītājs teic sprediķi	362
2.	Mācītāja aizlūgumi un ziņojumi	367
3.	Mācītājs izsauc svēto garu	371
4.	Mācītājs, kā runātājs	373
VI.	Mācītājs, priekšdziedātājs, ķesteris	377
1.	Mācītājs un priekšdziedātājs	377
2.	Mācītājs un ķesteris	379
VII.	Mācītājs un dievgaldnieki	384
1.	Mācītājs un dievgaldmācekļi	384
2.	Dievgaldnieki pierakstās pie mācītāja	385
3.	Mācītājs brauc pa mājām, dievgaldniekus pierakstūdams	387
4.	Dievgaldnieki pie dievgalda	387
VIII.	Mācītājs pie slimniekiem un liķu apstāvēšanas	390
1.	Mācītājs pie slimniekiem	390
2.	Mācītājs pie liķu apstāvēšanas	392
IX.	Mācītājs un baznīcas kalpi	395
1.	Mācītājs, baznīcas vīns, ķesteris	395
2.	Mācītājs un pērminderis	396
3.	Mācītājs un zvaniķis	397
X.	Mācītājs un dažādi notikumi	399
1.	Pārpratumi un pārsteigumi baznīcā	399
2.	Mācītājs un grēku sūdzētāji	401
3.	Mācītājs un politika	402
4.	Mācītājs un latviešu valoda	402
XI.	Mācītājs un čigāns	404
1.	Mācītājs ar čigānu tirgū	404
2.	Mācītājs un čigāns iepazīst. un pamāca viens otru	405
3.	Čigāns, kā mācītāja vietnieks, gudrības sacensībā	406
4.	Čigāns ar mācītāju sacensās atjautībā	407
5.	Čigāns kārdina mācītāju ar zelta gabalu	408
6.	Mācītāja un čigāna negaidīta satikšanās	410
7.	Čigāns, kā zaglis, darišanās ar mācītāju	410
8.	Mācītājs, čigāns, skola	413

9.	Čigāns, kā mācītāja ceļa rādītājs	413
10.	Ko saka čigāns par mācītāju un ērģelnieku	414
11.	Čigāns nemaksā mācītājam par liķa apstāvēšanu	415
XII.	Mācītāju tipi	416
1.	Vecais un jaunais mācītājs	416
2.	Dzērāji mācītāji	417
a)	Mācītājs un krogs	417
b)	Dzērāji mācītāji un biskaps	418
c)	lekšā ir, bet ārā nenāk	418
d)	Neskatāties uz maniem darbiem, bet klausīties uz maniem vārdiem	418
e)	Mācītājs dzērumā teic sprediķi	420
f)	Mācītājs uz kanceles dzer	423
g)	Mācītājs ar ķesteri no kroga uz baznīcu	424
h)	Piedzēris mācītājs	425
3.	Mācītājs — mednieks	427
4.	Mācītāji dzērāji un kāršu spēlētāji	428
a)	«Pikis trumpā!» — sauciens uz kanceles	430
b)	Mācītājam baznīcā izbirst kārtis	433
5.	Mācītāja mantas kāriba	437
a)	Kas dots, dots	437
b)	Dots dotam atdodas	438
c)	Mācītājs un pieklājība	439
d)	Divējāda taisnība	461
e)	Kukuļi mācītājam	462
f)	Nauda no iesvētāmiem un mirušiem	463
g)	Skopa mācītāja domas uz kanceles	463
6.	Mācītāji — «meitu gēģeri»	464
7.	Mācītājs pie zagšanas	466
a)	Mācītājs ar ķesteri zog aitas	466
b)	Mācītājs ar ķesteri zog vērsi	467
XIII.	Atsevišķi mācītāji	470
A.	Kurzemes mācītāji	470
1.	Beķeris	470
2.	Blūms	471
3.	Celmenieku mācītājs	472
4.	Codes mācītājs	472
5.	Glēzers	473
6.	Hūgenbergers	475
7.	Jenichs	475
8.	Konrādija anekdotes	497
a)	Konrādija divdomības	497
b)	Konrādījs ar puiku sacenšas atjautībā	499
c)	Konrādījs un suns	500
d)	Konrādija mantkāriba	501
e)	Konrādījs runā ar Dievu	503
f)	Konrādījs — kāršu spēlētājs	504
g)	Konrādījs un viņa «zellis»	504
h)	Konrādījs un skolas	505
i)	Konrādījs uzsauc pāršus	506
j)	Konrādījs un kalpi	507
k)	Konrādījs pamāca rekrūšus	507
l)	Konrādija nams	508
m)	Konrādījs pēc apprecēšanās	508

n) Konrādijs karikatūrā	308
o) Konrādijs tur zīzlūgumus	309
p) Konrādija sprediķi	310
1) Etski-humoristiski	310
2) Politiški-satiriski	312
a) Sprediķis par latv. patriotiem	312
b) Sprediķis par jaunstrāvnikiem	316
r) Konrādija stils	316
s) Dažādas Konrādija savādības	320
9. Krauze	323
10. Kuldīgas mācītājs	324
11. Kupfers	325
12. Letes	327
13. Lucavs	328
14. Molbrechts	328
15. Nurmuižas mācītājs	329
16. Rendas mācītājs	330
17. Rindas mācītājs	330
18. Talsu mācītājs	330
19. Talsu apkārtnes mācītājs	331
20. Tukuma mācītājs	332
21. Urbāns	333
22. Ventspils mācītāji	337
23. Vībeks	338
B. Vidzemes mācītāji	339
1. Alūksnes mācītāji	339
2. Bergmanis	340
3. Berķis	340
4. Breners	341
5. Burtnieku mācītājs	341
6. Cēsaines mācītājs	342
7. Cēsu apkārtnes mācītāji	342
8. Vec-Gulbenes mācītājs	344
9. Grosbergs	345
10. Guliks	346
11. Kēlbrants	346
12. Kitlers	348
13. Klepers	349
14. Klīmpenhāzens	349
15. Vecais Kupurs	349
16. Keislers	350
17. Lazdonas mācītājs	351
18. Limbažu un apkārtnes mācītājs	351
19. Mārnics	352
20. Mernica	353
21. Moltriķis	356
22. N.	356
23. Neilands	357
24. Plamša	357
25. V. Plinte (Olavs)	358
26. Ports	358
27. Preisis	358
28. Rubenes mācītājs	359
29. Rūjienas mācītājs	359

30.	Skrīveru apkārtnes mācītājs	360
31.	Š.	360
32.	Treijis	361
33.	Ūmurgas mācītājs	362
34.	V.	363
35.	Valters	363
XIV.	Čigāns, kā draudzes loceklis	366
1.	Čigāns baznīcā	366
2.	Čigāns iesvētīšanas mācībā	368
3.	Čigāns precas	371
4.	Čigāns kristī bērnu	372
	a) Kas bērnu turēs?	372
	b) Čigāna nevaļa un nepacietība kristībā	375
	c) Čigāna bērna vecums	376
5.	Čigāns pie dievgalda	379
6.	Čigāns, kā grēku sūdzētājs	382